

GOVERNMENT OF INDIA

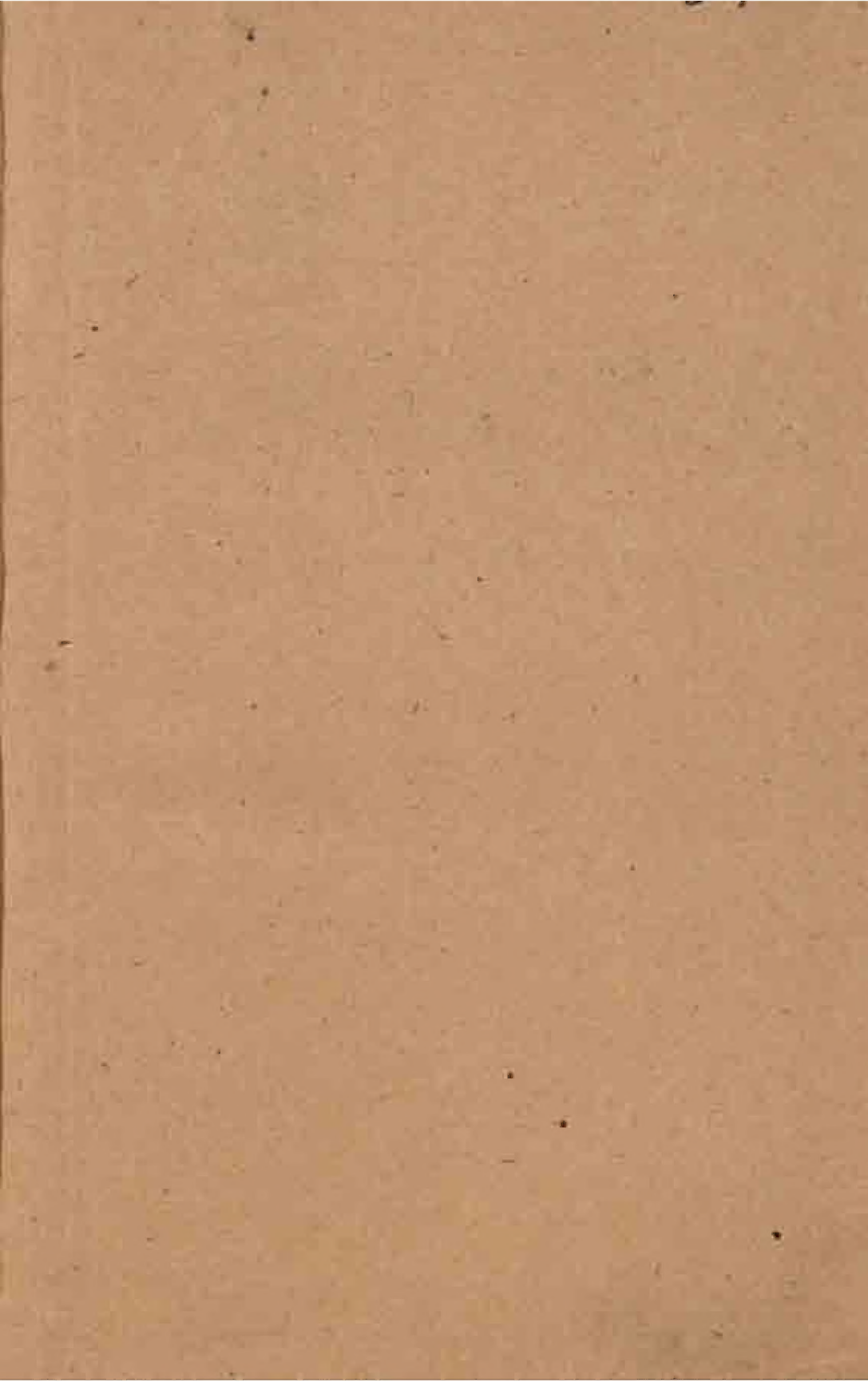
ARCHAEOLOGICAL SURVEY OF INDIA

ARCHAEOLOGICAL
LIBRARY

ACCESSION NO. 10865

CALL No. 891.551/Sad/Pla.

D.G.A. 79.

~~15/11/00~~
~~9050~~

THE
GULISTĀN
—
SA'DĪ.

WITH A FULL VOCABULARY.

THE
GULISTĀN

BY

SHAIKH MUṢLIḤU 'D DĪN SA'DĪ OF SHĪRĀZ

A New Edition

CAREFULLY COLLATED WITH ORIGINAL MSS.

WITH A FULL VOCABULARY

10865

BY

JOHN PLATTS

ONE OF H.M.'S INSPECTORS OF SCHOOLS IN THE CENTRAL PROVINCES OF INDIA

891.551
Sad/Pls

1875

1874

LONDON

SAMPSON LOW, MARSTON & COMPANY
Limited

PUBLISHERS TO THE INDIA OFFICE

St. Dunstan's House

FETTER LANE, FLEET STREET, E.C.

E 1960.8

**CENTRAL ARCHAEOLOGICAL
LIBRARY, NEW DELHI.**

Acc. No. 10865-
Date: 15. 4. 61
Call No. 891.551

Sad/Pla

PREFACE TO THE SECOND EDITION.

THIS edition of the *Gulistān* is, as the title-page announces, a new edition, and not a mere reprint of the former. The numerous typographical and other errors of the former edition have all, to the best of my knowledge, been corrected; new, and it is to be hoped, improved readings, have in numerous instances been introduced; the long and the short *iqāfat* have been distinguished—the former being represented by a vertical *kasra*, thus (◌ِ); the vocabulāry has been corrected and enlarged; and, lastly, the metres of all the verses occurring in the text have been given in an appendix.

The adverse circumstances under which the former edition was prepared almost precluded the possibility of accuracy. The first MS. of the text, upon which I had laboured for some years, was burnt at the printer's, and not a vestige of it remained in my possession. The second had to be prepared against time, and at a period when I was labouring under a painful sickness. I was constrained therefore to take a great deal on trust; and although my chief guide was one who is justly regarded as an Orientalist of great eminence, I have, in blindly following him, paid the penalty of "surrendering judgment hood-winked to the fascination of a name."

It is in the verses of the text that the most striking alterations will for the most part be found. The changes made do not, it is true, in every instance materially affect the sense; but they unquestionably produce a great change in the versification, as may be perceived from the few examples which follow, in none of which will the old readings scan:

Reading of old Texts.	Reading of present Text.	Page
دانی که چه گفت مرا آن بلبل سحری	دانی چه گفت مرا آن بلبل سحری	۵۱
و کفلی بتغییر الزمان نذیرا	و کفلی بتغییر الزمان نذیرا	۱۶۳
خر که بر وی کمتر نهند بار	خر که بر وی نهند کمتر بار	۱۳۵

In revising the former text I have carefully collated it with some of

the best MSS.¹ in the libraries of the India Office and the British Museum that were most kindly placed at my service by Dr. Rost and Dr. Rien. These MSS., however, are from India, and differ to no great extent from those in my possession. Still I was fortunate in obtaining some valuable help from them. A genuine Persian MS., either of the *Gulistan* or of the *Kulhiyât* of Sa'dî, I was unable to discover in either of the above-mentioned libraries. I regret this the more as I suspect that not a few of the verses in the Indian copies of the *Gulistan* are spurious.

I take this opportunity of offering my grateful thanks to those foreign critics who kindly pointed out to me the defects of the former edition of this work, and whose suggestions have led to the preparation of the present revised and corrected edition. To my critic in the "*Revue Critique*," No. 5, of 1st Feb., 1873, my thanks are especially due. He will, I trust, perceive that his suggestions and comments have borne fruit in the present edition. I fail to see, however, on what ground he would have me change the word *shâhid*, "lover," to *shâhad*. That this is the modern pronunciation of the word I allow. But Sa'dî's can scarcely be termed a modern work; and there is nothing, so far as my knowledge goes, to show that in Sa'dî's days the word was pronounced otherwise than *shâhid*. Indeed the evidence afforded by the standard lexicons and by the commentators is against the pronunciation *shâhad* in olden times; for these all notice the change from *khashm* to *khishm*, *dimâgh* to *damâgh*, etc., but are silent on the subject of *shâhid*. This I regard as pretty satisfactory proof that the change from *shâhid* to *shâhad* is a comparatively recent one.

Again, to the same critic's objections to the verse *نور نہ بندد کاری کشادہ پیشانی* (Page 77, *Kiṣā'*) I would reply: 1. That no MS. or printed copy of the *Gulistan* that I have seen gives a different reading; 2. That the verse *does* satisfy the metre, the second foot (which is condemned by my critic) being what is technically termed *musha'as*, a variation by no means uncommon in the metre *Muṣṭas* (c. f. *Naẓm*,

¹ The MSS. of the India Office Library are numbered 235, 296, 775, 876, 1541, 1689; those of the British Museum 2951, 7742, 7961. The critic who reviewed the former edition of my *Gulistan* in the "*Revue Critique*," No. 5, of 1st Feb., 1873, thought fit to censure me for not furnishing the authorities for my readings. Had I used the MSS. of any public library, the omission to cite my authorities would have justified his censure. But considering that I had stated in the Preface of my work that it was compiled from MSS. and lithographed editions which were partly my private property, partly that of the publishers, I cannot regard his censure as just.

p. 137, and 1st *Bait*, p. 156 of the *Gulistān*): 3. That *farō bastān*, in the verse in question, is used intransitively, as the commentators are at some pains to point out, without, however, leading one to suppose that such use of the verb is extraordinary.

As to what my critic terms "overloading the text with marks of punctuation, etc.," I would urge that the work is intended chiefly for students, and that the punctuation aims at facilitating the reading and understanding of the sentences by beginners. Abundant as are the diacritical and other marks, they fall short of the number presented in the text of Dr. Sprenger, whose remarks on the utility of a complete system of punctuation in Urdu and Persian texts I fully endorse. I may here explain that in the present text the mark (,) represents a comma, or a semicolon, and occasionally a colon; the mark (•) a full stop.

From my English critics I have learned nothing. Their criticisms betray, on the whole, a sad lack of scholarship. Indeed some of those gentlemen would appear to have not yet mastered the elements of the Persian language.¹

A Persian scholar of eminence having denied the existence of any authority for the meaning and etymology assigned by me to the word *خرست*, I take this opportunity of submitting for his consideration the following extracts from the *Ghiyāṣ al-Lughāt* and the *Bahārī 'Ajām*, two well-known Persian lexicons. At the same time I would observe that, in my opinion, the description of the game of *khīrsak* that is given in the *Burhānī Kāṭī* is of itself sufficient to show that it is not "Blind-man's-buff," or "Leap-frog." The latter game is, I believe, quite unknown in the East, and the names for the former usually contain, as in English, a word or words which convey the idea of *covering the eyes*. Now what connection can there possibly be between such words and one in which *khīrs*, "bear," enters?—Anyhow, I may confess that it was the mere perusal of the description in the *Burhān* that led me to give to *khīrsak* the meaning and etymology that I do; and that I am right in doing so, the following extracts, I think, prove:—

¹ See the review of my Translation of the *Gulistān* in the "Saturday Review" of the 2nd August, 1873. What is to be thought of a critic who, not to mention innumerable other gross mistakes, seriously offers his readers, "So long as thou didst think of roughness and not of merit" as the correct translation of the Persian verse *نا درستی هنر ند پنداری*? Ignorance and impertinence such as are displayed by this reviewer are simply unpardonable. The true signification of the verse in question is, "Beware that thou deem not bulkiness (or size) a merit," from which, I submit, my rendering ("Never regard bulkiness as a merit!"), though somewhat colloquial, and more Scotch perhaps than English in expression, is not essentially different.

The *Ghiyāṣul-Iḡhāt*, after quoting the explanation given in the *Burhān*, goes on to say : اطفال نام بازی خرسک که نوشته که در مصطلحات نوشته که خرسک نام بازی اطفال : که طفلی را خرس قرار دهند و اطفال دیگر گردا گرد او چرخ زنند - بهر که لکد زنند باز او را خرس سازند *

The *Bahārī 'Ajām* says : و آن چنانست که خرسک نام بازی اطفال - و آن چنانست که و او بچهار دست و پا دمی ایستد و دیگر اطفال بر دور او چرخ زنند و از هر طرف خشتی بر او زنند و او بهر کس که لکد زنند باز او را خرس سازند و شخص اول مرخص است *

J. T. P.

London, Nov. 1st, 1874.

PREFACE.

THE present edition of the *Gulistân* is the result of a careful comparison of the texts of Gentius, Gladwin, Semelet, Sprenger, and Johnson, as well as a large number of old and valuable manuscripts—partly my own property, partly that of the publishers of this work—and some choice lithographed copies which I brought with me from India.

Had my own wishes alone been consulted, it would perhaps have been more agreeable to me to re-edit (with permission) the excellent text of Dr. Sprenger, and add a vocabulary thereto; but as it was determined that a revised text should be prepared by me, I set myself to the task with the earnest intention of making the best of the valuable and ample material at my command.

I undertook the work with the less hesitation because I believed, 1st, That even Dr. Sprenger admits that other readings than those adopted by him are admissible (at least, I infer as much from his giving the *varietates* of three copies in the notes of the Preface of his edition); 2ndly, That there was much room for improvement in the punctuation of all the preceding editions; 3rdly, That a more extensive use of orthographical signs—at least, in all the opening chapters of the work, and in all the Arabic portions—would prove of great assistance to students; 4thly, That a fuller and more accurate vocabulary than any that has hitherto appeared was desirable.

Two of the MSS. used by me I found to be, for the most part, in surprising harmony with the text of Dr. Sprenger; and hence, whenever these three concurred in a reading from which that (or those, for the readings of the others were in some instances as various as possible,) of the other texts and manuscripts differed, I invariably adopted it as the more trustworthy. Moreover, the readings of all the texts and MSS. in some few cases differed widely from one another, and from the text of Dr. Sprenger; in such cases I have unhesitatingly preferred the reading of Dr. Sprenger.

The full system of punctuation, the extensive use of vowel-points, and *

the invariable use of the *izāfat*, will, it is hoped, remove many difficulties from the beginner's path, enabling him to read fluently, correctly, and intelligibly, and to discover the meaning of the author with tolerable facility.

To the preparation of the Vocabulary I have devoted very considerable time and pains. I have not, to the best of my knowledge, omitted a single word occurring in the text, except such perfect participles as differ in no sense from the verbs from which they are derived, and a few compounds, such as *dastam*, *dastat* (of which the parts, *dast*, *am*, and *at*, are given separately), in cases where they could not possibly puzzle the learner who has mastered the merest elements of the grammar. On the contrary, I have admitted into the Vocabulary all Persian phrases and idioms of which the sense is not quite obvious, and all the Arabic phrases and sentences occurring in the text. The meanings given in preceding vocabularies I have, in not a few cases, felt it necessary to modify or completely change. A notable instance of this will be found in the word *khirsak*, to which the vocabularies and dictionaries give the meaning of "The game of leap-frog" or "Blind-man's buff," to neither of which it has the slightest relation. Of several words I have attempted to fix the etymology; with what success I cannot presume to determine. I have spared no pains in ascertaining the correct vowels of every word; in distinguishing purely Persian from purely Arabic words; in noting such Persian words as, though derived from the Arabic, have changed their form or signification, or both; and lastly, in noting Arabic words coined from the Persian, Sanskrit, and Greek languages.

In the preparation of the Vocabulary I have made free use of the commentaries—some of which are remarkably good—on the margin of my manuscripts. I must also acknowledge my obligations to M. Ch. Defrémery, the notes to whose translation of the "*Gulistān*" furnished me with much valuable information.

The writings of Sa'dī are held in high esteem wherever Persian is studied. His "*Pand-nāma*," "*Gulistān*," and "*Bostān*," especially, are commonly read, quoted and admired; and the two former are the first put into the hands of the youthful student. This, however, is not to be attributed to their being more highly prized, generally, than the writings of others (for the Persian scholar by no means places Sa'dī in the foremost rank of authors), but to their greater simplicity of style and suitableness of subject-matter. It would, perhaps, be difficult to find in the language another author whose works combine at once such simplicity of style with

so many beauties of thought and language. Hence the works of Sa'di are rightly the first that are taken up by an English student. But for an extensive and sound knowledge of Persian the works of Sa'di alone, or of Sa'di with the addition of the "*Anvāri Suhaili*," will not suffice. Portions, at least, of all the old authors of mark, as also of the moderns, should be studied as well. It is to be feared, however, that as long as so little encouragement is given to Oriental scholarship in England, the student of Persian will not step beyond the beaten path of the "*Gulistān*" and the "*Anvāri Suhaili*;" and that the study of the works indicated above will be regarded as a luxury, to be enjoyed by those alone who are fortunate in the possession of a natural love for the study, and leisure at command to gratify that love.

It was my intention to have prefixed a Life of Sa'di, compiled from reliable sources, to this edition of the *Gulistān*; but as this would have delayed the appearance of the work for some months, it was deemed advisable to put forth the work without it, and to proceed with the biography with the view to its appearance in another work, which it is expected will be shortly ready for the press.

J. P.

LONDON, 23rd March, 1871.

VOCABULARY.

أ (interj.) oh! ah!; (interrog.) num? utrum?
an? A. [P.

آب *āb*, water, tears, anything liquid; lustre.

آب حیات *āb hayāt*, water of life, immortality.
P.A. [P.

آب دهان *āb dahān*, water of the mouth, saliva.

آب دیده *āb dida*, water of the eyes, tears. P.

آب زر *āb zar*, (lit. water of gold), golden ink;
white wine. P.

آب زلال *āb zalāl*, cool, sweet, limpid water. P.A.

آب شور *āb shor*, salt water, sea. P.

آب *āb*, refusing, refraining, disliking. A.

آب کردن *āb kardan*, to refuse, &c. A.P.

آبادان *ābādān*, fertile, flourishing; cultivated,
populated; replenished. P.

آب و تاب *āb-wāb*, flood-tide. P.

آب دیده *āb-dida*, tears; tearful eyes. P.

ابر *abr*, cloud. P.

ابر آزار *abri āzār*, spring-clouds. P.A.

ابر آغز *abri āzur* (or, āzar), winter-clouds, clouds
without rain. P. [saints. A.

ابرار *abrār*, (pl. of *barr*), just, righteous (men).

ابرار *ibrār*, acceptance, reward; justification. A.

ابراهیم *ibrāhīm*, Abraham (the patriarch). A.

آبرو *ābrū*, (lit. brightness of face), honour,
dignity, character; rank, glory. P.

آبرو *abrū*, the eyebrow, brow. P.

آبرقی *abrīq*, (the P. *āb rīz* arabicized),
water-vessel, ewer, jug. A.

آبکش *āb-kash*, water-drawer, water-carrier. P.

آبینه *ābyina*, glass, mirror; drinking glass. P.

آبله *āblah*, foolish, simple (person); fool, block-
head. A.

آبله‌گی *āblahī*, foolishness, folly, stupidity. P.A.

آبله *āblah*, one fool; a certain fool, (followed
by ك *ki*), the fool. P.A.

آبله *āblā*, the devil. A.

آبن *ābn*, son. A.

[whelp. A.

آبن *ābn*, son. A. [whelp. A.
آبن *ābn*, son. A. [whelp. A.

آبن *ābn*, son. A. [whelp. A.
آبن *ābn*, son. A. [whelp. A.

آبن *ābn*, son. A. [whelp. A.

آبن *ābn*, son. A. [whelp. A.
آبن *ābn*, son. A. [whelp. A.
آبن *ābn*, son. A. [whelp. A.

آبن *ābn*, son. A. [whelp. A.

آبن *ābn*, son. A. [whelp. A.

آبن *ābn*, son. A. [whelp. A.

آبن *ābn*, son. A. [whelp. A.

آبن *ābn*, son. A. [whelp. A.

آبن *ābn*, son. A. [whelp. A.

آبن *ābn*, son. A. [whelp. A.

آبن *ābn*, son. A. [whelp. A.

آبن *ābn*, son. A. [whelp. A.

آبن *ābn*, son. A. [whelp. A.

آبن *ābn*, son. A. [whelp. A.

آبن *ābn*, son. A. [whelp. A.

آبن *ābn*, son. A. [whelp. A.

آبن *ābn*, son. A. [whelp. A.

آبن *ābn*, son. A. [whelp. A.

آبن *ābn*, son. A. [whelp. A.

آبن *ābn*, son. A. [whelp. A.

آبن *ābn*, son. A. [whelp. A.

آبن *ābn*, son. A. [whelp. A.

آبن *ābn*, son. A. [whelp. A.

آبن *ābn*, son. A. [whelp. A.

آبن *ābn*, son. A. [whelp. A.

Persia - so called because Sa'd hin Zangi, the first of the house, was the tutor of Sultan Sanjar, who conferred the kingdom on him. The Atabaks reigned from 1148 to 1264 A.D. It was to the sixth of them that the Gulistan was dedicated. r.

أَتَامُرُونَ *ata'murūna*, do you command? (2. m. pl. imperf. of the verb امر *amara*, with the interrogative particle أ prefixed). a.

أَتَشِ *atish*, fire, heat; rage. r.

أَتَشِي *atishi*, thou art fire. r.

أَتَشِي *as atishi*, thou art (composed) of fire. r.

إِتِّسَال *ittisāl*, close union, attachment. a.

إِتِّسَاف *ittisāf*, agreement, concurrence, common consent; league; intension, resolve; chance, accident, fortune; occasion; arrangement. a. [occur; to agree. a.p.]

إِتِّسَافٌ أَتَّافٍ *ittisāf atāfī*, to happen, chance,

إِتِّسَافَان *ittisāfān*, by chance; in concert. a.

إِتِّسَافَات *ittisafāt*, it has united (sem. 8th form of the verb وَفَّق *waffaka*). a.

هَر إِذَا أَتَّسَفَت نَهَر *iza 'ittisafāt nahru*, when they unite, (become) a river. a. [(men). a.]

أَتَقِيَّة *atqiya* (pl. of تَقِي *taqi*), devout or pious

إِتْمَام *itmām*, completion, accomplishment. a.

أَتُوب *atubu*, I turn in repentance, (imperf. of the verb تَاب *taba* for تَوَب, he repented). a.

أَتَى *atā*, he came. a.

أَتَانِي *atāni*, he came to me. a.

أَتَانِي الَّذِي *atāni 'llazī ahimūhu*, he whom I love came to me. a.

أَتَار *atār* (pl. of أَر *ar*) signs, marks; annals, histories, traditions, &c. a.

أَتَر *atar*, sign, mark, trace, print, impression, vestige, indication, effect. a.

أَتَم *atam*, sin. a.

أَتَمٌّ *atim*, sinful, criminal; sinner. a.

أَتَمَان *atiman*, acc. of *atim*. a.

إِجَابَةٌ *ijābat*, answering, accepting; res-

إِجَابَتٌ *ijābat*, pouse, acceptance, consent. a. [A.P.]

إِجَابَتُ كَرْدَن *ijābat kardan*, to answer, to accept.

إِجَازَةٌ *ijāzat*, leave, permission; permission

(to depart). a.

إِجْتَمَاعٌ *ijtima'at*, it has joined (sem. 8th form

of the verb جَمَعَ *jama'a*). a.

هَر إِذَا اجْتَمَعَت بَحْر *iza jima'at bahru*, when they

unite, (become) a sea. a.

اجْتِهَاد *ijtihad*, striving to do; diligence, effort,

أَجْر *ajr*, reward, recompense. a. [pains. a.]

أَجْرُهُ *ajrahu*, his reward. a. [fare. a.]

أَجْرَت *ajrat*, recompense, reward, wages, hire;

أَجَل *ajil*, delaying, returning, prospective,

belonging to the future world. a.

أَجَلَ *ajal*, death, appointed time, fate. a.

أَجَلَّ *ajalla*, may (God) render glorious (3 p. sing. perf. of 4th form of جَلَّ *jalla*, he was glorious, used optatively); great, glorious, revered (used adjectively). a.

أَجَلُّ *ajallu*, more or most glorious, most noble or honoured. a.

أَجْلَاف *ajlaf*, (pl. of جَلَف *jalf*), rude, coarse, churlish; stupid, foolish. a. [glory. a.]

إِجْلَال *ijlāl*, reverencing, honouring; reverence,

إِجْلَالُهُمَا *ijlalahuma*, the honour (or glory) of both. a. [individuals. a.]

أَحَاد *ahād* (pl. of أَحَد *ahad*), units, ones;

أَحَادٌ *ahāda*, singly. a.

أَحَبُّ *ahibbu*, I love, (imperf. of أَحَبَّ *ahabba*, 4th form of the verb حَبَّ *habba*). a.

إِحْرَاز *ihtirāz*, guarding against; carefulness, caution, forbearance. a.

إِحْتِلَام *ihtilām*, dreaming of copulation, nocturnal pollution. a.

إِحْتِمَال *ihtimāl*, bearing, supporting, putting up with; patience, forbearance; suspicion. a.

أَحَد *ahad*, one. r.

أَحَدُهُم *ahaduhum*, one of them. a.

أَحَدِي *ahadi* (sem. of أَحَد *ahad*), one. a.

أَحَدِي لِلْمَيِّتِ *ahadi 'l-hayamin*, one of the two good things. a.

إِحْسَان *ihṣān*, doing good, kindness, favour, obligation; watchfulness, preserving in the right way. a.

أَحْسَن *ahṣan*, more (or most) beautiful. a.

أَحْسَنَ *ahṣana*, he hath done good; (optatively), may (God) make good, (3 p. sing. perf. of the 4th form of the verb حَسَنَ *hasana*). a.

أَحْسَنَ اللَّهُ خَلَامَهُ *ahṣana 'llāhu khilāyahū*, may God give him a happy deliverance. a.

أَحْسِن *ahṣin*, do good; (imp. of أَحْسَنَ *ahṣana*). a.

أَحْشَاء *ahshā'* (pl. of حَشَا *hashā*), entrails, bowels. a.

إِحْشَان *ihṣān*, causing to be continent or chaste; abstaining; fortifying, strengthening. a.

أحفظ *ahṣag*, protect, guard, or defend thou, (imp. of the verb *ḥafẓa*). *أ.* [son. *أ.*
 وأحفظ ولده *waḥṣa waladahu*, and protect his
 أحمد *aḥmad*, (lit. more or most praiseworthy)
 Ahmed; one of the names of Muhammad. *أ.*
 أحمق *aḥmaḥ*, foolish; fool. *أ.* [fool. *أ.ف.*
 أحمقتر *aḥmaḥṭar*, more foolish; a greater
 أحوال *aḥwāl* (pl. of حال *ḥāl*) states, conditions,
 circumstances, affairs. *أ.*
 أحياء *aḥyāʾ* (pl. of حي *ḥay*), tribes. *أ.*
 أحياء عرب *aḥyāʾi ʿarab*, Arab tribes. *أ.ف.*
 أخ *aḥḥ*, brother, companion, fellow, connected
 with, or related to: (used as a prefixed noun,
 the nom. is أخو *aḥḥu*, the acc. أخا *aḥḥā*). *أ.*
 أخو العداوة *aḥḥu ʿl ʿadawati*, the hater, the ini-
 mical, the malevolent. *أ.*
 أخا البلية *aḥḥa ʿl baḥiyati*, involved in misfor-
 tune, afflicted one. *أ.*
 أخاض *aḥḥaḥa*, he made to enter (4th form of
 the verb خاض *ḥaḥa* for خاض). *أ.*
 أخاضه *aḥḥaḥahu*, (it) has made thee enter; has
 plunged thee. *أ.*
 اختر *aḥḥar*, star. *ف.* [epitome. *أ.*
 اختصار *iḥḥṣār*, abridgement, abbreviation,
 اختصار كردن *iḥḥṣār kardan*, to abridge, cut
 short; conclude. *أ.ف.*
 اختيار *iḥḥiyār*, choice, option, preference;
 power, authority; self-control, freedom to
 act; will, pleasure. *أ.*
 أخذ *aḥḥaḥa*, he took. *أ.* [him. *أ.*
 أخذته الغرأة *aḥḥaḥatlu ʿl ʿizzatu*, pride seized
 آخر *aḥḥar*, last; other, another. *أ.*
 آخر *aḥḥir*, last, latter; after all, in fine; at least. *أ.*
 آخر الجبل سيف *aḥḥiru ʿl ḥiyali ʿasifa*, the
 sword is the last resource. *أ.*
 اخراجات *iḥḥarājāt*, (pl. of اخراج *iḥḥarāj*), outlays,
 expenses, disbursements. *أ.*
 آخرت *aḥḥirat*, the future state, the next world. *أ.*
 أخرا *aḥḥrā* (fem. of آخر *aḥḥar*), last, another. *أ.*
 أخضر *aḥḥṣar*, green. *أ.*
 أخضر *aḥḥṣar*, spark, embers. *ف.* [ment. *أ.*
 إخلاص *iḥḥlās*, sincerity, true piety, attach-
 إخلاق *iḥḥlāq* (pl. of خلق *iḥḥlāq*), habits, man-
 ners, morals, dispositions; benevolent, kind,
 or courteous disposition. *أ.*
 أخو *aḥḥu*, brother, &c. (used as a prefixed
 noun); see أخ *aḥḥ*. *أ.*

أخوان *iḥḥawān*, brothers, brethren (not, gene-
 rally, by birth); friends, fellows, asso-
 ciates. *أ.* [ciates of devils. *أ.*
 أخوان الشياطين *iḥḥawān ʿaḥ shayāṭin*, the asso-
 ciates of devils. *أ.*
 أخوان الطهارة *iḥḥawān ʿaḥ ṭahāra*, the brethren of
 purity; (an association to which is ascribed
 the authorship of numerous works on
 science and divinity). *أ.*
 أخوة *uḥḥuwat*, brotherhood, fraternity. *أ.*
 آدا *adā*, pronunciation, voice. *ف.*
 آدا *adā*, payment, fulfilment, performance. *أ.*
 آداب *adāb* (pl. of آداب *adāb*), good manners;
 courtesies; morals. *أ.*
 آدم *adama*, may (He) prolong; (3 m. sing.
 perf. of the 4th form of the verb دام *dāma*,
 for دام, used optatively). *أ.*
 آدام الله أيامه *adama ʿAllāhu ayyāmahu*, may God
 prolong his days. *أ.*
 آداب *adāb*, good breeding or manners, respect-
 fulness; polite literature, learning; teach-
 ing, instruction. *أ.*
 أدرار *idrār*, salary, allowance, stipend. *أ.*
 أدري *idrāʾi*, an allowance, a pension. *أ.ف.*
 أدراك *idrāk*, attainment, apprehension, com-
 prehension. *أ.* [the verb درك *daraka*). *أ.*
 أدرك *adraka*, (it or he) overtook, (4th form of
 أدركه *adrakahu ʿl ḡaraku*, drowning over-
 آدم *adam*, Adam. [took him. *أ.*
 بني آدم *bani adam*, the offspring of Adam,
 mankind. *أ.* [أ.ف.
 أدني *adami*, human; a man: thou art a man.
 آدميان *adamiyān* (pl. of *adami*), men, mankind. *ف.*
 آدمي *adami-bacha*, child of man. *ف.*
 آدمية *adamiyat*, humanity. *أ.*
 زاده *adami-zāda*, born of man, human. *ف.*
 آدمي *adamiyī*, thou art a human being:—*āda-
 miye*, one man, a certain man. *ف.*
 أدنى *adnī*, nearer, or nearest; lower, or lowest;
 lesser, or least. [structor. *أ.*
 أدب *adīb*, courteous; learned; teacher, in-
 أدب *adab ʿl adīb*, the instruction of
 the teacher. *أ.*
 آدم *adim*, surface (of the earth or sky), or
 what appears (thereof); tanned skin,
 leather, red leather. *أ.*
 آديم السما *adimu ʿa samā*, the exterior, or visible
 part of the heavens; the sky. *أ.*

آسینا *Asina*, the Mahammadan Sabbath, Friday. *v.* [harm, or hurt. *a.*

آذا *āda* (for آذی) annoyance, molestation, *āda* āda, when, whenever; lo! *a.*

آذی *āzī* *kāna* 'ā *tiā'u* *tiā'a* *āzī'a*, when the nature is a nature of evil (i.e. is an evil nature). *a.*

آذر *āzar*, the sixth of the Greek (or Syrian) months, corresponding to March O.S. *a.*

آگر *āgar*, or *āgar*, the ninth month of the Persian calendar, corresponding to Decem-

بر *āgall*, vilest, basest. *a.* [ber. *v.*

آنی *āni*, leave, permission; knowledge. *a.*

آو *āw*, the ear. *a.*

آذی *āzī* = آذا; *q. v.* *a.*

آزی *āzi*, (acc.) injury, &c.; contumely. *a.*

آزی *āziyāt*, vexation, molestation, harm, hurt. *a.*

آر *ār*, bring (imp. of آوردن *āwardan*). *v.*

آر *ār*, = آگر *āgar*, *q. v.* *v.*

آرادت *irādat* } wish, desire, will; purpose, in-

آراد *irāda* } tention; meaning; docility. *a.*

آراستن *ārāstan*, to adorn, fit out; prepare,

array, put in order. *v.*

آراسته *ārāsta*, adorned, &c. *v.*

آرام *ārām*, rest, quiet; ease, comfort. *v.* [*v.*

آرام گرفتن *ārām giriftan*, to take rest, to repose.

آرامل *ārāmil* (pl. of آرمال *armāl*), widows; needy,

destitute (persons). *a.* [still or quiet. *v.*

آرامیدن *ārāmīdan*, to rest, or repose, to become

آرای *ārāi*, adorn thou, (imp. of آراستن *ārāstan*). *v.*

آرایش *ārāyish*, ornament; preparation. *v.*

آرباب *arbāb* (pl. of آرب *arb*), lords, masters,

possessors. *a.*

آربابی *arbābi mā'nā*, spiritual persons. *a. v.*

آربابی *arbābi himmat*, high-minded per-

sons; of noble aspirations; liberal per-

sons. *a. v.* [revenue (in kind). *a.*

آرتفاع *irtifā'*, exaltation, elevation, height;

آرجمند *arjmand*, rare, worthy, dear; noble,

honoured, distinguished. *v.* [ious. *a.*

آرخبی *arxhī*, most flabby, or flaccid, or pendu-

آردشیر *ardeshir bābakān*, the first king of

the 4th, or Sassanian, dynasty of Persia.

He was the son of a shepherd, who married

the daughter of one Bābak. His reign was

coteremporary with that of Commodus. *v.*

آردی *urda hikiakt*, (lit. like Paradise),

the second month of the Persian calendar,

corresponding to April. *v.*

آزاد *arzād*, (pl. of آزی *āzī*), supplies of food

or sustenance; possessions, riches. *a.*

آزاد داشتن *arzādi dāshān*, to give, bestow;

to consider fit or worthy. *v.*

آرزو *ārzū*, wish, desire, longing, eagerness. *v.*

آزیدن *arzīdan*, to be worth; to suit. *v.*

آزنگ *arzhang*, the gallery, or drawing-book, of

the painter Māni. *v.*

آزنگی *arzhangī*, like, or worthy of, the gallery

of the painter Māni. *v.* [(generally). *v.*

آزلان *azlān*, name of a certain slave; a slave

آرض *arz*, earth, soil, land. *a.*

آلارض *al arz*, the earth. *a.*

آرئی *arī*, on His earth. *a.*

آرض *irsa*, be thou pleased, or satisfied, (imp.

of the verb رعی *rafiya*). *a.* [*rufa'a*). *a.*

آرع *irfa'*, raise or exalt thou, (imp. of رفع

و آرای *wa 'irfa' darajata* 'I

auliyā'hi wa wulā'ihī, and exalt the ranks

of his ministers and governors. *a.*

آرکان *arkān* (pl. of آرک *arka*), pillars, props. *a.*

آرکانی *arkāni daulat*, (lit. pillars of the

state), nobles, ministers. *a. v.*

آرم *āram*, I will, or would, or may bring (aor.

of آوردن *āwardan*). *v.*

آرمیدن *āramīdan* = آرمیدن *q. v.* *v.* [abated. *v.*

آرمیده *āramīde*, rested; settled; moderated,

آرد *orra*, a saw. *v.* [آوردن). *v.*

آری *ārī*, thou mayest bring, (2 sing. aor. of

آز *āz*, desire, avarice, greed. *v.*

آز *az*, from, among, of, with, by, above, beyond,

by way of, for the sake of; than; such as,

to wit. *v.*

آزاد *azād*, free. *v.* [liberty. *v.*

آزاد شدن *azād shudan*, to be free, to be set at

آزاد کردن *azād kardān*, to set free, to release,

liberate. *v.*

آزادگان *azādīgān* (pl. of آزاده *azāde*), those who

are free from worldly cares, the religious. *v.*

آزادی *azādagi*, freedom. *v.*

آزاده *azāde*, freed; free. *v.*

آزار *āzar*, annoyance, molestation, sorrow,

grief, trouble, smart, soreness, hurt; (as

latter part of a compound) injurer, mo-

lester; injuring, vexing; (as *āzar* is, in such

cases, the root of the verb آوردن *āwardan*). *v.*

آزاردن *āzārdan*, to annoy, molest, vex, grieve, afflict. P.

از آن *az ān*, on that account, for that reason, thence, hence. P.

از آن پس *az ān pas*, after that. P.

از آنجا *az ānja*, from that position, on account of that high position; since, inasmuch, forasmuch. P.

از اینجا *az īnjā*, from this place, with reference to this position; hence. P.

از در *az dar*, by heart, by rote. P.

از بار خوالدن *az bar āhuīdan*, to repeat by rote. P. [the sake (of). P.

از برای *az barāi*, on account (of), because, for

از بهر *az bahr*, for the sake (of). P.

از پای افتادن *az pāi uftādan*, to fall down. P.

از پای پست *az pāi past*, decayed, sapped, undermined. P.

از پای در آمدن *az pāi dar āmadan*, to be brought low; to fall into distress. P.

از حد *az hadd*, beyond bounds. P. &

از حلقم *az ḥalqam*, crowd, throng, press. A. [P.

از درها *az darhā*, out of doors, away from home.

از درها *azdarhā*, or از درها *azhdarhā*, a large serpent, python, dragon. P.

آزر *āzar*, name of Abraham's father (according to some), or of his uncle (according to others, who say that the father of Abraham was named تارخ *tārakh*, and that, on his death, Āzar took charge of Abraham. Āzar is said to have been a maker of images, and an idolater). A.

آزردن *āzārdan*, or āzurdan = آزاردن *āzārdan*, ازرق *azraq*, blue. A. [q.v. P.

آزرق پیراهن *azraq-pirāhan*, clad in a blue vest; religious mendicants, calenders. A.P.

آزرم جو *āzarm-jū*, peace-seeking, peaceable, meek. P.

آزرم جویی *āzarm-jā'e*, a peaceable person. P.

از رو *az rō*, on the ground, by reason (of). P.

از سر *az sar*, from the beginning, anew, *de novo*. P. [reina. A.

ازیم *azīmā*, (pl. of زیم *zīmā*), leading-strings, آزمودن *āzmūdan*, to try, prove, test; (the perf. part is آزمود *āzmūda*). P.

از او *az ō*, (for از او *az ō*), from him, her, or it. P.

از او بار *az ō bar*, above him, higher than he. P.

از وی *az wai*, from him. P.

از هر دری *az har dare*, from every quarter, of every kind or description, on every topic. P.

ازین *azīn*, (for از این *az īn*), for this; from this; at this; of this; than this; like this, such as (p. 84, l. 1.). P. [these. P.

ازینان *azīnān*, (for از اینان *az īnān*), of, or from

ازین بیش *azīn beš*, more than this. P.

ازین پیش *azīn peš*, before this, prior to this, formerly, heretofore; henceforth. P.

ازینجا *azīnja* = از اینجا, q.v. P.

آسا *asā'a*, he sinned, or did evil, (4th form of the verb آس *asā*, for آس *asā*).

آسان *asān*, he who doth evil. A. [P.

آسان *āsān*, easy: (the comp. is *āsāntar*, easier).

آسائی *āsāi*, ease, repose, enjoyment. P. [P.

آسایش *āsāyish*, ease, rest, tranquillity, comfort.

آسب *asb*, (pl. of آسب *asab*), causes, means; things, goods, chattels. A.

اسب *asp*, horse. P.

است *ast*, is. P.

استاد *astād*, teacher, master, tutor. P.

آستان *astān* } threshold; base, or foot (of a

آستانه *astāne* } thing). P.

آستبرق *astabraq* (the P. ستبر *sitabra*, arabicized), thick silk brocade, interwoven with gold. A. [Intelligence. A.

استعار *astihār*, mental perception, knowledge,

استقار *astihār*, deeming despicable, despising; contempt. A.

استحقاق *astihāk*, merit, suitability, fitness. A.

استحیاء *astihāya*, I feel ashamed, I blush, (10th form of the verb حی *hayi*).

استخفاف *astikhfāf*, esteeming light or of little account, disesteem. A.

استخلاص *astikhlas*, liberation, deliverance, rescue, effecting (one's) deliverance, seeking liberation. A.

استخوان *astakhsan*, bone; stone (of a fruit). P.

استر *astar*, mule. P. [obeying. A.

استطاعت *astid'at*, power, ability; submitting,

استظهار *astighār*, seeking aid or support; strength, support. A.

استعاره *astid'ar* or *astid'ara*, borrowing. A.

استعداد *astid'ad*, capacity, fitness, aptitude; cleverness, ability. A.

استغفار *astighfār*, seeking or asking for forgiveness, imploring pardon. A.

استغفر *astaghfiru*, I ask pardon, (imperf. 10th form of the verb غفر). ا.

استغفر الله *astaghfiru 'Ilaha*, I implore the forgiveness of God. ا.

استغفرلك *astaghfiruka*, I ask thy forgiveness, I ask pardon of thee. ا.

استغفر *istaghfir*, ask forgiveness; (imp. 10th form of غفر). ا.

استقبل *istiqbāl*, going, or advancing to meet (a friend or a guest, &c.), greeting. ا.

استقرار *istiqrār*, confirmation, settlement, firmness. ا. [ing to discover fact. ا.]

استقصا *istiṣṣā*, inquiry, or investigation, desire.

استوار *ustuwār*, firm, strong; sound, valid, unanswerable; just, true. ر.

آستین *āstin*, sleeve. ر.

استیسان *isti'nās*, familiarity, intimacy. ا.

إسراء *isrār*, hiding, concealing; doing any thing in private. ا.

إسرائي *isrārī*, my secret acts. ا.

إسراف *isrāf*, extravagance, prodigality. ا.

أسي *as'ā*, I will strive, endeavour, labour, exert myself; (imperf. of the verb سعی *sa'ā*). ا.

أسي لكم *as'ā lakum*, I will exert myself (work hard) for you. ا.

إسكندر *iskandar*, Alexander (the Great). ا.

إسكندرية *iskandariya*, Alexandria. ا.

إسلام *islām*, the true faith, Islam, Islamism. ا.

أسم *ism*, name: اسم *ismuḥ*, His name. ا.

آسمان *āsmān*, heaven. ر.

آسماني *āsmānī*, heavenly. ر.

أسمع *asma'*, more, or most pleasing to the ear, or worthy of being heard. ا.

أسودن *āsudan*, to rest, repose, to be tranquil; to be refreshed. ر. [ease. ر.]

أسودة *āsūda*, at rest, contented, still, quiet, at

أسودت *āsūdatar*, easier, more easily. ر.

آسيا *āsyā*, mill. ر.

آسيای گردان *āsyāyi gardān*, revolving millstone. ر.

آسی سنگ *āsyā-sang*, millstone. ر.

أصيب *asib*, misfortune, trouble, injury. ر.

أسير *asir*, prisoner, captive. ر.

أسيري *asirī*, captivity. ر.

أسير *asir*, a (or, a certain) prisoner. ر.

أش *āsh*, him, her, it; of, or to him, her, or it. ر.

إشارة *ishārah*, sign, intimation, hint, signification. ا.

أشامیدن *āshūmidan*, to sip, to drink. ر.

أشاهد *ashāhidu*, I behold; (imperf. of the 3rd form of the verb شهد). ا.

أشاهد من أخري *ashāhidu man aḥwā*, I behold him whom I love. ا.

أشد *ishtadda*, he or it waxed strong; (8th form of the verb شد *shadda*). ا.

أشد ساعد *ishtadda sa'iduhu*, (and when) his arm waxed strong. ا.

أشتر *ashṭur*, camel. ر. [camel-rider. ر.]

أشتر سوار *ashṭur-suwār*, mounted on a camel, a

أشتهاء *ishtihā'*, appetite, desire. ا.

أشتهي *ishtahā*, he desired, or longed for; (8th form of the verb شهي). ا.

من كان بين يديه ما اشتهي رطب *man kāna baino yadaihi ma 'shṭahū rajabun*, he who has before him the fresh ripe dates for which he longed. ا. [worst. ا.]

أشهر *ashḥar*, more, or most wicked, worse or

أشربوا *ashrabū*, drink ye; (imp. of the verb شرب *sharibū*). ا.

أشعار *ash'ār*, (pl. of شعر *shūr*), poema. ا.

أشغف *ashghafu*, to be disturbed, or confounded; to become dark and confused, (p. 119). ر.

أشغف *ashghafu*, thou art distracted, or confused (p. 104). ر. [wretches, miscreants. ا.]

أشقياء *ashshiyā'*, (pl. of شقي *shashiy*), thieves.

أشكارا *ashshkāra*, evident, apparent, manifest, public, known, revealed. ر.

أشياء *ashshā'*, (pl. of أشتي *ashshāyān*), friend, acquaintance. ر.

أشوب *ashshūb*, terror, confusion, tumult, uproar. ر.

أشوب تر *ashshūtar*, more confounding, or perplexing. ر.

أشيان *ashshān*, nest. ر.

أصحاب *ashshāb*, (pl. of صاحب *shahīb*), masters, owners, possessors; companions, the companions of Muhammad. ا.

أصحاب كهف *ashshābi kahf*, the companions of the cave, (the seven Christians who are said to have taken refuge in a cave near Ephesus, in the reign of the Emperor Decius, A.D. 253, and to have slept on till the reign of Theodosius, A.D. 408). ا. ر. [A.P.]

أشهر *ashshāh*, the ancient name of Persepolis.

أصل *asl*, root, origin, essence; lineage, race. ا.

أصل *aslan*, (acc. of *asl*, used adverbially), not at all, by no means. ا.

أصلح *islāḥ*, amending, correcting, shewing kindness; goodness. A.

أمنع *isna'*, do thou; (imp. of the verb منع *isna' bi mā anta lahu* *ahlahu*, deal Thou with me as befits Thee (i.e. grant forgiveness)). A.

أصوات *awwāt*, (pl. of صوت *aww*) voices, sounds. A.
أضاف *izāfat* } addition, adjunct, augmenta-
أضاف *izāfa* } tion. A.

أضاف *izāfa namūdan*, to increase, to add.
أضج *azḡa*, see عجد *id*. A. [A.P.]

أضل *azalla*, I lose; (imperf. of the verb ضل *zalla*). A.

أضل *azalla farīkan*, I lose the way. A.
أطال *atāla*, he lengthened; (optatively) may He lengthen, (4th form of the verb طال *tāla* for طول). A. [lengthen his life] A.

أطال *atāla 'ilāhu 'umrahu*, may God أطال *atāla*, (pl. of طيب *ṭabīb*), physicians. A.
أطراف *atraf*, (pl. of طرف *taraf*), remote quarters, or districts, directions, extremities. A.

أطفال *atfal*, (pl. of طفل *iftl*), infants, children. A.
أطلع *atṭila'*, investigation, discovery, intimation, knowledge. A.

أطلس *atlas*, satin. A.
أطمع *atma'*, exciting a longing, or cupidity; eager desire, greed, cupidity. A.

أظلل *aḡalla*, I would be the whole day, I would not cease; (imperf. of the verb ظل *zalla*). A.

أزجي *fa aḡalla amla'a aḡrafi*, then would I go on filling my bottle the whole day long. A.

أعاد *'ādat* (and *'āda*), repetition, rehearsal, revival; relating, reviewing. A.

أعتاق *'atāq*, manumission, liberation of slaves. A.
أعتاب *'atāb*, respect, regard, trust, credit. A.

أعتدل *'atād*, equity, moderation, equilibrium, symmetry, just proportion. A.

أعتدل *'atadalat*, she becomes (or, they become) straight; (8th form of the verb عدل). A. [carping]. A.

أعترض *'atirāz*, opposition, objection, resistance, أعترض *'atirāz kardan*, to object to, to carp at, to find fault with, to dispute, or call in question. A.P.

أعترف *'atiraf*, confession, acknowledgment. A.

أعتقد *'atikād*, belief, trust, confidence. A.

أعتاد *'atimād*, trust, reliance, confidence. A.

أعدا *'ādā*, (pl. of عدو *'aduwa*), enemies. A.
أعدا *'ādāhi*, (upon) his foes. A.

أعدل *'ādāl*, more, or most just. A.

أعدى *'ādā*, most hostile. A.

أعدى *'ādā 'aduwika nafsa*, thy most deadly foe (is) thine own soul. A.

أعرابي *'arābī*, an Arab of the desert. A.

أعرض *'arāz*, turning away the face, disregarding, refusal. A. [and bell]. A.

أعراب *'arāf*, the boundary between paradise

أعضاء *'aww*, (pl. of عضو *'aww*), limbs, members. A.

أعلا *'ālā*, giving, bestowing. A.

أعظم *'aḡam*, greatest (or greater). A.

أعلام *'alām*, (pl. of علم *'alam*), banners, standards. A. [nouncing]. A.

أعلام *'ilām*, making known, informing, announcing.

أعلان *'lān*, open acting, outward conduct. A.

أعلاني *'lānī*, my outward conduct. A.

أعلم *'allimu*, I teach; (imperf. of the 2nd form of علم *'alima*, he knew). [archery]. A.

أعلم *'allimuhu 'errināyata*, I taught him

أعلى *'ālā*, most high, supreme, highest. A.

أعمال *'amāl*, (pl. of عمل *'amal*), works, acts, deeds. A. [عمل]. A.

أعملوا *'amalū*, perform ye; (imp. of the verb

أعوذ *'aḡu*, I take refuge; (imperf. of the verb

أعوذ *'aḡu*, for أعوذ). A.

أعوذ *'aḡu bi 'ilāhi*, I take refuge with God; God preserve me! A.

أعهد *'ahad*, I covenanted, (imperf. jussive of the verb عهد). A.

أعهد *'ahad 'ilāikum*, did I not take your covenant? A.

أعيان *'āyān*, (pl. of عين *'ayn*), eyes; nobles. A.

أعيان *'āyān hazrat*, nobles of the court, lords of the presence. A.P.

أغاب *'aḡāz*, beginning. P. [to begin. P.]

أغاب *'aḡāz nihādan* (= *'aḡāz kardan*), أغاني *'aḡānī*, (pl. of أغنية *'aḡniyat*), songs. A.

أغلب *'aḡlab*, most, greater part, most part. A.

أغلام *'aḡlam*, the son of Jingis Khān. He reigned about the year 656 of the Hijra. P.

أغنياء *'aḡniyā*, (pl. of غني *'aḡniy*), rich men. A.

أغوش *'aḡuṣh*, embrace, bosom; name of a certain slave, a slave (generally). P.

أغيار *'aḡyār*, (pl. of غير *'aḡair*), others, rivals, strangers. A.

افاق *afâq*, (pl. of افق *afk*), horizons, quarters of the world. A.

افانین *afânin*, (pl. of افان *afân*, which is itself the pl. of اف *af*), numerous branches, branches on branches. A.

افانین علیہا جبار *afânînu 'alaihâ jubarun*, (and) endless branches, on which (are) pomigrinate-flowers. A.

افات *afât*, calamity, disaster. A.

آفتاب *afâtâb*, the sun. P.

افتادگان *afâdagân*, (pl. of افتاده *afâda*), the fallen, the lowly, the unfortunate. P.

افتادن *afâdan*, to fall, drop, alight; to befall, happen, occur, chance; to be cast (off). P.

افتاده *afâda*, fallen, dropped; lying still or idle, at rest. P.

افتان *afân*, falling. P. [idle, at rest. P.]

افتان و خیزان *afân o khizân*, (lit. falling and rising), going along with difficulty. P.

افتخار *iftikhar*, glory, boast. A.

افراختن *afrahâtan*, to raise, exalt, lift up. P.

افروختن *afrokhân*, to set on fire; to kindle, or light (a fire). P.

آفریدن *âfridan*, to create. P.

آفرین *âfirin*, applause, acclamation, benediction; (root of *âfridan*, used as latter part of compounds), creator, creating. P.

آفرین جهان *jahân-âfirin*, creator of the world. P.

آفرینش *âfrînish*, creation. P.

افزودن *afzûdan*, to increase. P.

افسانه *afâna*, charm; fiction, tale. P.

افسردن *afsurdan*, to wither, flag. P. [less. P.]

افسردہ *afsurda*, spiritless, dull, apathetic, lifeless. A.

افشا *afshâ*, divulging, exposure. A.

افشانیدن *afshândan*, to scatter, shake, drop. P.

افضل *afzal*, most excellent, choicest. A.

افضلت *afzallat*, better, more excellent. P.

افطار کردن *iftâr kardan*, to break a fast. A.P.

افغان *afghân*, vaper. A.

افغان *afghân*, wailing, lamentation; alas! P.

افغان *afghân*, (acc. of افگ *afk*), a lie. A.

افگندن *afgândan*, to throw or cast, throw down, upset; to fall, to be lying; to strike, hit. P.

افگنده *afganda*, thrown, or cast down; fallen, laid, placed. P.

افلاس *iflâs*, poverty, destitution, beggary. A.

افواه *afwâh*, (pl. of اف *af*), mouths, ramour. A.

افز، I might get, obtain, or gain; (imperf. of the verb افز *faza*, for افز *faz*). A.

افز بی منی *afâzu bi munyatî*, (that) I might obtain my wish. A.

اقرب *akârîb*, (pl. of قرب *karîb*), those near and dear, kinsmen, relations. A.

اقالم *akâlim*, (pl. of اقليم *iklîm*), climes, regions. A.

اقبال *ikhâl*, advancement, good fortune, prosperity. A.

اقبالهما *ikhâlâhumâ*, the good fortune of both of them; (acc. governed by the preceding verb اقام *adama*). A.

اقتدا *iktîdâ*, taking as an example. A.

اقتدا کردن *iktîdâ kardan*, to follow the example (of anyone), to imitate. A.P.

اقدام *ihdâm*, coming forward, advancing; attention, effort, diligence, promptitude. A.

اقدام نمودن *ihdâm namûdan*, to advance, approach. A.P.

اقرار *ikrâr*, confession, acknowledgment; assertion; acquiescence; favourable leaning. A.

اقرب *akrâb*, nearer, nearest. A.

اقل *akallu*, smallest, least. A.

اقل جبال الارض *akallu jibâli 'l arzi 'âran*, the least of the mountains of the earth is Sinai. A.

اقليم *iklim*, one of the seven divisions of the habitable earth, clime, country, region. A.

اقلية *iklime*, one division (out of the seven) of the earth, one whole clime, or tract. A.P.

از اقلية به اقلية *az iklime ba iklime*, from clime to clime, from one country to another. P.

اکابر *akâbir*, (pl. of اکبر *akbar*), the great, the rich, nobles. A.

اکبر *akbar*, greater, greatest; severer. A.

اکتساب *iktasabta*, thou hast gained or earned; (8th form of the verb کتب *katâba*). A.

ما ذا اکتبت *mâ za 'ktasabta*, what hast thou gained? A.

اکرام *ikrâm*, respect, honour, observance. A.

اکمل *akmal*, most perfect. A.

اكن *akun*, I am, I became, I may be; (imperf. jussive of كان *kâna*, for اكن *akn*). A.

اکنون *akûn*, now, just now, at present. P.

اگهی *agâhi*, information, intimation, notice. P.

اگر *agar*, if; although. P.

اگرچه *agarchê*, although. P.

آنگندن *ângandan*, to fill, stuff; (perf. part آنگده *ângde*). A.

اَغَانِدَا پار *aganda-par*, stuffed with feathers. *P.*

اَغَاهِي *agahi* = اَكَاهِي *q. v.* *P.*

اَل *al*, family, race, descendants. *A.*

اَل دَاوُد *ala dāwūd*, O family of David! (the acc. *ala* being used for the vocative). *A.*

وَأَل *wa alāhi*, and (on) his family. *A.*

اَل *al*, the, (the Arabic article, always prefixed to the noun). *A.* [a care! *A.*

اَل اَلَا *alā*, now, now then, surely! beware! have

اَلَا *allā* (for اَلَا *an lā*), that not. *A.*

اَلَا تَعْبُدُوا *allā ta'būdū*, that ye worship not. *A.*

اَلَا *illā* (for اَلَا *in lā*), if not, save, except, but what. *A.*

اَلَا تَا *alā tā*, beware that. *A. P.*

اَلْبَاب *albab* (pl. of لَب *labb*), minds, souls. *A.*

اَلَات *alat*, instrument, tool; organ (of generation). *A.* [quest, petition. *A.*

اَلْتَجَا *iltijā*, fleeing for refuge; entreaty, re-

اَلْتَجَا بِرَدْن *iltijā burdan* (= اَلْتَجَا كَرْدَن *iltijā kardan*), to seek refuge, to take shelter. *A. P.*

اَلْتَفَات *iltifat*, attention, regard, courtesy, respect; heed, notice. *A.*

اَلْتَفَاتِي *iltifati*, one regard, one look. *A. P.*

اَلَّتِي *allati* (sem. of اَلَّتِي *allati*), who, which. *A.*

اَلَّتِي بَيْنَ جَيْلَت *allati baina jamailat*, (thy soul) which is between thy two sides; (see اَعْدِي *adī*) *A.*

اَلْأَن *alān* (pl. of اَلْأَن *alān*), notes, sounds,

اَلْحَمْد *al hamid*, praise. *A.* [tones, tunes. *A.*

اَلْحَمْدُ لِي *al hamdu li 'ilāhi*, praise be to (or, belongs to) God. *A.*

اَلْحَمْدِي *al hamdi*, one ejaculation of praise. *A. P.*

اَلَّذِي *allazī*, who, he who, he whom. *A.*

اَلْإِجَار *alān*, forcing, obliging, making obligatory; consultation. *A.* [kindnesses. *A.*

اَلْإِيف *alif* (pl. of اَلْإِيف *alif*), benefits, favours,

اَلِيف *alif*, the letter l. *A.*

اَلِف *alif* be *te, a, b, c*, the alphabet. *A.*

اَلِفُوت *alifat*, familiarity, friendliness, amity, sociableness, fellowship. *A.*

اَلْفِصَّة *al fizza*, (to return to) the story, (to make) the story (short); to sum up, on the whole. *A.*

اَللَّهِ *allāh*, God, (for اَللَّهِ *al lāh*, the God). *A.*

اَللَّهُ اَللَّهُ *allāh allāh*, O God! O God! Good God! *A.*

اَللَّهُ اَلْأَعْلَى *allāh ta'ālā*, the Most High God. *A.*

اَللَّهُمَّ *allāhumma*, O God! *A.*

اَلْمَس *almas*, diamond. *A.*

اَلْمَعَان *alman* (pl. of اَلْمَعَان *alman*), sorts, varieties (of good things of this life). *A.*

اَلْمَعَان *al manā*, farewell! adieu! *A.*

اَلْمَدَان *alman*, to cover, besmear, stain, soil, pollute, steep; (perf. part. اَلْمَدَان *alman*). *P.*

اَلْمَدَان *alman*, name of a high mountain in Hamadān, eighty leagues from Isfahān. *P.*

اَلْمَعَاوِي *almaiya* (pl. of اَلْمَعَاوِي *almaiya*), banners, standards. *A.* [of victory. *A.*

اَلْمَعَاوِي بِالْوَقْدَانِ *bi almaiya 'unayra*, with the banners

اَللَّهِ *ilāh*, God. *A.*

اَللَّهِ *ilāhī*, pertaining to God, divine. *A. P.*

اِلَى *ilā*, to, towards, up to, at. *A.*

اِلَى مَنْ *ilā man*, towards him who. *A.*

اِلَى *ilāyā*, to me. *A.*

اِلَى *ilāyā*, to thee, towards thee. *A.*

اِلَيْكُمْ *ilāyā*, to you, for you. *A.*

اَلْم *alim*, painful; most painful. *A.*

اِلَيْهِ *ilāhi*, to him. *A.*

أَمَّا *amā*, but. *A.* (distance. *P.*

أَمَّا *amāj*, target, mark for archers; bow-shot

أَمَام *imām*, exemplar, leader, high priest,

أَمَان *aman*, safety, security. *A.* [Imam. *A.*

أَمَانَت *amānat*, rectitude, sincerity, faith. *A.*

أُمَّة *ummat*, religion; followers (of an apostle);

nation, people. *A.* [مَوْت *māta* for موت. *A.*

أَمُوت *amut*, I die; (imperf. jussive of the verb

أَمُوت *in lam 'amut*, if I die not. *A.*

أَمْتَان *imtinā*, prohibition; refraining, abstinence. *A.*

أَمْثَال *amāl* (pl. of مَثَل *masāl*), fellows, likes, resemblances; fables, proverbs. *A.*

أَمْثَل *amulast* (= أَمْثَل *amulast ast*), hath come. *P.* [perfect part. اَمْثَل *amulast*). *A.*

أَمْثَل *amadan*, to come, arrive; to occur: (the

أَمْر *amr*, injunction, command; case, affair. *A.*

أَمْرٌ وَنَهْيٌ *amr o nahī*, command and prohibition; absolute authority. *A. P.*

أَمْرَاء *umarā* (pl. of أَمِير *amir*), commanders, princes, emirs. *A.*

أَمْرَد *amrad*, beardless and handsome (youth). *A.*

أَمْرُوز *imroz*, to-day, this day; now. *P.*

أَمْرِي *amri*, my case or affair. *A.*

أَمْسَ *imshak*, to night, this night. *P.*

أَمْسَ *imshak*, transmitting, despatching, transacting, carrying through. *A.*

إس'ān, advancing far into, penetrating. A.
إس'ānī nazar, directing of vision,
gazing, careful glance, mature considera-
tion. A.P.

إمكان imkān, possibility, power. A.

أملā'a, I fill, I would fill: (see إملā' azellā). A.

إملā, filling up. A. [winn. A.]

أملāk (pl. of ملك malk), goods, posses-
sions.

أمم umm (pl. of أمة ume), peoples, nations,
sects. A.

أمن āmin, protect thou, render thou secure;
(imp. of أمن āmina; 4th form of the verb
أمن āmina). [country. A.]

أمن āmin baladahu, give security to his

أمواج amwāj (pl. of موج may), waves. A.

أموال amwāl (pl. of مال māl), property, effects,
munies. A.

أموختān, to learn; to teach. P.

أمور amūr (pl. of امر amr), affairs, matters,
things. A.

أموختān, to mix. P.

أملā or أملān, hope, expectation. P.

أملāwār, hopeful, expectant, candidate. P.

أملāwārī, hopefulness; thou art
hopeful, thou hopest. P.

أمير amir, commander, chief, leader, governor,
noble, lord, prince. A. [A.P.]

أمير kabir, great lord, mighty prince.

أمير sāda, prince's son, prince. A.P.

أمر āmer (imp. of أمخān, used as the latter
part of compounds), mixing, mixed. P.

آن ān, that, he. P.

ان (indecl. particle), that. A.

... in, if. A.

إن in lam, if not. A.

إن lam akus, if I may not be. A.

آنā, that. A.

... innā, verily, truly, (followed by the acc.
of nouns and the imperf. subjunctive of
لā āna, I. A. [verbs]. A.)

... innā, vase, vessel. A.

إندāh, turning to God, repentance. A.

أندā, he illuminated; (4th form of the
verb أندر āndā for نور); may He illumine!
(optatively). A.

أندā 'Ilāhu, may God illumine! A.

أندā, mankind, men. A.

أندā (pl. of آن ān), they, those. P.

أندāh, they who. P.

أندā, granary, garner, stack, magazine. P.

أندā, partner (in trade). P.

أندāzī, partnership. P. [verb ندى ndī]. A.

أندā, he informed thee; (4th form of the
verb أندر āndā, who then informed
thee? A. [wallet. P.]

أندā, dressed sheep-skins, leather;

أندā, he caused to bring forth, or
grow, or vegetate; (4th form of the verb
أندر āndā). A.

أندāhū 'Ilāhu, God caused them
to grow or spring up. A. [pleasantry. A.]

أندāh, gladness, recreation, mirth,

أندāh, concourse, crowd. P.

آن ān bil, that (is) better. P.

أندāyā (pl. of نبي nabī), prophets. A.

أنتā, thou. A.

أنتā, thou art related; (8th form
of the verb أندر āndā). A.

أنتā bi mani 'ntā, to whom art thou
related? A. [expectation. A.]

أنتā, expecting, watching for, awaiting;

أنتā, taking revenge, vengeance, re-
taliation. A. [ance, take revenge. A.P.]

أنتā kashidān, to exact venge-

أنتā, that place, there. P.

أنتā, end, close; issue, consequence. P.

أنتā, to finish, terminate, result. P.

أنتā, company, assembly; banquet. P.

أنتā, the Gospel. A.

أنتā, such as that, in that manner,
in such a way. P.

أنتā, exactly as, even as. P.

أنتā, that which, whatever. P.

أندā, they are. P.

أندā, to throw, cast, hurl, shoot;
reject; to cast aside; to degrade, abase
(p. 101); to lay down (p. 135). P.

أندā, quantity, measure, due propor-
tion, just measure. P.

أندā, body; limb. P.

أندر ānder, within, in, on, amidst; belly. P.

أندر ānder, in praising (for
thanking) Him. P.

اندران *andarān*, in it, into it, therein. *r.*
 اندرم *andaram*, I am in. *r.* [heart, belly. *r.*
 اندرون *andarūn*, inner part, inside, interior; *r.*
 اندرین *andarīn* (for اندر این), in this. *r.*
 اندک *andak*, little, few; trifling. *r.*
 اندکی *andake*, a little, very little. *r.*
 اندوختن *andokhtan*, to acquire, gain, gather up, collect, amass, hoard. *r.*
 اندوه *andūh* or *andoh*, grief, sadness, trouble. *r.*
 اندوه = اندوه. *r.*
 اندیشان *andeskhāh*, fearful, anxious, in fear. *r.*
 اندیشان *andeskhāktār*, more afraid. *r.*
 اندیشان *andeskhāktaram*, I am more apprehensive. *r.*
 اندیشه *andeshā*, thought, consideration, reflection; doubt, anxiety, fear, concern, care. *r.*
 اندیشیدن *andeskhidan*, to think, consider, reflect; to feel concern, or alarm, or anxiety. *r.*
 انس *was*, sociableness, familiarity; habit. *r.*
 انسان *insān*, man. *r.*
 انسان *al insān*, the man, man. *r.*
 آنست *annat*, is that. *r.*
 آنسی *anaste*, that would be. *r.* [God. *r.*
 آن شاء الله *in shā'a 'llāh*, if God will, if it please
 انصاف *insāf*, justice. *r.*
 انعام *in 'ām*, benefaction, gift, gratuity, favour. *r.*
 انفاس *anfās* (pl. of نفس *nafas*), breaths; moments. *r.*
 انفس *anfās* (pl. of نفس *nafs*), souls, selves. *r.*
 انفسکم *anfusakum* (nom.), your own souls, yourselves. *r.* [yourselves. *r.*
 انفسکم *anfusakum* (acc.), your own souls, yourselves. *r.*
 آنکه *annaka*, that thou. *r.*
 آنکه *innaka*, verily thou (art). *r.*
 آنکه این دلب *innaka idn d'bin*, verily thou art a wolf's whelp. *r.* [asked. *r.*
 آنکه مژول *innaka m'zulun*, verily thou wilt be
 انکار *inkār*, denial; objection; disapproval, dislike. *r.*
 انکار *ankar*, most disagreeable or offensive. *r.*
 آنکه این امرات *inna ankara 'l asrāt*, verily the most disagreeable of voices. *r.*
 آنکس *ankas*, that person. *r.*
 آنکه *anki*, he who, him who; that which. *r.*
 انگاریدن *angārīdan*, to compute, reckon, suppose, deem. *r.*
 انگاریدن *angāshdan* = انگاریدن.

آنگاه *āngāh* (pronounced *ungāh*), that time, then, there. *r.*
 آنکه *āngāh ki*, at the time that, when. *r.*
 انگشت *angusht*, finger. *r.*
 انگشت نیل کشیدن *angushtī nil kashidan*, to make a blue finger-mark on a thing, as indicative of its loss or abandonment: (see نیل *nil*). *r.*
 انگشتی *angushtari*, finger-ring. *r.*
 آنکه *āngāh* = آنکه *āngāh*. *r.*
 انگیزان *angekhtan*, to raise, excite; (the pers. part is انگیزان *angekhte*). *r.*
 انگیز *angez* (imp. of انگیزان *angekhtan*, used as latter part of compounds), exciting, stirring up. *r.*
 آن لم *in lam*, if not. *r.*
 آنم *ānam*, I am he, I am that. *r.*
 آنما *innamā*, only. *r.*
 انوار *anwār* (pl. of نور *nūr*), lights, splendours. *r.*
 انواع *anica* (pl. of نوع *nau'*), kinds, sorts, various kinds. *r.*
 انوری *Anvuri*, name of a celebrated Persian poet, who died A.D. 1200. *r.*
 آنه *innahu*, verily he, or it. *r.*
 آنکه *innahu lakum 'aduwwun mubīn*, verily he is your open enemy. *r.*
 آنها *ānā* (pl. of آن *ān*), those things. *r.*
 آنی *āni*, such art thou, of it thou art. *r.*
 آنی *innī*, verily I. *r.* [(myself). *r.*
 آنی *innī lannustatiran*, verily I conceal
 آنس *anis*, companion, intimate friend. *r.*
 او *au*, or. *r.*
 او *ā* or *o*, he, him; she, her; it. *r.* [A
 آواز *āwāz*, voice, sound, noise, cry, shout; report.
 آوازه *āwāze*, rumour, report, news. *r.*
 آوان *āwān* (pl. of آن *ān*), times, seasons. *r.*
 آواشی *awāshī* (pl. of وشی *wobashī*), dissolute fellows, rabble, mob. *r.*
 اوج *auj*, top, summit. *r.*
 اولیاء *auliyā* (pl. of ولی *waliy*), assistants, princes, ministers, governors. *r.*
 اولیاء *auliyā'ihī*, his ministers or nobles. *r.*
 اورا *orā*, him or her; to him, or her. *r.*
 اوراد *aurād* (pl. of ورد *wird*), portions of the Kuran, recited at different hours; devotions. *r.*

اوراق *aurāq* (pl. of ورق *waraq*), leaves, pages. **ا.**
 آوردن *āwardan*, to bring, adduce; to relate or report; to bear or endure; to begot. **ز.**
 است *ast*, he is; is of him, is his. **ز.**
 استاد *astād* = استاد *astād*; **ق. ر. ز.**
 اوصاف *awṣāf* (pl. of وصف *wasf*), qualities, praises. **ا.**
 اوftادن *uftādan* = اوftادن *uftādan*. **ز.**
 اوقات *awqāt* (pl. of وقت *waqt*), times, hours. **ا.**
 اول *awwal*, first, beginning; former, at first. **ا.**
 اولی *awla*, nearer, worthier, fitter. **ا.**
 اولی الالباب *awli 'l albab*, (gen. and acc. of اولی *awli*), the wise or prudent. **ا.**
 اولیتر *awlātūr*, better, more fit, suitable, proper or convenient. **ا. ز.**
 اولئك *awāk*, they, those. **ا.** [former. **ا.**
 اوولین *awwalin* (gen. pl. of اول *awwal*), first, **ا.**
 آویختن *āwixtan*, to hang, suspend, catch hold **ا.**
 آوی *āwī*, of it thou art. **ز.** [of, cling to. **ز.**
 آه *āh*, oh! ah! alas! a sigh. **ز.**
 آهستگی *āhistagi*, slowness, gentleness, lowness, softness of voice. **ز.**
 آهسته *āhista*, slowly, softly, gently. **ز.**
 آهک *āhak*, lime, plaster, mortar, cement. **ز.**
 آهکی *āhaki tafta*, quick-lime. **ز.**
 اهل *ahl*, people, family; worthy. **ا.** [A.P.
 اهل ادب *ahl adab*, the courteous; the learned. **ا.**
 اهل تافتن *ahl taftan*, philosophers, doctors. **ا. ز.**
 اهل خرد *ahl khirad*, wise persons, the wise. **ا. ز.**
 اهل دل *ahl dil*, the pious, prudent, or wise. **ا. ز.**
 اهل زمین *ahl zamīn*, the people of, or dwellers on, the earth. **ا. ز.** [discerning. **ا. ز.**
 اهل شتاب *ahl shinākh*, the intelligent or **ا.**
 اهل وفا *ahl wafā*, the pure or devout. **ا. ز.**
 اهل طریق *ahl tarīq*, devotees. **ا. ز.**
 اهل طمع *ahl tam'*, greedy, avaricious, or covetous persons. **ا. ز.**
 اهل فضل *ahl fuṣṭ*, men of learning or excellence; virtuous persons. **ا. ز.** [common. **ا.**
 اهلیان *ahliān* (acc. of اهل *ahl*), friendly people; welcome. **ا.**
 اهلیان ما *ahliān ma mahliān ma marhaban*, (thou art come, O guest) to a friendly people, and to a smooth (comfortable) place, and to a roomy (convenient) place. **ا.**
 اهلیان *ahliān*, worthy of it. **ا.**
 اهلیان *ahliān*, deserving of it. **ا.** [city. **ا.**
 اهلیان *ahliān*, worthiness, fitness; ability, capa-

اهمال *ihmāl*, negligence, carelessness, inattention, passing unnoticed, overlooking. **ا.**
 آهن *āhan*, iron. **ز.**
 آهنگ *āhang*, design, intention, preparation, readiness; note, voice; pitch, tune (of a musical instrument). **ز.**
 آهنی *āhani*, made of iron, iron. **ز.**
 آهنی *āhani*, a piece of iron. **ز.**
 آهنی *āhani*, made of iron. **ز.** [gripped. **ز.**
 آهنی *āhani-āhangāl*, iron-clawed, strong- **ا.**
 آهنی *āhani-dash*, iron-beamed (balance); iron-shouldered; strong, sturdy. **ز.**
 آهو *āhu*, deer, stag, buck. **ز.** [hunted. **ا.**
 آهوی *āhuī*, I love; (imperf. of the verb آهوی *āhuī*) **ا.**
 آهوی *āhuī*, I love him. **ا.**
 آهی *āhi*, one sigh. **ز.**
 آه *āh*, O! **ز.** [verses of the Kurān. **ا.**
 آیات *āyāt* (pl. of آیه *āyah*), signs, miracles, **ا.**
 آید *āyid* (pl. of آید *āyid*), which again is the pl. of آید *āyid*, hands; benefits, favours. **ا.**
 آید *āyid*, name of a favourite of Sultan Mah- **ا.**
 آید *āyid* (pl. of آید *āyid*), day. **ا.** [mind. **ا.**
 آیه *āyah*, } verse of the Kurān, miracle, **ا.**
 آیه *āyah*, } sign. **ا.**
 آیه *āyah*, } **ا.**
 آید *āyid* (pl. of آید *āyid*), orphans. **ا.**
 آید *āyid* (for آید *āyid*), offering; preference; bestowing of benefits, charity. **ا.** [noun. **ا.**
 آید *āyid*, abridging, abbreviating; abbrevia- **ا.**
 آید *āyid*, May (God) aid or strengthen; (perf. 2nd form of آید *āyid*, for آید *āyid*, used optatively). **ا.** [him. **ا.**
 آید *āyid* *āyid* *āyid*, May the Lord aid **ا.**
 آید *āyid* or *āyid*, God. **ز.**
 ایستادن *istādan*, to stand, to be standing, to stop, stay, remain. **ز.**
 ایستاده *istāda*, stood, standing. **ز.**
 ایستادن *istādan*, they, them, these. **ز.**
 ایضا *ayṣā*, also, likewise; the same. **ا.**
 این *en*, we are, we have. **ز.**
 ایمان *imān* (for ایمان *imān*), faith, belief. **ا.**
 آئین *ā'imma* (pl. of امام *imām*), leaders in religion, exemplars; high-priests. **ا.**
 این *aiman*, safe, secure; void of care, unconcerned, unapproachable. **ز.**
 این *in*, this, these. **ز.**
 این *inān* (pl. of این *in*), these. **ا.**

اینجا *infā*, this place, here. *z.*

اینکه *ināk*, behold! to! *z.*

آینه *ayina*, glass, mirror. *z.*

ایوان *aiwān* or *iwān*, hall, court, palace, gallery, vestibule, portico. *z.*

آیین *āin*, law, canon, rule. *z.*

آینه *āina*, mirror, looking-glass. *z.*

آینه‌دار *āina-dār*, mirror-holder (an attendant on the great in the East.) *z.*

آینه‌داری *āina-dārī*, the office of mirror-holder. *z.*

ب

با *bā*, to, at, with, by, in, for, according to. *z.*

ب *bī* or *bū*, a pleonastic particle prefixed to certain tenses of Persian verbs. *z.*

ب *bī*, by, with, to. *z.*

با *bā*, with, along with; to; possessed of; notwithstanding; in spite of. *z.* [that. *z.*

با آن که *bā ān ki*, that withal, notwithstanding

باب *bāb*, door, chapter. *z.* [noce. *z.*

باب التوبه *bāb tawbatī*, the door of repent-

با خبر *bā khabar*, informed, intelligent. *z.*

باختن *bākhātan*, to play, sport, trifle; to lose at

باخر *bā ākhīr*, to an end. *z.* [play. *z.*

با خشنوع *bā khushnūyat*, with roughness. *z.*

باد *bād*, wind, breeze; pride, conceit, arrogance; (optative of بودن *būdan*) may it be! *z.*

باد مخالف *bādī mukhālif*, adverse wind. *z.*

بادام *bādām*, almond. *z.* [stead. *z.*

بادیه *bādīyā* (lit. wind-footed), swift or fleet

بادپای *bād-pāy*, a fleet horse. *z.*

بادشاه *bādshāh*, king. *z.*

بادگرد *bād-gird*, whirlwind. *z.*

بادی *bādi*, a flatus (in the bowels), a fart. *z.*

بادیه *bādīyā*, desert. *z.*

بار *bār*, load; fruit; time; admission, access. *z.*

بار خاطر *bārī khafir*, load or distress of mind. *z.*

بار آوردن *bār āwardan*, to bear fruit. *z.*

بار دیگر *bārī āgar*, another, or second time. *z.*

باران *bārān*, rain, shower. *z.* [then. *z.*

باربر *bār-bar*, burden-bearing; breast of bur-

باربردار *bār-bardār*, bearer of burthens; preg-

nant or carrying (female). *z.*

بار حق *bārī khudā*, Great God! *z.*

باردار *bār-dār* = باربردار *bār-bardār*. *z.*

بارگاه *bārgāh*, place of audience, royal court. *z.*

بار *bār*, wall, battlements. *z.*

بارها *bārha* (pl. of بار *bār*), times, many times, often, repeatedly. *z.*

باری *bārī*, Creator. *z.*

بارتعالی *bārī ta'ālā*, God the Creator, God. *z.*

باری *bārī*, one load or burden; a turn or time; once upon a time, once; at least, at all events, at any rate. *z.*

باری چند *bārī chand*, several times. *z.*

باریدن *bāridan*, to rain, to fall in showers. *z.*

باریک *bārīk*, fine, thin. *z.*

بار *bār*, back, back again; on the other hand; afterwards; thrown back, wide open, open; a falcon. *z.*

بازار *bāzār*, market, mart, market-place, street of shops only; source of supply. *z.*

بازارها *bāzārha* (pl. of بازار *bāzār*), marts, market-places; whole marts. *z.* [market-places. *z.*

بازاری *bāzārī*, of, pertaining to, or infesting

سگ بازاری *sogī bāzārī*, market or street curs. *z.*

باز آمدن *bās āmadan*, to come back, to return; to come in front. *z.* [back. *z.*

باز آوردن *bās āwardan*, to bring back; to heap

باز بودن *bās būdan*, to be open. *z.*

باز پس *bās pas*, restitution. *z.* [restore. *z.*

باز پس دادن *bās pas dādan*, to give back; to

باز خریدن *bās khurīdan*, to buy back, to redeem or ransom. *z.*

باز دادن *bās dādan*, to give back, restore. *z.*

باز داشتن *bās dāshātan*, to keep back, withhold, restrain, detain. *z.*

بازرگان *bāzargān*, trader, merchant. *z.*

بازرگانی *bāzargānī*, a merchant, or a certain merchant. *z.*

باز زدن *bās zadan*, to strike again, to hold back; to turn away (78). *z.*

باز نیست *bāz nīst*, is open. *z.* [to draw back. *z.*

باز کردن *bās kardān*, to open, unfold, unravel;

باز کشیدن *bās kashīdan*, to draw back. *z.*

باز گذاشتن *bās guzāshātan*, to quit, to leave behind. *z.* [revert. *z.*

باز گردیدن *bās gardīdan*, to turn back, return,

باز گذاشتن *bās gūshātan*, to go or turn back, to return, retire, withdraw, retreat. *z.*

باز گفتن *bās guftān*, to reply. *z.*

باز ماندن *bās māndan*, to remain behind, to lag, flag, shirk. *z.* [shoulder to the elbow. *z.*

بازو *bāzū* (pl. بازوان *bāzavān*), the arm from the

بازی *bāzi*, play, sport; pyrotechnics. *P.*
 بازیچه *bāzichah* (dim. of بازی *bāzi*), play, sport, pastime; trifling, frivolity. *P.*
 بازیدن *bāzidan*, to play or sport. *P.*
 باس *ba's*, power, might; severe punishment. *A.*
 باسا *batannā* (acc.), our severe punishment. *A.*
 باسک *bāsih*, tall or full-grown palm. *A.*
 باش *bāsh* (imp. of بودن *būdan*), be thou, stay, wait, have patience. *P.*
 باشد *bāshad* (wor. 3 sing. of بودن *būdan*), it may be, must be, would be. *P.* [delusive. *A.*
 باطل *bāṭil*, vain, futile, absurd, foolish, false, *ba' tam'*, covetous, greedy. *P.A.*
 باطن *bāṭin*, interior, inward, inside, hidden. *A.*
 باطنی *bāṭini*, my interior. *A.*
 باغ *bāgh*, garden. *P.*
 باغبان *bāghbān*, gardener. *P.* [is a weaver. *P.*
 باغبانست *bāghbānest* (for بافته است *bāfida ast*), *bāfida* or *bāfanda*, weaver. *P.*
 باقی *bāqi*, remaining, left; enduring, lasting, perpetual, permanent. *A.*
 باک *bāk*, fear, care, solicitude; danger. *P.*
 بال *bal*, arm; wing; stature. *P.*
 بالا *balā*, above, high; upper hand; top, summit; height, stature. *P.*
 بالا گرفتن *ba' balā giriftan*, to get the upper hand, gain the ascendancy; to break into flame, to blaze up (as fire). *P.*
 بالا آمدن *ba' 'l' i'ni*, to or into sin. *A.*
 بالبر *ba' 'l' birri*, to being pious, to piety. *A.*
 بالبنان *ba' 'l' banān*, with the tips of the fingers. *A.*
 بالجملة *ba' 'l' jumla*, on the whole, to sum up. *A.*
 بالرحیل *ba' 'r' rahīl*, with departure. *A.*
 بالشی *bālish*, pillow, cushion. *P.*
 بالشیخ *ba' 'sh' shajari 'l' akhshari*, on the green tree. *A.* [green tree. *A.*
 بالغ *bāligh*, adult. *A.*
 بالغو *ba' 'l' laghwi*, by impropriety or folly. *A.*
 بالله *bi' 'llāhi*, by or with God. *A.*
 بالوری *ba' 'l' uerā*, among men. *A.*
 بالین *balīn*, head (of a bed or tomb), pillow. *P.*
 بام *bām*, terrace or flat roof of a house. *P.*
 بامداد *bāmdād* } in the morning, at morn.
 بامدادان *bāmdādān* } *P.*
 با من *ba' manāsh*, with me (and) him. *P.*
 بن *bēn*, the ben-tree (a species of moringa). *A.*

بانگ *bāng*, cry, noise, shout, clamour, roll, thunder; call to prayer. *P.* [*P.*
 برداشتن *bāng bardāshitan*, to call to prayer.
 بانگ صبح *bāngi subh*, the morning summons to prayer. *P.*
 نواز *bāngi nomāz*, call to prayer. *P.*
 بانو *bānū*, bride, wife, lady. *P.* [play a tune. *P.*
 بآواز آمدن *ba' āwāz āmadan*, to sound a note, *ba' wujūd*, with the existence, through, notwithstanding. *P.A.*
 باور کردن *bāwar kordan* } to believe, to credit. *P.*
 باور داشتن *bāwar dāshitan* }
 باهر *bāher*, excellent, resplendent, manifest, conspicuous. *A.* [selves. *P.*
 باهم *bāham*, together, along with, among them-
 باهم آمدن *bāham āmadan*, to fly in a passion, to become angry. *P.*
 باید *bāyad* (acc. of بایستن *bāyistan*), it must be; he must, one ought; it is proper, necessary or indispensable, it behoveth, is wanted. *P.*
 بایدت *bāyadat*, is necessary for thee; dost thou need? must thou have? *P.*
 بایستی *bāyisti*, it would be proper or necessary, it would suit. *P.* [off. *P.*
 ببر *bibar* (imp. of بردن *burdan*), carry thou, carry
 بت *bat* (pl. بتان *butān*), image, idol. *P.*
 بتحقیق *ba' taḥḥiq*, for certain, of a certainty, certainly. *P.A.*
 بتر *battar* (for بدتر *badtar*), worse. *P.*
 تراش *but tarāsh*, carver of images or idols, sculptor. *P.* [dread thou. *P.*
 بترس *būtare* (imp. of ترسیدن *tarisidan*), fear or
 بترند *battarand*, are worse. *P.*
 بجا *ba' jā*, in place, to place; towards. *P.*
 بجا که *ba' jā'ē ki*, to the extent or degree that. *P.*
 بجا آوردن *ba' jā āvardan* } to bring into
 بجا بیاوردن *ba' jā'ē āvardan* } place, to carry
 into effect, to perform, accomplish, discharge, fulfill, execute. *P.*
 بجا رسیدن *ba' jā rasidan*, to attain to eminence, to be successful. *P.*
 بجان آمدن *ba' jān āmadan*, to be in imminent peril, to be on the point of dying, to be weary of life. *P.* [life. *P.*
 بجان بروردن *ba' jān parwardan*, to cherish as one's
 بجان رسیدن *ba' jān rasidan*, to be reduced to great straits, to be on the verge of starvation or death. *P.*

بجان *ba jān ranjidan*, to be cut to the heart, vexed to the soul. *P.* [towards. *P.A.*

بجانب *ba jānib*, to the side, in the direction of.

بجز *ba jaz*, besides, save, except. *P.*

بجمال *bi jamālīhi*, by his beauty. *A.*

بچه *bucha*, infant, child; young of an animal. *P.*

... با *ba chī*, by what (means)? in what (way)? to what (use)? *P.*

بحث *baḥṣ*, investigation, scrutiny; controversy, discussion, dispute. *A.*

بحث کردن *baḥṣ kardan*, to discuss, dispute. *A.P.*

بحر *baḥr*, sea. *A.*

بمحضر *ba muḥṣur*, into the presence. *P.A.*

بعقیت *ba haqiqat*, in truth, in reality, really, assuredly. *P.A.*

بحکم *ba ḥukmī*, by way of, by reason of, on the authority of, in accordance with. *P.A.*

آنکه *ba ḥukmī ān ki*, in accordance with that which, because that, forasmuch as, for the reason that, so that, to a degree that. *P.A.*

بحکم ضرورت *ba ḥukmī zarūrat*, by force of necessity, perforce. *P.A.*

بجکم عاریت *ba ḥukmī 'ariyat*, by way of loan. *P.A.*

بخل کردن *biḥl kardan*, to absolve, pardon, forgive. *P.A.*

بحر *buḥūr* (pl. of بحر *baḥr*), seas, oceans. *A.*

بخت *bakht*, fortune. *P.*

بخت برگشته *bakht-bar-gashṭa*, unfortunate. *P.*

بختی *bakhti*, a Bactrian camel (which is very hairy, and has two bunches). *P.*

بختیار *bakhtiyār*, favoured by fortune, fortunate. *P.*

بخش *bakḥaṣṣ*, share, portion, lot. *P.*

بخشای *bakḥaṣṣāi*, forgive thou. *P.*

بخشایش *bakḥaṣṣāyesh*, favour, forgiveness, grace, merciful-kindness. *P.* [ness. *P.*

بخشاندگی *bakḥaṣṣāyandagi*, liberality; forgive-

بخش *bakḥaṣṣish*, gift, gratuity. *P.*

بخشندگی *bakḥaṣṣāndagi*, liberality. *P.*

بخشنده *bakḥaṣṣānda*, bestower; liberal. *P.*

بخشیدن *bakḥaṣṣādan*, to take pity, show kindness. *P.*

بخشیدن *bakḥaṣṣādan*, to bestow, grant, give; to make a present; to waive; to forgive or pardon. *P.*

بخل *bakhl*, avarice, stinginess. *A.*

بجو *bakḥau* = جواب *ba khawāb*: see خواب.

بر خود *ba khud bar*, upon thyself. *P.*

بخیل *bakhlil*, stingy, miserly, avaricious; miser. *A.*

بخیلی *bakhlīl*, = بخل *bakhl*. *A.P.*

بد *bad*, bad, wicked. *P.*

بدا *badā* (for *badā'a*), it first appeared. *A.*

بدا انا *badā āna*, when it first appears. *A.*

بد اختر *bad akhtar*, ill-starred, hapless. *P.*

بد اختری *bad akhtare*, an unfortunate one, an unlucky wight. *P.* [thou. *P.*

بدان *bidan* (imp. of دانستن *donistan*), know

بدان *badān* (pl. of بد *bad*), bad persons. *P.*

..... (for به آن *ba ān*), with that; for that purpose; to that person. *P.*

بد اندیش *bad andesh*, ill-wisher, malevolent, malignant. *P.* [wretched. *P.*

بد بخت *bad bakht*, ill-fated, unfortunate.

بد بختی *bad bakhti*, thou art unfortunate. *P.*

بدخشان *badakḥshan*, a country of Central Asia, celebrated for its rubies. *P.* [vicious. *P.*

بد خوی *bad kḥo*, ill-natured, bad-tempered.

بدر *badr*, the full moon. *A.*

کالبد *ka 'l badri*, like the full moon. *A.*

بدر *ba dar*, out, out of doors, without, forth. *P.*

بدر آمدن *ba dar āmadan*, to come out. *P.*

بدر رفتن *ba dar raftan*, to go out. *P.*

بدرقه *badraḥa*, guide, escort (through a trackless desert). *P.*

بدر کردن *ba dar kordan*, to expel, banish; to dismiss (from the mind); to cast out; to take off, (98); to dispense, distribute. *P.*

بدرنا *bi darrinā*, with our milk. *A.*

بد روزگار *bad rozgār*, unfortunate, wicked. *P.*

بد زندگانی *bad zindagāni*, bad-lived. *P.*

بدست آوردن *ba dast āvardan*, to get hold or possession (of), procure, secure, gain; to look out for. *P.*

بدستم *ba dastam*, into my hand. *P.*

بد مکار *bad sigāl*, ill-surviver, evil-thinker; malignant. *P.* [of compact. *P.A.*

بد عهدی *bad 'ahdi*, promise-breaking, violation

بد فرجام *bad farjām*, ending bad; malignant. *P.*

بد کاری *bad kārī*, evil doing. *P.*

بد گوهر *bad guhar*, of bad quality, coarse; bad by nature, essentially bad. *P.*

بد گوی *bad-go*, evil-speaker, calumniator. *P.*

بد گهر *bad guhar*, bad by nature, essentially

بد مهر *bad mihr*, unkind. *P.* [bad. *P.*

بد مهری *bad mihrī*, unkindness. *P.*

بدن *badan*, body. **A.**
 بدو *badu* (for او به *ba be*), to him, her, or it. **P.**
 بد *bidik* (imp. of دادن *dādan*), give thou; pay thou. **P.** [misery:—*huda*, a bad man. **P.**
 بدی *badī*, badness, wickedness, vice, evil, harm.
 بدیع *badī*, wonderful, marvellous, strange; prompt; original. **A.** [rare] beauty. **A.**
 بدیع الجمال *badī' u 'l jamāl*, of marvellous (or
 بدیع جهان *badī' i jahān*, the wonder of the world. **A.P.** [this (or these). **P.**
 بدین *badīn* (for این به *ba in*), to or in or with
 بدینها *badīnha*, in these things. **P.**
 بذر *bazr*, seed. **A.**
 بذر کرم الیلر *min karami 'l bazrī*, (is) in consequence of the good seed. **A.**
 بذل *baḡl*, gift, liberality, munificence, bestowal, profusion. **A.**
 بذله *baḡla* (pl. بذله *baḡlahā*), joke, witticism. **P.**
 بر *bar*, on, upon; up, above, over; before; by; according to; at, against, from. **P.**
 بر *bar*, breast, bosom; side, embrace; fruit. **P.**
 از *az bar*, by rote (104). **P.**
 در بر کردن *dar bar kardn*, to clothe, invest. **P.**
 بر *bar*, dry land. **A.**
 برابر *bar-e-bar* (lit. breast to breast), equal, parallel, on a level, opposite, over against. **P.**
 در برابر *dar bar-e-bar*, over against. **P.**
 برادر *birādar*, brother. **P.**
 برادر خواندگی *birādar khwāndagi*, profession of brotherly affection, calling one brother. **P.**
 بر آمدن *bar āmadan*, to come up or out, ascend, arise; to be accomplished; to get on, succeed, or prosper; to prevail against, come off best; to elapse, to pass by or beyond. **P.**
 بر آمیختن *bar āmekhtan*, to mix, mingle, or commingle. **P.**
 بر آن *bar ān*, on that, upon that. **P.**
 بر آن شدن *bar ān shudan*, to agree to, will, wish, or intend. **P.**
 بر انداختن *bar āndakhtan*, to throw down, throw away, fling about; to defeat. **P.**
 بر انگیزتن *bar āngehtan*, to raise, stir up, excite or incite. **P.** [I obey. **P.**
 بر آنم *bar ānam*, I am on that, I agree to that,
 بر آوردن *bar āvardan*, to bring up, raise; to rear up or out; to give forth; to complete, accomplish, perform, fulfil; to close, or block up (a door with mud or bricks); to repair, help on. **P.**

دم بر آوردن *dam bar āvardan*, to fetch a breath; to breathe (or utter) a word. **P.**
 برای *barāyi*, for, because, for the sake of. **P.A.**
 بر *bar bar*, on the breast. **P.**
 بر بستن *bar bastan*, to pack up, make compact, to close, to shut. **P.**
 بربط *barbat*, the Persian lute. **P.** [lutanist. **P.**
 بربط سراي *barbat-sarāi*, performer on the lute,
 بر پا *bar pā*, raised, erect. **P.**
 بر پا داشتن *bar pā dāshdan*, to raise, set up, establish, maintain, sustain. **P.**
 بر تافتن *bar tāftan*, to twist, wring off; to turn round; to turn away, avert. **P.**
 بر تر *bar tar*, higher. **P.**
 بر تست *bar tast*, is on thee. **P.**
 برج *barj*, tower, bastion, barbican. **A.**
 بر جا *bar jā*, on the ground, prostrate; quiet, tranquil, steady. **P.**
 بر جستن *bar jastan*, to start or jump up. **P.**
 بر جهد *bar jihad* (or *jahād*), (aor. of بر جستن *bar jastan*), he or it leaps up. **P.**
 برجی *barjī*, a certain tower. **A.P.** [remove. **P.**
 بر چیدن *bar chidan*, to pick or gather up, to
 بر حق *bar haḡḡ*, true, just; in the right. **P.A.**
 بر خ *barḡḡ*, portion, part. **P.**
 برخاست *bar khāst*, a rising up. **P.**
 بر خاستن *bar khāstan*, to rise, rise up, arise; to be born; to break up; disappear, depart; to cease, end. **P.**
 بر خواندن *bar khwāndan*, to recite, to repeat. **P.**
 بر خي *barḡḡ*, a little, a bit, a short distance; one part or portion. **P.**
 برخیز *bar khēz* (imp. of بر خاستن *bar khāstan*),
 برد *bard*, cold. **A.** [rise, arise; up! **P.**
 برد *burd*, a kind of striped garment. **A.**
 برداشتن *bar dāshdan*, to pick up, take up, raise, hold up, take off, remove, carry off; to sustain, to bear. **P.**
 بر دریدن *bar daridan*, to split open, zip up, cleave asunder. **P.**
 بردن *burdan*, to bear, carry; to conduct, lead; to bear or take away, to remove; to carry off, win; to support, suffer, endure; to prefer or lodge (a complaint); to throw away, lose or lower (one's character or dignity). **P.**
 بر رفتن *bar raftan*, to go up, climb. **P.**
 بر سر *bar sar*, on, or at the head, tip or point. **P.**

برش *hi raskhatin*, by, or with a slight sprink-
 بارف *barf*, snow. P. [ling. A.
 بارف آب *barf-âb*, snow-water; iced water. P.
 بار فروختن *bar furukhtan* (or *furokhtan*), to
 kindle, to light up. P.
 بار فزودن *bar furûdan*, to increase. P.
 بار فشاندن *bar fishândan*, to press, squeeze; to
 rap; to snap (the fingers). P.
 بری *barî*, lightning; flash (of a sword).
 بار کارور *bar karôr*, in (one's) usual habit, or nor-
 mal condition; firm, fixed. P.A.
 بارکات *barakât* (pl. of *برک* *barakat*), blessings. A.
 برک *barakat*, increase, blessing. A. [tern. A.
 ... *birkat* or *birks*, basin, tank, pond, cis-
 بار کشادن *bar kushâdan*, to open; to remove;
 to lighten. P.
 بار کوشدن *bar kushâdan*, to open, unloose. P.
 بار کشیدن *bar kashidan*, to extract, draw, draw
 forth. P. [to strip off; pluck out. P.
 بار کندن *bar kandan*, to dig up, tear up, uproot;
 برکی *barakî*, made of *برک* *barak*, a kind of
 flannel or felt, woven of camel's hair, of
 which darveshes make caps and vests; a
 cap so made. P.
 برگ *bery*, leaf; provisions for a journey. P.
 برگزیدن *bur gugashdan*, to pass over; to pass
 beyond; to extend. P.
 برگردیدن *bur gardidan*, to turn away from; to
 change, (110). P.
 برگرفتن *bur giriftan*, to take up or off, pick up;
 to raise, derive; to turn aside or away; to
 remove, take away, carry off, clear; to
 attain. P.
 برگزیدن *bur guzidan*, to choose, select. P.
 برگزاندن *bur guilânidan*, to snatch, wrench,
 break. P. [up. P.
 برگزیدن *bur guilidan*, to snap, break, tear
 برگشتن *bar gashdan*, to turn, retreat, retire,
 take to flight. P. [upside down. P.
 برگشته *bar gashda*, upset, overturned, turned
 برگشتن *bar gumâshdan*, to depute, appoint. P.
 بزم *barâm*, I might (or would) bear, or bring;
 (acc. of *بردن* *burdan*). P.
 برنج *birinj*, rice. P.
 برنجی *birinje*, one grain of rice. P.
 بر نیارد *bar nayârad*, it beareth not (acc. neg.
 of *بر آوردن* *bar âwardan*). P.
 بر نیارم *bar nayâram*, I will not bring out. P.

بر نیامدن *bar nayâmadan* (neg. of *بر آمدن* *bar
 âmadan*), not to happen, to fail. P.
 بر *barû* (for *بر او* *bar û*), on him, her, or it. P.
 بر *birav* (imp. of رفتن *raftan*), go thou. P.
 بر او *barû bar*, upon him. P.
 برکت *burât*, mustachios, whiskers. P.
 برآمد *barâmund*, fruit-bearing, fruitful. P.
 بیرون *birîn*, without, out, outside. P.
 بروی خود *barû'e khud*, of one's self, of one's
 own accord. P.
 برو *bara* or *barra*, lamb. P.
 برهان *burhân*, decisive and manifest evidence,
 conclusive proof. A.
 برهم بستن *barham bastan*, to close, to shut to. P.
 برهم زدن *barham zadan*, to strike together,
 slam. P.
 برهم دست *dast barham zadan*, to strike the
 hands together, to wring the hands (in
 grief). P.
 برهنگی *barahnagi*, nakedness. P.
 برهه *barahna*, bare, naked, stripped; void. P.
 بری *barî*, clear, quit, free, innocent, careless. A.
 بری داشتن *barî dâshdan*, to exempt, to keep
 free from. A.P.
 بریان *biryân*, fried, broiled, parched. P.
 بریان ساختن *biryân sâkhtan* (or *کردن* *kardan*), to
 fry, broil, roast, parch. P.
 بریدن *buridan* and *hurridan*, to cut, cut out
 (or make up garments); to cut off, to sever;
 to prune. P.
 برین *barin* (for *بر این* *bar in*), on this. P.
 بزر *bazûs*, draper, mercer. A.
 بزرجمهر *buzurjmîhr*, name of the prime minister
 of Nâshiravân king of Persia. P.
 بزرگ *buzurg*, great, venerable, eminent, grand;
 grown up, grown big. P.
 بزرگان *buzurgân* (pl. of *بزرگ* *buzurg*), ancestors;
 great men, superiors, grantees, sages. P.
 بزرگداده *buzurg-dâda*, high-born. P.
 بزرگوار *buzurgwâr*, great, excellent. P.
 بزرگواری *buzurgwâri*, greatness, excellence. P.
 ... *buzurgwâr*, a great man. P.
 بزرگ همت *buzurg-himmat*, high-minded, high-
 spirited, magnanimous; (comp. *هست* *hast*
buzurg himmatlar), P.A.
 بزرگی *buzurgi*, greatness; adulthood, maturity,
 superiority in years. P.

بزرگی *buzurghi*, a certain great man. P.

بزه *baza*, sin, guilt. P. [hold! enough! P.

بی *ba*, many; many a one or time; enough; P.

بسی *baa* *kardan*, to stop, leave off. P.

با *baa*, many, many a one, many a time. P.

بام *baa*, expanded and even land, wide or spacious surface of ground. A.

... *bisā*, carpet, anything that is spread or spread out. A.

بستان *bisān* or *bisān* (imp. of *بستاندن* *bisādan*), garden. P.

بستان *bisān*, garden. P. [dan, take thou. P.

بستان *bisān-sarā*, palace or house in a garden, summer-palace. P.

بستر *bistar*, bed, bedding, cushion. P.

بستن *bastan*, to shut, close; to bind, tie, gird on, attach, fix; to form, frame. P.

بستن *na'l bastan*, to fix a shoe; to shoe. P.

بستند *bi-sitand* (aur. of *بستاندن* *bisādan*), they take or accept. P.

بسته *basta* (part. of *بستن* *bastan*), tied, bound, girt; shut, closed, fastened, stopped; locked; set, fixed, formed; fettered, shackled. P.

بر آمدن *ba sar āmadan*, to come to a head, be completed, to come to an end; to expire; to arrive at perfection, to excel. P.

بر شدن *ba sar shudan*, to come to an end, to be finished. P.

بر آوردن *ba sar āvardan*, to bring to an end. P.

بر بردن *ba sar burdan*, to bring to a head, carry to an end, finish, to pass away; to agree, harmonize. P. [widely. A.

بده *baso*, he made abundant, or diffused

و لای *baso* *lāu* *baso* *lāu* *rizqa*, and if God made plentiful the means of subsistence. A.

بسم *bism* (for *بسم* *bi ism*), in the name of. A.

بوی *ba sūyi*, in the direction of, towards. P.

بسی *bise*, much, many; sufficient; many a one; many a time, often, a long while. P.

بیار *biyār*, much, many; often. P.

بیار *biyār-khāp*, very sleepy. P.

بیار *biyār khāp*, (much-eating), great eater, glutton. P. [number. P.

بیاری *biyāri*, abundance, large quantity, great

بسط *basū*, expanded and even ground, wide or spacious surface; simple, uncompounded. A.

بسم *basim*, smiling. A.

بشارت *bishārat*, good news, glad tidings. A.

بشر *bashar*, man, mankind. A.

بشور *bashora*, skin, outer or surface skin; outside, outward appearance. A.

بشریت *basharigat*, human nature, humanity. A.

بشنو *bishinaw* or *bishnav* (imp. of *شنودن* *shinodan*), hear, listen. P.

بشوی *bushuwei* (2 sing. aor. of *شستن* *shustan*), thou mayest wash. P. [washes. P.

بشود *bushūyad*, (3 sing. aor. of *شستن* *shustan*), he

بسال *bi Sālih*, by *Sālih* (the prophet), by a just or good man; as virtuous. A.

بصر *basra*, Basra, a city on the Persian Gulf, usually written Bussorah. A.

باعت *bipā'at*, merchandise, or an article of merchandise; a portion of one's property which one sends for traffic; stock in trade. A.

بب *baff*, a duck. A.

ببام *bi bāhirin* (= *طاهر* *tāhirun*), clean, pure. A.

ببطل *bajjal*, vain, false, worthless. A.

ببالت *bajalat*, idleness, vanity, frivolity; idle talk, jesting. A.

ببلی *bajsh*, might, strength (in fight), valour, vehemence in assault. A.

بباعت *bi jal'atiki*, by his countenance. A.

ببلی *bajū*, bally. A.

ببی *ba'i*, slow, tardy, dilatory, backward. A.

ببلی *bi bishā*, on account of their sweet-

بعد *ba'd* (also *بعد از* *ba'd az*), after. [ness. A.

ببعت *ba 'izzat-tar*, dear, more esteemed, more precious. A.P. [small part. A.P.

ببعضی *ba'ze*, some, certain; a part, or portion, a

بعل *ba'l*, lord, master, husband. A.

بعلها *ba'lihā*, her husband. A.

بعلک *ba'alabakk*, Basilek in Syria. A.

ببوی *bi 'awwi*, by the aid of. A.

بعد *ba'id*, far, distant, remote. A.

بغداد *baghdād* (originally *baghi dad*, the garden of justice), Baghdād, a city on the Tigris. A.

بغل *baghl*, arm-pit, arm. P.

بغیا *baghan*, they would be insolent, they had rebelled (3 pers. pl. perf. of *بغی* *baghā*). A.

بغی *la baghan* *fi 'al arḍi*, they would assuredly act insolently on the earth. A.

بغی *baghy*, rebellion. A. [(than). A.

بغیر *bi ghairi*, without, except, with other

بغیر *bi ghairi wawilatān* without a me dium. A.

باق *bakā*, duration, permanence, continuance. A.
 باقال *baqqāl*, greengrocer; grain-merchant; grocer. A.
 باقی *bakī'e*, a duration, a permanence. A.P.
 بقع *buk'a*, spot, place, plot, region. P.
 بقلبي *bi qalbī*, in my heart. A.
 بقية *bakiyat*, or *bakiya*, remainder. A.
 بقیة *bakiyat*, a remaining part, some remains, a remnant. A. P.
 بکار آمدن *bu kār āmadan*, to be of use or service, to serve a purpose; to avail. P.
 بکار بردن *bu kār burdan*, to turn to use, to use, or employ. P.
 بکاشی *Buktāsh*, name of a certain athlete. P.
 بکذاب *bi kazzābū asharrin*, as the worst of liars. A.
 بکر *Bakr*, a proper name. A. [thou. P.
 بکش *bikash* (imp. of کشیدن *kashidan*), draw.
 . . . بکش *bukush* (imp. of کشتن *kushtan*), kill thou. P.
 بکنای *bukushāi* or *bukahāi* (imp. of کردن *kushādan*), open thou. P.
 بکم *bukm* (pl. of اکم *akm*), dumb. A.
 بکماله *bi kamālīhi*, by his perfection. A.
 بگذار *buguzār* (imp. of گذاشتن *guzāshtan*), allow, give leave, suffer, permit. P. [said. P.
 بگفتا *buguftā* (= گفت *buguft*), he (or she)
 بگو *bugo* (imp. of گفتن *gufstan*), say thou. P.
 بگیر *bigir* (imp. of گرفتن *girifstan*), seize thou, catch hold of. P.
 بل *bal*, but, nay. A. [affliction, adversity. A.
 بلا *balā*, calamity, misfortune, trouble, evil.
 بلاد *bilād* (pl. of بلدة *balad*), provinces, countries, cities; provinces collectively, i.e. a country. A.
 بلاغ *balāgh*, arrival, conveyance of a message. A.
 بلاغ *balāgh*, the messenger has only to deliver his message. A.
 بلاغت *balāghat*, eloquence, rhetoric; puberty. A.
 بلای *balā'a*, a calamity, trial or affliction. A.P.
 بلبل *bulbul*, nightingale. P.
 بلبل *bulbulā*, O nightingale! P. [tris). P.
 بلخ *Balkh*, a city of Khurāsān (ancient Bactria).
 بلخی *balkhī*, a native of Balkh. P.
 بلد *balad*, country, city. A.

بلد *baladākh* (acc.), his country. A.
 بلدان *buldān* (pl. of بلد *balad*), districts, quarters, regions; cities, towns, villages. A.
 بلدة *balad*, country, region, district; city, town, village. A.
 بلذت *ba lazzat*, with greater deliciousness, more delicate or luxurious. P.
 بلغ *bulagh*, he reached or attained. A.
 بلغ العلی *bulagh 'l 'ulā*, he attained to eminence. A.
 بلغ *bulagh*, cause to reach, convey; (imp. of *bulagh*). 2nd form of بلغ *bulagh*). A.
 بلغ ما علیک *bulagh mā 'alaika*, convey (or deliver) what thou art charged with (or what is incumbent on thee.) A.
 بلکه *balke*, but, moreover, nay. P.
 بلند *baland*, high, lofty, tall. P.
 بلند آواز *baland-āwāz*, loud-voiced. P.
 بلند بالا *baland-bālā*, tall of stature. P.
 بلند بلند *baland-bāng*, loud-sounding, noisy. P.
 بلندی *balandī*, height, elevation. P.
 بلور *billaur* or *ballār*, crystal. A.
 بلورین *billaurin* or *ballārin*, made of crystal, crystalline, crystal-like. A.P.
 بلوغ *bulagh*, puberty, maturity. A.
 بلی *bale*, yes, true, certainly, indeed; well, right; but. P.
 بلیه *balīyat*, misfortune, trial, affliction. A.
 بلیت *bulit*, I am tried or afflicted; (passive of the verb *balā*, for *بلو*). A.
 بلیت بخیر *bulit bi khayr*, I am tried by a grammarian. A.
 بلغ *baligh*, great, vast; many, much, excessive, full, perfect; forcible, eloquent. A.
 بما *bi mā*, with whatever; according to what. A.
 بمنزل *bi manzil*, for example. P.A.
 بمی *bi misma'i*, by mine ear. A.
 بمن *bi man*, with whom? to whom? A.
 بمن انت *bi mani 'atasabto*, to whom art thou related? A.
 بموجب *bi mujib*, in conformity with, according to; for the reason. P.A.
 بمیر *binir* (imp. of مردن *mardan*), die thou. P.
 بین *bin* (for *بین* *bin*, when placed between two proper names), son. A.
 بن *ban*, bottom, root, end. P. [and end. P.
 بن و بن *ban o ban*, head and tail, beginning

تا *tā na*, with *na*. *ا*

تا *bina*, building, structure, edifice, anything built or constructed. *ا*

تا *bina dar* (*lit.* what is built upon), because, on account of, by reason of. *ا.پ.*

بنات *banāt* (pl. of بنت *bint*) daughters. *ا*

بنات *banāt nabāt* (*lit.* daughters of vegetation), tender herbage. *ا.پ.*

بن گوش *banagosh* or *banagosh* (adjoining the ear), the cheek. *ز*

بنام *ba nām*, in the name; by name. *پ.*

بنای *banān*, fingers, tips of the fingers. *ا*

بنوی *bi nahwiyān*, by a grammarian. *ا*

بند *band*, bond, imprisonment, confinement; fetters; trap, snare; trick, artifice; manoeuvre (in wrestling); imagination, idea, thought; anxiety, concern; scheme, hope, expectation. *ز* [thou. *ز*]

بند *band* (imp. of بستن *bastan*), fix thou, attach

بند دست *bandi dast*, hand-cuff. *ز*

بند فرمان *band farmādan*, to order into confinement, to imprison. *ز* [servants. *ز*]

بندگان *bandagān* (pl. of بنده *banda*), slaves,

بندگی *bandagi*, service, slavery. *ز*

بندن *bandan*, to bind. *ز*

بند نهدن *band nihādan bar diram*, to keep a tight hand on the silver, to be miserly. *ز*

بنده *banda*, servant, slave; your servant, your slave. *ز* [one's power, prisoners. *ز*]

بندیان *bandiyān* (pl. of بندی *bandi*), those in

بنه *bināh* (imp. of نهادن *nihādan*), place, or lay thou. *پ.*

بنی *banaiyā* (dim. of بنی *banī*, for ابن *ibn*, son), dear, or darling son. *ا*

بنیاد *banyād*, foundation. *ز* [kind. *ا*]

بنی آدم *banī adam*, sons of Adam, men, man-

بنی عم *banī 'amm*, sons of a paternal uncle, first cousins. *ا*

بو *bū*, smell, scent, odour. *پ.*

بو = بو *bū = bū*; [q. *ز*]. *ا*

بو العجب *bū 'al-'ajab* (*lit.* cause of wonder), wonderful, astonishing. *ا*

بوآب *banwāb*, doorkeeper, porter. *ا*

بواجبی *ba wajibi*, suitable, merited. *پ.ا.*

بود *būd* (hor. of بودن *būdan*), it or he may be, shall or will be, or should be. *ز*

بودن *būdan*, to be. *ز*

بودی *būde*, he was in the habit of being, he used to be; there would be. *ز*

بوریا *buriyā*, mat made of reeds, coarse matting. *ز*

بوریا بافت *buriyā-bāf*, mat-weaver, mat-maker. *پ.*

بوستان *būstān* or *bostān* (*lit.* place of perfume), flower-garden; garden. *پ.*

بوسه *būsa* or *bosa*, kiss. *پ.*

بوسه دادن *būsa dādan*, to give a kiss, to kiss. *پ.*

بوسیدن *būsidan* or *bosidan*, to kiss; to rot. *پ.*

بو قلمرو *bū qalamirān*, of various hues (as shot silk or the like); the chameleon; changeable, capricious, inconstant. *ا*

بوم *būm*, the owl. *ا*

[soil. *پ.*]

بوم *būm*, uncultivated or waste land; land,

بوی *bū = bū*; [q. *ز*]. *پ.* [small. *پ.*]

بویدن *bū'idan*, to scent, to diffuse perfume; to

به *be, bi* or *bu*: see *ب* (of which it is the detached form). *پ.*

به *bih*, quince:—good, excellent; better, best; well cured, healed. *پ.*

به *bihī*, by, with or concerning him or it. *ا*

بها *bahā*, price, value. *پ.*

بهار *bahār* (pl. بهاران *bahārān*), spring: (at p. 180, l. 2. بهار = بهار). *پ.*

بهاری *bahā'ī*, vernal. *پ.*

به از *bih az*, better than. *پ.*

بهانه *bahāna*, pretext, excuse, subterfuge. *پ.*

بهانه جو *bahāna-jū*, seeker of pretexts, shuffler, shuffling. *پ.* [brutes. *ا*]

بهائم *bahā'im* (pl. of بهیمه *bahīmāt*), beasts,

بهتر *bihtr*, better. *پ.*

بهتری *bihtrā*, a better person. *پ.*

بهجت *bahjat*, beauty, goodness; happiness, joy, gladness. *ا*

بهرام *Bahrām*, name of several Persian kings. *پ.*

بهرام گور *Bahrām Gor*, the sixth Persian king of that name, of the dynasty of the Sasanides. He was nicknamed "Gor," from his fondness for chasing the wild ass (*gor*). *پ.*

بهرام گوری *bahrām gore*, a Bahrām Gor. *پ.*

بهشت *ba hashit*, in eight. *پ.*

بهشت *bihisht*, paradise. *پ.*

بهشت اهل *ahl bihišt*, the dwellers in paradise, the blessed. *ا.پ.*

بهشتی *bihishtī*, of paradise, paradisaical, angelic. *ز*

بهشتی رو *bihishtī-rū*, angelic-faced. *پ.*

بهم *baham*, together. *پ.*

بهم برآمدن *baham bar āmadan*, to be displeased,

بی حساب *be hisāb*, countless, incalculable. P.A.
 بی حمت *be hamīyat*, careless or indifferent
 with respect to any sacred charge; shame-
 less. P. [less. P.A.]

بیج *bekā*, root. P.
 بیج کردن *bekā kardan*, to take root. P.

بیخبر *be khābar*, without information, unaware,
 unconscious; lost in amazement; unin-
 formed, ignorant, unmindful. P.A.

بیخبری *be khābarī*, thou art ignorant. P.A.
 بیخبرانند *bekhābarānand*, they are ignorant. P.A.

بیخوابی *be khawābī*, sleeplessness, loss of sleep,
 want of sleep. P.

بی خود *be khud*, beside one's self, elated. P.
 بید *bed*, willow. P.

بید مشک *bedi musk*, musk-willow. P.

بیدار *bīdār*, awake, wakeful; sober. P.

بیداری *bīdārī*, wakefulness, waking, vigilance;
 want or absence of sleep; keeping awake. P.

بی دانش *be dānish*, ignorant; ignorance. P.

بی دانشی *be dānishi*, folly, indiscretion. P.

بی در *be dar*, doorless. P.

بی دریغ *be dirīgh*, without stint, unsparing,
 ungrudging, liberal. P.

بی دست *be dast*, handless. P.

بی دل *be dīl*, without heart, out of heart; do-
 votedly attached; ignorant, silly. P.

بی دین *be dīn*, irreligious, infidel. P.A.

بی دینی *be dīni*, an infidel; a miscreant. P.A.

بیض *baizak*, pawn at chess. P.

بی رسی *be rasmi*, irregularity, bad custom or
 precedent. P.

بی رضا *be riṣā*, without satisfaction. P.A.

بی روزی *be rozi*, not having sustenance allot-
 ted, luckless, unaided by fortune. P.

بیرون *birūn*, out, outside, without, beyond. P.

بی زر *be zar*, without gold, moneyless, poor. P.

بی بس *bi'as*, vile (are), out upon! A.

بی بس المطاعم *bi'as 'i maṭā'imu*, vile are the mental
 bist, twenty. P. [A.]

بی سر و پا *be sar o pā*, without head or foot,
 destitute of everything, wretched. P.

بی سر و پایی *be sar o pā'i*, utter destitution,
 wretchedness. P.

بیش *beśh*, greater, more, exceeding; any longer. P.

بیشتر *beštār*, more, more plentifully; for the
 most part; more intent. P.

بی شرمی *be sharmī*, shamelessness, impudence. P.

بش زور *beśh zor*, of great strength, very
 strong. P.

بی شک *be shakk*, without doubt, doubtless. P.A.

بیشمار *be āstemār*, innumerable, incalculable,
 untold. P.

بیشه *bisha*, jungle, thicket, dense and tangled
 forest; a bed, or place or growth, of canes
 or reeds. P.

بیض *baiz*, egg. A. [veterinary art. A.]

بایار *baifār*, farrier, one who practises the

بی طاقت *be tāqat*, without strength, weak. P.A.

بی طاقی *be tāqatī*, weakness, inability, lack of
 power to endure; impatience. P.A.

بی طمع *be tam'*, without longing, undesirous,
 uncovetous. P.A.

بیع *ba'i*, selling, buying. A.

بی عزتی *be 'izzatī*, dishonour. P.A.

بی علم *be 'ilm*, without learning, illiterate. P.A.

بی عمل *be 'amal*, without works, without
 practice; unapplied. P.A. [P.A.]

بی غم *be ghām*, without sorrow, unconcerned.

بی غمی *be ghāmī*, thou art unconcerned. P.

بی فایده *be fa'ida*, useless, ineffectual, unavail-
 ing, fruitless; uselessly. P.A.

بیفتاد *biyftād*, he fell (past of افتادن *uftādan*). P.

بیفتاد *biyftād*, he falls (aor. of *uftādan*). P.

بی قدر *be qadr*, without value, of no esteem. P.A.

بی قرار *be qarār*, restless, disturbed. P.A.

بی قوت *be quwat*, powerless; indigent, neces-
 sitous. P.A.

بی قیاس *be qiyās*, without measure or number,
 incalculable, immense, inconceivable. P.A.

یکبار *ba yakbār*, all at once, in a body. P.

بی کفش *ba kafsh*, shoeless. P.

بی کفشی *be kafshi*, shoelessness. P.

بیگانه *begāna*, foreign, strange, alien; (pl.
 بیگانگان *begānagān*). P.

بی بهار *be ghāh*, out of season. P. [sive. P.]

بیکران *be girān*, inestimable, immense, exces-
 sive.

بیکمان *be gamān*, without doubt, assuredly. P.

بیگناه *be guāh*, guiltless, innocent. P.

بیگناهی *be guāhe*, an innocent person. P.

بیل *bil* or *bel*, spade, shovel. P.

بیلقان *baileqān*, name of a city in Armenia
 Major, near the ports of the Caspian Sea. P.

هم *him*, dread, fear, danger. P.

بیمار *himār*, sick. P. [lessly. P.A.]

بی محابا *be muhābā*, without concern, uncer-

ت *be murumūt*, unmanly, unfeeling,

inhuman. P.A.

بی اعتماد *be au'asūmā*, untrustworthy. P.A.

بی مغز *be maghā*, without kernel, narrowness. P.

بین *bin*, behold thou (imp. of دیدن *dīdan*). P.

بین *biinā*, between or betwixt, intervening

space, separation. A.

بینا *binā*, seeing, possessed of sight. P.

بیند *binād*, he sees or will see (acc. of دیدن *dīdan*). P.

بیداخت *biyadākhāt*, he overthrew (past of

andākhān). P. [of *andākhān*). P.

بیندیش *biyandāsh*, reflect thou, consider (imp.

bināsh, behold him, her or it. P.

بینش *binish*, sight, vision. P.

بی نشان *be nishān*, without sign, or mark, or

trace; inscrutable. P.

بی نظیر *be nazīr*, matchless, unequalled, peer-

less, unrivalled. P.A.

بینک *binaka*, between thee. A. [prayer. P.

بی نماز *be namāz*, prayerless, one who neglects

بی نمازی *be namāzi*, a prayerless fellow. P.

بی نوا *be nawā*, without food, indigent. P.

بی نوازی *be nawāzi*, indigency, want of food,

starvation, destitution. P.

بینی *binai*, between me. A. [thee. A.

بینی و بینک *binai ma binaka*, betwixt me and

بینی *binai*, nose:—(acc. of دیدن *dīdan*) thou

seest, shalt see, or may see. P.

بینی *binai*, nose:—(acc. of دیدن *dīdan*) thou

seest, shalt see, or may see. P.

بینی *binai*, nose:—(acc. of دیدن *dīdan*) thou

seest, shalt see, or may see. P.

بینی *binai*, nose:—(acc. of دیدن *dīdan*) thou

seest, shalt see, or may see. P.

بینی *binai*, nose:—(acc. of دیدن *dīdan*) thou

seest, shalt see, or may see. P.

بینی *binai*, nose:—(acc. of دیدن *dīdan*) thou

seest, shalt see, or may see. P.

بینی *binai*, nose:—(acc. of دیدن *dīdan*) thou

seest, shalt see, or may see. P.

بینی *binai*, nose:—(acc. of دیدن *dīdan*) thou

seest, shalt see, or may see. P.

بینی *binai*, nose:—(acc. of دیدن *dīdan*) thou

seest, shalt see, or may see. P.

بینی *binai*, nose:—(acc. of دیدن *dīdan*) thou

seest, shalt see, or may see. P.

بیهوده *behūde* (or *behūde*), absurd, vain, senseless, useless, foolish, conceited, improper. P.

پ

پا *pā*, foot, leg; base, foundation; power,

ability, strength. P. [reprimand. P.

پاداش *pādāsh*, retribution, requital, retaliation,

پادشاه *pādshāh* (or *pādshāh*), king, mo-

narch. P.

پادشاهزاده *pādshāh-zāde*, king's son, prince. P.

پادشاهی *pādshāhi*, royalty, sovereignty, kingly

rank; dominion, rule. P.

پادشاهی کردن *pādshāhi kardan*, to act the king;

to reign, rule, govern. P.

پادشاهی *pādshāhi*, a king, a certain king. P.

پار *pār*, over, across. P.

پارس *Pārs*, Persia. P.

پارسا *pārsā*, abstemious, pure, holy; devotee,

ascetic; (pl. *pārsāyān*). P.

پارسا زاده *pārsā-zāde*, saint's son. P.

پارسائی *pārsā'i*, purity, holiness; asceticism. P.

پارسائی *pārsā'i*, a certain devotee, a holy man. P.

پارسی *Pārsi*, Persian. P.

پاره *pāra*, torn to pieces, in rage; piece, bit. P.

پاره پاره *pāra pāra*, patch upon patch. P.

پاره دوز *pāra-doz*, patcher, botcher. P.

پارینه *pārīna*, ancient; elapsed, past. P.

پاس *pās*, watch, guard, defence; regard, con-

sideration. P.

پاس خاطر *pās khāṭir* (or *pās khāṭir*),

attention to, or consideration for (one's)

wishes or wants. P.

پاسبان *pāsbān*, watchman; shepherd. P.

پاس *pās*, one watch, a single watch. P.

پاشیدن *pāshīdan*, to sprinkle, strew, scatter. P.

پاشیده *pāshīda*, strewed, scattered. P.

پاک *pāk*, pure, clean, cleansed, bright; free. P.

پاک کردن *pāk kardan*, to make clean, to

cleanse, to clear, to free, to winnow. P.

پاک باز *pāk-bāz*, sporting harmlessly; honourable

lover. P.

پاک بردن *pāk burdan*, to carry clean off. P.

پاک دامن *pāk-dāman*, pure-skirted, one who

keeps his garments clean and pure. P.

پاک رفتن *pāk raftan*, to make a clean sweep,

to carry off, or make away with entirely. P.

رو پاک *pāk-rov*, upright in conduct. P.
 پاک سوختن *pāk sokhtan*, to consume utterly, to burn clean up. P.
 پاک نفس *pāk-nafs*, pure-souled. P. [y. P.
 پاکیزه *pākīza*, pure, chaste; cleanly, neat, comely.
 پاکیزه روی *pākīza-rūi*, clear-faced, comely, handsome. P.
 پالک *pālak*, rope, bridle, halter. P.
 پانزده *pānzdah*, fifteen. P. [years. P.
 پانزده سالگی *pānzdah-sālagi*, the age of fifteen
 پای *pāi*, foot, leg; foundation, root, hold; stand, pedestal; basement. P.
 پایت *pāyat*, thy foot. P.
 پایش *pāyash*, his (her or its) foot. P.
 پام *pāyam*, my foot. P.
 از پای افتادن *az pāi aftādan*, to fall down; to break down on the road. P.
 از پای در آمدن *az pāi dar āmadan*, to alip, trip, tumble, fall. P.
 در پای ما *dar pāyi mā*, in our wake. P.
 پای داشتن *pāi dāshdan*, to hold one's footing. P.
 پای گرفتن *pāi giriftan*, to obtain a footing, to take root. P.
 پایان *pāyān*, end, extremity, close. P.
 پای بند *pāi-band*, foot-bound, tied by the leg. P.
 پای بندیم *pāi-bandem*, we are tied by the leg. P.
 پای پوش *pāi-push* (lit. foot-cover), shoe. P.
 پای پوشی *pāi-poshi*, covering for the feet. P.
 پایدار *pāi-dār*, firm, fixed, stable, permanent, lasting, enduring. P.
 پایگاه *pāi-gāh*, dignity, rank, position, station; office, post; step. P. [vile. P.
 پایمال *pāi-māl*, trodden under foot; ruined;
 پاینده *pāyanda*, firm, perpetual, permanent, lasting, durable. P.
 پایه *pāya*, rank, grade, dignity; step, degree, promotion. P.
 پای *pāe*, a leg. P.
 پایدن *pā'idan*, to stand still or firm; to halt, hesitate; to last, endure. P.
 پختن *pukhtan*, to cook, boil; to concoct, imagine, entertain an idea, conceit, or notion. P.
 پخته *pukhta*, cooked, boiled; matured, ripe; rich in experience. P.
 پدر *pādar*, father. P.
 بدرود *padrūd*, farewell, adieu. P. [lie. P.
 پدید *padīd*, clear, evident, plain, manifest, pub-

پدید آمدن *padīd āmadan*, to appear, become manifest. P.
 پذیر *pažir*, accept thou. P.
 پذیرفتن *pažiriftan*, to accept, receive, take, submit to, consent; to experience, undergo. P.
 پر *par* or *parr*, feather, wing. P.
 پر *pur*, full, filled, satisfied; much, many, numerous. P.
 پراگنده *parāganda*, scattered; disturbed, restless, uneasy, distressed; ruined. P.
 پراگنده دل *parāganda-dil* (or پراگنده خاطر *parāganda khāṭir*), heart-wounded, confused in mind, bewildered, distracted. P.
 پراگنده روزی *parāganda-rozi*, disordered in one's circumstances; uncertain of means of support. P.
 پرتو *partav*, ray, light, beam of sun or moon. P.
 پرتوی *partaes*, a ray, a single or solitary ray. P.
 پر حذر *pur-hazar*, full of caution, wary, heedful. P.A.
 پرخاش *perkhāsh*, battle, war, strife, brawl. P.
 پر خطر *pur-khātar*, full of peril, dangerous. P.A.
 پرداخت *pardākht*, engagement, business, affair, dealing; attention. P.
 پرداختن *pardākhtan*, to quit, leave, abandon; to execute, finish; to be quit of, to be free from; to arrange, prepare, set in order; to have dealings; to wait upon, attend to, be attentively employed; to be occupied with. P.
 پرداخته *pardākhta*, engaged, employed, occupied; attentive. P. [laden. P.
 پر درد *pur-dard*, full of pain, painful, anguished.
 پرده *parda*, veil, curtain; musical key or mode, or style of music. P.A.
 پرده آمان *parda'i alhān*, musical scale, gamut. P.A.
 پرده بینی *parda'i binī*, the cartilage that separates the nostrils; the septum of the nose. P.
 پرده عشاق *parda'i 'ushshāk* (melody of lovers), name of a certain musical mode. P.A.
 پرده هفت رنگ *parda'i haft rang*, curtain of seven (or many) colours; outward show. P.
 پرده دار *parda-dār*, chamberlain, servant-in-waiting. P.
 پرستار *parastār*, worshipper; servant, waiter. P.
 پرستنده *parastanda*, adoring; worshipper. P.
 پرسش *paraish*, question, inquiry; condolence. P.

پرسیدن *persidan*, to ask, inquire, interrogate, question. P.
 پریان *pariyan*, a kind of fine painted Chinese silk; a garment made of the same. P.
 پرا *parā*, care, concern, anxiety, thought, attention, heed. P.
 پرواری *parwāri*, stalled, fatted. P.
 گاو پرواری *gāw parwāri*, fatted ox. P.
 پروانه *parwāna*, moth. P.
 پروردگار *parwardagār*, the Deity (as nourisher and supporter of all). P.
 پروردن *parwardan*, to rear, foster, cherish, nourish, bring up, pamper. P.
 پرورده *parwarda*, brought up, nourished, reared, fostered, educated; foster-son. P.
 پرورش *parwarish*, bringing up, rearing, patronage, support, sustentation, sustenance, maintenance. P.
 پرورنده *parwarinda*, cherisher, bringer up, fosterer, nourisher. P.
 پروریدن *parwaridan*, to bring up, foster, cherish, nourish. P.
 پروین *Parvin*, the Pleiades. P.
 پره *parra*, side, border. P.
 پره بینی *parra'i binī*, the nostrils; the sides or walls of the nose. P.
 پرهیزی *parhezhī*, to be on one's guard; to abstain, refrain; to practise moderation or temperance. P.
 پرهیز *parhez*, abstinent, temperate, chaste, continent; abstinence, continence, control over the passions, sobriety. P.
 پرهیزگار *parhezgār*, sober, abstinent, chaste, temperate, abstemious, cautious, careful; (pl. *parhezgārān*). P.
 پرهیزکاری *parhezgāri*, chastity, temperance, continence, restraint, moderation. P.
 پری *pari*, fairy. P.
 پری *pari*, thou art full, or filled. P.
 پری پیکر *pari-pākar*, fairy-faced; beautiful. P.
 پریدن *paridan*, to fly, to flutter. P.
 پری رخسار *pari-rukhsār*, fairy-cheeked. P.
 پری رو *pari-rū* (pl. *pari rūyān*), fairy-faced; handsome, comely. P.
 پریان *pareshān*, dispersed, scattered; discursive, roving; confused, incoherent, rambling, hair-brained; afflicted, sad. P.
 پریان حال *pareshān-hāl*, distressed, ruined. P.

حالی *pareshān-hālī*, a distressed and ruined state; misery, perplexity, vexation, trouble. P.
 روزگار *pareshān-rozgār*, distressed in one's circumstances, ruined, broken. P.
 پرهشانی *pareshānī*, distraction, dispersion, rent; distress, desolation; insenseness, vagary. P.
 پژمردن *pazmurdan*, to fade, wither. P.
 پس *pas*, behind, after; then; and so; hence, therefore, consequently; afterwards; the
 پشت *past*, low, short. P. [rear. P.
 . . . *pasat*, behind thee, after thee. P.
 پسته *pišta*, pistachio-nut. P.
 پسر *pisar*, son, lad, boy. P.
 پسری *pisari*, a boy, a lad, a son. P.
 پسند آمدن *pasand āmadan* (or پسندیده آمدن *pasandida āmadan*), to be pleasing, acceptable, approved, reasonable. P.
 پسند *pasand* or پسندیدن *pasandidan*, to approve, applaud, commend. P.
 پسندیده *pasandida*, approved, applauded, commended; acceptable, grateful; warranted. P.
 پسندیده تر *pasandidatar*, more approved. P.
 پسیج *pasich* (or پسیج *pari*), march, setting out on a journey; resolve, intention; preparation (for a journey). P.
 پیال *pasiniyān*, followers, those who come after; the moderns. P.
 پشت *pash*, the back; support; prop, stay. P.
 پشت پا *pashī pā*, inatop. P. [to flee. P.
 پشت دادن *pashī dādan*, to turn the back, to fly, P.
 پشت *pash*, bundle, pack, load; faggot. P.
 پشتی *pashī*, support, aid, help, succour. P.
 پشتیبان *pashīdān*, supporter; prop, buttress. P.
 پشم *pashm*, wool. P.
 پشه *pasha* or پشه *pashah*, goat. P. [change. P.
 پشیز *pashiz*, any little piece of money, small P.
 پشیمان *pashimān*, penitent, repentant. P.
 پشیمانی *pashimānī*, penitence, repentance. P.
 پشیمانی خوردن *pashimānī khurdan*, to repent, to grieve, to feel remorse. P.
 پلاس *plās*, coarse woollen cloth, such as is worn by dervishes, sackcloth. P.
 پلاسی پوش *plās-pash*, dressed in the garb of a dervish; dervish. P.
 پلاسی پوشی *plās-pashī*, a being dressed in the garb of a dervish. P.
 پلنگ *palang*, leopard, tiger. P.

پلنگ *palang-afgan*, leopard-killer. *r.*

پلنگی *palangi*, peculiar, or pertaining to a leopard; the nature or ferocity of a leopard. *r.*

پلید *palid*, filthy, impure, defiled. *r.*

پلیدتر *palittar*, dirtier, more nasty, filthier. *r.*

پناه *panāh*, protection, defence, shelter. *r.*

پناهه *panāhe*, a shelter, a refuge. *r.*

پنبه *panba*, cotton. *r.*

پنبه دار *panba-dar*, carder of cotton. *r.*

پنج *panj*, five. *r.*

پنجه *panjeh*, fifty. *r.*

پنجه *panjun*, fifth. *r.* [expanded. *r.*

پنجه *panja*, claw, talon; hand with the fingers

پنجه در انگشت *panja dar asghandā* (or *پنجه کردن* *panja kardan*), to grapple, contend, strive. *r.*

پند *panā*, advice, admonition, counsel. *r.*

پندار *panidar*, conceit; esteem, good opinion; suppose, imagine; (imp. of *پنداشتن*). *r.*

پنداشتن *piandāshtan*, to think, consider, suppose, imagine; to esteem. *r.*

پندی *pande*, a bit of advice, hint, suggestion. *r.*

پنهان *pinhān*, secret, hidden, concealed, sup-

پنهان *panir*, cheese. *r.* [pressed. *r.*

پنیر *panire*, a cheese. *r.*

پوست *post*, skin, rind, coat, peel, shell; slough (of a snake). *r.*

پوست بر پوست *post bar post*, coat upon coat (like an onion). *r.* [of skins. *r.*

پوش *postin*, fur cloak or garment, dress made

پوشیدن *postin deridan* (or *پوشیدن* *postin dādan*), to speak

پوشیدن *dar postin āftādan*, or *رافتان* *raftan*), to speak

پوشیدن *ill of*, to tell the faults, to slander. *r.*

پوشیدن *postin-dari*, the business of one who makes garments of skins; the trade of a furrier. *r.*

پوشینه *postini*, made of fur, fur-wrought. *r.*

پوشیدن *poshidan*, to cover, hide, mask; to wear, put on; to dress, clothe. *r.*

پولاد *pulād*, steel. *r.* [brawny, sinewy. *r.*

پولاد بازو *pulād-bazū*, having an arm of steel,

پولاد *pūyān*, running, running after. *r.*

پولیدن *pū'idan*, to run. *r.*

پهل *pahlā*, the side under the short ribs. *r.*

په *pai*, heel; footstep, track; muscle, nerve. *r.*

په در *dar pai*, after, in pursuit of, in attention to. *r.*

په ما *az pai mā*, at our heels, after us. *r.*

په *pai-ā-pai*, step by step, successively. *r.*

پیاده *piyāde* (pl. *پیادگان* *piyādagān*), foot-passenger, pedestrian; pawn at chess. *r.*

پیاز *piyāz*, onion. *r.*

پیام *payām*, news, message, errand. *r.*

پیچ *pech*, turn, twist. *r.* [withdraw. *r.*

پیچیدن *pechāidan*, to twist; to turn away,

پیچ *pech pech*, twisting and coiling. *r.*

پیچیدن *pechidan*, to coil, wind, twist, turn, writhe, bend; avert, turn away; to roll, to rumble (as the bowels). *r.*

پیدا *paida*, produced, created; plain, clear, obvious, evident, manifest. *r.* [guide. *r.*

پیر *pir*, old, aged; holy man, saint; spiritual

پیر *piri tarikat*, spiritual guide, superior of a religious order or community. *r.*

پیر مرثی *piri murābbi*, spiritual teacher or pastor. *r.*

پیراستن *perāstan*, to adorn, patch up. *r.*

پیرامن *pirāman*, and *پیرامون* *pirāmūn*, about, around, environs; proximity. *r.*

پیرانه *pirāna*, like or befitting an old man. *r.*

پیرانه *pirāna sar*, old age. *r.*

پیراهن *pirāhan*, loose vest, tunic, shirt. *r.*

پیرایه *parāya*, ornament, decoration. *r.*

پیر زن *pir-zan*, old woman. *r.*

پیر زنی *pir-zane*, a certain old woman. *r.*

پیر مرد *pir-mard*, old man. *r.*

پیروز *piroz*, victorious, prosperous; favoured by fortune and opportunity. *r.*

پیر زن *piru zan*, old woman. *r.*

پیراهن *pirāhan*, shirt, vest, garment, tunic. *r.*

پیری *piri*, old age, decrepitude. *r.*

پیری *pire*, an old man. *r.* [of, to. *r.*

پیش *pesh*, before, in front of, in the presence

پیش *payāsh*, at the heels of him or her; after it. *r.* [پیش آوردن *pesh āvardan*). *r.*

پیش آر *pesh ār*, take; bring forward (imp. of

پیش آر *pesh āz in*, before this, heretofore. *r.*

پیش آمدن *pesh āmadan*, to come before, meet; to occur, to happen. *r.*

پیشانی *peshāni*, forehead, skull. *r.*

پیش *peshā*, before thee, in thy presence. *r.*

پیشتر *peštār*, before, foremost. *r.* [out. *r.*

پیش داشتن *pesh dāshdan*, to put forward, hold

پیش رفتن *pesh raftan*, to go a-head; to succeed. *r.*

پیشرو *pesh-rav*, leader, captain. *r.*

پش گزین *peš giriftan*, to propose to one's self, to adopt, embrace; to bring forward, to advance. *P.*

پش گیر *peš gir* (imp. of پش گزین *peš giriftan*), take, select, choose. *P.*

پش *peša*, business, craft, trade, habit. *P.*

پشاور *pešavar*, artisan, craftsman. *P.*

پشین *pešān*, primitive, preceding, bygone. *P.*

پشیمان *pešimān*, those gone before, the ancients. *P.*

پیغام *paighām* (or پیغم *paighām*), message. *P.*

پیغمبر *paighām-bar*, messenger, prophet. *P.*

پاک *paik*, courier, messenger. *P.*

پیکار *paigar*, battle, conflict, contest. *P.*

پیکان *paigān*, javelin, dart, spear. *P.*

پیل *pil*, elephant. *P.* [in rut. *P.*

پیل مست *pil mast*, furious elephant, elephant

پیشان *pishān*, elephant-keeper. *P.*

پیل-تان *pil-tan* (lit. elephant-bodied), big, huge, bulky. *P.*

پیلوار *pilwar*, pedlar, huckster. *P.*

پیه *pila*, cocoon of the silkworm. *P.*

پیمان *paimān*, promise, treaty, covenant. *P.*

پیمانه *paimāna*, measure either for wet or dry goods; cup, goblet, bowl. *P.*

پیامبر *payām-bar*, messenger, prophet. *P.*

پیامبرزادی *payāmbar-zādi*, birth or descent from a prophet. *P.*

پیوستن *paivastan*, to join, unite, mix or associate intimately (with). *P.*

پیوسته *paivasta*, joined, united; constantly, habitually, uninterruptedly. *P.*

پیوند *paivand*, kindred, relation, connexion; conjunction, joint, articulation. *P.*

ت

ت *at*, thee; of thee; to thee; thy. *P.*

تا *tā*, until; in order that, so that, because; as soon as, as much as; so long as, as long as; ere; even, then; lo! behold! beware! have a care! never (with following negative). *P.* [to endure. *P.*

تاب *tāb*, heat, warmth, lustre; power, ability

تابان *tābān*, lustrous, bright, shining, dazzling. *P.*

تابستان *tābistān*, summer. *P.*

تابدار *tāb-dār*, bright, shining. *P.*

تاتار *tātār*, Tartars, Tatars. *A.P.*

تأثیر *tā'ir*, influencing, impressing, efficiency, efficacy. *A.*

تاج *tāj*, crown, diadem, coronet. *A.*

تاجدار *tāj-dār*, wearing a crown, crowned. *A.P.*

تاجر *tājir*, merchant, trader. *A.*

تاجری *tājire*, a merchant. *A.P.*

تا چند *tā chand*, how far? how long? *P.*

تاختن *tākhšan*, to attack, rush upon; to gallop, to walk fast; incursion, irruption. *P.*

تأخیر *tākhīr*, delay, postponement, reservation. *A.*

تأدیب *tādīb*, erudition, instruction; chastisement, correction, discipline. *A.*

تاری *tārī*, plunder, devastation, destruction, waste; dissolution. *P.*

تارک *tārak*, top, summit; crown (of the head); point (of a spear). *P.*

تاریخ *tārīkh*, date, day of the month. *A.*

تاریک *tārīk*, dark, black, dull, cloudy. *P.*

تاریک دل *tārīk-dil*, black-hearted; benighted,

تاریکی *tārīki*, darkness. *P.* [deprived. *P.*

تازنده *tāzanda*, galloping, cantering, prancing. *P.*

تازه *tāza*, fresh, bright, verdant, blooming. *P.*

تازه بهار *tāza-bahār*, fresh spring, bloom. *P.*

تازه رو *tāza-rū*, bright-faced, of cheerful aspect, smiling. *P.* [guage. *P.*

تازی *tāzi*, Arab, Arabian horse, Arabic language.

تازیانه *tāzīgāna*, scourge, lash; whipping, flogging, chastisement. *P.*

تازیدن *tāzidan*, to run. *P.* [regret, pain. *A.*

تأسف *ta'asuf*, grieving, regretting; grief,

تأسف خوردن *ta'asuf khurdan*, to grieve, to regret. *A.P.*

تأسف *ta'asufan*, of grief, from vexation, sorrowfully (acc. case employed adverbially). *A.*

تافتن *tāftan*, to shine, sparkle; to spin, to twist, twirl; to turn away (the face); to heat (an oven). *P.*

تاک *tāk*, vine; clasp. *P.*

تا کجا *tā kajā*, how far? to what extent? *P.*

تاک *tāki*, of or belonging to the vine. *P.*

تا کی *tā ki*, how long? till when? *P.*

تألیف *tālif*, composition, compilation. *A.*

تأمل *ta'ammul*, reflection, meditation, consideration, thought. *A.* [redress. *P.*

تأوان *tāwān*, offence, crime; fine; retribution,

تأویل *tāwīl*, explanation, interpretation, exposition, commentary. *A.*

تأید *ta'id*, aid, help, assistance (from God). *ا.*
 تبار *tabār*, family, tribe. *پ.*
 تباہ *tabāh*, ruin, destruction, misery, distress; ruined; ruinous. *پ.*
 تباہی *tabāhi*, ruin, wreck, perdition; wickedness, depravity, dissoluteness. *پ.*
 تبدل *tabdīl*, change, alteration. *ا.*
 تبرک *tabarruk*, felicitation, benediction, congratulation; abundance, plenty. *ا.*
 تبن *tabasum*, smiling; smile. *ا.*
 تبه *tabah* (or تبه for تباہ *tabāh*), ruin. *پ.*
 تبه گشتن *tabah gushthan*, to become marred, to be spoiled. *پ.* [tar. *پ.*
 تتری *tatari*, of or belonging to Tartary, Tartar. *ا.*
 تتری کلاه *tatari kulaḥ*, a Tartar cap (such as is worn by men of distinction). *پ.*
 تتری *tutare*, a Tartar. *پ.*
 تته *tatimmā*, completion, complement. *ا.*
 تجارت *tijārat*, traffic, trade. *ا.*
 تجاسر *tajāsur*, boldness, hardihood, rashness. *ا.*
 تجربه *tajribat* or *tajriba*, experience, proof, trial. *ا.*
 تجرب *tajrib*, testing, trial, proof. *ا.*
 تجسس *tajassus*, spying, watching, search. *ا.*
 تجلی *tajallī*, brightness, brilliance, lustre. *ا.*
 تجلی کردن *tajallī kardan*, to make clear or manifest, to reveal; to shed light (on); to be manifest. *ا.پ.*
 تجنب *tajannub*, avoidance, turning aside from. *ا.*
 تجنب کردن *tajannub kardan*, to shun, avoid, refrain, desist. *ا.پ.*
 تذار *taḏīr*, bidding beware, setting on one's guard; threatening, cautioning. *ا.*
 تحریر *taḥrīr*, emancipating (a slave), writing elegantly and well; writing. *ا.*
 تخرید *taḥrīm*, pronouncing the *takbīr* (or formula الله اکبر *allāhu akbar*, "God is very great") preparatory to praying; entering upon prayer. *ا.*
 تهاو *taḥāwū*, ye will reckon (imperf. jussive of the verb *taḥāw*). *ا.*
 تهاو *la taḥāwūni*, do not consider me. *ا.*
 تحسین *taḥsīn*, applause, commendation, approval. *ا.* [mend, approve. *ا.پ.*
 تحسین کردن *taḥsīn kardan*, to applaud, commend. *ا.*
 تحلی *taḥlīl*, acquisition, gain, collection. *ا.*
 تحفه *taḥfa*, present, gift, rarity. *ا.*
 تحقیق *taḥqīq*, investigation; truth, certainty. *ا.*

تک *taḥakkum*, commanding, ruling; dominion, rule, authority. *ا.*
 تک بردن *taḥakkum burdan*, to submit to authority, to obey. *ا.پ.*
 تحمل *taḥammul*, bearing, carrying a load, suffering; patience, endurance, forbearance. *ا.*
 تحمل کردن *taḥammul kardan*, to endure, to bear. *ا.پ.*
 تحمل آوردن *taḥammul āwardan*, to forbear, to exercise patience or forbearance. *ا.پ.*
 تحیات *taḥiyāt* (pl. تحیات *taḥiyāt*), salutation, greeting; felicitation. *ا.* [wilderness. *ا.*
 تحیر *taḥayyur*, astonishment, amazement, bewilderment. *پ.*
 تخت *taḥkī*, throne. *پ.*
 تخلیص *taḥlīs*, release, deliverance, rescue. *ا.*
 تخم *taḥām*, seed; stone (of fruit); egg; breed, race. *پ.* [punishment. *ا.*
 تدارک *taḍarruk*, reparation, making amends, compensation. *ا.*
 تدبیر *taḍbīr*, deliberation, counsel, advice; management; prudence, judgment; plan, contrivance; control, government. *ا.*
 تدری *tadri*, thou knowest, or hast known (imperf. jussive of the verb *دری*, he knew). *ا.*
 تدری باطنی *wa lā tadri bāṭinī*, whilst thou knowest not my inward part (or heart). *ا.*
 تدری *tadri*, thou knowest, or knewest (imperf. of the verb *دری*). *ا.*
 تدریج *tadrij*, gradation; moderation. *ا.*
 تدریج *be tadrij*, by degrees, not frequently or copiously. *پ.ا.*
 تذهیب *taḏīb*, gilding. *ا.*
 تر *tar*, wet, moist, fresh; also, a particle added to adjectives, to form the comparative degree. *پ.*
 ترا *turā*, thee, to thee, for thee. *پ.*
 ترازو *tarāzū*, balance, scales. *پ.*
 ترا می *tarānī*, thou seest me (imperf. of *را می*, he saw, with the affixed pronoun *نی* *nī*). *ا.*
 تربت *turbat*, tomb, sepulchre. *ا.*
 تربت *tarbiyat*, instruction, tuition, education, training. *ا.*
 ترتیب *tarṭīb*, arrangement; preparation; getting ready; composition. *ا.*
 ترتیل *tarṭīl*, reading (the Kurān) with a distinct utterance, chanting (the Kurān) in a peculiar, distinct, and leisurely manner. *ا.*
 تراحم *teraḥḥum*, commiseration. *ا.*
 تردد *taraddud*, frequent coming and going; irresolution, hesitation, vacillation. *ا.*
 ترسا *tarasā*, infidel, pagan. *پ.*

تارائن *tarāin*, fearing; afraid. **ز**
تارامات *taramat*, I fear thee (1 p. aor. of
تاريدان *taridan*, with affixed pronoun). **ز**
تاريدان *taridan*, to fear, be alarmed or appre-
 hensive. **ز** [ustere, rough, morose. **ز**
تارک *turak* or *turash*, sour, acid; crabbed;
ز **تاروش-رئ** *turush-rū*, sour-faced, cross-looking. **ز**
تاروش-شيرين *turush-shirin*, acid-sweet. **ز**
تاروش-طعم *turush-ta'm*, sour-flavoured. **ز.ا.**
تارابي *turabi*, sourness, acidity. **ز**
تاراکي *tarākī*, rise, ascendant, promotion, im-
 provement. **ا.**
تارک *tark*, abandonment, forsaking, quitting,
 relinquishing, giving over, renunciation;
 neglect. **ا.**
تارک ادب *tarki adab*, departure from good breed-
 ing, breach of good manners, rudeness. **ا.ز.**
تارک جان *tarki jān*, leave of life, farewell to
 life. **ا.ز.** [renounce, forsake. **ا.ز.**
تارک کردن *tark kardan*, to leave, quit, give up,
تارک *Turk* (pl. **تارکان** *turkān*), Turk. **ز.ا.**
تارک *tarka*, bequest, legacy; leaving. **ا.**
تارکستان *Turkiestān*, Transoxiana. **ز**
تارکي *turkiya*, Turkish, provincial, or barbarous
 Persian. **ز**
تارنج *tarunj*, citron, lemon, orange. **ز**
تارنج با جاي *ba jay tarunj* (114), instead of the
 orange. (The allusion is to the story of
 Joseph and Zulaikha, Potiphar's wife, given
 in the 12th chap. of the Korān). **ز**
تارنم *tarannum*, singing, humming. **ا.**
تارو *tore* or *tarra*, green, pot-herb. **ز**
ترياق *tiyāq* (probably the Greek *θυσιακή* Ara-
 bicized), a certain compound medicine,
 supposed to be a remedy against the bite or
 sting of venomous reptiles, and poisonous
 potions; an antidote for poisons; Bezoar
 stone; treacle. **ا.**
تريدان *taridan*, thou desirest (imperf. of **اراد** *arāda*,
 4th form of **اراد** *rāda*, for **رود**). **ا.**
تريدان *taridan*, thou wilt increase (imperf. jussive
 of **ازداد** *izdāda*, 8th form of the verb **زد** *sāda*,
 for **زید**). **ا.**
تريدان خود را *taridan khud rā*, thou wilt increase (for
 thyself) affection. **ا.**
تسبيح *tasbeḥ*, celebration of the praise of God (by
 repetition of the formula سبحان الله *subḥāna*
ʾllāh, the glory or perfection of God);
 chaplet of beads, rosary. **ا.**

تسبيح خوان *tasbeḥ-khān*, a singer of the praises
 of God; repeating the formula *subḥāna*
ʾllāh; one who tells his beads. **ا.ز.**
تست *tasṭ*, thee it is, is thine. **ز**
تست *dar tasṭ*, is (incumbent) on thee, (de-
 velves) on thee. **ز**
تکين *takīn*, consoling, tranquillizing. **ا.**
تکلي *tasalli*, consolation, solacing. **ا.**
تليم *taslim*, surrender, delivery, submission,
 resignation; health, security. **ا.**
تليم کردن *taslim kardan*, to give up, resign,
 surrender, submit to. **ا.ز.**
تنبه *tashdīḥ*, comparison, simile. **ا.**
تشرک *tashrīk*, he gave a partner (imperf. sub-
 junctive of **اشرك** *ashraka*, 4th form of the
 verb **اشرك**). **ا.** [ring honour. **ا.**
تشریف *tashrīf*, ennobling, honouring, confer-
 ring.
تشنه *tishnagi*, thirst, thirstiness. **ز**
تشنه *tishna*, thirsty (pl. **تشنگان** *tishnagān*). **ز**
تسور *tashwir*, shame, confusion (in consequence
 of a deed done); regret, remorse. **ا.**
تسوش *tashu'ish*, disturbing, unsettling; con-
 fusion; alarm, disquietude, care, solicitude. **ا.**
تصانيف *taṣnīf* (pl. of **تصنيف** *taṣnīf*), literary
 compositions, writings. **ا.**
تصدیق *taṣdīq*, verifying, attesting, accepting
 as true; credence. **ا.**
تصرف *taṣarruf*, control, power, grasp, dis-
 posal, use. **ا.** [ness, display. **ا.**
تضع *taṣannu'*, artifice, dissimulation, specious-
 ness.
تصنيف *taṣnīf*, composing, compiling. **ا.**
تصور *taṣawwur*, imagination, fancy, idea. **ا.**
تصور کردن *taṣawwur kardan*, to imagine, picture
 (to one's self), conceive. **ا.ز.**
تفویض *taṣawwuf*, contemplation, meditation
 (on God); Sufism. **ا.**
تضرع *taṣarru'*, humbling one's self; lamenta-
 tion, earnest prayer and supplication. **ا.**
تظاول *taṭāwul*, oppression, injustice, violence,
 usurpation; conquest; rudeness. **ا.**
تظير *taṭīr*, he flew, or fled (imperf. jussive of
 the verb **طار** *tāra*, for **طير**). **ا.**
تظير لم تظير *fa lalla 'a mamla lam taṭīr*,
 would that the ant had not taken wing
 (or flown) **ا.** [طير *taṭīr*]. **ا.**
تطلع *taṭla'u*, it riseth (imperf. fem. of the verb
طال *ṭala'a*), **تطلع الشمس** *ḥattā taṭla'u 'aḥ shams*, until
 the sun shall rise. **ا.**

- تطوع *taṭawwū*, doing a good action gratis. A.
 بطوع *bi taṭawwū*, voluntarily. P.A.
 تالاه *ta'ālā*, he was exalted; he is exalted, or may He be exalted! the Exalted; the Most High (perf. of the 6th form of the verb علا *'alā*). A.
 تعبد *ta'abbud*, worship, adoration, devotion. A.
 تعبدوا *ta'būdū*, ye worship (imperf. subj. of عبد *'abada*). A.
 ان لا تعبدوا الشيطان *an lā ta'budū 'sh shaitāna*, that ye would not worship (or serve) the devil. A.
 تعبه *ta'biya*, arranging, fixing. A.
 تعيد شئ *ta'biya shudan*, to be fixed. A.P.
 تعبیر *ta'bīr*, interpretation of dreams. A.
 تعجب *ta'ajjub*, astonishment, surprise. A.
 تعجل *ta'jil*, haste, hurry, precipitation. A.
 تعد *ta'addu*, thou enumeratest (imperf. of the verb عد *'addu*). A.
 يا من تعد محاسني *yā man ta'addu muḥāsini*, O thou who recountest my good qualities! A.
 تعدي *ta'addi*, assault, hostility; violence, oppression. A. [ment. P.
 تعذيب *ta'zīb*, infliction of punishment; torture.
 تعرض *ta'arruḡ*, finding fault, objecting; opposition, aversion, annoyance, exposure; presenting (a petition). A.
 تعزيت *ta'ziyat*, condolence. A.
 تعصب *ta'aṣṣub*, partiality; tenacity; bigotry; obstinacy. A. [tion, holiday. A.
 تعطيل *ta'tīl*, suspension, interruption; vacation.
 تعلق *ta'alluḡ*, attachment, connection, dependence. A.
 تعليم *ta'līm*, teaching, instruction. A.
 تعنت *ta'aṣaut*, reproach, taunt. A.
 تعهد *ta'ahḥad*, holding in regard, cherishing, protecting, minding. A.
 تغالب *taḡālabu*, defrauding one another; vexation, disappointment, excessive regret. A.
 تغير *taḡāyir*, alteration, change, deterioration. A. [nān), boasting, glorying. A.
 تفاخر *tafaḫḫar* (and A.P. تفاخر *tafaḫḫar ku-*
 تفريق *tafariḡ* (pl. of تفريق *tafariḡ*), intervals, divisions; instalments. A.
 به *bi tafariḡ*, by instalments; by degrees, gradually. P.A.
 تفاوت *tafaṭut*, difference, variation. A.
 تافهت *tafaḥḫat*, to make a difference, to move or affect. A.P.
 تفتش *taftish*, inquiry, search, diligent investigation. A.
 تفتش *taftahḡuṣ*, investigation, search. A.
 تفرج *tafarruḡ* (and A.P. تفرج *tafareḡ kun-*
 تفرج *tafareḡ kun-*), becoming free from anxiety, becoming cheerful; recreation, walking for amusement; sight-seeing, strolling. A.
 تفرج *tafareḡ ḡah*, place for recreation. A.P.
 تفرق *tafriḡa*, division, distribution; separation, dissension. A. [separate. A.P.
 تفرق *tafriḡa ḡadan*, to distribute, to
 تفتد *tafakkud*, strict search, diligent inquiry; looking into (an affair) with kindness. A.
 تفرض *tafṣiṭ*, confiding, making over, consignment, transference. A. [dunning. P.
 تفتد *taḡāḡi* (for A. تفتد *taḡāḡi*), exaction,
 تفتد *taḡā'ud*, backwardness, hesitation, hanging back. A.
 تقدس *taḡaddas*, he was sanctified; (as an epithet) Most Holy; (perf. 5th form of the verb قدس). A.
 تقدير *taḡdir*, decree, appointment, fate. A.
 تقرب *taḡarrub*, being near, propinquity; association, intimacy. A. [draw near. A.P.
 تقرب *taḡarrub nimūdun*, to approach,
 تقرير *taḡrīr*, averring, avowal, recital, statement. A. [coming. A.
 نقصير *taḡṣīr*, deficiency, failure, fault, short-
 تقول *taḡulu*, she says (imperf. of the verb قال *qala*, for قول). A.
 تقوى *taḡud*, piety. A.
 تقويت *taḡwīyat*, strengthening, support. A.
 تقويم *taḡwīm*, straightening, attempting to make straight. A. [gence. A.
 تكامل *taḡāmul*, indolence, sluggishness, negli-
 تكبر *taḡabbur*, arrogance, pride. A.
 تكسب *taḡṣibu*, thou mayest acquire (imperf. of the verb كسب *kasaba*). A.
 تكلف *taḡalluḡ*, ceremony; dissimulation, insincerity; excess, immoderateness. A.
 تكلموا *taḡallawū*, speak ye (imp. of the 5th form of the verb كلم *kam*). A. [ence. A.
 تكيه *taḡiyo*, pillow; reliance, support, depend-
 تكيه *taḡiya zadan*, to lean or recline. A. P.
 تگ *taḡ*, canter, gallop; course, beat. P.

تلاطم *talāṭama*, (the water) dashed, (perf. 6th form of the verb تلطم). A.

تلاطم *talāṭam*, buffeting, dashing. A.

تلبس *talbīs*, fraud, deception, disguise. A.

تلق *talāḥ*, bitter. P. [address, satirical. P.]

تلق *talāḥ-ḡafār*, bitter of speech, of harsh

تلق *talāḥ*, bitterness, bitter disappointment; thou art bitter. P.

تلقى جوده *talāḥi-ḡaḡhida*, tasted bitterness. P.

تلقف *talāṭṭuf*, kindness, courtesy, affability. A.

تلف *talaf*, perishing, ceasing to be; becoming lost, bad, or spoiled. A.

تلف شدن *talaf shudan*, to perish, be lost, consumed, or spoiled. A. P.

تلف کرد *talaf kard*, wasted, destroyed, marred. A. P. [piling. A.]

تلقى *talāṭṭ*, bringing together, collecting, commanding. A.

تلميذ *tilmiz*, scholar, student, disciple. A.

تلون *talawwun*, changeableness, versatility, fickleness. A. [تلا. A.]

تلى *taliya*, it is read (perf. pass. of the verb تلاه *bi wa taliya fi 'l-kur'āni min āyātihā*, according to what is read in the verses of the Kurān. A.

تم *tamama*, it is completed. A.

تم الكتاب *tamama 'l-kitābu*, the book is finished. A.

تماش *tamāshā* (for A. تماشي *tamāshī*), sight, show, spectacle. P.

تمام *tamām*, complete, perfect; sufficient, finished, concluded; end, completion. A.

تأتمر *tamāntar*, more complete. A. P.

أتمر *harchi tamāntar*, whatever is best or most perfect, the utmost. P.

تأتمر *ha tamāmī*, altogether, in toto. P. A.

تمتع *tamattu'*, enjoyment. A.

تمر *tamr*, date (fruit). A.

أتمر *attamru yūn'us wa 'a nāḡiru ḡhawru minī'in*, the date is ripe, and the keeper does not prevent. A.

تمر *tamuru*, thou passest (imperf. of the verb تمر *marra*). A.

أتمر *līmā lā tamuru karīman*, why dost thou not pass by charitably? A.

تمكين *tamkīn*, power, authority, dignity. A.

تملق *tamallāḡ*, tawning, flattery, blandishment, caressing. A. [sire, longing for. P.]

تمنا *tamannā* (for A. تمنى *tamannī*), wish, de-

تمن *tamann*, he upbraided (or twitted) with benefits conferred (imperf. jussive of the verb تمن *manna*). A.

تموز *tamiz*, the Syrian month corresponding to July; extreme heat. A.

تميز *tamiz* (for A. تميز *tamiz*), judgment, discrimination. P.

تبدل *tamīla*, it bends (seu. imperf. of the verb تبدل *māla*, for ميل). A.

تبدل *tamīla ḡhawāru 'l-bāni*, the branches of the ben-tree bend. A.

تن *tan*, body, person; bulk. P.

تن دادن *tan dādan*, to engage (in), mix one's self (up with); to yield, give in. P.

تن آساي *tan āsai*, ease of body, personal comfort or indulgence. P. [drinking. A.]

تناول *tandawl*, partaking of food, eating and

تنبيه *tamhīh*, warning, caution, admonition. A.

تن پارس *tan-parsar*, pampering of the body, voluptuousness. P.

تن پارس *tan-parsar*, pampering of the body, voluptuousness, luxury. P.

تنت *tantah*, thou desistest (imperf. jussive of تنه *ṭanī*, 8th form of تنه). A.

تند *tand*, violent, impetuous, irascible, stern, severe; scowling. P.

تند خو *tand-kho*, violent-tempered. P.

تند خو *tand-kho*, violence of temper. P.

تندرست *tan-durst*, sound of body, healthy, hale, sound, well, robust. P.

تندی *tandī*, bulkiness, massiveness; height; hastiness, irascibility, vehemence, impetuosity. P.

تزلزل *tanzil*, revelation; the Kurān. A.

تسن *tansun*, ye neglect, or overlook (2 m. ph. imperf. of the verb تنسى *nasiya*). A.

تنشأ *tansha'u*, it shoots, or will shoot upwards (3 f. sing. imperf. of the verb تنشأ *nashā'a*). A.

تنشأ *tansha'u linatu ānu 'irshāh*, a palm-tree will spring up of which he is the root. A.

تنعم *tannu'*, happiness, luxurious enjoyment. A.

تنك *tannuk*, shallow. P.

تنگ *tang*, strait, narrow, tight; distressed; in difficulties; avariciousness; vexation, affliction, annoyance. P.

تنگ آب *tang-āb*, shallow. P.

تنگ چشم *tang-chashm*, (narrow-eyed) covetous, greedy, insatiate. P.

تنگ دست *tang-dast* (pl. تنگستان *tang-dastān*),
poor, indigent, distressed. *p.*

تنگ دستی *tang-dasti*, penury, indigence, po-
verty. *p.* [grieved. *p.*

تنگ دل *tang-dil*, sad, melancholy, vexed,

تنگ روزی *tang-rozi*, pinched for food, straitened
for daily bread. *p.*

تنگی *tangi*, distress, straits. *p.*

تنور *tanūr*, oven. *p.* [bodies. *p.*

تنها *tanhā*, alone, by one's self; (pl. of تن *tan*)

تنهایی *tanhā'i*, solitude, retirement, loneliness. *p.*

تنه چند *tane chand*, several persons, some in-

تن تو *ta*, thou; of thee, thy. *p.* [dividuals. *p.*

تابع *ta'abi* (pl. of تابع *tābi*), followers, de-

pendents; effects, results, consequences. *p.*

تواضع *tawā'uz*, humility, self-abasement, sub-

mission; politeness, affability. *A.* [ām). *A.*

توأم *tau'am* (vulg. *tawam*), twin (p. pl. توأمان *tau'am-*

یان *tawān*, it is possible; one may or can. *p.*

توانا *tawānā*, powerful, strong, able, stalwart. *p.*

توانایی *tawānā'i*, power, ability, strength. *p.*

تواند *tawānad*, it is possible, one may, one can. *p.*

توانستن *tawānistān*, to be strong, powerful;

to be able; to obtain the mastery. *p.*

توانگر *tawāngar* (pl. توانگران *tawāngarān*), rich,

wealthy, opulent, affluent; great. *p.*

توانگوار *tawāngar*, (1) rich mol. *p.* [in grace. *p.*

توانگوار *tawāngar-himmat*, high-minded; rich

توانگری *tawāngari*, opulence, wealth; powerful-

ness, greatness. *p.* [or rich man. *p.*

توانگری *tawāngari*, a certain great, or powerful,

توانم *tawānam*, I am able or capable. *p.*

توانم آن *tawānam ān*, I am capable of that. *p.*

توبه *taubat*, repentance, penitence. *A.*

توبیخ *taubīkh*, reproof, upbraiding, scolding,

threatening, terrifying. *A.*

توجه *tawajjuh*, turning of the face, conversion,

attention, favour, countenance. *A.*

توحید *tauhid*, a profession of the unity of the

Godhead. *A.*

تودیع *taudi*, bidding adieu, taking farewell;

dismissing; depositing. *A.*

توریت *taureit*, the Mosaic Law, the Pentateuch. *A.*

توسط *tawastus*, being in the middle, mediating. *A.*

توشه *tošu*, provisions. *p.*

توفیق *taufiq*, divine guidance, favour of God;

completion of one's wishes, success. *A.*

توقع *tawakkuf*, hope, expectation, expectancy. *A.*

توقف *tawakkuf*, delay, hesitation, pause, halt. *A.*

توقف کردن *tawakkuf kardān*, to delay, to pause,
wait, halt. *A. p.*

توکل *tawakkul*, confiding, trusting in God. *A.*

توکل *tawakkil*, committal (to prison); being in
charge, or custody. *A.*

توئی *tu'i*, thou art. *p.*

توئی *tū*, empty. *p.*

تواضع *tawā'uz*, neglecting, negligence, slight,
carelessness, remissness. *A.*

تذیب *tahzīb*, adorning, correcting, amending,
adjusting. *A.*

تهمت *tahmat*, suspicion, evil opinion. *A.*

تهنیت *tahnat*, congratulation, solicitation. *A.*

تهور *tahnawar*, fury, daring, rash, onslaught,
violent assault. *A.*

تهی *tihā*, empty; thou art empty. *p.*

تهی دست *tihī-dast* (pl. تهیستان *tihī-dastān*),
empty-handed, poor, needy. *p.*

تهی مغز *tihī-maghz*, empty-brained, addle-pated,

تیر *tir*, arrow. *p.* [shallow. *p.*

تیر علم *tir ilmi tir*, science of archery. *A. p.*

تیر انداز *tir-andāz*, archer. *p.*

تیره *tira*, muddy, turbid, obscure, dark. *p.*

تیره بخت *tira-bakht*, unhappy, unfortunate. *p.*

تیره بختی *tira-bakhti*, thou art unfortunate, thou
art (or wilt be) miserable. *p.*

تیره رای *tira-rā'i*, dark-minded, of beclouded
judgment. *p. A.* [ed. *p.*

تیره روان *tira-ravān*, dark-souled, black-heart-

تیز *tez*, sharp, keen; fierce, hot. *p.*

تیز چنگی *tez-changi*, sharpness of claw, rapacity. *p.*

تیز دندان *tez-dandān*, sharp-toothed. *p.*

تیز رو *tez-rav*, sharp-going, fleet, swift. *p.*

تیش *tisha*, ax, adze. *p.*

تیغ *tegh*, sword. *p.*

تیمار *timār*, care, sorrow; attendance on the
sick; grooming and currying a horse. *p.*

تیمار خوردن *timār khurdān*, to receive a rub,
to get a brushing. *p.*

ت

ثابت *gābit*, firm, fixed, stable; established, con-
firmed. *A.*

ثابت شدن *gābit shudan*, to be fixed, or esta-
blished, to be ratified. *A. p.*

ثابت کردن *gābit kardān*, to make firm, establish,
confirm, or ratify. *A. p.*

ثروت *garwat*, opulence, riches. *ا.*

قروى *qarwiya*, the Piniades. *ا.* [accesses. *ا.*

قوار *qaghār* (pl. of *قار qaghār*), passes, frontier-forts. *ا.*
قوار الاسلام *qaghār al-islām*, the passes, or frontier-accesses of the land of the true faith. *ا.*

ثم *summa* (in *ا. thumma*), then, after that. *ا.*

ثمر *sumra* (properly, *sumara*), fruit, profit, result, consequence. *ا.*

ثمين *sumīn*, precious, costly. *ا.*

ثناء *sumā*, praise, eulogy; panegyric. *ا.*

ثناء *sumāhu*, His praise. *ا.*

ثواب *sumāb*, reward, recompense. *ا.*

ثوابي *sumābe*, a reward, a recompense. *ا.*

ج

جا *jā*, place, room, position, high standing. *ر.*

جا *kama jā*, everywhere. *ر.*

جاسوس *jāsūs*, spy, scout. *ا.*

جاسوسي *jāsūsi*, watching, spying, espionage. *ا. ر.*

جالوس *jālūs* (the Greek *Galen* arabicized), Galen, the physician. *ا.*

جامع *jāmī*, a principal mosque, where the sermon (*khutba*) is delivered on Fridays. *ا.*

جامه *jāma* (pl. *jāmāh*), garment, clothes, dress, robe, vest, stuff. *ر.*

جامه كعبه *jāmāt ka'ba*, a covering of black cloth embroidered with silver, in which the square temple at Mecca is arrayed. This cloth is renewed annually. *ر. ا.*

جامه‌های کهن *jāmāhāgi kuhān*, old clothes. *ر.*

جان *jān*, life, soul. *ر.*

جانان *jānān* (pl. of *jān*), souls; dear ones. *ر.*

جانب *jānib*, side, direction. *ا.*

جان بحق تسلیم کردن *jān ba haqq taslīm kardan*, to surrender the soul to God, give up the ghost. *ر.*

[father's darling! *ر.*

جان پدر *jān pīdar*, life of thy father! thy father's soul. *ر.*

جان‌ساز *jān-sāz*, soul-seizing, life-taking or destroying. *ر.*

جان کندن *jān kandan*, to dig out the life. *ر.*

جانور *jānawar*, animal. *ر.*

جانوری *jānawari*, thou art a brute beast. *ر.*

جانی *jāne*, one soul, a soul, or life; any living soul. *ر.*

جاودایی *jāwidāni*, eternity; eternal. *ر.*

جاوید *jāwid*, immortal, eternal, enduring, everlasting. *ر.*

جاه *jāh*, exaltation, rank, dignity, high position, pomp. *ر.*

جاهدان *jāhadāni*, the two (or, they both) strive hard, or exert themselves vigorously (dual, perf. 3rd form of the verb *جهد*). *ا.*

ما و ان جاهدك على ان تشرك بي *ma wa in jāhadāka 'ala an tushiraka bi*, even if they both (i.e. the parents) strive hard to make thee associate with me. *ا.*

جاهل *jāhil* (r. pl. *jāhīlān*), ignorant. *ا.*

و المرء جاهل *wa 'l mar'u jāhīlun*, and man is ignorant. *ا.*

جای *jāi* = جا: (the pl. is *jāihā*). *ر.*

بجای زنان *ba jāyi zanān*, to woman's estate, to womanhood. *ر.*

جایگاه *jāi-gah*, place, spot, point. *ر.*

جای نفس *jāyi nafas*, room for breathing. *ر. ا.*

جایی *jā'i*, one place, a particular place, point, or degree; a new place; respect, regard, reference. *ر.*

جایگاه *jā'egah*, place, locality. *ر.*

جبال *jibāl* (pl. of *جبل jabal*), mountains. *ا.*

اقبل جبال الارض *aqbal jibāl al-arṣi fūruq*, the least of the mountains of the earth is Sinai. *ا.*

جبر *jabr*, restoring to sound condition, setting a bone; repairing (the broken fortunes of any one); binding up (a broken or wounded heart). *ا.*

جبرئیل *jabrīl* (also *جبرئیل jabru'il*, or *جبرائیل jabra'il*), Gabriel, the archangel. *ا.*

جبل *jabal*, mountain. *ا.*

جبلت *jibillat*, nature, constitution. *ا.*

جلی *jibilliy*, natural, original, innate. *ا.*

جبین *jabin*, temple, side of the forehead; forehead. *ا.*

جد *jūd*, bestow thou, give bountifully (imp. of the verb *جاد jada*, for *جود*). *ا.*

جد *jidd*, earnestness, seriousness; effort, labour, toil, exertion. *ا.*

جدال *jidal*, strife, contention, fighting. *ا.*

جدایی *juda'i*, separation. *ر.*

جذب *jaḍb*, drawing, attraction. *ا.*

جر *jarr*, drawing, attracting, dragging, trailing; deriving; the vowel-mark *kasra* under the last letter of a word. *ا.*

علی جر ذیل *'ala jarri gailin*, upon the trailing of the skirt. *ا.*

جائر *ja'ir* ² *ja'ir* (gen. *amir* ¹ *ja'ir*), one who (or that which) drags or draws, or attracts; (in grammar) a particle which requires to be followed by the genitive. **ا.**
 جراح *jarāḥ*, a surgeon who dresses wounds. **ا.**
 جراحت *jarāḥat*, wound. **ا.**
 جرائم *jarīm* (pl. of جرمة *jarīmat*), crimes, offences, sins. **ا.**
 جرم *jarim*, fault, offence, crime, sin. **ا.**
 جريان *jarayda*, flowing, running. **ا.**
 جز *jaz*, except, save, besides, all but. **ر.**
 جزا *jaza*, recompense, retribution. **ا.**
 جزم *jazm*, amputation, cutting, breaking off; decision, determination; decided, positive. **ا.**
 جزيرة *jazira*, island; peninsula. **ا.** [firm. **ا.**
 جنى *jana*, he touched, felt. **ا.**
 من ذا الذي جنى العنابي *ma za 'llazi jana 'l ma-nā'i*, who is that who touches the chords of the lute? **ا.** [ness. **ا.**
 جرات *jadrat*, daring, presumption, boldness. **ا.**
 جنى *jatan*, to spring, leap, bound, jump. **ر.**
 جنى *jatan*, to search, seek, aim at, strive to win; to hunt after, pry into. **ر.**
 جسد *jasad*, the body (of man, genie, or angel); the calf of the children of Israel (spoken of in the Kurān); red, intensely yellow, saffron-coloured. جسانا *jasāna* (acc.). **ا.**
 جسر *jasr*, bridge. **ا.**
 جسم *jism*, the body. **ا.**
 جسم *jism*, big-bodied, portly. **ا.**
 جوه *jo'ba*, quiver, case for arrows. **ا.**
 جوهري *jo'fari*, the finest kind of gold. **ا.**
 جعل *ja'ala*, he placed, made, appointed, or constituted (used optatively). **ا.**
 وجعل إلى كل خير ماها *wa ja'ala ila kulli khayr-in ma'alāma*, and make the final lot of both to be every good. **ا.**
 جاف *jafu*, tyranny, ill usage, oppression, cruelty, severity, violence; insolence; coarseness. **ا.**
 جافى *jafā'e*, an insult; an outrage. **ا.ر.**
 جفت *jaft*, pair, couple; partner, mate. **ر.**
 جفت *jaft giristan*, to take a partner, to marry. **ر.**
 جگر بند *jigar-band*, the heart, lungs, liver, and spleen collectively; the vitals. **ر.**
 جلى *jalla*, he shone in glory; (as an epithet of God) the Glorified. **ا.** [alid. **ا.**
 جلى *jalla wa 'ala*, the glorified and ex-

جلى *jall*, housing, horse-cloth. **ا.**
 جلد *jallad*, executioner, headman. **ا.**
 جلال *jalāl*, majesty, glory. **ا.**
 جلاله *jaldalak*, his glory. **ا.ر.**
 جلالى *jalali*, the new Persian era, so called from Jallrud din Malik Shah, under whose reign, which commenced A.H. 493, the Persian calendar was reformed. **ر.**
 جلد *julasa* (pl. of جلس *jalis*), companions. **ا.**
 جلد *julanar* (for ر. گلدان *gulanar*), pomegranate-flowers. **ا.**
 جلس *jalis*, companion with whom one sits, associate, fellow-inmate. **ا.**
 جامد *jamad*, not growing, inanimate, inorganic (as a mineral). **ا.**
 جماعت *jama'at*, meeting, society, congregation, multitude. **ا.**
 جماعتى *jama'ati*, a body. **ا.ر.**
 جمال *jamil*, beauty, comeliness. **ا.**
 جمال الانام *jamalu 'l anām*, the beauty (or ornament) of mankind. **ا.**
 بجمال *bi-jamāliki*, by his beauty. **ا.**
 جمشيد *Jamshid*, an ancient king of Persia, being the fourth monarch of the first or Peshdādyan dynasty. He built Istakhar or Persepolis, and was dethroned by Zahhak. **ر.**
 جمع *jam'*, company, assembly; conjunction; the plural number; collected, composed, tranquil; united. **ا.** [assemble. **ا.ر.**
 جمع آمدن *jam' amadan*, to flock together, to collect, to become collected, to congregate, unite; to have carnal intercourse. **ا.ر.**
 جمع شدن *jam' shudan*, to be or become collected, to congregate, unite; to have carnal intercourse. **ا.ر.**
 جمعى *jami'e*, a company. **ا.ر.**
 جمعیت *jamiyat*, collection; reflection; tranquillity, quiet, calm, composure. **ا.**
 جملى *jamlagi*, totality, completeness. **ر.**
 جملى *ba jamlagi*, in the mass, altogether. **ر.**
 جملى *jumla*, aim, whole, all, total, company, band. **ا.** [all, in short. **ا.**
 جملى *jumla*, on the whole, to sum up. **ا.**
 جملى *jami'*, all, the whole. **ا.**
 جميل *jamil*, good, beautiful, comely, pleasing (in person, actions, or moral character). **ا.**
 جنى *jinn*, genius, devil. **ا.**
 جنبیدن *junbidan*, to cease to be shaken, to make to move, put in action, to wag, wave, or nod. **ر.**

جہد *jahd*, labour, study, endeavour, care, pains, diligence. *a.*

جہل *jahl*, ignorance, stupidity. *a.*

جہود *juhūd* (pl. جہودان *juhūdān*), Jew. *p.*

جہول *jahūl*, extremely ignorant. *a.*

جہیدن *jahīdan*, to gallop off. *v.*

جیب *jaib*, bosom; breast of a garment; pocket. *a.*

جاء *jā'a*, thou camest (part. of the verb جات *jā'a*, for جيا). *a.*

جاءتني في رفقہ *jā'tanī fī rufkatin*, when thou camest to me in company with others. *a.*

جيران *jirān* (pl. of جار *jār*), neighbours. *a.*

جیرانی *jirāni*, my neighbours. *a.*

جیش *jaish*, army; retinue. *a.*

جیتہ *jifat*, carcase; an animal that has died a natural death, or been killed otherwise than in the manner prescribed by the law; (hence) unclean, unlawful. *a.*

ع

چابک *chābuk*, active, smart, expert, alert. *p.*

چادر *chādar*, sheet; veil reaching from head to foot. *p.*

چار *chār*, four. *p.*

چار پا *chār-pā*, four-footed, quadruped. *p.*

چار پایہ *chār-pāya*, (four-footed) bedstead, char-

چار پایہ *chār-pā'e*, a quadruped. *p.* [poy. *p.*

چارہ *chāra*, remedy, resource, help. *p.*

چالاک *chālāk*, vigilant, alert, smart, active. *p.*

چاہ *chāh*, well; pit; dungeon. *p.*

چاہ زندان *chāhī زندان*, dungeon, prison-hole. *p.*

چاہت *chāhat*, thee in the well; thy well. *p.*

چپ *chap*, left side, left hand. *p.*

چرا *chirā*, why? wherefore? for what? what? *p.*

چراغ *chirāgh*, lamp. *p.*

چراغی *chirāghī*, a lamp. *p.* [pasture. *p.*

چراگاہ *chārā-gāh*, grazing-place; meadow, mead,

چرخ انداز *churkh-andāz*, cross-bowman. *p.*

چست *chust*, quick, brisk, smart, sprightly. *p.*

چش *chash* = چشم *chashm*. *p.*

چشم *chashm* (pl. چشمان *chashmān*), eye, sight,

view; hope, expectation. *p.*

چشمہ *chashm-āshina*, socket of the eye. *p.*

چشم درد *chashm-dard*, pain in the eye, oph-

thalmia. *p.*

چشمہ *chashma*, fountain, spring. *p.*

چشمہ حیران *chashma'i hīrān*, the fountain of life or immortality. *p.a.*

چشمہ حیر *chashma'i hīr*, fountain of light. *p.*

چشیدن *chashīdan*, to taste. *p.*

چشدہ *chashīda*, tasted; proved, experienced. *p.*

چکیدن *chakīdan*, to drop, drip, trickle, distil. *p.*

چگونگی *chigūnagi*, state, particulars, the why and wherefore. *p.*

چگونہ *chigūna*, how? in what way? *p.*

چگونہ *chigūna'e*, how art thou? *p.*

چل *chāl* (for چہل *chihāl*), forty. *p.*

چل سالہ *chāl sāla*, forty years old. *p.*

چمچہ *chumcha*, spoon. *p.*

چنان *chunān*, like that, such as, such as that, in that manner, just the same, in such a manner, as, so, to such a degree or extent. *p.*

چنانکہ *chunānki*, as that which, such as, just as, exactly as, in the same manner as, according as, to such a degree as; so that. *p.*

چنانکہ دانی *chunānki dāni*, as thou knowest. *p.*

چند *chand*, so as, such, some; a few, sundry, several, much; how much? how many? how oft? how long? *p.*

چند تنی *tane chand*, some persons. *p.*

چند روزی *roze chand*, a few days. *p.*

چندان *chandān*, much, all that, so much, so little. *p.*

چندانکہ *chandān ki*, as long as, as soon as, whilst, to the extent that, so much that, so much as that; ere, or ever; how much soever, however much, although, notwithstanding. *p.*

چندانہ *chandāne*, a good deal, more than enough, much, very much. *p.*

چند روز *chand roz*, some days, a few days. *p.*

چندین *chandin*, some, certain, much, ever so much, such, such as this or these, such and such, so much as this, so many, so long, all this, all these. *p.*

چنگ *chang*, crook, claw, grasp, clutch; lute. *p.*

چنگال *changāl*, claw, talon, gripe. *p.*

چنین *chunin*, thus, like this, such as this or these, all this, so much, thus much, in this way. *p.*

چو *chū* (for چون *chūn*), like; when, whilst, since, whereas; if, if so be. *p.*

چوبہ *chob*, wood, stick, bludgeon. *p.*

چوپان *chūpān* (or چوبان *chūbas*), shepherd. *p.*

چوپانی *chūpāni*, pastoral office, duty or business of a shepherd. *p.*

چوگان *chaugān*, game of horse-chinty; the bat used in the said game, curved at one end. *p.*

چوگان *chaugāni ābnūr*, an ebony bat (used in the game of *chaugān*). P.

چون *chūn*, how? when, whenever, whilst, as, like, such as, so much as, whereas, since, because, how. P.

چوئی *chūni*, how art thou? how farest thou? P.

چه *chi*, what? why? how? what matters it? or, how! how many! what! P.

چه بودی *chi būde*, how would it be? would it not be excellent? how fine it would be!

چهار *chahār*, four. P. [would that! P.

چهار پا *chahār-pā* (pl. چهار پایان *chahār-pāyān*), four-footed, quadruped. P.

چهارم *chahārum*, fourth. P.

چرا *chi-pā'ā*, why dost thou stand still? why dost thou hesitate? (from *پاییدن* *pā'idān*). P.

چه خوش گشت *chi khush gusht*, how well spake! P.

چه در رفا *chi dar rū wa chi dar kofū*, whatever before one's face, the same behind one's back. P.

چه شد *chi shud*, what has happened? P.

چه گونی *chi gūnā'ā*, how art thou? P.

چهل *chihāl*, forty. P.

چی *chi* (for *چیز* *chiz*), thing, any thing. P.

چیدن *chidan*, to pluck, gather, pick, peck, glean, collect. P.

چیره *chira*, rude, uncivil, bold, impudent. P.

چیز *chiz*, thing. P. [trifle. P.

چیزی *chize*, something, a little, any thing, a

چیز *chiz*, what it is; what is it? what is? P.

چه حال *chāl chist*, what's the matter? P.

چین *Chin*, China; (imp. of *چیدن* *chidan*), gather, pick, collect. P.

چینه *china*, grain; pickings for birds. P.

چینی *Chinī*, of China, Chinese. P.

ح

حاتم طائی *Hatim Ta'ī*, name of an illustrious Arab of the tribe of *طی* *ṭayy*, celebrated among Eastern nations for his liberality. A.

حاج *hāj*, pilgrim to Mecca. A.

حاجات *hajat* (pl. of *حاجة* *hajat*), wants, necessities, necessary matters. A.

حاجت *hajat*, want, need, necessity, occasion; urgent, pressing case. A.

خواستن حاجت *hajat khwāstān*, to pray, state one's wants in prayer. A.P. [need of. A.P.

حاجتمند *hajatmand*, necessitous, in want, in

حاجی *hajate*, a private business, a want. A.P.

حاجی *hajig*, a pilgrim to Mecca. A.

حادث *hādīg*, occurring. A.

شدن حادث *hādīg shudan*, to occur. A.P.

حاذق *hāzīg*, skilful, clever. A.

حاسد *hāsīd* (P. pl. *حاسدان* *hāsīdān*), envious. A.

حاصل *hāsil*, gain, acquisition, result; manifest. A.

حاصل شدن *hāsil shudan*, to be gained, acquired, or procured; to happen, befall, arise, occur. A.P.

[earn. A.P.

حاصل کردن *hāsil kardān*, to get, acquire, gain,

حاصل گردیدن *hāsil gardīdān* = حاصل شدن *hāsil shudan*, [q. v.] A.P.

حاضر *hāzīr* (P. pl. *حاضران* *hāzīrān*), present, ready, prepared, prompt, in attendance,

waiting. A.

حاکم *hākīm* (P. pl. *حاکمان* *hākīmān*), governor, ruler, magistrate, judge. A.

حال *hāl*, state, condition, predicament; state of feeling; extraordinary state; ecstasy, rupture; instant, moment. A.

چه حال *chāl chist*, what is the matter? A.P.

حالت *hālat* = حال *hāl*, [q. v.] A.

حالت *hālat*, thy state. A.P.

چه حالت *chāl chist*, what is the matter? what has happened? how do you feel? P.

حالی *hālate*, a state, a condition. A.P.

حالی *hāle*, at the time, at the instant; one state, a state; whilst. A.P.

حالی کی *hāle ki*, the instant that. A.P.

حامل *hāmīl*, carrying; carrier, bearer. A.

حامل افروانی *hāmīla 'I ghāwānī*, (as) carrier of the saddle-coverings (the acc. used adverbially). A.

[porter thereof. A.

حامله *fa onta hāmīluhu*, thou art the sup-

حامله *hāmīla*, pregnant (female). A.

حامی *hāmī*, defender, protector, guardian. A.

حاجا *habban*, affection, in point of affection (acc. used adverbially). A.

حبه *habba*, grain, seed, berry. A.

حبس *habs*, confinement, imprisonment. A.

حل *habl*, rope, cord; bond, link of connexion. A.

من حل الوريد *min habli 'I warīd*, than the jugular vein. A.

حبیب *habīb*, beloved, sweetheart, friend. A.

حتی *hattā*, until, so that. A.

حج *hajj*, pilgrimage (to Mecca). A.

- حجاج** *ḥajjāj* (pl. of **حاج** *ḥajj*), pilgrims (to Mecca). **ح**
حجاج *Ḥajjāj bin Yūsuf*, name of a Governor of Arabian Irāk under the Khalifa Abdulkhalik, A.H. 65. **ح**
حِجَاز *ḥijāz*, a province of Arabia wherein Mecca is situated, Arabia Petraea. **ح**
حِجَازِي *ḥijāzī*, native of, or belonging to Hijāz. **ح**
حُجَّت *ḥujjat*, argument, reason; dispute, altercation; plea, allegation. **ح**
حِجَر *ḥijar*, stone. **ح**
الْحَجَرُ الْمَلَكُوتِي *al ḥajaru 'l malakutī*, the firm rock. **ح**
حِجْرَة *ḥijra*, closet, chamber, cabin, cell; nuptial chamber. **ح**. [gree: just limits. **ح**
حَد *ḥadd*, bound, boundary, limit; extent, degree. **ح**
حَدُّ شَرَع *ḥaddi shar'*, legal punishment, the punishment ordained by the Muhammadan code (*shar'*). **ح**. [A.P.
حَدِّي *ḥa ḥaddi*, to a limit or extent or degree. **ح**
حَدَث *ḥaddat*, sharpness, or hastiness of temper; irritability. **ح**. [young man, youth. **ح**
حَدَث *ḥadath*, novelty, new thing, recent event:— **ح**
حَدَّثِي *ḥadṭhi*, a certain youth. **ح**. [A.P.
حَدِيث *ḥadīṭ*, discourse, saying, history, story, legend, tradition (especially relating to Muhammad). **ح**
حَدِيقَة *ḥadiqa*, enclosed garden; palm-grove. **ح**
حِذْر *ḥiẓr*, caution, warning; guard, care. **ح**
حِذْر كَرْدَن *ḥiẓr kardān*, to beware, to be on one's guard, to exercise caution. **ح**. [A.P.
حَر *ḥarr*, heat, warmth. **ح**
حَرَات *ḥarrāt* (pl. of **حَرَات** *ḥarīṭ*), farmers, agriculturists, cultivators. **ح**
حَرَارَت *ḥararat*, heat, warmth. **ح**
حِرَاقَة *ḥirāat*, custody, guardianship, care, defence. **ح**. [serilege. **ح**
حَرَام *ḥarām*, unlawful, forbidden, prohibited; **ح**
حَرَامِیَّة *ḥarām-sūda*, bastard, villain, rascal; villainous, rascally. **ح**. [A.P.
حَرَامِی *ḥaramī* (p. pl. **حَرَامِیَّان** *ḥaramīyān*), robber, outlaw, brigand, bandit. **ح**
حَرَسَ *ḥarasa*, he protected. **ح**
حَرَسَا اللّٰه *ḥarasaḥa 'llāh*, May God protect her! (the perf. used optatively). **ح**
حَرْف *ḥarf*, letter, word, particle. **ح**
حَرْفِیَّة *ḥarf-gīr*, captious; censorious, critic, caviller. **ح**. [A.P.
حَرْفِی *ḥarfī*, one letter, a single letter. **ح**. [A.P.
حَرَكَة *ḥarakat*, motion, act, movement; conduct, behaviour; improper or unbecoming act. **ح**
حَرَكَات *ḥarakat* (usually *ḥarkat*), an action. **ح**. [A.P.
حَوْصَة *ḥawṣa*, sacred; the sacred enclosure at Mecca; female apartments, harem. **ح**
حِرْمَان *ḥirmān*, rendering unprosperous, privation of prosperity, ill-fortune. **ح**
حُرْمَت *ḥurmat*, honour, respect, reverence. **ح**
حَرُور *ḥarūr*, hot, nocturnal wind; heat. **ح**
حُرُوف *ḥurūf* (pl. of **حَرْف** *ḥarf*), letters, characters. **ح**
حَرِير *ḥarīr*, silk. **ح**
حَرِص *ḥarīṣ*, greedy, eager, sensual. **ح**
حَرْفِی *ḥarfī* (p. pl. **حَرْفِیَّان** *ḥarfīyān*), companion, fellow, associate; impudent, loose, or audacious fellow; rival. **ح**
حَزِین *ḥazīn*, sad, mournful. **ح**
حِس *ḥis*, feeling, sensation. **ح**
حِسَاب *ḥisāb*, account, reckoning, calculation. **ح**
حِسَاب *ḥisāb*, reckoning, computing; sufficiency, sufficing; (hence, p.) suitable (to), according. **ح**. [him. **ح**
حِسَابُهُ *ḥisābuhu*, his sufficiency, sufficing for **ح**
حَسَبِ وَاثِق *ḥasbi wathīq*, according to circumstances, suitably to the case. **ح**. [A.P.
حَسَبَ بِر *ḥar ḥasbi*, according to, in conformity **ح**
حَسَد *ḥasad*, envy. **ح**. [with. **ح**. [A.P.
حَسَد بُرْدَن *ḥasad burdān*, to bear envy, to envy. **ح**. [A.P.
حَسْرَت *ḥasrat*, grief, regret, sorrow, vexation. **ح**
حَسْرَت خُورْدَن *ḥasrat khurdan*, to grieve or regret, to sigh for. **ح**. [A.P.
حَسْرَتِی *ḥasratī*, an intense grief. **ح**. [A.P.
حَسَن *ḥasun* (fem. **حَسَنَات** *ḥasnat*), he (or it) was fair, beautiful, or good. **ح**
حَسَنَات جَمِیعِ خَاصَات *ḥasnat jamī'a khāṣāt*, good are all his qualities. **ح**
حَسَن *ḥusn*, beauty; goodness, excellence. **ح**
حَسَن *ḥusn*, beautiful; excellent. **ح**
حَسَن تَدْبِیر *ḥusn tadbīr*, excellent management, wholesome discipline. **ح**. [A.P.
حَسَن عِلَاق *ḥusn khilāf*, elegance of address, polite conversation. **ح**. [A.P.
حَسَن رَای *ḥusn rāi*, just observation. **ح**. [A.P.
حَسَن رَای *ḥusn rāi*, good opinion. **ح**. [A.P.
حَسَن نَبَاتِ الْأَرْض *ḥusn nabatī 'l arṣ*, the excellence of a plant of the earth. **ح**
حَسَنَات *ḥasnat* (pl. of **حَسَنَة** *ḥasnat*), good deeds or works. **ح**. [A.P.]

- حسن *Hasani* *Maimandi*, the name of the minister of Sulṭān Maḥmūd. A.P.
 حسى *hasanī*, beauty, comeliness. A.P.
 حسود *hasūd* (F. pl. حسودان *hasūdān*), envious; envier. A. [followers, retinue. A.
 حشم *husham*, pomp, magnificence; dependents,
 حصار *ḥiṣār*, fortified town, castle, fortress; siege. A.
 حصارى *ḥiṣāri*, a fort or fortress. A.P.
 حصه *ḥasba*, gravel, pebbles. A.
 حصه *ḥiṣṣa*, lot, share, portion. A.
 حصيل *ḥusūl*, acquisition, gain. A.
 حصى *ḥaṣi*, or حصا *ḥaṣā*, pebbles, small stones. A.
 حشرت *ḥaṣrat*, presence, majesty; His (or Your) Grace, Reverence, Lordship, Worship. A.
 حشور *ḥuṣūr*, presence, court. A.
 حطام *ḥuṭām*, anything dry and brittle; frail and perishing goods (of the present world). A.
 حظ *ḥaḥḥ*, delight, pleasure, enjoyment, gratification; flavour, taste; part, portion, stock. A.
 حقي *ḥaḥḥi*, one joy, a joy or pleasure. A.P.
 حسی *ḥaḥḥi nafs*, a sensual joy. A.P.
 حصه *Ḥaṣṣa*, the name of one of the wives of Muḥammad. She was the daughter of Omar. A. [mory. A.
 حضا *ḥiṣṣa*, guarding, protecting; custody; me-
 حق *ḥaḥḥ*, justice, justness, propriety, rightness, truth; just, proper, right, true; existing as an established fact or truth, necessarily existing by his own essence (applied to God); right or due of any kind, just claim. A.
 حق عبادت *ḥaḥḥa 'ibādātika* (acc.), the due of Thy worship, or as Thou oughtest to be worshipped. A.
 حق معرفت *ḥaḥḥa ma'rifaṭika* (acc.), the right of the knowledge of Thee, or as Thou oughtest to be known. A. [of. P.A.
 حق در حق *dar ḥaḥḥi*, with regard to, in respect
 حقا *ḥaḥḥan*, really, truly, verily, in sooth (acc. used adverbially.) A.
 حظرت *ḥaḥḥarat*, contempt. A.
 حق شناس *ḥaḥḥ-shināsa*, gr. 'ul, just. A.P.
 حق شناسی *ḥaḥḥ-shināsi*, gratitude, justice. A.P.
 حقوق *ḥaḥḥūk* (pl. of حق *ḥaḥḥ*), rights, dues, just claims, duties. A.
 حقیر *ḥaḥḥir*, small, feeble, insignificant; base, contemptible, mean, despicable; a wretch. A.
 حقیقت *ḥaḥḥiqat*, truth, reality, fact, true or real nature or state. A.
- حقی *ḥaḥḥiq*, essential, true, real. A.
 حکایت *ḥikāyat* (pl. حکایات *ḥikāyāt*), story, tale, narrative, anecdote, relation. A.
 حکم *ḥukm*, order, command; decision, judgment; rule, dominion; check, restraint. A.
 حکم کردن *ḥukm kardān*, to order, command; to rule; to pronounce judgment; to take as a rule or authority. A.P.
 حکم امار *ḥukm-amār*, skilful archer; (syn. *ḥādir-andūz*). A.P.
 حکمت *ḥikmat*, philosophy, wisdom, knowledge, science; wise saying, insight. A.
 درین چه حکمت *dar in chi ḥikmatast*, what wisdom is there in this? what's the policy of this? P.
 حکومت *ḥukūmat*, judicial authority; sentence of a judge, decision, decree; law-suit. A.
 حکیم *ḥakīm* (F. pl. حکیمان *ḥakīmān*), philosopher, wise man, sage; physician. A.
 حکیمی *ḥakīmi*, a certain wise man. A.P.
 حلال *ḥalāl*, lawful, permitted, allowable; pure,
 حلاوت *ḥalawāt*, sweetness. A. [clean. A.
 حلب *ḥalab*, Aleppo. A.
 حلبی *ḥalabī*, of Aleppo, Aleppine. A.
 حلق *ḥalk*, throat. A.
 حلقه *ḥalka*, ring, circle; assembly. A.
 حلقه بگوش *ḥalka ba goṣh* (lit. 'ring in the ear,' as a badge of servitude), obedient; devoted servant. A.P.
 حلقی *ḥalki*, a throat, a windpipe; (hence) a musical and melodious voice. A.P.
 حلم *ḥilm*, mildness, meekness, forbearance, gentleness. A.
 حلو *ḥalwā*, a sweet cake or pudding made of butter, flour, and milk; sweetmeat. A.
 حلیه *ḥilyat*, splendour, external appearance. A.
 حلیم *ḥalīm*, mild, gentle, forbearing. A.
 حلیمان *ḥalīmān* (acc. used adverbially), meekly, mildly. A.
 حمار *ḥimār*, male ass, jackass, stupid fellow. A.
 حمال *ḥammāl*, carrier of burdens, porter, bearer; laden, loaded. A.
 حمام *ḥammām*, bath, hot bath. A.
 حمایت *ḥimāyat*, protection, defence, safeguard. A.
 حمید *ḥamīd* (pl. of حمید *ḥamīd*), laudable acts, praiseworthy deeds. A.
 حمد *ḥamd*, praise. A. [longs) to God. A.
 الحمد لله *al ḥamdu li 'llāhi*, praise be (ce be

حمل *haml*, load, burden, pregnancy. *ا.*
 حمل كبري *haml kardan*, to charge, impute, ascribe. *ا.ف.*
 حملا *hamla*, assault, onset, attack, charge. *ا.*
 حوا *hamā* (properly حما for حمام *hamām*), pigeons, doves. *ا.*
 ورق الحوا *wurku 'l hamā*, the brown (or slate-coloured) pigeons. *ا.*
 حوا *himā*, a place of herbage or pasture, prohibited to the public; a thing prohibited or interdicted; (hence, poetically) the abode of one's beloved. *ا.*
 من ذكر الحوا *min zikri 'l himā*, as to the mention of my love's abode. *ا.*
 حميت *hamiyat*, warmth, zeal; vehemence, scorn, disdain, anger; jealous care of what one is bound to respect or honour, and to defend. *ا.*
 حميد *hamid* (fem. حميدة *humidat*), praised; laudable, praiseworthy. *ا.*
 حمير *hamir* (pl. of حمار *himār*), asses. *ا.*
 حمير *hanjara*, windpipe, gullet, throat. *ا.*
 حنظل *hanzal*, colocynth gourd. *ا.*
 حواشي *hawāsh'ī* (pl. of حاشية *hāshiyat*), followers, attendants, domestics. *ا.*
 حواالت *hawālat* or حوالا *hawāla*, making over, or entrusting to one's care; transference. *ا.*
 حوت *hūt*, fish, large fish. *ا.*
 حور *hūr* (pl. of حورا *hawra*), gazelle-eyed maidens, celestial brides, houries; (used by the Persians in the singular) celestial bride, &c. *ا.*
 حوران *hūrān*, the *ف.* pl. of حور *hūr*. *ا.ف.*
 حوض *hawz*, reservoir, cistern, pond, tank. *ا.*
 حوله *hawlahu*, round about him. *ا.*
 حياي *haiy*, a tribe (of the Arabs). *ا.*
 حيات *hayāt*, life. *ا.* [founded, harassed. *ا.*
 حيران *hairān*, perplexed, bewildered, confounded. *ا.*
 حيف *haif*, oppression, violence; a pity, a sad thing. *ا.*
 حيل *hiyal* (pl. of حيلة *hīlat*), tricks, devices, stratagems. *ا.*
 حيلة *hila*, artifice, stratagem, device, trick; change of state. *ا.*
 حيلها *hiyalhā*, the *ف.* pl. of حيل *hiyal*, [*ق.ف.*].
 حين *hina*, time, period of time; at the time when. *ا.*
 حين الذل يكسبها *hina 'z zullu yakribuhā*, at the time when abjectness acquires them. *ا.*

حيوان *haiwān* (pl. حيوانات *haiwānāt*), animal, brute, beast. *ا.* [ignorant animal. *ا.ف.*
 حيوان لا يعلم *haiwānī lā ya'lam*, senseless, or stupid. *ا.*
 حيو *hayāt*, life. *ا.*

خ

خاتم *khātim*, seal; ring, signet-ring. *ا.*
 خاتمة *khātimat*, end, conclusion; seal. *ا.*
 خاتون *khātūn*, lady, matron, dame. *ف.*
 خار *khār*, thorn; stick. *ف.*
 خارت *khārat*, thy thorn. *ف.*
 خار خاري *har khāre*, every thorn, each thorn. *ف.*
 خارا *khārā*, hard stone, flint. *ف.*
 خارب *khār-bun* (pl. خاربان *khār-bunān*), root of thorn or bramble; prickly shrub. *ف.*
 خاركش *khār-keśh*, carrier of thorn-sagots; a wood-gatherer. *ف.*
 خاركن *khār-kan*, one who roots up thorns. *ف.*
 خاست *khāstan*, to rise, to get up, grow or spring up, arise; to bring forward; to occur, happen. *ف.*
 خاص *khāṣṣ* (*ف.* pl. خاصان *khāṣṣān*), special, particular, private, peculiar; intimate, select, choice; special favourite; confiscated, confiscated, forfeit. *ا.*
 خاصة *khāṣṣa*, especially, particularly. *ا.ف.*
 خاصيت *khāṣṣiyat*, peculiarity, property, speciality. *ا.*
 خاطر *khāṣir*, heart, mind, thought, idea; will, choice; spirits, feeling; account, sake. *ا.*
 خاک *khāk*, dirt, clay, earth, soil, ground, land, dust; grave (113); humble, lowly, mean. *ف.*
 خاک در *khāki dar*, earth of a door (or visitation); where one's wishes are obtained. *ف.*
 خاک مرده *khākī murda*, ashes of the dead. *ف.*
 خاک آلود *khāk-ālud*, begrimed with dirt. *ف.*
 خاک پا *khāk-pā*, dust of the feet. *ف.*
 خاک زاد *khāk-zād*, sprung from earth, earth-born, earthy. *ف.*
 خاکسار *khāk-sār*, mixed with earth, earth-like; humble; abject, base, grovelling; sordid wretch. *ف.*
 خاکستر *khākistār*, ashes. *ف.*
 خاکم *khākam*, I am earth. *ف.* [carta. *ف.*
 خاکی *khāki*, earthy; humble, shamed; thou art
 خاکی *khāki*, thou art (composed) of earth. *ف.*
 خالی *khālī*, empty, void, free from; desolate, deserted. *ا.*

خام *khām* (pl. خامان *khāmān*), raw, crude; vain, foolish, inexperienced; simpleton. *r.*

خاموش *khāmush*, silent, taciturn; silence; be silent! - *r.*

خاموشی *khāmushī*, silence, taciturnity. - *r.*

خاندان *khāndan*, family, race; house, household, court, king's household. *r.*

خانقاه *khānqāh* (*r.* خانگاه *khānagāh*, arabicized), convent or religious house for dervishes, and galls. *r.*

خان و مان *khān o mān*, house, family; riches, and especially hereditary possessions, movable and real. *r.*

خانه *khāna*, house, abode, home; nest. *r.*

خانه برداری *khāna-purdāzi*, domestic economy. *r.*

خانه خدا *khāna-khudā*, master of the house, major-domo. *r.*

خانمان *khānamān*, house, family. *r.*

خالی *khālī*, empty, void. *r.*

خالی البطن *khālī 'l baṭni*, the empty-bellied. *r.*

خار *khāra*, testicles. *r.*

خاریدن *khā'idān*, to bite, gnaw, chew. *r.*

خالت *khābārat*, wickedness, malignity, malice, malevolence. *r.*

خست *khāst*, malignity, malice, malevolence; impurity, obscenity, abominable act. *r.*

خبر *khābar*, information, intelligence, knowledge, acquaintance, report, news, tradition. *r.*

خبرت *khābrat*, experience, trial, proof, test. *r.*

خست *khāst*, impure, bad, corrupt, base, wicked. *r.*

خست *khāst* (pl. خستات *khāstāt*), impure thing; (fem. of خست *khāst*). *r.*

ال خبایات *al khābiyāt* li 'l *khābiyān*, impure things (are) for the impure. *r.*

خبست *khābiyān* (obl. pl. of خست *khāst*), impure persons. *r.*

ختم *khātma*, seal; completion, conclusion, end. *r.*

ختم قرآن *khātmi Qur'ān*, perusal of the Kurān from the beginning to the end. *r.*

ختمی *khātmi*, a complete perusal of the Kurān from beginning to end. *r.*

ختمی *khātmi*, Chinese, of Chinese Tartary. *r.*

خجالت *khajalat*, shame, blush, bashfulness, confusion. *r.*

خجسته *khajasta*, happy, auspicious. *r.*

خجل *khajil*, blushing, ashamed. *r.*

خجل کردن *khajil kardan*, to shame, to put to the blush. *r.*

خجلی *khajilat*, bashfulness, blush, shame, confusion. *r.*

خدا *khudā*, God. *r.*

خدا پرست *khudā-parast*, God-worshipper, devotee. *r.*

خداوند *khudāwand* (pl. خداوندان *khudāwāndan*), lord, master, owner, possessor. *r.*

خداوند حقیقی *khudāwāndi haqiqi*, the real master, i.e. God. *r.*

خداوندزاده *khudāwānd-zāda* (pl. خداوندزادگان *khudāwānd-zādagān*), nobleman's son. *r.*

خداوندگار *khudāwānlogār*, Creator of the world. *r.*

خداوندی *khudāwāndī*, lordship, sovereignty, divinity, providence; Your Majesty, Highness, Lordship, etc. *r.*

خدای *khudāi*, God. *r.*

خدایا *khudāyā*, O God! *r.*

خدایا *khudāyā*, to God, for God. *r.*

خدائی *khudāi*, divinity, deity, godhead. *r.*

خدم *khadam* (pl. of خدم *khādīm*), servants, slaves. *r.*

خدمت *khidmat*, service, ministry, tendance, at-

تندگی *khidmatgār*, servant, waiting or serving man, personal attendant. *r.*

خدمتی *khidmate*, a particular or special service; the particular service. *r.*

خر *khār*, ass, donkey; blockhead, fool. *r.*

خر دجال *khuri dajjal*, the ass of Antichrist. *r.*

خراب *khārab*, destroyed, ruined. *r.*

خرابات *khārabāt* (pl. of خراب *khārabat*), ruins, devastations; liquor-shop (such being generally, in Muhammadan countries, kept in a ruin). *r.*

خرابه *khārabāt*, devastation, ruin. *r.*

خرابه *khārabā*, ruin, a ruin. *r.*

خرابی *khārabī*, ruin. *r.*

خراج *kharij*, tribute, tax, revenue, rent. *r.*

خراجی *khariji*, revenue-collector. *r.*

خراسان *khurāsān*, the province of Persia bordering on Herāt, Khorassan. *r.*

خراسانی *khurāsāni*, of Khorassan. *r.*

خراشیدن *khārāshidan*, to scratch, scrape, lacerate, wound, grate, irritate. *r.*

خرامان *khārāmān*, strutting, swaggering, waving, *r.*

خرامیدن *khārāmidān*, to walk proudly, jauntily, gracefully, to strut, wave to and fro. *r.*

خرم *kharmāz*, marak-melon. *r.*
 خرباز *kharmāz-zār*, melon-bed or field. *r.*
 خرج *kharrj*, expenditure, expense, outgoing. *a.*
 خرج *kharrch*, expense, outgoings. *r.*
 خرج نمان *kharrch namān*, to spend, expend. *r.*
 خرد *khurd*, little, small. *Khirad*, wisdom, good sense, sound judgment. *r.*
 خردمند *khirdmand* (pl. خردمندان *khirdmandān*), wise, intelligent, judicious. *r.*
 خرد *khurda*, fragment, particle, scrap, crumb. *r.*
 خردی *khurdi*, infancy, childhood, first part of life. *r.* [ass. *r.*
 خرس *kharrust* (for خر است *kharr ast*), is an *kharrak* (originally خرگ, from خرس *khire*, bear, and سگ *sag*, dog), the game of bear and dogs, or bear-baiting. *r.*
 خربل *kharrūm*, proboscis; prow (of a vessel). *a.*
 خرب *kharrif*, dotting old man, dotard. *a.*
 خرقه *kharrqa*, religious mendicant's garment made of shreds or patches; garb, habit; patch. *a.*
 خرقه پوش *kharrqa-pūsh* (pl. خرقه پوشان *kharrqa-pūshān*), clad in shreds and patches, dervish, religious mendicant. *a. r.*
 خرا *khiryāh*, royal tent or pavilion. *r.*
 خرم *khurram*, pleasant, delightful. *r.*
 خرما *kharrmā*, date (a fruit). *r.*
 خرم *khirman*, harvest, corn reaped and stacked, but not yet threshed out. *r.*
 خرپره *kharr-pūra*, a small shell (the *Opprea murex*), used for money in Africa and the East; (Hind. کوری *kauri*). *r.*
 خرمی *khurrami*, delight, joy, glee, happiness. *r.*
 خرد *khuraid*, they purchase (inf. خریدن *khari-dan*); are asses (for خراند *kharr and*). *r.*
 خرا *kharrāz*, no-load; a large load. *r.*
 خرو *kharrūj*, egress, going forth. *a.*
 الخروج قبل التولج *al khurūj qabla 'l tawlij*, (pro-vide for) egress before entering, (look before you leap). *a.*
 خروس *khurūz*, cock, chanticleer. *r.*
 خروش *khurush*, loud noise or cry, clamour, shouting. *r.*
 خروش *dar khurush*, loud, vocal, resonant. *r.*
 خروشدن *khurushidan*, to make a loud noise or outcry, to shout, clamour, cry aloud. *r.*
 خری *khare*, an ass. *r.*
 خریدار *kharridar*, purchaser. *r.*

خریدن *kharridan*, to purchase, buy. *r.*
 خریدی *kharride*, he used to purchase, he would buy. *r.*
 خریف *kharrif*, autumn. *a.* [buy. *r.*
 خَر *kharr*, silk stuff, raw silk. *a.*
 خزان *khizān*, autumn. *r.*
 خزانه *khizāna*, treasury, exchequer; store. *a.*
 خزانه غیب *khizāna-i ghayb*, hidden stores. *a. r.*
 خزان *khizān* (pl. of خزانه *khizānat*), treasuries, treasures. *a.* [hoard. *a.*
 خرف *kharruf*, pottery, jar, earthen vessel, pot. *r.*
 خرد *kharrina*, treasure; treasury, exchequer, storehouse. *a.*
 خس *khass*, thistle; weed. *r.*
 خسارت *khassarat*, loss, damage. *a.*
 خیسیدن *khassidan*, to lie down, sleep, slumber; to lodge. *r.* [ness; avarice. *a.*
 خست *khassat*, vileness, baseness, contemptible. *r.*
 خسته *khasta*, wounded, hurt, sick; sad, disappointed. *r.*
 خست دل *dilhāgi khasta*, broken hearts. *r.*
 خست *khastā*, thou art sad. *r.*
 خست خاطر *khastā-khātir* (or *r.* خست دل *khastā-dil*), pained at heart, annoyed, vexed. *r. a.*
 خست *khasta*, sordid, vile, base, worthless. *a.*
 خش *khushab*, dry wood, timber. *a.*
 خشت *khisht*, brick, tile. *r.* [bricks. *r.*
 خشت سرور *khisht-i firaz*, turquoise-coloured. *r.*
 خشت زن *khisht-zan*, brickmaker. *r.*
 خشتی *khishite*, a brick, a tile. *r.*
 خشتی دو *khishite dū*, a couple of bricks. *r.*
 خش *khushk*, dry, sore, arid, barren. *r.*
 خشت رودی *khushk-rūde*, a dried-up stream. *r.*
 خش سال *khushk-sāl*, dry year, barren year, year of drought and dearth. *r.* [drought. *r.*
 خش مالی *khushk-sālī*, scarcity, dearth. *r.*
 خش مغز *khushk-maghz*, dry-brain, noodle. *r.*
 خشکی *khushkī*, dryness, dry land; drought. *a.*
 خشم *khishm* (for *a.* *khushm*), anger, rage, fury. *r.*
 خشم کردن *dar khishm shudan* (or خشم گرفتن *khishm giriftan*), to fly in a rage. *r.*
 خشم راندن *khishm rāndan*, to work one's self into a rage, to display anger. *r.*
 خشم آلود *khishm-ālūda*, overflowing with rage, sullied with anger. *r.*
 خشمناک *khishmnāk*, angry, raging, furious. *r.*
 خشن *khushna*, he was rough; he is rough; (in the assertion of a general proposition, the perfect is often employed for the imperf.) *a.*

عشود *khushūd*, pleased, contented. *r.*
 عشوات *khushūat*, roughness, ruggedness;
 harshness, severity. *ا.* [properties. *ا.*
 عشال *khushāl* (pl. of عشال *khushāl*), qualities,
 عشال *khushāl*, (of) his endowments. *ا.* [*ا.*
 عشال *khushāl*, quality, disposition, habit, nature.
 عشام *khusham*, enemy, antagonist, opponent. *ا.*
 عشام *khusham*, enmity, contention. *ا.ف.*
 عشام *khusham*, particular. *ا.*
 عشام *khusham*, in particular, parti-
 cularly, especially. *ا.* [disputation. *ا.*
 عشام *khusham*, enmity, contention, strife.
 عشام *khusham*, palm-tree. *Khusham*, name of
 a tribe. *ا.*
 عش *khush*, line, boundary; character, hand-
 writing, letter; moustache, beard. *ا.*
 عش *khush* *nish*, a vile scrawl. *ا.ف.*
 عش *khush* *sal*, down upon the face (like
 that upon a peach), incipient beard. *ا.ف.*
 عش *khush*, fault, error, sin, offence, mistake. *ا.*
 عش *khush*, Cathay. *ف.*
 عش *khush*, is a mistake. *ا.ف.*
 عش *khush* *kardan*, to commit a fault, to
 sin, fail, miss. *ا.ف.*
 عش *khush* *sin*, atrocious sin. *ا.ف.*
 عش *khush*, address, harangue; sermon,
 homily; discussion; charge, accusation; re-
 proof, censure, displeasure. *ا.*
 عش *khush*, a sin, a fault; any particular
 offence; a single slip or failure. *ا.ف.*
 عش *khush* (pl. of عش *khush*), preachers. *ا.*
 عش *khush*, an oration, or sermon, delivered
 every Friday, after the forenoon service,
 in the principal Muhammadan mosque, in
 which the preacher praises God, blesses
 Muhammad and his descendants, and prays
 for the sovereign. *ا.*
 عش *khush*, land, country, district, city. *ا.*
 عش *khush*, danger, peril, risk, jeopardy. *ا.*
 عش *khush*, dangerous, hazardous, peril-
 ous. *ا.ف.* [ous. *ا.ف.*
 عش *khush*, preacher, orator. *ا.*
 عش *khush*, of high account or estimation,
 important; hazardous, perilous. *ا.*
 عش *khush*, name of a certain band of pilun-
 dering Arabs. *ف.*
 عش *khush*, lightness; frivolity, weakness. *ا.*
 عش *khush* *rū* (or عش *khush* *rū*), weakness of intellect. *ا.ف.*

عش *khush*, sleeping, nap. *ف.*
 عش *khush*, to sleep, to lie down. *ف.*
 عش *khush*, asleep, sleeping, asleep, lying down;
 sleeper. *ف.*
 عش *khush*, concealment, secrecy. *ا.*
 عش *dar khush*, in secret, privately. *ف.ا.*
 عش *khush* (som. of عش *khush*), secret,
 hidden, latent. *ا.*
 عش *khush*, clay, dirt, mud, mire. *ف.*
 عش *khush*, liberation, release, escape, de-
 liverance. *ا.*
 عش *khush*, difference; opposition, contra-
 diction, dispute, contention, enmity; oppos-
 ing, contrary. *ا.*
 عش *khush* *kardan*, to oppose, act con-
 trary to, contradict, violate, break. *ا.ف.*
 عش *khush*, viceregency, caliphate; sove-
 reignty, monarchy. *ا.* [friends. *ا.*
 عش *khush* (pl. of عش *khush*), intimate
 عش *khush* (pl. of عش *khush*), peoples,
 creatures, nations. *ا.*
 عش *khush* (3rd pers. sin. pret. 2nd form of
 the *ر* عش used optatively), may (God)
 prolong or perpetuate. *ا.*
 عش *khush* *lāhu*, may God
 prolong his rule. *ا.*
 عش *khush*, robe of honour. *ا.*
 عش *khush*, creatures, created things, people,
 folk, men, mankind. — *Khush*, nature, habit,
 disposition. *ا.*
 عش *khush*, man-terminator. *ا.ف.*
 عش *khush* (pl. of عش *khush*), old and
 worn-out garments. *ا.*
 عش *khush*, a host of people, a multitude;
 any created being; a form or figure. *ا.ف.*
 عش *khush*, fault, defect, injury, damage, de-
 triment, something wrong; disturbance. *ا.*
 عش *khush*, retirement, privacy, seclusion;
 private meeting. *ا.*
 عش *khush-nish*, sitting in retire-
 ment, seclusion. *ا.ف.* [class. *ا.ف.*
 عش *khush-nish*, thou art a re-
 cessors of Muhammad, first assumed by,
 or given to, Abūbahr. *ا.*
 عش *khush*, curl; coil, noose. *ف.*
 عش *khush*, effects of intoxication, crop-
 sickness or headache after drinking. *ا.*

خمر *khams*, wine; or intoxicating expressed juice of anything. *s.*

خمر *khams-kamand*, noose. *r.*

خمش *khamsch*, silent. *r.*

خمیر *khamsir*, dough, leaven. *s.*

خمیر کردن *khamsir kordan*, to knead. *s. r.*

خندان *khandan*, laughing, smiling. *r.*

خندق *khandaq* (the *r.* *kanda* arabized), ditch, moat, fosse. *s.*

خنده *khanda*, laughter, laughing. *r.*

خندیدن *khandidan*, to laugh, sifter, smile. *r.*

خند *khund*, happy, fortunate; cool, temperate. *r.*

خو *khā* or *khā*, nature, habit, disposition. *r.*

خوی بد *khoyi bad*, bad temper. *r.*

خواب *khāb*, sleep, slumber, dream. *r.*

خوابگاه *khāb-gāh*, place of sleep, dormitory. *r.*

خواجه *khājeh* (pl. *khājeh-jāghā*), man of distinction, lord, subordinate ruler or minister; master; gentleman; Mister; teacher; merchant; owner; eunuch. *r.*

خواجه عالم *khājehi 'ālam*, Lord of the world (Muhammad). *r. s.*

خواجه تاشان *khājehi-tāshān* (pl. *khājehi-tāshān*), having a common master; (for the pl.) slaves or servants of one master. *r.*

خوار *khāwār*, contemptible, mean despised, abject. *r.*

خوار مرد *khāwār-mard*, man-eater. *r.*

خوار *khāwāra*, howling, crying like a calf. *s.*

خوار داشتن *khāwār dāshān*, to hold in contempt, to despise; (when it is used as the latter part of a compound, it is the root of خوردن *khāwardan*, to eat, and signifies) eater, eating, devouring, drinker. *r.*

خوارزم *khāwārazm*, the ancient Chorasmia, lying along the banks of the river Oxus or Jaihun, and extending to the Caspian sea. *r.*

خوارزم شاه *khāwārazm-shāh*, title of the Sultan *'alā'u 'd dīn Muhammad*, who reigned in Khāwārazm from 1200 to 1220 of our era. *r.*

خواست *khāst*, solicitation, begging request. *r.*

خواستن *khāstān*, to want, desire, wish, will; ask, beg, require; to design, intend; to seek, covet; to be willing; to call down; to wed; to arise, spring up. *r.*

خواستی *khāstī* (pl. of *khāst*), nobles, grantees. *s.*

خواجی و عوام *khānjī* or *'awām*, nobles and plebeians, gentle and simple. *s.*

خوان *khāwān*, furnished board or cloth, tray, dish. *r.*

خواندن *khāwāndan*, to read, recite, repeat, chaunt, intone; to call upon, invoke; to summon, challenge, proclaim; to lay claim; to crow. *r.*

خوانده *khāwānda's*, thou hast read. *r.*

خواه *khāwāh*, wishing, desiring; wanting, requiring; whether, either, or. *r.*

خواهر *khāwāhar*, sister. *r.*

خواهد *khāwāhanda*, he who asks or wishes; beggar, mendicant, suppliant. *r.*

خواهی *khāwāhī*, thou wishest; dost thou wish? *r.*

خوب *khāb* (pl. *khābān*), good, beautiful, fair, well. *r.*

خوب روی *khāb-rū* (or *خوب روی*, but pronounced *khāb-rā*), fair-faced, handsome, comely. *r.*

خوب روی *khāb-rū'i*, thou art fair-faced. *Khāb-rū'e*, a handsome-faced person. *r.*

خوب صورت *khāb-sūrat*, comely, handsome. *r. s.*

خوب منظر *khāb-manzar*, fair to behold, comely in appearance. *r. s.*

خوبی *khābī*, beauty, comeliness. *r.*

خود *khud*, self, himself, herself, itself; one's own. *r.*

خود رای *khud-rā'i*, self-opinioned, headstrong, opinionative, conceited. *r. s.*

خودی *khudī*, one's own; pride, vanity, conceit; egotism, selfishness. *r.*

خوردن *khāwardan*, to eat; to drink; to swallow, devour, consume, corrode; to gnaw; to experience, suffer; to fret; eating. *r.*

خورده *khāwarda*, eaten. *r.* [wallet. *r.*

خورده آبنان *khāwarda'i anbān*, crumbs in a

خوردی *khāwardī*, infancy, childhood. *Khāwarda*, he was accustomed to eat, he used to eat. *r.*

خورش *khāwush*, food, aliment. *r.*

خورشید *khāwushed*, the sun. *r.*

خوش *khāwush*, joyful, pleasant. *r.*

خورده *khāwushda*, eater; fed, maintained, victualled; household. *r.*

خوش *khāwush*, pleasant, agreeable, delightful, blooming, nice, palatable, grateful, happy, good, well. *r.*

خوشاییدن *khāwushāyidan*, to cause to dry up, to render parched. *r.*

خوش آواز *khāwush-āwāz*, pleasant-voiced, sweet-voiced, having a melodious voice. *r.*

خوش آوازي *khush-âvâze*, one with a sweet voice. *P.* [odoriferous. *P.*

خوشبو *khushb-û*, sweetly-scented, fragrant.

خوشتر *khushtar*, pleasanter, more agreeable. *P.*

خوشخو *khush-khû*, of pleasing manners or disposition, good-tempered, affable. *P.*

خوش سخن *khush-sukhan*, well-spoken. *P.*

خوش طبع *khush-tab'*, good natured, cheerful. *P.A.* [dumbly. *P.*

خوش گریستن *khush giristan*, to weep abundantly.

خوش گفت *khush guft*, well spake he. *P.*

خوشنود *khushnûd*, content, satisfied well-pleased. *P.*

خوشه *khûsha* or *khûsha*, ear of corn. *P.*

خوشی *khushî*, gladness, mirth, gaiety, cheerfulness, pleasantness, agreeableness, delight, enjoyment, diversion, fun. *P.*

خوشیدن *khushidan*, to wither, dry, parch. *P.*

خوش *khush*, saying what is false; conspiring against. *A.*

خو کرده *khû-karda*, habituated. *P.*

خون *khûn*, blood; killing, murder. *P.*

خونوار *khûn-khûr*, blood-devouring, sanguinary, blood-thirsty. *P.*

خونخواری *khûn-khûrâyî*, blood-thirstiness, ferocity. *P.* [per, disposition. *P.*

خوی *khûy* (the same as *khû*), habit, custom.

خوید *khûid*, green corn, wheat or barley not yet in ear. *P.*

خویش *khûesh*, self; one's own; (my, thy, his, hers, its, ours, your, their) own; kinsman, relative, relation. *P.*

خویشاوند *khûeshâvand*, kinsman. *P.*

خویشتن *khûesh-tan*, own person, self; own. *P.*

بر خویشتن *bar khûesh-tan*, of himself, voluntarily. *P.* [mious, self-restraining. *P.*

خویشتن دار *khûesh-tan-dâr*, temperate, abstemious.

خویشتنده *khûesh-tandeh*, of your own ye are. *P.*

خیار *khûyâr*, cucumber. *A.*

خیال *khûyâl*, imagination, fancy, thought, notion, idea, conceit, whim, caprice; phantom, spectre, apparition. *A.*

خیالاً *khûyâlan*, (acc.) as an image, or apparition in sleep. *A.*

خیال اندیش *khûyâl-andesh*, fantastical, chimerical, conceited, whimsical, vain. *A.P.*

خیالاً مراعاتی *khûyâlan qurâfâtunî*, as an apparition to accompany me on a journey. *A.*

خیال بستن *khûyâl bastan*, to suppose, imagine, form a notion, entertain an idea, dream of. *A.P.*

خیانت *khûyânât*, perfidy, treachery, treason, disloyalty. *A.*

خیانتی *khûyânâtî*, an act of disloyalty, a case of treason, an instance of treachery. *A.P.*

خیر *khîr*, well; good, virtuous, fair, well-doing; goodness, kindness, liberality, charity; goods, riches, good things. *A.*

خیر است *khîr ast*, it is well; is it well? *A.P.*

خیر *khîr*, malignant, malevolent, emboldened (to attack); indolent, torpid; stupid, grovelling; angry, moody; impudent, shameless; perverse, obstinate; ravenous, insatiate. *P.*

خیره رای *khîrâ-râi*, of dark or mean understanding, grovelling. *P.*

خیره رو *khîrâ-rû*, shameless, impudent; of malignant aspect. *P.*

خیره سر *khîrâ-sar*, headstrong; wayward; silly, stupid, blundering. *P.*

خیزان *khîzân*, rising. *P.*

خیزان آفتاب *khîzân a khîzân*, (now) falling and (now) rising, i.e. staggering along, (moving) with difficulty. *P.*

خیزیدن *khîzidan*, to rise, spring. *P.*

خیزش *khîzash*, rise (and slay) him. *P.*

خیل *khîl*, troop, body of horsemen; tribe, mass. *A.*

خیلتاش *khîltâsh*, fellow-soldier, comrade; commander, general; name of an athlete. *P.*

خیل خان *khîl-khân*, royal household. *P.*

خیمه *khîma*, tent, tabernacle. *A.*

خیمه زدن *khîma zadan*, to pitch a tent. *A.P.*

د

داد *dâd*, he gave; gift, giving; justice, measure, redress; cry for redress or justice. *P.*

داد توان *dâd tawân*, one can give. *P.*

دادن *dâdan*, to give, assign, surrender, resign, yield; to give leave, allow, suffer, permit; to place (in school). *P.*

دادی *dâde*, justice, judgment (emphatically) :— he used to give. *P.*

دار *dâr*, keep (imp. of داشتن *dâsh-tan*). *P.*

دارو *dârû*, medicine, drug, physic, remedy. *P.*

داروی تلخ *dârûyi talakh*, bitter medicine. *P.*

دار و گریز *dâr o gir*, pomp, bustle, consequence. *P.*

دارویی *dârûyi*, a certain medicine, a drug. *P.*

داري *dâri*, thou holdest, supportest, keepest, or maintainest (acc. of داشتن *dâsh-tan*). *P.*

دارین *dārāini* (obl. of داران *dārān*, dual of دار *dār*), two worlds, both worlds. *a.*

داشتن *dāshetan*, to have, hold, possess, keep; to keep up, maintain; to place, deposit; to withhold, withdraw; to consider; to wear. *p.*

دست داشتن *dast dāshetan*, to hand over, to restore. *p.* (or cause of anything). *a.*

دای *dā'i*, inviting, stimulating; the author داعیه *dā'iyā*, cause, source; claim, pretension, bill. *a.*

دام *dām*, snare, net. *p.*

دام *dāma*, may he (or it) be perpetual, or continue (3 per. perf. of درم, used optatively). *a.*

دام ملک *dāma malkūh*, may his kingdom endure. *a.* [dure. *a.*

دام بخت *dām an dūh*, may his happiness endure داماد *dāmād*, son-in-law. *p.*

دامن *dāman*, skirt of a garment; base of a hill. *p.*

دامنی *dāmanī*, a skirt, a whole skirt. *p.*

دانی *dānī*, thou art the snare. *p.*

دان *dān*, know, consider (imp. of دانستن). *p.*

دانا *dānā* (pl. دانایان *dānāyān*), wise, knower, wise man. *p.*

دانش *dānsh*, knowledge, science: — دانش *dānsh*, a man of wisdom. *p.* [regard. *p.*

دانستن *dānistan*, to know, consider, esteem.

دانیست *dāniast*, he might know; he used to know. *p.*

دانش *dānsh*, knowledge, science, learning. *p.*

دانشمند *dānishmand*, wise, intelligent, knowing, learned. *p.*

دانشمندی *dānishmandī*, a certain learned man. *p.*

دالک *dāng*, a weight, the fourth part of a dram; the sixth part of a dinār. *p.*

دانه *dāna*, grain, corn, seed; bait; head. *p.*

دانی *dānī*, thou knowest (2 per. sing. aor. of دانستن). *p.*

داود *Dāūd*, David; king of Israel. *a.*

دایبی *Dāūdī*, David-like, resembling David the sweet singer of Israel. *p.*

دار *Dāwar*, judge, ruler; God. *p.*

دایره *dā'ira*, circle, circumference, orbit. *a.*

دام *dā'im*, lasting, unintermitting, ceaseless; always, perpetually. *a.*

دایه *dāya*, nurse, foster-mother. *p.*

دبیه *dabīhī*, fine stuff of gold tissue (so named from Dabih, a small town in Egypt, where it is manufactured). *a.*

دجال *dajjāl*, Antichrist. *a.*

دجله *dijla*, the river Tigris; (in India it is pronounced *dajla*). *a.*

دجلی *dajlī*, darkness. *a.*

الاجلی *al dajlā*, the darkness. *a.*

دختر *dukhtar*, daughter; damsel, girl. *p.*

دختر خواستن *dukhtar khāstān*, to ask a girl in marriage. *p.* [maiden. *p.*

دخترک *dukhtarak*, little girl or daughter.

دخل *dakhāl*, entering; income, receipt, revenue; a source of income (136). *a.*

دخول *dakhūl*, entering, ingress, access, arrival. *a.* [prey. *p.*

دَد *dād* (pl. دیان *dādān*), wild beast, beast of

دَر *dār*, in, into, within, among; concerning,

about, as regards, respecting, on, upon, at; under. *p.*

در بریا *ba daryā dār*, in the sea. *p.*

در *dār* (pl. درها *dārkhā*), door, gate, avenue; topic, subject. *p.*

از در *az dār*, by the door. *p.*

در *darr*, milk, especially such as flows spontaneously from the udder in a copious stream. *a.*

در *durr*, pearl. *p.*

در قیم *durr-i-qāsim*, rare, incomparable pearl. *p.*

دراز *dardz*, long; outstretched, extended. *p.*

دراز کردن *dardaz kardān*, to stretch forth, or hold out; to let loose (the tongue). *p.*

درازی *dardāzī*, length. *p.*

درست *dirūst*, study, reading, repeated study, or reading. *a.* [thunderstruck. *p.*

در آشتن *dār dāshetan*, to be disturbed; to be

دورس *durs*, a tunic, wide vest, or shirt of wool. *a.*

در افتادن *dār afshādan*, to fall on, to attack, to engage in controversy with; (frequently, however, the prep. *dār* is pleonastic). *p.*

در آمدن *dār āmadan*, to come in, enter; to come forward, or on; to meet; to break into. *p.*

در آموختن *dār āmūkhtān*, to teach. *p.*

در انداختن *dār andākhtān*, to hurl, cast. *p.*

در آیدن *dār āydan*, to tear, to cause to burst. *p.*

در آوردن *dār āvardān*, to bring in; to bring down; to stay, or check. *p.*

در آویختن *dār āvīkhtān*, to fasten on, to lay hold of, to cling to, or hang on by. *p.*

در آید *dār āi*, enter thou, come in (imp. of در آمدن *dār āmadan*). *p.*

درایت *dirāyat*, knowledge, skill, acuteness. *a.*

بختن *dar bāxtan*, to play, gamble away; to lose. P.

دربان *darbān*, portier, doorkeeper. P.

در بار *dar bār*, on or in the breast; in the arms. P.

در بار کردن *dar bār kardan*, to put on (clothes); to wear, assume. P. [wear. P.]

در بار گرفتن *dar bār giriftan*, to put on, assume.

در بسته *dar-baste*, with the door shut; shut in. P.

در بند *dar band*, in the bond: enslaved. P.

در پس *dar pas*, in the rear. P.

در پی *dar pai*, at the heels, behind, following. P.

در پیش *dar peš*, before, a-head, in front; in prospect. P.

در پیوستن *dar peyestan*, to join, to meet; to be engaged in; to rise up to. P.

درج *darj*, infolding, collecting, preserving, comprising, holding:—*darj*, casket. A.

درجات *darajāt* (pl. of *darajaf*), steps, stages upwards (of Paradise: opposed to *darakāt*). A.

درجه *darajaf*, step, degree, rank, dignity. A.

درجند *darajafahi*, his dignity. A.

درجی *darje*, a casket. A.P. [stantly. P.A.]

در حال *dar hāl*, at the present time; now; in-

در حق *dar haqq*, in reference, respect, or regard. P.A. [ahrub, hush. P.]

درخت *dirakht* (pl. *dirakhtān*), tree.

در خفی *dar khufā*, in secret, secretly. P.A.

در خواب *dar khayāb*, in sleep, asleep. P.

در خوابی *dar khayābi*, thou art asleep. P.

در خورد *dar khord*, worthy, suited. P.

درد *dard*, pain, ache, anguish. P.

دردا *dardā*, oh, the pain! alas! P.

در دادن *dar dādan*, to submit, yield, surrender; give out, proclaim. P. [pain, pained. P.]

دردمند *dardmand*, afflicted, aching, suffering

دردمندی *dardmandan*, we are pained. P.

در بردن *dar budan*, to sweep away, tear away; to snatch, carry off; to save, rescue; to steal upon. P.

در رسانیدن *dar rasānidan*, to bring in. P.

در رنجیدن *dar ranjidan*, to be annoyed or vexed. P.

درس *dars*, study, reading; lesson, lecture. A.

در ساختن *dar sākhtan*, to do with, to agree with; to be satisfied or content. P.

درست *darast* (for *dar ast*), is in, is comprised. — *Darust*, complete, entire, sound; just, right, true, valid; healed. P.

نا کرده *darust nā korda*, unfinished, not done correctly. P.

در ستیزیدن *dar sitizidan*, to strive obstinately and pertinaciously. P.

درشت *durast*, hard, harsh; rugged, rough; thick, firm; big, stout, bulky; stern, surly. P.

درشت خو *durast-kho*, surly-tempered, severe. P.

درشت رو *durast-rū*, crabbed-faced. P.

درشتی *durastī*, roughness; harshness, severity; bulkiness, bigness, fairness. P.

در افتادن *dar futādan*, to fall, to fall in. P.

در فتنه *dar fāta*, behind. P.A.

درکات *darakāt* (pl. of *darak*), lowest depths, stages downwards (of Hell). A.

در کار اند *dar kār and*, are at work, are busy. P.

در کشاده *dar-kushāda*, open-door'd, with the door open. P.

در کشیدن *dar kashidan*, to draw in, contract; to suppress, restrain, refrain; to withdraw; to shut; to drag. P.

زبان در کشیدن *zaban dar kashidan*, to be silent. P.

درگاه *dar-gāh*, court, gate, threshold; shrine; palace, king's court. P.

در گذاشتن *dar guzāshtan*, to pass by; to pass over. P.

در گذر آیدن *dar guzānidan*, to cause to pass. P.

در گذشتن *dar guzāshstan*, to elapse, to pass on, to pass over, pass by, pass away, die. P.

در گرفتن *dar giriftan*, to take effect, to impress. P.

در گزینیدن *dar girāz būdan*, to be in dispoait, pledge, or pawn. P.

در گستن *dar gushtan*, to be broken or twisted, to break down, fail. P.

در گزینانیدن *dar guzānānidan*, to snatch, twitch, wrest, wrench. P.

درم *diram* (for *darī man*), my gate. P.

درم *diram* (pl. *diramān*), money; a silver coin, worth about twopence; a drachm (which is the weight of the coin). P.

درم اندگی *dar mādagi*, distress, sorrow, sadness; want; inability. P.

در ماندن *dar māndan*, to be in want; to be at a loss; to be at a standstill; to stick, sink, flounder; to be distressed. P.

در مانده *dar mānda* (pl. *dar mādagi*), distressed, unfortunate. P.

درم دار *diram-dār* (pl. *darān*), possessed of wealth, moneyed, rich. P.

درمی *dirama*, a single dirhem. P.

دیرامه *dirame chand*, a few dirhoms, a little money. P.
 در میان *dar miyān*, in the midst, among. P.
 در میان ایشان *dar miyāni shān* (for *dar miyāni ashān*), among them. P.
 در میان نهادن *dar miyān nihādan*, to lay before; to entrust; to expose; to speak of. P.
 درند *darindā*, that which rends or tears; rapacious, ravenous. P.
 درنگ *dirang*, delay, hesitation. P.
 درنگی *dirangi*, tardiness, lingering, delay. P.
 در نوردن *dar nwardan*, to travel. P.
 در نوردیدن *dar nwardidan*, to wrap up, to fold together; to obliterate. P.
 در او *dar ū*, in him, in it, thereon:—*dirav*, reaping, harvest. P.
 دروازه *darwāza*, door. P.
 دروغ *darogh*, lie, falsehood. P.
 دروغ زن *darogh-zan*, false, liar. P.
 دروغی *daroghi*, a lie, a falsehood. P.
 دروغی که *daroghi ki*, the lie that. P.
 درون *darūn*, within, in; inside, heart. P.
 درویدن *darwīdan*, to mow, reap. P.
 درویش *darvesh*, poor, needy, indigent; religious mendicant, dervish. P.
 درویش سیرت *darvesh-sirat*, poor in spirit, of a humble disposition, having the manners or temper of a dervish. P.A.
 درویش مثلت *darvesh-gift*, dervish-like, endowed with the qualities of a dervish. P.A.
 درویشی *darveshi*, the condition of a dervish, poverty:—*darveshe*, a dervish, a certain dervish. P.
 درها *darhā* (pl. of *dar*), doors; gates. P.
 درهای آسمان *darhāyi āsmān*, windows of heaven. P.
 در هم *dar ham*, together; perplexed, confused, intertwined; pell-mell; vexed, annoyed. P.
 درهم *dirham* = درم *diram* (of which it is the arabicized form). A.
 درهم افتاده *dirham eftāda*, fallen into chaos and confusion, embroiled, entangled. P.
 درهم کشیدن *darham kashidan*, to draw together, to contract. P.
 دری *dare*, a door. P.
 دریا *daryā*, sea, ocean; any large river. P.
 دریای مغرب *daryāyi maghrib*, Western Sea, Mediterranean. P.A.
 دریای هفتگانه *daryāyi haftgāna*, the seven seas. P.

در بیا *ba daryā dar*, in the sea, in the midst of the sea. P.
 در یاب *dar yāb*, know thou, take cognizance of, consider, be wise (imp. of *dar yāftan*). P. [stand, comprehend. P.
 در یفتن *dar yiftan*, to discover, find out, understand.
 در یخ *darīkha* (dim. of *dar*), small door, window.
 دریدن *darīdan*, to rend or tear. P. [dow. P.
 دریغ *diragh* or *duragh*, alas! what a pity! pity, harm; denial, refusal; repugnance, reluctance, unwillingness; sorrow, vexation, grief, remorse. P. [vexed. P.
 دریغ خوردن *diragh khagurdan*, to grieve, to be vexed.
 دریغ داشتن *diragh dāshdan*, to deny, grudge, refuse, withhold, keep back. P.
 دریغاه *diraghā*, alas! ah! well-a-day! P.
 درین *darīn*, in this; in these (same as *dar īn*). P.
 دریوزه *daryūza*, mendicancy, mendicity. P.
 دزد *dazd* (pl. *dazdān*), thief, robber. P.
 دزدی *dazdi*, theft, robbery:—*dazde*, a certain thief, a robber. P.
 دزدیدن *dazdidan*, to steal, rob, thieve. P.
 دست *dast* (pl. *dasthā*), hand; paw; pre-eminence, superiority, victory. P.
 دست آوردن *ba dast āwardan*, to gain, get possession of, secure. P.
 دستار *dastār*, turband; napkin, handkerchief; handkerchief-full. P.
 دست به دست *dast ba dast*, (from) hand to hand. P.
 دست بردن *dast bar dast zadan*, to wring the hands. P.
 دست برداشتن *dast bar dāshdan*, to withdraw the hand; to leave, let alone. P.
 دست بردل بودن *dast bar dil būdan*, to be anxious, uneasy, unhappy, or pained. P.
 دست برافراشتن *dast bar fashādan*, to rub the hands together (for joy). P.
 دست تنگ *dasti tang*, lack of means, straitened circumstances, indigence. P.
 دست تنگی *dast-tangi*, straits, indigence, penury. P.
 دست دادن *dast dādan*, to give a hand; to help, aid, favour, promote. P.
 دست رس *dast-ras*, come to hand, clutched, obtained, within one's power; means of subsistence, livelihood; friendly. P.
 دستگاہ *dast-gāh*, help, relief; power, strength, means, ability; wealth. P.

- دستگیری *dast-giri*, taking by the hand; aid, help, assistance; possession. *r.*
- دست گردان *dast-giri kardan*, to hand over, put in possession. *r.*
- دست و پا *dast o pâ*, hand and foot. *r.*
- دست و پا بریده *dast o pâ burida*, amputated in hands and feet. *r.*
- دستور *dastûr*, custom, habit; prime minister. *r.*
- دسته *dasta*, handful, bundle; handle. *r.*
- دست یافتن *dast yâftan*, to get the (upper) hand, to triumph. *r.* [water. *r.*
- دشت *dasht*, desert, wilderness, plain without
- دشمن *dushman* (pl. دشمنان *dushmanân*), foe, enemy. *r.*
- دشمن گام *dushman-kâm*, (lit. foe's wish) death. *r.*
- دشمنی *dushmani*, enmity, hostility. *r.*
- دشنام *dushnâm*, abuse. *r.*
- دشنامی *dushnâmî*, an abusive word; abuse, incivility, rudeness. *r.*
- دشوار *dushvâr*, not easy, difficult, harsh, hard to bear; unbecoming, painful, distressing. *r.*
- دعا *du'â*, prayer, invocation, intreaty, supplication; benediction. *a.*
- دعای خیر *du'dyi khair*, prayer for welfare. *a. r.*
- دعای *du'd'e*, a prayer; an imprecation. *a. r.*
- دعا *du'au*, they pray to, supplicate (perf. of the verb دعا, for دعوا). *a.*
- دعوت *du'eat*, prayer, suit, petition; invitation; feast, banquet, entertainment. *a.*
- دعوی *du'wâ*, claim, demand; plea, excuse; plaint; petition, suit at law, prosecution; assumption, pretension. *a.*
- دغا *daghâ*, imposture, cheat, fraud. *r.*
- دغایی *daghâ'î*, impostor, hypocrite. *r.*
- دغل *daghâl*, corrupt, base, counterfeit; vice, fraud. *a.* [drum; tambourine. *r.*
- دغ *daf* (for the *a.* دَف *daff* or *daff*), kettle-
- دغتر *daftrar* (probably the Greek *diaphra* arabicized), book, register, journal, record, volume. *a.* [off. *a.*
- دفع *daf*, repelling, parrying, averting, warding
- دفع انداختن *daf' andâkhtan*, to put off (with excuses), defer, postpone. *a. r.*
- دفن *dafn*, hiding, concealing; burial, interment. *a.* [to inter or bury. *a. r.*
- دفن کردن *dafn kardan*, to hide in the ground, bury.
- دق *dagh*, vice, evil condition. *a.*
- دقیقه *daghîqâ*, particle; nice point. *a.*
- دک *dakâ*, shop. *r.*
- دگر *digar* (pl. دگران *digarân*), other, different; any more; again. *r.*
- دگر بار *digar bâr*, another time, again. *r.*
- دگر باره *digar bâra*, again, once more. *r.*
- دگر راه *digar rah*, another road; another time. *r.*
- دگری *digare*, another. *r.*
- دل *dil*, heart. *r.*
- دل آرام *dil-ârâm*, heart-pleasing, heart refreshing, solacing, delightful; lover. *r.*
- دل از دست رفتن *dil az dast rafta*, one who has lost his heart; love-lorn. *r.*
- دل آزرده *dil-âzarida*, displeased, irritated, provoked, pained, aggrieved. *r.*
- دل آشفته *dil-shafsta*, distressed in mind, distracted. *r.*
- دل آفریز *dil-âfroz*, heart-inflaming. *r.*
- دلالت *dalalat*, indication; proof, evidence. *a.*
- دل آمان در *dar dil âmadan*, to find place in the heart, to please the heart. *r.*
- دل آوار *dil-âvar* stout-hearted, brave, valiant; warrior. *r.* [test. *r.*
- دل آوری *dil-âvori*, intrepidity, boldness; con-
- دل آویخته *dil-âvekhâta*, enamoured; loved. *r.*
- دل آویز *dil-âwez*, heart-attracting, alluring, charming, ravishing. *r.* [ing. *r.*
- دلبر *dil-bar*, heart-ravisher, charmer, charm-
- دلبری *dil-bari*, captivation of the heart:—*dil-bare*, a captivator of the heart, a charmer. *r.*
- دل بستگی *dil-bastagi*, attachment, heart-union. *r.*
- دل بست *dil-bosta*, united in heart, attached. *r.*
- دل بند *dil-band*, heart-binding; agreeable, charming, fascinating. *r.*
- دل تنگ *dil-tang*, heart-sick, disheartened, sad, vexed, distressed, out of spirits. *r.*
- دل تنگی *dil-tengi*, distress, depression of spirits, sadness; heart-burning; oppression. *r.*
- دل خوش *dil-khush*, pleased, satisfied, contented, cheerful, glad; reconciled. *r.*
- دلدار *dil-dâr*, possessing or holding the heart; charming. *r.*
- دل ز جان برداشتن *Al zi jân bar dâshtan*, to give up hope of life. *r.*
- دلستان *dil-istân*, heart-ravisher, charmer; fascinating. *r.*
- دل فروز *dil-froz*, enlivening, glad, joyous. *r.*
- دل فریب *dil-fereb*, heart-stealing, beguiling, bewitching, deceitful. *r.*

دلی *dalk*, a kind of garment formerly worn by *kāzīs*, *ulamā*, and the *khatibs* of mosques, and by other persons of religious orders; a kind of patched garment worn by devotees, reputed saints, and *darweshes*; patches, *ragas*. *Δ*.

دلکش *dil-kash*, heart-attracting, alluring. *ف*.

دلکش *dil-kushā*, heart-expanding, exhilarating. *ف*.

دل مرده *dil-murda*, dead at heart, cold-hearted. *ف*.

دل تہادن *dil nihādan*, to set the heart, acquiesce, or be satisfied. *ف*.

دلی *dile*, a heart, a single heart. *ف*.

دلیر *diler*, bold, brave, audacious, courageous. *ف*.

دلیری *diləri*, courage, boldness, audacity. *ف*.

دلیل *dalil*, right director, guide; proof; argument, demonstration. *Δ*.

دم *dam*, respiration, breath, speech, words; moment; gulp, draught. *ف*.

دم *dum*, tail. *ف*.

دم بر آوردن *dam bar āwardan*, to draw a breath. *ف*.

دم زدن *dam zadan*, to breathe (a word), utter (a syllable); to proceed. *ف*.

دیار *dimār* (for *Δ. damār*), ruin, destruction; revenge, vengeance; cry of anguish. *ف*.

دماغ *dimağh*, ruin; conceit, fancy, notion, pride, consequential airs. *Δ*.

دمان *damān*, swift; powerful; terrible, furious, unruly. *ف*. [moment. *ف*.

دم ب دم *dam ba dam*, moment to moment, each.

دم در کشیدن *dam dar kashidan*, to cease to breathe, to be silent, hold one's breath. *ف*.

دمر *dammir*, destroy utterly (imp. of 2nd form of the verb *دم*). *Δ*.

و دمر علی اعدائے و شانه *wa dammir 'alā ā'ādā'ihi wa shunūtihī*, and utterly destroy his enemies and haters. *Δ*.

دمشق *Dimashk* or *Dimāshk*, Damascus, the capital of Syria. *Δ*.

دمی *dami*, inflated, puffy, tumid, windy; — *dame*, an instant, one moment, at a breath. *ف*.

دمی چند *dame chand*, a few moments. *ف*.

دیمات *dingyat*, Damietta, in Egypt. *Δ*.

دیماتی *dingyati*, a species of fine cotton cloth or stuff made at Damietta, dimity. *Δ*.

دمیدن *damidan*, to blow, bloom, bud, expand; to sprout (as an incipient beard); to appear, to burst forth (as the dawn). *ف*.

دنبال *dumbāl*, tail, stern; ruider. *ف*.

دندان *dandān*, tooth. *ف*.

دندان *dandān*, one tooth, a single tooth. *ف*.

دنیا *dunyā*, world, earthly possession. *Δ*.

دنیا *dayāti dunyā*, the present life. *Δ.ف*.

دنیا و الدین *ad dunyā wa'd dīn*, the world and religion, (church and state). *Δ*.

دنیا *dunyāgi dūn*, base world. *Δ.ف*.

دنیا دار *dunyā-dār*, (clinger to the world), man of the world, wealthy person; worldling. *Δ.ف*.

دنیوی *dunyaوی*, worldly, secular. *Δ*.

دو *dū*, two; both. *ف*.

دوا *dawā*, medicine, remedy. *Δ*.

دوا کردن *dawā kardan*, to apply remedies, to treat medically. *Δ.ف*.

دواب *dawābb* (pl. of *دابة* *dābbat*), cattle, beasts (especially such as are ridden). (*Dawābb* is often employed in the sense of the singular *dawm*, perpetuity, duration. *Δ*. [lar.] *Δ*.

دوام *dawām*, perpetuity, duration. *Δ*. [lar.] *Δ*.
علي الدوام *'alā'd dawāmi*, perpetually, uninterruptedly. *Δ*.

دوان *dawān*, running; runner. *ف*. [run. *ف*.

دوانیدن *dawānīdan*, to cause, suffer, or allow to

دوائی *dawā'i*, a remedy, a medicine. *Δ.ف*.

دو بار *dū bār*, twice. *ف*.

دو باره *dū bāra*, a second time, twice. *ف*.

دوتا *dū tā*, double, twofold; convex or concave, bent, curved. *ف*.

دوخت *dauhat*, a great tree with spreading branches. *Δ*.

دوختن *dauhatun az'ā' fāirihā mazūn*, great trees, the notes of whose birds are in sweet harmony. *Δ*.

دوختن *dokhtan*, to sew, or sew up; to close up; to broider; to transfix, or pierce. *ف*.

دود *dūd*, smoke, exhalation. *ف*.

دود دل *dūdī dil*, smoke of the heart, sigh, groan. *ف*.

دودمان *dūdām*, great family, tribe. *ف*.

دور *daur*, revolution, cycle; time; the world; fortune; circulation of the wine-cup. *Δ*.

دور *dūr* (pl. دوران *dūrān*), far, distant, remote; aunt. *ف*.

دور افتادن *dūr afādā*, strayed away, wandered far off, gone to a distance. *ف*.

دوران *dūrān*, revolution, circle, cycle. *Δ*.

دوزخ *dozakh*, hell. *ف*.

دوزخی *dozakhī* (pl. دوزخیان *dozakhīyān*), dweller in hell; damned; infernal. *ف*.

دوست *dost* (pl. دوستان *dostān*), friend, lover. *ف*.

- دوست *dost dāsthan*, to love, to hold or esteem as a friend. P. [friendly. P.]
 دوستدار *dostdār*, one accepted as a friend, friend.
 دوست-رو *dost-rū*, having the face of a friend, amiable; beloved, esteemed. P.
 دوستی *dosti*, friendship, love. P.
 دوسته *doste*, a friend, a certain friend. P.
 بدوستی *ba doste*, by that friend (I swear). P.
 دوش *dosh*, shoulder; last night. P.
 دوشیزه *doshizā*, virgin. P.
 دوغ *dogh*, sour curds, buttermilk. P.
 دکان *dakān*, shop. P.
 دوگانه *dūgānā*, twofold; a prayer in which two inclinations of the body are made. P.
 دوگانه *dūgānā's*, a single one of such prayers. P.
 دولت *daulat*, wealth, treasure, fortune, prosperity, happiness; power; reign, empire, dynasty. A.
 دولتی *daulate*, a fortune. A.P.
 دوم *ducum* (or دومین *duumīn*), second. P.
 دون *dūn* (pl. دوان *dūnān*), low, base, vile, mean, contemptible. A.
 دونه *dūna*, beside, short of, exclusive of. A.
 دونه العذاب *dūna 'l'azābi 'l'akbari*, besides the greater punishment (of the world to come).
 دو نیم *dū nim*, two halves; in two. P. [come]. A.
 دویدن *dayidan*, to run. P.
 ده *dah*, ten. P.
 ده *dih*, village, hamlet, town; (imp. of دادن *dādan*) give thou; (as latter part of a compound) giver. P.
 دهان *dahān*, mouth; orifice. P.
 دهانی *dahāne*, a mouth; the mouth. P.
 ده خدای *dih-khudā* (or خدای *dih-khudāi*), head man of a village. P.
 دهد *dihad*, he (she or it) gives, or may give (qor. of دادن *dādan*). P.
 دهر *dahr*, time, age, eternity; world; fortune. A.
 دهشت *dahshat*, fear, awe, dismay. A.
 دهقان *dihkhan* (from ther. ده خان *dih khān*, prince, or lord, of a town or village), the head man, or chief, of a village or town; rustic, husbandman, peasant. A.
 دهقان پسر *dihkhan-pīsar*, peasant's boy. A.P.
 دهل *dahul*, drum, tabour. P.
 دهلیز *dihliz*, entrance-hall, vestibule, portico, antechamber. P.
 دهامت *dihamat*, I should bestow on thee. P.
- دهان *dahan*, mouth. P.
 دهانی *dahane*, a mouth, some mouth. P.
 دیار *diyār* (pl. of دیار *dār*), houses; countries, provinces, districts. A.
 دیار بکر *diyār-bakr*, name of the country anciently called Mesopotamia. A.
 دیانت *diyānat*, being religious, adherence to religion, conscientiousness, honesty, probity. A.
 دیا *dibā*, silk brocade, variegated with colours. P.
 دیاج *dibājo* (from the دیاج *dibāj*, for the P. دیاج *dibāj* = دیبا *dibā*), poem, introduction or preface to a poem or a book, and especially one that is embellished, or composed in an ornate style. A.
 دیت *dibak* (from the P. دیبا *dibā*, for دیبا *dibā*) = دیبا *dibā*, [q. v.]. A.
 دیدار *didār*, sight, look, view, interview. P.
 دیدن *didan*, to see, perceive, behold, witness, observe, regard, consider; to meet with, suffer, experience. P.
 دیده *dida*, seen; having seen; eye-sight. P.
 دیر *dar*, late, long, slow; old, antique. P.
 دیر دیر *dar dar*, after a long time, at long intervals; very late; very seldom. P.
 دیرینه *darīna*, old; long-lived; of long standing; a long while. P.
 دیرینه *darīna-raz*, old, aged, ancient. P.
 دیگ *deg*, pot, cauldron. P.
 دیگر *digar*, other, another; on the other hand; besides, moreover, further, again; any more, any longer. P.
 دیگران *digarān* (pl. of دیگر *digar*), others, other persons. P.
 دیگر بار *digar-bār*, another time, again. P.
 دیگر دم *digar-dam*, another moment. P.
 دیگر روز *digar roz*, next day. P.
 دیگر وقت *digar waqt*, another time. P.A.
 دیگری *digare*, one another; the other. P.
 دین *dīn*, religion, faith, creed. A.
 دینار *dīnār* (originally دین آ *dīn ā*, "brought into existence, or circulation, by the law"), a gold coin weighing a drachm and three-sevenths. A.P.
 دین بفی فروش *dīn ba dūnyā firosh*, a seller or barterer of religion for the world. P.
 دیو *dev*, devil, demon, evil spirit. P.
 دیوار *dīwār*, wall. P.

ديوان *diwān*, finance department; tribunal of justice or revenue; a complete series of odes running through the whole alphabet, the verses of the first class terminating in *ā*, of the second in *ī*, and so on. *r.*

ماحب ديوان *sāhibi diwān*, comptroller of the finances, chancellor of the exchequer. *A.P.*

ديوان *diwān*, mad, crazy, deranged. *r.*

ديواني *diwāni*, belonging to a court of law or exchequer; a financier, financial. *r.*

ديو پست *dee-pist*, devil-like, endued with the nature of devils. *r.ā.*

ديہ *dih*, village. *r.*

ذ

ذہ *dhā*, he; this. *ā.*

ذہ نا الہی *dhā 'ilāhī*, he who. *ā.*

ذات *dhāt*, person, body; nature, essence, soul, self; genus, species, race, breed. *ā.*

ذخیرہ *dhikhr*, treasure; provision, store, hoard. *ā.*

ذخیرہ *dhikhrā*, store, hoarded supply. *ā.*

ذره *dharrā*, atom, particle, little. *ā.*

ذکر *dhikr*, memory, mention, memorial, remembrance, recital; repeating of the names, attributes, or praises of God. *r.*

ذکرش *dhā dhikrsh*, in His praise, in the mention of Him. *r.ā.*

ذلت *dhull*, baseness, abjectness, meanness, disgrace, humiliation. *ā.* [ness, vileness. *ā.*

ذلت *dhillat*, error, blunder; disgrace; base-

ذلتی *dhillat*, a base passion, a vile propensity, any thing shameful, scandalous, disgraceful, and dishonourable. *A.P.*

ذلک *dhālikā*, that, this. *ā.*

ذلک or ذلک *dhālikāna*, that, this. *ā.*

ذلیل *dhāil*, low, brought low, humbled; abject, mean, despicable. *ā.*

ذم *dhamm*, blame, detraction. *ā.*

ذمات *dhāmāt* (pl. of ذمہ *dhāmat*), crimes, misdeeds, malpractices, reprehensible quali-

ذنب *dhānab*, tail. *ā.* [tics. *ā.*

ذو *dhū*, having, possessing, possessed of, endowed with (always used as a prefixed noun). *ā.*

ذو القربی *dhū 'l-qurbā*, possessed of relationship, kinsman. *ā.*

ذو الفکر *dhū 'l-fakār*, name of the celebrated sword which was captured at the battle of Badr. It became the property of Muhammad, and afterwards fell into the possession of his son-in-law and successor, the caliph Aliy. *ā.*

ذو النون *dhū'n nūn*, a name of Abū Fuzl Sohan bin Ibrāhīm, a celebrated Muhammadan saint, chief of the Sūfīs, who died in Egypt, *A.H.* 245. *ā.*

ذوق *dhawq*, taste, relish, gust, delight. *ā.*

ذوی *dhawī* (obl. of ذو *dhawī*, pl. of ذو *dhū*), pos-

possessed of, endued with. *ā.*

ذوی القربی *dhawī 'l-qurbā*, possessed of affinity, relatives, relations, kinsmen. *ā.*

ذوب *dhawb*, wolf. *ā.*

ذیل *dhayl*, skirt, or lower extremity of a gar-

ment, that is dragged on the ground when

allowed to hang down. *ā.*

را *dhā*, sign of the dat. and acc. cases in Persian. *r.*

را *dhā*, she saw (3 p. sing. fem. of the verb رآ *ra'at*, he saw). *ā.* [enjoyment. *ā.*

را *dhā*, he saw). *ā.* [enjoyment. *ā.*

راحت *dhāhat*, quiet, rest, repose, ease; pleasure,

راز *dhāz*, secret, mystery. *r.*

رأس *dhā* (for رأس *ra's*), head. *ā.*

رأس *dhā*, his head (acc. with affixed pro-

noun *hu*). *ā.*

راست *dhāst*, straight, direct, exact, correct, right, true; the right hand; immediately, directly; a note in music. *r.*

راست خواهی *dhāst khawāhī*, thou desirest the truth? asked thou the truth? *r.*

راست سخن *dhāst-sakhsh*, true in speech, truthful. *r.*

راستی *dhāsti*, truth, veracity, truthfulness; rec-

titude, straightforwardness. *r.*

راست *dhāst*, firm, solid, sound; profoundly

learned. *ā.* [contented. *ā.*

راضی *dhāzi* (for راضی *dhāziya*), pleased, satisfied,

راضی *dhāzi*, content, satisfied, pleased, willing,

agreeable. *ā.*

راضی *dhāziya*, I am content. *A.P.*

راعی *dhā'ī*, shepherd, pastor. *ā.*

راکب *dhākib*, rider, riding. *ā.*

راکب البراق *dhākib 'l-burāq*, as a rider of the

beasts; (acc. governed by the preceding

verb اک *akū*). *ā.*

راکبات *dhākibāt* (pl. of راکب *dhākib*, fem. of

راکب *dhākib*), female riders, women riding. *ā.*

راندن *dhāndan*, to drive, goad, spur, impel, pro-

pel, push forward, travel hard, urge onward,

drive away, expel; to attack, fall foul of;

to carry on. *r.*

- رَأَوْا *ra'aw*, they saw (3 pl. masc. perf. of the verb رَأَى *ra'ā*). A.
- رَأَى *ra'ā*, way, road, path; voyage, journey. F.
- رَاهِ *rah-can*, robber, highwayman. F.
- رَاهِدَةٌ *rah-na-burda*, untravelled. F.
- رَأْيٍ *ray*, view, opinion, judgment, sentiment. A.
- رَأَى *ra'i* *caḍan*, to give an opinion, to think of. A.P.
- رَايَتٍ *rayat*, standard, flag, banner, ensign. A.
- رَأَيْتَ *ra'aita*, thou sawest (2 p. sing. masc. of رَأَى *ra'ā*). A. [a siencer. A.]
- رَأَيْتَ إِذَا رَأَيْتَ *ra'aita 'idā 'idā*, when thou seest
- رَأْيٍ *ra'i*, an opinion; a new opinion. A.P.
- رَبِّ *rabb*, lord; Creator, God; O Lord! A.
- رَبِّ الْأَرْضِ *rabbu 'l-arṣi 'anahu rāpin*, the Lord of the earth be pleased with him! A.
- رَبِّ *rabbā*, many, many A. A.
- رَبِّ صَدِيقٍ لَامِي *rabbu ṣadiqin lāmāni*, many a true friend hath blamed me. A.
- رَبَابٍ *rabāb*, a public building for the accommodation of travellers and their beasts, caravansary; a religious house, monastery; a dwelling for Sūfīs. A.
- رَبَاعِي *rabā'iyy*, a verse of four hemistichs, tetrastich, quatrain. A.
- رَبَّادِي *rabbādan*, to seize, rob. F.
- رَبَّاهِي *rabbāni*, O our Lord! (acc. used for the vocative). A. [draw one's self. F.]
- رَبَّادِي *rabbādan*, to snatch, steal, ravish; to with-
- رَبْعٍ *rabi'*, the spring. A.
- رَبْعِي *rabi'i*, vernal. A.
- رَجْمٍ *rajm*, pelting with stones. A.
- رَجْمِ الْخَالِدِ *rajmi 'l-anākidi* (gen.), pelting the cluster or bunch (on the tree). A.
- رَجَلٍ *rijlat*, march; departure; death. A.
- رَحْمَنٍ *rahman*, merciful. A.
- رَحْمَنُ الرَّحْمَنِ *rahmanu 'r-rahim*, the merciful, the compassionate; the most merciful. A.
- رَحْمَةٍ *rahmat* (or *rahmat*), pity, mercy; blessing; a mercy, a gift of the Divine mercy. A.
- رَحْمَةُ اللَّهِ عَلَيْهِ *rahmatu 'llāhi 'alāihi*, The mercy of God be upon him! A.
- رَحْمَتِ أَوْرَدَنٍ *rahmat āwardan* (or *rahmat āwardan*), to show pity, to exercise mercy. A.P.
- رَحِيلٍ *raḥil*, journey, departure, getting away. A.
- رَحِيمٍ *rahim*, merciful, compassionate. A.
- رَحْمٍ *rahm*, marble, alabaster. A.
- رَحْتٍ *raḥat*, furniture, goods, stuff, apparatus, baggage. F.
- رَحِيَارٍ *rahhiar*, cheek. F. [effulgent. F.]
- رَحْشَدٍ *rahshanda*, shining, bright, dazzling.
- رَحْشَدَانٍ *rahshidan*, to shine, flash, glitter. F.
- رَدٍّ *radd*, return; restitution, restoration; refutation. A. [joinder. A.P.]
- رَدَّ جَوَابٍ *raddi jawāb*, answering properly; re-
- رَزٍّ *raz*, vine, grape. F.
- رَزٍّ *razz*, rice. A.
- رِزْقٍ *rizq*, means of subsistence, support, sustenance, victuals, food, provisions, daily allowance appointed by Providence. A.
- رِزْقٍ مَعْلُومٍ *rizqun ma'lūman*, an appointed or assured sustenance. A.
- رِسَالَةٍ *risāla*, letter, epistle; treatise. A.
- رِسَالِيدَانٍ *rasānidan*, to cause to arrive, send, bring, carry; to inflict. F.
- رِسْكَارِي *rustagari*, escape, deliverance. F.
- رِسْمِ *Rustam* (son of Zal), the most renowned of the heroes of ancient Persia. F.
- رِسْتِ *rastan*, to be liberated, to get free, to escape. F.
- رِسْتِ *rustan*, to grow, sprout. F.
- رِسْتِ *rusta*, escaped, saved. F. [rice. A.]
- رِسْمِ *raim*, law, rule, canon, custom, usage, practice.
- رِسْمِي *raimi*, a custom; customary. A.
- رِسْوَةٍ *raswa*, disgrace. F.
- رَسُولٍ *rasul* (p. pl. رَسُولَانٍ *rasulān*), messenger, apostle. A. [or it has arrived. F.]
- رِسْوَدَتِ *rasudat* (= رِسْوَدَةُ *rasida at*), he
- رِسْدَانٍ *rasidan*, to arrive, reach, touch, attain. F.
- رَشَةٍ *raḥshat*, sprinkling. A.
- رَشْفٍ *raḥf*, drinking to the last drop. A.
- رَشْفِ الزَّلَالِ *raḥfu 'z-zulāl*, a copious draught of cool, limpid water. A.
- رَشَكٍ *raḥk*, emulation, zeal, jealousy, envy. F.
- رَشْوَتِ *raḥwat*, bribe. A.
- رَشْوَتِ خُورْدَنٍ *raḥwat khurdan*, take bribes. A.P.
- رِشَاءٍ *riḥa*, contentment, satisfaction, willingness, goodwill, consent, favour, content, satisfied. A.
- رِشِي *riḥiya*, he was pleased or satisfied; (optatively) may he be pleased or gracious. A.
- رِشِي اللَّهِ عَلَيْهِ *riḥiya 'llāhi 'alāhi*, May God be gracious to him! A.
- رِشَاءِ *riḥiā*, we are satisfied. A.

روان *rauda ānudan*, to depart, set out. P.
 روان کردن *rauda kardan*, to send away, to de-
 spatch, dismiss. P. [ing. P.
 روان *rovan-dā*, soul-refreshing, spirit-sooth-
 ing. P.
 روب *rob* (imp. of *robidan*), wipe. P.
 روباه *rūhāb*, fox. P. [clean. P.
 روبیدن *robidan*, to wipe, sweep, dust; to
 روح *rūh*, spirit, soul. A.
 روح *rūh* *qūti rūh*, food of the soul. P.A.
 رود *rūd*, river, stream. P. [of *roflan*). P.
 رود *rodat*, he goes, he may or might go (aor.
 رود *rūda*, intestines, entrails, guts, viscera. P.
 رودنگ *rūdāng*, narrow guts. P.
 روز *roz* (pl. *rozā*), day. P.
 روزداد *rozi dād*, day of retribution. P.
 روزگار *rozi shumar*, day of reckoning. P.
 روزمیدان *rozi maidān*, day of battle. P.
 روزک *rozak*, a short day. P.
 روزکی چند *rozake chād*, a few short days. P.
 روزگار *rozgār* (pl. *rozgārān*), time, for-
 tune; state, condition; living, livelihood,
 means of subsistence; time, life. P.
 روزگار بدین *rozgār bādān*, to live, to associate. P.
 روزگار ناامید *rozgārī nā mu'īd*, unpropitious
 fortune, hard times. P.A.
 روزگار *rozgār*, a time, some time, a length
 of time, a while, a long period. P.
 روزن *ruzan*, window; chimney, aperture for
 the escape of smoke. P.
 روزه *roza*, fasting, fast. P. [fast. P.
 روزه داشتن *roze dāshān*, to keep a fast, to
 روزی *rozi*, fortune, luck; daily bread or food,
 subsistence. P. [in a day (74). P.
 روزی *roze*, one day, a single day; some day;
 روزی خوار *rozi-khūār* (pl. *rozi-khūārān*), eater of daily bread; a living
 creature. P.
 روزی ده *rozi-dēh*, giver of daily bread, bestower
 of subsistence. P.
 رؤسا *ra'isā* (pl. of *ra'is*), chiefs. A.
 روبی *rūpi*, harlot, whore, courtesan. P.
 روستا *rustā*, village, market-town. P.
 روستازاده *rūstā-zāde* (pl. *rūstā-zādān*), village-born; rustic, villager. P.
 روستایی *rūstāi* (pl. *rūstāyān*), peasant,
 villager, rustic. P.
 روستایی *rūstāye* (or *rūstā'ye*), a villager. P.

روشن *rūshān* = روشن *rūshan* [q.v.]. P.
 روش *rosh*, gait, walk, carriage; procedure,
 custom; conduct, behaviour. P.
 روشن *rūshan*, bright, shining, clear, light, en-
 lightened; limpid. P.
 روشنی *rūshanī*, light, brightness. P.
 روشن رای *rūshan-rāi*, of enlightened judgment,
 clear-minded. P.A.
 روشن کردن *rūshan kardan*, to illumine, brighten;
 to give sight to. P.
 روشن گردیدن *rūshan gardidan* = روشن کردن
rūshan kardan. P.
 روشن گهر *rūshan-guhar*, bright-souled, lumi-
 nous, sparkling as a gem. P.
 روضه *ruzat*, flowery mead, beautiful garden. A.
 روضه ماه تهرها سال *ruzatun mā'u tahrāhā
 salāt*, a garden; the water of whose streams
 is cool and sweet. A.
 روغن *raughan*, grease, oil, butter. P.
 روم *Rīm*, the Turkish Empire. A.
 روی *rami*, Turkish, produced in Turkey. A.P.
 روند *raunda* or *rawinda* (pl. *rawān-
 dān*), one that goes; traveller, passenger;
 devotee. P. [lustre, glory. A.
 رونق *runak*, ornament, beauty, freshness, bloom,
 روی *rūy* (pronounced *rū*), face, countenance,
 aspect. P.
 روی دردم کشیدن *rū dar-dam kashidan*, to frown. P.
 روی کردن *rū kardan*, to turn the face. P.
 روی *rūi*, thou goest, mayest go (aor. of *roshan
 roshan*). P.
 روی *rūyat*, thy face, thy countenance. P.
 رویدن *rūidan* or *ro'idan*, to grow, vegetate;
 to make grow, cause to vegetate. P.
 روین *rū'in*, brason, consisting of brass. P.
 روین چنگ *rū'in-chang*, brason-clawed. P.
 را *rah*, road; time, turn. P.
 رها *rahā*, leave. P.
 رها کردن *rahā kardan*, to leave, quit, abandon,
 put off, lay aside; to give leave. P.
 رهایی *rahānidan*, to cause or allow to escape;
 to save, free, deliver, rescue, release. P.
 رهایی *rahā'i*, escape, deliverance, release, eman-
 cipation. P.
 رهایی *rahāniyat*, monasticism; monkery. A.
 رهایی بی اسلام *rahāniyat-i 'ilāmi*,
 there is no monachism in Islām. A.
 رهبر *rah-bar*, guide, road-guide. P.

- راہ *rah*, to obtain the road, to get access to; *p.*
- راہ *rah-bari*, guidance, direction. *p.*
- راہ *rah-zan*, robber, highwayman. *p.*
- راہ *rah-guzar*, passage, thoroughfare, street. *p.*
- راہیدن *rahidan*, to rid one's self, escape, get free or clear of. *p.*
- ریا *riyā*, hypocrisy. *a.* [clerkship. *a.*
- ریاست *ri'āst*, dominion, authority, headship; *a.*
- ریحان *raiḥān*, an odoriferous herb. *a.*
- ریختن *rekhtan*, to pour out, spill, scatter, shed, crumble; to spend (money), to squander. *p.*
- ریخته *rekhta*, poured out, spilt, shed, crumbled; torn to shreds, ruined, lost, mingled, dis- *p.*
- ریزه *reza*, crumb, scrap, shed. *p.* [solved. *p.*
- ریسمان *resmān*, rope, string; cable, hawser. *p.*
- ریش *resh*, wound, sore, blain, ulcer; bleeding, wounded, sore.—*Rish*, beard; dress, suit of clothes for festive occasions. *p.*
- ریشان *reshān*, wounded, bleeding. *p.*
- رسان *rai'sān*, heat of anything, prime or vigour *a.*
- ریگ *rey*, sand. *p.* [(of youth). *a.*
- ریگ روان *reyi rucān*, shifting sand, quick- *p.*
- ریو *rey*, fraud, deceit. *p.* [sands. *p.*
- زال *Zal*, the father of Rostam. *p.*
- زالی *zālē*, a certain old woman. *p.*
- زان *zān* (for زآن *zān* or از آن *az ān*), from that; than that. *p.*
- زانکه *zānki* (for از آنکه *az ān ki*), because that. *p.*
- زانکه *zān kah* (for از آنکه *az ān kah*), from that time. *p.*
- زانم *zānam* (for از آنم *az ānam*), than that I am. *p.*
- زانو *zānu*, knee. *p.*
- زاهد *zāhid* (*v. pl.* زاهدان *zāhidān*), devout, ab- *a.*
- stinent; recluse, anchorite. *a.* [like. *a. p.*
- زاهدتر *zāhittar*, more of a recluse, more hermit- *a.*
- زاهدی *zāhidi*, devotion, religion, piety. *a. p.*
- زاهدی *zāhidi*, a recluse, an anchorite. *a. p.*
- زاد *zā'id*, increasing, exceeding. *a.*
- زاید الوصف *zā'idu'l waṣf*, indescribable, beyond *a.*
- زائر *zā'ir* (*v. pl.* زائران *zā'irān*), visitor, pilgrim. *a.*
- زائل *zā'il*, waning, declining, decaying; im- *a.*
- paired. *a.*
- زاینده *zāyinda* or *zāyanda*, bringing forth; pro- *a.*
- ductive; a mother; springing, flowing, run- *a.*
- ning (fountain or well); unfailing, perma- *a.*
- nent. *p.*
- زاینده *zā'idan*, to bring forth; to procreate. *p.*
- زبان *zabān* (*pl.* زبانها *zabānhā*), tongue; lan- *a.*
- guage, speech, dialect. *p.*
- زبان آوار *zabān-āwar* (*pl.* زبان آوران *zabān-āwarān*), *a.*
- eloquent, fluent; orator, poet. *p.*
- زبان آواری *zabān-āwari*, eloquence, flow of lan- *a.*
- guage, fluency of tongue, readiness. *p.*
- زبان بریده *zabān-burida*, tongue-cut, tongue- *a.*
- tied, silent. *p.*
- زبان دراز *zabān-darāz*, long-tongued; rude, in- *a.*
- solent, violent in speech; scold. *p.*
- زبان درازی *zabān-darāzi*, lengthening of the *a.*
- tongue, giving loose to the tongue. *p.*
- زبان در کشیدن *zabān dar kashidan*, to be silent, *a.*
- to restrain the tongue. *p.*
- زبان *zabāna*, flame. *p.*
- زبانی *zabāni*, a tongue, a language. *p.*
- زبان که داشت *zabāni ki dāst*, the language *a.*
- that he possessed, i.e. his own language, or *a.*
- dialect. *p.*
- زبردست *zābar-dast* (*pl.* زبردستان *zābar-dastān*), *a.*
- having the upper hand; oppressive, vio- *a.*
- lent; oppressor. *p.*
- زبرین *zābarin*, upper, superior. *p.*

زبانی *zabānī*, meanness, baseness, vice, filiness, faultiness, wickedness, depravity. *P.*

زبر *zi baharī*, for the sake of. *P.*

زب *zabīb*, dried date; raisin. *A.*

زبای در آوردن *zi pāi dar āvardan*, to trip up, to throw down, to prostrate. *P.*

زبایی *zi pās*, after, behind. *P.*

زجر *zajr*, chiding, scolding, reproof, rebuke; impediment, opposition, violence. *A.*

زحمت *zohmat*, pressure, trouble, inconvenience, annoyance, affliction, disquietude. *A.*

زخم *zakhm*, wound. *P.* [wounded. *P.*

زخم خورده *zakhm-khūrda*, received a wound.

زخمه *zakhma*, bow or plectrum of a violin or other musical instrument. *P.*

ز خود *zi khud*, of himself, herself or itself. *P.*

زدن *zadan*, to strike, beat, hit, shoot, whip, flog; to dash, fling, cast; to rap; to attack; to sting; to strike up; to pitch (a tent). *P.*

زر *zar*, gold; money. *P.*

زر *zarr*, gold. *P.*

زر جفیری *zarri ja'fari*, the purest kind of gold. *P.*

زر اندود *zar-andūd*, overlaid with gold, gilded.

زرد *zard*, yellow. *P.* [gilt. *P.*

زرع *zar'*, sowing; sown field, corn-field. *A.*

زرع و تجارت *zar' o tijarat*, farm and merchandise. *P. & A.*

زری *zark*, (used by the Persians in the sense of) hypocrisy, fraud, imposture. *A.*

زری *zurai*, visit me (from زر *zar*, imp. of زار *zara*, for زور *zur*, with the affix *تی* *ai*, me). *A.*

زری غای *zurai ghāibān*, visit me every other

روز *zaria* or *zarin*, golden. *A.* [day. *A.*

زشت *zishṭ*, ugly, plain, ill-favoured, deformed;

odious, offensive, disgusting. *P.*

زشت خو *zishṭ-khō*, of an odious temper. *P.*

زشت خوی *zishṭ-khō'e*, a certain ill-tempered

رو *zishṭ-rō*, ugly-faced. *P.* [fellow. *P.*

زشت روی *zishṭ-rō'i*, ugliness of face. *P.*

زشت نامی *zishṭ-nāmī*, infamy. *P.*

زشتی *zishṭi*, ugliness, foulness; opprobrium,

reproach; vilifying. *P.*

زکوة *zakāt*, alms, almsgiving. *A.*

زال *zāl*, cool, cold, limpid (water). *A.*

زالت *zallat*, slip, fault, wrong action, blunder,

mistake. *A.*

زلف *zalf*, curling lock of hair, ringlet. *P.*

ز *zumma*, (the camel) was bridled, or haltered (pass). *A.*

ز ما *zi mā* (for ما *za mā*), from us, our. *P.*

زمام *zimām*, leading string, rein, bridle, halter. *A.*

زمان *zamān*, time, season, age. *A.*

زمان الوصل *zamāna 'l wuṣṭā*, time of visiting (acc.). *A.*

زمانه *zamāna*, time; world. *A. & P.*

زمانی *zamāne*, a while, a little while. *A. & P.*

زاماخیاری *zamaḵshari*, (Abu 'l Kāsim Mahmūd) a native of Zamaḵshar, in Khwārazm, an eminent Arabic grammarian and commentator, born A.H. 467. *P.*

زمر *zūra*, circle, assembly, crowd. *A.*

زمرردی *zumar-rudī*, of emerald hue. *P.*

زمرزمر *zamazama*, confused sound, murmuring, humming, a musical manner of reading, chant, concert. *A.*

زمنستان *zamistān*, winter. *P.*

زمن *zaman*, time, season. *A.*

ز من *zi man* (for من *za man*), from me. *P.*

زمی *zami* = زمین *zamīn*. *P.*

زمین *zamin*, earth, ground; landed property, estate, land, territory, country. *P.*

زن *zan* (pl. زنان *zanān*), woman; wife. *P.*

زن خواستن *zan khāstān*, to seek a woman in marriage. *P.*

زن کردن *zan kardan*, to take a wife, marry, wed. *P.*

زن و فرزند *zan o farzand*, wife and child (or children). *P.*

زنی باردار *zani bār-dār*, pregnant woman. *P.*

زنبر *zambūr*, wasp, hornet. *A.*

زنبور *zambūram*, I am a hornet. *A. & P.*

زنجیر *zanjir*, chain, fetter. *P.*

زنجیریایی *zanjirī pāi*, fetters. *P.*

زنگدان *zangḡdān*, chin, lower jaw. *P.*

زن خواسته *zan-khāyesta*, married a wife. *P.*

زندان *zindān*, prison, jail. *P.*

زندست *zindast*, is living, survives (equivalent to زنده است *zinda ast*). *P.*

زندگانی *zindagāni* (or زندگی *zindagi*), life, living. *P.*

زنده *zinda*, living, alive. *P.* [alive. *P.*

زنده کردن *zinda kardan*, to animate, to make

زندیق *zindik* (the Persian زند *zand* or زند *zand* arabicized), infidel, hypocrite; fire-worshipper. *A.*

زنگ *zang*, rust. *P.*

زنگار *zangār*, verdigris; rust. *P.*

زنگ زنگ *zang-khagarda*, eaten up with rust, corroded, rusty. *r.*

زنگی *Zangi*, Ethiopian, Ethiop. The surname of the family of Sanjar, who established a dynasty under the title of Atābak [q.v.]. *r.*

زهار *zihār* = زهارة *zihār* [q.v.]. *r.*

زنی *zani*, womanhood. *r.*

زنه *zane*, a woman, a wife. *r.* [fall. *a.*

زوال *zawal*, decline, wane, setting, departure, *r.*

زود *zūd*, swift, quick; swiftly, soon, readily, quickly, speedily. *r.*

زودتر *zūttar*, quicker, sooner, more speedy. *r.*

زودی *zūdi*, speed, swiftness, quickness, suddenness. *r.*

زودی *hā zūdi*, with quickness, quickly. *r.*

زور *zor*, strength, power, force, violence. *r.*

زور آوردن *zor āvardan*, to bring violence, to press heavily. *r.* [athlete. *r.*

زور آردا *zor ārdā*, strong, powerful, athletic; *r.*

زور آزمایی *zor-āzmā'i*, an athlete; a certain wrestler. *r.*

زور آوار *zor-āvar* (pl. زور آوران *zor āvardān*) possessing or bringing strength; vigorous, powerful; athlete. *r.*

زور آوری *zor-āvuri*, vigour; combat, fight. *r.*

زورق *zaurak*, small boat, skiff. *a.*

زورمند *zormand*, robust, powerful, strong. *r.*

زورمندی *zormandi*, strength, force, violence. *r.*

..... *zormande*, a strong, powerful fellow. *r.*

زوزن *Zauzan*, name of a city lying between Hurat and Nishapur; also of an extensive district dependant of Nishapur. *r.*

ز *zib*, bowstring. *r.* [a bow. *r.*

زده کردن *zib kardān*, to fix a bowstring, string *r.*

زاهد *zuhād* (pl. of زاهد *zāhid*), religious men, recluses, ascetics, devotees. *a.*

زهار *zihār*, the private parts. *r.*

زهد *zuhd*, abstinence, devotion; religious mortification. *a.*

زهر *zahr*, poison, venom, bane. *r.*

زهر قاتل *zahr-i qātil*, deadly poison. *r.*

زهره *zahrā*, gall-bladder; boldness, spirit. *r.*

زیادت *zīdat* (and زیاده *zīyāda*) augmentation, increase; (used adjectively) additional, excessive, much, more. *a.*

زیادت کردن *zīdat kardān* (or زیاده کردن *zīyāda kardān*), to increase, augment, raise, enhance. *a.*

زیاده گردیدن *zīyāda gardīdan* (شدن *shudan* or گشتن *gashān*), to become greater, to increase, grow, wax stronger. *a.*

زیاده حسن *zīyāda-hasanī*, extreme comeliness, exceeding beauty. *a.*

زیارت *ziyārat*, visit; visitation; pilgrimage. *a.*

زیارتگاه *ziyārat-gāh*, place to which pilgrimage is made; shrine. *a.*

زیان *ziyān*, loss; detriment, injury, harm, hurt, mischief; decline, decay. *r.*

زین *zib* or *zeb*, ornament, beauty. *r.*

زینا *zibā*, beautiful, fair, comely, graceful. *r.*

زین *zibak*, quicksilver, mercury. *r.*

زینیدن *zibīdan*, to adorn; to become, besom, suit; to please, to be agreeable. *r.*

زید *Zaid*, a proper name. *a.*

زیدی *zaidi*, thou art (of) Zaid. *r.*

تا عمر و بکر و زیدی *tā 'amr o bakr o zaidi*, as long as thou art (a follower) of Amr, Bakr, and Zaid (names expressive of worldliness and secularity). *r.*

زیر *zor*, under, beneath, below, down. *r.*

زیر بار شدن *zari bār shudan*, to be under a load, to be burdened, to be in difficulty. *r.*

زیرا که *zira ki*, because that. *r.*

زردست *zor-dast* (pl. زردستان *zor-dastān*), powerless; under authority; inferior; oppressed. *r.*

زردست آزار *zordast-āzār*, oppressor of the weak. *r.* [gent. witty. *r.*

زیرک *zarak*, quick, sagacious, shrewd, intelli-

زیرکی *ziraki*, quickness, intelligence, sprightliness, wit, spirit, genius. *r.*

زیرین *zerin*, lower, inferior, nether. *r.*

زیستن *zistan*, to live; to survive; living. *r.*

زیک *zi yak* (for از یک *az yak*), of one. *r.*

زین *zin* (for زی *zi*), than this. *r.*

زینب *Zainab*, name of one of the numerous wives of Muhammad. *a.*

زینت *zīnat*, ornament, decoration, gear; attractiveness, grace. *a.*

زینهار *zinhār*, defence, protection; care, caution; beware! have a care! never (with neg.) *r.*

زینهار کردن *zinhār kardān*, to be upon one's guard, to protect one's self. *r.*

زینوار *zīnvar*, ornament. *r.*

زال *zhāla*, hail. *r.*

زنده *zhanda*, old and patched (garment). *r.*

زبان *zāhān*, formidable, terrible, fierce, rampant. P.

س

سابق *sābiq*, past, preceding, prior, former, antecedent, bygone. A.

سابق *sābiq*, 'I in'am, of former favours or bounties. A.

سابق *sābiqat* and *sābiqa* (fem.), former, past. A.

سائر *sātir*, veiling, concealing, hiding; concealer; (acc. سائرا *sātirān*). A.

سائرا *ku sātirān*, be (or become) thou a concealer (of his fault). A.

ساختن *sākhān*, to do, form, make, construct, contrive, perform, arrange; to prepare, make ready; to do with, manage, make shift; to be content; to agree, harmonize; to counsel. P. [terfeit. P.]

ساز *sāz*, musical instrument. P.

ساز کردن *sāz kardan* = ساختن *sākhān*. P.

ساعت *sā'at*, hour, moment. A.

ساعی *sā'at*, an hour, a while. A.P.

ساعد *sā'id*, the arm from the wrist to the elbow, fore-arm. A.

ساعده *sā'iduhu*, his arm. A.

ساق *sāq*, the leg. A.

ساق *sāqin* (for ساقی *sāqiyun*), a cup-bearer. A.

ساق *wa āuca sāqin*, and he is a cup-bearer. A. [bearer. A.]

سال *sāl*, year. P.

سالار *sālar*, general, chief, leader, commander. P.

سالك *sālik* (P. pl. سالكان *sālikān*), traveller. A.

سالكان *sālikāni farīkat*, travellers. A.P.

سالکی *sāloyi*, (in comp.) ago. P.

سال *sāl* (pl. سالها *sālāhā*), ago; years. P.

پنج سال *panj sāl*, five years old. P.

سالها *sālāhā* (pl. of سال *sāl*), years, for years. P.

سالی *sāl*, one year; a whole year; a certain year. P.

سالی چند *sāl chand*, several years. P.

سالی دو *sāl dū*, a couple of years. P.

سالیان *sāliyān*, years. P.

سائر *sā'ir*, remainder, rest, all, except, the other; the whole. A. [suppliant. A.]

سائل *sā'il*, asking; beggar, petitioner, suitor, P.

سایه *sāya*, shade, shadow. P.

سایه پرورده *sāya-perwarda*, brought up in the shade, delicately brought up, raw, inexperienced. P.

ساییدن *sā'idan*, to grind, crush, rub, triturate. P.

سبب *sabab*, cause, reason, motive. A.

سبحان الله *subbhāna 'Ilāh*, O Holy God! Most Holy God! A.

سبحان الله حق سبحان الله *ḥaqq subhānahu wa ta'ālā*, God the most Holy and the most High. A.

سبز *sabz*, green, verdant, fresh. P.

سبزه *sabza*, verdure, herbage; green herb, pot-herb; sprouting or incipient beard. P.

سبع *sab'*, (fem.) seven. The seven long chapters of the Kurān, from بقره *baqra* to توبه *taubat*. A.

سبع هفت *haft sab'*, the seven of (or seven times) these seven chapters. P.A.

سبک *sabuk*, light, not heavy. P.

سبک *sabuk-sār*, light in weight; lightly loaded; ready to rise and travel. P.

سبک *sabuk-pā*, light-footed, light of foot; restless, unsettled. P.

سبکتاغین *Sabuktāgin*, the father of Sultan Mahmūd, founder of the dynasty of the Ghaznavids, who flourished in the beginning of the eleventh century. P.

سبک *sabuk-sār*, light-headed, addle-pated, of weak intellect; contemptible. P.

سبکی *sabuk-sāri*, lightness. P.

سبیل *sabil*, road, path, way; religious bequest. A.

سبیل *sar sabil*, by way of. P.A.

سپاس *sipās*, thanks, thanksgiving. P.

سپاه *sipāh*, soldiery, army. P.

سپاهی *sipāhi*, military, of the military order. P.

سپر *sipar*, shield. P.

سپر انداختن *sipar andākhān*, to throw away the shield, to give up the contest, to yield. P.

سپر باز *sipar-bāz*, (player with the shield), skilful warrior. P.

سپردن *sipardan*, to entrust, consign, give up, surrender, resign, submit. P.

سپری شدن *sipari shudan*, to be full or complete, to come to an end. P.

سپند *sipand*, wild rue (the seed of which is used by fumigation to counteract the evil eye). P.

است *ast*, is, (he, she, it) is. P.

ستاره *sitāra*, star. P.

ستاندن *sitāndan*, to take, receive, accept; to seize, catch, snatch; to exact, levy. P.

ستایش *sitāyish*, praise, laud; encomium; compliment, flattery. P.

- sitadan*, to take, accept; to take away. *ز*
situran, to share. *ز*
sitam, tyranny, oppression, outrage, injustice; deliberately, designedly, purposely. *ز*
sitam-dida (pl. *sitam-dida-gān*), one who has seen or experienced oppression. *ز*
sitangār (or *sitangār*), tyrannical; tyrant, oppressor. *ز*
sitangārī (or *sitangārī*), tyranny, oppression, cruelty. *ز*
sitanis, an act of oppression. *ز*
sitādan, to praise, laud. *ز*
sulū, animal, beast of burden (as a horse, mule, or the like). *ز*
sutān, pillar, column. *ز*
sutāh, tired, jaded, knocked up; afflicted; loar, dread. *ز*
sitez, contention, strife, emulation; obstinate, contentious, quarrelsome; (imp. of *sitezidan*) contend thou, persist. *ز*
sitez-rā, quarrelsome-looking; quarrelsome, contentious. *ز*
sitēza, strife, contention. *ز*
sitezidan, to contend, strive, quarrel. *ز*
soj', singing of birds, cooing of doves; rhyme, metre, cadence. *ز*
soj'-go, a speaker in rhythmical sentences, or highly polished and ornamental speech. *ز*
sojūd, prostration, adoration, worship. *ز*
Sahbān Wā'il, name of an Arabian poet, reputed to have been the most eloquent man that ever lived in Arabia. *ز*
sahar, twilight, dawn of day, morning. *ز*
murghi sahar (lit. bird of the morning), the nightingale. *ز*
sahar-gah (or *sahargāhān*), morn, *ز*
sahārī, morning; of or pertaining to the morning. *ز*
saharā, one morning, on a certain morning. *ز*
sakhā (and *sakhāwat*), liberality, generosity. *ز*
sakhāt, hard, strong; painful, severe. *ز*
sakhāt-pai, of strong muscle, muscular. *ز*
sakhāti, hardness, hardship, adversity, distress; vehemence, severity; astringency. *ز*
sakhti kashidan, to endure hardship. *ز*
sakhra, one who is compelled to labour. *ز*
ba sakhra girīftan, to seize by force, employ enforced labour, to press or oppress. *ز*
sakhs or *sakhs* (pl. *sakhsān* or *sakhsān*), word, speech, discourse; affair, matter; poem, poetry. *ز*
sakhs paicatan, to connect or draw out a discourse. *ز*
sakhs-chin, tale-bearer. *ز*
sakhs-dān (and *sakhs-go*), speaker, orator, poet. *ز*
sakhs or *sakhs*, a word. *ز*
sakhs chand, a few words. *ز*
sadd, obstructing, staying, arresting; obstruction (such as a mound, dike, rampart, &c.). *ز*
saddi ramak, staying or arresting the remains of life, preserving the strength, keeping body and soul together. *ز*
sar, head, top, summit, tip, end, point; cover, lid; intention, design; wish, desire, inclination; thought, fancy, idea; spring, source; chief, choicest. *ز*
as sar, from the beginning, over again, *ز*
sirr (pl. *sarār*), secret, mystery. *ز*
sarā, an easy, happy condition (opposed to *garvā*). *ز*
sirāj, lamp. *ز*
sirāj-i millati 'l bahirati, the lamp of the surpassingly bright religion. *ز*
sarācha, inner apartment, closet; palace, pavilion. *ز*
sarācha's dil, the inmost recesses of the heart. *ز*
sar'anjam, conclusion, termination, end; accomplishment; issue; materials, requisites, stores, provisions; anything essential to an undertaking. *ز*
sarandīb or *sarandīb* (the Sanskrit *सर्व द्वीप* *sarva dīpa*, 'gold island,' arabized), Ceylon. *ز*
sar-anquish (pl. *sar-anquishā*), tip of the finger. *ز*
sarāi, palace, house, abode, mansion, inn; (imp. of *sarāidan*, used as latter part of compound) playing, player on a musical instrument. *ز*

dar sarai, in the house, at home. *r.*
sarāyi digar, the next mansion, i. e. the other world. *r.*
sarā'ie, a mansion, a house, a home. *r.*
sarā'idan, to sing, warble; to play on an instrument. *r.*
ba sar burdan, to carry to an end, to bring to completion, to finish. *r.*
sar panjagi, strength of fist, grip. *r.*
sar panja, nails, claws; open hand, expanded fingers. *r.* [strong. *r.*
sartez, hot-headed, vehement; head-
sarkh, red, crimson; blooming, blushing. *r.*
sari khawesh, one's own way or will. *r.*
sari khawesh giriftan, to follow one's own course, attend to one's own business; to be off. *r.*
sard, cold, cool; extinct. *r.*
sard o گرم روزگار, the ups and downs of life, the vicissitudes of fortune. *r.*
sari dast (and *sar-dast*), the extrumity of the hand, tips of the fingers. *r.*
sarzanish, rebuke, chiding, reproach; chastisement. *r.*
sarizht, nature, temperament, physique; physics. *r.*
sar'at, speed, swiftness; activity. *r.*
sar kardan, to break out; to become manifest; to burst (as a boil); to come to a head. *r.* [rebellious. *r.*
sar-kash, heady, headstrong, refractory. *r.*
sar-kashāda, having the table-cloth spread; spread out. *r.*
sar-kashi, disobedience, refractoriness. *r.*
sar kashidan, to draw back the head; to disobey, to become rebellious or refractory; to end. *r.*
sar-kofte, head-crushed. *r.*
sar-kofte mām, I am a head-crushed snake. *r.*
sirka, vinegar. *r.*
sar-gardām, bewildered, giddy; dizzy. *r.*
sar-gashtā, whirling round, dizzy, astonished; afflicted. *r.*
sargin, dung. *r.*
sarsūd, winter, cold. *r.*
sar-māya, source of wealth, fund, capital, stock-in-trade. *r.*

sar-munt, intoxicated to the last degree, dead drunk. *r.*
sarandip = *sarandib*, [q. *r.*] *r.*
sarp, cypress. *r.*
sarri kharamān, waving cypress. *r.*
sar o pā, head and foot, from head to foot. *r.*
surod, song. *r.* [foot. *r.*
surodan, to sing, warble. *r.*
surnar, head, chief, principal. *r.*
sarvār, chiefship, command, captaincy; sovereignty, empire, rule, sway. *r.*
sar o kār, business, service. *r.*
saru, current (as coin); of full metal; (hence, anything) good, worthy, faultless. *r.*
sarhang, officer, captain, chief, headman. *r.*
sarhangī, of or pertaining to a chief officer or head; official. *r.* [night. *r.*
sarā, he travelled, visited, or came by
sarā taifu, an apparition came by night. *r.*
sari, desire, longing, wish. *r.*
sars, one head, a head; a fancy, an affection. *r.*
sare dāshān, to have a fancy, entertain an affection. *r.*
sarir, throne. *r.*
sazā, punishment. *r.*
sazācar, deserving, meriting, worthy; suitable. *r.*
sast, weak, languid, wearied, dead-beat. *r.*
sast-bāz, weak in the arm. *r.*
sast-raghabat, of sluggish passions, cold, pallid. *r.*
savā, sloth, laxness, negligence, remissness; gentleness. *r.*
savād, dominion, majesty; force, domination; bluster. *r.*
sa'adāt, happiness, felicity. *r.*
sa'at or *si'at*, liberality, facility; wide-ness, spaciousness, amplitude. *r.*
sa'id, happiness; a proper name. *r.*
sa'ida, it prospers. *r.*
la kud sa'ida'd dunyā bībī, the world assuredly prospers through him. *r.*
sa'du bin atābaki 'l' a'zam, Sa'd, the son of the greatest Atābuk. *r.*
sa'duku, his happiness. *r.*

سعدی *Sa'dī*, one of the most celebrated of Persian writers. He was born at Shirāz, A.H. 671, A.D. 1175. P. [*Sa'dī*]. P.

سعدیا *Sa'diyā*, O Sadi! (voc. case of سعدی *sa'y*, effort, exertion, endeavour, pains, labour, trouble; purpose, study. A.

سعی *sa'y* *kardān*, to endeavour, to strive, to attempt. A.P.

سفاکت *safākat*, folly, stupidity; boorishness, uncouthness, rudeness, coarseness. A.

سفت *suft*, boring, piercing, perforating; (3 p. sing. imperf. of *suftān*) he bored. P.

سفتان *suftān*, to bore, pierce, perforate. P.

سفر *safar*, journey, travel, voyage. A.

سفر دریا *safari daryā*, sea-voyage. A.P.

سفر کرده *safar kardā*, having made a journey; travelled; fatigued. A.P.

سفره *sufra*, a carpet or cloth on which the dishes are placed at meal-times; the carpet or cloth with the dishes laid out. (The *sufra* used in travelling is usually made of leather). P.

سفره نهادن *sufra nihādan*, to spread a carpet or cloth for a meal. P.

سفله *sifla*, of low origin, low, mean, base. A.

سفلی *sufli* (tem. of اسفل *asfal*), lower, inferior. A.

سفلی یَد *yadi sufli*, the lower (i.e. receiving)

سفید *safed*, white, fair. P. [hand. A.P.

سفيه *safih*, stupid, ignorant, insane, silly, foolish. A.

سفها *safat*, anything of a base nature; improper speech, coarse abuse. A.

سقم *sakim*, sick, infirm, ill; invalid. A.

سکان *sukān*, helm or rudder of a ship. A.

سکت *sakatta*, thou art (or wert) silent (2 m. sing. perf. of the verb سکت *sakata*). A.

سکت ان *in sakatta*, if thou art silent. A.

سکج *sakunj* or *sakunj*, one who has fetid breath; fetid breath. P.

سکندر *sikandar*, Alexander. A.

سکون *sukūn*, tranquillity, rest, repose. A.

سگ *sag* (pl. سگان *sagān*), dog. P. [misc. P.

سگال *sigāl*, thought, conjecture, suspicion, sur-

سگ بازار *sagi bāzār*, dog of the bāzār, a street cur. P.

سگ شکاری *sagi shikārī*, hunting-dog. P.

سگی *sage*, a dog, one dog. P.

سأل *sāl*, ask thou (irregular imp. for اسأل *as'al*, of the verb سأل *sa'ala*, he asked). A.

سلاح *silāh*, arms, accoutrements. A.

سلاطین *salāṭīn* (pl. of سلطان *sulṭān*), sultans, emperors. A.

سلام *salām*, salutation, peace. A.

سلامت *salāmat*, safety, peace, welfare, well-being; harmlessness; sincerity, integrity. A. [(is) in solitude. A.

السلامة في الوحدة *as salāmatu fi'l wuhdati*, safety

سلامی *salāmī*, a salutation, a salām. A.P.

سلاحشور *salāḥshor*, skilled in arms, trained to arms; fully armed and ready for battle; champion, warrior. P.

سلسل *salāl*, limpid water wavering like a chain, cool and sweet water. A.

سلسله *silāla*, chain, series. A.

سلطان *sulṭān*, king, emperor, monarch. A.

سلطان البر والبحر *sulṭānu 'l barri wa 'l bahri*, ruler over land and sea. A.

سلطانی *sulṭānī*, rule, sovereignty, royalty. A.P.

Sulṭān, an emperor, a monarch. A.P.

سلطنت *salṭanat*, power, rule, dominion, royalty. A.

سلطنتی *salṭanati*, of the kingdom thou art. A.P.

سلك *silk*, thread, string, series, order, train, connexion. A.

سلم *salima*, he was (or is) safe. A.

و ان سلم الانسان *wa in salima 'l insānu*, even if the man were safe. A.

سلا = سالا *edā*, [q. v.]. P.

سلم *salim*, sound, perfect, healthy; mild, gentle; simple. A.

سليمان *Sulaimān*, Solomon. A.

سماء *samā*, heaven, sky. A.

سماحت *samāḥat*, beneficence, liberality. A.

سمات *samūt* or *simat*, carpet or cloth covered with food. A.

سماع *samā* (or سماعت *samā'at*), hearing; song or dance, especially the circular dance of

سمع *sama'*, the ear. A. [derives. A.

سمعی الى حسن الاعاني *sam'i ilā ḥusni 'l aghānī*, my ear (is inclined) to the beauty of the songs. A. [heard. A.

سمعت *sami'at*, she (or they, irrational fem.)

لو سمعت ورق النقي *lau sami'at wurqu 'l ḥanī*, if the dusky pigeons had heard. A.

سمند *samand*, a horse of a noble breed, a bay horse with black legs and tail. P.

سوم *sūmūm*, sultry suffocating blast, destructive to travellers; simoom of the desert. A.

سمن *sumin*, fat, sleek, plump. A.

سنان *sinnān*, point of a javelin, spear-head. A.

سبل *sūmbul*, hyacinth, spikenard; any odoriferous flower. P.

سنت *sunnat*, rule, law, canon; the traditions of Muhammad, considered by the orthodox Muslims as a supplement to the Kurān, and of equal authority. They are rejected, however, by the Shiya or sect of Ali. A.

سجفار *Sanjār*, name of a city in Mesopotamia. P.

سفتیدن *sanfidan*, to weigh; to ponder. P.

سنگ *sang*, stone, rock; weight. P.

سنگ زدن *sang zadan*, to pelt, to throw a stone. P.

سنگ خرد *sang-khorda*, a bit or small piece of stone. P. [cruel, unfeeling. P.]

سنگدل *sang-dil*, (lit. stone-heart), hard-hearted.

سنگاری *sangari*, stoning. P.

سنگی *sangi*, heaviness, weight. P.

سنگه *sango*, a rock, a single stone. P.

سنگین *sangin*, of stone, heavy. P.

سینور *sinnour*, cat. A. [matched cat. A.]

سینور مغلوب *sa sinnouri moghlub*, as an over-

سو *sū*, side, quarter, direction; towards. P.

سوی آسمان *sa sūyi āsmān*, in the direction of heaven, towards heaven. P.

سوء *sū*, evil, badness, wickedness. A.

سوء علی المدعی *sa sū' alī' maddi 'I mudda'i*, yet from the evil-thinking of the adversary. A.

سوء من سوء نفسه *sū sū' nafsihi*, from the wickedness of his own nature. A.

سوابق *sawābiq* (pl. of سَابِق *sābiqat*), past events, things gone before. A.

سوابق نمیشد *sawābiqi nī' mat*, former favours. A.P.

سواد *sawād*, blackness. A.

سواد الوجه *sawād al wajhi*, blackness of face. A.

سوار *sawir* (pl. سواران *sawārān*), horseman, rider; mounted. P.

سوارم *sawāram*, I am mounted. P.

سوارى *sawāri*, thou art mounted. P.

سوارى *sawāri*, a mounted horseman, a sower. P.

سؤال *sū'al*, question, inquiry; begging, mendicancy. A.

سوختن *sokhtan*, to burn, consume. P.

سود *sūd*, gain, profit, interest, use. P.

سود داشتن *sūd dāshtan*, to afford profit, to avail. P.

سودا *saudā*, melancholy, insanity, vain or insane idea or act; trade, traffic. P.

سودمند *sūdmand*, profitable, salutary, useful. P.

سودن *sūdan*, to wear, rub, bray, deface, efface. P.

سودی *sūde*, a profit, any profit. P.

سوراخ *surākā*, hole, crevice. P.

سورق *saurat*, power (of kings or tyrants), despotism, despotic power. A.

سوره *sūra*, chapter of the Kurān. A.

سوز *soz*, burning, heat, flame. P.

سوزان *sozān*, burning, flaming, blazing. P.

سوزن *sozun*, needle. P.

[trans.]. P.

سوزیدن *sozidan*, to burn; (trans. and in-

سود *saugand*, oath, swearing. P.

سود خوردن *saugand khordan*, to take oath, to swear. P.

سودت *sawmalat*, she (or it) suggested the concocting or fabricating (3 per. sing. fem. pers. of the verb سَوَّلَ 2nd form of the root سَوَّلَ, for سَوَّلَ). A.

سودت لكم انفسكم امرا *sawmalat lakum anfusakum amran*, your own natures suggested the fabrication of this saying to you. A.

سوم *sūm*, third. P.

سوهان *sūhān* (or سوهان *sūhan*), file, rasp (for iron or wood). P.

سوى *sūwā*, save, besides, except. A.

سوى *sū*, side, quarter; towards. P.

سه *sūh*, three. P.

[thrice. P.]

سه بار *sūh bār* (not بارها *bārha*), three times,

سه شش *sūh shash*, three sixes, sixes (at dice). P.

سهل *sahl*, easy, not difficult, simple, trifling. A.

سهلا *sahlan*, easily; softly; (see اهلا *ahlan*). A.

سهل تر *sahl-tar*, more easy, easier. A.P.

سهل جو *sahl-jū*, seeking to be smooth or easy, peacefully disposed, pacific, gentle. A.P.

سهل گوي *sahl-go*, soft or fluent speaking. A.P.

سهلى *sahli*, ease; gentleness, meekness. A.P.

سهيمن *sahmīn*, fearful, formidable, awful. A.P.

سهيلى *sahli*, straight; erect, upright. P.

سه يك *sūh yak*, three aces (at dice). P.

سهيلى *sahail*, the star Canopus. A.

سي *sī*, thirty. P.

[uulot. A.]

سهيلى *saiyā*, traveller, pilgrim; great peregrination.

سهيلى *saiyāt*, journey, travel; pilgrimage. A.

سایه *sayāhe*, a traveller, a certain traveller. **ا.ر.**
سیاست *siyāsāt*, chastisement; discretionary punishment such as the law has not provided, but as may be inflicted by the judge; administration of justice, government. **ا.**
سیاق *siyāqat*, pushing on, urging; carrying on. **ا.**
سیاق *siyāqat* **سُخَن** *sukhūn*, carrying on discourse, to go on talking. **ا.ر.**
سیاه *siyāh*, black, sable, dark; negro, Ethiop. **ر.**
سیاه فام *siyāh-fām*, black-coloured, swarthy. **ر.**
سیاه گوش *siyāh-gosh*, (*lit.* black-ear), lynx; the animal called the lion's provider. **ر.**
سایه *siyāhi*, black-servant, negro; blackness, darkness, swarthiness. **ر.**
سیاهی *siyāhe*, a black, a negro. **ر.**
سیب *sīb* or *seb*, apple. **ر.**
سببی *sebi*, one apple, an apple. **ر.**
سیخ *sikh*, roasting-spit. **ر.**
سید *sayyid*, lord. **ا.** [Muhammad. **ا.**
سید الانبیاء *sayyidu'l anbiyā*, lord of the prophets, **ا.ر.**
سید عالم *sayyidu 'alam*, lord of the world. **ا.ر.**
سیر *sir*, walking (for amusement), prom-
nading; journeying; perusal of a book. **ا.**
سیر *siyar* (pl. of **سیرة** *sirat*); morals, virtues, habits, qualities. **ا.**
سر *ser*, full, satiate, satisfied, satiated, glutted;
سر *sir*, garlic. **ر.** [tired, wearied. **ر.**
سرنگ *ser-nigah*, a satisfactory look, a good
look; gazing one's fill. **ر.**
سیرت *sirat*, virtue, moral quality, character,
disposition; way of life, mode, habit; his-
tory, memoir. **ا.**
سری *seri*, fulness, satiety, repletion. **ر.**
سیصد *siyad*, three hundred. **ر.**
سیف *saif*, sword, sabre. **ا.**
سیل *sail*, torrent, flood. **ا.**
سیلاب *silāb*, flood, torrent, inundation. **ا.ر.**
سيلي *sile*, a torrent, a flood, an inundation. **ا.ر.**
سيلي *sili*, blow with the open hand edgewise
on the back of the neck, cuff, slap. **ر.**
سیم *sim*, silver. **ر.**
سیمه *simā*, face, forehead, countenance; signs
or tokens (on the forehead). **ر.**
سیمین *simin*, of silver, silvery; delicate. **ر.**
سینه *sina*, breast, bosom, chest. **ر.**
سوم *sumu*, third. **ر.**

سیاه *siyāh*, black, sable; gloomy, sad. **ر.**
سیاه دل *siyāh-dil*, black-hearted. **ر.**

ش

ش *sh*, him, to or of him, her, it, or them. **ر.**
شابه *shābaha*, he resembled (3rd form of the
verb **شابه**). **ا.**
شابه *shābaha bi 'i ward hi-*
māru 'ylan jawādan, an ass among men is
like unto a red golden calf. **ا.**
شاة *shāt*, sheep, goat. **ا.**
شاة نظيفة *shāt nazīfatun*, the sheep (or
goat) is clean. **ا.**
شاخ *shakh*, branch, bough. **ر.**
شادمان *shādmān*, joyful, glad, joyous. **ر.**
شادمانی *shādmāni*, joyfulness, joy, rejoicing,
exultation. **ر.**
شادی *shādi*, joy, gladness, rejoicing, glee. **ر.**
شادی کنان *shādi kunān*, rejoicing. **ر.**
شاشیدن *shāshidan*, to stale, squirt urine. **ر.**
شاطر *shātir*, bold, courageous, active, brisk,
شاعر *shā'ir*, poet. **ا.** [lively. **ا.**
شافي *shāfi*, healing, salutary, sanatory. **ا.**
شاکر *shākir*, thanking, praising; grateful. **ا.**
شاکرد *shāgird* (pl. **شاکردان** *shāgirdān*), student,
scholar, pupil; apprentice; servant, groom. **ر.**
شام *Shām*, Syria, and its capital, Damascus. **ا.**
شامیان *shāmiyān*, the inhabitants of Shām, the
Syrians or Damascenes. **ا.ر.** [dition. **ا.**
شان *sha'n*, thing, affair, business; state, con-
شان *shān*, nature, state, condition; regard,
respect; pomp, splendour; (for **ایشان** *eshān*)
they, them. **ر.** [to. **ر.**
شان در شان *dar shān*, in respect of, with regard
شاه *shāh*, king; saying *shāh* or 'check' at
chess. **ر.**
شاهد *shāhid*, mistress; lover; a beautiful or
beloved object; a witness. **ا.**
شاهد پس *shāhid-pisr*, lovely boy. **ا.ر.**
شاهدی *shāhidi*, air; insolence, indignation. **ا.ر.**
شاهنامه *Shāh-nāmā*, (*lit.* book of the kings), the
celebrated poem of Ferdusi. **ر.**
شاهنشاه *shāhanshāh* (by inversion, for **شاهان**
shāhi shāhān), king of kings. **ر.**
شاهنشاهان *shāhanshāhān 'i mūazzaz*, the
most puissant king of kings. **ا.**
شاهی *shāhi*, royalty, sovereignty; royal. **ر.**

شاي *shāyad*, is fit, suited, or allowable; suits, is becoming, proper or worthy, behoveth; it is possible, may be; perhaps, perchance. *P.*
شايست *shāyisten*, to suit, to be fit, right or proper. *P.* [misg. *P.*

شايسته *shāyista*, worthy, suitable, proper; proper. *P.*
شاييدان *shāyidan*, to be worthy. *P.*

شب *shab* (pl. *shabha*), night, to-night. *P.*

شب قدر *shab-i qadr*, night of power, the 27th of Ramazān, when the Kurān is said to have been sent down from heaven. *P.A.*

شباب *shabāb*, youth, prime of life. *A.*

شان *shabān* or *shubān*, shepherd. *P.*

شادروز *shadūroz*, a night and a day. *P.*

شادگاه *shadāngāh* (or *shabāngāh*), night-time, evening, even-tide, nightfall. *P.*

شيد *shab-parā*, (lit. night-flyer), bat. *P.*

شيدخيز *shab-khez*, rising at night, keeping (or keeper of) vigils. *P.*

شبع *shab'* or *shiba'*, satiety, pail. *A.*

شبع *shabi'a*, he was satiated, sated, gluttoned, he was satisfied. *A.*

شبع الكبي *izā shabi'a 'l kamsiyu*, when the warrior has his belly full. *A.*

شكاه *shab-gāh*, even-tide, evening, night-time. *P.*

شبنم *shab-nam*, night-moisture, dew. *P.*

شبه *shabāh*, glass-bead. *A.* [night. *P.*

شبي *shabe*, one night, a single night, a whole

شيرة *shayira* or *shuppara*, bat. *P.*

شيرة چشم *shuppara-chashm*, bat-eyed, purblind. *P.*

شيه *shitā*, winter. *A.*

شيب *shitāb*, haste, hurry, speed, quickness. *P.*

شيبان *shitābān*, one who makes haste. *P.*

شيبان *shitāftān*, to make haste, (imp. *shibān*). *P.*

شتر *shutur*, camel. *P.*

شتر صالح *shuturi sāliq*, the camel which the prophet Sālik is said to have brought out of a block of stone as a sign to the tribe of Thāmid. (Kurān, ch. vii.) *P.A.*

شتر بار *shutur-bār*, a camel's load; camels of burthen. *P.*

شتربان *shuturbān*, camel-man, camel-driver, one who attends to a camel. *P.*

شتر بچه *shutur-bacha*, camel-colt. *P.*

شجاعت *shajā'at*, valour, courage, bravery. *A.*

شجر *shajar*, tree. *A.*

شخص *shakhṣ*, superintendent of police. *A.*

شخص *shakhṣ*, person, individual; form, figure. *A.*
شخص *shakhṣam*, my person. *A.P.*

شخصي *shakhṣe*, a person, a single person, one person, an individual, a certain person. *A.P.*

شداد *shiddad* (pl. of *shadid*), vehement, violent, hard, severe, inexorable. *A.*

شدت *shiddat*, hardships, sufferings, violence, excessiveness. *A.*

شدن *shudan*, to be, become, happen, befall; to go, depart, pass away; to enter. *P.*

شده *shuda's*, one that hath become; turned into. *P.*

شي چي *chi shude*, what would have happened? what harm would there have been? *P.*

شر *sharr*, evil, malignity, depravity, wickedness. *A.* [ness. *A.*

شراب *sharāb*, wine. *A.*

شربت *sharbat*, one drink, one sip, a single draught; beverage, syrup, sherbet. *A.*

شربت *sharibtu*, I drank (1 p. sing. perf. of the verb *شرب*). *A.*

شربت ابي *sharbat-i ābe*, a draught of water. *A.P.*
و لو شربت بخدا *wa lau sharibtu bukhāra*, even though I drank oceans; (*bukhāra* for *bukhārān*, in verse). *A.*

شربت *sharbat*, a draught. *A.P.*

شرح *sharaha*, (God) opened the heart, or disposed the mind (towards religion;—used optatively). *A.*

شرح صدره *sharaha sadrahu*, may (He) expand his breast (with joy) *A.*

شرزه *sharza*, fierce, enraged, terrible. *P.*

شرط *sharṭ*, condition, requirement; rule, regulation. *A.* [(breeze). *A.*

شرط *shurṭa*, propitious; gentle and favourable

شرع *shar'*, law, equity, the Muhammadan code

شرعي *shar'i*, legal, lawful. *A.* [of law. *A.*

شرف *sharaf*, excellence, nobility, eminence,

شرم *sharm*, shame. *P.* [dignity, honour. *A.*

شرمزه *sharm-zado*, struck with shame, shame-stricken, abashed. *P.* [downcast. *P.*

شرمزار *sharmzār*, filled with shame, ashamed,

شرمگري *sharmgari*, shame, confusion of face, being downcast or abashed. *P.*

شرد *sharsh*, aridity, appetite, greed, covetousness, cupidity. *A.*

شريف *sharif*, noble, illustrious. *A.*

شريك *sharik*, partner, sharer. *A.*

شستن *shustan*, to wash. *P.*

شش *shash*, six. P.
 سه شش *sh shash*, three sixes, sizes (at dice). P.
 ششم *shashum*, sixth. P.
 شصت *shast*, sixty. P.
 شافرنج *shafrañj*, chess. A.P.
 شاهی *shā'ī*, valley, ravine, defile. A.
 شعر *shī'r*, poetry, poesy, song. A.
 شعرا *shu'arā* (pl. of شاعر *shā'ir*), poets. A.
 شفا *shifā*, convalescence, recovery. A.
 شفاعت *shafā'at*, intercession. A.
 شفا یافتم *shifā yāftam*, to obtain a cure. A.P.
 شفا *shafat*, lip. A.
 شفا ده عالم *shafatī's sā'imī*, of the lips of one keeping a fast (apt to be flabby and withered). A.
 شفقت *shafakat*, pity, clemency, compassion, sympathy. A.
 شفیع *shafī'*, advocate, intercessor. A.
 شافع آوردن *shafī' āvardan*, to bring (or invoke as) an intercessor. A.P.
 شقاق *shashūq* (pl. of شق *shāq*), chinks, cracks. A.
 شک *shakk*, doubt, scepticism. A.
 شکارگاه *shikār-gāh*, hunting-ground, game preserve. P.
 [prey. P.]
 شکاری *shikārī*, suited to the chase; game.
 سگ شکاری *sag shikārī*, hunting-dog, hound. P.
 شکایت *shikāyat*, complaint, grievance. A.
 شکایت کردن *shikāyat kardan* (or آوردن *āvardan*), to complain, to lodge a complaint. A.P.
 شکر *shakar*, sugar; sweet words; sweet lips. P.
 ... *shakr*, thanks, gratitude, returning thanks, thanksgiving. A.
 شکران *shukran* (acc. of *shakr*), thanks, thanksgiving; thankfully. A.
 شکر خنده *shakar-khanda*, sweetly-smiling. P.
 شکر گذاردن *shukr guzārdan* (and شکر گذاشتن *shukr guzāshdan*), to return thanks. A.P.
 شکر نصبت *shakrī nī'mat*, thanks for favours and benefits received. A.P. [thanks. A.P.]
 شکری *shakrī*, one set of praise; a giving of
 شکست *shikast*, breaking, fracture, breakage; (3 p. sing. of the verb *shikāstan*) he broke. P.
 شکستن *shikāstan*, to break or fracture. P.
 شکسته *shikasta* (pl. شکنگی *shikastagān*), broken, shattered; sprained, dislocated; impaired, enfeebled, weakened. P.
 شکل *shakl*, figure, form. A.
 شکم *shikam*, stomach, belly, bowels; womb. P.

شکم بند *shikam-bandā*, one who is burdened with the thought of providing himself with sustenance, slave to appetite. P.
 شکم درد *shikam-dard*, belly-ache, gripes. P.
 شکب *shikanja*, stocks, rack. P.
 شکور *shakūr*, thankful, grateful. A.
 اشکور *ash shakūr*, the thankful. A.
 شکبی *shikībī*, a particle or atom of patience. P.
 شکبیدن *shikībīdan*, to be patient; to do without, to dispense with. P.
 شکافتن *shigāftan*, to split. P. [prism. P.]
 شکفت *shigift*, astonishment, amazement, surprise.
 شکفت آمدن *shigift āmadan*, to be astonished. P.
 شکفت *shiguftast* (= است شکست *shigufta ast*), hath blossomed. P.
 شکفتن *shiguftan*, to bloom, blossom. P.
 شکوفه *shigūfa*, blossom, bud. P.
 شلم *shalgham*, turnip. P.
 شما *shumā*, (pron. 2 per. pl.), ye, you. P.
 شماست *shamāst*, delight at another's woe, joy at the misfortunes of an enemy. A.
 شمار *shumār*, account, calculation, reckoning; (imp. of *shumurdan*) count, reckon, or esteem thou. P.
 روز شمار *rozi shumār*, day of reckoning. P.
 شماریدن *shumārīdan*, to count, esteem, reckon. P.
 شمایل *shumā'il* (pl. of شمایل *shimāl*), virtues, talents, good qualities. A.
 شمایلی *shamā'ilī*, natural, physical. A.
 شمه *shamma*, atom, particle, whiff. A.
 شمردن *shumurdan*, to count, reckon, enumerate.
 شمس *shams*, (fem.) sun. A. [rais. P.]
 شمس الدین *shams 'd-dīn*, (lit. the sun of religion), a proper name. A.
 شمشیر *shamsher*, sword, scimitar. P.
 شمع *sham'*, waxlight, candle, taper. A.
 شمیدن *shamīdan*, to scent, to smell. P.
 شانه *shanāt* (pl. of شانی *shānī*), haters. A.
 شانه *shānātīhī*, those who wish him evil, his enemies. A.
 شناخت *shinākhāt*, knowledge. P.
 شناختن *shinākhātan*, to know; to recognise, acknowledge, consider, regard. P.
 شانس *shinds* (imp. of *shinākhātan*, used as latter part of compounds), knower, perceiver, recogniser; knowing, recognising. P.

شعت *shun'at*, turpitude, brutality; evil-speaking, foul abuse. **ا.**
 شگرف *shangarf*, cinnabar, vermillion. **ف.**
 شن *shinar* (imp. of شنیدن *shinādan*), hear. **ف.**
 شنیدن *shinādan*, to hear; to understand; to know. **ف.**
 شوم *shinūnam*, I may hear. **ف.** [obey. **ف.**
 شنید *shnid*, he heard; hearing. **ف.**
 شنیدی *shnidasti*, thou heardest. **ف.**
 شنیدن *shnidān*, to hear; to hearken, listen; to hear of, about, or concerning; to perceive, smell, scent. **ف.**
 شنیده *shnidā's*, thou hast heard. **ف.**
 شمع *shamī*, base, odious, disgusting. **ا.**
 شو *shar*, be, or become thou (imp. of شدن *shudan*). **ف.** [was. **ف.**
 شو or شوی *shū*, husband; (imp. of شستن *shustan*). **ف.**
 شوخ *shokh*, saucy, insolent; playful, arch. **ف.**
 چشم *shokh-chashm*, saucy-eyed, shameless, impudent, wanton. **ف.**
 شوخی *shokh-chushmī*, sauciness, petulance, insolence. **ف.** [say. **ف.**
 شوخ *shokh-dida*, wanton-eyed, saucy; husband. **ف.**
 شوخی *shokhī*, petulance, presumption, pertness, sauciness. **ف.** [شستن. **ف.**
 شود *shunad*, would be or become (sor. of شور *shor*, noise; perturbation, disquiet, commotion, disturbance, emotion; salt, saline, brackish; bad luck. **ف.**
 شوم *shor-bakht*, ill-fated, unfortunate. **ف.**
 شورش *shorish*, distraction, confusion of mind, insanity; tumult. **ف.**
 شور *shora*, nitre, saltpetre; saluginous. **ف.**
 شور *shora-būm*, salt, brackish ground. **ف.**
 شوری *shore*, a crazy passion, insane delusion. **ف.**
 شوریدن *shoridan*, to be confounded, distracted. **ف.**
 شوریده *shorida*, distracted, disturbed, disquieted; mad, crazy. **ف.**
 شوکت *shaukat*, pomp, splendour, grandeur, magnificence, majesty, dignity, awe. **ا.**
 شوهر *shauhor*, husband. **ف.**
 شوی *shavi*, thou becomest. **ف.**
 . . . *shā*, husband. **ف.**
 شوم *shūyam*, I would wash. **ف.**
 شوی *shuyad*, he washes (sor. of شستن *shustan*). **ف.**
 شاه *shah*, king. **ف.**
 شهد *shahid*, honey. **ا.**
 شهر *shahr*, city, town. **ف.**

شهر *Shah-rozā*, name of a certain despotic monarch, who forced leathern money to be received as coin of the realm in his kingdom; (hence), leathern money. **ف.**
 شهری *shahre*, a certain city. **ف.**
 شهریار *shahr-yār*, (lit. friend of the city), king. **ف.**
 شهرار *shahwār*, worthy of a king, royal. **ف.**
 شهوت *shahwat*, lust; indulgence of the appetite. **ا.**
 شیا or شی *shai'an* (acc. of شی *shai*), thing. **ا.**
 شای *shaiyād*, impostor. **ا.** [demon. **ا.**
 شایطان *shayātīn* (pl. of شیطان *shaiātān*), devils, **ا.**
 شایب *shaid*, hoariness, old age. **ا.**
 شیخ *shaiikh*, venerable or learned man, doctor; preceptor. **ا.**
 شیخ ابو الفرج شمس الدین بن جوزی *shaiikh abu 'l faraj shams 'd dīn bin jausi*, name of a celebrated preacher of the sect of Hanbal, and Sadi's master. He was born A. H. 510, and died A. H. 597. **ا.**
 شید *shaid*, deceit, fraud, trick, hypocrisy. **ف.**
 شیدی *shaidi*, thou art (a mass of) hypocrisy. **ف.**
 شیدا *shaidā*, distractedly in love, insane. **ف.**
 شیر *shir*, milk. **ف.**
 . . . *sher*, lion. **ف.** [Persia Proper. **ف.**
 شیراز *Shiraz*, name of the capital of Fārs, or **ف.**
 شیرازی *shirāzi*, native or inhabitant of Shirāz. **ف.**
 شیر مرد *sher-mard* (pl. شیر مردان *sher-mardān*), (lit. lion-man), bold, bravo. **ف.**
 شیر مردی *sher-mardi*, thou art a brave lad. **ف.**
 شیر *sheri*, leonine, lion-like. **ف.**
 شیرین *shirīn*, sweet. **ف.**
 شیرین زبان *shirīn-zabān*, sweet-tongued, pleasant of speech, gentle of speech. **ف.**
 شیرین زبانی *shirīn-zabāni*, sweetness of speech. **ف.**
 شیرین لب *shirīn-lab*, sweet-lipped. **ف.**
 شیرینی *shirīni*, sweetness; a sweetmeat. **ف.**
 شیشه *shisha*, glass. **ف.**
 شیشه گر *shishagor*, glass-blower. **ف.**
 شیطان *shaiātān*, evil spirit, devil. **ا.**
 الشیطان *ash shaiātān*, the devil, Satan. **ا.**
 شیوه *sheva*, elegance, grace, blandishment, coquetry; habit, custom, manner of living. **ف.**

ص

صابر *sābir*, patient. **ا.**صاحب *sāhib*, master, owner, proprietor, patron; possessor, possessed of. **ا.**

صاحب تميز *ṣāhib-tamīz*, man of discernment; discerning, discernor. A.P. [ernment. A.P.]

صاحب تميز *ṣāhib-tamīz*, thou art a man of discernment. A.P. [ernment. A.P.]

صاحب جمال *ṣāhib-jamāl* (P. pl. صاحب جمالان *ṣāhib-jamālān*), beautiful, comely. A.P.

صاحب دل *ṣāhib-dil*, spiritual, pious; man of piety: a Sūfī. A.P.

صاحب دلی *ṣāhib-dillē*, a pious man; a Sūfī. A.P.

صاحب دنیا *ṣāhib-dunyā*, wealthy. A.P.

صاحب دولت *ṣāhib-dawlat*, wealthy. A.P.

صاحب دیوان *ṣāhibi diwān*, superintendent of finance. A.P. [gent. A.P.]

صاحب فراست *ṣāhib-firāsat*, shrewd, intelligent. A.P.

صاحب هنر *ṣāhib-hunar*, skillful. A.P.

صاحه *ṣāḥa*, she (or it) cried out; she would have wailed (115); (3 p. fem. sing. perf. of the verb صاح *ṣāḥa*, for صیغ). A.

صاحه *ṣāḥir*, issuing, proceeding, going forth; issued, passed, emanated. A.

صاحه *ṣāḥir shudn*, to originate, proceed from; to go out; to escape. A.P.

صادق *ṣādiq*, true, just, sincere. A.

صاف *ṣāfi*, pure, sincere; candid. A.

صالح *ṣāliḥ* (P. pl. صالحان *ṣāliḥān*), good, just, pious, virtuous; name of a prophet who was sent on a mission to the people of the tribe of ثمود *thamūd*. (See the Kurān, ch. vii). A.

صالحه *ṣāliḥun*, a good action; virtuously. A.

صالحه *ṣāliḥe*, a certain pious man. A.P.

صائم *ṣā'im*, fasting; one who fasts, faster. A.

صباح *ṣabā*, zephyr, gentle breeze. A.

صبا *ṣibā*, boyishness. A.

صباح *ṣabāḥ*, morning. A.

صباح علی الصباح *ala's ṣabāḥ*, in the morning. A.

صباحه *ṣabāḥat*, beauty, elegance. A.

صبح *ṣubḥ*, morning. A.

صبر *ṣabr*, patience. A.

صبر *ṣabir*, aloes. A.

صبر کردن *ṣabr kardan*, to have patience, to wait; to abstain. A.P.

صبر جميل *fa ṣabrūn jamīlūn*, and therefore (my duty) is (to show) becoming patience. A.

صبح *ṣabūḥ*, dawn; a morning bowl. A.

صبر *ṣabūr*, patient. A.

صبري *ṣabūrī*, patience. A.

صحب *ṣubḥat*, society, company, companionship, fellowship, friendship, intimacy. A.

صحت *ṣiḥḥat*, good health, soundness, right performance, correctness. A.

صحرا *ṣaḥrā*, desert, wilderness. A.

صحن *ṣaḥn*, courtyard, enclosure, area, quadrangle. A.

صخره *ṣakhrah*, name of an evil genius (of hideous aspect) who attempted to steal the ring of Solomon. A.

صد *ṣad*, a hundred. P.

صدای *ṣadāk*, marriage-settlement made by a husband on the wife. A.

صد باب *ṣad bāb*, a hundred chapters. P.

صد چندان *ṣad chandān*, a hundred times as much. P. [seat of honour. A.]

صدر *ṣadr*, breast, chest; highest seat, chief seat.

صد سال *ṣad sal*, a hundred years, a century. P.

صدف *ṣadaf*, shell; oyster-shell; mother-of-pearl. P.

صدق *ṣiddī*, truth, veracity; sincerity. A.

صدق الله العظيم *ṣadāka 'llāhu 'l'azīm*, the great God spoke true. A.

صدق مودت *ṣiddī mawaddat*, sincere attachment. A.P. [flee. A.]

صدقه *ṣadqa*, alms; propitiatory offering, sacrifice.

صدمة *ṣadma*, charge, attack, rush, force, shock. A.

صدق *ṣadīq*, sincere, true, just; a true friend. A.

صدق *ṣiddīq* (P. pl. صدیقان *ṣiddīqān*), faithful witness to the truth (epithet of Joseph, Abūbākr and Abraham). A.

صرف *ṣarf*, changed; expenditure. A.

صرف شدن *ṣarf shudn*, to be spent. A.P.

صرف کردن *ṣarf kardan*, to spend, expend. A.P.

سرو *ṣarra*, a purse. A.

صعب *ṣa'b*, hard, rough, difficult, troublesome. A.

صفت *ṣaff*, rank, file, row, line, series. A.

صفت در اول *dar awal ṣaff*, in the first form, class, rank, or row. P.A.

صفاء *ṣafā*, purity. A.

صفاء اخوان *ṣafā' al-akwān*, brethren of purity, name of a society of learned men, founded at Basora towards the close of the fourth century of the Hijra. A.

صفاهان *Ṣifāḥān* (for صفاهان *Ṣafāḥān*), the capital of Persian Irāk (the ancient Parthia). P.

صفای *ṣafā*, purity; exhilaration, recreation. A.P.

صفت *ṣifat* (P. pl. صفات *ṣifāt*), quality, property, attribute; (form, mode, manner: (in comp.) like. A.

صر *ḥar ṣiṣat*, any how. A.P.
 صر *ṣiṣat*, choice, best part. A.
 صر *ṣalā*, inviting the poor by proclamation to assemble for the purpose of receiving food. P.
 صر *ṣalabat*, hardness; firmness, severity, violence; majesty, awe, dignity. A.
 صر *ṣalāḥ*, goodness, rectitude, probity, honesty, virtue; well-being, welfare, prosperity; peace; advice. A.
 صر *ṣalāḥiyat*, integrity, honesty, probity; devotion, piety. A.
 صلح *ṣulḥ*, peace, reconciliation, pacification, harmony, compact, truce:—*ṣulḥin*, in peace. A.
 صلح *ṣulḥā* (pl. of صلح *ṣulḥ*), just, pious. A.
 صلد *ṣald*, hard, solid, strong; (the verse reads *ṣalad*). A.
 صلم *ṣal'am*, a contraction of the phrase *صلى الله عليه وسلم* *ṣalla 'llāhu 'alāiḥi wa sallama*, [q.v.]. A.
 صلوا *ṣallū* (2 per. pl. imp. of *صلى* *ṣallā*), pray ye, invoke ye blessings. A.
 صلوات *ṣalawāt* (pl. of *صلوة* *ṣalāt*), benedictions. A.
 صلوا *ṣallū 'alāiḥi wa ḥliḥi*, invoke ye blessings on him and his family. A.
 صلوة *ṣalāt* (pl. *صلوات* *ṣalawāt*), compassion, mercy from God, the divine benediction and blessing. A.
 صلي *ṣalla 'llāḥ 'alāiḥi wa sallama*, May God be gracious unto him, and preserve him (the perfects *ṣallā* and *sallama* are the second forms of the verbs *صلا* and *سلم*, and are used optatively). A.
 صم *ṣamm* (pl. of *صم* *ṣammū*), deaf persons. A.
 صم *ṣammun baḥmun*, deaf (and) dumb. A.
 صميم *ṣamīm*, sincere, pure, genuine. A.
 صندل *ṣandal*, sandal-wood or ointment; sandal-powder mixed with rose-water (used as a liniment for the head and feet in cases of violent head-ache and fever). A.
 صندوق *ṣandūq*, chest, coffer, ark. A.
 صندوق *ṣandūqī gor*, sarcophagus. A.P.
 صنع *ṣan'* or *ṣun'*, make, creation, work. A.
 صنعت *ṣan'at*, profession, craft, trade, art. A.
 صنم *ṣanam*, image, idol; lovely mistress, beauty, beloved one. A.
 صواب *ṣawāb*, rectitude, reason, propriety, good sense, soundness; meritorious action, whatever is right. A.

صوت *ṣawd*, sound, voice, noise. A. [ṣawṣ.
 صوت *ṣawṣ* *la ṣawṣ 'l ḥamiri*, (is) the voice of
 صوت *ṣurat*, shape, form, figure, appearance, aspect, likeness, effigy. A.
 صوت *ḥa ṣurat*, to outward appearance, apparently, ostensibly. P.A.
 صوت *'alamī ṣurat*, the visible or external world. A.P.
 صوت *ṣurat bastan*, to assume a form; to be supposed, imagined, conceived, conceivable or practicable. A.P.
 صوت *ṣurati ḥāl*, state of the case, statement of circumstances. A.P.
 صوت *ṣurat o-ma'nā*, body and spirit; matter and mind; semblance and reality. A.P.
 صوت *ṣūfī* (pl. *صوفيان* *ṣūfiyān*), wian, pious; a religious order among the Persians, who led a more regular and contemplative life than the common dervishes. P.
 صوت *ṣūfiyā*, a certain Sūfī. P.
 صوت *ṣawlat*, fury, impetuosity, fierceness, vehemence, severity, violence. A.
 صياد *ṣayyād*, huntsman, hunter; fowler; fisher.
 صيت *ṣiṭ*, fame, renown. A. [man. A.
 صيد *ṣaid*, game, prey, chase. A.
 صيد *ṣaid kardān*, to hunt; to take captive. A.P. [head of game. A.P.
 صيد *ṣaide*, some game, a piece of game, a
 صيف *ṣayf*, summer, May and June, the hottest months being called *ḡayṣ*. A.
 صقل *ṣaiḳal*, polishing, furbishing; furbishing instrument (and in Persian), furbisher. A.

ض

ضاعف *ṣā'ifa* (perf. of the 3rd form of the verb *ضاعف*, used optatively), may He double or multiply twofold. A.
 ضاعف *wa ṣā'ifa afraḥu*, and may (He) increase his recompense twofold. A.
 ضاعف *wa ṣā'ifa 'ijlālahuma*, and may (God) increase twofold the honour of both of them. A.
 ضاعف *ṣā'if ṣawāba jamilīḥi wa ḥamīdīḥi*, double (or increase) the reward of his comely behaviour and his good actions. A. [erred, strayed. A.
 ضائع *ṣā'ī*, wasting, wasted; wandering, lost;
 ضابط *ṣaḥḥ*, holding fast, securing, containing, retaining; confiscation. A.

- سَجَر *sejār*, peevish, impatient, fretful, re-
 pinning. A.
 زَكَّابَك *Zakbāk*, name of a prince of Arabian
 origin, who seized the sceptre of Persia
 from Jamshid the fourth king of the first
 or Peshādian dynasty. He was overthrown
 by Faridūn. A.
 زِد *zidd*, contrary, opposite; enemy, rival. A.
 زَرَرَة *zarrā*, adversity, misfortune, affliction
 (opposed to *zarrā*). A.
 ضَرْب *zarb*, blow. A.
 ضَرَبَ *zaraba*, he struck. A.
 ضَرْبُ الْمَحِبِّ زَيْب *zaru'l ḥabibi zabībun*, a lover's
 blow is a ruin. A.
 ضَرْبَات *zarbat*, a blow, one blow. A.
 ضَرْبَاتِي لَذِيب *zarbatī lazīb*, a good hard stroke,
 a telling blow (which leaves a lasting
 scar). A.P. [Amr. A.
 ضَرَبَ زَيْدُ صَمْرًا *zaraba zaidun 'amran*, Zaid struck
 صَمْرًا *zarurat*, need, force, necessity. A.
 لَازِمُ ضَرْبٍ *la zararat*, perforce. P.A.
 ضَرُورَتِي *zarūrat*, an urgent need, a pressing
 ضَرِير *zarir*, blind. A. [necessity. A.P.
 ضَرِيرِي *zarire*, a blind man. A.P.
 ضَعْف *zu'f*, feebleness, weakness, debility. A.
 ضَعِيف *zu'if* (P. pl. مَعْيَان *zu'ifan*), weak, feeble;
 infirm; impaired; thin, spare, slender. A.
 ضَعِيفُ أَدَامٍ *zu'if-andām*, slender-bodied. A.P.
 ضَعِيفُ حَالٍ *zu'if ḥāl*, in a weakly state; in
 slender circumstances. A.P.
 ضَعِيفِي *zu'ife*, a weak man. A.P.
 ضَلَالَت *zālalat*, going astray, error, erroneous-
 ness, ruin, perdition. A.
 ضَمَّة *zamma* ('), the vowel mark for "u;"
 whisks. A. [the mind. A.
 ضَمِير *zamir*, mind, thought; what is hidden in
 ضَمِين *zamin*, surety, sponsor, security, bail. A.
 ضَمِيم *zaim*, lion. A.
 ضَمِيرَان *zaimurān*, a species of fragrant herb. A.
- طَاعَن *pā'in* (P. pl. طَاعِنَان *pā'inān*), reviling; re-
 viler, gainsayer. A. [man; tyrant. A.
 طَافِي *pāghī*, leader of rebels, violent refractory
 طَائِق *ṭāq*, portico, cupola, dome. A.
 طَاقَت *ṭāqat*, strength, power, ability; strength
 to bear, power of endurance. A.
 طَال *pāla*, he (or it) was (or is, or becomes)
 long (3 per. perf. of طَوَّلَ). A.
 طَالَ لِسَانُهُ *pāla lisānuhu*, his tongue grows long. A.
 طَالِب *pālīb*, asking, seeking, desirous, urgent,
 eager, pressing, anxious to obtain, craving;
 candidate; lover. A.
 طَالِع *pālī'*, arising; fortune; the star of one's
 طَائِس *pā'us*, peacock. A. [nativity. A.
 طَائِسُ زَيْبِي *pā'us-zabī*, peacock-decorator. A.P.
 طَائِسِي *pā'usi*, belonging to a peacock; made of
 peacock's feathers. A.P.
 طَاهِر *pāhir*, pure. A.
 طَائِر *pā'ir*, flying; flier. A.
 طَائِرِي *pā'ire*, a bird, any thing that flies. A.P.
 طَائِفَة *pā'ifa*, company, party; band, train, troop;
 gang; sect; class. A.
 طَبَاع *pibā'*, nature, temperament, disposition. A.
 طَبَاحَةٌ *ṭabāḥa* (or طَبَاحَةٌ *ṭabāḥa*), slap, blow,
 buffet, cuff. P.
 طَبَائِع *ṭabā'i'* (pl. of طَبِيعَة *ṭabī'at*), natures,
 tempers, constitutions, capacities. A.
 طَبِيع *ṭab'*, nature, temperament. A.
 طَبِيعَاتُ أَرْبَعٍ *ṭab' ṭab'*, four humours, elementary
 qualities or complexions (which are found
 in man). P.A. [platform. A.
 طَبَق *ṭabak*, dish, tray; storey of a house, flat;
 طَبَقَةٌ *ṭabaḳa*, an entire tray, a whole salver. A.P.
 طَبَل *ṭabl*, drum. A.
 طَبْلَة *ṭabla*, large wooden dish in which fruits
 or perfumes are exposed, tray. A.
 طَبِيب *ṭabīb*, physician, doctor. A.
 طَبِيعَت *ṭabī'at*, natural habit, disposition, state
 of body or mind. A.
 طَبِيبُ طَبِيعَتِ شَأْسٍ *ṭabī'at-shānā*, knowing the tem-
 perament; skilful physician. A.P.
 طَرَابُلُس *ṭarabulūs* (or طَرَابُلُس *ṭarabulūs*), the
 city of Tripoli. A.
 طَرَابُلُسِي شَامٍ *ṭarabulūsi shām*, Tripoli in Syria,
 to distinguish it from طَرَابُلُسِي بَرْبَرِي *ṭarabulūsi*
gharb, Tripoli in Barbary. A.P.
 طَرَر *ṭarrār* (P. pl. طَرَرَان *ṭarrārān*), outpursue. A.
 طَرَب *ṭarab*, mirth, hilarity; excitement. A.
- طَارِم *ṭāram*, dome, vault. P. [ven. P.A.
 طَارِمِي أَعْلَى *ṭārami 'alā*, the highest vault, hea-
 vens. A.
 طَاعَة *ṭā'at*, obedience, service of God,
 worship or devotion. A.
 طَاعَتُهُ *ṭā'atah*, his worship, devotion to
 Him. A.P.

طرب *tarab, anez*, mirth-exciting; moving, affecting. A.P.

طرح *tarḥ*, manner, mode; position, establishment; fixing or laying the foundation of an edifice. A.

طرح دادن *tarḥ dādan*, to give (that is, compel to purchase) at a high price. P.A.

طرح فکندن *tarḥ fignadan*, to lay a foundation; to practise. A.P.

طرف *taraf*, direction, part, side, quarter. A.

طرفی *tarafe*, a portion, a part. A.P.

طریق *tarīk*, way, course, road; rite, profession, sect, creed. A.

طریق به طریق *ba tarīkī* (or طریق به *bar tarīkī*), by way of. P.A. [used adverbially]. A.

طریقاً *tarīkan*, as to the road (acc. of *tarīk*, طریقت *tarīkat*, mode of living, way of life; religious order. A.

پیر طریقت *pīr tarīkat*, superior of an order or sect, prior, abbot. P.A.

طریق *tarīke*, a way, one way, some way. A.P.

طعام *ta'am* (P. pl. طعامها *ta'amha*), meat, food, meal, viands, victuals. A.

طعام *ta'ma*, meat, food; dinner, meal. A.

طعن *ta'n* (or طعنه *ta'na*), blame, reproof, jeer, gibe, banter, taunt, sarcasm, censure. A.

طعن زدن *ta'na zadan*, to cast reflections, to revile, to jeer, to sneer at. A.P.

طعن زدن *ta'na-zadan*, jeering, sneering. A.P.

طفل *tifl*, child, infant. A.

طفلی *tifli*, childhood. A.

طفلی *tifle*, a child, a boy, a lad. A.P.

طفولیت *tufuliyat*, childhood, infancy. A.

طلا *pila*, gold, gilding; pure gold; gold fringe or wire. P.

طلاق *talāq*, divorce. A.

طلب *talab*, inquiry, requisition; claim, demand; pursuit, search, quest; invitation. A.

طلب نمودن *talab kardam*, and طلب کردن *namidan*, to demand, require; to seek, summon, call for; to expect, look for. A.P.

طلبکار *talabgar*, one who requires; suitor. A.P.

طلبدان *talbidan*, to seek; (a Persian verb coined from the Arabic). P. [ance. A.

طالع *tal'at*, aspect, countenance, sight, appearance *bi tal'atibi*, by his countenance. A.

طمع *tama'*, covetousness, desire, greediness, cupidity. A.

طمع داشتن *tama' dāshan*, and طمع کردن *tama' kardam*, to covet; to expect. A.P.

طنز *tanḥ*, sneer, sarcasm, ridicule. A.

طور *tūr*, mountain, especially Mount Sinai. A.

طوطی *tūṭi*, parrot. P.

طوع *tau'*, obeying, cheerfully submitting to. A.

طوعاً و کرهاً *tau'an wa karhan*, volens volens, willing or unwilling, willing or not. A.

طوفان *tūfan*, flood, deluge. A.

طول *tūl*, length. A.

طوله *tau'ila*, a long rope by which a number of horses, asses, goats, &c. are fastened together in a row; a row of horses, &c. so fastened; gang; stable. A.

طهارت *taharat*, ablution, cleanness, purification, sanctity. A. [ness. A.

طيب *tib*, good, excellence, sweetness, delicious-

طیب الادا *tibul' (properly طیب ta'ibul') adā*, melodious, musical. A.

طیب آمیز *tib-amaz*, blended with sweetness. A.P.

طیبت *tibat*, being good or sweet; sweetness. A.

طیبت آمیز *tibat-amaz*, imbued with goodness, mingled with sweetness. A.P.

طیبت لهجی *tib-lahjate*, a sweetness of intonation, melodiousness of voice. A.P.

طیب نفس *ba tibi nafs*, with a willing or cheerful mind. P.A.

طیر *tīr*, bird. A.

طیران *tayarān*, flying, flight. A.

طیر *taira*, levity of mind, frivolity; rage, wrath. A.

طیر *tīra*, regret, sorrow, shame. P.

طیش *taish*, inconstancy, levity, folly. A.

طیف *taif*, form, spectre, apparition, vision. A.

ظ

ظالم *ẓalīm* (P. pl. ظالمان *ẓalīmān*), cruel, unjust, iniquitous, oppressive; oppressor, tyrant. A.

ظالمی *ẓalīmī*, a tyrant, a certain tyrant. A.P.

ظاهر *ẓāhir*, outward, exterior; clear, evident, plain, obvious, apparent, manifest. A.

از روی ظاهر *az rūyi ẓāhir*, from outward appearance. P.A.

ظرافت *ẓurāfat*, ingenuity, dexterity; address; wit, facetiousness, pleasantry, jocularity. A.

ظریف *ẓarīf* (P. pl. ظریفان *ẓarīfān*), ingenious, clever, skillful; witty; man of wit and genius, wit. A.

ظفر *ẓaḥr*, conquest, victory, triumph. A.

ظل *ẓill*, shadow. A.

ظل الله *ẓillu 'llāhi*, the shadow of God. A.

ظلم *ẓulm*, tyranny, oppression; injustice, wrong, iniquity. A.

ظلمات *ẓulmāt, ẓulamāt, or ẓulumāt* (pl. of *ظلمة* *ẓulmat* or *ẓulumat*), darknesses. A.

ظلمات *ẓulmat*, darkness, obscurity; a dark region at the world's end, where the fountain of life is supposed to be. A.

ظلم *ẓalūm*, most tyrannical, unjust, or oppressive; a great tyrant. A.

ظم *ẓim*, thirst. A.

ظما *ẓama*, thirst, thirstiness. A.

ظما ظمنا *ẓama'um bi ẓalbi*, there is a thirst in my heart. A.

ظن *ẓann*, opinion, thought, idea; suspicion. A.

ظن حسن *ẓunni ḥasan*, good opinion. A.P.

ظن حسن *ẓunni ḥasan*, the good opinion. A.P.

ظهر *ẓaḥr*, back, outside. A.

ظهر *ẓaḥir*, backer, supporter; protector. A.

ع

عابد *'ābid* (p. pl. عابدان *'ābidān*) worshipper (of God or idols); religious recluse, devotee. A.

عابد فریبی *'ābid-ḥarībī*, a hermit-seducer. A.P.

عاج *'aj*, ivory. A.

عاجز *'ajiz*, weak, impotent, feeble, unable, incapable, hard pressed, wretched, at bay. A.

عاجز آمدن *'ajiz āmadan*, to prove feeble, unable, or incompetent, to fail. A.P.

عاجل *'ajil*, transitory, fragile, fleeting (hence, the present life). A.

عادت *'ādat* (pl. عادات *'ādāt*), custom, habit, wont, usage, use. A.

عادل *'ādil*, just, equitable. A.

عار *'ar*, shame, reproach, disgrace. A.

عارض *'ariz*, cheek; accident, misfortune. A.

عارف *'arif* (p. pl. عارفان *'arīfān*), wise, skilful, knowing, intelligent; knower (of God), holy; holy man. A.

عاريت *'ariyat*, anything borrowed or lent; loan. A.

عاشق *'ashiq* (p. pl. عاشقان *'ashiqān*), lover. A.

عاشقی *'ashiqī*, the relation of lover. A.P.

عامی *'aṣi* (p. pl. عامیان *'aṣiyyān*), disobedient, mutinous; sinner, rebel, transgressor. A.

عایت *'aṣiyat*, health, safety. A.

عافین *'aḥīn* (acc. pl. of عافی *'aḥī*), forgiving; forgivers. A.

عافین عن الناس *wa 'l-'aḥīna 'anī 'a nāsī*, and those who forgive men. A.

عاقبت *'āqibat*, and; in the end, at length, at last, after all, in the long run. A.

عاقبة الامر *'āqibatu 'l-aur*, at the end of the affair, finally. A. [wise. A.]

عاکل *'akīl* (v. pl. عاکلان *'akīlān*), intelligent,

عاکف *'ākīf* (p. pl. عاکفان *'ākīfān*), assiduous, attentive. A.

عاکفان کعبه *'ākīfāni ka'ba*, those who constantly remain in religious attendance at the Kaabah, or cubical temple at Mecca. A.P.

عالم *'ālam*, the world. A.

عالم *'ālim* (p. pl. عالمان *'ālimān*), learned, wise; learned man, doctor. A.

عالم الغیب *'ālimu 'l-ghaib*, knower of secret things; omniscient. A.

عالم آرای *'ālam-ārāi*, world adorning, adorning, or regulator of the universe. A.P.

عالم صورت *'ālamī ṣurat*, visible or external world. A.P. [world. A.P.]

عالم معنی *'ālamī ma'nā*, invisible or spiritual

عالمی *'ālamī* (pl. عالمیان *'ālamīyān*), a man, an inhabitant of the world; worldly-minded, worldling. A.P.

عالمی *'ālamī*, a world, a whole world. A.P.

عالمی *'ālimī*, a learned man. A.P.

عالی *'ālī*, high, exalted. A.

عام *'āmm*, common, vulgar, public, general, common people. A.

عامل *'āmil*, maker, doer, performer; practical, active; collector of revenue; (in grammar) governing (particle). A.

عامل الجر *'āmilu 'l-jarri*, one who draws or drags; (a particle) requiring the noun following to be marked with *kasra*, or sign of the genitive case. A.

عامی *'ammī*, untaught, illiterate; common, plebeian; (pl. عامیان *'ammīyān*) people, subjects. A.P.

عائد *'ā'idat*, (is or will be) returning (pres. part. fem. of the verb عاد *'āda*: see لا ت Anna). A.

عاء *'aḥḥ*, cloak open in front, without sleeves (worn by dervishes); a dervish's blanket or garment. A.

عباد *'ibād* (pl. of — *'abd*), servants. A.

عبادي 'ibādī, my servants. A.
 لعاده li 'ibādīhi, for his servants. A.
 عبادة or عبادت 'ibādāt, (p. pl. عبادتها 'ibādathā),
 worship, devotion; act of devotion, adora-
 tion. A.
 عبادتك 'ibādātika, of Thy worship. A.
 عبارت 'ibārat, phrase, expression, phraseology,
 mode of speech, or style in writing. A.
 عبد 'abd, servant, slave. A.
 عدي 'abdi, my servant. A.
 عبد القادر گیلانی 'abdu 'l qādir Gilāni, a doctor
 of eminent sanctity, born in the Persian
 province of Gilān, and died at Bagdad,
 A.H. 561, A.D. 1166. A.
 عبدنا 'abaduā, we have worshipped (perfect of
 the verb عبد 'abada). A.
 عبدنا 'abadnāka, we have worshipped (or
 served) Thee. A.
 عبرت 'ibrat, warning; subject for serious re-
 flection. A.
 عبرت گرفتم 'ibrat giriftam, to take warning. A.P.
 عبور 'ubūr, crossing (a river); transit, passage. A.
 عبور کردن 'ubūr kardan, to pass clear of, to
 clear. A.P.
 عیر 'abir, ambergris; a perfume composed of
 musk, sandal-wood, and rose-water. A.
 عیبری 'abiri, art thou ambergris? A.P.
 عتاب 'itāb, reproach, chiding, reproof, reprimand,
 censure, displeasure. A.
 عجائب 'ajā'ib (pl. of عجیبة 'ajībat), wonders,
 marvels, miracles. A.
 عجب 'ajb, pride, conceit, self-complacency. A.
 'ajab, wonder, astonishment, surprise, the
 wonder (was) I strange, marvellous. A.
 عجب کاری bu 'l 'ajab kār, a strange piece
 of business! A.P.
 چی عجب chi 'ajab, what wonder? A.A.
 عجبتر 'ajabtar, stranger, more marvellous. A.P.
 عجز 'ajz, weakness, impotence, incapacity. A.
 عجل 'ijl, calf. A.
 عجلأ جسدأ 'ijlan jasadān, (acc.) a calf of red
 gold; the golden calf of the children of
 عجم 'ajam, Persian. A. (Israel. A.
 عجمی 'ajamiy, foreign; Persian. A.
 عجمه 'ajūz, five, (or according to some) seven,
 days at the winter-solstice, the last few
 days of winter. A.
 عجن 'ajin, plaster, mortar, cement; dough. A.

عجین الکس 'ajin 'l kilī, mortar (made of
 lime. A. [like. A.
 عداوة or عداوت 'addawt, hostility, enmity, dis-
 cord
 عدت 'iddat, the time of probation which must
 expire before a divorced woman can be re-
 married. A.
 عدل 'adl, justice, equity. A. [married. A.
 عدم 'adam, 'adma or 'adum, deficiency, priva-
 tion, loss; absence; non-existence; anni-
 hilation. A.
 عدو 'aduww, enemy, foe. A. [hilation. A.
 عدوک 'aduwwika, of thine enemy. A.
 عادل 'adāl (pl. of عادل 'ādil), just men. A.
 عدیل 'adil, equal in weight or in quantity,
 equiponderant; (hence) a travelling com-
 panion seated in a litter on the opposite
 side of a camel. A.
 عذاب 'azāb, punishment, torment, torture. A.
 عذاب النار 'azāba 'a nār, (from) the torments
 of the fire (accusative). A.
 عذار 'izār, face, cheek. A. [ment. A.
 عذر 'izr, excuse, plea, apology, acknowledg-
 ment
 عذر خواستن 'izr khwāstan, to beg pardon or
 excuse, to apologize. A.P.
 عذر ندان 'izr nihādan, to excuse, pardon. A.P.
 عذری 'izri, my apology, my excuse. A.
 عراق 'irāk, the ancient Chaldaea, Irāk; name
 of a mode in music. A.
 عرب 'arab, Arabia; Arab; Arabs. A.
 عریبه 'arabā, conflict, scuffle, disturbance,
 quarrel, drunken riot. A.
 عربی 'arabiyy, Arabian; the Arabic language. A.
 عرصه 'arṣa, area, space, extent, court; board
 (for chess or draughts). A.
 عرض 'arz, representation, statement, petition. A.
 'arz, reputation, fame, character. A.
 عرفنا 'arafnā, we have known (perf. of the verb
 عرف 'arafa). A.
 عرفناک 'arafnāka, we have known Thee. A.
 عرق 'irq, root, stock. A. [spirit, rack. A.
 'arak, perspiration, sweat; blush; juice,
 عرقها 'irqahā, its root, or stock. A.
 عروس 'arūs, bride, spouse. A.
 عروسی 'arūsi, nuptials, wedding. A.P.
 عریان 'aryān, naked, nude; stripped, robbed,
 deploiled. A.
 عز 'azza, he was great or glorious; hence, incom-
 parable, glorious (epithet of the Deity). A.
 عز نصره 'azza nasruhu, May his victory be
 glorious! A.

عز *'izz*, glory, dignity, grandeur, excellence. A.
 عزب *'azab*, unmarried man, bachelor. A.
 عزيم *'azam* I am a bachelor. A.P.
 عزة or عزت *'izzat*, honour, dignity, glory. A.
 عزت *ba 'izzat*, with honour. P.A.
 عزت *ba 'izzat*, more honourable. P.A.
 عزت *'azlat*, retirement, solitude, seclusion, sequestration, voluntary resignation. A.
 عزم *'azm*, undertaking, design, resolve, determination, preparation. A.
 عز وجل *'azza wa jalla*, May He be honoured and glorified! (as epithets of the Deity) Great and Glorious. A.
 عزيز *'aziz*, precious, dear, valued; lover; excellent, honourable, glorious, venerable; (A title given to Potiphar, prince of Egypt, in the chapter of the Kur'ān entitled "Joseph," and hence) prince or king of Egypt. A.
 عزوي *'aziz*, the precious, excellent one; an excellent object. A.P.
 عزيمت *'azimat*, incantation, spell; resolution, undertaking; departure. A.
 عز *'azr*, difficulty, distress. A.
 عز مع العسر *inna ma'a l' 'azri yusra*, verily along with distress (is) ease. A.
 عزل *'a'al*, honey: A.
 عشاء *'ashā*, supper. A.
 ... *'ishā*, the first watch of the night, evening; evening prayer. A.
 عشاق *'ushshāq* (pl. of عاشق *'ashiq*), lovers; (see برده). A.
 عشرت *'ishrat*, agreeable conversation, enjoyment, joy, happiness, conviviality, jollity. A.
 عشق *'ishk*, love. A.
 عشق بازي *'ishk-bāzi*, love-making, loving, amorous talk:—*'ishk-bāzi*, a lover. A.P.
 عصا *'asā*, stick, staff, wand; yard, penis. A.
 عصارة *'asāra*, juice, expressed juice. A.
 عصر *'asr*, age, time. A.
 عصمت *'ismat*, chastity, continence, purity. A.
 عصيان *'isyan*, sinning, sin; rebellion, opposition. A. [elbow. A.
 عضد *'azud*, the arm from the shoulder to the elbow:—*'azud* *'d dawlati l' fākirati*, the arm of the victorious empire. A.
 عضو (P. pl. عوا *'awā*), limb, joint. A.
 عضوي *'awwi*, one member, a member. A.P.

عط *'atā*, giving, bestowing; present, gift, donation; payment. A. [gift. A.
 عطار *'attār*, dealer in perfumes and drugs, drug-shop. A.
 عطش *'atash*, of thirst (acc. of عطش *'atash*, thirst, used adverbially). A.
 عظيم *'aẓim*, great, large; high in dignity or value. A. [innocence. A.
 عفت *'afīf*, abstaining, continence, chastity; A.
 عفو *'afw*, pardon, forgiveness. A.
 عقب *'akab*, heel; after, behind. A.
 عقب در عقب *'akab*, afterwards, subsequently. P.A.
 عقيب *'uqūb*, end; reward; life to come. A.
 عقد *'aqd*, knot; cinster; bond, contract; resolve; closing or settling (a bargain). A.
 عقد بستی *'aqd bastan*, to tie a knot. A.P.
 عقد نکاح *'aqli nikah*, marriage-knot. A.P.
 عقد *'aqla*, knot; marriage-knot; frown. A.
 عقل *'aql*, intellect, reason, judgment, sense. A.
 عقوبت *'uqūbat*, punishment, torture, torment. A.
 عقل *'aql* (pl. of عقل *'aql*), intellects, understandings, reasoning powers. A.
 عقولهم *'uqūlhim*, of their understandings. A.
 عقولهم قدر عقولهم *'ala hadri 'uqūlhim*, according to the capacity of their understandings. A.
 عكس *'aks*, reverse, contrary, opposite, inversion. A.
 عكس الدجی *'akri 'd dajā*, in the opposite of darkness, i.e. in brightness. A.
 علا *'alā*, he was high; (hence) Most High. (epithet of the Deity). A.
 علاج *'ilāj*, medical treatment, doctoring, remedy, cure. A.
 علامت *'alāmat*, sign, mark, characteristic. A.
 علامه *'allāma*, most learned (man). A.
 علانية *'alāniyat*, external deportment. A.
 علانی جلا *'alāniyati hāza*, this my outward and visible conduct. A.
 علت *'illat*, cause, reason, motive, pretence, pretext, plea; accident, misfortune, casualty; disease; grounds of a charge or accusation. A.
 علتی *'illat*, a ground for any charge or accusation, a plea of arraignment. A.P.
 علفزار *'alaf-zār*, pasture, meadow. A.P.
 علت *'alikat*, was, or had been suspended (3rd sing. fem. pass. of the verb علی). A.
 علت بالتجر الأخضر نار *'alikat bi 'sh ahqari 'l' aḥḥ- qari nār*, (as though) fire was suspended from the green tree. A.

علم 'ilm, learning, knowledge, science. A.
 . . 'alam, flag; banner; badge, distinctive
 mark worn on the dress; epaulet. A.
 علماء 'alawā (pl. of عالم 'ālim), learned men,
 alimas or doctors. A.
 علم شدان 'alam shudan, to be conspicuous, dis-
 tinguished or famous. A.P. [meto. A.P.
 علم محاسبه 'ilmī muḥāsibah, the science of arith-
 metic. A.
 علو 'uluw, height, exaltation. A.
 علوه 'uluwahu, his high station (acc. governed
 by the preceding verb ادا 'adā). A.
 علیم 'ulīm (pl. of علم 'ilm), sciences. A.
 علوی 'uluwī, high, sublime. A.
 . . . 'alawī, a descendant of Ali, the son-in-
 law of Muhammad. A.
 علیم 'alawīyam, I am a descendant of Ali. A.P.
 علي 'alā, upon, on, over, above; against, after,
 according to. A.
 علي دين ملوکهم 'alā dīnī mulūkishim, according
 to the religion of their princes. A.
 علی الدوام 'alā 'd dawāmi, perpetually, always. A.
 علی العباد 'alā 'l 'ibādī, against servants. A.
 علی الفطرة 'alā 'l fīṭratī (in the text, erroneously,
 الفرة), within the pale of the true religion
 (Islam). A. [the measure. A.
 علی قدر 'alā kadri, in proportion, according to
 علی الليل 'alā 'l lailī, through the night. A.
 علی المصنف 'alā 'l muṣannif, on the author; it
 rests with the author (to prove). A.
 علی 'alā, height, sublimity, glory, dignity. A.
 علی 'aliy, Ali, the cousin and son-in-law of
 Muhammad. A.
 علی 'alaiya, on me, upon me, against me. A.
 علیا 'alyā (fem. of اعلی 'ālī), upper, higher. A.
 علی يد علی 'alyā 'l yadī, the upper (i.e., the bestow-
 ing) hand. A.P.
 علیک 'alaika, upon thee, i.e., thou oughtest to
 do; against thee. A.
 علی ما علیک mā 'alaika, what is laid upon, or is in-
 cumbent on thee. A.
 علیہ 'alaihi, upon or against him. A.
 علیہا 'alaihā, on, upon, against her (or it). A.
 علیہ السلام 'alaihi 's salām, on him be peace. A.
 عم 'amm (x. pl. عمان 'ammān), father's brother,
 paternal uncle. A.
 عم بني عم buni 'amm, sons of a paternal uncle,
 first cousins. A.

عمارت 'imārat, edifice, building, structure
 reparation, relitting. A.
 عدة 'umdat and 'umida, support, prop, but-
 tress (generally occurring in composition). A.
 عمدة الخواص 'umdatu 'l khawāṣṣ, pillar of the
 nobles, prime minister. A.
 عمدة الملوك 'umdatu 'l mulūk, the pillar of
 عمر 'umur, age, life; long life. A. [king's. A.
 . . . 'umar, Omar (a man's name). A.
 عمر 'amran (acc. of عمرو 'amr), a proper name;
 'Amr; (the genitive is عمرو 'amris). A.
 عمرو 'amr (pronounced عمر 'amr, the r, waw
 being added to distinguish this word from
 عمر 'umar), a proper name; a fictitious
 name, like John Nokes, used in scholastic
 and juridical treatises. A.
 عمرو لیث 'amr laiz, name of the second Sultan
 of the dynasty of the Saffarides who reigned
 in Persia. A.
 عمري 'umri, a life, a life time. A.P.
 عمل 'amal (x. pl. أعمال 'amālā), work, labour,
 act, action, practice, business, service, em-
 ploy; good works. A.
 عمل 'amila, he did, he wrought. A.
 عمل ما حیا man 'amila ṣaliḥan, he who doeth
 a good deed. A.
 عمل فرمودن 'amal farmādan, to put in office,
 to employ. A.P.
 عموم 'awām, community, universality. A.
 علی العموم 'alā 'l 'awām, commonly, generally. A.
 عموم 'awām, universal, general, expansive, diffu-
 sive, comprehensive. A.
 عن 'an, off, from, from off; of. A.
 عا 'amā, adversity, distress, teen. A.
 عاب 'annab, jujube-tree and fruit. A.
 عاب رنگ 'annab-rang, jujube-coloured. A.P.
 عاد 'inād, obstinacy, perverseness, violence,
 hostility, contention. A.
 عائد 'anā'id (pl. of عقود 'anqūd), clusters,
 عان 'inān, rein, bridle. A. [bunches. A.
 عايت 'ināyat, aid, assistance, favour, counte-
 nance, protection. A.
 عنبر 'ambar, ambergris (a perfume to which
 jetty hair is frequently compared). A.
 عند 'inda, with, at, at the time of, near. A.
 عند الله 'inda 'l-lāhi, in the sight of God. A.
 عند الاعيان 'inda 'l ā'yānī, in the presence of
 the nobles. A.

وَجَدَ حَبَابَ السَّحَابِ *wa 'inda hubābi 'a ṣalāh-rāfi*, and at the time of the blowing of the cloud-scattering winds. A.

عندليب *'andalīb*, nightingale. A.

عنوان *'aṣṣunān*, the best part (of a thing); the vigour, beauty, freshness, flower or prime (of youth). A.

عنكبوت *'ankabūt*, spider. A.

عنه *'anhu*, of him, with him. A. [him. A.]

عنه راضٍ *'anhu raḍīn*, satisfied, or pleased with

عواقب *'awāqib* (pl. of عاقبة *'āqibat*), ends, issues, consequences. A. [his last end. A.]

عواقبه *'awāqibahu* (acc.), his future destinies.

عوام *'awām* (pl. of عامة *'āmmat*), common people, commonalty. A.

عوام الناس *'awām al-nās*, the common people, the multitude. A. [blemishes. A.]

عيوب *'awā'id* (pl. of عيب *'aib*), defects, faults.

عوائد *'awā'id* (pl. of عائدة *'ā'idat*), returns; profits, gains, advantages. A.

عود *'ūd*, aloë-wood. A.

عوض *'uwaḍ*, equivalent, substitute, anything given or received in exchange; lieu, stead. A.

عون *'awn*, aid, help, assistance. A.

عهد *'ahd*, time, reign; agreement, compact, covenant, engagement; vow, promise, rule. A.

عهد *'ahda*, office, appointment, trust; obligation; charge, accusation. A.

عهد بدر آملن *'ahda ba dar āmlan*, to quit one's self of an obligation or charge or allegation; to pay off, become quits. F.

عراي *'ayā'i*, deceit, cunning, trick, stratagem. A.P.

عيال *'iyāl* (pl. of عيل *'ayyil*), family, children, household, domestics. A.

عيب *'aib* (v. pl. عيبا *'aibhā*), fault, defect, failing, vice, blemish, disgrace. A.

عيب كردن *'aib kardān* (or عيب گرفتن *giriftan*), to accuse, reproach, censure, criticize, blame, find fault with, slander, vilify, take notice of (or carp at) faults and failings. A.P.

عيب جو *'aib-jū* (v. pl. عيب جوياں *'aib-juyān*), fault-finder, censorious, carper, caviller. A.P.

عيبی *'aiba*, a blemish, a fault, a defect. A.P.

عيد *'īd*, festival, fête, holiday. A.

عيد الاضحية *'īd al-ḍhiḥ*, the festival of sacrifices celebrated at Mecca, on the 10th of ذی الحجة *ḍi ḥiǧǧa*, the last month of the Arabian year, in honour of Abraham's offering up (as the Muhammadans say) Ishmael. A.P.

عيسی (pl. of عیسى *'īsā*), (camels) of a whitish yellow colour. A.

عیسی *'isā*, Jesus. A.

عیش *'aish*, life; pleasure, enjoyment. A.

عين *'ain*, eye; fountain, source; the very essence, individual, thing itself; certainty, accuracy, veriest. A.

عين جيرانی *'ain min 'aini jirānī*, from the eyes of my neighbours. A. [pitch. A.]

عين القطر *'ainu 'l ḥiṭr*, the very essence of

عيوب *'ayūb* (pl. of عيب *'aib*), vices, faults, defects, blemishes. A.

ع

غار *ghār*, cave, cavern, den. A.

غارت *ghārat*, hostile incursion, foray, raid for predatory purposes; robbery; plunder, booty. A.

غازی *ghāzī*, warrior, conqueror; one who wages war against infidels; a rope-dancer, tumbler, juggler. A.

غاص *ghāṣa*, he has sunk or plunged (3 pers. sing. perf. of غوص *'awṣ*). A.

غاصبی *ghāṣi* (pl. of غاصبي *ghāṣi*), (him who) has sunk into the sand-heaps. A.

غافل *ghāfil*, forgetful, negligent, remiss, inattentive, off one's guard. A.

غالب *ghālib*, overcoining, superior, prevailing, paramount, predominant, overpowering, strong, triumphant, victorious; chief, most. A.

غالب آمدن *ghālib āmadan*, to overcome, prevail against, get the better of. A.P.

غالب اکثر *ghālib akṭar*, on most occasions. A.P.

غائب *ghā'ib*, absent, invisible, out of sight; departed, disappeared. A.

غایت *ghāyat*, end, point, extremity, limit, extreme, excess, intensity. A.

غایت به *ghāyat bi*, in the extreme. A.P.

غائب *ghā'ib*, every second day. A.

غبار *ghubār*, dust. A.

[traitor. A.]

غدار *ghaddār*, faithless, perfidious, treacherous;

عذر *ghadr*, perfidy, treachery, treason. A.

غذیت *ghaḍita*, thou hast been nourished (pass. of the verb غذا *ghaḍa*, he nourished). A.

غراب *ghurāb*, crow, raven. A.

غراب النین *ghurābu 'l bānī*, O raven (whose appearance or croak is ominous) of separation! A.

غرامت *gharāmat*, mulct, fine; tribute; a debt which must be paid; injury, damage. A.

غرائب *gharā'ib* (pl. of غريبة *gharībah*), extraordinary and strange things, rarities. *A.*
 غريب *gharīb* (pl. of غريب *gharīb*), stranger, friendless, poor. *A.*
 غربال *ghirbāl*, large sieve. *A.*
 غربت *ghurbat*, foreign travel, exile, expatriation, emigration. *A.*
 غرض *gharnz*, intention, design; selfish purpose, aim or interest; spite, rancour, grudge; (adv.) in short. *A.*
 غرضي *gharuzi*, a spite, a grudge, an ill turn. *A.P.*
 غرفة *ghurf*, upper chamber, balcony on the top of a house. *A.*
 غرق *ghark*, immersion, sinking, drowning. *A.*
 غرق شدن *ghark shadan*, to be swamped, to founder; to be plunged or drowned. *A.P.*
 غرور *ghurur*, deception, delusion; pride, haughtiness; vain-glory, vanity; insolence; flattery, adulation. *A.*
 غرور *ghurra* (for *A. gharra*), deceived, deluded, imposed upon; haughty, proud. *P.*
 غريب *gharīb* (*P.* pl. غريبان *gharībān*), uncommon, strange, foreign; wondrous; poor; stranger. *A.*
 غریبی *gharībī*, peregrination, foreign travel; foreignness; poverty, indigence. *A.*
 غریبی *gharībī*, a stranger, a foreigner. *A.P.*
 غرق *gharik*, immersed, sunk, sinking, drowning, drowned. غریقاً *gharīqan* (acc.) *A.*
 غرغرة *gharḡra*, clamour, outcry, shout; roll (of a drum). *P.*
 غزالی *ghazzālī*, name of a celebrated philosopher and controversialist, who died A.H. 500. *A.*
 غزل *ghazal*, anacreontic poem; ode. *A.*
 غصة *ghusṣa*, choking sensation, suffocation; anguish, distress, pain, sorrow; displeasure, wrath. *A.* [branches, boughs. *A.*
 غصن *ghusn*, (pl. of غصن *ghusn*), young. *A.*
 غصان *ghasṣān*, angry, chiding. *A.*
 غفران *ghufrān*, remission of sins, pardon, forgiveness, absolution. غفراناً *ghufrānan*, (acc.) *A.*
 غفرت له *ghufirtu lahu*, I have pardoned him. *A.*
 غفلت *ghaflat*, neglect, negligence, thoughtlessness, carelessness, forgetfulness, remissness. *A.*
 غفور *ghafūr*, forgiving, pardoning (by God). *A.*
 غلام *ghulam* (*P.* pl. غلامی *ghulamān*), slave, servant, lad, page. *A.*

غلة *ghalḥā*, thickly planted (orchard). *A.*
 غلبه *ghalabat* or *ghalaba*, victory, predominance, overpowering. *A.* [overcome. *A.P.*
 غلبه کردن *ghalabo kardan*, to prevail against, to win. *A.*
 غله *ghalla*, corn, grain. *A.*
 غلط *ghalat*, fault, error, blunder, mistake. *A.*
 غلطیدن *ghalfidan*, to roll, wallow, wallow. *P.*
 غلیظ *ghaliṣ* (*P.* pl. غلیظان *ghaliṣān*), gross, filthy, coarse, rough, hard-hearted, brutal. *A.*
 غم *ghamm*, grief, sorrow, sadness, regret; care, concern, solicitude, anxiety; harm, loss. *A.*
 غم خوردن *ghamm khagurdan*, to grieve, sorrow; to devour sorrow, to sympathize with. *A.P.*
 غم داشتن *ghamm dāshdan*, to care, have a care. *A.P.*
 غم فردا *ghammī fardā*, cares of the morrow. *A.P.*
 غمان *ghammān*, informer, accuser, detractor. *A.*
 غمت *ghammāt*, care to thee, care of thee. *A.P.*
 غمزه *ghamza*, glance; amorous glance, ogling; wink, nod. *A.*
 غمی *ghumme*, a grief, a sorrow. *A.P.*
 غنایم *ghanā'im* (pl. of غنیمه *ghanimat*), spoils. *A.*
 غنی *ghaniy*, rich, independent. *A.*
 غنی تر *ghanitar*, richer, wealthier. *A.P.*
 غنیمت *ghanimat*, fortunate hit; prize, gain, booty; blessing, precious privilege. *A.*
 غنیمت شمردن *ghanimat shamurdan*, to count as a precious opportunity, to esteem as a privilege. *A.P.*
 غواشی *ghawāshī* (pl. of غاشیه *ghāshiyat*), coverings for saddles, (such as grooms in Persia and India to this day carry on their shoulders, with which they cover the saddle every time their master alights from his horse). *A.*
 غمایتی *ghamāshī* *hāmīlā* ? *ghamāshī*, (as) carrier of the saddle coverings (acc. used adverbially). *A.*
 غواص *ghawāṣ*, diver for pearls, pearl-fisher. *A.*
 غور *ghaur*, deep reflection, profound meditation, mature consideration. *A.*
 غوطه *ghoṭṭa*, dive, dip, housing, ducking. *A.*
 غوطه خوردن *ghoṭṭa khagurdan*, to get a ducking. *A.P.*
 غوک *ghūk* (pl. غوکان *ghūkān*), frog. *P.*
 غیاث *ghiyāṣ*, succour, redress, aid, help. *A.*
 غیاث الاسلام *ghiyāṣu 'Islām*, defender of true faith. *A.*

غيب *ghayb*, concealment, invisibility; concealed, secret, hidden, invisible; supernatural riches. **ا.**

غائب *ghāib-dāa*, seer, one who knows future events or secrets; omniscent. **ا.پ.**

غيث *ghaiṭat*, absence, separation, losing sight.

... **ghibat**, slander, back-biting. **ا.** [of. **ا.**

غير *ghair*, other, other than, different. **ا.**

غير *ghayra*, he altered, made a change (2nd form of the verb **غَلَّ** *ghalla*, for **غَيَّرَ**). **ا.**

غَيَّرَ *as 'ah aḥabū ghayyara bi*, and hoariness has wrought a change in me. **ا.**

غَيْرَت *ghairat*, zeal, jealousy. **ا.**

غَيْرُ مَانِعٍ *ghairu māni'is*, (is) not preventing, does not prevent. **ا.**

غَيْرِي *ghairi*, beside me, other than me. **ا.**

غَيْبَ *ghaib*, rage, ire, fury, wrath, anger. **ا.**

ف

ف *fa* (particle of gradation), and so, and consequently, and thereupon, for, then, therefore. **ا.** [woman. **ا.**

فَجِيرَا *fajira* (fem. of **فَجِير** *fajir*), an unchaste

فَاحِش *fāḥish* (fem. **فَاحِشَة** *fāḥisha*), shameful,

impudent, indecent, outrageous. **ا.**

فَاحِشَة *asai fāḥisha*, whorish woman. **پ.ا.**

فَاحِش *fakhr*, splendid, glorious, brave, showy; distinguished, honourable, precious; important. **ا.**

فَإِذَا *fa idā*, then, in that case, therefore. **ا.**

فَارِس *fāris*, Persia proper. **پ.**

فَارِس *fāris*, rider (of a mule or ass); cavalier. **ا.**

فَارِسِي *fārisi*, Persian. **پ.** [empty. **ا.**

فَارِغ *fāriḡh*, free, at leisure, free of care; void,

فَاسِد *fāsid*, bad, vicious, vitiated, perverse, perverted, immoral. **ا.** [learn. **ا.**

فَاسِق *fāsiq*, worthless, impudent; sinner, adul-

فَاضِل *fāzil*, eminent, excellent, highly gifted or

otherwise distinguished; learned, pious. **ا.**

فَاضِلَتَر *fāziltar*, better, more excellent, more

learned. **ا.پ.**

فَإِنِّي *fa agallu*, then would I be the whole

day (imperf. of the verb **ظَلَّ** *zalla*, with

ب). **ا.**

فَاك *faka*, fast, starvation, extreme hunger;

want, poverty, destitution. **ا.**

فَاك *fam*, colour, hue (in comp.), as **فَاك** *siyāh-fam*, dark-coloured, black, swarthy. **پ.**

فَاك *fa la*, and if. **ا.**

فَاك *fa anta*, then thou. **ا.**

فَاك *fa anta muḥārifu*, then thou (art) a bringer of war. **ا.**

فَاك *fādat* and *fāda*, advantage, benefit, use. **ا.**

فَاك *fa inna 'l fādata*, for of a truth the advantage. **ا.**

فَاك *fā'ik*, superior, surpassing, transcendent. **ا.**

فَاك *futādan*, to fall. **پ.**

فَاك *futāda*, fallen, dropped; gotten. **پ.**

فَاك *fath*, victory. **ا.**

فَاك *fatha*, the vowel mark (' a); the beard. **ا.**

فَاك *fath*, a victory, a conquest. **ا.پ.**

فَاك *futad*, he falls or should fall (aor. 3 p. sing. of *futādan*). **پ.**

فَاك *fitna*, insurrection, stir, disturbance, mischief, strife, tumult, sedition, political revolution, riot, uproar, row; scourge, evil, pest; trial. **ا.**

فَاك *fitna-angez*, strife-exciting, disturbance-creating. **ا.پ.** [ness. **ا.**

فَاك *futuwwat*, generosity, liberality; manli-

فَاك *fated*, judicial decree given by the mufti. **ا.**

فَاك *fajir*, wickedness, debauchery. **ا.**

فَاك *fakhr*, glory, ornament. **ا.**

فَاك *fakhr 'd dīn*, (lit. the glory of religion), a proper name. **ا.**

فَاك *fakhr*, my glory, my boast. **ا.**

فَاك *fida*, sacrifice, ransom, redemption, offering, devotion for another. **ا.**

فَاك *farr*, splendor, pomp. **پ.**

فَاك *fara*, towards, in front. **پ.**

فَاك *fara*, the river Euphrates. **ا.**

فَاك *fara chang āwardan*, to get into one's grasp, to clutch; to acquire. **پ.**

فَاك *farāk*, large, broad, wide, capacious; plentiful. **پ.**

فَاك *farāk-rū*, of an open, pleasant countenance:—*farāk-ravi*, width of step, going

fast; extravagance, profusion, excess. **پ.**

فَاك *farāk-nakhu*, great talker, loquacious or garrulous (person). **پ.**

فَاك *farākhi*, amplitude, abundance. **پ.**

فَاك *firā*, fleeing away, flight. **ا.**

فَاك *furā rauidan*, to arrive; to come forward; to encounter, meet; to surround,

comprehend, overtake. **پ.**

رفار *farā raftan*, to go out, go forward, advance. *r.*
 فراز *farāz*, above, upon, on; before, in presence; entrance, ingress, inferior; shut, closed. *r.* [come in at. *r.*
 فراز آمدن *farāz āmadan*, to come up to; to
 از در فراز آمدن *az dar farāz āmadan*, to come in by the door. *r.*
 فراست *farāst*, intelligence, sagacity, ingenuity, shrewdness, acuteness; physiognomy. *ا.*
 فراستی *farāsti*, a shrewdness. *ا.پ.*
 فراش *farāsh*, one who spreads the carpets or cushions in the palaces of kings or great men, a chamberlain: (these persons often officiate as executioners). *ا.*
 فراغ *farāgh*, cessation, rest from toil, tranquillity, peace of mind; leisure. *ا.*
 فراغت *farāghat*, leisure, freedom from business, care, and trouble; retirement, disengagement, independence; forgetfulness. *ا.*
 فراق *farāq*, separation, absence; loss, departure, death. *ا.*
 فرا گرفتن *farā giriftan*, to envelop. *r.*
 فراموش *farāmush*, forgotten; forgetfulness. *r.*
 فراموشی *farāmushat*, forgetfulness of thee; thee forgotten. *r.*
 فراموشی *farāmush*, forgotten. *r.*
 کردن فراموش *farāmush kardan*, to forget. *r.*
 فراوان *farāvān*, large, excessive, abundant, numerous, ample, full, copious, plenteous, complete, overflowing. *r.*
 فراهم *farāham*, together. *r.*
 آوردن فراهم *farāham āvardan*, to collect, gather, scrape together (as a faggot or bundle); to shut, close. *r.*
 فراهم شدن *farāham shudan*, to come together, to be closed. *r.*
 فر *farbāh*, fat. *r.*
 فرهی *farbāhi*, fatness. *r.*
 ... فرهی *farbāhi*, a fat man, a fat person. *r.*
 فرقت *farāt*, decrepit old dotard. *ا.*
 فرج *farj*, privities (of male or female). *ا.*
 فرجام *farjām*, end, conclusion, issue. *r.*
 فرح *farah*, joy, gladness, glee. *ا.*
 فرخ *farukh*, happy, fortunate. *r.*
 فرخنده *farukhunda*, prosperous, happy. *r.*
 طالع فرخنده *farukhunda-tālā*, of happy destiny. *r.ا.*

فردا *farḍā*, to-morrow; the next life. *r.*
 فرزند *farzand* (pl. فرزندان *farzandān*), son, child. *r.*
 فرزند پر خاست *farzand bar-khāst*, with children grown up, having grown up children. *r.*
 فرس *fersā*, the queen (at chess). *r.*
 فرستادن *fristādan*, to send, despatch, commit. *r.*
 فرسنگ *farang*, paces, leagues. *r.*
 فرسوده *farūda*, fatigued, wearied; damped, discouraged, dispirited. *r.*
 فرش *farsh*, carpet, rug, or anything similar spread on the ground; pavement, flooring. *ا.*
 فرشته *fristā*, angel. *r.*
 فرشته *fristā'e*, an angel. *r.*
 فرشته خوی *fristā-khō*, angel-tempered, of angelic disposition. *r.*
 فرصت *fiyasat*, opportunity, occasion; convenience; advantage, boon. *ا.*
 فرض *farz*, divine or positive command; injunction, obligation. *ا.*
 فرا *far*, excess, committing excess. *ا.*
 فرعون *Far'aun*, Pharaoh (a title common to the ancient kings of Egypt, as that of Ptolemy to the later sovereigns). *ا.*
 فرعون *far'aun*, Pharaoh-like, proud, arrogant, haughty. *ا.*
 فرق *farq*, separation, distinction, difference. *ا.*
 فرمان *farmān*, command, order, mandate. *r.*
 فرمان بردن *farmān burdan*, to obey orders. *r.*
 فرمان دادن *farmān dādan*, to issue an order. *r.*
 فرمان بردار *farmān-bardār*, submissive, obedient to command. *r.*
 فرمان بردارم *farmān-bardāram*, I am obedient, I obey orders. *r.* [rider, lord, king. *r.*
 فرمانده *farmān-dih*, ruling, issuing mandates; *×*
 فرمانده *farmādan*, to order, command, prescribe, assign; (when used in reference to any one in an exalted station, it simply means "to any"). *r.ا.*
 فرمانده *farmāda*, commanded; having commanded; hath commanded. *r.*
 فرنگ *farang*, Frank or European. *r.*
 فرو *faro*, *firo* or *faro*, down, downward, below, under, beneath. *r.*
 فرو بردن *faro burdan*, to carry down, to lower; to swallow; to dip, plunge. *r.*
 فرو بستن *faro bastan*, to hind, lie down; to stop, shut, close; to obstruct, bar; to fail. *r.*

پوشیدن *farō پوشidan*, to put on, to clothe. *P.*
 فرو *farōtar*, lower. *P.*

فروختن *farokhtan*, to sell, to barter away; to
 inflame, kindle, light. *P.* [utter. *P.*

فرو خواندن *farō khānidan*, to hold forth, to
 فرو *firod* or *fired*, down. *P.*

فرو آمدن *firod āmadan*, to come down, de-
 scend. *P.*

فرو آوردن *firod ācardan*, to bring down, to
 lower. *P.*

فرو رفتن *farō raftan*, to go down (as breath into
 the lungs by inspiration); to sink. *P.*

فروش *firosh*, selling; seller, vendor. *P.*

فرو غلظیدن *firo ghalẓidan*, to roll down. *P.*

فرو کوفتن *farō koftan*, to knock down. *P.*

فرو گذاشتن *farō guẓāshdan*, to pass over, pass
 by, leave out, omit, spare, overlook. *P.*

فرو گفتن *farō guftan*, to talk over, of, or about. *P.*

فرو ماندن *farō māndan*, to lag, remain behind,
 be exhausted, fail, to break down, sink,
 flag. *P.* [scoundrel. *P.*

فرو-مایه *farō-māya*, low, mean, baseborn, ignoble.

فرو نشانیدن *farō nishāndan*, to allay, quell,
 quench, extinguish. *P.*

فرو نشستن *farō nishastan*, to subside; go
 out. *P.*

فرو کشیدن *farō kishdan*, to hang down. *P.*

فرو کشته *firo kishda*, hanging down, pendulous. *P.*

فرو هیلیدن *firo hūidan*, to force or drive down,
 to expel. *P.*

فرونگ *farhang*, wisdom, intelligence, under-
 standing, science; dictionary, lexicon. *P.*

فروید *fiyūd*, cry for help or redress, complaint. *P.*

فروید-راز *fiyūd-raz*, redresser of grievances,
 helper, succourer. *P.*

فروید-رازی *fiyūd-razi*, assistance, redress. *P.*

فرویه *firob* or *farsh*, deception, fraud, duplicity,
 trick; (imp. of *firoftan*, used as latter part
 of compounds) deceiving; ravishing. *P.*

فرویدان *firobidan*, or *firobīdan*, to deceive, se-
 duce, beguile. *P.*

فرویدان *Farūdā* or *Farūdāf*, seventh king of
 Persia of the first or Peshdādian dynasty.
 He delivered Persia from the tyranny of
 the usurper Zakhāk. *P.* [ravish. *P.*

فرویدن *firoftan*, to deceive, beguile; to steal.

فرو *firolā*, troop, squadron, party; division,
 class; section. *A.*

فرویدن *farūdan*, to increase, multiply. *P.*

فرون *farān*, increased, augmented. *P.*

فروزی *fuzūn*, increase. *P.*

فاسد *fasād*, depravity, vice, vicious conduct,
 corruption, perverseness, mischief, villainy,
 iniquity; violence, war, detriment. *A.*

فضا *fazā*, expanse, space, room; rejoicing,
 joy, cheerfulness. *A.*

فحش *fahsh*, adultery, fornication, iniquity, sin. *A.*

فلاس *flās* (for افلاس *afās*), vexation, sorrow,
 grief, regret. *P.* [foul abuse. *A.*

فوق *fuzūq*, impudence, villainy, immorality;

فوس *fusū* (for افوس *afūs*), incantation, ma-
 gination, deceit, snare, delusion. *P.*

فشاندن *fišāndan*, to strew, scatter, shed. *P.*

فصاحت *fashāṭ*, eloquence, rhetoric; gabble. *A.*

فصل *fasl*, time, season; section, chapter. *A.*

فصلی *fasle*, a chapter. *A.P.*

فصیح *fasih*, eloquent, fluent, rhetorical. *A.*

فصائل *faẓā'il* (pl. of فاضل *faẓīl*), virtues, at-
 tainments, excellent qualities, excellences. *A.*

فضل *faẓl*, excellence, virtue, merit, worth,
 bounty, goodness, loving kindness; science,
 learning. *A.* [literati. *A.*

فُضَلَا *fūḍalā* (pl. of فاضل *faẓīl*), learned men,

فضل *faẓla*, remainder, redundancy, leavings,
 remains, dregs, superfluity, overgrowth. *A.*

روز *faẓla's raz*, the overgrown (or super-
 fluous) tendrils and leaves of the vine. *A.P.*

فُضُول *fūḍūl*, redundant, excessive. *A.*

فُضُول *fūḍūl*, impertinence, intrusion, meddling;
 doing anything wrong, transgressing. *A.*

فُضُول *fashat*, disgrace, ignominy. *A.*

فُضُول *fūḍilat*, excellence, superiority, emi-
 nence, virtue, accomplishments. *A.*

فُضُول *fisrat* or *fisra* (in the text, p. 17, by mis-
 take, فِرة), creation; the faith or religion
 of Islām; alms given at the festival held
 on breaking the fast of Ramazān. *A.*

فُضُول *fisrat*, understanding, intelligence,
 nonteness, sagacity. *A.*

فُضُول *fīl*, act, action, operation; a verb. *A.*

فُضُول *fa 'alāhi*, then (it is) against him. *A.*

فُضُول *fighān*, complaint, lamentation, moan. *P.*

فُضُول *ba fighān*, in despair. *P.*

فُضُول *ba fighān āmadan*, to break into
 wailing, to lament, wail, complain; to utter
 plaintive notes or cries. *P.*

قد *qad*, therefore, verily. *أ.*
 فقدت *fakattu*, I missed (1 p. sing. of the perf.
 فقد *fakadu*). *أ.*
 فقدت زمان الوصل *fakattu zamāna 'l wasli*, and
 so lost I the time of union. *أ.*
 فقر *fakr*, poverty. *أ.*
 فقراء *fukarā* (pl. of فقير *fakir*), poor. *أ.*
 الفقر المكب *al fakr 'l mukibbi*, (from) the depres-
 sing poverty. *أ.*
 الفقر سواد الوجه في الدارين *al fakru sawāda 'l*
wayhi fi 'd dāraini, poverty (is) blackness
 of the face (i.e. a disgrace) in both worlds. *أ.*
 فقره *fakrah*, his poverty. *أ.ف.*
 الفقر فخري *al fakru fukhrī*, poverty (is) my glory. *أ.*
 قلت *fa kulta*, and so I said, then said I. *أ.*
 فقير *fakir*, poor, pauper; religious order of
 فقيرة *fakira*, poor woman. *أ.* [mendicants. *أ.*
 فقيه *fakih*, a Muhammadan lawyer, jurist, or
 theologian; a great scholar. *أ.*
 فكر *fikr*, thought, care, reflection, imagination. *أ.*
 فكرة or فكرة *fikra*, thought; that which is
 the subject of reflection. *أ.*
 فكيف *fa kays*, why then? how then? how
 much more? how much less then? *أ.*
 فكند *fagandan* = فكند *afgandan*. [q.v.] *ف.*
 فلا تطعها *fa lā tuti' humā*, then obey them not
 (imperf. jussive of تطع *tuti'*, 4th form of
 the verb طاع *ṭā'a*, for طوع). *أ.*
 فلاح *fulāḥ*, prosperity, safety, happiness, well-
 فلاح *fulāḥ*, husbandman. *أ.* [being. *أ.*
 فلان *fulān*, such and such, so and so, such an
 فلام *fulānam*, I am such an one. *أ.ف.* [one. *أ.*
 فلك *fulk*, ship. *أ.*
 ... فلك *fulak*, sky, firmament, heaven. *أ.*
 فلن *fa li 'r raḥmān*, for unto the Merciful
 فلما *fa lammā*, and when. *أ.* [One. *أ.*
 نفسه *fa li nufsihi*, then (it is) for his own self
 (i.e. for his personal advantage). *أ.*
 فليت *fa laita*, Oh! would that! *أ.*
 فليس *fa laisa*, see ليس *laisa*, and فلي *laifi*. *أ.*
 فما عليك *fa mā 'alaika*, then there is nought
 against thee, it is no fault of thine. *أ.*
 فمن *fa man*, who then? *أ.*
 ... فمن *fa min*, then from. *أ.*
 فنون *funan* (pl. of فن *fann*), sciences, accom-
 plishments; modes, ways, sorts. *أ.*
 فوارس *fawāris* (pl. of فارس *fāris*), cavaliers. *أ.*

أبو الفوارس *abu 'l fawāris*, see under أبو *abū*. *أ.*
 فواكه *fawākik* (pl. of فاكهة *fākihat*), fruits. *أ.*
 فوائد *fawā'id* (pl. of فائدة *fā'idat*), benefits, ad-
 vantages, privileges, lessons, morals. *أ.*
 فوت *fawt*, passing away, departure; loss, death. *أ.*
 فوت شدن *fawt ahudan*, to be lost. *أ.ف.*
 فولاد *fulād*, steel. *ف.*
 فهم *fahm*, understanding, comprehension. *أ.*
 فهمیدن *fahmidan*, to understand (a Persian
 verb coined from the Arabic). *ف.*
 فهو *fahuwa* and *fahwa*, and so be. *أ.*
 فهو حده *fa huwa ḥasbuhu*, then He will suffice
 for him. *أ.*
 في *fī*, in, among; concerning, for. *أ.*
 في الجملة *fī 'l jumla*, upon the whole, in short. *أ.*
 في الحال *fī 'l ḥāl*, now, presently, at present. *أ.*
 فيروز *firoza*, fortunate; a turquoise (which is
 thought to bring good luck to the wearer). *ف.*
 فيل *fīl*, elephant. *أ.*
 فيل جف *wa 'l fīla jifutun*, and the elephant
 is unclean (or unlawful). *أ.*
 فيلسوف *fulūsūf* (the Greek φιλόσοφος arabi-
 cized), philosopher. *أ.*
 فينا *fī nā*, in us; among us. *أ.*
 فيه *fī hi*, in him; in that, in it, therein. *أ.*
 فيهم *fī him*, in them, among them. *أ.*

ق

قابل *qābil*, capable, able, skilful; susceptible. *أ.*
 قابله *qābila*, midwife, nurse. *أ.*
 قاتل *qātil*, deadly, mortal, fatal. *أ.*
 قادر *qādir*, predestinating; powerful, able. *أ.*
 قارون *Qārūn*, Korah, the cousin of Moses, who
 is said by the Muhammadans to have been
 very rich and avaricious. *أ.*
 قاصد *qāsid*, messenger, courier. *أ.*
 قاصر *qāṣir*, short, defective, deficient, insuffi-
 cient. *أ.* [siastical). *أ.*
 قاضي *qāḍi*, judge (civil, criminal, and eccle-
 قاع *qā'*, plain, level ground, flat country. *أ.*
 قاع بسا *qā' 'l basā'*, widely extended plain or
 desert. *أ.ف.* [ner; footing. *أ.*
 قاعدة *qā'ida*, rule, canon; style, mode, man-
 قافلة *qāfila*, body of travellers, caravan. *أ.*
 قال *qāla*, he said (from قول). *أ.*
 قال الله تعالى *qāla 'llāhu ta 'ālā*, God the Most
 High has said (in the Kurān). *أ.*

قال *kālīb*, form, model, mould; body, bust, shape, figure. A. [of قال]. A.
 قالوا *kālū*, they said or have said (3 pl. perfect).
 قامت *kāmal*, stature, figure, height of the human figure; six feet, fathom. A.
 قالع *kānī*, being content, one who is contented. A.
 كاهن *kāhīn* (from كاهن *kāhīrat*), victorious. A.
 القاهرة *al kāhira*, Al Cairo (victrix). A.
 قائم مقام *kā'im-makām*, locum tenens, deputy, viceroy, viceregent; successor. A.
 قبا *kāba*, a kind of light cloak with long sleeves, generally made of wool; tunic quite open in front. A.
 كابغي پستی *kābgi postī*, a fur cloak. A.P.
 کاله *kābala*, bond, deed, written agreement; title-deeds, conveyance. A.
 قبح *kābh*, deformity, ugliness; shamefulness. A.
 قبه *kāba*, grasp, gripe, grip, clutch. A.
 قبل *kābi*, fore part, face, front; before. A.
 قبال *kābal*, part, side, quarter. A.
 قبل المصائب *kābla 'l masā'ibi*, before troubles (strive). A. [of the East. P.A.]
 از قبل مشرق *az kābāl mashriq*, from the quarter
 قبله *kibla*, the place to which men turn in prayer, (this among Jews and Christians is the temple of Jerusalem, and among Muhammadans the temple of Mecca); any point or centre of attraction; (in ch. ii. story 17), God. A.
 قبل *kābal*, acceptance, favourable reception; good opinion, esteem; accepted; accept-
 قبل *kābālī*, acceptable. A.P. [able. A.]
 قبیح *kābih*, disgusting; abominable, disgraceful; distasteful. A.
 قبیله *kābila*, tribe, family; wife. A.
 قتال *kātāl*, soul; remains of life; strength; body.—*kātāl*, carnage, slaughter; fighting. A.
 قتل *kāil*, slaying, slaughter. A.
 قبه *kābba*, or *kābbā*, whore, prostitute; female pander. A.
 قد *kād* (a particle used before verbs, signify-
 ing) already, now, readily, assuredly, per-
 haps, sometimes. A.
 قد *kādīl*, stature. A.
 قدح *kādāḥ*, cup, bowl, goblet. A.
 قدر *kādr*, power; rank, dignity, esteem, repu-
 tation; value, worth; quantity, measure,
 capacity, due measure; fate, destiny. A.

قدر *kādr*, pot, cauldron. A.
 ... کادر *kādar*, quantity; price, value, worth. A.
 لیلته *la'ilatu 'l kādr* (and شب قدر *shabī kādr*), the night of power. (This is one of the last ten nights of Ramazān, Gabriel is said to have begun to reveal the Kurān to Muhammad on this night). A.
 قدر *kādran* (acc. of *kādr*), as to value, rank, dignity, or importance. A.
 قدرت *kādrat*, power, ability. A.
 بقدرت *ba kādrat*, by thy power. P.A.
 القدر مخفوض *al kādr muḥfūḥ*, (but) the dig-
 nity is lowered. A. [set up. A.]
 القدر منسوب *al kādr muntashib*, the pot is
 قدری *kādrī*, a little, a small quantity. A.P.
 قدس *kūds*, Jerusalem (the holy city). A.
 قدم *kadam*, foot; step, pace, walk. A.
 قدم برداشتن *kadam bar dāshtan*, to lift the foot,
 to stir a step. A.P.
 قدم رنجیدن *kadam-ranja shudan*, to take the
 trouble of stepping. A.P.
 قدم *kaddim*, send before (imp. of the 2nd form
 of the verb قدم). A.
 قدم الخروج قبل الولوج *kaddimi 'l khurūja kābla 'l*
awlūja, arrange first for the exit before
 entering; look before you leap. A.
 قدمی *kādame*, a single step. A.P.
 چند قدمی *kādame chand*, a few steps or paces. A.P.
 قدم *kudam*, approach, arrival, advent. A.
 قدیم *kādīm*, ancient, antique, old, former. A.
 قرار *kārār*, stability, firmness, quiet, rest, calm,
 composure, equanimity, agreement, pro-
 mise. A.
 بر قرار *bar kārār*, firm, fixed, on a steady foot-
 ing or foundation; unchanged, unmoved,
 self-possessed. P.A.
 فراشه *kurāḡa*, bit or particle of gold, a small
 particle of any metal. A.
 قرآن *kur'ān*, the sacred book of the Muham-
 madans, written by their prophet, and feigned
 to have been revealed from heaven. A.
 قرائن *karā'in* (pl. of قرينة *karīnat*), signs, indi-
 cations, conjectures. A.
 قربان *kurbān*, sacrifice. A.
 قربانی *kurbānī*, destined for sacrifice. A.
 قربة *kīrbat*, leathern water-bag. A.
 ... کربت *kurbat*, nearness, proximity, vicinity; affi-
 nity, kindred. A.

فرب *kirbati*, my water-bag. **ا.**
 فرب *kurbā*, relationship, kin, consanguinity. **ا.**
 قرص *kurp*, disk. **ا.**
 قرص خورشید *kurşî khūshēd*, the orb (or disk) of the sun. **ا.ف.**
 قرض *karz*, debt, loan. **ا.**
 قرین *karin*, connected, linked, contiguous; friend, yokefellow, mate. **ا.**
 قریه *kariya*, village. **ا.**
 کاز *kazz*, raw silk. **ا.**
 کاز آگند *kazz āgand*, a quilted vest, or garment, of silk and cotton, worn in battle; a coat of mail. **ا.ف.**
 قسیم *kasim*, beautiful, handsome, well made. **ا.**
 قصاب *kaşāb* (v. pl. قصابان *kaşābān*), butcher. **ا.**
 قصاص *kaşāş*, retaliation, retribution. **ا.**
 قصب *kaşab*, reed, pen, quill; muslin. **ا.**
 قصب الحبيب *kaşābu 'l ḥabīb*, the friendly pen. **ا.**
 قصب مصری *kaşābi misri*, fine linen ornamented with flowers, made in Egypt. **ا.ف.**
 قصه *kaşsa*, history, story, case. **ا.**
 قصد *kaşd*, intention, preparation, design, aim. **ا.**
 قصد کردن *kaşd kardan*, to form (or entertain) a design, to intend, to attempt (life). **ا.ف.**
 قصر *kaşr*, citadel, castle, palace. **ا.**
 قصیده *kaşida*, poem, kasida or elegy, being a kind of longer *ghazal* or ode. **ا.**
 قضا *kaşā*, fate, destiny, predestination; death; sentence, judgment, decree; payment, settling, discharging, setting free, concluding, finishing. **ا.**
 قضا کردن *kaşā kardan*, to make up for a former omission to fast and pray. **ا.ف.**
 قضا نوشته *kaşāgi nabīkhta*, destiny-written, written by destiny. **ا.ف.**
 قضا قرا *kaşā qarā*, providentially, by chance. **ا.ف.**
 قضبان *kaşbān* (pl. of قصب *kaşib*), long and slender branches, twigs. **ا.**
 قطب *kaşb*, Polar Star, North Pole. **ا.**
 قطر *kaşr*, drop. **ا.**
 قطر (for قطران *kaşrān*), liquid pitch. **ا.**
 قطر قطر *kaşrun 'alā kaşrin*, drop upon drop. **ا.**
 قطره *kaşra*, drop. **ا.**
 قطره چند *kaşra'e chund*, a few drops. **ا.ف.**
 قطع *kaş'*, amputation, cutting, maiming; abandonment. **ا.**
 قطع رحم *kaş' i rafim*, renunciation of kin, severing the ties of kindred. **ا.ف.**

تقاطع کردن *kaş' kardan*, to cross, traverse to cut off; to conclude. **ا.ف.**
 قطعه *kaş'a*, strophe, section, part, portion. **ا.**
 صحر *ka's*, abyss, gulf. **ا.**
 کاف *kaş*, back or nape of the neck, back, reverse, behind one's back, secretly. **ا.**
 کاف در کفای او *kaş dū kafa'i ā*, at his heels; in track
 کفاس *kaşas*, bird-cage. **ا.** [of him, **ف.ا.**
 کفاس = کفاس. **ا.**
 کلاع *kila'* (pl. of کلع *ka'l'a*), forts. **ا.**
 قلب *kaş*, heart. **ا.** [the afflicted. **ا.**
 قلب المرحی *kaş bi kaşbi 'l mārja'i*, in the heart of
 قلت *kaştu*, I said; (1 p. sing. perf. of قال *qā* for قول). **ا.**
 قلت له *kaştu lahu*, then I said to him. **ا.**
 کلع *ka'l'a* (in India pronounced *kila*), fort, castle, fortalice. **ا.**
 قلم *kaşam*, reed, reed-pen, pen. **ا.**
 قلمین *kaşamūn*, chameleon; (see under *لو* *lū*). **ا.**
 قلنا *kaşnā*, we said (1 p. pl. of perf. قال *qā*, for قول). **ا.**
 قلندر *kaşandar* (pl. قلندران *kaşandarān*), a wandering Muhammadan monk, with shaven head and beard, who abandons family and goods (so called from the name of the founder of this sect, which appears to be somewhat lax). **ف.**
 قله *kaşla*, top, summit. **ا.**
 قلیل *kaşil*, small, little; few. **ا.**
 قلیل من عبادي الشکر *kaşilan min 'abādiya 'sh shakūr*, but few of my servants are grateful. **ا.**
 قنا *kaşā*, preserve us (imp. *ka* of the verb *waḥā*, he preserved, and *lā nā*, us). **ا.**
 قنا عذاب النار *kaşā 'aḡāḡ 'n nārī*, save us from the torment of the fire. **ا.**
 قناعت *kaşā'at*, contentment. **ا.**
 قوت *kaşwat*, strength, power, force, ability, faculty. **ا.**
 قوت *kaş*, food, aliment, sustenance. **ا.**
 قوتی *kaşwate*, a power. **ا.ف.**
 قوج *kaş*, ram. **ف.**
 قول *kaşl*, word, saying; agreement. **ا.**
 قول و فعل *kaşl o fi'l*, saying and doing, word and deed. **ا.**
 قولی تعالی *kaşuluhi ta'ālā*, the saying of Him Most High. **ا.**
 قولوا *kaşū*, say ye (imp. of the verb *qā* *kaşā*, for قول). **ا.**

قوله *kalā li 'l mu'afā*, say to him who is free from the pain (of love). A.
 قوم *kaum*, race, folk, tribe; band of people. A.
 قومت *kaumamtu*, thou hast straightened (part. of *kaumama*, 2nd form of the verb *قام* *kāma*, for قوم). A. [it, or) them. A.
 قومتها *kaumamtaḥā*, thou straightenedst (her, *kauma*, a class, a people, a tribe, a community, a sect or denomination; a crowd. A.P.
 قوي *kauiy*, strong, hale, robust, powerful. A.
 قوي بال *kaui bāl*, strong in the arm. A.P.
 قهر *kaḥr*, anger, wrath; force, violence; severity, sharpness. A.
 قهر خطاب *kaḥṭabī kaḥr*, wrathful address, violent harangue. A.P.
 قهر گوی *kaḥr go'i*, harsh or severe speaking, severity. A.P.
 قیاس *qiyās*, conjecture, guess, imagination, supposition, judgment. A.
 قیامت *qiyāmat*, the resurrection. A.
 قيد *qaid*, bondage, imprisonment, bond, fetters, shackles. A.
 قیمت *qimat*, price, value. A.

ک

ک *ka* (prefixed prep. governing the genitive case), as, like; (also an affixed pron. of the 2nd pers. sing. masc.) thee; of thee, thy, thine. A.
 کاین *kāina*, the portion a husband must pay to a wife if he divorces her on insufficient grounds; dowry, marriage settlement. P.
 کاتب *kātib*, writer, scribe. A.
 کاخ *kākā*, apartment at the top of a house open to the front; gallery; balcony; palace. P.
 کاد *kāda*, it or he wants but little, it or he was little short of, it was nearly (happening). A.
 کاد القران يكون ككراً *kāda 'l qurān an yakūna kufran*, poverty is little short of becoming blasphemy. A.
 کاد يموت *kāda yimūtu*, he nearly died. A.
 کار *kār* (pl. کارها *kārḥā*), thing, business, matter, affair; act, action, service, toil, work; use, good purpose; office, post. P.
 کار آمدن *kaḥr āmadan*, to come of use, to serve, be of service. P.
 کار بستن *kār bastan*, to apply, act upon, adopt, use, employ, put in practice. P.

کار *ka arkhā*, like the scabbidom. A.
 کارد *kārd*, knife. P. [ledge. P.
 کاردانی *kār-dāni*, experience, practical knowledge.
 کار دیده *kār-dida*, experienced; veteran. P.
 کارزار *kārsār*, battle, battle-field, action. P.
 کار فرمودن *kār formūdan*, to set upon, apply, put in practice. P. [act thou, do. P.
 کار کن *kār kun* (imp. of کردن *kār kardan*), کارگاه *kār-gāh*, workshop, manufactory. P.
 کاروان *kārwān*, caravan, body of travellers or pilgrims. P.
 کاروانی *kārwāni* (pl. کاروانیان *kārwāniyān*), connected with a caravan, member of, or traveller with, a caravan. *Kārwāne*, a caravan. P.
 کارها *kārḥā* (pl. of کار *kār*), affairs; difficulties, disagreeable things. P.
 کاری *kārī*, efficient; experienced in war, warrior, champion. *Kārī*, a business, an affair, work, employ; an act, a deed. P.
 کاستن *kāstan*, to lessen, damage; to diminish, grow less. P.
 کاسد *kāsid*, worthless, deficient in quantity or quality; dull, flat (market). A.
 کاسه *kāsa*, cup, vase, plate, saucer. P.
 کاسه چینی *kāsa 'i chini*, china vase; porcelain. P.
 کاش *kāsh*, would that I would to heaven! P.
 کاشتن *kāshṭan*, to sow, set, plant, cultivate. P.
 کاشغر *Kāshghar*, name of a city of Chinese Tartary. P.
 کاهن *kāzinā* (acc. of کاهن *kāzinā* pl. of کاهن *kāzin*), restrainers; they who check, curb, or repress. A.
 والکاهن الغيا *wa 'l kāzinina 'l ghaiga*, and (God loves) those who subdue their wrath. A.
 کاغذ *kaghaz*, paper. P.
 کاغذ زر *kāghaz zar*, paper powdered with gold dust, or gold leaf. P.
 کاف *kāf*, bulk, body, whole. A.
 کافه *kāff* *kāff* *'i anām*, all mankind. A.P.
 کافر *kāfir*, denying God; ungrateful, unthankful; infidel, casire. A.
 کافور *kāfur*, camphor. A. [phor. A.P.
 کافوری *kāfurī*, camphorated, made of camphor.
 شمع کافوری *sham 'i kāfurī*, a camphor candle or light. P.A.
 کافی *kāfi*, sufficient, competent, enough. A.
 کالبر *ka 'l baderi*, like the full moon. A.

کام *kām*, palate, jaw, mouth; desire, wish; satisfaction, delight. *r.* [perous. *r.*

کامران *kām-rān*, fortunate, successful, prosperous. *r.*
کامرانی *kām-rāni*, voluptuousness, gratification of the appetites. *r.*

کامل *kāmil*, perfect, complete, excellent. *a.*

کامی *kāme*, a particular desire or wish. *r.*

کان *kān*, mine, quarry. *r.* [who. *r.*

کان (for آن که *ki an*), for that, that it, he

کان ز *zari kān*, gold from the mine. *r.*

کان *kāna*, he was, is, became. *a.* [tion. *r.a.*

کانتیکام *katikām* (for *ki intikām*), than retributive.

کانه *kānōhi* (for آن چه *ki an chā*), for that which. *r.* [least within. *r.*

کاندر *kāndar* (for اندر که *hi andar*), for within.

کانرا کی *kānra ki* (for آرا که *ki ānra ki*), that to him who. *r.* [that. *v.*

کانکه *kān ki* (for آن که *ki an ki*), who

کاهلی *kāhili*, indolence, laziness, sloth, languor. *a.*

کاهیدن *kāhidan*, to abate, diminish, suffer loss; to waste; to wax dull. *r.*

کای *kai* (for ای که *hi ai*), saying oh! *r.*

کائنات *kā'ināt* (pl. of کائنات *kā'inat*), beings, existences, creatures. *a.*

کباب *kabāb*, meat cut into small pieces, and roasted on skewers with onions and eggs. *a.*

کبر *kibr*, pride, arrogance. *a.*

کبک *kabk* (pl. کبکان *kabkān*), partridge. *a.*

کبوتر *kabutar*, pigeon, dove. *r.*

کبیر *kabir*, great, large. *a.*

کت *kat* or *kit* (= تورا که *hi turā*), that thee. *r.*

کتاب *kitāb*, book. *a.* [the Kurān. *a.r.*

کتاب مجید *kitābi majid*, the glorious book, i.e.

کتاب *kuttab*, writing-school. *a.*

کتابه *kitābu*, inscription, title-page of a book. *a.*

کتابی *kuttāhe*, a certain writing-school. *a.p.*

کتابهای چند *kitābe chand*, sundry books, several volumes. *a.p.*

کتاب *katub* (pl. of کتاب *kitāb*), books. *a.*

کته *kat-khuda*, master of a family, householder. *r.*

کته *kat-khuda'e*, a single householder. *r.*

کتف *kitf*, *katif*, or *katuf*, shoulder, shoulder-blade. *a.* [ed. *r.*

دست برکت *dast bar katif basta*, pinion-

کوب *kugub* (pl. of کوب *kub*), sand-hillocks, sand-heaps. *a.*

کج *kaj*, crooked, wry; a kind of common silk. *r.*

کجا *kujā*, where? whence? whither? how? *r.*

کج *kaj-igand*, a garment of coarse silk worn under a cuirass. *r.*

کجابه *kujāva*, dorse, pannier or litter slung on each side of a camel, in which travellers and pilgrims are carried. *r.*

کجابه نشین *kujāva-nishin*, one seated in a camel-litter. *r.* [wast thou? *r.*

کجایی *kujā'i*, whence art thou? where art or

از کجایی *az kujā'i*, from whence art thou? *r.*

کج *kaj-jab*, perverse, dogged. *a.a.*

کدام *kudām*, which? of what kind? *r.*

کده *kad-khuda* (pl. کدهای *kad-khudāyan*), householder, housekeeper, master of the house. *r.*

کدورت *kudarat*, turbidness, gloom. *a.*

کذاب *kazzāb*, arrant liar, great liar. *a.*

کذا *kazālika*, thus, so, in like manner. *a.*

کرا *kirā*, whom? whom; to whom? to whom. *r.*

کریم *kirām* (pl. of کریم *karīm*), generous, liberal, beneficent, benign. *a.*

کرامت *kirāman*, kindly, pityingly, considerately, generously (accusative used adverbially). *a.*

کرامت *karāmat* (pl. کرامات *karāmāt*), generosity, excellence, magnificence, splendour: miracle; power of working miracles. *a.*

کران *karān*, shore, coast, margin, bank. *r.*

کرانه *karāna*, margin, edge, side, quarter, corner. *r.* [diatike. *a.*

کراهت *karāhat*, aversion, detestation, disgust.

کراهیت *karāhiyat*, abhorrence, aversion, disgust. *a.* [tress. *a.*

کرب *kurbat*, affliction, hardship, grief, distress. *r.*

کرد *kard* = کردن (p. 158, l. 7 from bottom). *r.*

کردار *kirdār*, action, deed, employment, practice, conduct. *r.* [or act. *r.*

کرداری *kirdāre*, a conduct, a practice, a deed

کردست *kardast* (= کرده است *karda ast*), be hath done or committed. *r.*

کردگار *kirdigār*, God the Omnipotent. *r.*

کردن *kardan*, to do, make, form, act, commit, perform, practise, discharge, execute. *r.*

کرده *karda*, made, done, accomplished. *r.*

کردی *karde*, was wont to make, would make. *r.*

کرشمه *kirishma*, wink, nod, languishing look, glance. *r.*

کرم *kirm*, worm. *P.* [silk-worm. *P.*
 کرم *kirmi pila* (and *kirm-pila*), yellow worm,
 کرم *karam*, generosity, bounty, liberality, kind-
 ness, goodness, excellence. *A.*
 کرمی *karame*, an act of liberality. *A.P.*
 کریمی *karrābiy*, cherub. *A.*
 کریم *karīm* (*P.* pl. کریمان *karimān*), liberal,
 munificent, bountiful, generous; benign,
 merciful; a name of God. *A.*
 کریم *karīm* 'n *nafs*, of benevolent dis-
 position, of a generous soul. *A.*
 کریم *kariman*, kindly, mercifully, generously,
 charitably, (accusative used adverbially). *A.*
 کریمی *karime*, most exceeding generous. *A.P.*
 کرید *karīh*, detestable, filthy, odious, hideous,
 hateful, disgusting. *A.*
 کرید *karīhu* 's *saūt*, harsh-voiced, having
 an execrable voice. *A.*
 کز *kaz* (for از *ki az*), that from, that of. *P.*
 کز *kaz* 'aḡabash, because after him. *P.A.*
 کز *ki zū* (for از او *ki az ū*), that of him. *P.*
 کزید *ka zaidin*, like Zaid. *A.*
 کزد *kazh-dus* (lit. crook-tail), scorpion. *P.*
 کسی *kas*, any one, somebody, a person. *P.*
 کسان *kasān* (pl. of کسی *kas*), persons, people. *P.*
 کسر *kasr*, fracture; broken state or fortune,
 affliction. *A.* [kings of Persia. *A.*
 کسری *Kisrā*, Chosroes, a name of several
 کسری *ka sinnauri*, like a cat. *A.*
 کت *kawāt* (*P.* pl. کتونه *kawāthā*), robe,
 raiment, dress; mode of dress; the cover-
 ing in which the Kaaba is draped, made of
 black cloth embroidered with silver. *A.*
 کت *kaw*, any one, any person; a certain per-
 son; a person of consequence. *P.*
 کت *kaw ki*, the person that. *P.*
 کش *kash* (imp. of کشیدن *kashidan*), draw the *P.*
 کش *kash* (for از *ki ash*), that to him. *P.*
 کشان *kashādan*, to open, loose, let loose, un-
 loose, unbar, unbolt, untie; to take, cap-
 ture, subdue, conquer. *P.*
 کشان *kashāda-pashāni*, of open, or un-
 clouded brow. *P.*
 کشان *kashāda-rū*, of an open countenance. *P.*
 کشان *kashān* (part. of کشیدن *kashidan*), drawing. *P.*
 کشای *kashāi* (imp. of کشیدن *kashidan*), open. *P.*
 کشان *kashāgān* (pl. of کش *kashān*), slain. *P.*

کش *kashān*, to sow, till. *P.*
 کش *kashān*, to slay, kill, slaughter, murder,
 put to death; to put out or extinguish (a
 lamp). *P.*
 کش *kashān*, slain, killed; extinguished; hath
 slain, having slain. *P.*
 کش *kashān bāsh*, thou shalt have slain. *P.*
 کش *kashāi*, vessel, boat, ship. *P.*
 کش *kashāi*, wrestling. *P.*
 کش *kashābān*, boatman, pilot, helmsman. *P.*
 کش *kashā-shikasta*, shipwrecked. *P.*
 کش *kashā giriftān*, to grapple, seize or
 close in wrestling. *P.*
 کش *kashāf*, opening, manifesting, revealing;
 dispelling; discovery; investigation. *A.*
 کش *kashāf*, he uncovered or unveiled, he
 dispelled. *A.*
 کش *kashāf* 'd *dujā*, he dispelled the
 darkness (of unbelief and sin). *A.*
 کش *kashāda*, deadly (poison). *P.*
 کش *kashādan*, to open. *P.*
 کش *kashān*, climate, clime, quarter, region
 of the world. *P.*
 کش *kashān-kushā*, conqueror of king-
 doms. *P.* [kingdoms. *P.*
 کش *kashān-kushā*, a conqueror of
 کش *kashāi*, thou slayest, thou shouldst kill. *P.*
 کش *kashādan*, to draw, draw out, stretch,
 drag, pull, trail, strip; to draw upon one's
 self, bear, submit to, undergo, endure; to
 extend, prolong; to spread. *P.*
 کش *kashāda*, drawn, spread; experienced;
 suffered, endured. *P.*
 کش *ka'ā* (*P.* pl. کش *ka'ā*), the heel. *A.*
 کش *ka'ba*, the Kaaba, or cube-shaped temple
 of Mecca. It is termed بیت الله *baitu 'llāh*,
 the house of God, and الحرم *al ḥaram*, the
 sacred. *A.* [hand; foam. *A.*
 کش *kash*, palm of the hand; sole of the foot;
 کش *kash dast*, palm of the hand. *A.P.*
 کش *ba kash āvardan*, to procure, to se-
 cure in the hand. *P.A.*
 کش *kashārat*, atonement, expiation (for vio-
 lating an oath). *A.*
 کش *kashāf*, sufficiency, competency, pittance;
 livelihood, means of support. *A.*
 کش *kashāf andak*, slender means; small
 competency. *A.P.*

کافی *kāfi*, a pittance; a sufficiency, competency. A.P. [formance (p. 28). A.
کافی *kāfiyat*, sufficiency; ability; acting, performing. A.P.
کافی *kāfiyat kardān*, to suffice. A.P.
کفر *kufṛ*, infidelity, impiety, blasphemy. A.
کفش *kafsh*, shoe; sandal, slipper. P.
کفش دوز *kafsh-doz*, shoemaker, cobbler. P.
کفن *kafan*, shroud, winding-sheet. A.
کفور *kofūr*, impious, infidel, ungrateful. A.
کفی *kafī*, it is enough, it suffices; (see *نذیر* *nāzīr*). A.
کفایت *kufāta* (part. passive of the verb *kafā*), thou hast been made sufficient. A.
کفایت *kufāta oza*, thou hast had power enough given thee for harm. A.
کُلّ *kull*, all, every, universal, whole. A.
کَلَاء *kalāa*, wells where travellers (especially pilgrims to Mecca) drink. P.
کَلَام *kaldm*, word, saying, discourse, speech, conversation. A.
کُلّی *kulla inā'in*, every vessel. A.
کَلَاه *kulāh*, cap, hat, Tartar cap. P.
کَلَاهِ گُوشَه *kulāh-gusha* (by inversion, for *gusha'i kulāh*), peak of a high cap. P.
کَلَب *kalb*, dog. A.
کَلَبِ عَلٰی *ala 'l kalbi*, against the dog. A.
کَلْبَه *kulba*, shop, warehouse. P.
کَلِس *kila*, quick lime (for making mortar). A.
کَلِم *kallm*, speak to, address (imp. of 2nd form of the verb *کَلَم*). A.
کَلِمَتِ *kallimī 'n nāsa*, speak to people. A.
کَلِمَه *kalima*, word, saying. A.
کَلِمَتِ چند *kalimātī chand*, a few words, a brief discourse. A.P.
کَلِمَتِ حَق *kalimātī haqq*, the word of truth. A.P.
کَلَا *kulā*, eat ye (2 per. pl. imp. of the verb *کَلَا*). A.
کَلَاکَه *kulākā*, clod, brickbat. P.
کَلَاکَه انداز *kulākā-andāz*, slinger. P.
کَلَاکَه کوب *kulākā-kob*, mallet for breaking clods, clod-crusher. P.
کُلّی *kullī*, wholly, entirely, whole, entire, absolute, conclusive. A.
کِلِد *kilid*, key. P.
کُلّی *kulla yaumin* (acc.), every day. A.
کَم *kam*, few, little; less, small; abated, diminished, decreased. P.
کَم (pronom. suffix), you. A.

کَم *kamm*, sleeve. A. [22. A.
کَمَا *kamā*, (lit. like that which), as, according to. A.
کَمَا اَحْسَنَ اِلَیْكَ *ka mā ahsana 'ilāka*, as God hath done good to thee. A.
کَم آزار *kam-āzar*, a rare whipper, seldom using the cane for punishing idle boys. P.
کَمَال *kamāl*, perfection, excellence; utmost; consummate. A.
بِکَمَالِ *bi kamālī*, by his perfection. A.
کَمَالِ بَهْت *kamāl-bahjat*, perfect in beauty. A.P.
کَمَالِ بَهْتِ *kamāl-bahjate*, a perfection of beauty. A.P.
کَمَان *kamān*, bow. P.
کَمَانِ *kamāni kayāni*, the Kayānian bow (a strong bow is so called because archery was brought to perfection among the Persians under the Kayānian, or second dynasty of kings). P.
کَمَانِ دَر *kamān-dār*, archer, Bowman. P.
کَمَار *kamar*, less, very little. P.
کَمَارِ *kamāram*, we are less. P.
کَمَارِ *kamāram*, least, smallest, lowest. P.
کَمَر *kamar*, waist; girdle, belt. P.
کَمَرِ *kamar-band*, waistband, girdle (in which the Orientals carry their money). P.
کَمِ *kam-iyār*, below standard, base (coin). P.
کَمَنْد *kamand*, noose, lasso. P. [P.A.
کَمَنِ *kamīy*, armed, mailed; bold, brave, strong. A.
کَمِن *kamin*, defective, mean. P.
کَمِن *kamin*, ambush, ambuscade. A.
کَمِنِ *kamin-gāh*, place of ambush, ambush. A.
کَمِنِ *kaminam*, I am mean. P. [eade. A.P.
کَمِ *kamina*, base, low, humble, mean; least, lowest. P.
کُن *kun*, be or become thou (imp. of the verb *کَانَ*, for *کُون*, governing the acc.). A.
کُن *kunār*, shore, margin, side, bank. P.
کُن *kinār*, embracing, embrace, lap, bosom. P.
کُن *kinār dar kardān*, to fill the lap. P.
کُن *kunār o bo*, embracing and kissing. P.
کُن *kanāra*, side, edge. P.
کُن *kandā giriftan*, to retire, withdraw, to step aside, avoid. P.
کُن *kunda*, making, doing (part. pres. of the verb *کَرْدَن* *kardān*). P.
کُن *kunj*, corner, nook. P.
کُن *kunjshk*, sparrow, any small bird. P.
کُن *kunje*, a corner, a nook. P.

کند *kund*, dull, blunt. *r.*

کند *kunad* (aor. of *kardan*), he makes or does. *r.*

کندر *kander* (for کندر *ki andar*), that in. *r.*

کندن *kundan*, to dig, raise, extirpate, overthrow, ruin; to clip or shave (the beard or whiskers). *r.*

کُنِش *kunisht*, fire-temple; Jews' synagogue; Christian church; profession, occupation. *r.*

کَنان *kan'an*, Canaan, grandson of Noah. *a.*

کَنان من ولي نه در کَنان *shahidam man, wale na dar kan'an*, I am a beauty, but not in Canaan, i.e. I make no pretension to superior excellence; (Joseph is here alluded to. His beauty was considered as eminent, that he was called مَاهِ کَنان *mahi kan'an*, the moon of Canaan). *r.*

کُنم *kunamat*, I should make thee (aor. of *kardan*, with affixed pronoun *at*). *r.*

کُون *kunūn* (for اکنون *akūn*), now. *r.*

کُونَت *kunūnat*, now to thee. *r.*

کُنِ *kuni*, thou makeest, or canest or wilt make (aor. of *kardan*). *r.*

کَنیز *kaniz*, maid, virgin, girl; female servant. *r.*

کَنیزک *kanizak* (pl. کَنیزکان *kanizakān*), hand-maid, damsel, female servant or slave. *r.*

کو *kū*, street, lane; where:—(for که *ki ā*), for he, that he:—(for کجاست *kujāst*), where is? where is he? *r.* [*koftan*]. *r.*

کوب *kod*, strike, thump, knock, (imp. of کوش *kosh*)

کوته *kotāh*, short, small, little, dwarfish, contracted. *r.* [*ish. P.A.*]

کوته *kotāh-kodd*, short of stature, dwarf-

کوته *kotāh*, short; contracted; withdrawn. *r.*

کوته دست *kotāh-dast*, short-handed, feeble, powerless. *r.*

کوته نظر *kotāh-nazar* (pl. کَوته نظران *kotāh-nazarān*), short-sighted. *r.*

کوچه *kūchak*, little, small. *r.*

کود *kūdak* (pl. کودکان *kūdakān*), boy, youth, child, lad, brat, urchin. *r.*

کودکی *kūdaki*, childishness, boyishness. *r.*

کودک *kūdake*, a child, a boy. *r.*

کودن *kaudan*, dull, lazy, slow, stupid; obese. *r.*

کور *kūr* (pl. کوران *kūrān*), blind, sightless. *r.*

کور بخت *kūr-bakht* (lit. blind-fortune), unfortunate. *r.*

کور دل *kūr-dil*, blind-hearted; stupid. *r.*

کوز *kūz*, curved, bent down. *r.*

کوز پشت *pushli kūz*, curved back, humpback. *r.*

کوزه *kūza*, gugglet, jug, jar. *r.*

کوس *kos*, drum. *r.*

کوس زن *kos zadan*, to beat a drum. *r.*

کوش *koshish*, effort, endeavour, exertion, labour. *r.*

کوشیدن *koshidan*, to strive, struggle, labour, endeavour, take pains, make effort, strenuously engage. *r.*

کوفه *Kūfa*, a city on the Euphrates, four days' journey from Baghdād, and so near Baerāh that the two towns are called the two Baerāhs or the two Kufāhs. In Baerāh and Kufāh were rival schools of learning. The oldest Arabic characters extant are called Kufic, from the city of Kufāh. *a.r.*

کوفتن *koftan*, to pound, beat, knock, thump, strike, crush, smash. *r.*

کوفته *kofta*, beaten, pounded; wearied, knocked up, tired, dead beat; hashed or pounded

کون *kūn*, fundament. *r.* [*ment. r.*]

کون خر *kūni khor* (lit. fundament of an ass), a great fool, an arrant blockhead; most

کو *kūh*, mountain. *r.* [*contemptible. r.*]

کوهسار *kohsār*, mountainous. *r.*

کوهستان *kohistān*, mountainous tract, hill-country. *r.*

کوهی *kohi*, a mountain, a certain mountain. *r.*

کوی *kū*, street, lane, alley. *r.*

کویی *kū'e*, a street or lane. *r.*

که *ki*, that; for, because; than; but; lest; as; when; while; where; saying; who, what, which (interrogative and relative). *r.*

که از دست و زبان *az dast o zabān ki* from the hand and tongue of whom? from whose hand and tongue? *r.*

که *kūh*, little, small, mean, inferior. *r.*

کهر *kihtor* (pl. کهران *kihtarān*), smaller, lesser, meaner, inferior. *r.*

کهف *kahf*, cave, cavern; asylum, refuge. *a.*

کهف اصحاب *ashābi kahf*, the companions of the cave, i.e. the seven sleepers in the cave of Ephesus. *a.r.*

کهف انفراد *kahf-i fusharā'i*, the asylum of the

کهن *kūhan*, old. *r.* [*poor. a.*]

کهن پیری *kūhan-pir*, an old or aged man. *r.*

کهنه *kūhna*, old. *r.*

کای *kai*, when? how? *p.*

کای (pl. کایان *kayān*), a great king. *p.*

کایمنت *kayānt*, sagacity, acuteness, wisdom. *a.*

کایمنت *kayānt*, a sagacity. *a.p.*

کایان *kayān* (pl. of کای *kai*), kings; the surname of the second dynasty of Persian kings. *p.*

کایانی *kayāni*, Kayānian, used in the time of the Kayāns. *p.*

کایخسرو *Kai Khusrav*, Cyrus, the third king of the Kayānian or second dynasty of Persia. (Rustam was one of his generals, and his war with Afrāsyāb, king of Turkistān, is celebrated in the Shāh-nāma). *p.*

کایر *kāir*, penis. *p.*

کیت *kīst*, who is he? who is? who he is. *p.*

کیتی *kīti* (for کیتی *ki hīstī*), who art thou? who thou art. *p.*

کیه *kīya*, purse, scrip; money-bag. *p.*

کیش *kīsh*, name of an island at the entrance to the Persian Gulf. *p.*

کیش *kayash*, how of him? *p.*

کیفت *kāifayāt*, character, account, state, circumstances. *a.*

کیمیگار *kīmīyigār*, alchemist. *a.p.*

کین *kīn* (for کین *ki in*), that this, for this; whether this; thinking or fancying this; saying this:—(for کینه *kīna*), hatred, rancour. *p.*

گ

گازر *gāzar*, washerman; bleacher, fuller. *p.*

گام *gām*, pulite. *p.*

گاو *gāu* (pl. گاوین *gāvān*), bull, ox. *p.*

گاو راندن *gāu rāndan*, to drive oxen, to plough. *p.*

گاو عنبر *gāu 'ambar*, the cow which produces ambergris; i.e. the sea-cow (the dung of which the Persians suppose ambergris to be); (figuratively) pretentious. *p.*

گاوے *gāve*, an ox, one ox. *p.*

گاه *gāh*, time, place; at times, at one time. *p.*

گاه و بگاه *gāh o begāh*, in season and out of season, at all hours. *p.*

گاهی *gāhe*, at times; one while. *p.*

گناه *ganah*, fire-worshipper, infidel, guebre. *p.*

گدا *gadā* (or گدای *gadāi*, pl. گدایان *gadāyān*), beggar, mendicant. *p.* [rious. *p.a.*

گدا-گد *gadā-gad*, of a beggarly nature, penu-

گدایی *gadāi*, beggary, mendicancy, begging, condition of a beggar.—*Gadā's*, a beggar. *p.*

گذار *guzār*, leave, let alone, give up, relinquish, resign (imp. of گذاشتن *guzāshthan*). *p.*

گذاردن *guzārdan*, to perform, discharge, pay satisfy; to pass one's time; to allow. *p.*

گذاشتن *guzāshthan*, to quit, give up, leave, let go, abandon, pass by, omit; to allow, suffer; to discharge, pay, perform. *p.*

گذر *guzar*, passage, pass, place of transit. *p.*

گذر کردن *guzar kardan*, to cross over, to pass, pass on, pass by, away or off; to die. *p.*

گذرانیدن *guzrānidan*, to cause to pass; to send, to carry, to wait. *p.*

گذشت *guzāshast* (= of گذاشتن *guzāshthan*), hath passed. *p.*

گذشتن *guzāshthan*, to pass, elapse; to pass away; to die; to cross over; to happen, to befall. *p.*

گذشته *guzāshtha*, passed, bygone, slipped away. *p.*

گر *gar*, if; although, what though; whether. *p.*

گرمای *girāmī*, precious; beloved; revered, highly esteemed. *p.*

گران *girān*, dear, precious; heavy, weighty, important; dull; sore. *p.*

گرانمای *girān-māya*, of great worth, precious, valuable. *p.*

گرنی *girāne*, a heavy, dull, lumpsy fellow; a foolish and disagreeable person; a bore. *p.*

گرایندن *girānidan*, to have an affection towards, to be inclined to; to explore, examine, note, pry into, mind, look to. *p.*

گرت *gurta*, cat. *p.*

گرتیز *garpuz* (or گرتیز *gurbuz*), artful, deceitful, seductive, treacherous. *p.*

گرت *gerat*, if to thee. *p.* [though. *p.*

گرچه *garehi* (for گرچه *agarehi*), although, what

گرد *gard*, dust; fine dust that flies in the air. *p.*

...گرد *gird*, round, around; the circular motion of the dancing dervishes. *p.*

گرد *gurd* (pl. گردان *gurdān*), strong, valiant; *p.*

گرداب *gird-āb*, whirlpool. *p.* [hero. *p.*

گرد آمدن *gird āmadan*, to flock or gather round, to assemble, meet together, to convene; to accumulate; to be due or owing (*p. 78*). *p.*

گردان *gardān*, revolving. *p.*

گردانیدن *gardānidan*, to cause to become, turn into, convert, to render, to constitute; to make to roll or revolve, to turn round, to allow; to avert; to alter; to turn away. *p.*

آوردن *gird āvardan*, to collect, store, gather, accumulate. *p.*

بگردش *be girdāsh*, around or about him. *p.*

گردش *girdāsh*, revolution, vicissitude, change, turn, motion. *p.*

گرد کردن *gird kardan*, to collect, gather, amass.

گردگان *girdgān*, walnut. *p.* [accumulate. *p.*

گردن *gardan*, the neck. *p.*

گردن کشیدن *gardan kashidan*, to withdraw the neck; to mutiny, rebel, disobey; to stretch the neck. *p.*

گردن کشی *gardan-kushi*, outstretching of the neck; pride, arrogance; refractoriness. *p.*

گردن *gurdān*, windlass, wheel; heaven, the celestial sphere. *p.*

گرد *girda*, round cake (but not thin). *p.*

گردی *girda*, a dust; a down. *p.*

گردیدن *gavridan*, to become; to change; to revolve, roll; to walk around, wander about; to hover or hang about. *p.*

گردیدی *gardide*, he (or it) would have become. *p.*

گورزی *gurze*, a punia. *p.*

گریستن *girstan*, to weep, shed tears; to cry. *p.*

گرسنگی *gurusagi* or *gurenagi*, hunger. *p.*

گرسنه *guruwa* (pl. گرسگان *gurunagān*), hungry, starving, famishing. *p.*

گرفتار *giriftār*, taken, seized, captivated; prisoner, captive. *p.*

گرفتار آمدن *giriftār āmadan*, to be taken prisoner, to fall into (the hands). *p.*

گرفت *giriftast*, has taken (for گرفته است). *p.*

گرفتن *giriftan*, to take, get; to capture, catch, seize, hold, apprehend; to have effect; to subjugate; to receive, adopt; to derive; to carp at; to begin; to stop, close up; (intransitive) to be stopped (120). *p.*

گرفتگی *girifta*, he would have taken. *p.*

گورگ *gurg* (pl. گورگان *gurgān*), wolf. *p.* [whelp. *p.*

زاده *gurg-zāda*, born of a wolf; wolf's

گرم *garm*, hot, warm; zealous, earnest; thronged, busy, brisk, active (marlot). *p.*

گرمی *garmi*, heat, warmth, fever. *p.*

گرمیدار *garmi-dār*, feverish, fevered, febrile. *p.*

گرو *gura*, wager, pledge, deposit, pawn; contract, engagement. *p.*

گروه *gureh*, troop, band, gang, heavy, crowd. *p.*

گروهی *gurehi*, a certain sort or class. *p.*

گرویدن *giramīdan*, to follow, admire, believe, imitate; to be attached, to stick close, to be tied down. *p.*

گریان *giryān*, weeping, shedding tears, crying. *p.*

گریبان *girebān*, collar-opening, or breast of a garment. *p.* [abscond, escape. *p.*

گریختن *gurekhtan*, to fly, flee, run away; to

گریز *gurez*, flight. *p.*

گریزان *gurezān*, taking flight, fleeing. *p.*

گریستن *girstan*, to weep, shed tears, bemoan, bewail. *p.*

گرو *guriwa* or *giriwa*, high ground, table-land, steep bank, acclivity, ravine. *p.*

گریه *giryā*, crying, weeping; tears. *p.*

گزاردن *guzārdan*, to pay, discharge (a debt). *p.*

گزار *guzāf*, vain or rash act or word. *p.*

بگزار *be guzāf*, with impunity. *p.*

گزند *gazand*, damage, hurt, harm, detriment. *p.*

گزندگی *gazande*, an injury, a harm. *p.*

گزیدن *gazidan*, to bite. *p.*

... گزیدن *gazidan*, to choose. *p.*

گزیز *guzir*, aid, help, remedy. *p.*

گسترانیدن *gustarānidan*, to spread, to gather, to become cognizant of. *p.*

گستر *gustarad*, he should spread. *p.*

گستردن *gustardan* = گسترانیدن *gustarānidan*. *p.*

گستن *gustan*, to break; to break down. *p.*

گسلانیدن *guslanidan*, to break, snap asunder. *p.*

گسیدن *guslidan*, to break, snap asunder, uproot. *p.* [half passed. *p.*

گشت *gashast* (= گشته است *gashā ast*),

گشتن *gashan*, to become; to be changed or turned into; to pass, depart. *p.*

گفت *gust*, he spoke; speech, speaking; preaching, preachment. *p.*

گفتا *gustā* (for گفته گفت *gustā*), he said. *p.*

گفتار *gustār*, discourse, speech, saying, tradition, argument, conversation; talk or profession (as opposed to کردار *kirdār*, action or practice). *p.* [to action). *p.*

گفتاری *gustāre*, a saying, mere talk (as opposed

گفت *gustast* (= گفته است *gustā ast*), has spoken. *p.*

گفتمش *gustamash*, I said to him. *p.*

گفتمی *gustami*, I would say. *p.*

گفتن *gustan*, to speak, say, tell, talk; to call; to revise; to compose (poetry). *p.*

گفتن *intinā'i sukhan guftanum ūftāda ast*, abstaining from speaking has fallen to me, i.e. has been chosen by me. P.

گفت و شنود *guft o shunūd*, conversation, discourse, dialogue; debate, altercation, controversy. P.

گفت *gufta*, said, spoken, saying, utterance;—hath said or spoken; having spoken. P.

گفتا *guftahā* (pl. of گفت *gufta*), things spoken, sayings. P.

گل *gil*, clay, mire, earth; a kind of argil with which women in the East cleanse

گل *gul*, rose; flower. P. [their hair. P.

گلآب *gul-āb*, rose-water. P.

گول *gulat*, thy rose. P.

گولستان *gulistan*, rose-garden, flower-garden. P.

گولشکر *gul-shakar*, conserve of roses. P.

گلم *gilam*, I am clay. P.

گله *gala* or *galla*, flock, herd, drove; troop. P.

... گله *gila*, complaint, lamentation; blame; accusation, remonstrance. P.

گلی *gile*, a lump of clay. P.

... گله *gule*, a rose; a flower. P. [hair. P.

گلم *gilam*, blanket, mantle, garment of goat's

گلمی *gilme*, a blanket, a single blanket, one blanket. P.

گم *gam*, lost, dwindled, reduced. P.

گماشتن *gumāshtan*, to appoint, depute, commission, entrust, set over. P.

گمان *gamān*, doubt, suspicion, fancy, supposition. P. [suspect. P.

بردن گمان *gamān burdan*, to think, suppose.

گم شدن *gam shudn*, to be lost. P.

گم کردن *gam kardan*, to lose. P.

گم کرده فرزند *gam-kard-e farzand*, who had lost his son, bereaved parent, i.e. the patriarch Jacob, father of Joseph. P.

گناه *guāh* (pl. گناهان *gundhān*), sin, fault, error, crime. P.

گناهی *gunāhe*, a crime. P.

گنبد *gumbaz*, dome, cupola, vaulted building. P.

گنبدی *gumbazi* 'aḥad, name of a celebrated mosque. P.

گنج *ganj*, treasure, hoard, store. P.

گنجه *ganje*, a treasure. P.

گنجیدن *ganjidan*, to be held, contained, stowed. P.

گندم *gandum*, wheat, corn. P.

گندم بریان *gondami biryān*, parched wheat,

گندنا *gandunā*, leek. P. [toasted corn. P.

گندنازار *gandanāzār*, bed of leeks. P.

گنده *ganda*, fetid, foul, offensive, stinking. P.

گندیدن *gandidan*, to have a foul smell, emit a stench, stink, putrefy. P.

گندیده *gandida*, fetid, stinking, offensive. P.

گنگ *gung*, dumb, mute. P.

گناه *gunah*, crime, sin, harm. P.

گناهگار *gunahgār*, criminal, sinful. P.

گو *go* or گوی *goi* (imp. of گفتن *guftan*), speak, say;—گو, a ball. P.

گوی *gawāh*, evidence, testimony, witness. P.

گور *gor*, grave, tomb; wild ass. P.

گوری *gore*, an ouager entire. P.

گوسفند *gosfand* (pl. گوسفندان *gosfandān*), sheep,

گوش *gosh*, var. P. [goat. P.

گوش *gosht*, meat, flesh. P.

... گوش *gosht*, thine ear. P.

گوشمال *gosh-māl* (lit. rubbing the ears), chastisement, punishment. P.

خوردن گوشمال *goshmāl khwardan*, to receive chastisement. P.

گوشمالی *gosh-mālī* (lit. rubbing of the ear) chastisement; reproof, reprimand. P.

گوشواره *gosh-wār* or گوشواره *gosh-wāra*, ear-ring. P.

گوش *gusha*, corner, nook; privacy, retirement; peak (of a cap). P.

گوشه *goshe-nishin* (pl. گوشه‌نشینان *goshe-nishinān*), sitting or lurking in a corner; reclusive, solitary, retired; hermit. P.

گؤگرد *gūgird*, brimstone, sulphur. P.

گوناگون *gūn-ā-gūn*, of various hues or kinds. P.

گو *gūn*, manner, mode, way, sort, fashion. P.

چه گو *chi gūn-ā-e*, how farthest thou? P.

گوهر *gawhar*, jewel, gem; essence, substance. P.

گو *gū*, ball, hockey-ball;—گو, speech, saying. P.

گویان *goiān*, speaking, saying, talking. P.

گوید *goiān*, says, speaks (acc. of گفتن *guftan*). P.

گویانده *goiānda*, talker, speaker; warbler. P.

بردن گوی نیکی *goi naki burdan*, to carry off the ball of merit, to surpass or excel. P.

گو *go* 'i, thou speakest, thou wouldst say. P.

گاه *gāh*, time; at one time, sometimes; now; then. P.

گهر *gahar*, gem; race, family; essence, origin. P.

ك *gah yah*, time to time, occasionally. *ز*.

كهي *gake*, at one time, one while. *ز*.

كهي *giyah* (pl. كيهان *giyāhān*), guess. *ز*.

كهي *geli*, world; fate, destiny. *ز*.

كهي *geli-ārā*, world-adorning. *ز*.

كهي *geli-furoz*, world-illuminating. *ز*.

كهي *gir*, granted; take, hold, keep (imp. of the verb گرفتن *giriftan*). *ز*.

كهي *girad*, takes or will take; seizes or will seize (aor. of گرفتن *giriftan*). *ز*.

كهي *giram*, I admit, grant, allow (aor. of گرفتن *giriftan*). *ز*.

كهي *gir o dār*, seize and hold; dominion. *ز*.

كهي *gisū* (pl. كيهان *giyāhān*), ringlet. *ز*.

ل

ل *la* (adverbial prefix), certainly, surely, assuredly; (prep. for *li* before pronom. suffixes) to, for. *ا*.

ل *li*, (prep.) to, for; (conj. joined to the imperf. subjunctive of a verb) that, in order that. *ا*.

ل *li*, not (used, firstly, as a simple negative; secondly, as a prohibitive particle joined to the imperf. jussive). *ا*.

ل *la tāhannasa*, grieve thou not (imperf. energetic neg. of the verb حزن *hazan*). *ا*.

ل *la tahābūnī*, think ye me not. *ا*.

ل *la tawarifu*, waste not, commit not excess (imperf. jussive neg. of the verb اسراف *asraf*, 4th form of the verb صرف). *ا*.

ل *la taf'al*, do not (imperf. jussive neg. of the verb فعل *fa'ala*). *ا*.

ل *la taf'al bi nā mā naḥnu bi ahlākī*, do not unto (me or) us that of which we are deservng. *ا*.

ل *la tamurru*, thou passest not by (imperf. neg. of the verb مر *marra*). *ا*.

ل *la tannus*, upbraid not with favours conferred (imperf. jussive neg. of the verb تمن *manna*). *ا*.

ل *la jarām*, of necessity, perforce; indubitably, certainly, as a matter of course. *ا*.

ل *layaward*, lapis lazuli. *ا*.

ل *la hūla*, or in full لا قوة الا بالله *illā bi 'llāhī*, there is no strength nor power save in God (a phrase employed by the Muhammadians in times of difficulty and calamity to recom-

mend and enjoin submission, patience and acquiescence). *ا*.

ل *la khair*, (is) not good. *ا*.

ل *la arjumannaka*, I will assuredly stone thee (energetic imperf. of the verb رجم *rajam*). *ا*.

ل *la rehbaniyata fi 'l islām*, there is no monachism in Islām. *ا*.

ل *lazīb*, firm, solid. *ا*.

ل *zarbatī lāzīb*, a good hard blow (which leaves a lasting scar). *ا.ز*.

ل *lāzim*, necessary, obligatory, suitable. *ا*.

ل *lāsha*, corpse, carcase. *ز*.

ل *la 'aḡam*, assuredly the greatest. *ا*.

ل *lāghar*, thin, lean, lank, slim, meagre. *ز*.

ل *lāghar-miyān*, slender-waisted. *ز*.

ل *lāghare*, a lean man or person. *ز*.

ل *lāf*, boast, vain-glory, brag. *ز*.

ل *lāf azdān*, to boast, to brag, to bluster. *ز*.

ل *lala*, tulip. *ز*.

ل *la'ālī* (pl. of لؤلؤ *lu'lu'*), pearls. *ا*.

ل *lāma*, he blamed. *ا*.

ل *lāmani*, he hath blamed me. *ا*.

ل *li anna*, because. *ا*.

ل *li anna 'l fū'idato ilaika 'a'idatun*, for the benefit will revert to thee. *ا*.

ل *la wa 'llāhī*, no, by God! *ا*.

ل *layad*, howls, growls, (aor. of لايدن *layidan*). *ز*.

ل *la yasa'uni*, he doth not obtain access to me (imperf. of the verb يسع *yasa'*). *ا*.

ل *la yasa'uni fahī*, during which there doth not obtain access to me. *ا*.

ل *la yashī*, he giveth not to drink (imperf. of the verb سقى *saqā*). *ا*.

ل *la ya'hīl*, he understands not; (hence) stupid, stolid, dull (imperf. of the verb عقل *aqala*). *ا*.

ل *la ya'lam*, he knows not; (hence) ignorant, stupid (imperf. of the verb علم *alima*). *ا*.

ل *la yughalahu*, it is not shut, it shall not be closed (imperf. passive of the verb غلق *ghalaka*). *ا*.

ل *la'ik*, fit, suitable, becoming, befitting. *ا*.

ل *la yūkālū*, it will not be said (imperf. passive of the verb قال *qāla*, for قال). *ا*.

ل *la yūkādū*, it doth not come nigh to (accomplishing a thing;—imperf. of the verb كاد *kāda*). *ا*.

لا يـ *lā yukādu yusighaku*, it is not near to allaying, it doth nearly slake or quench it. A.

لام *lām*, blamer, accuser, slanderer, censurer. A.

لا يمر *lā yamuru*, he doth not pass by (imperf. of the verb *marra*). A.

لا يملك *lā yamliku*, it is not possessed, it has no owner (imperf. passive of the verb *ملك*). A.

لب *lab*, lip; margin, brink, rim. P.

لباس *libās*, dress, garment, clothing, apparel, attire. A.

لغوا *la lughāu*, verily they would have rebelled (pl. pret. of the rt. *لغى*). A.

لبنان *Lubnān*, mount Lebanon (so called from the milky whiteness of its perpetual snow). A.

لي تزورني *li tozūranī*, that thou mayest visit me, to visit me (imperf. of the verb *زار* *zāra*, for *زور*). A.

لحظة *lahẓa*, look, glance; moment. A.

لحى *lahkhi*, somewhat, some, a little, a piece or part. P.

لحى *lahkte*, an instant, a little while. P.

لدغة *ladgha*, stinging (as of a scorpion) sting. A.

لذات *lazzat*, delight, flavour, delicious taste. A.

بلذات *ba lazzat*, with flavour. P.A.

بلذات *ba lazzattar*, more savoury, or delicious. P.A.

لذلك *li ḡalika*, for this or that reason, on that account, therefore, hence (it is). A.

لذيذ *laẓīz*, delicious, savoury, delightful, luxurious. A. [ing. P.

لرز *larza*, shiver, tremor, trepidation, quak-

لرزیدن *larzidan*, to tremble, shake, quake, shiver. P.

لسان *lisān*, tongue; language. A.

لسانه *lisānuku*, his tongue, his language. A.

لشكر *lashkar*, army, host. P.

لشكري *lashkari* (pl. لشكران *lashkarigān*), military; soldier, guard, attendant, military man, officer; soldiery. *Lashkara*, an army, a whole host of soldiers. P.

لصاحبه *lashihibihi*, for its owner. A.

لطافت *lapāfat*, grace, elegance; gentleness, softness, graciousness, genialness, gentle means. A.

لطيف *laṭīf*, gentleness, graciousness, amenity, amiableness, kindness, lenity, grace, favour; elegance. A. [words. A.P.

لطيف كوي *laṭīf-koī*, gentle speaking, kind

لطيف *laṭīf* (P. pl. لطيفان *laṭīfān*), elegant, graceful; witty; fine, light, delicate. A.

لطيف *laṭīfān*, delicate (acc. of لطيف *laṭīf*). A.

لطيف *laṭīfa* (P. pl. لطيفان *laṭīfān*), pleasantry, bon-mot, witty or facetious saying. A.

لطيف خوي *laṭīf-khā*, of a mild, gentle, affable

لعب *la'b*, play, sport. A. [disposition. A.P.

لعماده *li 'ibādihī*, for (or to) his servants. A.

لعل *la'l*, ruby. A.

لعل *la'alla*, perhaps. A.

لعلهم *la'allahum*, haply they. A.

لعل *la'lapāra*, piece of ruby. A.P.

لعل *la'not*, curse, imprecation, malediction. A.

لعل الله على حده *la'antu 'ilāh 'alā ḡidah*, God's curse on each and every one of them! A.

لغزیدن *laghẓidan*, to slip, slide, stumble. P.

لغو *laghw*, inconsiderate act or speech, impropriety, folly, slip, fall. A.

لغوي *laghwī*, my indiscretion. A.

لغو *laghw*, a lapsus linguae. A.P.

لفظ *laṭf*, word, expression, vocabula. A.

لها *liḡā*, meeting, encounter; aspect, face, visage, countenance. A. [ready. A.

لها *lahād*, of a truth, assuredly, verily; al-

لقمان *Lakmān*, name of a certain wise man (by some said to have been a son of Job's sister or aunt; by others to have been a disciple of David; by others, a judge in Israel; whilst others declare him to have been an emancipated Ethiopian slave. He is the author of some Arabian fables, and is supposed by many to be the same as Aesop). A.

لقمة *luḡma*, morsel, mouthful, scrap; a pittance. A.

لقمة *luḡma 'i chand*, several mouthfuls. A.P.

لك *laka*, for thee, to thee. A.

لك *li kātibihi*, for the writer of it. A.

لكم *la kum*, for you, to you. A.

للخبيث *li 'l khābiṡina*, for the impure. A.

للرحمن *li 'r raḡmāni*, to the Merciful. A.

للرحمن الطاب عية *fa li 'r raḡmāni alṭāḡan khayyātun*, for the Merciful One has secret favours (or blessings). A.

للغريب *li 'l ḡharībī*, to the stranger. A.

للكم *li 'a nā'imī*, for the sleeper. A.

لم *lam*, not (negative of the Perfect, but always joined to the *Jussive* in the sense of the perfect). A.

ل *lima* (for لى *li mā*), for what? why? where-
fore? *ا.* [*fect*]. *ا.*

ل *lammā*, after, when (used with the *Per-*
ف *in lam akun*, if I may not be. *ا.*

ل *lam tafir*, it had not flown; had not
assayed to fly (imperf. jussive of the verb
طار *tāra*, for طير). *ا.*

ل *lamtanna*, ye blamed (2 fem. pl. perf. of
لام *lāma*, for لوم). *ا.*

ل *fa gālikunna 'l lazi lum-*
tunani fiki, this thou is he for whom ye
blamed me! (These words having been
addressed to a company of women, the
fem. *gālikunna* is used). *ا.*

ل *lam'ān*, brilliance, sparkle, glitter, splen-
dour. *ا.*

ل *lam yaraā*, he hath not seen her (im-
perf. jussive of the verb رآى). *ا.*

ل *lam gaḥḥala*, (if) they accept not (im-
perf. of the verb قبل). *ا.*

ل *lam gallaḡṡu*, they do not give atten-
tion (to), or look (at); (imperf. pl. fem.
8th form of verb لفت). *ا.*

ل *la nuḡḡannahum*, assuredly we will
make them taste (imperf. energetic of اذاق
aḡḡa, 4th form of the rt. ذاق *ḡāḡa*, for
ذوق). *ا.*

ل *wa la nuḡḡannahum*
mina 'l 'aḡābi 'l adnā, and we will assuredly
make them taste of the smaller punishment
(i.e. the punishment which is inflicted in
the present world). *ا.*

ل *naḡaika*, for thyself. *ا.*

ل *lang*, lame, limping, halting. *ر.*

ل *langar*, anchor. *ر.*

ل *langar nihādan*, to cast anchor. *ر.*

ل *lau*, if, unless. *ا.*

ل *lawāzīm* (pl. of لازمة *lāzimat*), necessary
things, requisites. *ا.*

ل *laḡ*, squint-eyed. *ر.* [on. *ا.*

ل *laḡḡ*, tablet, board used as a slate to write

ل *Zaḡ*, Lot, nephew of Abraham. *ا.*

ل *laum*, blame, reproach, censure. *ا.*

ل *lahu*, to him, for him, he has; to it, for it,
it has. *ا.*

ل *laḡḡat*, voice, sound, tone; accent; ac-
centuation; speech, talk. *ا.* [cry. *ا.*

ل *lahu ḡḡawāra*, (which) has a lowing

ل *lahu ḡawṡu*, to him (i.e. he has) a
voice. *ا.*

ل *lahum*, to them, for them, they have. *ا.*

ل *lahu*, play. *ا.* [game, fun. *ا.ر.*

ل *lahu o la'b*, playing and toying, sport,

ل *li*, for me; to me; i.e. I have. *ا.*

ل *latta* (particle of exclamation), would
that! O that! *ا.*

ل *laḡ*, lion. *ا.*

ل *'aw laḡ*, name of the second sove-
reign of the dynasty of the Saffarides (cop-
persmiths), who reigned in Persia from
870 to 901). *ا.*

ل *laisa* (neg. substantive verb), he was not,
is not; there is not; (also used as an
indeel. neg. particle, stronger than لا *lā*)
not. *ا.*

ل *laisa bi ḡāhirin*, is not pure. *ا.*

ل *wa laisa lahu ḡāhiri*, and he
hath no other (God) beside me. *ا.*

ل *laisa ḡarḡa'u*, he raises not (imperf.
of the verb رفع). *ا.*

ل *laisa ḡasṡu*, he will not be safe
(imperf. of the verb سلم). *ا.*

ل *lek*, or لى *lekin*, but. *ا.*

ل *lail*, night. *ا.*

ل *al lail*, the night. *ا.*

ل *'ala 'l laili*, in the night, at night. *ا.*

ل *Laila*, name of the mistress of Majnūn.
(The loves of this celebrated pair form the
subject of one of Nazām's poems.) *ا.*

ل *li ma's 'lāhu waḡṡu*, I have a
time (or season) with God. *ا.*

ل *la in*, verily if. *ا.*

ل *la in lam tantahi la arḡu-*
mannaka, verily if thou desistest not I
will assuredly stone thee; (*tantahi* is the
jussive of the verb انتهى *intahā*, 8th form
of the verb نهى; and *arḡummannaka* is the
energetic imperf. of the verb رجم). *ا.*

ل *ḡinat*, excellence, mildness, softness; hu-
manity; a kind of palm-tree; a tall palm. *ا.*

ل *la'im*, mean, base, vile, sordid, grovelling. *ا.*

ل *la'imu 'l pa'b*, the sordid of nature;
the churlish soul. *ا.*

ل *am* (pronoun suffix), me; of me, my; I
ma, we; us; of us, our. *ا.* [(am). *ر.*

- ما *ma* (negative); not; (pronoun) what, whatever, whatsoever, that which; (interrog.) what? (adv.) as long as. A.
- ماء *mā*, water. A. [stream. A.]
- ماء نهرها *mā'ā nahrīhā*, the water of its river. A.
- ما في قلب *mā fī qalbī*, what (is) in the heart. A.
- ما تقول *mā taqūlu*, that which thou sayest; what sayest thou? (imperf. of the verb قال *qala* for قول). A.
- ماتم *mātam*, grief; mourning. P.
- ما جرى *mā jarā*, what occurred; accident, incident, event, occurrence. A.
- ما حاضر *mā hāzir*, that which is ready. A.
- ما حضري *mā hazari*, the fruit, milk, and cheese which constitute a Persian breakfast. A.P.
- ما دام *mā dāma*, as long as it continues; during, as long as. A.
- مادر *mādar*, mother. P.
- مادر مادر *mādari mādar*, an old woman, grandmother, granmam. P.
- ما ذا *mā zā*, what? what is this? A.
- ما ذا اكتسب *mā zā 'aktaba*, what hast thou gained (or earned)? A.
- مار *mār*, snake, serpent. (According to Oriental legends, every subterranean treasure is placed under the guardianship of a serpent.)
- مارا *māra*, to us; for us; us. P. [pent]. P.
- مارگزید *mār-guzīda*, bitten by a serpent. P.
- ماری *māri*, thou art a serpent. P.
- ماست *māst*, sour milk, buttermilk, whey. P.
- ماهی *māzi* (fem. ماضیه *māziyat*), past, bygone. A.
- ما عبادت *mā 'abadatka*, we have not worshipped Thee. A.
- ما عرفناک *mā 'arafaṇaka*, we have not known Thee (1 p. pl. perf. of عرف *'arafa*). A.
- مال *māl*, end, goal, termination, issue. A.
- مال *māl*, money, wealth, property, substance; prosperity. A.
- مالدار *māl-dār*, wealthy, opulent, moneyed man. A.P.
- مالک *malik*, master, owner, possessor; controller. A.
- مالک الامم *maliku rīḥabī 'l umamī*, lord of the necks of peoples. A.
- مالکی *maliki*, relation of master; ownership. A.
- ما لئیس *mā lī 'l gharibi aīna*, the stranger hath no friend but the stranger. A.
- مألوف *mālūf* (for *mālūf*), familiar, ordinary, accustomed, customary. A.
- مالیها *mālīhāmā*, final portion of both. A.
- مالیخولیا *malikhūliyā* (the Greek μελιχολία arabicized), melancholy, idle fancy. A.
- مالیدن *mālidan*, to rub, anoint; to press, crush. P.
- ما لیس لك به علم *mā laisa laka bihi 'ilmun*, that of which thou hast no knowledge. A.
- ما مر *mā marra*, what (or that which) passed. A.
- ما مضی *mā maḍī*, that which is passed, what has passed. A.
- مامات *māmāt*, little mother, goody. P.
- مامن *māman* (for *mā'man*), place of security. A.
- مامن رجا *māmani riḡā*, a satisfactory (or pleasing) place of security. A.P.
- ما من مولود *mā min mawlūdīn*, there is not (one) of those who are born, there is no one born. A.
- مأمول *māwūl* (for *mā'māl*), hoped for, expected. A.
- مانا *mānā*, alike, equal, similar; certainly; you would say or think, as though; forthwith, quickly, immediately. P.
- ماند *mānd*, hath remained. P.
- مانند *mānad*, he or it remains, or remaineth, or will remain (aor. of ماندن *māndan*); he or it resembles (aor. of مانندن *mānistan*). P.
- ماندن *māndan*, to remain, continue, last, endure; to be fatigued, spent, tired, exhausted; to break down. P.
- ماندن در گل *dar gil māndan*, to sink in a quagmire; to hesitate, to boggle. P.
- مانده شدن *mānda shudan*, to be weary, tired, knocked up. P.
- مانستن *mānistan*, to resemble. P.
- مانع *mānā*, refuser, forbiddor, hinderer, pro- [vener. A.]
- مانند *mānad*, like. P.
- مانی *mānī*, name of a celebrated painter, the founder of the sect of the Manichaeans. P.
- مناو *mānā* (for *mā'nā*), haunt, retreat, place of resort, abode. A.
- ماه *māh*, the moon; month. P.
- ماه روی *māh-rū* (pl. ماه رویان *māh-rūyān*), moon-faced, fair and lovely as the moon. P.
- ما روی *māh-rū'e*, one fair as the moon. P.
- ماهی *māhi*, fish. P.
- ماهی *māhiye*, a fish, one fish, a certain fish. P.
- مایه *māya*, amount, sum, quantity; wealth, capital, stock-in-trade, store; main-stay; source, origin. P.

مباح *mubāḥ*, lawful, allowable; allowed to be taken or suffered to be shed with impunity. A.

ما *ma bād*, may there not be! P.

مبادا *mubādā*, let it not be! by no means! away! lest. P.

مارز *mubāriz* (P. pl. مبارزان *mubārizān*), warrior, champion. A. [fight. A.]

مارزت *mubārazat*, coming out, or forth, to مبارک *mubārak*, blessed, blest; happy, fortunate; auspicious. A. [perhaps. P.]

ماش *ma bāsh*, be it not! stay not! lest, مبالغه *mubālagha*, exaggeration, extravagance, hyperbole, stress, emphasia. A.

مبالغه *mubālagha*, exaggeration, extravagance, hyperbole, stress, emphasia. A.

مبالغه نمودن *mubālagha namūdan* (or مبالغه کردن *mubālagha kardān*), to exaggerate, be extravagant. A.P. [unfortunate. A.]

مبتلا *mubtālā*, afflicted, plagued, tried, tempted; مبدل *mubaddal*, changed, converted, altered. A.

مبذر *mubazzir*, prodigal, lavish, spendthrift. A.

مبذری *mubazziri*, prodigality, extravagance, profusion, profuseness. A.

مهر *ma bar*, do not lower (imp. of بردن *burdan*). P.

مهرز *mabraz*, privy. A.

مبلغ *mablagh*, sum, amount (of money). A.

مبلغی *mablaghe*, a sum, a certain amount; a good bit, a long stretch. A.P. [boston. P.]

مبذ *ma band*, indulge not (imp. of بستن *bastan*). A.

مبیت *mabit*, passing the night (in a place). A.

مبین *mubīn*, manifest, evident, clear, distinct. A.

مپندار *ma pindār*, think not, do not suppose or imagine (imp. of پنداشتن *pindāshān*). P.

متاب *ma tāb*, turn not away (imp. of تابیدن *tābidān*). P. [pliancy. A.]

متابع *mutāba'at*, following; obedience, compliance. A.

متابعت *mutāba'at*, following; obedience, compliance. A.

متابعت *mutāba'at*, following; obedience, compliance. A.

متابعت *mutāba'at*, following; obedience, compliance. A.

متابعت *mutāba'at*, following; obedience, compliance. A.

متابعت *mutāba'at*, following; obedience, compliance. A.

متردد *mutaraddid*, hesitating, wavering, vacillating, irresolute, unsettled, uncertain, doubtful, perplexed. A.

مترسل *mutarasil* (P. pl. مترسلان *mutarasilān*), letter-writer, correspondent; corresponding secretary of a prince. A.

مترصد *mutarassid*, contemplating, watching, waiting for, watchful, observant. A.

مترقب *mutarakkib*, one who expects, waits, or hopes; hoping, expecting. A.

متسع *muttasi'*, large, spacious, extensive. A.

متصور *mutasawwar*, pictured, imagined, supposed, considered. A.

متضعف *muta'af*, weak, weakened, enfeebled, powerless. A.

متع *metti'*, cause thou to enjoy, render happy (imp. of 2nd form of the verb متع). A.

متع حیات *metti' i musulimān bi tūl hayātiki*, make happy the true believer by the length of his life. A.

متعبد *muta'abbid* (P. pl. متعبدان *muta'abbidān*), worshipper, extremely devout, rigorous and strict in the exercises of devotion, religionist. A.

متعبد *muta'abbid*, worshipper, extremely devout, rigorous and strict in the exercises of devotion, religionist. A.

متعبد *muta'abbid*, worshipper, extremely devout, rigorous and strict in the exercises of devotion, religionist. A.

متعبد *muta'abbid*, worshipper, extremely devout, rigorous and strict in the exercises of devotion, religionist. A.

متعبد *muta'abbid*, worshipper, extremely devout, rigorous and strict in the exercises of devotion, religionist. A.

متعبد *muta'abbid*, worshipper, extremely devout, rigorous and strict in the exercises of devotion, religionist. A.

متعبد *muta'abbid*, worshipper, extremely devout, rigorous and strict in the exercises of devotion, religionist. A.

متعبد *muta'abbid*, worshipper, extremely devout, rigorous and strict in the exercises of devotion, religionist. A.

متعبد *muta'abbid*, worshipper, extremely devout, rigorous and strict in the exercises of devotion, religionist. A.

متعبد *muta'abbid*, worshipper, extremely devout, rigorous and strict in the exercises of devotion, religionist. A.

متعبد *muta'abbid*, worshipper, extremely devout, rigorous and strict in the exercises of devotion, religionist. A.

متعبد *muta'abbid*, worshipper, extremely devout, rigorous and strict in the exercises of devotion, religionist. A.

متعبد *muta'abbid*, worshipper, extremely devout, rigorous and strict in the exercises of devotion, religionist. A.

متعبد *muta'abbid*, worshipper, extremely devout, rigorous and strict in the exercises of devotion, religionist. A.

متعبد *muta'abbid*, worshipper, extremely devout, rigorous and strict in the exercises of devotion, religionist. A.

متعبد *muta'abbid*, worshipper, extremely devout, rigorous and strict in the exercises of devotion, religionist. A.

متن *mutana'im*, soft, delicate; affluent in the enjoyment of the conveniences, comforts and luxuries of life. A.

موقع *mutawakkī* (P. pl. *mutawakkī'ān*), waiting, expecting; expectant. A.

متهاون *mutahāwin*, negligent, indolent, heedless, inattentive; idler. A. [cused]. A.

متهم *muttahim*, suspected, accused, falsely accused.

منايات *masābat*, step, degree, point. A.

مناجات *masābate*, a degree. A.P.

مثال *misāl*, like, resembling; history, fable; example, model; similitude, likeness. A.

مثال بر مثال *bar misālī*, after the similitude of. P.A.

ما مثال ما *hā misālī mā*, with the like of us, with such as we. P.

مناجی *maṣnā'ī* (pl. of *maṣnā'*), the chords of the lute (that are after the first). A.

مثال *maṣāl*, fable, tale, parable, simile, apologue, proverb. A.

مثال فی المثال *l maṣāl*, for example. A.

مثال زدن *maṣāl zadan*, to give an example, quote a proverb, propound a parable. A.P.

مثلی *maṣālī*, a simile. A.P.

مثنوی *maṣnawī*, poetry composed of distichs in each of which are two lines, which rhyme and agree in measure. A.

مجادله *mujādala*, disputation, strife. A.

مجال *majāl*, room to move round or turn about; suitable place; power, strength, ability. A.

محال *majālī* (pl. of *majāl*), assemblies, places of sitting, sessions. A.

مجالست *mujālasat*, sitting with another, converse, society. A.

مجاہت *mujānabat*, receding, retiring, going off, going aside. A.

مجاورت *mujāwarat*, keeping up intercourse with neighbours, intimacy; vicinity, propinquity, neighbourhood, cohabitation. A.

مجاورت کردن *mujāwarat kardan*, to keep close, to remain near, to sit by. A.P.

مجاهد *mujāhada*, fighting (specially against infidels), strenuous effort to harm or ruin; struggle, effort; submitting to trouble, a

score infliction. A.

مجبلی *mujtabā*, chosen, selected, elect. A.

مجرد *mujarrad*, stripped; solitary, single; unmarried; bare, mere. A.

بمجرد *ba mujarrad*, barely, merely. P.A.

مجرع *majrūh*, wounded. A.

مجرع *majrū*, made to flow; (hence), issued, granted, allowed. A.

مجلس *majlis*, place of sitting, assembly, session; congregation. A.

مجلسی *majlise*, a whole company. A.P.

مجلل *majallā*, bedecked, ornamented. A.

مجمع *majma'*, place of confluence or of assembling, meeting, congregation, assembly. A.

مجموع *majmū'*, collected; tranquil, quiet. A.

مجموعه *majmū'a*, collection, assemblage, aggregate. A.

مجنون *majnūn*, crazed, insane; name of the Arab lover whose attachment to Laila is celebrated by Nazāmi and other poets. A.

مجوی *mā jā*, seek not (neg. imp. of *جستن* *justan*). P.

مجید *majīd*, glorious. A. [justan]. P.

محابا *muhābā*, connivance; respect, regard; ceremony. A.

محادثة *muhādaza*, conversing, talking, conversation. A. [facing one another. A.]

مخابا *muhāza* (for *مخاضة* *muhāzāt*), confronting,

مخارب *muhārīb*, waging war; contending; warrior. A.

مخاسبه *muhāsaba*, adjustment or audit of accounts, computation; arithmetic. A.

محاسن *mohāsīn* (pl. of *حسن* *ḥusn*), good works, laudable actions, virtues, merits; personal charms. A. [fences. A.]

محاسنی *mahāsīnī*, my good works or excel-

محافل *mahāfi* (pl. of *محل* *mahfi*), assemblies. A.

محال *muhāl*, impossible; inconsistent (with), opposed (to), absurd. A.

محمود *mahmūd* (pl. of *محمود* *mahmūdāt*), laudable actions or qualities, virtues. A.

مخاوره *muhāwara*, conversation, dialogue, chat, talk, common parlance. A.

محب *muhīb*, friend, lover. A.

محب الایه *muhībū 'l alḥiyā'*, the friend of the pious. A. [ship. A.]

محبوبه *mahabbat*, love, affection; kindness, friend-

محبوب *mahbūb* (P. pl. *mahbūbān*), beloved, liked; mistress. A.

محبوبتر *mahbūbtar*, more beloved. A.P.

محبوبه *mahbūba*, an object greatly beloved. A.P.

محتاج *muhāj* (P. pl. *muhājān*), necessitous, needy, in want, indigent, in need. A.

محتاجتر *muhājtar*, more in need, in greater need, more needy, more necessitous. A.P.

- مفتش** *mufṭaṣṣ*, the superintendent of police, who examines weights and measures, and prevents drinking and other disorders; police-magistrate. **A.**
- مفتاح** *mufṭaḥ*, supposable, conceivable, probable, suspected. **A.**
- ... **مفتاح** *mufṭaḥ*, bearing a burthen; patient. **A.**
- مفتوح** *mufṭuḥ*, veiled, concealed, obscured; bashful, modest. **A.**
- مفتوح** *mufṭuḥ* (acc. of **مفتوح** *mufṭuḥ*), burning, burnt, consumed. **A.**
- مفتوح** *mufṭuḥ*, excluded; denied, refused; frustrated, disappointed. **A.**
- مفتوح** *mufṭuḥ* (acc. of **مفتوح** *mufṭuḥ*), pl. of **مفتوح** *mufṭuḥ*, beneficent. (See **مفتوح** *mufṭuḥ*). **A.** [ment. **A.**
- مفتوح** *mufṭuḥ*, place of assembly; last judge. **A.**
- مفتوح** *mufṭuḥ*, pure, unmixed, unalloyed, sheer; only, entirely, purely. **A.**
- مفتوح** *mufṭuḥ*, disposition, temper. **A.**
- مفتوح** *mufṭuḥ*, assembly. **A.**
- مفتوح** *mufṭuḥ*, kept, guarded, preserved. **A.**
- مفتوح** *mufṭuḥ* (r. pl. **مفتوح** *mufṭuḥ*), verifying, confirming; teacher of spiritual truth, philosopher. **A.**
- مفتوح** *mufṭuḥ*, spiritual; truly, accurately; like, or after the manner of the teachers of spiritual truth. **A.P.**
- مفتوح** *mufṭuḥ*, touchstone, test. **A.**
- مفتوح** *mufṭuḥ*, strong, firm, strengthened, confirmed; incontrovertible, indisputable, conclusive; a portion or passage of the Kurān; clear, conspicuous, perspicuous. **A.**
- مفتوح** *mufṭuḥ*, place, situation; quarter, district; occasion, opportunity. **A.** [pariah. **A.**
- مفتوح** *mufṭuḥ*, quarter of a town, district.
- مفتوح** *mufṭuḥ*, greatly praised; name of a man; name of the Arabian pseudo-prophet. **A.**
- مفتوح** *Muḥammad b. Muḥammad Ghazālī*, a renowned doctor of Islām, born at Thaus, in Khurāsān, **A.H.** 450, and died **A.H.** 505. **A.**
- مفتوح** *Muḥammad Sabuktāgīn*, the second Sultan of the dynasty of Ghazni, succeeded his father Sabuktāgīn, **A.H.** 387, **A.D.** 997, and died **A.H.** 419, after conquering great part of Hindūstān, and taking the royal cities of Delhi and Kannauj. **A.P.**
- مفتوح** *mufṭuḥ*, affliction, trouble, toil, distress, anguish, suffering, inconvenience, discomfort. **A.** [fort. **A.**
- مفتوح** *mufṭuḥ*, obliteration. **A.**
- مفتوح** *mufṭuḥ*, to be erased or obliterated. **A.P.** [son. **A.**
- مفتوح** *mufṭuḥ*, addressing; the second person. **A.**
- ... **مفتوح** *mufṭuḥ*, addressing; speaker. **A.**
- مفتوح** *mufṭuḥ*, dread, fear, alarm; danger. **A.**
- مفتوح** *mufṭuḥ*, mixing, or engaging in (an affair); familiar or social intercourse, intimacy, friendship. **A.**
- مفتوح** *mufṭuḥ*, contrary, repugnant, adverse, antagonistic, unfavourable; obstinate, irreducible. **A.** [opposition, enmity. **A.**
- مفتوح** *mufṭuḥ*, contradiction, contrariety.
- مفتوح** *mufṭuḥ*, disordered, deranged, upset. **A.**
- مفتوح** *mufṭuḥ*, abridged, curtailed; brief, compendious, laconic; compendium; mean, trifling, small, insignificant. **A.**
- مفتوح** *mufṭuḥ*, different, various, contrary. **A.**
- مفتوح** *mufṭuḥ*, served, waited upon; lord, master. **A.** [kharidan. **P.**
- مفتوح** *ma khar*, do not buy (neg. imp. of **مفتوح** *ma khar*). **P.**
- مفتوح** *ma kharāsh*, lacerate not, do not tear (neg. imp. of **مفتوح** *kharāshidan*). **P.**
- مفتوح** *mufṭuḥ*, lowered, depressed; marked with **khar**, or **khar** (as when **khar** has been changed to **khar**). **A.**
- مفتوح** *mufṭuḥ* (r. pl. **مفتوح** *mufṭuḥ*), sincere, real, genuine; truly religious. **A.**
- مفتوح** *mufṭuḥ* (acc. of **مفتوح** *mufṭuḥ*), pl. of **مفتوح** *mufṭuḥ*, sincere, unfeigned in professions of faith, in demonstration of friendship, or in yielding obedience. **A.**
- مفتوح** *mufṭuḥ* *lahu 'd dīn*, being sincere towards him in religion. **A.**
- مفتوح** *mufṭuḥ*, created, formed; creature. **A.**
- مفتوح** *mufṭuḥ*, effeminate, infamous; a rank old calamite; hermaphrodite. **A.**
- مفتوح** *ma khar*, do not eat (neg. imp. of **مفتوح** *ma khar*). **P.**
- مفتوح** *mufṭuḥ*, dreadful, dangerous, fearful. **A.**
- مفتوح** *mufṭuḥ*, laudatory; encomiast, panegyrist. **A.** [tan. **P.**
- مفتوح** *ma dār*, hold not (neg. imp. of **مفتوح** *dār*). **P.**
- مفتوح** *mufṭuḥ* (for **مفتوح** *mufṭuḥ*), politeness, kindness, affability, conciliation, gentleness; dissimulation. **P.**
- مفتوح** *mufṭuḥ*, becoming permanent, constantly, remaining, frequenting; continuance, perpetuity. **A.**

مدبر *mudabbir*, administrator, prefect, governor, manager, director. A.

مُدَّت *muddat*, time, term, period, space, long time or interval, while. A.

مُدَّتِهَا *muddathā* (P. pl. of مُدَّت *muddat*), many days, long intervals; for a long season. A.P.

مُدَّتِي *muddate*, a certain space of time, a long interval; for a long period. A.P.

مدح *madḥ*, praise, eulogium, encomium, applause, commendation. A.

مدرسه *madrasa*, seminary, academy, public school, college. A.

مُدَّي *muddā'i* (P. pl. مُدَّيَان *muddā'iyān*), plaintiff; opponent, adversary; false claimant; pretender. A. [ed. A.]

مدفون *maḍfūn*, buried, interred, hidden, covered. *wa dīh*, give not, yield not (neg. imp. of دادن). P.

مدهوش *madhūsh* (P. *madhōsh*), astonished, bewildered, confounded, bereft of sense and reason. A.

مذکور *maẓkūr*, remembered, mentioned, recorded, repeated, expressed; discourse. A.

مذلت *maẓallat*, baseness, abjectness, vileness; contemptibleness; contempt, degradation. A.

مذمت *maẓammāt*, blame, disparagement, scorn, contempt. A. [culpable, blameable. A.]

مذموم *maẓmūm*, blamed, censured, condemned; مر *mar*, an emphatic particle sometimes placed before the dat. and acc. of Persian nouns, and corresponding to the Hindūstāni *hi*. It is, however, often pleonastic. P.

مر *marra*, he (or it) passed, passed by. A.

مر و مرّ الصبی *wa marra 'l 'iss*, now that the (whitish-yellow) camels have passed by (or gone). A.

مرد *mar*, man; the human race. A.

مرا *marā* (dat. or acc. of من *man*, I), to me, me. P.

مراتب *marātib* (pl. of مرتبه *martaba*), steps, ranks, degrees, grades; dignities, honours. A.

مراد *marād*, meant, intended; desire, wish, will, intention, design, pleasure; object, aim; desirable objects; good things of life. A.

مراسله *marāsala*, epistolary correspondence. A.

مراضت *marāghabat*, expression of a wish, desire, propensity. A.

مرافعه *marāfa'a*, carrying a complaint or case (before a judge). A.

مراقت *marāfa'at*, travelling in company, association, companionship, society. A.

مرايه *marā'iba*, observation, regard, contemplation, meditation (on God). A.

مرا هست *marā hast*, to me is, I have. P.

مرتبی *marābbi*, tutor, instructor, guardian, patron, protector. A.

مرتب *marāttab*, set in order, arranged. A.

مرتب کردن *marāttab kardan*, (and مرتب ساختن *marāttab sakhshān*), to arrange, to regulate. A.P. [office. A.]

مرتبه *martabat* and *martaba*, rank, degree, step,

مرتبی *martabate*, a rank. A.P.

مرتبه *martaban*, pledged. A.

مرحب *marḥab*, amplitude, convenience, room. A.

مرحبا *marḥaban* (acc.), see آهلا *ahlan*. A.

مرحمت *marḥamat*, pity, compassion. A.

مرد *mar*, man; hero. P.

مرداد *wardād*, the fourth month of the Persian calendar, corresponding to our July. P.

مردار *wardār*, impure, unclean; carcass; carrion. P.

مردان *wardān* (pl. of مرد *mar*), men. P.

مردانه *wardāna*, manly. P.

مردشت *Mardušt*, a place near Shirāz, where earthen vessels are said to be extensively manufactured. P.

مردک *wardak* (dim. of مرد *mar*), little man, minkie; low, little, or insignificant fellow. P.

مردم *wardum* (pl. مردمان *wardumān*), man, human being. P.

مردم آزار *wardum-āzār*, man-tormentor, vexing, afflicting mankind. P.

مردم آزاری *wardum-āzāri*, the tormenting of mankind. *Mardum-āzāre*, a tormentor of mankind. P.

مردم خوار *wardum-khāgar*, man-devouring, cannibal; cruel, fell, remorseless. P.

مردم در *wardum-dar*, man-rending, ferocious, ravenous. P. [ing, injurious. P.]

مردم گزا *wardum-gasā*, man-biting, man-molest.

مردمی *wardumi*, manliness; humanity, courtesy. P.

... *wardume*, a man, a certain man. P.

مردن *wardan*, to die, expire; to go out, be extinguished. P.

مردی *warda*, of or pertaining to man. P.

... *warda*, dead, deceased. P.

- مرد دو *dū marda*, of two men, to the number of two men. P.
- مرد به *murda bē*, (is) better dead. P.
- مردی *wardī*, manliness, virility, vigour, valour, bravery;—thou art a man. *Marde*, a man man, a certain man. P.
- مردیت *wardiyat*, thy virility. P.
- مردان *ma rasān*, cause not to arrive, inflict not. P.
- مردل *maral*, sent; messenger, apostle. A.
- مردوم *marūm*, prescribed, accustomed; pay, stipend, salary. A.
- مردشد *marāhid*, guide, spiritual director. A.
- مردع *murappā*, covered with gold, set with jewels, inlaid. A. [plaint. A.]
- مرض *maraz*, disease, sickness, malady, complaint. A.
- مرضی *marazī*, agreeable, acceptable; assented to; will, assent. A.
- مرغ *murgh* (pl. مرغان *murghān*), bird, fowl. P.
- مرغ آبی *murgh-ābi*, water-fowl. P.
- مرغ ایوان *murghī aiwān* (*lit.* bird of the porch), birds which sit on or about the porch of a house, such as sparrows, *mainās*, &c. P.
- مرغ بریان *murghī biryān*, broiled or roasted fowl. P.
- مرغله *murghal* (dim. of مرغ *murgh*), little bird.
- مرغی *murghē*, a bird. P. [chick. P.]
- مرقع *murakkā*, patched garment, beggars quilt, (syn. دلق). A.
- مرکب *markab*, horse, steed, camel; any beast or vessel whereon one is carried. A.
- مرکب *murakkab*, compounded; mounted, placed, set, inserted. A.
- مرکز *markaz*, fixed place, or point, or station; مرکز *marg*, death, decease. P. [centre. A.]
- مرنج *ma ranj*, grieve not, be not displeased (imp. of رنجیدن *ranjidan*). P.
- مرو *ma rav*, go not (imp. of رفتن *raftan*). P.
- مروا *marvā*, they passed by (3 p. pl. perf. of مرور *marvā*). A.
- مروا بالثغر *izā marvā bi-l laghet*, when they pass by (or meet with) a folly (or impropriety). A. [tagly. A.]
- مروا کراما *marvā kirāman*, they pass by pity.
- مروارید *marvārid*, pearl. A.
- مروت *marumcat*, manliness, humanity, kindness, generosity, liberality; politeness; human nature. A.
- مروحه *mirwahā*, fan. A.
- مرهم *marham*, salve, plaster, balm, liniment. A.
- مرهم نه *marham-nāh*, one who lays on salve, or applies a plaster. A.P. [riñd. A.]
- مرحوب *marhūb*, feared; afraid, alarmed, terrified.
- مريد *murid*, desirous; partial; scholar, disciple, pupil. A. [is. P.]
- مرین *marin* (for مر این *mar īn*), this, this it
- مزاج *mizāj*, temperament, constitution, disposition, quality. A.
- مزاحمت *muzāhat*, joke, jesting. A.
- مزاجه *muzjāt* (sem. of مزجي *muzjan*), small, scanty, little, trifling, mean or paltry (thing or matter). A.
- مزد *muzd*, reward, gratuity, fee, recompence. P.
- مزد برحق *muzdi sarhangī*, revenue-collector's fee, or bailiff's fee. P.
- مزرع *marra*, sown (seed or field); tillage. A.
- مزرکی *muzakkā*, made clean, purified; capital from which $2\frac{1}{2}$ per cent. yearly is given in alms (and which is thus rendered pure). A.
- مزن *ma zen*, strike not (neg. imp. of زد *zadan*). P.
- مزیّت *maziyat*, excellence, excess (of wisdom). A.
- مزد *mazid*, increasing; increase, addition. A.
- مژده *muzhda*, good news, glad tidings. P.
- مژه *mizha* or *mizha* (pl. میژگان *mizhagān* or *mizhagān*), eye-lid; hair of eye-lid, eye-lash. P.
- مساء *masā*, evening. A.
- مساعد *muas'id*, happy, favourable, auspicious. A.
- مسافر *musāfir* (P. pl. مسافران *musāfirān*), traveller, wayfarer, stranger. A.
- مساکین *masākin* (pl. of مسکین *masākin*), poor. A.
- مستحمت *musāmahat*, negligence; connivance, conniving; giving up, waiving or foregoing (a claim). A.
- مست *masat*, drunk, intoxicated, inebriated; drunkard; infuriated. P.
- مست پیل *pili masat*, elephant in rut, furious elephant. P.
- مستتر *mustatar*, concealed, hidden. A.
- ... *mustatir*, one who hides himself. A.
- مستجاب *mustajāb*, answered, accepted. A.
- مستجاب الدعوة *mustajābu 'd da'wat*, whose prayer is accepted, or heard in heaven. A.
- مستحکم *mustahkam*, firm, established, confirmed. A.
- مستخلص *mustakhlay*, taken clean away; appropriated, made special, secured, rescued. A.

مشتی *mustasî*, dropsical, one who has the
 musta'ar, borrowed. A. [dropsy. A.
 musta'an, whose aid is implored; (hence)
 God. A.
 musta'rib (P. pl. *musta'ribân*),
 one who becomes as an Arab. A.
 musta'jil, quick, hasty, making haste,
 hurrying. A. [fit. A.
 musta'id, arranged; ready, prompt; able,
 mustaghraq, plunged, immersed. A.
 mustafid, benefited, profited, deriving
 advantage; profitable, advantageous. A.
 mustabih, hateful, odious, disgusting. A.
 mustakim, right, true, correct, accurate;
 straight; sound, vigorous (constitution);
 resolute; faithful. A.
 mastam, I am intoxicated. P.
 mustami', hearer, auditor, listener. A.
 mustamand, needy, indigent, wretched. P.
 mustawjib, deserving, meriting; proper,
 fit, worthy, becoming. A.
 mastûr (P. pl. *mastûrân*), veiled,
 concealed; good, modest, chaste. A.
 mustauli, overcoming, predominant,
 prevalent. A.
 masti, intoxication, drunkenness. P.
 masjid, place of worship, mosque. A.
 masfûr, written, mentioned, described. A.
 mushir, inebriating, intoxicating; any
 intoxicating drink or drug. A.
 maskanat, poverty. A.
 miskin (P. pl. *miskinân*), poor,
 humble, meek. A.
 muslim, true believer, Moslem. A.
 musallam, committed, consigned, en-
 trusted; preserved, safe, secured; sole, ex-
 clusive; granted, allowed (to). A.
 muslimân (P. pl. of *muslim*),
 true believers, Moslems. A.
 musalmân (pl. *musalmânân*),
 Musalmân, believer (a corrupted word). P.
 musalmâni, the Muhammanadan religion;
 orthodoxy, Islâm. P.
 muslimîna (see of *muslimîna*, pl.
 of *muslim*), true believers, faithful. A.
 misma', organ of hearing, ear. A.
 misma'i, mine ear. A.
 bi misma'i, into my ear. A.

masnad, large cushion for reclining on
 throne, bench. A.
 masnadi kaza, judgment-seat. A.P.
 mas'al, asked, questioned, interrogated. A.
 mas'ala, question, query, problem, pro-
 position, point of law. A.
 mushâbahat, resemblance. A.
 mushâr, indicated. A.
 mushârus ilaib, the pointed at; the
 aforesaid. A.
 mashahata, tire-woman. A.
 mashâmm, smell, olfactory sense. A.
 mushâwarat, application for advice;
 consultation. A.
 mushâhadat, beholding, contemplation,
 vision, view, sight, appearance. A.
 mushâhadatu'l abrâr bin al-qiyâma
 abrâr binu't tajallî wa'l isitâr, the visions
 of the devout consist partly of the manifes-
 tations (of the Deity), and partly of (His)
 veiling (Himself) in obscurity. A.
 mushâhara, monthly wages or allow-
 ance, pay, salary. A.
 mashâ'ikh (pl. of *shaykh*), elders,
 revered, venerable, holy men: (often used
 for the singular, as in Tale XIX, Book II.) A.
 mushk, fist, blow with the fist; handful. P.
 ma shikab, haste not, be not in a hurry
 (neg. imp. of *shikafan*). P.
 mushâtâk, desirous, longing, anxious. A.
 mushâtâki manzili, thou desirest
 the halting-place. A.P.
 mushâtâki, desirousness. A.P.
 mushâtâki bih ki malûli, long-
 ing is better than loathing. A.P.
 mushâtari, purchaser, buyer. A.P.
 mushât-saa, boxer, pugilist, bruiser. P.
 mushât-sani, fist-cuff, boxing. P.
 mushât-sana, a boxer. P.
 mushâtghal, employed, busy, engaged;
 occupied (in devotion). A.
 mushâtghil, employing, spending; em-
 ployer, spender. A.
 mushâtah or mushâtahir, proclaimed,
 made public; called, named; famous. A.
 mushâti, handful; blow with the fist. P.
 mushâti, a handful, a small body. P.
 mushâti dâ, a couple of handfuls. P.

مشرق *mashriq*, the point or quarter in which the sun rises, the East. **A.**
 مَشْرِيقُ تابستانِ *mashriqi tabistāni*, the summer solstice, the longest day, when the sun enters Cancer. **A.P.**
 مَشْرِيقُ زماني *mashriqi zamistāni*, the winter solstice, the shortest day, when the sun enters Capricorn. **A.P.**
 مَشْرِيقَانِ *mashriqāni* (oblique of مَشْرِيقِ *mashriqi*, dual of مَشْرِيقِ *mashriqi*), the two Easts (i.e. the East and the West). **A.**
 بُدْءُ الْمَشْرِيقِ *bu'du 'l-mashriqāni*, the distance between the East and the West. **A.**
 مَشْعَل *mash'al*, torch, flambeau. **A.**
 مَشْعَلُ دَارِ *mash'ala-dār*, torch-bearer. **A.P.**
 مَشْغَل *mashghala*, business, employment, occupation; pastime; place of business; tumult, disturbance. **A.** [busy. **A.**
 مَشْغُول *mashghūl*, employed, occupied, engaged.
 مَشْغُولِي *mashghūli*, employment, business. **A.P.**
 مَشْفَق *mushaffiq*, kind, gracious, tender, affectionate, benevolent, compassionate. **A.**
 مَشَقَّة *mushaqqat*, trouble, labour, hardship, misery, difficulty, pain, toil. **A.**
 مَشْك *mushk* or *misāk*, musk. **P.**
 مَشْكٌ بَدِي *bedi mushk*, musk-willow. **P.**
 مَشْكِل *mushkil*, difficult, arduous, puzzling, perplexing, embarrassing. **A.**
 مَشْكِلِي *mushkili*, difficulty. **A.P.**
 مَشْكِي *mushki* or *misākī*, art thou musk? **P.**
 مَشَار *ma shumār*, count not; reckon not (neg. imp. of شَرَدَ *sharada*). **P.**
 مَشْهُوم *mashmūm*, perfumed, fragrant. **A.**
 مَشْهُورَات *mashhūrat*, consultation, counsel. **A.**
 مَشْهُوش *mashhūsh*, disturbed, uneasy, vexed, perplexed, distressed; stormy, raging, boisterous. **A.**
 مَشْهُور *mashhūr*, public, notorious, well-known; celebrated, noted, famed. **A.**
 مَشْهُورَتَر *mashhūrtar*, better known, more public, notorious or celebrated. **A.P.**
 مَشْهُوت *mashhūt*, will, pleasure. **A.**
 مَشْهُور *mashhūr*, counsellor, adviser. **A.**
 مَشَاة *mushābat* or مَشَاة *mushābat*, companionship, society, familiarity, intimacy. **A.**
 مَشَاهِد *mashāhid* (pl. of مَشْهُود *mashhūd*), volumes, books; Kurān. **A.**
 مَشَاهِد *mashāhid*, mulcting, amercing. **A.**

مُضَارَعَة *mushār'a*, wrestling, contest. **A.**
 مَضَامِي *mashā'if* (pl. of مَضَامِي *mashā'if*), ranks; rows (of soldiers); a field of battle. **A.**
 مَضَامِي آرمَد *mashā'if-ārmada*, inured to war. **A.P.**
 مَضَامِي *mashā'if* (pl. of مَضَامِي *mashā'if*), affairs, concerns, interests, benefits. **A.**
 مَضَامِي *mushālahat*, reconciliation, peace, pacification. **A.** [misfortunes. **A.**
 مَضَامِي *mushā'ib* (pl. of مَضَامِي *mushā'ib*), calamities, troubles (of losing them have been experienced). **A.**
 مَضَامِي *mushaf*, book, volume. **A.**
 مَضَامِي *al-mushaf*, the volume; (also **A.P.** مَضَامِي *mushaf*), the precious volume; and مَضَامِي *mushaf majid*, the glorious book), i.e. the Kurān. **A.**
 مِصْر *misr*, Egypt. **A.**
 مِصْرَاع *misra'*, hemistich, first half line. **A.**
 مِصْرِي *misri* (أ. مِصْرِي *misriy*), Egyptian. **A.P.**
 مِصْفِي *mushfi*, chosen, elected, elect; a man's name, and a title given to Muhammad. **A.**
 مِصْلَح *mushliḥ*, rectifier, censor, reformer; pacific, conciliatory. **A.**
 مِصْلَحَات *mushlahat*, affair, business; object, subject, purpose; prudent course, wise step, proper measure, becoming thing; at occasion, expediency; welfare, best interest; benevolence, kindness, peace, good-will. **A.**
 مِصْلَحَاتِ آمِن *mushlahat-āmin*, imbued with kindness, conciliatory, pacific. **A.P.**
 مِصْلَحَاتِ جَو *mushlahat-jū*, seeking to correct or reform. **A.P.**
 مِصْلَحَاتِ جَوِي *mushlahat-jū'i*, a seeker, or promoter of the interest, or of the good-will. **A.P.**
 مِصْلَحَاتِي *mushlahate*, any particular occasion, crisis or emergency. **A.P.**
 مِصْلَحَاتِي *mushalla*, place of prayer, oratory; a large field, in which, upon certain occasions, thousands congregate to offer public prayer. **A.**
 مِصْلَحَاتِي شِيرَاز *Mushallāyi Shīrāz*, the name of a place at Shīrāz. **A.P.**
 مِصْلَحَاتِي *mushannam*, fixed, determined. **A.**
 مِصْلَحَاتِي *mushannif*, author, compiler, composer. **A.**
 مِصْلَحَاتِي *mushān*, guarded, kept safe. **A.**
 مِصْلَحَاتِي *mushib*, disastrous, calamitous, injurious, hurtful, pernicious. **A.**
 مِصْلَحَاتِي *mushibat*, calamity, misfortune, adversity, disaster, affliction. **A.**

- بمصیبي *ba musibate*, by a misfortune, through a calamity. *P.A.*
 مضاد *muṣādd*, opponent, antagonist, rival. *ا.*
 مضاعف *muṣā'af*, doubled. *ا.*
 مضرت *muṣarrat*, detriment, injury, mischief, hurt, nuisance. *A.P.* [*tenour. ا.*]
 مضمون *muḥmūn*, contents, purport, subject, مضمون خطاب *muḥmūn khatīb*, subject of discussion; occasion of displeasure or condemnation. *ا.*
 مضى *maṣā*, he went; it passed. *ا.*
 ماضى *maṣā 's ṣibā*, childhood is passed and gone. *ا.* [*with. ا.*]
 مطابق *muṣābiḥ*, conformable, in consonance
 مطاع *muṣā*, obeyed. *ا.*
 مطاعم *muṣā'im* (pl. of مطعم *muṣ'im*), meats, viands, eatables. *ا.*
 مطالع *muṣālabā*, asking, requiring, extortion. *ا.*
 مطالبة کردن *muṣālabat kardan* (or مطالبه کردن *muṣālabā kardan*), to require, demand, crave, sue, importune. *A.P.*
 مطالعة *muṣāla'a*, contemplation, consideration, attention, glance; inspection, perusal. *ا.*
 مطالعه فرمودن *muṣāla'a farmūdan*, to view, regard, look upon; to read, peruse, glance at. *A.P.*
 مطاعت *muṣā'at*, obedience, submission. *ا.*
 مطالعه *muṣāyada*, joking together, jesting, pleasuring
 مطبخ *muṣbakḥ*, kitchen. *ا.* [*santry. ا.*]
 مطبوع *muṣbū'* printed, impressed; agreeable, acceptable, pleasing. *ا.*
 مطرب *muṣrib*, musician, singer. *ا.*
 مطربى *muṣribi*, a musician; such a musician! *A.P.*
 مطلب *ma ṭalb*, seek not (neg. imp. of ملين *malin*). *P.*
 مطلع *muṣṭali'*, apprized, informed, acquainted. *ا.*
 مطلع شدن *muṣṭali' shudan*, to perceive. *A.P.*
 مطلع گردايدن *muṣṭali' gardāidan*, to acquaint, to inform, to apprise. *ا.P.*
 مطلوب *muṣṭūb*, required, sought, demanded; thing desired, object required. *ا.*
 مطمح *muṣmah*, upraised (eye), upturned (sight); spectacle, show, theatre. *ا.*
 مطمح نظر *muṣmaḥi nazar*, object of attraction to the eyes. *A.P.* [*fumed. ا.*]
 مطب *muṣṭayab*, aromatized, scented, perfumed
 مطيع *muṣī'*, obedient, submissive. *ا.*
 مظفر *muṣaffar*, rendered triumphant, made victorious. *ا.*
- مظفر و منصور *muṣaffar o manṣūr*, made victorious, and assisted (by God). *ا.*
 مظلوم *muṣlūm* (x. pl. مظلومان *muṣlūmān*), oppressed, injured, tyrannized over. *ا.*
 مع *ma'a*, with, along with; notwithstanding. *ا.*
 معي *ma'ī*, with me. *ا.*
 معه *ma'aḥu*, with him.
 معابة or معاتبة *mu'ātabat*, chiding, rebuke, reproach, reprehension, censure, punishment. *ا.*
 معاش *ma'āsh*, living, livelihood, subsistence. *ا.*
 معاشرت *mu'āsharat*, familiarity, society, intimacy, intercourse. *ا.* [*offences. ا.*]
 معاصي *ma'āṣi'* (pl. of معصية *ma'ṣiyat*), crimes;
 معافى *mu'āfā*, well, healthy, free from pain. *ا.*
 للمعافى *li' mu'āfā*, to him who is free (from the pain of love). *ا.*
 معاقبة *mu'ākabat*, pursuing; punishment. *ا.*
 معالجه *mu'ālaḥa*, medical treatment, physicking, doctoring; remedy, cure. *ا.*
 معالجي *mu'ālaḥate*, a cure. *A.P.*
 معاملة *mu'āmala*, business, affair, dealing, trade; practice; treatment, behaviour, conduct. *ا.*
 معاند *mu'ānid* (x. pl. معاندان *mu'ānidān*), obstinate, stubborn, refractory; enemy. *ا.*
 معاينة *mu'āyana*, seeing clearly, inspecting, beholding. *ا.*
 معبر *ma'bar*, pass, ferry, ford. *ا.*
 ... مفر *ma'bar*, ferry-boat, (any thing in or on which a stream is crossed, such as) a bridge, &c. *ا.*
 معاد *mu'tād*, accustomed, wont, used to. *ا.*
 معتبر *mu'tabar*, revered, respected, venerated, esteemed; respectable. *ا.* [*fesses. ا.*]
 معترف *mu'tarīf*, one who acknowledges or confesses
 معتقد *mu'taqid*, firmly persuaded; staunch believer; faithful friend, support. *ا.*
 محكف *mu'takif*, continually at prayer (in the temple), assiduous and unremitting in religious exercises; devotional, devout. *ا.*
 معتمد *mu'tawad*, confidential, trusty, trustworthy; confident. *ا.* [*confidant. ا.*]
 معتمد عليه *mu'tawad 'alaih*, the relied upon
 معجب *mu'jib*, admirer of himself, vain, coquetted; fop, beau. *ا.*
 معجز *mu'jiz*, miracle. *ا.*
 معده *mi'da*, stomach. *ا.*
 معدن *ma'dan*, mine, source of minerals. *ا.*
 معدوم *ma'dūm*, extinct, non-existent, not forthcoming, lost; future. *ا.*

- مغمي *ma'ghmī*, overgorging; dyspepsy. *A.P.*
 مغرور *ma'ghūr*, excuse. *A.* [exculpated. *A.*
 مغرور *ma'ghūr*, excusable, pardonable; excused.
 مغرور *ma'ghūr dāshīn*, to hold excused. *A.P.*
 معرض *ma'raṣ*, place of meeting or exposure;
 position; occurrence. *A.*
 معرفت *ma'rifat*, acquaintance, knowledge;
 knowledge of God; spirituality; means. *A.*
 معرفي *ma'rifi*, *ma'rifi*, an old acquaint-
 anceship. *A.P.*
 معركة *ma'raka*, battle-field; battle. *A.*
 معروف *ma'rūf*, known, noted, notorious, cele-
 brated. *A.*
 معزول *ma'zūl*, dismissed, discarded, turned out
 of office, degraded. *A.*
 معزولي *ma'zūlī*, dismissal, degradation. *A.P.*
 معشر *ma'shar*, company, society. *A.*
 معشوق *ma'shūq*, loved, beloved; mistress. *A.*
 معشوقه *ma'shūqa*, mistress. *A.*
 معشوقتي *ma'shūqī*, relation of beloved. *A.P.*
 معصم *mi'sum*, wrist. *A.*
 معصوم *ma'sūm*, innocent, guiltless, immaculate,
 chaste, uncorrupt, unspotted. *A.*
 معصومي *ma'sūmī*, chastity, innocence. *A.P.*
 معصيت *ma'siyat*, rebellion, sin, crime, offence. *A.*
 بمعصيتي *ba ma'siyati*, for a crime. *P.A.*
 معضلات *ma'zilat* (pl. of معضلة *ma'zilat*, fem. of
 معضل *ma'zūl*), difficulties, knotty questions,
 intricacies, arduous affairs. *A.*
 معطل *ma'atfal*, neglected, abandoned, uncared
 for; vacant; unoccupied. *A.*
 معظم *ma'azzam*, magnified, revered, honoured;
 great, respectable. *A.*
 معظمت *ma'zamāt*, great, grave matters, weighty
 and important affairs. *A.*
 معتم *ma'tam*, distinguished by a particular mark;
 speckled, flowered, decorated; notable. *A.*
 معتم *ma'allam*, marked, striped, spotted. *A.*
 معتم *ma'allam*, teacher, instructor, master. *A.*
 معلوم *ma'lūm*, known, understood, ascertained,
 discovered; settled, fixed, destined; experi-
 enced; notorious; stamped, impressed
 (coin), money. *A.*
 معلوم کردن *ma'lūm kardan*, to make known, to
 know, ascertain, discover, experience. *A.P.*
 معلومي *ma'lūmī*, a single coin, any money. *A.P.*
 معني *ma'nā*, sense, meaning, reality; religious
 sentiment, spiritual subject, spirituality;
 the spiritual world. *A.*
- معني *ba ma'nā*, in spirit, in substance, in
 reality. *P.A.*
 معني *ma'nāyī* in *subhān*, the meaning
 of those words (or of this speech). *A.P.*
 معول *ma'auwal*, relied upon for help; place of
 confidence. *A.*
 معونت *ma'ūnat*, aid, help, assistance. *A.*
 معهود *ma'hūd*, established, fixed, accustomed;
 usual, customary; promised, vowed, stipu-
 lated. *A.*
 معي *ma'ī*, with me, along with me. *A.*
 معيشة *ma'ishat*, living, livelihood, necessities
 of life, means, means of living. *A.*
 معين *ma'ayan*, fixed, settled, determined,
 appointed, assigned. *A.*
 معيوب *ma'yūd*, stigmatized, blemished, vicious,
 faulty; tainted or suspected. *A.*
 مغارة *maghāra*, den, cave, cavern. *A.*
 مغاضبا *maghāriban* (acc.), in a rage, furiously. *A.*
 مغرب *maghrib*, quarter of sunset, West;
 Western Africa, Morocco. *A.* [place. *A.*
 من مغربها *min maghribihā*, from its setting-
 مغربي *maghribī*, Western; African; of or from
 the West; an inhabitant of the West. *A.P.*
 مغرور *maghrūr*, self-deceived, deluded; proud,
 self-sufficient, conceited. *A.*
 مغز *maghṣ*, brain; marrow, kernel. *P.*
 مغزي *maghṣī*, a kernel. *P.* [ness. *A.*
 مغفرت *maghfirat*, pardon, absolution, forgive-
 مغلوب *maghlūb*, overcome, defeated, conquered,
 vanquished, subdued. *A.* [singer. *A.*
 مغني *maghannin* and مغني *maghannī*, musician,
 وانت مغني *wa anta maghannī*, but thou art a
 singer. *A.*
 مغيلان *maghīlān*, a species of Mimosa, the
 Mimosa Arabica (the Indian name of this
 tree is بول *babāl*). *A.*
 مفاتيح *mufatīḥ* (pl. of مفتاح *miftāḥ*), keys. *A.*
 مفارقت *mufarāqat*, separation, scattering; de-
 parture; loss, death. *A.*
 مفارقت *mufāmaṣat*, partnership; copulating,
 carnal intercourse. *A.*
 مفتن *muftatin*, bewitched, infatuated. *A.*
 مفتخر *muftakhir*, boasting, boastful, proud. *A.*
 مفتقر *muftakhir*, reduced to poverty; in straits;
 longing exceedingly (for). *A.*
 مفتن *muftan*, seduced to evil, bewitched, in-
 fatuated, insane. *A.*

مفخر *mufkhar*, object of glory; glory, boast. **ا.**
مفخر الاسلام *mufkharu 'l islāmī*, the glory of Islam. **ا.**

مفخر *mufakkhkhār*, glorious, exalted. **ا.**

مفرح *mufarrīḥ*, exhilarating; exhilarator. **ا.**

مفروا *ma furūa*, command not (neg. imp. of فرعون). **ف.**

مفروش *ma firosh*, sell not (neg. imp. of فروختن). **ف.**

مفسد *muṣṣid* (v. pl. مفسدان *muṣṣidān*), mischievous, seditious; corrupter, mischief-maker. **ا.**

مفلس *muṣṣī* (v. pl. مفلسان *muṣṣiān*) insolvent, bankrupt, poor, penniless. **ا.**

مفلسي *muṣṣī*, insolvency, penury, poverty. **ا.ف.**

مفهوم *muḥḥam*, understood, apprehended, comprehended. **ا.**

مقابله *muḥābalat* or مقابله *muḥābala*, opposition, resistance, contention, competition; confronting, straight before; contrast, collation. **ا.**

مقال *maḥāl*, speech, discourse, word. **ا.**

مقاله *maḥāla*, word, discourse, speech. **ا.**

مقام *maḥām*, standing-place, position, spot, seat, station, staying, halting-place (on a journey); session; place of residence, dwelling, abode. **ا.**

مقابله *maḥāmāt* (pl. of مقالة *maḥāmat*), discourses or lectures, as being read or delivered during a مقالة *maḥāmat* or sitting. **ا.**

مقامر *maḥāmīr*, dice, gambler, gamester. **ا.**

مقاي *maḥāme*, a place, a site. **ا.ف.**

مقابله *muḥācamat*, opposing, contending, vying; opposition, resistance. **ا.**

مقبل *muḥḥil*, advancing, prosperous; fortunate. **ا.** [approved; welcomed. **ا.**

مقبول *maḥḥūl*, received; accepted; agreeable,

مقبولتر *maḥḥūltar*, more acceptable, more agreeable, more welcome. **ا.ف.**

مقتضي *muḥḥṭā* (in ف. مقتضا *muḥḥṭā*), required, demanded; exigency, requirement. **ا.**

مقدار *miḥḥār*, quantity, amount. **ا.**

مقدار *muḥḥaddar*, decreed, predestinated. **ا.**

مقدار *hāga 'l miḥḥārā gaḥmilaka*, this quantity will support thee. **ا.**

مقدم *maḥḥaddam*, put before, placed before, proposed; preferred; antecedent, prior. **ا.**

مقدم *maḥḥaddam dāḥḥṭan*, to place foremost, to give precedence to. **ا.ف.**

مقدم *muḥḥaddama*, preface, preamble, prologue, premiss. **ا.**

مقدمه *muḥḥaddama'e naḥḥri zamaḥḥshari*, "Introduction to Syntax," by Zamakhshari. **ا.ف.**

مقدور *maḥḥḍūr*, predestined, decreed, fated. **ا.**

مقرب *muḥḥarrab* (v. pl. مقربان *muḥḥarrabān*), brought near, allowed to approach, admitted to the immediate presence; approximated; intimate or immediate attendant. **ا.**

مقرر *muḥḥarrar*, fixed, settled, established, appointed, confirmed; agreed upon; certain. **ا.**

مقرون *maḥḥrūn*, connected, conjoined, yoked. **ا.**

مقري *maḥḥrī*, innate, natural. **ف.**

مقري *kūrī maḥḥrī*, blind from one's birth. **ف.**

مقسم *maḥḥṣam*, distributed, divided, apportioned, allotted. **ا.**

مقصود *maḥḥṣūd*, place of destination, goal; intention, end, aim, object, design, purpose. **ا.**

مقصود *maḥḥṣūd*, aimed at, intended; intention, aim, design, scope, drift. **ا.**

مقود *miḥḥūd*, reins, bridle; rope, hawser. **ا.**

مقيم *maḥḥim*, fixed, constant, abiding. **ا.**

مكارم *maḥḥarīm* (pl. of مكرمة *makramat*), virtues, excellences, laudable actions; favours, benefits, bounties. **ا.**

مكاره *maḥḥarīḥ*, disagreeables, inconveniences; odious, detestable, or abominable things. **ا.**

مكاشف *maḥḥashafa*, displaying, disclosure, revelation, apocalypse. **ا.**

مكالمة *maḥḥālama*, conversation, talk. **ا.**

مكنا *maḥḥān*, place, habitation, house, dwelling. **ا.**

مكايد *maḥḥā'id* (pl. of كيد *kaid*), tricks, frauds, devices, stratagems. **ا.**

مكت *maḥḥṭib*, whatever causes (one) to hang the head; depressing, humiliating. **ا.**

مكة *Maḥḥka*, Mecca, a town in the province of Hijaz, and the birthplace of Muhammad. **ا.**

مكتة *maḥḥṭat*, school, writing-school. **ا.**

مكتوب *maḥḥṭūb*, written; letter. **ا.**

مكر *maḥḥr*, deceit, fraud, imposture. **ا.**

مكرر *maḥḥarrar*, repeated, reiterated. **ا.**

مكرم *maḥḥarram*, honoured, respected, revered. **ا.**

مكروا *maḥḥrūa*, odious, offensive, disagreeable, execrable. **ا.**

مكروهي *maḥḥrūhī*, unpleasantness. **ا.ف.**

مكسب *maḥḥṣab*, gain, acquisition; means of getting a livelihood. **ا.**

- مكن *ma kun* or *mu kun*, make not (neg. imp. of كند). *P.*
- مكت *muknat*, power, strength, influence; virtue, ability; affluence. *A.*
- مكة *mutna* = *miknūd*; (see جنى *janzī*). *P.*
- مك *magar*, besides, save, excepting, all but, but, unless; perhaps, may be, perchance, by chance, haply; unfortunately. *P.*
- مگردان *ma gardān*, canae not (suffer not, allow not) to become (neg. imp. of گردانیدن *gar-dāvidān*). *P.*
- مگس *magas*, fly, small winged insect. *P.*
- مگو *mago* (or *mugo*), don't tell, tell not (neg. imp. of گفتن). *P.*
- ملا *malā'*, assembly, crowd of people. *A.*
- ملا ابدان *bar malā' aḥdān*, to become public, to get abroad. *P.A.*
- ملاح *mallāḥ* (*P.* pl. ملاحان *mallāḥān*), boatman, mariner, sailor. *A.*
- ملاحدة *mulāḥidat*, heretics, unbelievers. *A.*
- ملاذ *malāz*, asylum, place of refuge; stronghold, fastness. *A.* [strangers *A.*
- ملاذ الغرباء *malāzu 'l ghurabā'*, the refuge of
- ملازم *mulāzim*, assiduous, inseparable; diligent; servant, close attendant. *A.*
- ملازمت *mulāzumat*, close attendance, assiduity, closeness; diligence, service. *A.*
- ملاطفة *mulāṭifat*, soothing, coaxing, caressing; gentleness, kindness, courtesy. *A.*
- ملاطية *Malāṭiya*, name of a town on the Euphrates, capital of Armenia Minor. *A.*
- ملاعبة *mulā'abat*, playing, joking. *A.* [tar. *A.*
- ملاقات *mulāqāt*, meeting, interview, encounter.
- ملا *malal* (or ملا *malālat*), sadness, displeasure, disgust; ennui, weariness, fatigue.
- ملاي *malālī*, displeasure. *A.P.* [languor. *A.*
- ملام *malām*, reproach, reprehension. *A.*
- ملامت *malāmat*, reproach, blame, upbraiding, censure, disparagement. *A.*
- ملامي *malāhī* (pl. of ملهي *milhā*), instruments of music; worldly pleasures and pastimes (which are forbidden as causing forgetfulness of God). *A.* [angels. *A.*
- ملاك *malā'ik* (pl. of ملاك *malak* or ملائكة *malā'ik*),
- ملائكة *malā'ikat* (pl. of ملاك *malak*) angels. *A.*
- يا ملائكتي *yā malā'ikati*, O! my angels. *A.*
- ملائكة مورتی *malā'ik-i-murati*, an angel-faced creature, one of angelic form. *A.P.*
- ملا *millat*, religion, faith, creed. *A.*
- ملا *maljā*, asylum, place of refuge. *A.*
- ملاذ *malāḥid*, heretic, infidel. *A.*
- ملحوظ *malḥūẓ*, observed, beheld, viewed, glanced
- ملح *malakh*, locust. *P.* [at. *A.*
- ملعون *mal'ān*, cursed, execrated, damned. *A.*
- ملك *mlk*, property, estate, possession. *A.*
- ... ملك *mulk*, kingdom, sovereignty, dominion, territory, country; power, possession. *A.*
- ملك ودين *mulk o dīn*, church and state. *A.P.*
- ملاك *malak*, angel. *A.*
- ... ملك *malik*, king. *A.* [nobles. *A.*
- ملك الخواص *maliku 'l khawāṣṣ*, chief of the
- ملك زاده *malik-zāda*, king's son, prince. *A.P.*
- ملك نيمروز *maliki nīmroz*, king of Nimroz (a territory including the provinces of Sīstān and Makrān, of which Sām Nerīmān was governor for Minūchihir, seventh king of the first or Peshādāyān dynasty of Persia). *A.P.*
- ملكوت *malakūt*, empire; the invisible and heavenly world, empyrean heaven. *A.*
- ملاكي *malaki*, angelic. *A.P.*
- ملوث *mulawwag*, polluted, contaminated, defiled, soiled. *A.*
- ملوك *mulūk* (pl. of ملك *malik*), kings. *A.*
- ملول *malāl*, dejected, vexed, tired, weary, sick; fastidious. *A.*
- ملولي *malūlī*, thou art weary, thou art averse to; aversion, loathing. *A.P.*
- ممالك *mamālik* (pl. of مملكة *mamlukāt*), regions, kingdoms, realms. *A.*
- ممانعت *mumāna'at*, prohibition, resistance, refusal; repugnance. *A.*
- ممتاز *mumtāz*, picked out, chosen; eminent, distinguished. *A.*
- ممتنع *mumtana'*, prohibited; impossible, impracticable. *A.*
- ممد *mumidd*, prolonger, extender, aider, assistant. *A.*
- مدوح *mamduḥ*, praised, lauded. *A.*
- ممسك *mumsk*, holdfast, close-fisted, parsimonious, stingy. *A.*
- ممقوت *mamqūt*, disagreeable, detestable; hated, detested; odious. *A.*
- مملكت *mamlukāt*, dominion, realm, kingdom. *A.*
- مملوك *mamlūk*, possessed, owned; purchased slave, property. *A.*

مملوكى *mamlūkī*, relation of servant, servile condition, servitude. A.P.

من *man*, I, (and in the oblique case) me. A weight varying from $1\frac{1}{2}$ lbs. to 80 lbs. P.

من *man*, who, he who, she who, him who; whoever, whosoever; who? A.

دا من *maḡ* *ḡā*, who (is) this? A.

من *min*, from; of; from amongst, by; besides; for; on account of; than. A.

الذي من *miḡ ḡā* 'laḡī, from this who. A.

ما من مولود *mā min mawlūdīn*, there is not one of those who are born, there is none born. A.

من *mann*, reproaching with favours bestowed, twitting with benefits conferred; imposing a sense of obligation. A.

منابر *manābir* (pl. of منبر *mimbar*), pulpits, platforms. A.

مناجات *munājāt*, prayers, silent devotions. A.

مناجاة *munājamāt*, society, familiarity, sociableness, intercourse, associating with. A.

منارة *manāra*, lighthouse; minaret, tower from whence people are summoned to prayer. A.

منازعة *munāza'at*, altercation, contest, hot contention. A.

مناسب *munāsib*, fit, suitable, suited, consonant, accordant, apposite, apropos. A.

مناسبة *munāsabat*, relation, resemblance; analogy, proportion, comparison. A.

مناسحة *munāṣaḡat*, advice, admonition, exhortation, counselling. A.

منازعة *munāḡara*, disputation. A.

منافع *manāfi'* (pl. of منفعة *munfa'at*), gains, profits, benefits, advantages. A.

منافى *munāfiḡ*, contrary, repugnant. A.

منكحة *munākhaḡat*, marriage. A.

من السماء *minā 's samāi*, from heaven. A.

من الدنيا *minā 'l 'aḡāhi 'l alnā*, of the lighter punishment, i.e. of this world. A.

مناهى *munāhi* (pl. of منهي *manhiḡ*), forbidden practices, prohibited things; crimes, sins. A.

من آياته *min āyātihi*, of or from its (the Kurān's) verses. A.

منبر *minbar*, pulpit. A.

من بعد *min ba'da*, afterwards. A.

من بعد ذلك *min ba'da ḡālikā*, after that. A.

من ثم *manat*, I then. P.

منّت *minnat*, praise; thanks; obligation, conferring a favour; twitting or casting in the teeth of benefits conferred. A.

منّت ردى *minnat bardan*, to bear or lie under obligations. A.P.

منّا *minnat-shinā*, one who appreciates favours or recognizes obligations, grateful. A.P.

منّت نهان *minnat nihādan*, to lay under obligations, to confer a favour. A.P.

منصب *muntaḡib*, erect; set up, placed, erected, set on (as a cauldron or pot); marked with *naḡba* or *fahā*, nashated (as when *ḡidr* has been changed to *ḡadr*). A.

منظر *muntaḡir*, one who expects with impatience, waiting, expecting, expectant. A.

منظم *muntaḡim*, arranged; placed in rows; threaded (as pearls). A.

منتهى *muntaḡā*, finished, terminated, completed, accomplished, ended, consummated. A.

منجلى *munjalāb*, impure or stinking water. P.

منجم *munajḡim*, astronomer, astrologer. A.

من خير *min ḡhair*, of good, of what is good and desirable. A.

منزل *manzil*, dwelling-house, mansion; lodging; halting-place, stage, station-house; dignity, rank. A.

منزلة *manzilan*, as to rank (ascend.). A.

منزلة *manzilat*, rank, station; dignity; character, esteem. A.

منسوب *mansub*, connected, associated, attributed, ascribed, imputed, charged; accused. A.

منش *manash*, I him. P.

منش گردايد *yake az muta-'allihani manash muffali ḡardāid*, one of my friends made him acquainted. P.

منشآت *manashāt*, literary compositions, writings. A. [*manashāt*]. P.

منش *ma nashin*, sit not (neg. imp. of نشستن *nashistan*). P.

منصب *manḡib* or *manḡab*, office, post, dignity. A.

منصب *manḡibi kazz*, office of a judge. A.P.

منصب *manḡab*, a post of dignity. A.P.

منصرف *munṣarif*, receding, retiring, departed. A.

منصرف کردن *munṣarif kardan*, to retire, depart; to get rid of, spend, dissipate. A.P.

منصف *munṣif*, just, true, honest, candid *munṣifan* (acc.). A.

منصور *munṣar*, aided, defended (by God), rendered victorious. A.

- الاعداء *al manṣūrū 'ala 'l 'ādā'*, the victorious over enemies. A.
 منطق *manṣūḥ*, speech, discourse; logic, reasoning, argument. A.
 منظر *manẓar*, face, countenance, aspect, look. A.
 منظور *manẓūr*, seen, viewed, beheld; beloved, favourite, sweetheart. A.
 منظوم *manẓūm*, (fem. منظومة *manẓūma*), composed in verse, metrical, versified. A.
 منع *man'* (or as used *mana'*), forbidding; prohibition. A.
 من عبيد *min 'abdi*, from my servant. A.
 مدمم *mun'adim*, lost, vanished, disappeared, destroyed, annulled, ruined. A.
 مضم *mun'am*, benefited, blest with abundance, wealthy, affluent. A.
 مضم *mun'a'am*, blest with the good things of this world, rich, affluent. A.
 من عند الله *min 'inda 'llāh*, from God, with the favour of God. A.
 منقوس *munaghghas*, sullied, disturbed, embittered, made wretched. A. [defile. A.
 منذ *manṣaf*, place of passage; pass, passage.
 منفعة *manṣa'at*, emolument, advantage, benefit. A.
 منقضي *munḥaẓi*, finished, ended, completed. A.P.
 منقطع *munḥaṣi'*, cut off, exterminated. A.
 منكر *munḥar*, denied; ignored; atrocious, bad, wicked, iniquitous. *Munḥir*, ignorer; averse, disapproving, evil-affected. A.
 منكري *munḥarī*, atrocity, iniquity. A.P.
 ... *munḥara*, an atrocious offence, an enormity. A.P.
 منكر *ma nigar*, look not (neg. imp. of نكره). P.
 منم *manam*, I am, I am (one who). P.
 من مغربها *min maghribihā*, from its setting-place, from the West. A.
 منم *ma nāh*, lay not, place not, set not (neg. imp. of نهان). P.
 منية *munyat*, wish, desire. A.
 منتي *munḡali*, my desire. A.
 منية *munyat*, death, decease. A.
 مني *munyafi*, my death. A.
 مني قبل *ḡabla munyafi*, before my death. A.
 منيع *manī'*, inaccessible, impregnable. A.
 منوش *manūsh* (for *ma niyash*), listen not. P.
 منم *mā*, hair. P.
 موي رنگي *mūgi rangi*, hair of a negro. P.
 موجب *muwājib* (pl. of موجب *mūjib*), causes, reasons, motives. A.
 مواجهه *muwājah*, presence; face to face. A.
 مواخذ *mu'ākhaz*, taken to task, rebuked, reproved, chastised. A. [sion. A.
 مواخذت *mu'ākhazat*, remonstrance, reprehension.
 مواخذت کردن *mu'ākhazat kardan*, to call to an account. A.P. [peda, cattle. A.
 مواشي *muwāshi* (pl. of ماشية *māshiyat*), quadrupeds.
 مواظبت *muwāẓabat*, perseverance, assiduity. A.
 مواش *muwāsh*, conformable, suitable, agreeable, consonant, apt, fit. A.
 موافقت *muwāfakat*, agreement, unison, harmony, concurrence, acquiescence; assent, consent; concert; aptness, suitability, congeniality. A.
 مؤانست *mu'āna'at*, intimacy, familiarity. A.
 موت *maut*, death. A.
 موت الفقراء راحة *maut 'l fuḡarā' rāḡatun*, the death of the poor (is) ease. A.
 مؤثر *mu'āṡar*, impressed. A.
 ... *mu'āṡir*, penetrating, making an impression; impressive, effectual, effective, efficient. A.
 موج *mauj*, wave. A.
 موجب *mūjib*, cause, means, motive, reason, account. A. [to. P. A.
 بموجب *bi mūjib*, in conformity with, according
 موجب *mūjib*, pained, afflicted with pain: (the verse requires موجب *mūjibā'i*). A.
 موجود *maḡūd*, found, existing, existent; ready, present, forthcoming. A.
 موجودات *maḡūdāt* (pl. of موجود *maḡūdāt*), existing things; existences. A.
 مرجه *munawjib*, approved, agreeable. A.
 موحد *muwāḥhid*, one who confesses the unity of God, unitarian; orthodox. A.
 مودت *muwaddat*, friendship, love. A.
 مؤذن *mu'azzin*, the crier who summons Muhammadans to prayer from one of the minarets of a mosque. A.
 مؤذي *mu'zi*, noxious, injurious, hurtful, pernicious; injurer. A.
 مور *mār* (or *mar*), ant, emmet; reptile. P.
 موزجانه *mūrchāna*, rust of iron. P.
 مورچه *mūrcha* (pl. مورچگان *mūrchagān*), little ant, emmet; (figuratively) hairs about the face, whiskers. P.

مور *māram*, I am an ant. P.
 موروث *maurūth*, inherited; hereditary. A.
 موري *more*, an ant. P.
 موريانه *morigāna*, rust. P. [nious. A.
 موزون *mauzūn*, weighed, measured; harmo-
 موسم *mausim*, time, season; monsoon. A.
 موسوم *mausūm*, marked, signed, impressed,
 branded; noted, characterized; named. A.
 موسی *Mūsā*, Moses, the Jewish lawgiver. A.
 موش *mūsh*, mouse. P.
 موشک *mūshak* (dim. of موش *mūsh*), little mouse. P.
 موشک کور *mūshakī kūr*, blind little mouse,
 i.e. the mole. P.
 موصوف *mauṣūf*, furnished with qualifications,
 qualified; characterized, distinguished; de-
 scribed; praised; before-mentioned. A.
 موضع *mauṣa'*, place; village, hamlet, town. A.
 موضعی *mauṣa'e*, a place, a certain place. A. P.
 موعظت *mau'izat* (P. pl. موعظا *mau'izah*), ad-
 vice, admonition, exhortation, homily. A.
 موعظ *mauẓẓif*, assisted, favoured, blessed. A.
 موم *muwaffik*, one who prospers, favours,
 seconds; sure guide. A.
 مومک *muwakkal*, appointed guardian, charged
 with, entrusted; superintendent; keeper
 (of a prisoner). A.
 مولد *maulid*, native country, birth-place. A.
 مولع *mālī'*, excited; greatly addicted, passion-
 ately fond, eager desirer; ardent, greedy. A.
 مؤلف *mu'allif*, compiler, composer, author. A.
 مولود *maulūd*, born. A.
 مولی *maulā*, lord, master, ruler. A.
 المولی *al maulā*, God, the Lord. A.
 مولی ملوک العرب والعجم *moulā mulūki 'l 'arabi
 wa 'l 'ajami*, lord of the kings of Arabia
 and Persia, A.
 موم *mūm* or *mum*, wax. P.
 مونت *ma'unat*, provisions, daily food or rations. A.
 مؤنس *ma'nīs*, intimate, familiar; companion,
 friend. A.
 موی *mū*, hair of the head. P. [whiskers. P.
 موی یاکش *mūyi banāgash*, hair of the cheek,
 مؤید *mu'ayyad*, aided, strengthened, rendered
 victorious. A.
 مؤید من السماء *al mu'ayyad minā 's samā'i*, the
 aided of heaven. A.
 موی *mū'e*, a single hair. P.

ماه *maḥ*, the moon. P.
 māh, great; superior. P. [jeety. A.
 مهات *mahābat*, fear, dread, alarm; awe; ma-
 مهار *māhār*, leading-string, reins, halter, bridle;
 a camel's leading-string or bridle; a peg
 put through a camel's nose to which the
 leading-string is attached. A.
 ماه پار *māh-pāra* (lit. piece of the moon), mis-
 tress. P. [perior. P.
 مهتر *mihṭar* (pl. مهتران *mihṭarān*), greater, su-
 پتری *mihṭari*, greatness; superiority, head-
 ship, rule. P.
 مهجور *mahjār*, separated, cut off, excluded; fled
 from, forsaken, deserted, rejected, shunned. A.
 مهده *maḥd*, cradle. A. [ness. P.
 مهر *māh*, love, attachment; tenderness, kind-
 māh, seal; virginity. P.
 مهرش *mihraash*, love of him (her, it); his love. P.
 مهربان *mihrbān*, kind, affectionate, friendly;
 friend, lover. P.
 ماه رو *māh-rū*, moon-faced, beautiful. P.
 ماه رؤی *māh-rū'i*, thou art fair as the moon. P.
 مهر *māh*, chessman; bead of glass or coral. P.
 مهر بر چیدن *māh bar chidan* (lit. to gather
 up the pieces, or chessmen), to give up the
 game, to abandon (an enterprise). P.
 مهم *mukhīm*, momentous (affair), grand, serious,
 urgent, weighty (business). A.
 مهمان *mihmān*, guest, being a guest. P.
 مهمان سراي *mihmān-sarāi*, guest-chamber, house
 for strangers, hospitable roof, hostel. P.
 مهمانی *mihmāni*, feast, entertainment; hos-
 pitality. P.
 مهمل *muhmal*, useless, of no importance; neg-
 lected, disregarded. A.
 muhmal, negligent, careless. A.
 مهیا *muhayā*, prepared, made ready. A.
 مبین *mihbān*, greatest, noblest. P.
 می *mī*, wine. P.
 می *mī*, a particle prefixed to the Aorist, the
 Present, Imperfect, and Imperative of Per-
 sian verbs, which has the effect of chang-
 ing the two last into the habitual and con-
 tinuative forms. P.
 میا *mayā*, come not (neg. imp. of آمدن *āma-
 dan*). P. [آزادن. P.
 میازار *mayāzar*, distress not (neg. imp. of
 میان *miyān*, waist, middle; between, betwixt. P.

از ان میان *az an miyan*, from the midst thereof, from amongst them. *v.* [tapia. *v.*

در میان آمدن *dar miyân āmadan*, to come on the midst *miyân bastan*, to gird the waist or loins. *v.*

میان تهی *miyân-tihî*, empty within, hollow. *v.* میان *miyân*, middle; middle-sized, middling, moderate; mediation. *v.* [آمدن]. *v.*

می آید *mî āyad*, is coming, cometh (present of

میت *maiyit*, dead. *a.*

میتا آمدن *hāgā ma'āhu maiyittun*, this (thing) with him (is) dead. *a.*

میخ *mekh*, nail, peg or pin. *v.*

میخی چند *mekhe chand*, some nails, a few pegs. *v.* میدان *maidān*, plain, area, circus, course, arena; battle-field, battle. *a.* [thou. *v.*

میر *mir*, prince; (imp. of مردن *murdan*) die میراث *mīrās*, heritage, inheritance. *a.*

میرانم *mīrānam*, make me to die (imp. of میرانیدن). *v.* [میرانیدن]. *v.*

میراورد *mīrārud*, goeth, is going (present of میرسان *mīrsān*, facilitated, made easy; practicable, feasible, obtainable; obtained, gained. *a.*

میشتوی *mīshū'ī*, thou canst wash (acc. of شستن). *v.* میکائیل *Mikā'il*, Michael, the archangel (thought by the Muhammadans to be the especial protector of the Jews, as Gabriel is of the followers of Islam). *a.*

میکردم *mīkardam*, I was making (Progressive or Continuative Past of کردن). *v.*

میل *mail*, inclination, leaning, bias; fondness, partiality. *a.* [bias. *a.p.*

میل کردن *mail kardan*, to incline to, to bend, میل *mil*, needle; skewer or wire for anointing the eye with collyrium. *a.*

میلی *maile*, a leaning, a bias, an inclination. *a.p.*

میسون *meisūn*, prospered with success, favoured by fortune; fortunate, auspicious; name of a man, Felix. *a.*

مینا *minā*, glass of a variety of colours; enamel; blue heaven, azure sky. *v.*

مندی *mayandesh*, be not shxious (neg. imp. of اندیشیدن *āndeshidan*). *v.*

میوه *mīra* or *more*, fruit. *v.*

نا *na* (pronom. suffix), us, of us, our. *a.*

نا آزموده *nā āzmūda*, untried, inexperienced. *v.* نا امید *nā umīd*, or *nā āmīd*, despairing, despirer, despondent. *v.*

نا امیدی *nā amīdi*, despair, hopelessness. *v.*

نا اهل *nā ahl*, unworthy, worthless, base. *p.a.*

نا بکاری *nā bakārī*, uselessness. *v.*

نا بوده *nā būda*, not been, not become. *v.*

نا بینا *nā binā* (pl. *na bināyān*), not seeing, blind, sightless. *v.*

نا بینایی *na binā'ī*, want of sight, blindness. *v.*

..... *nā binā'e*, a blind person. *v.*

نا پاک *nā pāk*, unclean, dirty, nasty, filthy. *v.*

نا پایدار *nā pāy-dār*, unstable, unsteady, inconstant. *v.*

نا پرهیزگار *nā parhezgār*, inattentive, incautious, negligent; intemperate, incontinent, unchaste. *v.*

نا پسند *nā pasand*, disapproved, unapproved; objectionable, unbecoming, distasteful, displeasing, offensive. *v.*

نا پسندی *nā pasandī*, disapprobation; anything deserving of disapprobation. *v.*

نا پسندیده *nā pasandīda*, disapproved; deserving of censure and disapprobation; offensive, unpleasant. *v.*

نا تراشیده *nā tarāshīda*, unhewn, unpolished, uncouth; lout. *v.* [defective. *p.a.*

نا تمام *nā tamām*, unfinished, crude, imperfect.

نا توان *nā tawān*, impotent, weak, powerless. *v.*

نا توانی *nā tawāni*, inability, weakness, impotence. *v.*

نا جنس *nā jins*, of worthless stock or quality; ignoble; ill-conditioned. *p.a.*

نا جوانمرد *nā javān-mard* (pl. *na javān-mardān*), not a gentleman, ungentlemanly; illiberal, ignoble. *v.*

نا چاره *nā chār*, helpless, remediless. *v.*

نا چیز *nā chīz*, nothing-worth, worthless, vile, contemptible. *v.*

نا حق شناس *nā haqq-shinās*, ungrateful. *p.a.*

ناخن *nākhun*, nail, claw, talon. *v.*

نا خوب *nā khūb*, unseemly, unbecoming. *v.*

نا خوبی *nā khūbi*, want of beauty, unsomeness, ugliness. *v.*

نا خوردن *nā khurdan*, not eating; not to eat. *v.*

نا خورده *nā khurda*, not eaten, untasted; not suffered, felt or experienced, unfelt. *v.*

ناخ *khgush*, unpleasant, disagreeable, harsh, unharmonious. P.

ناخ خوش *nā khgush-āwāz*, possessed of a disagreeable voice, harsh-voiced. P.

نا خوشتر *nā khgush-tar*, more unpleasant, more grating, more disagreeable. P.

ناغان *nādan*, ignorant, inexperienced; fool. P.

نادانی *nādāni*, ignorance, folly; (thou) art ignorant. P.

نادر *nādīr*, rare, wonderful, uncommon; rarely. A.

نادر الحسن *nādīr-i ḥusn* of rare beauty. A.

نا درست *nā durust*, untrue, incorrect, inaccurate, wrong. P.

نا دیده *nā dida*, unseen; unknown. P.

نار *nār* (fem.), fire; hell. نار *nāran* (acc.). A.

ناز *nāz*, blandishment, caress, caressing, affection, tenderness, grace, coquetry, feigned disdain, delicacy, airs. P.

نازل *nāzil*, lowered, descending. A.

نازنین *nāzin*, lovely, amiable, agreeable, delicate; dear, precious; belle, mistress. P.

نازنینی *nāzinī*, thou art a beauty; thou art held dear or precious. A.

نا زیبا *nā zabā*, ill-favoured, uncomely; unbecoming. P.

نازیدن *nāzidan*, to coquet, to put on pretended haughtiness, to pride or plume one's self, to boast, to swell, look big, be elated. P.

ناس *nās*, men, mankind. A.

اناس *an nās*, mankind. A.

اناس علی دین مملوکین *an nās-i 'alā dīni mamlūkīn*, men (follow or make a profession) according to the religion of their kings. A.

ناساز *nā sāz*, inharmonious, dissonant, discordant. P.

ناسازگار *nā sāzgar*, uncongenial. P.

ناسپاس *nā spēās*, ungrateful, unthankful. P.

ناسزا *nā sazā*, unworthy, improper, unbecoming. P.

ناسازوار *nā sazāwar*, uncongenial, ungenial. P.

ناسزا *nā sazā*, unworthy. P.

ناسزا *nā sazā*, an unworthy personage. P.

ناشر *nāshir* (pl. ناشران *nāshirān*), a cloud-scattering, or dust-scattering (wind), strong (wind). A.

ناشناخت *nā shinākh*, unknown, without

ناظر *nāzir*, monitor, counsellor, faithful adviser. A.

ناظر *nāzir*, defender, assistant, helper. A.
ناظر *nā jānāz*, not right, improper, vain, false. P.A.

ناصیه *nāsiya*, forelocks, pendulous ringlets; front, forehead, countenance. A.

ناظر *nāzir*, gardener, watcher, keeper of a vineyard, or palm plantation. A.

ناظر *nāzir* (P. pl. ناظران *nāzirān*), looker, viewer, inspector, spectator, beholder. A.

ناف *nāf*, the navel. P.

نافذ *nāfiz*, penetrating, piercing; valid, operative, effective; received, obeyed. A.

نا فرجام *nā furjām*, unpropitious, unhappy. P.

نا فرمان *nā furmān*, disobedient, uncomplying, stubborn, refractory. P.

نافع *nāf*, profitable, advantageous, salutary, useful. A.

[benefit. A.]
نافع *nāf* in, for benefiting, (calculated) to

فا لایسا بنافعی ادب الادیب *fa laisa bināfi-i adab-i adīb*, then the instruction of the teacher is of no benefit. A.

[impaired. A.]
ناقص *nāqis*, deficient, defective; diminished,

ناقص عقل *nāqis-i 'aql*, deficient in understanding, unintellectual, dull. A.P.

[making. P.]
نا کردن *nā kardan*, not to make; the non-

نا کرده *nā kardā*, unfinished, undone. P.

نا کسی *nā kas*, mean base, vile, worthless; a nobody. P.

ناگاه *nā gāh*, suddenly, unexpectedly, all at once, on a sudden. P.

نا گفتن *nā gūftan*, not to speak; not speaking. P.

ناگاه *nāgāh*, suddenly, all at once. P.

ناگه *nāgāh*, on a sudden, unexpectedly. P.

نالیش *nālīsh*, complaint, lamentation. P.

نال *nāl*, complaint, moan, lamentation. P.

نالیدن *nālidan*, to complain, lament, bemoan, groan. P.

نام *nām*, name; fame, character, reputation. P.

نام نهادن *nām nihādan*, to name, to call. P.

نامحسوب *nā mahsūb*, unloved, disliked. P.A.

نا مرادی *nā murādī*, unpleasantness, disagreeableness, disappointment; distress, despair; renunciation of the world. P.A.

نا مردم *nā mardam* (pl. نامردان *nā mardān*), not human, inhuman, brutish; base, ignoble, vile. P.

نامساعد *nā masā'id*, unfavourable, unpropitious. P.A.

- نا مستعد *na musta'id*, unapt, inept, incapable, unready. P.A.
 نا معلوم *na ma'lûm*, unknown. P.A.
 نا معول *na ma'wûl*, not to be trusted, not trustworthy, unsound. P.A.
 نا مقبول *na maqbûl*, unaccepted, unwelcome. P.A.
 نا مناسب *na munâsib*, unfitting, improper, unbecoming, wrong. P.A.
 نامور *nāmûr*, famous, celebrated, noted, renowned, notorious. P. [nious. P.A.]
 ناموزون *nā mûzûn*, discordant, inharmonic.
 ناموس *nāmûs*, reputation, character, fame, honour, credit, esteem. P.
 نام و نشان *nām o nishān*, name and trace. P.
 نامه *nāme*, writing, letter, record, book; works, acts, deeds. P.
 نامی *nāmī*, illustrious, renowned, famed. P.
 نان *nān* (but by Persians usually pronounced *nūn*), bread; loaf. P.
 نان تپه *nān tihī*, dry bread. P.
 نان رباط *nān ribāt*, bread given away at monasteries to travellers, pilgrims, and mendicants. P.A. [charity. P.A.]
 نان وقف *nān waqf*, bequest of bread in
 نهاده *na nihāda*, not put, not placed, not allotted. P.
 نانی *nāne*, a loaf, a single loaf. P.
 ناپوری *nācarī*, wilt not bring (a contraction of *nāgarī* *nāgarī*, the neg. aor. of آوردن *āvardan*, to bring). P.
 ناهموار *nā hamwār*, uneven, unamiable, disproportioned, ungainly; untidy, ill-behaved, unruly. P.
 نای *nāi*, neck, throat; flute, pipe. P.
 نای و نوش *nāi o noosh*, song (or music) and wine. P. [obtain. P.]
 نایاب *nā yāfān*, not to find, procure, or find. P.
 نایب *nāyab* (for نایب *nāyabud*), comes not. P.
 نائم *nā'im*, sleeper; sleeping, asleep. A.
 لئام *li 'n nā'imī*, for the sleeper. A.
 نای *nā'i*, reed, cane; the throat, neck. P.
 نبات *nabāt*, fine sugar, white and refined. P.
 ... nabāt, vegetation, plant. A.
 نباتات *nabātan* *passan*, fair plants. A.
 نبرد *nabard*, war, battle, conflict. P.
 ... na barad, he taketh not away, removeth not (neg. aor. of بردن *burdan*). P.
 ... na burad, he cuts not off (aor. of بریدن *buridan*). P.

- نری *na harī*, thou shouldst not bear or submit to (2 p. sing. aor. of بردن *burdan*). P.
 نشت *nabīsh*, writing, inscription. P.
 نشن *nabīshan*, to write. P.
 نبض *nabz*, the pulse. A.
 نبوت *nabuwat*, prophecy, prophetic gift or office, function or privilege of a prophet. A.
 نبوی *na būdī*, he or it would not be. P.
 نبی *nabī* = نبید *na binad* (q. v.). P.
 نبی *nabiy*, prophet. A.
 نبید *na binad*, he seeth not (3 p. sing. aor. of دیدن *didan*). P.
 نترسد *na tarsad*, he should not fear; ought he not to fear? (3 p. sing. aor. of ترسیدن *tar-sidan*). P.
 نتوان *na tuwān*, (one) cannot. P. [tidan. P.]
 نتوان رست *na tuwān rast*, one cannot escape. P.
 نتواند *na tuwānad*, cannot. P.
 نتوانست *na tuwānistān*, not to be able. P.
 نثار *nathār*, money, or anything thrown by way of largesse among the populace on festive occasions; a scattering, showering down. A.
 نثار *nathār*, any thing scattered or showered; rain, showers. A.
 نجم *najm*, star. A.
 نتجوی *na jū'k*, thou seekest not (2 p. sing. of جستن *jastan*). P.
 نهن *nahn*, we. A. [present of جستن *jastan*). P.]
 نهر *nahr*, way, path, track. A.
 النحر *an nahr*, grammar, syntax. A.
 نحوی *nahwī*, teacher of syntax, grammarian. A.
 نحوی *hi nahwīn*, by a grammarian. A.
 نخست *nakhust*, first; first of all. P.
 نخستین *nakhustīn*, first; original, former. P.
 نخست *na khust*, is not asleep. P.
 نخل *nakhāl*, palm-tree; (and often) any young tree in general. A. [ers. A.P.]
 نخل بند *nakhāl-band*, maker of artificial flowers.
 نخله بنی محمود *nakhla'i banī mahmūd* (lit. the palm-grove of the tribe Banī Mahmūd), the name of a halting-place on the road from Kūfah to Mecca, where the pilgrims are wont to rest. A.
 نخله بنی هلال *nakhla'i banī hilāl* (lit. the palm-grove of the tribe Banī Hilāl), a place in Arabia. A.
 ند *and*, are. P.
 نداه *nidā*, voice, call from heaven. A.
 ندامت *nadāmat*, repentance, contrition, regret, remorse. A.

ندانی *na dani*, thou knowest not; knowest not thou? (2 p. sing. aor. of دانستن *dānistān*). P.

ندرد *na darad*, rendeth not (3 p. sing. aor. of دریدن *doridan*). P.

ندما *nudamā* (pl. of نديم *nudim*), intimate friends, boon companions, courtiers. A.

ندهد *na dihad*, giveth not (3 p. sing. aor. of دادن *dādan*). P.

ندیده *na dida'e*, hast thou not seen? P.

نديم *nadim* (P. pl. نديمان *nadimān*), courtier, confidant, boon-companion. A.

نذر *nazr*, vow, offering; gift to a superior. A.

نذير *nazir*, admonisher, monitor; prophet or teacher sent to warn the wicked. نذیرا *na-ziran* (acc.). A.

نذیرا *na nāzīr*, change of time is a sufficient admonisher. A.

نرسی *na rasi*, thou wilt not arrive. P.

نرم *narm*, soft, mild, gentle; downy. P.

نرمی *narmi*, softness, mildness, gentleness. P.

نزاع *nizā'*, quarrel, strife, dispute. A.

نزد *nazd*, near, towards, with. P.

نزدیک *nazdik*, near, with, adjoining, present. P.

نزدیکان *nazdikān* (pl. of نزدیک *nazdik*), those near or about one, servants, attendants. P.

نزدیکتر *nazdiktar*, nearer. P.

نزع *naza'*, the agonies of death. A.

نزول *nuzul*, descending, alighting; descent. A.

نوش *nushat*, cheering, refreshing; pureness, freshness; delight, pleasure, recreation, diversion. A.

نوبت *niabat*, relation, reference, relationship. A.

نوبت کردن *niabat kardan*, to refer, impute, ascribe; to compare. A.P. [نوبت *nubda*]. A.

نزد *nasuddu*, we will close up (imperf. of نزدن *nasuddu* *bihi shukūha* 'I ma-brazi, we will close up with it the chinks of the privy. A.

نسرین *nasrin*, wild rose, dog-rose, eglantine. P.

نسی *nasab*, order, manner, method, arrangement. A.

نسل *nasl*, offspring, progeny, race, breed. A.

نسیج *nasij*, woven; silken garments of fine texture, interwoven with gold thread. A.

نشأت *nash'a*, thou hast grown up (2 p. sing. of the perfect نشأ *nash'a*). A.

نشأ *nash'a*, cheerfulness, joyousness, glee, sprightliness. A.

نشان *nishān*, sign, mark, trace, characteristic; scar; flag, standard. P.

نشان دادن *nishān dādan*, to point out, to indicate, to exemplify. P.

نشانیدن *nishāndan*, to mark; to cause to sit, to seat, to place; to quench, extinguish, allay. P.

نشانه *nishāna*, mark, aim, butt, target. P.

نشاید *na shāyad*, is not suited, is improper, unfit, unbecoming, suits not, befits not. P.

نشست *nishast*, he sat; sitting. P.

نشستن *nishastan*, to sit, squat; to settle, to be fixed; to be extinguished. P.

نشسته *nishasta'e*, art thou sitting? P.

نشنیده *na shenida'e*, hast thou not heard? P.

نشوی *na shavi*, thou wilt not become (aor. of شدن *shodan*). P.

نشیب *nishēb*, descent, declivity, slope. P.

نشین *nishīman*, seat, place, abode, mansion, place of sitting. P.

نشین *nishin*, sit, sit down (imp. of نشستن *nishastan*). P.

نشینم *nishīnam*, I sit (aor. of نشستن *nishastan*). P.

نشینی *nishīni*, thou shouldst sit. P.

نصب کردن *nashb kardan*, to fix, appoint. A.P.

نصر *nazr*, victory. A.

... *nazara*, he succoured, he helped; (used optatively) may He render victorious! A.

نصراً اعلام *nazara a' lamahu*, may (God) give victory to his banners. A.

نصرانی *Nazranīy*, Nazarene, Christian. A.

نصیحت *nasyihat*, advice, counsel, admonition, exhortation. A.

نصیحتگر *nasyihatgar*, counsellor, adviser. A.P.

نطفه *nulfa*, seed, sperma hominis, embryo. A.

نطق *nush*, speech, articulation. A.

نطیف *nufidu*, we find sweet (imperf. of نطاب *afābo*, 4th form of the verb نطاب *fāba* for نطیف). A.

نظر *nazar*, sight, look, glance, regard, favour, kindness. A.

نظر کردن *nazar karidan*, to look, look at, to perceive, to observe. A.P.

نظر داشتن *nazar dāshan*, to have or hold in view, to fix the gaze on, to behold, perceive. A.P.

نظری *nazare*, a look, a glance. A.P.

نظم *nazm*, verse, poetry. A. [lawful. A.

نظیف *nazif* (fem. نظیفه *nazifat*), pure, clean,

- نا مستعد *na musta'id*, unapt, inept, incapable, unready. P.A.
 نا معلوم *na ma'lûm*, unknown. P.A.
 نا معقول *na mu'aqul*, not to be trusted, not trustworthy, unsound. P.A.
 نا مقبول *na muhbiil*, unaccepted, unwelcome. P.A.
 نا مناسب *na munâsib*, unsfitting, improper, unbecoming, wrong. P.A.
 نامور *namûr*, famous, celebrated, noted, renowned, notorious. P. [nious. P.A.]
 ناموزون *na manzûn*, discordant, inharmonic.
 ناموس *namûs*, reputation, character, fame, honour, credit, esteem. P.
 نام و نشان *nam o nishân*, name and trace. P.
 نامه *nâma*, writing, letter, record, book; works, acts, deeds. P.
 نامی *namî*, illustrious, renowned, famed. P.
 نان *nân* (but by Persians usually pronounced *nûn*), bread; loaf. P.
 نان تپه *nâni tîhî*, dry bread. P.
 نان رها *nâni ribâf*, bread given away at monasteries to travellers, pilgrims, and mendicants. P.A. [charity. P.A.]
 نان وقف *nâni waqf*, bequest of bread in
 نهاده *na nihâda*, not put, not placed, not allotted. P.
 نانی *nâne*, a loaf, a single loaf. P.
 ناورى *nâvarî*, will not bring (a contraction of *nâyânarî*, the neg. aor. of آوردن *âvar-dan*, to bring). P.
 نا هموار *na hamûr*, uneven, unsuitable, disproportioned, ungainly; untidy, ill-behaved, unruly. P.
 نای *nâi*, neck, throat; flute, pipe. P.
 نای و نوش *nâi o noah*, song (or music) and wine. P. [obtain. P.]
 نایفتن *na yiftan*, not to find, procure, or
 نایند *nâyînd* (for نایبند *nâyîbînd*), comes not. P.
 نائم *nâ'im*, sleeper; sleeping, asleep. A.
 نائم للائم *lî 'a nâ'imî*, for the sleeper. A.
 نالی *nâ'î*, reed, cane; the throat, neck. P.
 نبات *nabât*, fine sugar, white and refined. P.
 . . . *nabât*, vegetation, plant. A.
 نباتات *nabâtan banan*, fair plants. A.
 نبرد *nabard*, war, battle, conflict. P.
 . . . *na barad*, he taketh not away, removeth not (neg. aor. of بردن *burdan*). P.
 . . . *na burud*, he cuts not off (aor. of *buridan*). P.
- نری *na barî*, thou shouldst not bear or submit to (2 p. sing. aor. of بردن *burdan*). P.
 نشت *nabîst*, writing, inscription. P.
 نشن *nabîshan*, to write. P.
 نبض *nabz*, the pulse. A.
 نبوت *nubuwat*, prophecy, prophetic gift or office, function or privilege of a prophet. A.
 نبوی *na bûde*, he or it would not be. P.
 نبی *nabî* = نبید *na binad* [q. v.], P.
 نبی *nabîy*, prophet. A.
 نبید *na binad*, he seeth not (3 p. sing. aor. of دیدن *dîdan*). P.
 نترسد *na tarad*, he should not fear; ought he not to fear? (3 p. sing. aor. of ترسیدن *tar-dan*). P.
 نتوان *na tuwân*, (one) cannot. P. [tîdan]. P.
 نتوان رست *na tuwân rast*, one cannot escape. P.
 نتواند *na tuwânad*, cannot. P.
 نتوانست *na tuwânistan*, not to be able. P.
 نثار *nîşâr*, money, or anything thrown by way of largess among the populace on festive occasions; a scattering, showering down. A.
 نثار *nûşâr*, any thing scattered or showered; rain, showers. A.
 نجم *najm*, star. A.
 نجوئی *na jû'î*, thou askest not (2 p. sing. of *nâjûn*, wa. A. [present of *جستن*]). P.
 نجر *najr*, way, path, track. A.
 النحو *an nahw*, grammar, syntax. A.
 نحوی *nahwîy*, teacher of syntax, grammarian. A.
 بنحوی *bi nahwîyîn*, by a grammarian. A.
 نخست *nakhust*, first; first of all. P.
 نخستین *nakhustîn*, first; original, former. P.
 نخست *na khustat*, is not asleep. P.
 نخل *nakhâl*, palm-tree; (and often) any young tree in general. A. [era. A.P.]
 نخل بند *nakhâl-band*, maker of artificial flowers.
 نخله بنی محمود *nakhla'î banî mahmûd* (lit. the palm-grove of the tribe Beni Mahmûd), the name of a halting-place on the road from Kâfah to Mecca, where the pilgrims are wont to rest. A.
 نخله بنی هلال *nakhla'î banî hilâl* (lit. the palm-grove of the tribe Bani Hilâl), a place in Arabia. A. [Arabia. A.]
 ندا *ndâ*, voice, call from heaven. A.
 ندامت *nadâmat*, repentance, contrition, regret, remorse. A.

ندان *na-dan*, thou knowest not; knowest not thou? (2 p. sing. aor. of دانستن *dānistān*). P.

ندرد *na darad*, rendeth not (3 p. sing. aor. of دریدن *duridan*). P.

ندما *nudamā* (pl. of نديم *nadīm*), intimate friends, boon companions, courtiers. A.

ندهد *na dihad*, giveth not (3 p. sing. aor. of دادن *dādan*). P.

ندیده *na dida'e*, hast thou not seen? P.

نديم *nadīm* (P. pl. نديمان *nadīmān*), courtier, confidant, boon-companion. A.

نذر *nazr*, vow, offering; gift to a superior. A.

نذیر *nazir*, admonisher, monitor; prophet or teacher sent to warn the wicked. نذیرا *na-zīra* (acc.). A.

نذیرا *kafā bi taphaiyuri 'a zamāni* *nazīra*, change of time is a sufficient admonisher. A.

نرسی *na rusi*, thou wilt not arrive. P.

نرم *narm*, soft, mild, gentle; downy. P.

نرمی *narmi*, softness, mildness, gentleness. P.

نزع *nizā'*, quarrel, strife, dispute. A.

نزد *nazd*, near, towards, with. P.

نزدیک *nazdik*, near, with, adjoining, present. P.

نزدیکان *nazdikān* (pl. of نزدیک *nazdik*), those near or about one, servants, attendants. P.

نزدیکتر *nazdiktar*, nearer. P.

نزع *naaz'*, the agonies of death. A.

نزول *nazāl*, descending, alighting; descent. A.

نزهت *nuzhat*, cheering, refreshing; pureness, freshness; delight, pleasure, recreation, diversion. A.

نیت *niyat*, relation, reference, relationship. A.

نیت کردن *niyat kardan*, to refer, impute, ascribe; to compare. A.P. [asāda]. A.

نزد *nasuddu*, we will close up (imperf. of نزدن *nasuddu bihi shakūka* 'I mabrāzi, we will close up with it the chinks of the privy. A.

نرین *narin*, wild rose, dog-rose, egiantine. P.

نظم *naaz*, order, manner, method, arrangement. A.

نسل *nasl*, offspring, progeny, race, breed. A.

نسیج *nasij*, woven; silken garments of fine texture, interwoven with gold thread. A.

نشأت *nash'at*, thou hast grown up (2 p. sing. of the perfect نشأ *nash'a*). A.

نشاط *nushāt*, cheerfulness, joyousness, glee, sprightliness. A.

نشان *nishān*, sign, mark, trace, characteristic; scar; flag, standard. P.

نشان دادن *nishān dādan*, to point out, to indicate, to exemplify. P.

نشان دادن *nishāndan*, to mark; to cause to sit, to seat, to place; to quench, extinguish, allay. P.

نشان *nishāna*, mark, aim, butt, target. P.

نشاید *na shāyad*, is not suited, is improper, unfit, unbecoming, suits not, befits not. P.

نشست *nishast*, he sat; sitting. P.

نشستن *nishastan*, to sit, equate; to settle, to be fixed; to be extinguished. P.

نشسته *nishasta'e*, art thou sitting? P.

نشنیده *na shanida'e*, hast thou not heard? P.

نشوی *na shavi*, thou wilt not become (aor. of نشدن). P.

نشیب *nishab*, descent, declivity, slope. P.

نشین *nishīman*, seat, place, abode, mansion, place of sitting. P.

نشین *nishīn*, sit, sit down (imp. of نشستن). P.

نشینم *nishīnam*, I sit (aor. of نشستن). P.

نشینی *nishīni*, thou shouldst sit. P.

نصب کردن *nash kardan*, to fix, appoint. A.P.

نصر *nazr*, victory. A.

... *nazara*, he succoured, he helped; (used optatively) may He render victorious! A.

نصر اعلامه *nazara il'alamah*, may (God) give victory to his banners. A.

نصرانی *Nazranīy*, Nazarene, Christian. A.

نصیحت *nafīhat*, advice, counsel, admonition, exhortation. A.

نصیحتگر *nafīhaiyar*, counsellor, adviser. A.P.

نطفه *nutfā*, seed, sperma hominis, embryo. A.

نظف *nutf*, speech, articulation. A.

نظیف *nutfū*, we find sweet (imperf. of نظا *nāfa*, 4th form of the verb نظا *nāfa* for نظیف). A.

نظر *nazar*, sight, look, glance, regard, favour, kindness. A.

نظر کردن *nazar kardan*, to look, look at, to perceive, to observe. A.P.

نظر داشتن *nazar dāshān*, to have or hold in view, to fix the gaze on, to behold, perceive. A.P.

نظری *nazara*, a look, a glance. A.P.

نظم *naaz*, verses, poetry. A. [lawful. A.

نظیف *nafīf* (fem. نظیفة *nafīfa*), pure, clean,

نعت *na'at*, description, epithet; praise. A.
 نعره *na'ra*, shout, cry, exclamation. A.
 نعره زد *na'ra zadan*, to raise a shout, to utter a cry, to exclaim. A.P.
 نعش *na'sh*, bier with a dead body laid upon it (when empty it is called سریر *serir*). A.
 نعل *na'l*, horse-shoe; shoe. A.
 نعل در آتش *na'l dar atash* (lit. horse-shoe in the fire), agitated, discomposed; afflicted. (The superstition is that a horse-shoe thrown into a fire, with the name of any person engraved on it, and incantations pronounced over it, has the effect of making such person restless and miserable). P.
 نعلد *na'l-band*, smith, farrier. A.P.
 نعلبد پسر *na'lband-pisar*, blacksmith's son. A.P.
 نعلین *na'lain* (oblique dual), pair of shoes with wooden soles; clogs. A.
 نعم *na'am*, yes, very true, very well. A.
 نعمات *na'mat* (pl. of نعمه *na'mat*), good things. A.
 نعمت *na'mat*, blessing, favour, grace, bounty; prosperity, riches, wealth, opulence, good things; tenderness, delicacy; liberality. A.
 نعمتی *na'mate*, a single favour. A.P.
 نعمی گر اندر نعمی *gar andar na'mati*, if thou art in affluence. P.A.
 نعمه با الله *na'ama bi'llah*, we seek refuge with God; God help us! A.
 نعب *na'ib*, croaking, croak. A.
 نعیق *na'ik*, croaking, croak. A.
 نعیق غراب البین *na'iku ghurabi 'l baini*, the croak of the raven of separation; (see غراب *ghurab*). A.
 نعم *na'ia*, enjoyment, luxury, anything good which we enjoy; pleasure, delights. A.
 نغز *naghs*, beautiful, good. P.
 نغزتر *naghtar*, more agreeable. P.
 نغمه *naghma*, soft and sweet musical sound, melody. A.
 نفاق *nifak*, hypocrisy, dissimulation. A.
 بفا *ba nifak*, hypocritically. P.A.
 نفرت *nafrat*, abomination, aversion, disgust; fright, alarm, terror. A. [desire. A.
 نفس *nafs*, soul, spirit; self, person; carnal. A.
 نفس *nafs*, breath, breathings; talk; moment. A.
 نفس اماره *nafs amara*, imperious (or overpowering) lust, concupiscence. A.P.
 نفس بر آوردن *nafs bar avardan*, to give utterance. A.P.

نفس پرور *nafs-parvar*, self-indulgent, selfish; effeminate, luxurious. A.P.
 نفسک *nafaskan*, thyself, thy soul. A.
 نفسی *nafsihi*, (from) himself, (of) his own nature. A. [sigh. A.P.
 نفسی *nafase*, a single breath, one breath, a sigh. A.P.
 نفسی سرد *nafaso sard*, a cold sigh. A.P.
 نفت *nafi* or *nift*, naphtha, bitumen, liquid naphtha. A.
 نفت انداز *nafi-andaz*, maker of fireworks. A.P.
 نفت اندازی *nafi-andazi*, the art of making (or exhibiting) fireworks. A.P.
 نفع *naf'*, gain, profit, advantage, benefit. A.
 نفقه *nafaka*, the necessary expenses for living. A.
 نفقه کردن *nafaka kardan*, to disburse, to give in alms. A.P.
 نفور *nafur*, flying (from society), abhorring, hating; averse, alien. A.
 نفی *nafi*, expulsion, banishment, transportation; prohibition, negation. A.
 نفیس *nafis*, precious; a precious object which is received with such eagerness as to stop the breath (*nafas*). A.
 نفی کردن *nafi kardan*, to eject, to expel. A.P.
 نقاش *nakhsh*, embroiderer; painter, limner. A.
 نقب *nakh* (z. pl. نخبه *nakhba*), subterraneous excavation, digging through a wall, breach. A.
 نقد *nakh*, ready money, coin, small change. A.
 بنقد *ba nakh*, on the instant, by a glance, immediately (p. 78). P.A.
 نقده *nakda*, the money. A.P.
 نقره *nukra*, silver. A.
 نقره خام *nukra'i khām*, virgin silver. A.P.
 نقش *nakhsh*, picture, drawing, design; spot, paint. A.
 نقش برین *nakhsh birun*, outward adorning. A.P.
 نقش و نگار *nakhsh o nigar*, spots and lines, paintings and ornaments. A.P.
 نقص *nakh*, defect, deficiency, injury. A.
 نقصان *nukhsan*, loss, injury, defect, deficiency, imperfection, diminution, failure. A.
 نقض *nakh*, violation of contract, rupture, infringement; acting contrary to. A.
 نقل *nahl*, transportation, translation, removal, migration. A. [copy. A.P.
 نقل کردن *nahl kardan*, to remove, migrate; to
 نکاح *nikah*, marriage. A.
 نکبت *nakbat*, adversity, trouble. A.

نک *nukta*, subtle or quaint conceit or point ; riddle. *ا.* [kardān]. *ف.*

نکند *na kunād*, makes not (neg. aor. of کردن) *ف.*

نیکو *nika*, good, beautiful ; well ; safe and sound. *ف.*

نیکو رو *nika-rū*, handsome-faced. *ف.*

نیکو سیرت *nika-sirāt*, virtuous, moral. *ف.ا.*

نیکو نام *nika-nām*, bearing a good name, respectable, respected. *ف.*

نیکویدن *nika'idan*, to despise, slight, blame. *ف.*

نیکویده *naka'hida*, despised, blamed, scorned, spoken ill of ; despicable. *ف.*

نیکویی *nika'i*, goodness, kindness, amiability ; comeliness, beauty. *ف.*

نیکویی کردن *nika'i kardān*, to do good. *ف.*

نیکار *nigār*, picture ; beloved object, sweetheart ; beauty. *ف.* [pourtray. *ف.*

نیکار کردن *nigār kardān*, to draw, paint, limn. *ف.*

نیکار خانه *nigār-khāna*, picture-gallery ; the house or studio of the celebrated imposter Manos, founder of the heretical sect of the Manichaeans in the early ages of Christianity. *ف.*

نیکارین *nigārin*, embellished ; beautiful, fair. *ف.*

نگاه *nigāh*, look. *ف.* [lovely. *ف.*

نگاه داشتن *nigāh dāshān*, to keep, to hold ; to observe, to watch ; to guard, protect, save, preserve. *ف.*

نگاه کردن *nigāh kardān*, to look, to view, to regard, to watch, to observe ; to gaze at with longing. *ف.*

نگارن *nigārān* (pres. part.), looking, beholding. *ف.*

نگارستن *nigāristān*, to behold, look. *ف.*

نگارستن *nigāristān*, to look, peer, pry. *ف.*

نگفته *na guftā*, unsaid, not spoken ; not having spoken, as long as one has not spoken. *ف.*

نگین *nigūn*, upside down, turned, inverted ; adverse. *ف.*

نگینخت *nigūn-bakht*, unfortunate, ill-fated ; unlucky wight, ignoble, base. *ف.*

نگه *nigāh* = نگاه *nigāh*. *ف.*

نگه داشتن *nigāh-dāshān* = نگاه داشتن *nigāh-dāshān*. *ف.*

نگه کردن *nigāh-kardān* = نگاه کردن *ف.*

نگه دار *nigāh dār*, preserve thou. *ف.*

نگین *nigin*, a ring, especially the seal-ring of a prince ; a precious stone set in a ring. *ف.*

زیر نگین *zari nigin*, under the authority or sanction, dependant on. *ف.*

نم *naw*, moisture, damp, dew. *ف.*

نماز *namāz*, prayer ; prayers, (especially those prescribed by law to be repeated five times a day). *ف.*

نماند *na mānād*, remaineth not ; is no more. *ف.*

نماندم *na mānam*, I remained not. *ف.*

نمد زین *namad zīn* or *namad-zīn*, coarse woollen saddle-cloth ; a saddle stuffed on the upper part (to prevent the rider being galled). *ف.*

نمط *namat*, mode, manner, style, fashion, strain, way, custom, likeness. *ا.*

نمک *namak*, salt. *ف.*

نمکین *namakin*, salted, salt ; seasoned, savoury, enjoyable ; sprightly, arch, sparkling, piquant, witty ; handsome, beautiful, graceful. *ف.*

نمل *naml*, (fem.) ant ; (figur.) whiskers. *ا.*

نمودن *namūdan*, to show, point out, display, evince, manifest, discover ; to appear. *ف.*

نمودی *namude*, he was in the habit of displaying, he was wont to show. *ف.*

نمود *namūna*, example, pattern, sample, specimen ; exemplar. *ف.* [dishonour. *ف.*

نگ *ang*, honour, character ; shame, disgrace, *ف.*

نهی *na nihī*, thou puttest not (aor. of نهادن). *ف.*

نو *nau*, new, fresh, recent. *ف.*

نواحی *naūhī* (pl. of ناحیه *nāhīya*), environs, parts adjacēt. *ا.*

نواختن *naūkhāshān*, to soothe, to caress, to indulge, to gratify, or treat with kindness. *ف.*

نواذر *naūddār* (pl. of نادره *nādīrah*), rarities, rare things. *ا.*

نوازیدن *naūzīdan* = نواختن [q. r.]. *ف.*

نوال *naūāl*, present, gift, donative. *ا.*

نواله *naūālīka*, thy gift. *ا.*

نو آورده *nau-āwarda*, fresh-brought. *ف.*

نوبت *naūbat*, period, time, turn. *ا.*

نو جوان *nau-javān*, one just come to adolescence, youth. *ف.*

نوح *Nūh*, the patriarch Noah (called by the Muhammadans شیخ المرسلین *Shāikhū 'l-mur-salīn*, elder of the apostles). *ا.*

نور دمیده *nau-damīda*, newly-sprouted (incipient) *ف.* [heard]. *ف.*

نور *nūr*, light. *ا.*

نور دادن *navardān* (or نور دیدن *navardīdan*), to omit, pass by or over, to neglect, forget. *ف.*

نور رسیده *nau-rasīda*, newly-arrived ; new, fresh, recent ; germinating. *ف.*

روز *rau-roz*, New-year's-day (which, in the Persian Calendar, is the day on which the sun enters Aries). *P.*

روزِ نو *rau-rozi*, suited to or becoming the festival of New-year's-day, New-year's. *P.*

نوش *noš*, drink, honey, sweets. *P.*

نوشت *navisht*, what is written, writing, scripture; written. *P.*

نوشت *navishtast*, is written or scribbled. *P.*

نوشتن *navishtan*, to write, to record. *P.*

نوشته *navishta*, written, inscribed; writing. *P.*

نوشدارو *noš-dāru*, treacle; any antidote to poison; an electuary; a pleasant and efficacious medicine (p. 76). *P.*

نوشیدن *nošidan*, to drink; to take, swallow. *P.*

نوشیروان *nūshiravān*, name of a king of Persia (Chosroes the first), in whose reign Muhammad was born; he is often designated by the Arabic epithet of العدل *al-'ādil*, the Just. *P.*

نوشین *nošhin*, sweet, pleasant. *P.*

نوع *nau'*, species, kind, mode, sort. *A.*

نوعی *nau'ī*, a species, a sort, a mode, a manner; a new, particular, peculiar, or original manner. *A.P.*

نوسیدن *naumēdi* or *naumīdi*, despair. *P.*

نور *nūr*, fish. *A.*

نور النین *nū 'n nūr*, (*lit.* possessed of the fish), a name given to the prophet Jonah; also the name of a certain personage famed for piety, who died A.H. 245 (A.D. 860). *A.*

نویسنده *navisānda*, writer. *P.*

نه *na*, not, no, neither, nor. *P.*

نه *na'e*, thou art not. *P.*

نه *niā*, put, place, lay, lay down (imp. of نهادن). *A.*

نه *nuā*, nine. *P.*

نهای *nuhāju*, we are excited, we are roused up (imperf. pass. of the verb *حاج* *hāja*). *A.*

نهای *nuhāju ilā sauti 'l aghānī*, we are roused to the sound of the songs. *A.*

نهاد *nihād*, nature, disposition, habit. *P.*

نهادن *nihādan*, to place, put, set, lay, lay by, lay up, lay out; to leave, to fix; to wear; to set out; to determine, make up (one's mind). *P.*

نهاد *nihāda*, placed, laid, set, fixed; having placed; hath placed. *P.*

نہان *nihān*, hid, hidden, concealed; secret, occult, latent, clandestine. *P.*

نہان داشتن *nihān dāshdan*, to keep secret. *P.*

نہانی *nihāni*, secret, hidden, concealed, private, privy, clandestine. *P.*

نہاوند *nuhāvand* (or *nihāvand*), name of a city in Persian Irāk; name of a mode in music. *P.*

نهایت *nihāyat*, end, extremity, no plus ultra. *A.*

نهر *nahr*, river, stream, canal. *A.*

نهر الی نهر *nahrin ilā nahrin*, river to river. *A.*

نهر تالافم رکتی *nahrin talāfma rakhti*, a river dashing its waves on my knee; (the gen. *nahrin* is in apposition with *munyat*). *A.*

نہفت *nihuft*, he concealed; secrecy, secret. *P.*

نہفت *bā nihuft*, in secret. *P.*

نہفتن *nihufstan*, to hide, conceal. *P.* [*ly*, *P.*

نہفته *nihufta*, hidden, latent, concealed; secret-

نهی *nahaka*, he brayed (3 per. sing. perfect). *A.*

نهی *izā nahaka 'l khaṣiba abu 'l fawāris*, when the preacher Abu 'l fawāris brayed. *A.* [gator; shark. *P.*

نہنگ *nahang* (by some *nihang*), crocodile, alli-

نهی *nahy*, prohibition. *A.*

نهی کردن *nahi kardan*, to forbid, prohibit. *A.P.*

نہیب *nahib*, terror, fear. *P.*

نی *nai*, reed, cane; flute, pipe. *P.*

نی *nī*, me (pronom. suffix joined to verbs). *A.*

نه *na* = *nā* *na*. *P.*

نیزامد *mayārāmad*, he will not rest (aor. of آرامیدن *āramīdan*). *P.*

نیزامیدن *mayārāmid*, he rested not (past of آرامیدن). *P.* [*āramīdan*]. *P.*

نیزاد *mayārad*, will not bring (aor. of آوردن *āvārdan*). *P.*

نیزاد *bar mayārad*, he raiseth not. *P.*

نیزارد *mayāzārad*, he torments not. *P.*

نیزاری *mayāzāri*, thou afflictest not, tormentest not, grieveest not (aor. of آزاردن *āzārdan*). *P.*

نیزاردم *mayāzardam*, I tormented not. *P.*

نیزامند *mayāzmand*, indigent, necessitous, needy. *P.*

نیزاموده *mayāzmūda*, not experienced. *P.*

نیزامید *mayāzāyad*, he is not refreshed (past of آمویدن *āmōydan*). *P.*

نیزامیدن *mayāzāde*, he would not rest. *P.*

نیامد *mayāft*, he found not. *P.*

نیای *niyāk* (pl. of *نای* *nāka*), she-camels. *A.*

نیایان *niyāān* (acc.); see under *نوی*, *na*. *A.*

نیام *niyām*, sheath, scabbard, case. *P.*

نیامد *mayāmad*, came not (past of آمدن *āmadan*). *P.*

نیاموخت *mayāmōkht*, he hath not learned (past of آموختن *āmōkhtan*). *P.*

نیاوردی *mayāvardi*, thou hast not brought (past of آوردن *āvardan*). P.

نیاوری *mayāvari*, thou bringest not. P. [dan]. P.

نیايد *mayāyad*, he comes not (aor. of آمدن *āman*).

نیاي *mayāi*, thou comest not (aor. of آمدن *āman*). P.

نای بوریا *na'ī boriyā*, the reed of which mats are made. P.

نیت *niyat* (also نیت *niyat*), design, purpose, intention, resolve; will-worship. A.

نیزد *nayzarad*, it is not worth (aor. of آرزدن *ar-zidan*). P.

نیر *nirā*, strength. P.

نیز *niz*, also, likewise, too; even; again. P.

نیزه *nizā*, spear, lance, javelin. P.

نیزه باز *nizā-bāz*, spearman, lancer. P.

نیست *ništ* (in India *nešt*), it is not, consists not. P.

نیستی *ništi*, thou art not; destitution. P.

نیش *nešh*, sting; lancet. P.

نیش زدن *nešh zadan*, to sting, to strike with the sting. P.

نیشکر *niš-akkar*, sugar-cane. P.

نیفتاد *mayuftād*, it did not fall out, happen, or occur (past of افتادن *uftādan*). P.

نیفاندي *mayafahāndi*, thou scatterdest not (past of افشاندن *afshāndan*). P. [of افشاندن *afshāndan*]. P.

نیفاني *mayafahāni*, thou scatterest not (aor. of افشاندن *afshāndan*). P.

نیفاني *mayafahāni*, thou scatterest not (aor. of افشاندن *afshāndan*). P. [very; very well. P.]

نیک *nek* (pl. نیکان *nekān*), good, beautiful; well;

نیک انعام *nek-anjām*, of happy end. P.

نیکخت *nek-bakht* (pl. نیکختان *nek-bakhtān*), fortunate, happy. P.

نیک بختی *nek-bakhtī*, good fortune. P.

نیکخواه *nek-khūwāh* (pl. نیکخواهان *nek-khūwāhān*), benevolent, well-wisher. P.

نیک داشتن *nek dāshtan*, to hold in regard, to treat kindly, to do good. P.

نیک رفت *nek-raftā* (pl. نیک رفتگان *nek-raftagān*), well-departed; one who, in dying, has left a good name behind him. P.

نیک روز *nek-roz*, happy. P.

نیک سر انجام *nek-ser-anjām*, ending well; having a happy issue; thoroughly provided, well furnished. P.

نیک سهلت *nek sahlāt*, it is very easy. P.

نیک سیرت *nek-sīrat*, of a kindly disposition. P. A.

نیک فرجام *nek-farjām*, of happy end. P.

نیک منظر *nek-manzar*, good-natured, amiable. P. A.

نیک مرد *nek-mard*, good man. P. [nasty. P.]

نیک مردی *nek-mardī*, kindness, goodness, ho-

نیک نام *nek-nām*, of good report, fair-famed. P.

نیکو *neku* (pl. نیکوان *nekuwān*), good; well; comely; beautiful. P.

نیک و بد *nek o bad*, good and bad. P.

نیکو روش *neku-ravish*, moral, well-behaved. P.

نیکو نام *neku-nām*, of good repute, having a good

نیکوی *nekuvi*, goodness. P. [name. P.]

نیکویی *nekuvi*, goodness, kindness. P.

نیکي *neki*, goodness, virtue; good. P.

نیل *nil*, indigo; a blue stroke which they are accustomed to draw upon the house-door of anyone deceased, or upon any thing which is lost, confiscated, or abandoned; mourning; the river Nile. P.

نیم *nīm*, half. P.

نیم خورد *nīm-khagard*, half-eaten; half-drunk. P.

نیم خورد *nīm-khagarda*, half-eaten; half-drunk; leavings, refuse. P.

نیم روز *nīm-roz*, noon, mid-day; the province of Sistān. P.

نیم سر *nīm-ser*, half-full. P.

نیم شب *nīm-shab*, midnight. P.

نپنداختي *mayandākhī*, he would not throw, he would not have thrown (past subj. of انداختن *andākhān*). P.

نپندوخت *mayandohāht*, he gained not, acquired not (past of اندوختن *andokhtān*). P.

نپوشیدن *mayushīdan*, to listen. P.

نشین *na'in*, made of reeds; reedy. P.

و

و *wa* (and sometimes in Persian *o*), and; still, yet, while; for; by; (for وَ *rubba*) many, many a (p. 142). A.

و *wā*, again, *re* (a prefix). P.

و اوبه *wa atūhu ilāhi*, and I turn by repentance unto Him. A. [live. A.]

و اتي *wātib*, confiding, confident, assured, posi-

و اتي *wājib*, necessary, due, obligatory, incumbent; expedient, proper. A.

و اتي *wājib āmadan*, to be necessary, to be due or right, to behave. A. P.

و اتي *wājibi* (or و اتي *ba wājibi*), necessary, expedient, proper, deserved. A. P.

و اخط *wa 'hṭag*, and protect Thou. A.

وادی *wādī*, valley, vale, dell, dale; river. *A.* [for *A.*
واری *wārī* (p. pl. *wārīn*), heir, inheri-
tor. *wārīn mulki sulaimān*, the
inheritor of the dominion of Solomon. *A.*

وَارَعَ *wa 'ara'*, and exalt Thou. *A.*

وَارَوَ *wārahūn*, inverted, topay-burvy. *P.*

وَارُونَ *wārahun-bakht*, unfortunate. *P.*

وَارِسَا *Wāris*, name of a city lying midway be-
tween Kafah and Basrah on the Tigris,
built A.N. 83, by Hajjāj bin Yūsuf. *A.*

وَارِث *wārith* (p. pl. *wārithūn*), praisers;
describers. *A.*

وَأَطْلَبْ *wa 'aṭṭab*, and ask thou. *A.*

وَأَعِظْ *wā'iz* (p. pl. *wā'izūn*), preacher,
exhorter, admonisher. *A.*

وَأَمْرٌ *wāfir*, abundant, ample, exuberant, full,
vast, very great. *A.*

وَأَمْعَدٌ *wāfi'a*, accident, incident, event; battle,
conflict; catastrophe; case. *A.*

وَأَمْعَدَاتٌ *wāfi'hā* (p. pl. of *wāfi'a*), eventua-
lities, events, wars. *A.P.*

وَأَمْعَدِي *wāfi'a-dīda*, (man) of experience. *A.P.*

وَأَمْعَدٌ *wāfi'*, apprized, aware, informed. *A.*

وَأَمْعَدٌ *wāfi' gardānidan*, to acquaint,
to apprise. *A.P.*

وَالَا *wālā*, high, exalted. *P.*

وَالَا *wa illā*, and if not, otherwise. *A.*

وَالَا *wālātor*, higher. *P.*

وَالَاهُ *wa 'llāh*, and God; by God! *A.*

وَالَاهُ *wa ālihi*, and (on) his offspring. *A.*

وَالَمْ *wām*, debt, loan. *P.*

وَالَمْ *wām dādan*, to grant a loan, to lend. *P.*

وَالَمْ *wā mūdān*, to remain behind, to lag. *P.*

وَالَمْ *wām*, a loan. *P.*

وَالَمْ *wa in*, and if, even if, although. *A.*

وَالَمْ *wa anta*, and thou. *A.* [(or comest). *A.*

وَالَمْ *wa in jita*, and though thou comest

وَالَمْ *wāngāh*, and then; and then! *P.*

وَالَمْ *wa innamā*, and only. *A.*

وَالَمْ *wa innahu*, and certainly it (is). *A.*

وَالَمْ *wa innahu la 'a'zām*, whilst assuredly
it is the greatest. *A.*

وَجَدَ *wajad*, rapture, ecstasy; fervent love. *A.*

وَجِبَ *wajūb*, necessity, duty. *A.*

وَجِبَ *ha wajūb*, necessarily, imperatively. *P.A.*

وَجِدَ *wajūd*, being or existing; existence; body,
person, individual. *A.*

وَجِدَ *wa wajūd*, with the existence; notwith-
standing. *P.A.*

وَجِدَ *wajūd*, an existence. *A.P.*

وَجِدَ *wajih*, face; mode, manner, cause, reason;
supply, means. *A.* [*A.P.*

وَجِدَ *wajhi kafaf*, sufficiency of provisions.

وَحْدَتَ *wahdat*, solitude, singleness, unity. *A.*

وَحْشَ *wahsh*, wild animal, wild beast. *A.*

وَحْشَتَ *wahshat*, fear, dread, horror, sadness,
gloom; dreariness; rage, savageness, fierce-
ness; asperity, aversion. *A.*

وَحْشَ *wahsh*, mire, black adhesive clay, puddle. *A.*

وَحْدَ *wahid*, single, separated, detached, apart. *A.*

وَدَادَ *widād*, love, affection. *A.*

وَدَادَا *widādihā*, for love of her. *A.*

وَدَاعَ *wadā'*, farewell, adieu, good bye. *A.*

وَدَاعَ *wadā' kardan*, to bid adieu, say
farewell. *A.P.* [though; since. *P.*

وَرَّ *war* (for *wa agar*), if; and if; even if; al-
ways, beyond, without, besides, except. *A.*

وَرَّ *wa rābātān miyān*, many wo-
men riding ahe-camels. *A.*

وَرْدَ *ward*, rose; leaf or petal of a flower. *A.*

وَرَزْدَنَ *warzidan*, to acquire, seek, pursue,
cultivate, practise. *P.* [if it. *P.*

وَرَشَ *warash* (for *wa agar ash*), and
وَرَشَ *warsha*, labyrinth, maze; precipice, whirl-
pool, or any place or position of danger. *A.*

وَرَقَ *wurq* (pl. of *warqā*), brown or slate-
coloured (pigeons). *A.*

وَرَقَ *warak*, leaf (of a tree or paper), page. *A.*

وَرَقِي *warake*, one leaf, a single leaf, a page. *A.P.*

وَرَنَ *warra* (for *wa agar na*), and if not,
otherwise. *P.*

وَرَقَ *warā*, men, mortals. *A.*

وَرَزَ *war* (for *wa az*), and from. *P.*

وَزَرَ *wuzarā* (pl. of *wazir*), viziers, mini-
sters of state. *A.*

وَزَنَ *wazn*, weight. *A.*

وَزَرَ *wazir*, minister of state, vizier. *A.*

وَزَرَ *waziri*, rank of vizier, premiership. *A.P.*

وَسْعَ *was'at*, largeness, amplitude, space. *A.*

وَسْعَ *wasma*, collyrium, juice of the leaves of
wood, or the indigo plant, used in tinting
and dyeing. *P.*

وَسِيلَ *wasilat*, and *wasila*, means, medium, in-
tervention; whatever wins or conciliates
the favour of a prince or great man (as a
gift or merit). *A.*

wasim, marked between the shoulders by a hairy wen of the size of a pigeon's egg (as all the prophets had been,—Muhammad is believed to have been the last so distinguished); beautiful. **ا.**

wasil, meeting, conjunction, interview, enjoyment of my beloved object. **ا.**

wasf, description, praise; quality, property. **ا.**

wasl, union; enjoyment of the society of friends, friendship, intercourse. **ا.**

wasiyat, will, testament, commandment, charge. **ا.**

wasifa, allowance of provisions, stipend. **ا.**

wasifa-kāsur, pensioner. **ا.ف.**

wa'da, he promised. **ا.**

wa'da, promise, agreement, engagement; putting off with a promise. **ا.**

wa'da dādan, to give a promise; to put off with a promise. **ا.ف.**

wa'z, admonition, exhortation, sermon. **ا.**

waḡḡa, performance of promise, payment, fulfillment; fidelity, good faith. **ا.**

waḡḡa kurdan, to repay, reimburse, fulfill. **ا.ف.**

waḡḡat, decease, death, demise. **ا.**

waḡḡat ḡaṣṭan, to die. **ا.ف.**

waḡḡa-dār, keeper of good faith. **ا.ف.**

waḡḡa-dārī, keeping of good faith. **ا.ف.**

waḡḡa, a good faith, an act of good faith. **ا.ف.**

waḡḡ, congruity, proportion. **ا.**

waḡḡ, in accordance, in conformity, **بروقت**

waḡḡ, he paid. **ا.** [agreeably to. **ف.ا.**]

waḡḡ, when he promises, he fulfills. **ا.**

wahāḡat, impudence, shamelessness, affront, brazenness. **ا.** [ness. **ا.**]

wahāḡ, majesty, dignity, gravity, sedateness. **ا.**

wahḡt, time, hour, season, occasion. **ا.**

waḡḡ, at the usual hour, at the proper time. **ف.ا.**

wahḡḡā (F. pl. of **ا.** **wahḡt**), times, many times; ever and anon. **ا.ف.**

wahḡ, a certain time or occasion, once upon a time; at the (or that) time; at one time, at another time. **ا.ف.**

waḡḡ, and assuredly, and verily. **ا.**

wahḡ, religious legacy, charitable bequest. **ا.**

wahḡ, property so bequeathed. **ا.ف.**
الوقت لا يملك *al waḡḡa lā yamliku*, the religious bequest is not owned, i.e., has no owner. **ا.**

wahḡḡ, experience, knowledge, information. **ا.**

wahḡḡ ḡaṣṭan, to get knowledge or information, to come to know. **ا.ف.**

wahḡl, set over; holder of a charge; president, commissioner, trustee; attorney. **ا.**

wahḡḡā, and if not, otherwise. **ف.**

wa lā, and not, neither. **ا.** [sects. **ا.**]

wahḡ (pl. of **والي** *wāli*), governors, pre-

wahḡḡat, birth, giving birth, procreation. **ا.**

wahḡḡat, country, territory; a foreign

wahḡḡ, son. **ا.** [country. **ا.**]

wahḡḡ, (acc.) his son. **ا.**

wahḡ, eager desire. **ا.**

wa lā naḡḡannahum, and verily we will make them taste (imperf. energetic of

أَذَى *aḡḡa*, 4th form of the verb **أَذَى** *aḡḡa*, for **أَذَى** *hum*, them). **ا.**

wa lā, and if, and though. **ا.**

wa lā inna, and if in truth. **ا.**

wahḡ, ingress, entrance. **ا.**

wahḡ, but, however. **ف.**

wahḡ, holy man, saint. **ا.**

wa lā, and there is not; and not. **ا.**

wahḡ, hair-apparent. **ا.**

wa lā, but. **ف.**

wa lā, but, however. **ا.**

wahḡ m'at, benefactor, master. **ا.ف.**

wa wā, and whatever is. **ا.**

wa min ḡaḡḡah, and whose trust-eth in God, He is sufficient for him. **ا.**

wa waḡḡ, and **wa**. **ا.**

wa waḡḡ, and aid his. **ا.** [banners! **ا.**]

wahḡḡ, great and bounteous giver. **ا.**

الوهاب *al waḡḡḡ*, the Giver, i.e. God. **ا.**

wa ḡal, and how? **ا.**

wahḡ, surmise, suspicion, apprehension; fear, anxiety; mind, imagination. **ا.**

wa ḡuwa (pronounced **wahḡuwa**), and he (is). **ا.**

wa ḡuwa *sāḡḡa ḡaḡḡ*, and he (is) a cup-bearer who sees. **ا.**

waḡ, he, him; of him, his; her. **ف.**

ویران *wirān, wirān, or werān*, desolate, waste, depopulated. *p.*

وین *win* (for واین *wa īn*), and this. *p.*

او *hu* (affixed pronoun), him, it; of him; his; its; (after the prepositions *ب, بی, بی, &c.*, it is pronounced *hi*). *a.*

ها *hā* (affixed pron. fem.), her, them, their. *a.*

هادی *hādī*, guide, leader, director. *هادیا* *hādīyan* (acc.). *a.*

هادیا *kufā 'llāhu hādīyan*, God sufficeth as a guide. *a.*

هارون الرشید *Hārūn arrashid*, Hārūn the Guide, or Guided aright (the fifth Caliph of the house of Abbās; he began to reign A.H. 170, and died A.H. 193). *a.*

هامان *Hāmān*, name of the favourite of Ahsuerna, and the enemy of the Jews; he is represented in the Kurān as vizier to Pharaoh. *a.*

هان *hān*, have a care! let it not be! *p.*

هائل *hā'il*, terrible, horrible, dreadful. *a.*

حوب *hubūb*, blowing, blowing hard (the wind); gale, fresh or smart breeze. *a.*

هجرة *hijra*, the flight of Muhammad from Mecca to Madina (which occurred on the 10th of July, A.D. 622, and in the reign of the caliph Omār, was ordered to be considered as the Muhammadan era). *a.*

هدف *hadaf*, butt or mark for archers, target. *a.*

حدي *hady*, cattle sent to Mecca to be sacrificed. *a.*

هدیه *hadiya* (or هدیه *hadya*), offering, gift, present (especially to superiors). *a.*

هذه *hādhā*, this. *a.*

هذه القدر *hādhā 'l mīqdār*, this quantity. *a.*

هر *har*, every, all, each. *p.*

هراس *hirās*, terror, fear, dread. *p.*

هراسیدن *hirāsīdan*, to fear, stand in awe, be in dread; to terrify. *p.*

هر آن *har ān*, every one. *p.*

هر آنکه *har ān ki*, every one who, whosoever. *p.*

هر آینه *har āyina* (or هر آینه *har ā'ina*), doubtless, undoubtedly, assuredly, positively; by all means, at all events. *p.*

هر بار *hār bār*, every time, each time. *p.*

هر جا که *har jā ki*, every place that, wherever. *p.*

هر چند *har chend*, although. *p.*

هر چه *har chē*, all that, every thing that, what. *p.*

هر چه تا بهتر *har chē tamām tar*, whatever is best or most perfect, the utmost. *p.*

هر دم *har dam*, each moment, every instant. *p.*

هر دو *har dū*, both. *p.* [two hands. *p.*

بهر دو دست *ba har dū dast*, with both the

هر روز *har roz*, every day, daily. *p.*

هرزه گردی *harza-gardī*, a saunterer, a wanderer, a vagabond. *p.*

هرزه گو *harza-go*, babbler, idle talker. *p.*

هرزه گوئی *harza-go'ī*, a prater, a chatterbox. *p.*

هر سو *har sū*, on all sides, everywhere. *p.*

هر شب *har shab*, every night. *p.*

هر کجا *har kujā*, everywhere; whosoever, wherever. *p.*

هر کس *har kīd*, whosoever, to whosoever. *p.*

هر کی *har ki*, whosoever. *p.*

هر گاه *har gāh*, every time, whenever. *p.*

هر گاه که *har gāh ki*, every time that, whensoever. *p.*

هرگز *hargiz*, ever, at any time (always used with following negative). *p.*

هر گاه *har gāh*, every time, whenever. *p.*

هر گاه که *har gāh ki*, every time that, whensoever. *p.*

هرمز *Harmaz*, son of Nushirvān. (He was at first a mild prince, but before his fall became cruel and vindictive). *p.*

هریره *harairat* and *haraira* (dim. of *هیره* *hīrrat*), a little cat, a pet cat, a kitten. *a.*

هر یکی *har yake*, every single one, each one. *p.*

هزار *hasār*, thousand. *p.*

هزار بار *hasār bār*, a thousand times. *p.*

هزار پا *hasār-pā*, millepede, scolopendra. *p.*

هزار دانه *hasār dāna*, a thousand beads. *p.*

هزار دوست *hasār dost*, having a thousand lovers or admirers. *p.*

هزیر *hizār* or *hizbar* (*p.* pl. *هیزران* *hizabrān*),

هزل *huzl*, jest. *a.*

[lion. *a.*

هست *hast*, he or it is. *p.*

هستم *hastam*, I am; I was. *p.*

هستند *hastand*, they are. *p.*

هستی *hasfī*, existence, entity; wealth, riches, property, possessions. *p.*

هوش *hush*, intelligence. *p.*

هوش داشت *hush dāshdan*, to have a care, to

هشت *hasht*, eight. *p.* [mind, take heed. *p.*

هشتم *haštum*, eighth. P.

هشتان *haštan*, to let alone; to leave, quit. P.

هشدار *hašh dār*, be careful! have your wits about you! P.

هشیار *hašh-gār*, conscious, shrewd, sensible, intelligent, rational. P.

هفت *haft*, seven. P.

هفتا *haftā* (for هفتاد *haftād*) seventy. P.

هفتاد *haftād*, seventy. P.

هفت رنگ *haft-rang*, seven-coloured. P.

هفت گانه *haftgāna*, seven times over; seven. P.

هفتم *haftum*, seventh. P.

هفته *hafta*, week, seven days. P.

هل *hāl*, does there? is there? is it? A.

هلاک *halāk*, perishing, ruin; destruction; slaughter, death. A.

هلاک شدن *halāk shudan*, to be lost, to perish. A.P.

هلاکت *halakat*, perdition, ruin, destruction; (A.P.) thy destruction. A.

هلال *hilāl*, name of a tribe. A.

هلال بی *bani hilāl*, sons or children of Hilāl. A.

هلاک *halaka*, he perished. A.

هلاکها *halaka 'a nāsa haulaha 'afashan*, men around him perished of thirst. A.

هلاکت *halakta*, thou hast perished. A.

هلیلان *hilidan*, to neglect, abandon, let alone. P.

هرا هلیلان *furo hilidan*, to drive down, to expel. P.

هم *ham*, also, too, even, likewise; moreover; together; this same; even so. P.

هم *ham* (affixed pron. masc.), they, them (pronounced *him* when affixed to the prepositions *پ*, *بی*, *و*, &c.). A.

هم *hamm*, grief, care, solicitude. A.

هما *humā* (or *هوام* *humā*), phoenix, bird of happy omen (which never touches the ground; it is imagined that whoever is overshadowed by it becomes a king). P.

هما *humā*, and (after prep.) *himā*, both of them (affixed masc. pron. of the dual). A.

همان *hamān*, always, all the same, thus, exactly so, same, self-same. P.

همانا *hamānā*, certainly, assuredly; again, as before; alike; immediately. P.

همانا که *hamānā ki*, at the same time that, even supposing that; although. P.

همان به *hamān-bih*, always better. P.

همایون *hamāyūn*, august, royal, imperial; fortunate, happy. P.

همت *himmat*, resolution, spirit, magnanimity, courage; mind, attention, endeavour, fixing the mind on (or meditating on, or praying to) God; auspices, favour, grace, blessing. A.

همت خواستن *himmat khigāstan*, to ask a blessing. A.P.

همچنان *hamchunān*, all the while, still, yet, in that manner, thus, in like manner, in the same manner, as before. P.

همچنین *hamchunin*, in this manner; likewise. P.

همچو *hamchū*, like, such as, even as, all the same as, this same. P.

همخواب *ham-khuyāb*, bed-fellow, spouse. P.

همدان *Hamadān*, name of a town of Persia, the province of 'Irāki 'Ajami. P.

هم در آن *ham dar ān*, that same, that very. P.

هم درد *ham-dard*, fellow-sufferer, sympathetic. P.

هم دردی *ham-darde*, a fellow-sufferer. P.

همدم *ham-dom*, (lit. breathing together) intimate companion or friend. P.

هم دوآن *ham-dawān*, running together. P.

همراه *ham-rāh*, fellow-traveller; along with, in company with. P.

همراه *ham-rāh* = همراه *ham-rāh*. P.

همسایه *ham-sāya*, (lit. same shade) neighbour. P.

همسایه درویشی *ham-sāya's darvesh*, a poor neighbour. P. [associate; spouse. P.]

همسر *ham-sar* (lit. the same head), equal.

همسان *ham-'inān* (lit. with equal reins), companion in riding. P.A. [union. P.A.]

همقدم *ham-kudam* (lit. follow-stepping), com-

panion. P.A. [cage-fellow. P.A.]

همکن *ham-kun* (pl. همکنان *ham-kunān*), fellow-

labourer, fellow-worker, companion. P.

همگنان *hamginān*, all; a company; equals. P.

همنشین *ham-nishin* (or همنشست *ham-nishast*),

one who sits with another, companion. P.

همه *hama*, all, every one, the whole, every-

thing. P. [withstanding. P.]

همه با این *bā in hama*, with all this, all this not-

جا *hama-jā*, everywhere, all places. P.

همه جا است *hama-jā ast*, is everywhere. P.

همه را *hama rā*, to all. P.

همی *hami*, a redundant particle prefixed to the present and imperfect tenses of Persian verbs (see می *mi*). P.

همی *hame* = همچنین *hamchunin* (p. 130).

همی دارم *hami dāram*, I have. P.

همیدن *hamīden*, now; always; in this manner. *hamīsha*, always, invariably. *r.* [ner. *r.*
 همین *hamīn*, only; merely this (or these); the same, neither more nor less; in the same
 هند *Hind*, India. *A.P.* [manner. *r.*
 هندو *hindū*, a Hindoo. *r.*
 هندوستان *Hindustān*, the country of the Hindū people, Hindostan. *r.*
 هندوی *hindūe*, a certain Hindoo. *r.*
 هندی *hindī*, of India, Indian. *r.*
 هنر *hunar*, skill, science, ingenuity, art, tact, knack; virtue, merit, excellence, accomplishments. *r.*
 هنرمند *hunarmand* (or هنرور *hunarwar*), skilful, scientific, talented, possessing merit, worthy. *r.* [displaying. *r.*
 هنرمندی *hunar-amadī*, merit-displayer, merit-possessor. *r.*
 هنروری *hunarwarī*, eminence in art, skill, or science. *r.* [or excellence. *r.*
 هنری *hunare*, a single merit, a solitary virtue
 هنگام *hangām*, time, hour, season, moment. *r.*
 هنگفت *hanguft*, thick, dense, coarse, stout; cloth of a firm texture. *r.*
 هند *hund* (pl. of هند *hind*), Indians. *A.*
 هنوز *hanuz*, yet, still, hitherto. *r.*
 هنی *hani*, agreeable, wholesome, pleasant, light, easy of digestion. *A.*
 هو *huwa*, he; He is (a name of God). *A.*
 هوا *hawā*, air, atmosphere, the space between heaven and earth; anything empty. *A.*
 هوا *hawā pukhtan*, to concoct a vain fancy. *A.P.*
 هوا و هوس *hawā wa hawas*, concupiscence, lust, sensuality, sensual indulgence. *A.*
 هواپرست *hawā-parast*, sensualist. *A.P.*
 هواپرستی *hawā-paraste*, a sensualist. *A.P.*
 هواندج *hawādij* (pl. of هوانج *hawadg*), camel-litters. *A.*
 هواندجی *hawādijahā*, in their litters. *A.*
 هوانی *hawāyash*, the air of it, its climate. *A.P.*
 هوائی *hawā'e*, a new conceit, a fresh whim. *A.P.*
 حر *har*, the sun. *r.*
 هوس *hawas*, desire, lust, concupiscence. *A.*
 هوس بازی *hawas-bāze*, a voluptuary. *A.P.*
 هوسا *hawasa*, a whim, a desire, a lust, a sensual scheme, some new caprice. *A.P.*
 هوش *hosh*, understanding, sense, judgment, prudence, intelligence; shrewdness. *r.*

هوش داشت *hosh dāshtan*, to heed, mind, pay attention, be careful. *r.*
 هوشمند *hoshmand*, intelligent, sensible, sagacious; cautious, wary. *r.*
 هوشمندی *hoshmandī*, intelligence, sagacity. *r.*
 هوشیار *hosh-yār*, sensible, endowed with a sound understanding. *r.*
 هول *haul*, terror, dread; horrible. *A.*
 هولناک *haulnāk*, terrible, dreadful; dangerous, perilous. *A.P.*
 حریدا *hunaridā*, clear, evident, conspicuous. *r.*
 حالت *halat*, face, aspect, appearance; exterior form, guise. *A.*
 حبت *haibat*, fear; respect, reverence, awe; awfulness, gravity, majesty, dignity. *A.*
 هیچ *hech*, at all, anything, ought, some, any. *r.*
 هیچکس *hechkas*, any to these. *r.*
 هیچ کدام *hech kudām*, any one. *r.*
 هیچکس *hech kas*, a person of no consequence, nonentity of a person. *r.*
 هیچ وقتی *hech wakhte*, at any time, ever. *r. A.*
 هیچ یک *hech yak*, anyone. *r.*
 هیزم *hezam*, wood, faggot, sticks, firewood. *r.*
 هیزم کش *hezam-kash*, a carrier of faggots for fuel; mischief-maker, firebrand. *r.*
 شکل *haikal*, figure, image; stature, shape. *A.*
 شکلی *haikale*, a figure; such a form. *A.P.*
 حیوانی *haiyākīnī*, material. *A.*
 هیهات *haikāt*, begone! away! beware! *A.*

ی

ی *y*, my (pronom. suffix joined to nouns). *A.*
 یا *yā*, or, either. *r.*
 یا *yā*, O! (governs the nom. or accus.). *A.*
 یاب *yāb*, find thou (imp. of یافتن *yāftan*): (in comp.) finding, obtaining. *r.*
 یای *yā bunayyā*, O my darling boy! *A.*
 یاد *yād*, memory, remembrance, recollection. *r.*
 یاد آمدن *yād āmadan*, to come into memory; to recur to one's recollection. *r.*
 یاد آوردن *yād āvardan*, to call to remembrance. *r.*
 یاد داشتن *yād dāshtan*, to remember, recollect. *r.*
 یاد گرفتن *yād garīftan*, to bear in mind, to impress on the memory. *r.*

یار *yār* (pl. یاران *yārān*), helper, ally; associate, companion, friend; endowed with; lover (occurring in certain words such as شهریار *shahr-yār*, خوشیار *husk-yār*, and a few others). P.
یارا *yārā*, power; boldness, courage. P.
یارایی *yārāyi-guftār*, boldness of speech, daring to talk. P.

رب یا رب *yā rabb*, O Lord! A.

یاری *yāri*, friendship; aid, help, assistance; fellowship, companionship. *Yār*, a friend; a lover. P.

یاس *yās* (for *yā's*), despair. A.

یاسمن *yāsmīn*, jasmine. P.

یاسمین *yāsmīn-bū*, sweet-scented as the jasmine. P. [the jasmine. P.]

یاسمین-بوی *yāsmīn-bū'i*, thou art as sweet as yasmine. P.
یافتن *yāftan*, to find, obtain, gain, get, attain, experience. P. [obtained. P.]

یافتی *yāfte*, he had (or, would have) found or found. P.
یافا-دارای *yāfa-darāi*, idle talker. P.

یا لایب *yā lā'ib*, wonderful! strange! A.

یا لیت *yā lāit*, Oh would that! A.

یا معشر الحکام *yā ma'sharah 'l khullāni*, O assembly of friends! A.

یا من *yā man*, O the person who! O thou who! A.

یانع *yānū*, ripe, mature. A.

اتمرا یانع *at tamru yānū'an*, the dates are ripe. A.

یاری *yāvari*, aid. P. [assist. P.]

یاری کردن *yāvari kardān*, to befriend, help, aid.

یافتن *yāftushu*, he seized violently, assaulted with violence; he took or laid hold of (imperf. of the verb یافتن). A.

یافتن *yāftushu bi 'l firāri*, he will take to flight. A.

تخاش *yatakhāshanu*, he is rough (morally or physically), (imperf. of تاختن *takhāshanu*, 6th form of the verb تاختن). A.

تاراش *yatarashshahu*, it drops or distils (imperf. of تارش *tarashshahu*, 5th form of the verb تارش). A.

تالاف *yatalātafa*, he is smooth; he becomes courteous, gentle, or gracious (imperf. of تالفت *talātafa*, 6th form of the verb تالفت). A.

توکل *yatawakkalu*, he trusts, relies, confides (imperf. of توکل *tawakkalu*, 5th form of the verb توکل). A.

و من توکل علی الله *wa min yatawakkalu 'ala 'lāhi*, and whosoever placeth trust in God. A.

یتیم *yatīm*, orphan, pupil, ward; unique, rare, incomparable. A.

دریتیم *darri yatīm*, a rare pearl. A.P.

یجلو *yajlū*, he makes clear (imperf. of the verb جلا *jalā*). A.

من یجلو بثلثه الدجی *man yajlū bi ṯal'atili 'd dajā*, (of) one who lighted up the darkness by his countenance. A.

یحب *yuhibbu*, he loves or befriends (imperf. of حب *ahabba*, 4th form of the verb حب). A.

والله یحب العسین *wa 'llāhu yuhibbu 'l muḥai-nīn*, and God loves the beneficent. A.

یحدث *yuhaddisu*, he converses (imperf. of حدث *haddasu*, 2nd form of the verb حدث). A.

من ذا یحدثنی *maḥ zā yuhaddisunī*, who will converse with me? A.

یحمل *yahmilu*, it bears or will bear, carry or support (imperf. of the verb حمل). A.

یحملک *yahmiluka*, it will support thee. A.

یحیی *Fahyā*, John; St. John the Baptist. A.

یج *yakhā*, ice. P.

یج *yakhā-basta*, ice-bound, frozen. P.

یج *yakhā-girifta*, ice-seized, frozen. P.

ید *yad*, the hand. A.

یدی *yadi suflā*, the lower or inferior hand, the hand that receives. A.P.

یدی *yadi 'ulyā*, the upper or superior hand, the hand that gives. A.P.

یدین *yadaini* (obl. of یادی *yadāni*, dual of ید *yad*), both hands. A.

بین یدین *baina yedāihī*, between his hands, (meaning) in front of him, in his presence. A.

یرا *yara*, he sees (imperf. jussive of the verb رای *ra'ā*). A.

ایامه یرا *a lam yarahū yauman*, ah! he has not seen her at any time. A.

یرافق *yurāfiḥu*, he travels in company with, he accompanies; he helps, he affords aid (imperf. of رافق *rāfiḥa*, 3rd form of the verb رافق). A.

یرافقنی علی الیل *yurāfiḥunī 'ala 'l laili ḥādī-yun*, he accompanied me on a journey by night as a guide. A.

یرجع *yurja'una*, they return or will return (imperf. of the verb رجع). A.

یرفع *yurfa'a*, he raises (imperf. of the verb رفع). A. [not his head. A.]

یرفع *laies yurfa'a ra'ahu*, he raises

- يري *yarà*, (a contraction of *yar'a*, imperf. of the verb *رأى ra'a*), he sees, he looks on. **ا.**
 يزول *yazūlu*, he or it departs, declines, decays (imperf. of the verb *زال zala*, for *زول*). **ا.**
 يثبت *yastāṭṭu*, it is correct, right, proper, consistent; it stands, remains (imperf. of *قام qama*, 10th form of the verb *قام*, for *قام*). **ا.**
 يرفع *wa haḥ yastāṭṭu 'r raf'a*, but is raising befitting (or does it rightly comport with)? **ا.**
 يسرا *yusran* (acc. governed by the particle *ان inna*), ease, facility. **ا.**
 يوسع *yasa'u*, it is large, ample; he or it holds, contains; he is able or equal to (imperf. of the verb *وسع*). **ا.**
 يماضي *yasa'ni*, he equals me; he can hold me. **ا.**
 يمشي *yashī*, he presents liquor (imperf. of the verb *مشى shā*). **ا.**
 ولا يمشي *wa lā yashī*, but he gives not to drink. **ا.**
 يسلم *yaslamu*, he is safe, he escapes (imperf. of the verb *سلم*). *لايس يسلم* *laisa yaslamu*, he is not safe. **ا.**
 يسبح *yusigha*, it allows to flow gently down the throat; (hence) it allays, quenches (imperf. of *سبح saḥa*, 4th form of the verb *سبح*, for *سبح*). **ا.**
 لا يكاد يسبح *lā yakādu yusighu*, it doth not nearly quench it. **ا.**
 يصول *yasūlu*, he attacks, makes an assault. **ا.**
 يصول *yasūlu bayāḥas*, he will attack valorously. **ا.**
 يصول على الكلب *yasūlu 'ala 'l kalbi*, it springs at the dog. **ا.**
 يصول مغاناً علي *yasūlu muḡāḡiḥan 'alaig*, he makes an assault on me fiercely, he attacks me furiously. **ا.**
 يطر *yatir* (jussive of *يطير yatīra*, imperf. of the verb *طار tār*, for *طير*, he fled, he flew). **ا.**
 يطفى *yutfi'a*, he extinguishes or quenches (imperf. of *أطفأ atfa'a*, 4th form of the verb *أطفأ*). **ا.**
 يطفى برشة *yutfi'a bi rashshatā*, he extinguishes it with a sprinkling. **ا.**
 يعلم *ya'lamu*, he knoweth or shall know (imperf. of the verb *علم*). **ا.**
 والله يعلم *wa 'llahu ya'lamu*, but God knows. **ا.**
 يعني *ya'ni*, he means; it signifies (imperf. of the verb *عني*); (hence) videlicet, that is to say, to wit. **ا.**
 يغلق *yugḡḡu*, it will be shut (imperf. pass. of the verb *غلق*). **ا.**
 يغنم *yagḡmā*, prey, booty, spoil, plunder, name of a rity in Turkistān, celebrated for the beauty of its inhabitants. **ا.**
 يغني *yagḡmā'i*, native of the city of Yagḡmā. **ا.**
 يغني *yugḡni*, he or it enables to do without, or to dispense with; it or he renders independent or rich (imperf. of *اغنى aḡḡnā*, 4th form of the verb *غنى*). **ا.**
 يغني عنه ذلك *yugḡnihi zālika 'an*, that will enable him to dispense with. **ا.**
 يغتر *yagḡṭir*, he invents a lie, charges falsely (imperf. of *افتري iftarā*, 5th form of the verb *غتر*). **ا.**
 يقال *yugḡḡu*, it is said, it will be said (imperf. pass. of the verb *قال*). **ا.**
 يكره *yukabbihu*, he regards as abominable, he detests (imperf. of *كرب kabbaḥa*, 2nd form of the verb *كرب*). **ا.**
 يا من يكره امرى *yā man yukabbihu amri*, O he who regards my case with aversion. **ا.**
 يقبلوا *yakbalū*, they accept (imperf. of the verb *قبل*). **ا.**
 يقين *yakiu*, certain, sure, true. **ا.**
 يك *yak*, one; an acc. **ا.**
 يك *sih yak*, three accs. **ا.**
 يك *yak yak* = هر يك *har yak*. **ا.**
 يك *yaku* (a contraction of *يكن yakun*, imperf. jussive of *كان* for *كان* it was). **ا.**
 لم يك بمعهم ايمانهم *lam yaku bayfa'uhum imānuhum*, their faith availed them not. **ا.**
 يكاد *yakādu*, it wants but little; see *لأ يكاد*. **ا.**
 يكاً يكاً *yakān yakān*, one by one. **ا.**
 يكاً *yak bār*, one time, once, one day, some day. **ا.**
 يكاً *hu yakbār*, for one and all; in a body; *يكاً بأكراً* *yak bāra*, wholly, entirely. **ا.**
 يكاش *yaktāsh*, name of a celebrated athlete. **ا.**
 يكدل *yak-dil*, single-hearted, faithful, sincere. **ا.**
 يكدم *yak dam*, one instant, one moment. **ا.**
 يكدم كى *yak dam ki*, the moment that. **ا.**
 يكديكر *yak-digar* (or *يكديكر yak-digar*), one another. **ا.**

يَكْران *yak-sabān*, of one tongue, speaking the same thing, univocal, unanimous. *r.*

يَكْران *yak-sāa*, same, ditto, alike, equal. *r.*

يَكْب *yakaibu*, it gains, acquires (imperf. of the verb كَب *kaba*). *r.*

يَكْو *yak sū*, one side, aside. *r.*

يَكْو نِهَادَن *yak sū nihādan*, to lay aside. *r.*
يَكُون *yakūnu*, he or it becomes, or will be (imperf. of the verb كَان *kāna*). *r.* (alike. *r.*

يَكِي *yaki*, unity, oneness; one and the same, ... *yake*, one, a single one, any one, a certain one, an individual; the one. *r.*

يَكِي رَوْز *yake roz*, one day, some day. *r.*

يَكَاة *yagāa* (originally يَكَاة *yak gāa*), one, sole, single; unrivalled, unequalled; phoenix. *r.*

يَلْتَن *yaltāstna*, they pay attention, they give heed (imperf. fem. 8th form of the verb لَتَن *lātan*). *r.*

يَلْحَق *yalhaku*, it adheres to, attaches to, reaches, overtakes (imperf. of the verb لَحَق *lahqa*). *r.*

يَلْحَقُنِي شَأْن *fa yalhakunī shān*, there attaches to me a state (I fall into a state). *r.*

يَلْمِز *yalmizu*, he defames, calumniates, accuses, reproaches (imperf. of the verb لَمَز *lamaza*). *r.*

يَمَانِي *yamāni*, produced in Yaman. *r.*

يَمَاجِسَانِي *yumajjisāni*, they make a Magian (imperf. dual of يَمَاجِس *yumajisa*, a verb coined from the word مَجِيس *majis*, Magi, fire-worshipper. *r.*

يَمَاجِسَانِيكِي *yumajjisānīki*, they (i.e. the parents) make a Magian of him. *r.*

يَمُر *yumuru*, he passes by (imperf. of the verb مَر *mar*). *r.*

يَمُر بِمَالِ لَا يَمُرُّ بِبَالِي *lā yamuru bi bālīhā*, he passeth not by (the prophet) Salih (or, by a just man). *r.*

يَمْلِك *yamliku*, he possesses, he owns (imperf. of the verb مَلَكَ *malaka*). *r.* *Yamlaku*, it is possessed or owned (imperf. pass. of the same verb). *r.*

يَمْن *yumn*, felicity, prosperity, good luck, blessing, auspices. *r.*

يَمَان *yaman*, right hand or side; Yaman, Arabia Felix. *r.*

يَمِين *yamīn*, oath; right hand or side. *r.*

يَمِينُ الْمَلِكِ *yamīnu 'l mulk*, right arm of the kingdom (a style, title, or proper name). *r.*

يَمَاجِسَانِي *yumajjisāni*, they make a Nazarene, they Christianize (imperf. dual of يَمَاجِسَانِي *yumajisāni*, a verb coined from the word نَصْرَانِي *naṣrānī*, Nazarene). *r.*

يَمَاجِسَانِيكِي *yumajjisānīki*, they (i.e. both parents) make a Christian of him. *r.*

يَنْفَع *yansa'u*, it availeth, profiteth (imperf. of the verb نَفَعَ *naṣa'a*). *r.*

يَنْفَعُك *yansa'uka*, it will profit thee, it availeth thee. *r.*

يَنْجِي *yū'ajjiu*, he kindles (imperf. of اَنْجَى *anjaja*, 2nd form of the verb اَنْجَى *anjaja*). *r.*

يَنْجِي نَارًا *yū'ajjiu nāran*, he kindles a fire. *r.*

يَز *yaz*, panther, pard (said by the poets to have a partiality for cheese). *r.*

يُوسُف *Yūsuf*, the patriarch Joseph (whose beauty is said to have been very remarkable. Mention is made of him in several passages of the Kurān, but especially in the chapter which bears his name). *r.*

يُوسُفِي *yūsufi*, Joseph-like, comely as Joseph. *r.*

يُؤَيِّز *yū'ayyizu*, he would make evident (imperf. of اَوْيَّز *awwiza*, 4th form of the verb اَوْيَّز *awwiza*). *r.*

يُؤَيِّز لِي عَذْرِي *fa yū'ayyizu lī 'uḡri*, then he would make my excuse clear for me. *r.*

يُولَد *yūladu*, he is born (imperf. pass. of the verb وَلَدَ *walada*). *r.*

يُولَدُ عَلَى الْفَطْرَةِ *illā wa had yūladu 'ala 'l fīṣṣati*, but what is assuredly born in the pale of the religion of Islām. *r.*

يَوْم *yawm*, day. *r.*

يَوْمُ الْقِيَامَةِ *yawmu 'l hiyāmati* (acc. *yawma 'l hi-yāmati*), the day of resurrection. *r.*

يَوْمُ الْوَدَاعِ *yawma 'l wada'i*, (acc.) on the day of bidding adieu. *r.*

يَوْمًا *yawma* (acc. of يَوْم *yawm*), one day, any day, some day; (adverbially) once; ever. *r.*

يُونَان *Yūnān*, Ionia; the ancient Greece until subjugated by Rome (after which it is called by Oriental writers Rūm). *r.*

يُونُس *Yūnus*, the Prophet Jonah. *r.*

يَهْدِي *yaktadi*, he is guided aright, he finds the right way (imperf. of اَهْدَى *ahdā*, 8th form of the verb اَهْدَى *ahdā*). *r.*

يَهْدِي *yahaddu*, he (or it) shakes to the ground, or demolishes (imperf. of the verb هَدَدَ *hadda*). *r.*

يهده *yahuddu 'stakhra fārisi*, (which) shakes Istakhr of Persia. ۱.

يهدي *yuhdā*, he is directed (pass. imperf. of the verb هد *hādā*, he guided). ۱.

يهدي *yuhdā* بي و هو لا يهدي *yuhdā bihi wa huwa lā yuhdā*, one is guided by him, but he does not find the right way himself. ۱.

يهدون *yuhawwidān*, they make a Jew (imperf.

dual of هد *hawwada*, 2nd form of the verb هد *hādā*). ۱.

يهوانه *yuhawwidānīhi*, they (i.e. the parents) make a Jew of him. ۱.

يهودي *yahūdiy*, Jew, Jewish, Judaical. ۱.

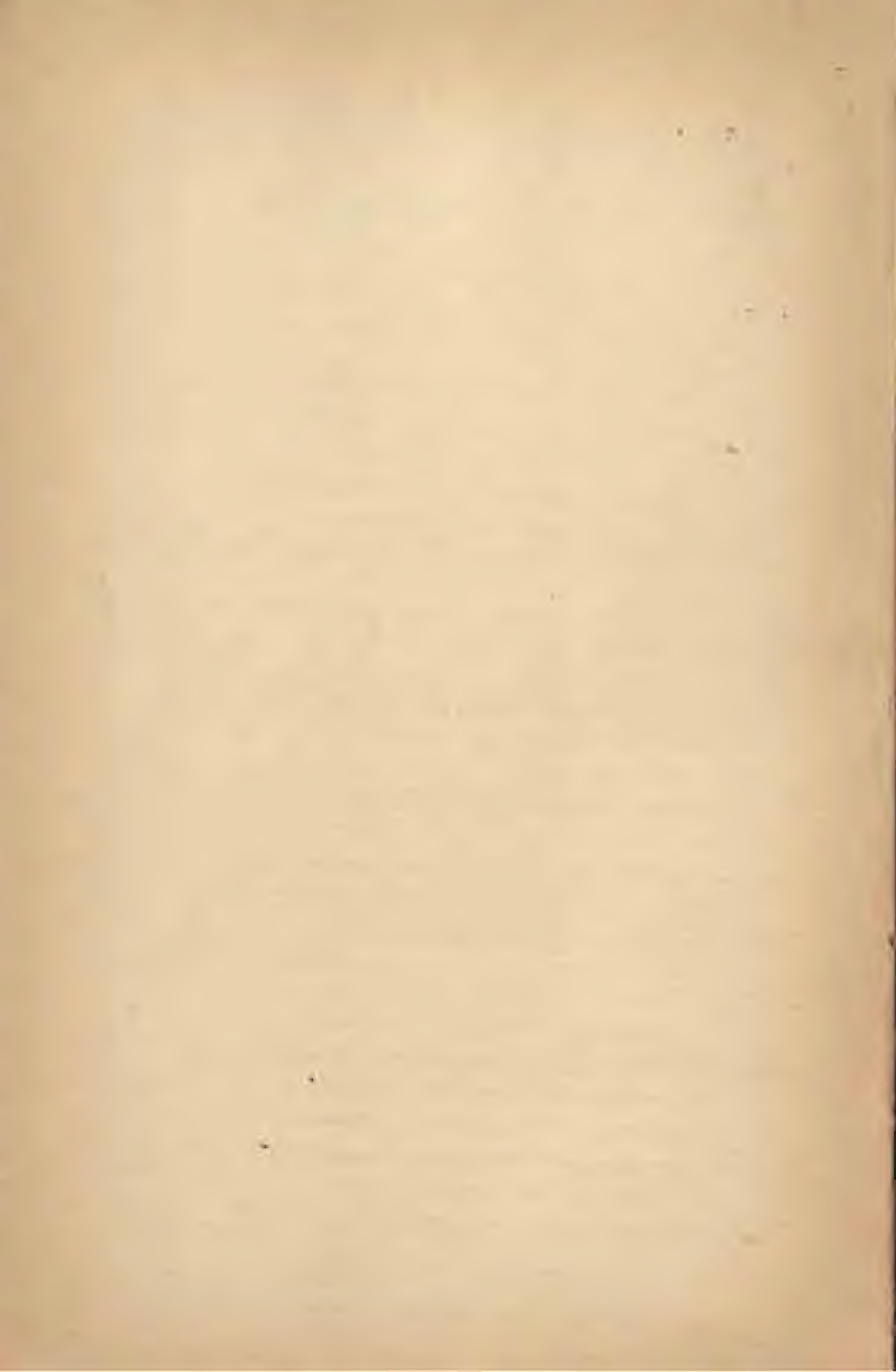
يش *ya'īsa*, he despaired. ۱.

يش الانسان *īḡā ya'īsa 'l insānu*, when a man despairs. ۱.

CORRECTIONS AND ADDITIONS TO THE VOCABULARY.

PAGE.

- 6, After *ashar* **اشر**, insert "*ashir* **اشير**, an insolent fellow."
- 9, To the meanings of *amma* **اما**, add, "as for, as regards."
- 15, For "*bakhan* **بخر**," read, "*bakhshā* **بخشا**."
- 19, For "*bi kazzābin asharrin*, as the worst of liars," read "*bi kazzābin ashir* (*ashir*, for *ashirin*, metri causa), as a great liar and an insolent fellow."
- " After *bulbulā* **بلبل**, insert "*bulbulān-ashash*, bulbul-eyed, fickle, faithless."
- 22, After *ba-yakhār* **بيكار**, insert, "*bekarān* **بيكران**, boundless, immense, enormous."
- " Delete the word *ba-girān* **بيگران** and its meanings.
- 29, To the meanings of *tashwīsh* **تشویش**, add, "gawing (of care)."
- 30, To the meanings of *tafā'ud* **تافاد**, add, "neglect, omission."
- 31, For "*tang-āb* **تنگ آب**, shallow," read, "*tunak āb* **تنگ آب**, a shallow stream, a shallow."
- 41, After *hawāshī* **حواشي**, insert, "*hawāshigī khidmatgārān*, menial servants, domestics (who sit in the ante-room, where those who enter leave their shoes)."
- 44, To the meanings of *khagāz* **خواجہ**, add, "major-domo."
- 48, To the meanings of *darhā* **درہا**, add, "outlets, inlets."
- 55, For "*rā'ash*," read, "*rāsh*."
- 57, Add, "driving away," to the meanings of *sejz* **زجر**.
- 66, To the meanings of *shumū'il* **شمال**, add, "features, face, form, figure."
- 67, Add "enthusiast," to the meanings of *shorīdā* **شوریدہ**.
- 70, To the meanings of *chār tal'* **چار طبع**, add, "the four elements, earth, air, water, fire."
- " Add, "a leaf," to the meanings of *tabaq* **طبق**.
- 71, After *ta'am* **طعام**, insert, "*ta'am*, eating, taste, flavour (see *tarush-ta'm* **ترش علم**)."
- " Add, "rage, fury," to the meanings of *taish* **طیش**.
- 84, To the meanings of *kāghz zar* **کاغذ زر**, add, "bill of exchange, bank note."
- 89, After *khifāb* **خطاب**, insert, "*khifām*, rope, hawser."
- 90, For "*gurusna* **گرسنه**," read, "*gurusna*, or *gursna* **گرسنه**."
- 95, After the words *māḥazirī* **ماحضری**, insert, "*mākhūz* **ماخوذ**, seized, punished."
- 97, Add, "field, scope," to the meanings of *majāl* **مجال**.
- 105, Add, "grades of sanctity," to the meanings of *maqāmāt* **مقامات**.

APPENDIX

SHEWING THE VARIOUS METRES, PERSIAN, AND ARABIC, OCCURRING IN
THE GULISTÂN.

I. BAĦRÎ HAZAJ.

1. PERFECT OR REGULAR (*Sâlim*) ; acatalectic octameter, $\cup - - - | \cup - - - |$
 $\cup - - - | \cup - - - ||$ (*Mafâ'ilun, Mafâ'ilun, Mafâ'ilun, Mafâ'ilun*), or hexa-
meter, $\cup - - - | \cup - - - | \cup - - - ||$; or the same catalectic, $\cup - -$ (*Ma-*
fâ'il or *Fa'â'un*) taking the place of the last foot in each hemistich, which foot
is then termed *Makṣūr* or *Mahzûf*. Examples are found in the following
VERSES :

PAGE.
3, second *Bait*.
5, first *Kiṭ'a*.
11, last do.
12, *Magnavî*.
19, *Kiṭ'a*.
26, last *Bait*.
27, first *Kiṭ'a*.
28, last *Bait*.
30, first *Kiṭ'a*.
31, last do.
32, first do.
35, do. do.
40, *Magnavî*.
42, first *Kiṭ'a*.
" *Magnavî*.
43, second *Kiṭ'a*.
44, first *Magnavî*.
" *Bait*.
48, *Kiṭ'a*.
50, first *Kiṭ'a*.
51, *Magnavî*.
56, first *Kiṭ'a*.
57, do. do.
59, *Magnavî*.
60, do.
" *Fard*.

PAGE.
61, *Magnavî*.
62, second do.
64, *Nagm*.
" *Fard*.
68, first *Kiṭ'a*.
69, second do.
70, *Magnavî*.
73, do.
75, *Kiṭ'a*.
77, first *Bait*.
78, first *Kiṭ'a*.
82, second *Bait*.
92, first do.
96, *Magnavî*.
104, *Shî'r*.
110, second *Kiṭ'a*.
112, second *Magnavî*.
113, second *Bait*.
114, *Magnavî*.
116, third *Bait*.
118, second *Kiṭ'a*.
119, Story XX.
121, *Kiṭ'a*.
125, *Magnavî*.
127, first *Kiṭ'a*.
129, do. do.

PAGE.
129, first *Magnavî*.
130, *Magnavî*.
" second *Kiṭ'a*.
132, the three *Kiṭ'a*.
136, *Bait*.
139, *Kiṭ'a*.
148, do.
" *Magnavî*.
149, second do.
150, *Kiṭ'a*.
151, first *Kiṭ'a*.
152, *Magnavî*.
153, first do.
" second *Kiṭ'a*.
156, do. *Bait*.
157, *Shî'r*.
" *Magnavî*.
• 163, last *Kiṭ'a*.
164, first do.
" *Magnavî*.
165, first *Kiṭ'a*.
" second do.
168, first *Bait*.
" *Magnavî*.
169, *Kiṭ'a*.
170, second *Bait*.

2. *Imṣarūṭ* (*Qair-sālim*), of which the varieties that commonly occur¹ are—

a) Octameter (*Muṣamman*), of which the measures of the feet are *Maf'ūlu*, *Mafā'ilu*, *Mafā'ilu*, *Mafā'il* or *Fa'ūlun* (— ∪ | ∪ — ∪ | ∪ — ∪ | ∪ — ∪), the first being termed *Akhrab*, the second and third *Makfūf*, and the fourth *Maḥṣūr* or *Mahṣūf*. It is found in the following verses:

PAGE.	PAGE.	PAGE.
4, first <i>Kiṭ'a</i> .	83, first <i>Bait</i> .	141, first <i>Bait</i> .
21, second do.*	" second do.	144, first <i>Kiṭ'a</i> .
53, second <i>Bait</i> .	108, second <i>Kiṭ'a</i> .	158, last <i>Bait</i> .
" first <i>Kiṭ'a</i> .	116, last <i>Bait</i> .	165, second <i>Kiṭ'a</i> .
55, second <i>Bait</i> .*	127, <i>Bait</i> .*	166, <i>Bait</i> .
56, last <i>Kiṭ'a</i> .	140, last <i>Bait</i> .	

b) Hexameter (*Musaddas*), the feet of which are of the measures *Maf'ūlu*, *Mafā'ilun*,² *Fa'ūlun* (— ∪ | ∪ — ∪ — | ∪ — ∪), the second of which is termed *Maḥbūz*. It occurs in

PAGE.	PAGE.	PAGE.
4, <i>Bait</i> .	54, <i>Magnavī</i> .	122, <i>Bait</i> .
8, second <i>Bait</i> .	58, first <i>Kiṭ'a</i> .	134, <i>Magnavī</i> .
15, first <i>Kiṭ'a</i> .	65, second <i>Bait</i> .	141, second <i>Kiṭ'a</i> .
19, first <i>Bait</i> .	71, <i>Magnavī</i> .	145, second <i>Bait</i> .
30, last do.	85, <i>Shēr</i> (Arabic).	147, first <i>Kiṭ'a</i> .
31, first do.	99, <i>Kiṭ'a</i> .	159, last <i>Magnavī</i> .
33, first <i>Magnavī</i> .	102, first <i>Kiṭ'a</i> .	162, first <i>Bait</i> .
" first <i>Kiṭ'a</i> .	103, second <i>Bait</i> .	168, <i>Kiṭ'a</i> .*
44, <i>Kiṭ'a</i> .	105, <i>Magnavī</i> .	

¹ Other varieties also occur, here and there, in single hemistichs. These will be pointed out in the notes on such verses.

² The third hemistich of this *Kiṭ'a* is of the variety *Maf'ūlu*, *Mafā'ilun*, *Maf'ūlu*, *Fa'ūlun*, — ∪ | ∪ — — | — ∪ | ∪ — —.

* The final syllable *ash*, of each hemistich of this *Bait*, is termed *Radif*, "that which rides behind."

* The first hemistich of this *Bait* also is of the variety *Maf'ūlu*, *Mafā'ilun*, *Maf'ūlu*, *Fa'ūlun*, — ∪ | ∪ — — | — ∪ | ∪ — —.

* In one place, viz. the *Bait* of page 2, the second foot is of the measure *Mafā'ilu* (∪ — ∪), as in the octameter.

* The third hemistich of this *Kiṭ'a* is of the variety *Maf'ūlun*, *Fa'ilun*, *Fa'ūlun*, — — | — ∪ — | ∪ — —), the first foot being termed *Maḥṣūrūn*, and the second *Aḥṣār*,

II. BAHRİ KHAFİF.

The feet are $\sim \sim \sim | \sim \sim \sim | \sim \sim \sim$, *Fa'ilātun* or *Fa'ilātun*, *Maḥḥūlun*, *Fa'ilun* or *Fa'ilun*, the second and third being imperfect feet, termed *Mahḥūlun*, and *Maḥḥūf* or *Maḥḥūf*. The metre is used in the following verses:

PAGE.	PAGE.	PAGE.
2, second <i>Ki'a</i> .	49, <i>Ki'a</i> .	96, <i>Ki'a</i> .
3, last do.	52, first <i>Ki'a</i> .	98, do.
6, <i>Magnari</i> .	54, both the <i>Ki'as</i> .	„ last <i>Bait</i> .
8, second <i>Ki'a</i> .	55, first <i>Ki'a</i> .	100, <i>Bait</i> .
„ <i>Magnari</i> .	56, <i>Magnari</i> .	101, <i>Magnari</i> .
9, <i>Bait</i> .	57, second <i>Ki'a</i> .	„ last <i>Ki'a</i> .
11, <i>Magnari</i> .	59, <i>Ki'a</i> .	102, do do.
„ first <i>Ki'a</i> .	60, <i>Ki'a</i> .	103, both <i>Magnari</i> .
13, second <i>Bait</i> .	61, first <i>Ki'a</i> .	105, first <i>Ki'a</i> .
14, <i>Ki'a</i> .	62, first <i>Magnari</i> .	106, both <i>Magnari</i> .
15, last do.	63, both the <i>Magnari</i> .	108, first <i>Ki'a</i> .
16, <i>Bait</i> .	64, do. <i>Ki'as</i> .	109, do. <i>Bait</i> .
17, first <i>Bait</i> .	65, first <i>Bait</i> .	„ last two <i>Ki'as</i> .
„ <i>Ki'a</i> .	66, <i>Magnari</i> .	110, <i>Magnari</i> .
18, first do.	67, first <i>Ki'a</i> .	112, last do.
„ second <i>Bait</i> .	68, second do.	113, first <i>Bait</i> .
19, do. do.	„ Story XII.	114, second <i>Ki'a</i> .
„ last <i>Ki'a</i> .	70, Story XLIV.	7, first <i>Bait</i> .
20, <i>Magnari</i> .	„ <i>Bait</i> .	„ <i>Ki'a</i> .
22, last <i>Ki'a</i> .	71, second <i>Ki'a</i> .	119, <i>Bait</i> .
23, do. <i>Magnari</i> .	73, <i>Ki'a</i> .	120, <i>Magnari</i> .
25, third <i>Bait</i> .	74, <i>Magnari</i> .	121, do.
„ <i>Ki'a</i> .	76, second <i>Ki'a</i> .	122, first <i>Ki'a</i> .
27, last <i>Ki'a</i> .	77, third <i>Bait</i> .	123, both <i>Ki'as</i> .
28, first <i>Bait</i> .	78, last two <i>Ki'as</i> .	124, <i>Magnari</i> .
30, last <i>Ki'a</i> .	80, both <i>Ki'as</i> .	125, <i>Turkiya</i> .
36, <i>Magnari</i> .	81, first <i>Ki'a</i> .	„ <i>Bait</i> .
37, do.	82, <i>Magnari</i> .	126, both <i>Ki'as</i> .
„ first <i>Ki'a</i> .	83, <i>Ki'a</i> .	127, second <i>Ki'a</i> .
39, the three <i>Ki'as</i> .	84, both <i>Ki'as</i> .	128, <i>Magnari</i> .
40, <i>Ki'a</i> .	„ first <i>Bait</i> .	129, last <i>Ki'a</i> .
41, last <i>Ki'a</i> .	86, do. <i>Ki'a</i> .	131, both <i>Ki'as</i> .
42, do. do.	88, second do.	133, last two <i>Ki'as</i> .
44, second <i>Magnari</i> .	90, first do.	134, <i>Ki'a</i> .
45, 2nd & 3rd <i>Ki'as</i> .	91, <i>Ki'a</i> .	135, last <i>Bait</i> .
46, all the <i>Ki'as</i> .	92, second <i>Bait</i> .	137, <i>Ki'a</i> .
47, first <i>Ki'a</i> .	„ <i>Ki'a</i> .	138, first <i>Bait</i> .
„ do. <i>Bait</i> .	93, both <i>Ki'as</i> .	145, <i>Magnari</i> .
48, <i>Magnari</i> .	„ <i>Bait</i> .	„ first <i>Bait</i> .
„ third <i>Bait</i> .	95, second <i>Bait</i> .	146, <i>Fard</i> .

PAGE.

147, first <i>Bait</i> .
150, last do.
152, first <i>Kif'a</i> .
153, first <i>Kif'a</i> .
" <i>Bait</i> .
" second <i>Magnavī</i> .
154, last <i>Kif'a</i> .
155, first two <i>Baits</i> .

PAGE.

155, first <i>Kif'a</i> .
156, third <i>Bait</i> .
" fourth do.
" <i>Magnavī</i> .
157, last <i>Kif'a</i> .
159, first <i>Bait</i> .
160, <i>Magnavī</i> .
161, both <i>Kif'as</i> .

PAGE.

162, first and last <i>Kif'as</i> .
163, <i>Bait</i> .
165, first <i>Kif'a</i> .
166, last do.
167, both <i>Kif'as</i> .
169, <i>Bait</i> .
171, <i>Kif'a</i> .
172, <i>Magnavī</i> .

III. BAHRI RAMAL.

This metre occurs, generally, as a regular octameter or hexameter, for the most part catalectic, the last foot being either *Makzūf*, or *Makzūf*, or *Makzūf*. The feet are $\underline{\cup} \cup \text{---} | \underline{\cup} \cup \text{---} | \underline{\cup} \cup \text{---} | \underline{\cup} \underline{\cup} \text{---}$ (*Fa'ilātun, Fa'ilātun, Fa'ilātun, Fa'ilātun, or Fa'ilun, or Fa'ilun, or Fa'ilun*), or $\underline{\cup} \cup \text{---} | \underline{\cup} \cup \text{---} | \underline{\cup} \underline{\cup} \text{---}$. It is found in

PAGE.

3, first <i>Kif'a</i> .
15, second do.
16, <i>Kif'a</i> .
17, second <i>Bait</i> .
20, <i>Kif'a</i> .
21, first <i>Kif'a</i> .
24, do. do.
25, do. <i>Bait</i> .
26, do. <i>Bait</i> . ¹
29, do. <i>Kif'a</i> .
" second <i>Bait</i> .
33, last <i>Magnavī</i> .
34, <i>Kif'a</i> .
35, second do.
45, first do.
46, <i>Bait</i> .
47, second <i>Bait</i> .
51, first <i>Kif'a</i> .
52, second <i>Kif'a</i> .
53, first <i>Bait</i> .

PAGE.

53, last <i>Kif'a</i> .
55, first <i>Bait</i> .
" <i>Magnavī</i> .
57, last <i>Kif'a</i> .
62, <i>Bait</i> .
63, do. (Arabic).
64, do.
66, second <i>Bait</i> .
69, first <i>Kif'a</i> .
76, second <i>Bait</i> .
" last do.
79, <i>Bait</i> .
" <i>Sh'r</i> .
83, <i>Nagm</i> .
87, first <i>Kif'a</i> .
88, last <i>Bait</i> .
90, second <i>Sh'r</i> .
102, do. <i>Kif'a</i> .
104, first <i>Bait</i> .
" second do.

PAGE.

106, <i>Kif'a</i> .
111, do.
112, <i>Mifrā'</i> .
113, second <i>Kif'a</i> .
114, first do. ²
115, <i>Nagm</i> .
118, first <i>Kif'a</i> .
130, do. do.
135, first <i>Bait</i> .
136, do. <i>Kif'a</i> .
142, do. <i>Bait</i> .
146, second <i>Kif'a</i> .
147, do. do.
149, <i>Bait</i> .
152, first <i>Bait</i> .
" second <i>Kif'a</i> .
157, first <i>Kif'a</i> .
159, first <i>Magnavī</i> .
160, do. <i>Kif'a</i> .
163, do. do.

¹ The third foot of the first hemistich of this couplet is — — —

² The vowel *ū* is, *metri causa*, shortened in the word *bāde* of the second hemistich.

IV. BAĦRI RAJAZ.

<i>Bait</i> , p. 35.	{ — ◡ — — ◡ — — ◡ — — ◡ —
1st <i>Bait</i> , p. 127.	{ — ◡ — ◡ — ◡ — — ◡ — ◡ — ◡ —
<i>Shēr</i> , p. 115.	{ — — ◡ — — — ◡ — ◡ — ◡ —
3rd <i>Bait</i> , p. 148.	{ — — ◡ — — — ◡ — — — ◡ — — — ◡ —

V. BAĦRI MUTAḲĀRIB.

Of the metre the octameter alone is employed, and it is generally catalectic, the feet being ◡ — — | ◡ — — | ◡ — — | ◡ — ||, *Fa'ālun*, *Fa'ālun*, *Fa'ālun*, *Fa'āl* or *Fa'al*. It occurs in

PAGE.	PAGE.	PAGE.
3, first <i>Bait</i> .	58, <i>Bait</i> .	124, second <i>Ki'a</i> .
" third do.	" <i>Nazm</i> .	134, <i>Bait</i> .
5, second <i>Ki'a</i> .	" second <i>Ki'a</i> .	135, second <i>Bait</i> .
7, first <i>Ki'a</i> .	61, <i>Furd</i> .	137, <i>Bait</i> .
" second do.	" second <i>Ki'a</i> .	140, first <i>Bait</i> .
8, first <i>Bait</i> .	72, <i>Bait</i> .	142, second do.
10, <i>Magnavī</i> .	75, last two <i>Baits</i> .	" third do.
13, do.	84, <i>Magnavī</i> .	144, second <i>Ki'a</i> .
16, do.	87, second <i>Ki'a</i> .	147, <i>Magnavī</i> .
20, <i>Bait</i> .	88, first <i>Bait</i> .	" last <i>Bait</i> .
22, first <i>Ki'a</i> .	89, <i>Bait</i> .	148, second do.
23, first <i>Magnavī</i> .	" <i>Magnavī</i> .	149, first <i>Magnavī</i> .
24, <i>Magnavī</i> .	90, <i>Bait</i> .	" third do.
25, do.	91, last <i>Bait</i> .	151, both <i>Baits</i> .
29, last <i>Ki'a</i> .	95, third do.	152, second <i>Bait</i> .
32, second <i>Bait</i> .	96, first do.	155, last do.
37, last <i>Ki'a</i> .	97, the two <i>Magnavīs</i> .	158, second do.
41, first do.	102, " <i>Bait</i> .	159, do. do.
43, <i>Bait</i> .	107, second <i>Bait</i> .	162, second <i>Ki'a</i> .
45, do.	116, do. <i>Bait</i> .	165, last do.
47, second <i>Ki'a</i> .	" <i>Magnavī</i> .	166, <i>Magnavī</i> .
48, do. <i>Bait</i> .	117, last <i>Bait</i> .	167, last <i>Bait</i> .
49, <i>Magnavī</i> .	120, first <i>Ki'a</i> .	169, <i>Magnavī</i> .
54, last <i>Bait</i> .	121, <i>Bait</i> .	172, <i>Bait</i> .
55, third do.	123, do.	

VI. BAĦRI MUNSARIĦ.

The varieties of this metre which occur in the Gulistān are $\text{—} \cup \cup \text{—} | \text{—} \cup \cup \text{—} | \text{—} \cup \text{—} ||$, or *Muḡta'ūn*, *Fā'ilātu* (or *Fā'ūn*), *Muḡta'ūn*, *Fā'ūn* (or *Fā'ilāt*, or *Fā'*). The second foot, *Fā'ūn* ($\text{—} \cup \text{—}$) is found only in the first, third, fourth, and seventh hemistichs of the *Kiṭ'a* at page 10, the remaining hemistichs having $\text{—} \cup \text{—} \cup$ for that foot. Other verses in which the metre occurs are as follow :

{ $\text{—} \cup \cup \text{—} | \text{—} \cup \text{—} \cup | \text{—} \cup \cup \text{—} | \text{—} \cup \text{—} ||$ }
3rd *Bait*, p. 83 ; 1st *Bait*, p. 86.

{ $\text{—} \cup \cup \text{—} | \text{—} \cup \text{—} \cup | \text{—} \cup \cup \text{—} | \text{—} ||$ }
1st *Kiṭ'a*, p. 8 ; 2nd *Bait*, p. 69 ; 2nd *Bait*, p. 85 ;
3rd *Bait*, p. 107 ; 3rd *Bait*, p. 139 ; 3rd *Bait*, p. 140. }

VII. BAĦRI MUZĀRI'.

Of this metre but one variety occurs, viz. *Maḡ'ūlu*, *Fā'ilātu*, *Maḡ'ūlu*, *Fā'ilāt* or *Fā'ūn* ($\text{—} \cup \cup | \text{—} \cup \text{—} \cup | \cup \text{—} \text{—} \cup | \text{—} \cup \text{—} ||$). It is the metre of the following verses :

PAGE.
4, second *Kiṭ'a*.
5, last do.
14, *Nagm*.
18, last *Kiṭ'a*.
30, first *Bait*.¹
32, do. do.
50, second *Kiṭ'a*
" last *Bait*.
65, *Kiṭ'a*.
" last *Bait*.

PAGE.
67, *Bait*.
" second *Kiṭ'a*.
69, first *Bait*.
74, *Kiṭ'a*.
75, first *Bait*.
76, first *Kiṭ'a*.
86, second *Kiṭ'a*.
87, *Nagm*.
88, third *Kiṭ'a*.
117, *Nagm*.

PAGE.
133, first *Kiṭ'a*.
136, second *Bait*.
139, do. do.
141, first *Kiṭ'a*.
144, last do.
146, first do.
149, *Kiṭ'a*.
158, first *Bait*.
161, second *Bait*.

VIII. BAĦRI MUJTAṢ.

But one variety of this metre occurs, viz. *Maḡ'ūlu*, *Fā'ilātu*, *Maḡ'ūlu*,

¹ The feet of the second hemistich of this couplet afford an example of another variety of the measure. They are $\text{—} \cup \cup | \text{—} \cup \text{—} \text{—} | \text{—} \cup \cup | \text{—} \cup \text{—} ||$.

Fa'ilun or *Fa'lun* (— — — | — — — | — — — | — — — ||); although a variation occurs in the second foot of some homistichs. The following are the verses in which this metre is employed :

PAGE.	PAGE.	PAGE.
7, <i>Bait</i> .	72, <i>Kif'a</i> .	135, third <i>Bait</i> .
„ last <i>Kif'a</i> .	73, <i>Bait</i> .	135, <i>Kif'a</i> .
9, <i>Kif'a</i> .	77, <i>Kif'a</i> . ¹	136, second <i>Kif'a</i> .
19, second <i>Kif'a</i> .	78, second <i>Kif'a</i> .	137, <i>Nazm</i> . ²
22, do. do.	81, do. do.	139, first <i>Bait</i> .
23, <i>Nazm</i> .	85, both <i>Kif'as</i> .	140, second do.
24, third <i>Bait</i> .	86, second <i>Bait</i> .	143, both <i>Kif'as</i> .
25, second do.	„ last <i>Kif'a</i> .	144, <i>Bait</i> .
26, do. do.	88, first do.	146, first <i>Bait</i> .
28, <i>Kif'a</i> .	95, first <i>Bait</i> .	150, first two <i>Baits</i> .
29, first <i>Bait</i> .	97, <i>Bait</i> .	151, last <i>Kif'a</i> .
31, first two <i>Kif'as</i> .	98, first <i>Bait</i> .	154, first do.
32, second <i>Kif'a</i> .	99, last do.	155, third <i>Bait</i> .
33, do. do.	101, first <i>Kif'a</i> .	156, first do. ³
37, <i>Nazm</i> .	104, do. do.	158, third <i>Bait</i> .
38, <i>Kif'a</i> .	105, last do.	159, do. do. ⁴
43, <i>Fard</i> .	108, third do.	160, two last <i>Kif'as</i> .
52, <i>Bait</i> .	109, first do.	161, first <i>Bait</i> .
55, second <i>Kif'a</i> .	110, do. do.	163, second <i>Kif'a</i> .
57, <i>Bait</i> .	111, first <i>Nazm</i> .	164, last do.
60, do.	113, first <i>Kif'a</i> .	168, second & last <i>Baits</i> .
62, <i>Kif'a</i> .	118, third do.	170, first <i>Kif'a</i> .
69, last <i>Bait</i> .	129, second do.	„ third <i>Bait</i> .
71, first <i>Kif'a</i> .	125, <i>Kif'a</i> .	„ last <i>Kif'a</i> .

IX. BAHRI SARĪ.

This metre takes the form — — — | — — — | — — — ||, *Muḥa'ilun*, *Muḥa'ilun*, *Fa'ilat* or *Fa'ilun*. It occurs in

PAGE.	PAGE.	PAGE.
2, first <i>Kif'a</i> .	51, last <i>Kif'a</i> .	85, first <i>Bait</i> .
13, first <i>Bait</i> .	66, first <i>Bait</i> .	87, last <i>Kif'a</i> .
32, last do.	76, do. do.	90, do. do.
43, first <i>Kif'a</i> .	79, <i>Nazm</i> .	94, <i>Magnawī</i> .

¹ The second foot of the third hemistich of this *Kif'a* becomes *Maf'alun* (— — —), by *musda'as*.

² The second foot of the first hemistich is | — — — |, termed *musda'as*.

³ The second foot of the second hemistich is | — — — |.

⁴ The second foot of the first hemistich of the first *Kif'a* is | — — — |.

PAGE.	PAGE.	PAGE.
104, last <i>Ki'a</i> .	122, <i>Shēr</i> (Arabic).	129, second <i>Magnāsi</i> .
107, <i>Magnāsi</i> .	„ last <i>Ki'a</i> .	145, <i>Ki'a</i> .
112, first <i>Magnāsi</i> .	124, first do.	153, third <i>Ki'a</i> .
118, last <i>Ki'a</i> .		

X. BAḤRI TAWĪL.

This and all the following metres are confined almost exclusively to the Arabic verses. The metre *Tawīl* is found in the following pages, the feet being

— — — | — — — — | — — — — | — — — — ||

PAGE.	PAGE.	PAGE.
5, <i>Shēr</i> .	55, <i>Shēr</i> .	108, <i>Shēr</i> .
13, do.	59, do.	111, second <i>Nagm</i> .
14, <i>Bait</i> .	105, do. ¹	114, <i>Shēr</i> .
50, first <i>Bait</i> .	„ <i>Bait</i> .	158, do.
51, <i>Shēr</i> .	107, <i>Shēr</i> .	

XI. BAḤRI KĀMIL.

The feet of this metre, together with the verses in which it occurs, are given below:

<i>Shēr</i> , { — — — — — — — —	<i>Shēr</i> , { — — — — — — — — — — — — — — — —
p. 3. { — — — — — — — — —	p. 67. { — — — — — — — — — — — — — — — —
<i>Shēr</i> , { — — — — — — — —	— — — — — — — — —
p. 80. { — — — — — — — — —	— — — — — — — — —
First <i>Bait</i> , { — — — — — — — — — — — —	<i>Shēr</i> , { — — — — — — — — — — — —
p. 82. { — — — — — — — — —	p. 112. { — — — — — — — — —
<i>Shēr</i> , { — — — — — — — — —	<i>Shēr</i> , { — — — — — — — — — — — —
p. 87. { — — — — — — — — —	p. 95. { — — — — — — — — — — — —
First <i>Bait</i> , { — — — — — — — — — — — —	
p. 91. { — — — — — — — — —	
<i>Shēr</i> , { — — — — — — — — — — — —	<i>Shēr</i> , { — — — — — — — — — — — —
p. 111. { — — — — — — — — — — — — —	p. 123. { — — — — — — — — — — — —

¹ The last hemistich of this *Shēr* is Persian.

XII. BAḤRI WĀFIR.

The feet of this metre are $\cup - \cup \cup - \mid \cup - \cup \cup - \mid \cup - - \parallel$. It occurs in the following verses:

PAGE.	PAGE.	PAGE.
18, first <i>Bait</i> .	29, <i>Shēr</i> .	98, <i>Misrā</i> .
26, <i>Shēr</i> .	38, <i>Bait</i> .	109, first <i>Bait</i> .

XIII. BAḤRI BASĪṬ.

This metre occurs once in the hexameter form, and seven times as an octameter, as will be seen from the following :

$\left\{ \begin{array}{l} \cup - \cup - \mid \cup \cup - \mid \cup - \cup - \mid \cup \cup - \parallel \\ \text{Shēr, p. 58; Nāgh (Persian), p. 59;} \\ \text{Second Bait, p. 77; Third Shēr, p. 79;} \\ \text{Shēr, p. 140; Shēr, p. 142; Shēr, p. 172.} \end{array} \right\}$	$\left\{ \begin{array}{l} - - \cup - \mid - \cup - \mid \cup - - \parallel \\ \text{First Bait, p. 48.} \end{array} \right\}$
---	---

گلستان

شیخ مصالح الدین سعدی

شیرازی

Acc. No. 10865

۴۰۰ جی بی بی بکس صاحب

در دار الحکومت لندن

بمطابق و لایم ایچ الی اند کمپنی نمبر ۱۳۰ و اثری بلیس طبع آرایش یافت *

سنه ۱۸۷۶ عیسوی

قطعه

ابر و باد و مه و خورشید و فلک در کارند / نفاق و نانی بکف آری - و بنفالت نخوری *
 همه از بهر تو سرگشته و فرمان بردار / شرط انصاف نباشد که تو فرمان نبری *
 در خبرست از سرور کائنات و مخیر موجودات / و رحمت عالمیان و صفوت آدمیان
 و تئمه دور زمان احمد مجتبی محمد مصطفی علی الله علیه و سلم -

بیت

شفیع مطاع نبی کریم / قسمیم جسیم بسیم و سیم *

بیت

چه غم دیوار آفت را که باشد چون تو پشیمان؟
 چه باک از موج بحر آن را که باشد نوح کشتیمان؟

شعر

بَلِّغِ الْعُلَیَّ بِكَمَالِهِ - كَشَفِ الدَّجَلَ بِجَمَالِهِ *
 حَسَنَتْ جَمِیعُ خِصَالِهِ - صَلُّوا عَلَیْهِ وَ آلِهِ *

که هر گاه که یکی از بندگان گنهگار پریشان روزگار دست انابت بآید اجابت بدرگاه حق
 جل و علا بردارد - ایزد تعالی در وی نظر نکند - باز بخواند - باز اعراض کند - باز
 بتضرع و زاری بخواند - حق سبحانه تعالی گوید - "يَا مَلِكُكُنِي اِنِّكَ اسْتَحْيَيْتَ بَيْنَ عِبْدِي -
 وَ لَيْسَ لَكَ غَيْرِي فَقَدْ غَفَرْتُ لَكَ - یعنی - دعوتش را اجابت کردم - و حاجتش را برآوردم -
 که از بسیاری دعا و زاری بنده شرم همیدارم *

بیت

کرم بین و لطیف خداوندگار! / گفتم بنده گردست او شرمسار!

عاکفان تعبیه جلالتش بتقصیر عبادت معترف - که "مَا عَبَدْنَاكَ حَقَّ عِبَادَتِكَ ا!" و واهمان
 حلیه جمالتش بتعظیم منسوب - که "مَا عَرَفْنَاكَ حَقَّ مَعْرِفَتِكَ ا!"

قطعه

گر کسی وصف او ز من پرسد - بی دل از بی نشان چه گوید باز؟
 عاشقان کشفشان معشوقند - بر قیاید بی گشتگان آواز *

مقدمه گلستان

شیخ مصلح الدین سعدی شیرازی

بسم الله الرحمن الرحيم

بیت خدا را عز و جل ! که طاعتش موجب قربتست - و بشکر اندرش مزید نعمت *
هر نفسی که فرو میرود مُمِدِّ حیاتست - و چون بر می آید مُفْرِجِ ذات - پس در هر
نفسی دو نعمت موجودست - و بهر نعمتی شکری واجب *

بیت

از دست و زبان که بر آید - کنز عهده شکرش بدر آید ؟
تَوَلَّه تَعَالَى - اَعْمَلُوا - اَلْ دَارُ شُكْرًا - وَ قَلِيلٌ مِّنْ عِبَادِيَ الشُّكُورُ *

قطعه

بنده همان به که ز تقصیر خویش عذر بدرگاه خدا آورد -
ورنه سزاوار خداوندیش - کس نتواند که بجا آورد *

باران رحمت بی حسابش همرا فرا رسیده - و خوارانِ نعمت بیدریش همه جا
کشیده - و بده ناموسِ بندگان بگذاهی فاجش ندرد - و وظیفه روزی خواران بخطای
مُفَكِّرِ نَبَرَد *

قطعه

ای گرمی ! که از خزانه غیب - گهر و ترسا وظیفه خور داری !
دوستان را گجا کنی محروم تو - که با دشمنان نظر داری ؟

فراتر یاک صبارا گفت - قافرش زمردین بگسترَد - و دایه ابر بهار را فرمود - تا بذات
نبدسترا در مهتاب زمین پیرورد - و درختان را بخلعتِ نوروزی قبلی استبق در بر گرفته
و اطفالِ شایخ را بقدمِ موسم بهاری گلاه شگفته بر سر نهاده - و عصاره قافی بقدرتش از شهد
فالقی شده - و تخم خرمای ببله ن تربیتش نخل باسقی گشته *

قطعه

کلی خوشبوی در حمام روزی - رسید از دستِ محبوبی بدستم •
 بدو گفتم - که مشک یا عبیری ؟ که از بویِ دلایز تو مستم •
 بگفتا - من کلی فاجیز بودم - ولیکن مدتی با گل نشستم •
 کمالِ عفتشین در من اثر کرد - و گونهِ من همان خاکم که هستم •
 اللَّهُمَّ مَتِّعِ الْمُسْلِمِينَ بِطَوْلِ حَيَاتِهِ ! وَصَاعِفِ تَوَابِ جَمِيلِهِ وَحَسَنَاتِهِ !
 وَارْفَعْ تَرَجَةَ أَوْلِيَائِهِ وَوَلَاتِهِ ! وَصَمِّرْ عَلَيَّ أَعْدَائِهِ وَشُلَانِيهِ !
 بِمَا تُبْلِي فِي الْقُرْآنِ مِنْ آيَاتِهِ • اللَّهُمَّ آمِنْ بِلَدِهِ وَاحْفَظْ وَلَدَهُ !

شعر

لقد سعد الدنيا به - فلم سده ! و ابده العوالم بالوقت الضمر !
 كذلك نقشا ليله هو عرقها - وحسن تدبأت الارض من كرم البذر •
 ایند تعالی و تقدس خطه پاك شیراز را بهیبتِ حاکمانِ عادل و همتِ عالمانِ عظیم
 دَ زمانِ قیامت در امان سلامت نگاه دارد !

قطعه

ندانی که من در اقلیم شربت چرا روزگاری بکردم درنگی ؟
 برون رفتم از تنگِ قُرکان که دیدم جهان در هم افزاده چون موی زنگی •
 همه آدمی زاده بودند - لیکن چو گُرگان بخونخواری نیز جنگی •
 درون مرگمی چون ملک نیک محضر - برون لشکری چون هزاران جنگی •
 چو یار اندم کُشور آسوده دیدم - یلفگان رها کرده خوی پلنگی •
 چنان بود در عهدِ اول که دیدم جهان پر از آشوب و تشویش و تنگی •
 چنین شد در ایامِ سلطانِ عادل آقابک ابو بکر بن سعد زنگی •

قطعه

اقلیم یارس را غم از آسیبِ دُهر نیست - تا بر سرش بُود چو توئی سایه خدا •
 امروز کس نشان ندهد در بسیطِ خاات - متفقدِ استقارِ ثروتِ ماهی رغا •
 بر نیتِ یلسِ خلیطِ بیچارگان - و شکر بر ما - و بر خدای جهان آفرین چرا •

مقدمه

یکی از صاحبان سرچشمه مراقبه فرو برده بود - و در بحر مگاشفه مستغرق شده * چون از آن حالت برآمد یکی از اصحاب بطریق ابسطا گفت - درین برسدن که تو بودی ما را چه حُفّه کرامت آوردی ؟ گفت - بخاطر داشتم که چون بدرخت گل برسم دامنش بر کُلم و هدیه اصحاب را برم * چون بدرخت گل رسیدم بوی گل چندان مست کرد که دامنم از دست بردفت *

بیت

گفتم که گلی بچشمم از باغ - گل دیدم و مست گشتم از بوی *

قطعه

ای مرغ سحر! عشق ز پروانه پنداسوز! کان سوخته را جان شد - و آواز نیامد *
این مدعیان در طلبش بی خبرانند - کان را که خبر شد - خبرش باز نیامد *

قطعه

ای برتر از خیال و قیاس و گمان و وهم ! در چه گفته اند - شنیدیم - و خوانده ایم *
مجلس تمام گشت و پایان رسید عمر - ما همچنان در اول وصف تو مانده ایم *

در تعجیب پادشاه اسلام خلد الله ملکه *

ذکر جمیل سعدی که در اقوال عوام افتاده - و حدیث شریفش که در بساط زبین رفته - و تصب الحبيب حدیثش که همچو نیشکر می خورند - و رُقع مناشش که چون کافور زمینی برود - بر کمال نقل و بلاغت او حمل نقون کرد - بلکه خداوند جهان و قطب دایره زمان - قائم مقام سلیمان - ناصر اعلی ایمان - شاهنشاه معظم - اقبال اعظم - مظهر دنیا و الدین - ابو بکرین سعد بین رنگی - خلیل اللہ فی ارضه - رب الارضین تنه راضی - عینی عذابت نظر کرده است - و تحسینی بدیع فرموده - و ارادت صادق نموده * لاجرم باقه انام از خواص و عوام بعجبت او گزائیده اند - که الناس علی دیني متوکلیم *

رباعی

و آنکه که ترا بر من و مسکین نظرت - آخرم از آفتاب مشهور ترست *
گر خود همه عیبها بدین بنده درست - هر عیب که سلطان به پسندد ترست *

بعد از تأمل این معنی مصلحت چنان دیدیم - که در نشیمن عزت نشیلم - و دامن از محبت فراهم چیدیم - و دفتر از گفته‌های پریشان بشویم - وین بعد پریشان نگویم *

بیت

زبان بُریده بگنجی نشسته صم بکم به از کسی که نباشد زبانش اندر حکم *
تا یکی از دوستان که در کجاوه غم آنیس من بودی - و در حُجره غم جلیس - برسم
قدیم از در در آمد * چندانکه نشاط مرغبت کرد - و بساط ملذبت گسترده - جوابش
تکلفم - و سر از زانوی تعبید بر نگرفتم * رنجیده یعنی تکه کرد و گفت -

قطعه

گفونت که امکان گفتار هست - بگو - ای برادر! بلطف و خوشی *
که فردا جو بیت اجل در رسد - بحکم ضرورت زبان در کشی *
یکی از متعلقان منش بر حسب این واقعه مطلع گردانید - که فلان عمر کرده است -
و نیت جرم آورده - که بقیت عمر در دنیا معتکف نشیند - و خاموشی گزیند - تو
بیز اگر توانی سر خویش گیر - و راه مُجانبیت در پیش آر * گفتا - بعزت عظیم
و محبت قدیم که دم بر نیارم - و قدم بر ندارم - مگر آنکه که سخن گفته شود بر عادت
مالوف و طریق معروف - که آرردن دل دوستان جهلست - و کفارت یعین سهل -
و خلاف رای صوابست و نقص عهد اولی الالباب - که ذوالفقار علی در نیام - و زبان
سعدی در کام *

قطعه

زبان در دهان خرمند چیست؟ کلید در گنج صاحب هنر *
چو در بسته باشد - چه داند کسی که جوهر فروشت یا شیشه گر؟

قطعه

اگرچه پیش خرمند خامشی ادبست - بوقت مصلحت آن به که در سخن کوشی *
دو چیز طایره عقلست - دم فرو بستن بوقت گفتن - و گفتن بوقت خاموشی *
فی الجملة زبان از مکالمه او در کشیدن قوت نپنداشتم - و روپ از محاذنه او
گردانیدن مروت ندانستم - که یار موافق بود - و در ارادت صادق *

یارب! ز پای فتنه ننگ دار خالتِ پارس - چندانکه خالت را بود و آب را بقا!

در سببِ تالیفِ کذابِ گوید

شمی در ایامِ گذشته تامل میکردم - و بر عمر تلف کرده ناشف میخوردم - و سگِ سراجِ دل را بالماس آب دیده می سقتم - و این ابیاتِ مناسبِ حالِ خود می گفتم -

مثنوی

هر دم از عمر میروم نفسی - چون ننگ میسکم نماند بسی .
 ای که اینجا رفت و در خوابی! مگر این پنج روز دریایی .
 خجل آنکس که وقت و کار ساخت - کوسِ رحلت زدند و بار ساخت .
 خوابِ نوشین بامدادِ رحیل باز دارد بیدار را ز سبیل .
 هر که آمد عمارتِ تو ساخت - رفت و منزلِ دیگری پرداخت .
 و آن دیگر بُخت همچنین هوس - پس عمارتِ بر نبرد کسی .
 یارِ نا یابدار دوست مدار! دوستی را نشاید این غدار .
 مایه عیشی آدمی شکست - تا بتدریج میروم چه غمست ؟
 گر بپندد چنانکه نگشاید - گر دل از عمر بر کند شاید .
 در کشاید چنانکه توان بست - گو - بشو از حیاتِ دنیا دست !
 چار طبعِ مُخالف و سرکش چند روزی بوند با هم خوش .
 گر یکی زین چهار شد غالب - جانِ شیرین بر آید از قالب .
 لاجرم مردِ عارفِ کامل نهد بر حیاتِ دنیا دل .
 نیت و بد چون همی بباید مُرد - خُلتِ آن کس که گوی نیکی بُرد .
 بروتِ عیشی بگورِ خویش فرست! کس نیارد ز پس - تو پیش فرست .
 عمر برفست و آفتاب تموز - اندکی مانده - خواجه! غره هنوز ؟
 ای تهنی دست رفته در بازار! نرسمت باز نلوری دستار .
 هر که مژدع خود خورد بخورد - وقتِ خرمش خوشه باید چید .
 بندِ سعدی بگوشِ دل بشنو! ره چنین است - مرد باش - و پرو!

حَنِي که من این بگفتم - دامنی گل بریخت - و در دامم آویخت - که الکریم ادا و داد
 و قیل * فصلی در همان روز اتفاق بیفتاد - در حسی معاشرت و آداب مجاورت -
 در اباسی که متکلمان را بکار آید - و مترسلان را بلاغت بیفزاید * فی الجملة حقیر از کُل
 یوسدان بقیقی مانده بود - که کتاب گلستان نعم شد - و تمام آنکه شود بحقیقت - که
 پسندیده آید در یارگاو جهل پناه - سایه کردگار - بر تو لطف پروردگار - خداوند زوال -
 کهناب امان - العزید من السماء - المنصور علی الأعداء - عقد الدولۃ القاهرۃ - سراج العالۃ
 الباهرۃ - جمال الآدم - مقدر المسلم - سعد بن اذنبک الاعظم - شاهنشاه المعظم - مالک
 رقاب الأمم - مولی ملوک العرب و العجم - سلطان البر و البحر - وارث ملک سایمان -
 مظفر الدنیا و الدین - ابو بکر بن سعد بن زکی آدام الله اقبالهما ! و ضاعف اجلهما !
 و جعل الی کل خیر مآلها ! و بکرشمه لطف خداوندی مطالعه فرماید *

قطعه

گر التفات خداوندش بیاراید - نگار خانه جلی و نقشی ارزنگیست *
 امید هست که روی ملال در نکشد - ازین سخن - که گلستان نه جلی دلتنگیست *
 علی الخصوص که دیباجه هماونش - بهام سعد ابو بکر سعد بن زنگیست *

در مکارم اخلاق امیر عادل امیر فخر الدین آدام الله علوه *

بکر عروس فکر من از بی جمالی سر بر نیارد - و دیده یاس از پشت پای خجالت بر
 ندارد - و در زمره صاحب دلیان مُجَلّی نشود - مگر آنکه که متعنی گردد بر بیزر قبول
 امیر کبیر - عادل - عادل - مؤید - مظفر - منصور - ظهیر سر بر سلطنت - مشیر تدبیر
 مملکت - کهناب الفقراء - ملاذ الغرباء - موی الفضلاء - محبت المتقیه - غایت السلام
 و المسلمین - عمدة الملوک و السلطنین - ابو بکر بن ابی نصر - طال الله نوره ! و اجل
 قدره ! و شرح صدره ! و ضاعف اجره ! که معدوح اکابر آفاقست - و مجموعه مکارم اخلاق *

بیت

هر که در سایه عنایت اوست - گنہش طاقتست و دشمن دوست *
 بر حریت از سائر بندگان و حواشی خدمتکاران خدمتی معین است - که اگر در ادای

بیت

چو جنگ آوری - با کسی در ستیز - که از وی گزیت بود یا گزیز *
 بحکم ضرورت سخن گفتیم - و تفرج کُنان بیرون رفتیم در فصل ربیعی - که آثار دولت
 بر آن رسیده بود - و آوار دولت بر آن رسیده *

بیت

بیراهن سبز بر درختان چون جامه عید نیکیختار *

قطعه

اول اُردی بهشت ماه جلالی - بلبل گوینده بر منابر قُضبان *
 بر گل سرخ از تم اوفتاده آلی - همجو عرق بر منار شاهد غضبان *
 شیدا ببوسقان یا یکی از دوستان اتقایی مبیّت افلا * هم‌معی خوش و خرم - و
 درختان دلکش و درهم - گوئی خُرد می‌نا بر خاکش ریخته است - و تقدیر نریا از
 تالش در آویخته *

قطعه

روشنه ماه تهرها سلال - دوحه سجع طبرها موزون *
 آن یار از لالهائی رنگارنگ - بین یار از میوهائی گوناگون *
 باد در سایه درختانش - گسترانید فرش بوقلمون *
 یامدادان که خاطر باز آمدن بر رای نشستن غالب آمد - دیدمش دامنی بر از گل
 و رخسار و سُلبل و قَیمران فراهم آورده - و رغبت شهر کرده * گفتم - گل بوستان را چندانکه
 دانی بقائی - و عهد گلستان را وفای نباشد - و حکما گفته‌اند - هر چه در نیاید دل‌بستگی را
 نشاید * گفتا - طریق چیست ؟ گفتم - برای نزهت ناظران و لُحّت حاضران
 کقاب گلستان تصنیف توأم کردن - که باد خزان را بر آوازی او دست نطاول ندشد -
 و گردش زمان عیش ربیعش بطلیش خریف مبدل نکند *

ملنوی

بچه کار آیدت ز گل طبعی ؟ از گلستان من بپز و زرقی *
 گل عمیق پنج روز و شش باشد - و این گلستان همیشه خوش باشد *

ملئوی

هر که گردن بدصوی افرازد - دشمن از هر طرف سرو تازد *
 بعدی افتاده ایست آزاده * کس نباید بجلالت افتاده *
 اول اندیشه و آنگهی گفتار - پایی پیش آمدست پس دیوار *
 تخلصندم ولی نه در بستان - شاهدیم من ولی نه در کتبان *
 قدم حکیم را گفتند - حکمت از که آموختی؟ گفت - از نابیدایان - که تا جای نه
 بینند پای نه نهند * قَدِیمُ الصُّرُوحِ قَبْلَ الْوُلُوحِ *

مصراع

مردیت بیازمایی و آنکه زن کن *

قطعه

گرچه شایط بد خروس بجلالت - چه زند پیش باز رویش جنت ؟
 کرمه شیر است در گرفتن موش - لبک موشست در مصاف پلنت *
 اما بایستاد سعت اخلاق بزرگان - که چشم از عوائب بردستان ببوشند - و در افتاده
 جلالم گهقران نکوشند - کلمه چند بطریق اختصار از نوادر و امثال و اشعار و حکایات
 و سایر ملوک ماضیه درین کتاب درج کردیم - و برخی از عمر گرانمایه برو خرج * موجب
 تصنیف کتاب گلستان این بود - و بِاللّهِ التَّوْفِیْقُ *

قطعه

بماند سالها این نظم و ترتیب - ز ماهر ذره خاک افتاده حای *
 غرض - نقشیست کرم باز ماند - که هستی را تعی بینم بقائی *
 مگر صاحب دلی روزی بر حمت - کشد در کار درویشان دُستالی *
 اِمعان نظر در ترتیب کتاب و تهذیب ابواب ایجاز سخن مصلحت دید - تا این رومعه
 و مَلا و حدیقه علیا چون بهشت بهشت باب اتفای افتاد * ازین سبب مختصر آمد -
 تا بمالست نینجامد - و اللّهُ العَزِیزُ الْوَعْدُ *

برخی از آن تهاون و تکامل روا دارند - هر آینه در معرض خطاب آیند و در محال عذاب -
مگر برین طائفه درویشان - که شکر نعمت بزرگان بر ایشان واجب است - و دیگر جمعی
و داعی خفیر بر همگنان فرض - و ادای چنین خدمتی در عیدیت اولیتر است از حضور -
که آن بتسلع نزدیکست و این از تکلف دور * باجابت مقرون باد !

تذکره

- * پشتِ دوتایی فلک راست شد از خرمی - تا چو تو فرزند زاد مادر ایام را *
- * حکمتِ سخن است - اگر لطفِ جهان آفرین - خاص کند بنده مصلحتِ عام را *
- * دولتِ جاوید یافت هر که نگو نام زیست - گزینش دگر خیر زنده کند نام را *
- * وصفِ ترا مگر کند - ورنه اهل فضل - حاجتِ مشاطه نیست روی دگر آما *

عذرِ تقصیرِ خدمت و موجبِ اختیارِ عزلت *

تقصیری و تقاعدی که در مواظبتِ خدمتِ بارگاهِ خداوندی میروند بذایر آنست - که
طائفه از حکماء چند در فضائلِ بزرگوار سخن میگویند - و در آخر جز این عیبش نقوانستند
گفت - که در سخن گفتن بطلی است - یعنی دیرنگ بسیار میکند و مستمع را بسی
مُنظر باید بود تا وی تقریرِ سخنی کند * بزرگوار بشنید و گفت - اندیشه کردن که چه
گویم به اربشیمانی خوردن که چرا گفتم *

مثنوی

- * سخلدانی پرورده پیرِ کهن - بیندیشد - آنکه بگوید سخن *
- * مزن بی ناممل بلغفتار دم - نگو گوی - گر دیر گویی چه غم ؟
- * بیندیش - و آنکه بر آور نفس - و زان پیش بس کن که گویند - بس !
- * بلطقی آدمی برترست از دواب - دواب از تو به - گر نگوئی صواب *

فکیف در نظرِ اعیان و بزرگان حضرتِ خداوندی - غرّ نَصْرَه ! که مجمعِ اهلِ دل است -
و مرکزِ علماء متبحّر - اگر در سیاحتِ سخن دلبیری کنم شوحی کرده باشم - و بیاضاتِ
مُرجاتِ حضرتِ عزیز آورده - و شبّه در بازارِ جوهریان جاری نبردم - و چراغِ پیش
آفتابِ یزویی ندارد - و مناره بلند در دامی کوهِ آلود پست نمابد *

باب اول

در سیرت پادشاهان

حکایت ۱

پادشاهی / شلیدم - که بگشتن اسیری / اشارت کرد * بکاره در حالت / گوسیدی - بزبان که داشت - ملت را دشنام دادن گرفت و سقط گفتن - که گفته اند - هر که دست از جان بشوید - هر چه در دل دارد بگوید *

شعر
اِذَا يَكْسُ الْاِنْسَانُ - طَالَ لِسَانُهُ - كَسْفُورٌ مَغْلُوبٌ يَصُولُ عَلَيَّ الْكَلْبُ *

بیت

وقت ضرورت - چو نماید گریز - دست بگیرد سر شمشیر قیصر *

ملت پرسید - که چه میکنید؟ یکی از وزیری نیت / حضرت گفت - ای خداوند! / میگوید - که و الظالمین الغیظ و العالین عن الناس - و الله يحب المحسنين * ملت را بروی رحمت آمد - و از سر خون او در گذشت * وزیر دیگر - که ضد او بود - گفت -

ایلهای / چفس مارا / شاید در حضرت پادشاهان / جز راستی سخن گفتن - این ملت را / دشنام داد - و تا سزا گفت * ملت روی از این سخن / درهم کشید و گفت - مرا آن دروغ / وی پسندیده / آمد از این راست که تو گفتی - که آنرا روی در مصیحت بود - و این را / بدتر خیالتی - و خردمندان گفته اند - دروغ مصیحت آمیز به از راستی / فتنه انگیز *

بیت

هر که شاه آن کند که او گوید - حریف باشد که جرئگو گوید *
این لطیفه بر طای آریان فریدون نوشته بود *

مثنوی

جهان - ای برادر! نماید یکس - دل اندر جهان آفرین بیند و بس *

ملئوی

در آن مدت که ما را وقتِ خوش بود - ز هجرت شش صد و پنجاه و شش بود *
 مُراد ما نصیحت بود - گفتیم - حوالت با خدا کردیم - و رفتیم *
 بابِ اول - در سیرتِ پادشاهان * بابِ دوم - در اخلاقِ درویشان * بابِ سیوم -
 در فضیلتِ قناعت * بابِ چهارم - در فوائدِ خاموشی * بابِ پنجم - در عشق
 و جوانی * بابِ ششم - در ضعف و پیری * بابِ هفتم - در تاثیر تربیت *
 بابِ هشتم - در آدابِ صحبت *

پدر بخندید - و ارکان دولت به پسندیدند - و برادران بجان رنجیدند *

قطعه

تا مرد سخن نگفته باشد - تنب و هوش نهفته باشد *

هر بیشه گمان مهر که خالیست - شاید که پلنگ خفته باشد *

شنیدم که ملک را در آن صفت دشمنی صعب روی نمود * چون لشکر از هر دو طرف روی در هم آوردند و قصد مبارزت کردند - اول کسیکه اسب در میدان جهاتید آن پسر بود - و می گفت -

قطعه

آن نه من باشم که روز جنگ بیلی پشت من -

این منم کاند در میان خالت و خون بیلی سری *

آنکه جنگ آرد بخون خویش بازي میکند -

روزی میدان آنکه بگریزد - بخون لشکری *

این بگفت و بر سیاه دشمن زد و قتی چند از مردان کاری بپداخت * چون پیش پدر باز آمد - زمین خدمت ببوسید و گفت -

قطعه

ای که شخص ملت حقیر نمود ! تا درشتی هنر نه پنداری *

اسب لشکر میان بکار آید روز میدان - نه گاو پروازی *

آورده اند که سیاه دشمن بیقیاس بود و ایمان اندک ~~جماعتی~~ آهنگ گریز

کردند * پسر نعره زد و گفت - ای مردان ! بکوشید - تا جامه زنان نباشید ! سواران را

بگفتی او نه پسر زیاده گشت و بیکبار حمله بردند * شنیدم که هم در آن روز بر دشمن

ظفر یافتند * ملک سر و چشمش ببوسید و در گذار گرفت و هر روزش نظر بیش

می کرد - تا ولی عهد خویش گردانید * برادرانش حسد بردند و زهر در طعامش

کردند * خواهرش از شرفه بدید و درجه برهم زد * پسر بفراست درداقت -

و دست از طعام باز کشید و گفت - مجالست که هنرمندان بعیرند و بی هنران جای

ایشان گیرند *

سینه ای از میان دانسته

باب اول

مَنْ تَكِيهَ بِرِ مَلِكِ دُنْيَا وَ بَشْت - كِه بَسِيَار كَس چُونتو بِرورد و كُشت .
چو آهنگِ رفتن كُند جانِ پاك چه به تخت مَرَدن - چه بر روی خاك ؟

حكايت ۲

يكي از ملوك خراسان سلطان محمود سبكتگين را بخواب ديد بعد از وفات او بعد
سال - كه جمله وجود او ريخته بود و خاك شده - مگر چشمانش - كه همچنان در
چشم خانه همي گردیدند و نظر میکردند * ساگر حكما از تاويل آن خواب عاجز ماندند -
مگر درويشي - كه بجاي آورد و گفت - هنوز چشمش نگرانست كه ملكش با
ديگرانست *

نظم

بس نامور ترين زمين دفن كرده اند كز هستيش بروي زمين يك نشان نماند *
و آن پير لاشه را كه سپردند زير خاك - خاكش چنان بخورد كزو استخوان نماند *
زندست فلم قرخ نوشيروان بعدل - گرچه بسي گذشت كه نوشيروان نماند *
خبري كن - اي فلان ! و غنيمت شمار عمر زان پيشتر كه بانگ بر آيد "فلان نماند" *

حكايت ۳

ملك زاده را شنيدم - كه كوتاه قد و حقير بود - و ديگر برادرانش بلند بالا و خوبرو *
باري ملك بگراهيست و استحقاق دروي نظر كرد * بسر بفراست و استيصار دريافت و
گذشت - اي پدر ! كوتاه خردمند به از نادان بلند * هر چه بقامت كهتر بقامت
بهتر - كه - الشاة نَظِيْفَةٌ وَالْفِيلُ جَيْفَةٌ *

بيت

اَقْلُ جِبَالِ الْأَرْضِ طَوْرٌ - وَآتَهُ لَاعِظٌ مِنْهُ اللَّهُ قَدْرًا وَ مَنْرَةً *

قطعه

آن شليدي - كه لشمر دانا گفت روزي بابلبي فرجه -
اسب نازي اگر ضعيف بود - همچنان از طويله خبر به *

بیت
کس نپدید نبرد بر سر پایه بوم - برهما از جهان شود معدوم *
پندرا ازین حال آگاهی دادند * برادرانش را بخواند و گوشه‌ای بواجبی بداد * پس هر
یکی را از اطراف بلاد حصه معین کرد - تا فتنه بنفشست و نزاع برخاست - که فتنه
ایند - ده درویش در گلی می بخشیدند و دو پادشاه در اقلیمی نگاهند *

نعم نای گر خورد مرد خدای - بذل درویشان کند نیعی دیگر *
هفت اقلیم از بگبورد پادشاه - همچنان در بند اقلیمی دیگر *

حکایت ۴

طایفه دزدان شرب بر سر کوهی نشسته بودند و مفقود کاروان بسته - و رعیت بلدان
از کالبد ایشان مرهوب و لشکر سلطان مغلوب - بحکم آنکه ملایم منیع از قله کوهی
بدست آورده بودند و ملایم و مایوی خود ساخته * مدبران معالک آن طرف در
دفع مضرت ایشان مشغول گردند - که اگر این طایفه هم‌چنین نسق روزگاری مداومت
نمایند - مقاومت منقطع گردد *

درختی که اکنون گرفتست پنا - آینه نیروی شخصی بر آید از جانی *
وگر همچنان روزگاری هلی - بگردوشش از بیخ بر تگسلی *
سر چشمه شاید گرفتن ببیل - جو پیر شد نشاید گذشتن ببیل *

سخت برین مقرر شد که یکی را بتجسی ایشان بر گماشتند و فرصت نگاه می داشتند
تا وقتی که بر سر قومی رانده بودند و بقعه خالی مانده * تنی چند از مردان و جمعه
دیده و جنگ آزمودن را بفرستادند - تا در شعب جیل پنهان شدند * شیدانگاه - که
دزدان بار آمدند سفر کرده و غارت آورده - رخت غنیمت بپا دارند و سلح ازین
بکشادند * نخستین دشمنی که بر سر ایشان تاختن آورد خواب بود * چندانکه یاسی از
شب بگذشت -

باب اول

نمیش شور سبیل بر نیارد - درو تخم عمیل ضائع مگردان !
 نیکویی با بدان کردن چنانست که بد کردن بجائی نیک مردان *

حکایت ۵

سر هفت زاده را بر در سزای آغوش دیدم - که عقل و کیاستی و فهم و فراستی زائد الوصف داشت - هم از عهد خردی آثار بزرگی در ناصیه او پیدا - و تعالی انوار بزرگی در جبینش مبین *

بیت

بالای سرش - ز هوشمندی - می قامت ستاره بلند می *

فی الجملة مقبول نظر سلطان آمد - که جمال صورت و کمال معنی داشت - و حکما گفته اند - توانگری بدلت - نه بعال - و بزرگی بعقلست - نه بسال *

بیت

کودکی کو بعقل پیر بود - نزد اهل خرد کبیر بود *

ابلی جلس بر منصب او حسد بردند و بخیانتی متهمش کردند و در کشتن او سعی می فاکده نمودند *

مضارع

دشمن چه کند چون مهربان باشد دوست ؟

ملک برسید - که موجب خصمی اینان در حق تو چیست ؟ گفت - در سایه دولت خداوندی - نام ملکه ! همگانرا راضی کردم مگر حسود - که راضی نمیشود الا بزوال نعمت من - و اقبال دولت خداوندی باقی باد !

قطعه

توانم آن که دیوارم اندرون کسی - حسود را چه کنم ؟ کو ز خود مزخ درست *

بعمیر - تیره - ای حسود ! کین رنجیست که از مشقت آن جز بمرگ توان رست *

قطعه

شور بختان بازو خواهدد - مقبلان را زوال نعمت و جاه *

گر نبیند بروز شیره چشم - چشمه آفتاب را چه کند ؟

راست خواهی - هزار چشم چنان کور بهتر که آفتاب سیاه *

باب اول

قطعه

یسر نوح با بدان پیشست - خاندان قبولش کُش شد •
 سبک اصحاب کُف روزی چند - بی نیکان گرفت و مردم شد •
 این بگفت و طائفه از نُدای ملک با وی بشاعت یار شدند - تا ملک از سر خون
 و در گذشت و گفت - بخشیدم - اگر چه مصلحت ندیدم •

بیت

دانی که چه گفت زال با رستم کرد ا دشمن نتوان حقیر و بیچاره شمرد •
 دیدیم بسی آب ز سر چشمه خرد - چون بیشتر آمد - شتر و بار ببرد •
 فی الجمله پسرا بنار و نعمت پروردند و اسدان ادیب را بقریبیت او نصب کردند -
 تا حسن خطاب و رد جواب و سایر آداب خدمت ملوکش در آموخت و در نظر
 همگان پسندیده آمد روزی وزیر از شمائل او در حضرت ملک شمه میگفت - که
 تربیت عاقلان در وی اثر کرده و جهل قدیم از جیلت او بدر رفته و خوی خردمندان
 گرفته • ملک از این سخن تبسم کرد و گفت -

بیت

غُذِیَتْ بِدَرِّنا وَ نَشَأَتْ فِیلًا - فَمَنْ أَتَبَّكَ أَتَّكَ إِنَّ ذَلِیْ ؟
 إِذَا كَانَ الطَّبَاعُ طَبَاعَ سُوءٍ - فَلَيْسَ بِذَلِیْكَ آدَبُ الْاَدِیْبِ •

بیت

عاقبت کُرت زاده کُرت شود - گرچه با آدمی بزرگ شود •
 سالی دو بزرگ بر آمد - طائفه لوداش محلت در او پیوستند و نقد موافقت بستند -
 تا بوقت فرصت وزیر را با هر دو پیشش بگشت و نعمت بیقیاس برداشت و در
 مغاره نژدان بجای پدر پیشست و عاصی شد • ملک دست تحمیر بزدان گرفت و گفت -

قطعه

شمشیر نیک ز آهن بد چون کند کسی ؟ ناکس بقریبیت نشود - ای حکیم ! کس •
 باران که در لطافت طبعش خطا نیست - در باق آله زود و در شوره بوم خس •

دشمنی گو روا دارد ستم بر زبردست - دوستدارش روز سستی دشمن زور آورست *
 با رعیت صلح کن و ز جنگ خصم ایمن نشین - زان که شاهنشاه دلی را رعیت لشکرست *

حکایت ۷

پادشاهی با غلامی صحرایی در کشتی نشسته بود - و غلام هرگز دریا ندیده و محبت
 کشتی نیاز بوده - گریه و زاری آغاز نهاد - و نرزه بر اندامش افتاد * چندانکه ملاطفت
 کردند - آرام نگرفت * ملکش را عیش از او منقص شد - چاره ندانست * حکیمی
 در آن کشتی بود * ملکش را گفت - اگر فرمائی - من او را بطریقی خاموش گردانم * گفت -
 غایت لطیف و کرم باشد * بفرمود تا غلام را بدریا انداختند * باری چند غوطه بخورد - از آن
 پس مویش بگرفتند و سوبی کشتی آوردند * بهر دودست در سکان کشتی در آویخت * چون
 ساعتی بر آمد - بگوشه بلشت و قرار گرفت * ملکش را پسندیده آمد - و گفت -
 اندرین چه حکمت بود؟ گفت - اول محنت غرق شدن نیاز بوده بود و قدر سلامت
 کشتی نمیدانست * همچنین قدر عاقبت کسی داند که بمصیبتی گرفتار آید *

قطعه

ای سیر! ترا فلان جوین خوش نغماید - معشوق منست آن که یزدیدل تو زشتست *
 حوران بهشتی را دوزخ بود اصراف * از دوزخیان پرس - که اعراف بهشتست *

بیت

فرقت میان آن که یارش در بر با آن که دو چشم انتظارش بر در *

حکایت ۸

هرمز را گفتند - که از وزیران پدر چه خطا دیدی که بند فرمودی؟ گفت - خطای
 معلوم نکردم - ولیکن دیدم که مهابت من در دل ایشان بیکرانست - و بر عهد من
 اعتماد نمی ندارند - ترسیدم که از بیم گردید خویش آهنگ هلاک من کنند - پس بولی
 حکما را کار بستم - که گفته اند -

باب اول

حکایت ۱

یکی از ملوک محمدا را حکایت کنند - که دست تطاول بحال رعیت دراز کرده بود و
 جور و اذیت آغاز - تا بحدی که خلق از مکالد ظلمش بجان آمده بودند و از کربت
 جورش راه فریت گرفتند - چون رعیت کم شد - و ارتفاع ولایت نقصان پذیرفت -
 خزانه تهی ماند - و دشمنان از هر طرف زور آوردند -

تنبیه

هر که فریاد رس روز مصیبت خواهد - گو - در ایام سلامت بجوانمردی کوش !
 بنده حلقه بکوش از نفواری بسوزد - لطف کن لطف - که بیدانه شود حلقه بکوش -
 باری در مجلس او کتاب شاهنامه همی خواندند - در زوال مملکت سخت و عهد
 فریدون - وزیر ملک را پرسید - که فریدون کج و حشم نداشت - ملک چه گونه برو
 مقرر شد ؟ گفت - چنانکه شدیدی - خلقی بکعبه برو گرد آمدند - و تقویت کردند -
 پادشاهی یافت - وزیر گفت - ای ملک ! چون گرد آمدن خلق موجب پادشاهیست -
 تو هر خلق را چرا بریشان میکنی ؟ مگر سر پادشاهی نداری -

نیت

همان به که لشکر بجان پروری - که سلطان بشکر کند سروری -
 ملک گفت - موجب گرد آمدن سپاه و رعیت چیست ؟ گفت - پادشاه را کرم
 باید - تا برو گرد آید - و رحمت - تا هر سایه دولتش آیین نشیند - و ترا ازین هر دو
 یکی نیست -

مثنوی

نکند جور پیشه سلطان - که نباید ز گریخت چوپانی -
 پادشاهی که طرح ظلم نکند - پای دیوار ملک خوش بکند -
 ملک را بید و وزیر نایب موافق طبع نیامد - روی ازین سخن دردم کشد و بزندانش فرسود -
 بسی بر نیامده بود که نفی عم سلطان بمذازعت برخاستند و ملک پدرخواستند - قومی
 که از دست تطاول او بجان آمده بودند و بریشان شده - بر ایشان گرد آمدند و تقویت
 کردند - تا ملک از تصرف او بدر رفت و بر ایشان مقرر شد -

باب اول

آنگاه روی بمن کرد و گفت - از آنجا که حسرت درویشان است و میدتی معامله ایشان -
نوحه خاطر همراه من کنید - که از دشمن صعب اندیش شاکم - گفتش - بر رعیت
ضعیف رحمت کن - تا از دشمن قوی رحمت نه بینی *

نظم

ببازوان توانا و قربت سیر دست - خطاست پنجه مسکین ناتوان بشکست *
تسرسد آن که بر افتادگان نبخشاید - که گر ز پای در آید - کسش نگیرد دست ؟
هر آن که تخم بدی کشت و چشم نیکی داشت - دماغ پیده پخت و خیال باطل بست *
ز گوش پنبه برون آر و داد خلق بده ! و گر تومی ندهی داد - روز دانی هست *

مثنوی

بني آدم اعضه یکدیگرند - که در آفرینش زیك جوهرند *
چو غوی بدرد آورد روزگار - دیگر عضوهارا نمائد قرار *
تو کرم حلت دیگران بی غمی - نشاید که نامت نهند آدمی *

حکایت ۱۱

درویشی مستجاب الدعوه در بغداد پدید آمد * حجاج بن یوسف را خبر کردند *
خواندش و گفت - مرا دعای خیر کن ! گفت - خدایا ! جانش بساز ! گفت - از
بهر خدا این چه دعاست ؟ گفت - این دعای خیرست ترا و جمعه مسلمانان را *
گفت - چگونه ؟ گفت - اگر بمیری - خلق از عذاب تو بهرند - و تو از گناهان *

مثنوی

ای زبردست زبردست آزار ! مگر تا کی بمائد این بازار ؟
بچه کار آیدت جهان داری ؟ مردنت به که مردم آزاری *

حکایت ۱۲

یکی از ملوک بی انصاف پارسی را پرسید - از عیادنها کدام فاضلترست ؟ گفت - ترا
خواب نیم روز - تا در آن يك نفس خلق را نیازاری *

باب اول

از آن کز تو ترسد بقرص - ای حکیم! و گر با چو او صد برآی بجنگ
نه بپلی که چون کُره عاجز شود - بر آرد بچنگال چشم پلنگ؟
از آن مار بر پای راعی زند - که ترسد سرش را بکوبد بسنگ

حکایت ۹

یکی از ملوک عرب رنجور بود در حالت پیری - امید از زندگانی قطع کرده - ناگاه
سواری از در در آمد و گفت - بشارت باد مرگ! که فلان قلعه را بدولت خداوندی
گشادیم و دشمنان را اسیر گرفتیم - و سپاه و رعیت آن طرف بجهنگی مطیع فرمان
شدند - ملک نفسی سرد بر آورد و گفت - این مُرده مرا نیست - دشمنانم راست -
یعنی وارثان مُلک را

درین امید بسر شد - دروغ! عمر عزیز - که آنچه در دلم است از درم قرار آید
امید بسته بر آمد - ولی چه فائده؟ ز آنکس امید نیست که عمر گذشته باز آید

کوس رحلت بگفت دست آجل - ای دو چشم! وداع سر بکنید!
ای کف دست و ساعد و بازو! همه تودیع بکنید بکنید!
بر من اوفتاده دشمن گام - آخر - ای دوستان! کُفر بکنید!
روزگار بشد بنادانی - من نکردم - شعا حذر بکنید!

حکایت ۱۰

بر بالین تربت حبیبی پیغمبر (علیه السلام) معتکف بودم در جامع دمشق - یکی
از ملوک عرب که به بی انصافی معروف بود - بزیارت آمد و نماز گذارد و حاجت
خواست

بیت

درویش و غنی بنده این خاک درند - و آنان که غنی ترند محتاج ترند

باب اول

ملک گفت - این گدایی شوخ چشم میندرا - که چندین نعمت بادت مدت بر انداخت - برتید! که خرینه بیت المال نغمه مساکینست - نه غنمه اخوان الشیاطین *

بیت

ایلهی کو روز روشن شمع کافوری نهید -

زود باشد کش بشب روغن نباشد در چراغ *

یکی از وزرای ناصح گفت - ای خداوند روی زمین! مصلحت آن می بینم که چنین کسانی وجه کفاف بتفاریق مجری باید داشت - تا در نفقه اسراف نکنند * اما آنچه فرمودی از زجر و منع - مناسب سیرت ارباب همت نیست یکی را بلطف امیدوار گردانیدن و باز بفرمودی خسته خاطر گردانیدن *

بیت

بروی خود در اطماع باز نتوان کرد * چو بارشد - بدرستی قرار نتوان کرد *

بیت

مرغ جالی پرک که چینه بود - نه بحالی رو که چي نبود *

قطعه

کس ندید که تشنگان چار
بلپ آب شور گرد آید *

هر گجا چشمة بود شیرین -
مردم و مرغ و مور گرد آید *

حکایت ۱۴

یکی از پادشاهان پیشین در رعایت مملکت سستی کردی و لشکر بسستی داشتی * لاجرم دشمنی صعب روی نمود - همه پشت دادند و روی بگوش نهادند *

مثنوی

چو دارند گنج از سیاهی دریغ - دریغ آیدش دست بُردن به تیغ *

چه مردی کند در صف کارزار - که دستش تهی باشد از روزگار؟

یکی از آنان که غدر کردند با من دوستی داشت * مملکتش کردم و گفتم - دوست و ناپسند و شک تا حق شناس که بادت تغییر حال از مخدوم قدیم بر گرد و حقوقی نعمت سالها در نوردن * گفت - اگر بگویم معذور داری شاید - که اسیم بی جو بود و

قطعه

- ظالمی را خفته دیدم نیم روز - گفتم - این فتنه است - خوابش برده به •
 آنکه خوابش بهتر از بیداریست - آچنان بد زندگانی مرده به •

حکایت ۱۳

یکی از ملوک را شنیدم - که شبی در عشرت روز کرده بود و در پایان مستی همیگفت -

بیت

مارا بجهان خوشتر ازین بکدم نیست - کرنیک و بد اندیشه و ارکس غم نیست •
 درویشی برهنه بسرما برون خفته بود - بشنید و گفت -

بیت

ای آنکه باقبال تو در عالم نیست ! گیرم که غمت نیست - غم ما هم نیست ؟
 ملک را خوش آمد • صره هزار دینار از روزن بیرون داشت و گفت - دامن بدار !
 درویش گفت - دامن از کجا آرم ؟ که جامه ندارم • ملک را بر فغف حال او رحمت
 زیاده گشت - خلعتی بر آن مزید کرد و پیشش فرستاد • درویش آن تقدرا بالذک
 روزگاری بخورد و پریشان کرد و باز آمد •

بیت

قرار بر کف آزادگان تکبیر مال - نه صبر در دل عاشق - نه آب در غریب •
 در حالتی که ملک را پروی او نبود - حالش بگفتند • ملک بهم بر آمد و روی در هم
 کشید • و ازینجا است که گفته اند اصحاب فطنت و خبرت - که از حدت و صولت
 پادشاهان بر حذر باید بود - که غالب همت ایشان بمعظمت امور مملکت متعلق
 باشد - و تحمیل ایدحام عوام نکنند - گاهی بسلمی برنجد و وقتی بدشنامی خلعت
 دهند •

مثنوی

حرامش بود نعمت پادشاه - که هنگام فرصت ندارد نگاه •
 مجال سخن تا نبینی ز پیش - به بپوشد گفتن مبر قدر خویش •

باب اول

تالار - فیدال -

که از تهرین طبع یادشاهان بر حذر باید بود - که وقتی بسلامی بر خند و کاهی بدشنامی
خلعت دهند - و گفته اند - که ظرافت بسیار هوش ندیمان است و عیب
حکیمان *

بیت

تو بر سر قدر خویش میباش و وقار - بازی و ظرافت بندیمان بگذار *

خلاصه ۱۷

یکی از رفیقان شکایت روزگار نامساعد بنزدیک من آورد و گفت - کفایت اندک دارم
و عیال بسیار - و طاقت بار فاقه نمی آرم - و بارها در دلم می آید که باقلیمی دیگر
نقل کنم - تا بهر صفت زندگانی کرده آید - و کسی را بر نیل و بد من اطلاع نباشد *

بیت

بس گرسنه خفت و کس ندانست که کیست *

بس جان بلب آمد که برو کس نگریست *

بار از شقاوت اعدا می اندیشم که بطعنه در قفا می بخندند - و سعی مرا در حق
عیال بر عدم مروت حمل کنند - و گویند -

قطعه

به بین آن بی حمیت را - که هرگز نخواهد دید روی نیک بخنی *

تن آسانی گزیند خویشتر را - زن و فرزند بگذارد بسپنی *

و در علم محاسبه - چنانکه معلومست - چیزی دادم * اگر بمعونت شما جهتی معین
شود که موجب جمعیت خاطر باشد - بقیه عمر از عهده شکر آن بیرون نتوانم آمد *

گفتم - ای برادر - عمل یادشاهان دو طرف دارد - امید نان و بیم جان - و خلاف
راهی خوردندانست بامید نان در بیم جان افتادن *

قطعه

کس نباید بختگاه درویش - که خراج زمین و باغ بدهد !

یا بکشویش قصه راضی شو - ! جگر بند پیش راف بنه !

نمودن بگرو * سلطان که نیر یا سباهی بخمی کند - با او بجان جوانمردی نقوان کرد *

بیت

ز رنده مرد سباهی را تا سر بدهد - و گرش زر ندی - سر نهید در عالم *

شعر

إِذَا شَجَّحَ الْكَمِي يَصُولُ بَطْشًا - وَ خَاوِي الْبَطْنِ يَبْطِشُ بِالْفَرَارِ *

حکایت ۱۵

یکی از ورزای معزول شده بحلقه درویشان در آمد - و برکت صحبت ایشان در وی اثر کرد - و جمعیت خاطرش دست داد * ملک یار دیگر با وی دل خوش کرد و عملش فرمود * قبول نکرد - و گفت - مغرولی نه که مشغولی *

رباعی

آنان که بکنج عاقبت بنشستند - دندان سگ و دهان مردم بستند -
کاغذ بدریدند و قلم پیشکستند - وز دست و زبان حرف گیران بستند *
ملک گفت - هر آئینه ما را خردمند کافی باید که تدبیر مملکت را شاید * گفت -
نشان خردمند کافی آنست که بچنین کارها کن در ندهد *

بیت

فهمی بر همه مرغان از آن شرف دارد - که استخوان خورد و ظالمی نپزارد *

حکایت ۱۶

سیاه گوش را گفتند - ترا ملازمت شیر چه سبب اختیار افتاد ؟ گفت - تا فضل
میدش میخورم - و از شر دشمنان در پناه صولتش زندگانی میکنم * گفتند - اکنون که
بظلم جمایتش در آمدی - و بشکر نعمتش اعتراف نمودی - چرا نزدیکتر نیایی - تا در
حلقه خاصانیت در آورد - و از بلندگای مخلصانیت شمارد ؟ گفت - همچنان از بطش
وی ایمن نیستم *

بیت

اگر صد سال گیر آتش فروزد - چو یکدم اندران افتد - بسوزد *
گاه افتد که ندیم حضرت سلطان زر بپاید - و گاه باشد که سرش پرو - و حکما گفته اند -

قطعه

دوست مشعار آن که در نعمت زند قلب یاری و برادر خواندگی *

دوست آن باشد که گیرد دستِ دوست در برشان حالی و در ماندگی *

دیدم که متغیر میشود - و نصیحت من بغرض میشود - بزرگوار صاحب دیوان رفتم -
 بسابقه معرفتی که در میان ما بود - صورت حالش بگفتم و اهلیت و استحقاقش بیان
 کردم - تا بکاری مختصرش نصب کردند * روزی چند برین بر آمد * لطیف طبعش را
 بدیدند و حسی ندبیرش را بیسندیدند * کاریش از آن در گذشت و بعزیمه و الاثر از آن
 متعین گشت * همچنین نجم سعادتش در نرفتی بود تا بآرزای ارادت رسید - و مقرب
 حضرت سلطان گشت - و مشار الیه و مُعتمد علیه شد * بر سلامت حالش شادمانی
 کردم و گفتم -

بیت

ز کار بسته بیندیش و دل شکسته مدار ! که آب چشمه حیوان درین تاریکیست *

شعر

آه ! تحزن آخا البلیه ! قلل رحمی الطاف خفیه *

بیت

منشین تُرش تو از گردش اقام - که صبر - گرچه قللست - وایکن بر شیرین دارد *

در آن مدت مرا با طائفه باران اتفاقی سفر حجاز افتاد * چون از زیارت مکه باز
 آمدم - در منزل استقبال کرد * ظاهر حالش را دیدم بریشان و بر هیئت درویشان *
 گفتم - که حال چیست ؟ گفت - چنانکه تو گفتی - طائفه حسد بردند و بختیانت
 منسوب کردند - و مالک - دام ملکه ! در کشف حقیقت آن استقصه نمود - و باران
 ندیدم و دوستانی صمیم از کلام حق خاموش گردیدند و صحبت دیرینه فراموش کردند *

قطعه

نه بیلی که پیش خداوند جاء - سبایش کذلک دست تو سر نهند ؟

وگر روزگارش در آرد بی پایی - همه عالمش پایی بر سر نهند *

باب اول

گفت - این سخن موافقِ حالِ من ننگی - و جوابِ سؤالِ من نیلورنی - شنیده که گفته اند - هر که خیانت نوزد - دستش از حساب نلزد *

بیت

راستی موجبِ رضای خداست - کس ندیدم که کم شد از رِوَ راست *
و حکما گفته اند - چهار کس از چهار کس بجان آیند - خراچی از سلطان - دُود از یاسیان - و قاسق از غمار - و روسپی از مُحْتَسَب * آنرا که حساب پاکست از محاسبه چه باکست ؟

قطعه

مکن فرایح روی در عمل - اگر خواهی که وقتِ رفع تو باشد مجالِ دشمن ننگ *
توبالت باش! و مدارای برادر - از کس بت! زنند جمله دایات گذاران بر سنگ *
گفتم - حکایت آن رویه مناسب حال تُست - که دیدندش تُربزان - واققان و خیزان
میرفت * کسی گفتش - چه آفتست که موجبِ جلدین مخالفتست ؟ گفت - شنیده ام
که سُتران را بسُخره میگیرند * گفتند - ای سفیه! شتر را با تو چه مداخلتست ؟ و ترا با
او چه مشابهت ؟ گفت - خاموش - اگر حسودان بقرض گیرند - که این هم سُخره بیجه
است - و گرفتار آیم - کرا هم تخلیص من باشد ؟ و تا قریب از عراق آورده شود - باز
گرفته مرده بود * ترا همچنان فضل است و دیانت و تقوی و امانت - و لیکن مُقَدِّدان
در کمینند و مدعیان گوشه نشین - اگر آنچه حُسنِ سیرت تُست - بخلاف آن تقریر
کنند - در معرضِ خطابِ پادشاه آفتی * در آن حالت کرا مجالِ مدال باشد ؟ پس
مصلحت آن می بینم - که مُلکِ قلاعت را حراست کنی و ترکِ ریاست گویی -
که عاقلان گفته اند -

بیت

بدربا در منافع بنیشمارست - و اگر خواهی - سلامت بر نلورست *
رفیق چون این سخن بشنید - بهم بر آمد و روی در هم کشید و سخنانِ رنجش
آمیز گفتن گرفت - که این چه عقل است و کیفیت و فهم و درایت ؟ و قولِ حکما
درست آمد - که گفته اند - دوستان در زندان یگار آیند - که بر سُقره همه دشمنان
دوست نه آید *

گفت - اللّٰه ! اللّٰه ! چه جایی این شخصست !

بیت

گر بر سر و چشم من نشیمنی - قارت بکشم - که نازنینی *

فی الجملة بنسبتم و از هر دری سخن در پیوستم تا حدیث زلت یاران در میان آمد * گفتیم -

قطعه

چه جرم دید خداوند سابق الانعام - که بنده در نظم خویش حوار میدارد ؟

خداپرست مستم بزرگی و الطاف - که جرم ببیند و نان برقرار میدارد *

حاکم این سخن را پسندید و اسباب معاش یاران فرمود تا باز بر فائده ماضی مهیا دارند - و مؤنت ایام تعطیل را وفا کنند * شکر نعمت بگفتم - و زمین خدمت پیوسیدم - و عذر جسارت خواستم و در حال بیرون آمدم و گفتم -

قطعه

چو کعبه قبله حاجت شد - از دیار بعید برون خلق بدیدار اوبسی فرست *

ترا تحویل امثال ما بپاید کرد - که هیچکس نرزد بر درخت بی بر سنگ *

حکایت ۱۹

ملک زاده کلج قروان از پدر میراث یافت * دست گرم بر کشاد و دانه سخاوت بداد و نعمت بی دریغ بر سپاه و رعیت بر تخت *

قطعه

نیاساید مشام از طبله عود - بر آتش نه که چون عنبر بنوید *

بزرگی بایست - بخشندگی کن ! که تا دانه نپخشانی فروید *

یکی از جلسای بی تدبیر نصیحتش آغاز کرد - که ملوک پیشین مر این نعمت را بسمی اندوخته اند و برای مصلحتی نهاده - دست از این حرکت کوتاه کن - که واقعا در پیدشت و دشمنان در کمین - نباید که بوقت حاجت درمانی

باب اول

فی الجملة بتواضع عُقوبت گرفتار بودم - تا درین هفته - که مرده سلامت حجاج برسید -
از بند گرانم خلاص کردند و ملک موروتم خلاص گفتم - موعظه من قبول نکردی -
که گفتم - عمل پادشاهان چون سقر در باستان سوسلند و خطرناک - یا گنج برگیری یا در
تلاطم امواج بمیری *

بیت

یا در بهر دو دست کند خواجه در گذار - یا موج روزی افکندش مرده بر گذار *
صلحت ندیدم از این بیش ریش درویش را بدیش مصلحت خراشیدن و نعمت
پاشیدن - بدین دو بیت اختصار کردم -

قطعه

ندانستی که بغلی بند بر پای - جز در گوشت نیامد بند مرثم ؟
دگر ره گرداری طاقب نیش - مکن انگشت در سوراخ کردم *

حکایت ۱۸

ثانی چلد در صحبت من بودند - ظاهر ایشان بصلاح آراسته و باطن بفلج پیراسته *
یکی از بزرگان در حق این طائفه حسن ظنی بلیغ داشت - و اِدارای معین کرده *
مکریکی از ایشان حرکتی کرد که مناسب حال درویشان نبود * ظنی آن شخص
فاسد شد - و بازار اِفتان کاسد * خواستم تا بطریقی کفایِ یاران مستخلص کنم *
آهنگ خدمتش کردم * دربانم رها نکرد و حفا گفتم * معذورش داشتم - که
لطیفان گفته اند -

قطعه

در میسر و وزیر و سلطان را بی وسیلعت مگرد پیرامن *
سگ و دربان چو یافتند غریب - این گریبان گرفت و آن دامن *
چندانکه مقرران حضرت آن بزرگ بر حال من توقف یافتند - باکرام در آوردند *
برقم مقامی معین کردند - اما بتواضع فروتر نشستم و گفتم -

بیت

سگدار - که بنده کمینم - تا در صفِ بلندگان نشینم *

گویند - سر جمله حیوانات شیر است - و کمترین جانوران خر - و باتفاق خر و ملکان
خر بارور به از شیر مردم در *

ملکوتی

میسکین خر - اگر چه بی تمیز است - چون بار همی بُرد - عزیز است *
گاو و خرنو بار بردار به ز آدمیان مردم آزار *
گویند - ملک را طرفی از دماغم اخلاصش بقرآن معلوم شد - در شکنجه کشید - و با انواع
عقوبتش بکشت *

قطعه

حاصل نشود رضای سلطان تا خاطر بندگان تحوئی *
خواهی که خدای بر تو بخشد - با خلق خدای گن نکوئی *
آورده اند - که یکی از ستم دیدگان بر سر او بگذشت - و در حال تباہ او ناآمل کرد و گفت -

قطعه

که هر که قوت بازو و مقصی دارد بسطنت بخورد مال مردمان بکُراف *
قون بخلق فرو بردن استخوان درشت - ولی شکم بدرد - چون بگیرد اندر ناف *

حکایت ۴۱

مردم آزاری را حکایت کنند - که سگی بر سر صالحی زد * درویش را مجال انتقام نبود *
سلک را با خود همیداشت تا وقتی که ملک را بر آن لشکر چشم آمد - و در چاه
زندانش کرد * درویش بیامد و سلک بر سرش کوفت * گفتا - تو کیستی ؟ و این
سلک بر من چرا زنی ؟ گفت - من مغان - و این سلک همانست که در فلان قاریع
بر سر من زنی * گفت - چندین روزگار کیا بودی ؟ گفت - از جاهت اندیشه میکردم -
اکنون که در جاهت دیدم - فرصت را غنیمت شمردم - که زیرکان گفته اند -

مثنوی

فاسزگی را چو بیستی بختیار - ترقان تسلیم کردند اختیار *
چون نداری ناخن درنده تیز - با بدان آن به که کم گیری سبیز *

باب اول

قطعه

اگر گنجی کنی بر علمیان بخش - رسد مر هر گدایی را برنجی *
 چرا نسائی از هر یک جوی سیم - که گرد آید ترا هر روز گنجی *
 ملک زاده روی ازین سخن در هم کشید - و موافق طبع یلندش نیامد - و مر او را
 زجر فرمود و گفت - مرا خداوند تعالی مالک این معالک گردانیده است تا بخورم و
 ببخشم - نه یاسبایم که نگهدارم *

بیت

قارون هلاک شده چهل خانه کُنج داشت - نوشیروان نمرود که نام نیکو گذاشت *

حکایت ۲۰

X آورده اند که نوشیروان عادل را در شکار گاهی صیدی کباب می کردند * نمک نبود *
 شلخی را بروسقا فرستاد تا نمک آورد / نوشیروان گفت - نمک بقیمت بستان تا بی
 رسمی نشود - و دیه خراب نکرد * گفتند - ازین قدر چه خلل زاید ؟ گفت -
 بدیان ظلم اول در جهان اندک بوده است - هر که آمد بر آن مزید کرد - تا بدین
 غایت رسید *

قطعه

اگر ز باغ رعیت ملک خورد سببی - بر آورند غلامان او درخت از بیع *
 به نیم بیضه که سلطان ستم روا دارد - زلفد لشکریانش هزار مرغ بسیج *

بیت

نمائد ستمکار بد روزگار - بمائد پرو لعلت پایدار *

حکایت ۲۱

عالمی را شنیدم که خانه رعیت خراب کردی تا خزانه سلطان آبادان کلد - بی خبر از
 قول حکما - که گفتند اند - هر که خلق را بیازارد تا دل سلطان بدست آرد - خدای
 تعالی همان خلق را پرو بگمارد - تا دمار از نهاد او بر آرد *

بیت

آتش سوزان نکند یا سپند - آنچه کند دزد دل دردمند *

بیت

هر چه رود بر سرم - چون نویسدی - و است * بنده چه دیتی کند؟ حکم خداوند است *
 اما بموجب آن که پیرونده نعمت این خاندانم - نخواهم که در قیامت بخون من گرفتار
 آئی * اگر بیکناه بنده را خواهی گشت - باری بقاوت شرعی بکش - تا بقیامت - اخوت
 نباشی * گفت - تاویل چه گونه کنم؟ گفت - اجازت ده تا من وزیر را بکشم - آنگه
 بقتضای او کشتن بفرما - تا بحق کشته باشی * ملک بخندید و وزیر را گفت - چه مصلحت
 می بینی؟ گفت - ای خداوند! این شوخ دهنده را بصدقه گور ببردی - آزاد کن - تا مرا
 هم در بلا نیفتند! گناه از منست - که قول حکمارا معتبر نداشتم - که گفته اند -

قطعه

چو کردی با گُلُوح انداز بیکار - سر خود را بذاتی شکستی *
 چو تیر انداختی بر روی دشمن - حذر کن کاندرا ما جش نشستی !

حکایت ۲۵

ملکِ رُوزن را خواجه بود کریمُ النَّفس و نیک محضر - که همگان را در مُواجهه حرمت
 داشتی و در غیبت نیکو گفتی * اتفاقاً از وی حرکتی صادر شد که در نظر سلطان
 ناپسندیده آمد - مُصادره فرمود و عقوبت کرد * سرهنگان پندشاه بسوابق انعام مُعترف
 بودند - و بشکر آن مُرتب - در مدّت توکیل او رفی و ملاطفت کردند و زجر و معاتبه
 روا نداشتندی *

قطعه

صنع با دشمن خود کن - و گرت روزی او در قفا عیب کند در نظرش تحسین کن *
 سخن آخر دهان میگذرد مؤذیر - سخش تلخ نخواهی - دهش شیرین کن *
 تا آنچه مضمون خطابِ ملک بود از مُهدیه بعضی از آن بدر آمد - و به اقیقت در زندان
 بعاند * یکی از ملوکِ نواحی در حقیقه دیارش فرستاد - که ملوکِ آن طرف قدر چنان
 نیروگوار نداشتند و می ترسیدند * اگر خاطر عزیز فلان - احسن الله خُلاله ! بجای
 ما التقاتی کند - در رعایتِ خاطرش هر چه تصامیر سعی کرده شود - که اعیان این

باب اول

هر که با پولاد بازو پنجه کرد - ساعد سیمین خود را رنجه کرد *
 باش - تا دستش ببندد روزگار - پس بگام دوستان مغزش برآرد *

حکایت ۲۳

۴ یکی از ملوک را مرضی هائل بود - که اعاده ذکر آن ناکردن اولیتر است * طالع از حکمای یونان متفق شدند - که مر این رنج را دوائی نیست - مگر ره آسمی که بچندین صفت موصوف باشد * ملوک بمروند - تا طلب کردند * دهقان بسری یافتند بدان صفت که حکما گفته بودند * پدر و مادرش را بخواندند و نعمت ایمنان خوشنود گردانیدند - و قاضی قزوی داد - که خون یکی از رعیت رختن برای سلامت تقی پادشاه روا باشد * جلد قصد او کرد * پسر سر سوب آسمان کرد و بخندید * ملوک پرسید - درین حالت چه جای خندیدن است ؟ گفت - ناز فرزندان بر پدر و مادر باشد - و دعوی پیش قاضی برند - و داد از پادشاه خواهند - اکنون پدر و مادر بعزت خطم دنیوی مرا بخون در سپردند - و قاضی بگشتم قزوی داد - و سلطان مصالح خوش در هالت من می بیند - بجز خدای عز و جل پناهی نمی بینم *

بیت

پیش که بر آورم ر دستت فریاد ؟ هم پیش تو از دست تو میخواهم داد *
 سلطان را ازین سخن دل بهم برآمد - و آب در دیده بگردانید - و گفت - هالت من اولیتر که خونی چنین بیگناهی رختن * سر و چشمش ببوسید - و در کنار گرفت - و نعمت می اندازه بخشید - و آرادش کرد * گویند که هم در آن روز ملوک شفا یافت *

قطعه

همچنان در فکر آن بستم - که گفت پیل پانی بر لب دریا پیل *
 زیر پانت گر بدانی حال مور - همچو حال تست زیر پای پیل *

حکایت ۲۴

یکی از بلدگان عمرو لیت گریخته بود * نسان در عقبش رفتند و بار آوردند * و زور را با وی غرضی بود * اشارت بگشتن کرد - تا دیگر بلدگان چنین حرکت نکنند * بنده پیشو عمرو لیت سر بر زمین نهاد - و گفت -

خُروش از فهادش بر آمد • پرسیدندش - که چه دینی ؟ گفت - علو درجایتِ بلدگان
بدرگاه حق جلّ و علا همین مثال دارد •

نظم

دو بامداد گر آید کسی بخدمتِ شاه - سیم هر آینه در وی کند بلفظ نگاه •
امید هست پرستندگانِ مختل را - که نا امید نگردند ز آستانِ اله •

مثنوی

مستری در قبولِ فرمانست - ترکِ فرمانِ دلیلِ حرمانست •
هر که سیاهیِ راستان دارد - سرِ خدمتِ بر آستان دارد •

حکایت ۳۷

ظالمی را حکایت کنند - که هیزمِ درویشان خریدی بحیف - و توانگران را دادی بطرح •
صاحبِ دلی بر او گذر کرد و گفت -

بیت

ماری تو - که هرگز به بینی بزنی ؟ یا بوم - که هر کجا نشینی بکُنی ؟

قطعه

زورت - از پیش می‌رود یا ما - با خداوندِ غیب دان فرود •
زورمندی مکن بر اهلِ زمین - تا دعائی بر آسمان فرود !
ظالم ازین سخن برنجید - و روی از نصیحتِ او درهم کشید - و برو التفات نکرد • اخذتَه
العزّة بِاللّٰمِ • تا شبنمِ آتشِ مطیع در اندازِ هیزمِش افتاد و سائرِ املاکِش بسوخت و
از بسترِ قروش بر خاکسترِ گرمش نشاند • اتفاقاً همان شخص بر وی بگذشت • دیدش
که با یارانِ همی گفت - ندانم که این آتش از کجا در سرتِ من افتاد ! گفت - از
دودِ دلِ درویشان •

قطعه

حذر کن ز دودِ دروهایِ ریش ! که ریشِ درونِ عاقبتِ سر کُشد •
بهم بر مکن تا توانی دلی - که آهی جهانی بهم برزند •
این لطیفه بر کاخِ کُتخسرو نوشته بود -

باب اول

مملکت بدیدار وی مُتَقَرَّنند - و بجواب این حروف مُنْتَظِر * خواجه برین وقوف یافت -
و از خطر اندیشید * در حال جوابی مختصر - چنان که «صلحت دید» که اگر بر ملا
افتد فتنه نباشد - بر قفای ورق بنوشت و روان کرد * یکی از متعلقان - که برین واقف
بود - ملکش را اعلام کرد - که فلان را - که حبس فرموده * یا ملوک نواحی مُراسله دارد *
ملکش بهم بر آمد و کشف این خبر فرمود * قاضی را بگرفتند و رساله را بخواندند * نوشته
بود - که حسن ظن بزرگان در حق بنده بیش از فضیلت بنده است - و تشریف قبولی
که فرموده اند - بنده را امکان اجابت آن نیست - بحکم آن که پرورده نعمت این
خاندانم - و باندک مایه تغییر خاطر یا ولی نعمت قدیم بیوفایی نتوان کرد - چنان که
گفته اند -

بیت

آنرا - که بجای نیت خردم گزینی - تذرش ینه - از کند بعمری مسمی *
ملکش را سیرت حق شناسی او پسندیده آمد - و خلعت و نعمت بخشید - و عذر خواست -
که خطا کردم که ترا بی گناه آزردم * گفت - ای خداوند! بنده درین حال مر خداوند را
خطایی نمی بیند - بلکه تقدیر خداوند حقیقی چنین بود - که هر این بند را مگروهی
برسد - پس بدست تو اولیتر که حقوق سوابق نعمت و ادبی ملت برین بنده داری -
که حکما گفته اند -

مثنوی

گر گزیدنت رسد ز خلق مریخ! که نه راحت رسد ز خلق نه رنج *
از خدا دان خلاف دشمن و دوست - که دل هر دو در تصرف اوست *
گرچه غیر از کمان همی گذرد - از کماندار بیسند اهل خرد *

حکایت ۲۶

یکی از ملوک عرب را شنیدم - که با متعلقان دیوان فرمود - که مرسوم فلان را - چندانکه
هست - مُضاعف کنید - که ملازم درگاه است و مقصد فرمان - و سایر خدمتکاران
بله و اغلب مشغولند و در ادای خدمت مُتَمَهِن * صاحب دلی بشنید - فریاد و

قطعه

یا وفا خون نبود در عالم - یا مگر کس درین زمانه نکرد
کس نیاموخت علم تیر از من که مرا عاقبت نشانه نکرد *

حکایت ۲۹

درویشی مجرّد بگوشه صحرای نشسته بود * پادشاهی برو بگذشت * درویش - از آنجا که
ملک قناعتست - سر بر نیارود - و التفات نکرد * پادشاه - از آنجا که شوکت سلطنت
است - بهم بر آمد و گفت - این طائفه خرقة پوشان بر مثال حیواناتند - اهلیت و
آدمیت ندارند * وزیر فردیکش آمد و گفت - ای درویش! سلطان روی زمین بر تو
گذر کرد - چرا خدمت نکردی و شرط ادب بجا نیاوردی؟ گفت - سلطان را بگوی -
توقع خدمت از کسی دار که توقع نعمت از تو دارد * دیگر - آنکه ملوک از بهر
پاس رعیت اند - نه رعیت از بهر طاعت ملوک *

قطعه

پادشاه یاسیان درویشست - گرچه نعمت بفر دولت اوست *
گوسفند از برای چوپان نیست - بلکه چوپان برای خدمت اوست *

قطعه

گر یکی را تو کامران بینی - دیگر را دل از مجاهده ریش *
روزی چند باش - تا بخورد خاک مغر سر خیال اندیش *
فرق شاه و بلدگی برخاست - چون قضای نبشته آید پیش *
گر کسی خاک مرده باز کند - نشناسد توانگر از درویش *
ملک را گفتار درویش استوار آمد * گفت - از من چیزی بخواه * گفت - آن می خواهم
که دیگر بار رجتم ندهی * گفت - مارا بپندی ده * گفت -

بیت

درداب - کُنون که نعمت هست بدست - کین دولت و ملک میرود دست بدست *

باب اول

قطعه

چه سالهای فراوان و عمرهایی دراز - که خلق بر سر ما بر زمین بخواند رفت *
چنانکه دست بدست آمدست ملک بما - بدستهای دیگر همچنین بخواند رفت *

حکایت ۲۸

یکی در صنعت کشتی گرفتن بسر آمده بود - که سبب و شصت بند فخر درین علم دانستی - و هر روز بنوعی دیگر کشتی گرفت * مگر گوشه خاطرش با جمال یکی از شاگردان میلی داشت * سبب و پنجاه و نه بندش در آمیخت - مگر یک بند - که در تعلیم آن دفع انداختی و تاخیر کردی * فی الجمله بسر در قوت و صنعت بسر آمد - و کسی را با او امکان مقاومت نماند - بحدی که روزی پیش ملک آن روزگار گفت - که استاد را فضیلتی که بر منست - از روی بزرگیست و حق تربیت - و اگر نه - بقوت از روی کمتر نیستم - و بصنعت با او برابرم * ملک را این سخن دشوار آمد - بفرمود تا معارعت کنند * مقامی متسع ترتیب کردند - و ارکان دولت و اعیان حضرت و زور آوران اقالیم حاضر شدند * پسر - چون پیش مست - در آمد بصدمتی که اگر کوه آهني بودی از جا بر کندی * استاد دانست که جوان بقوت از روی برترست و بصنعت برابر - بدان بند غریب - که از وی پنهان داشته بود - در آمیخت * پسر دفع آن ندانست * استاد او را بدو دست از زمین بر داشت و پای سر بگردانید و بر زمین زد * غریب از خلق بر آمد * ملک فرمود استاد را خلعت و نعمت دادن - و پسر را زجر و ملامت کرد - که با پرورنده خویش دعوی مقاومت کردی و پسر نپرد * پسر گفت - ای خداوند! استاد بزور آوری بر من دست نیامت - بلکه مرا در علم کشتی دقیقه مانده بود - که از من دریغ میداشت - امروز بدان دقیقه بر من دست یافت * استاد گفت - از بهر چنین روز نگاه میداشتم - که حکما گفته اند - دوسر چندان قوت مده - که - اگر دشمنی کند - بتواند * نشنیده که چه گفت آن که از پرورنده خون جفا دید *

بیت

أَعِنَّمَا التَّوَمَاةُ كُلَّ يَوْمٍ - فَلَمَّا أَشَقَّ سَاعِدَهُ - وَتَوَقَّى *

حکایت ۳۳

سَیَّاحِی گیسوان یقانت - که من عَلَوْتُ - و با قَائِلُهُ حِجَازِ بَشَرِی در آمد - که از حج می آیم - و تصیده پیشِ ملک بزد - که من گفته ام * یکی از ندمای ملک در آن سال از سفر دریا آمده بود * گفت - من او را در عیدِ اضحی بصره دیده ام - حاجی چگونه باشد ؟ دیگری گفت - من او را میشناسم - پدرش نصرانی بود در مَلَطِیَه - علوی چگونه باشد ؟ و شعرش در دیوانِ اَنُورِی یافتند * ملک فرمود تا بزنندش و نفی کنند - تا چندین دروغ چرا گفت ؟ گفت - ای خداوند روی زمین ! سخنی دیگر دارم - اگر راست نباشد - هر عقوبت که فرمائی سزاوارم * گفت - آن چیست ؟ گفت -

قطعه

غربی گرت ماست پیش آورد - دو پیمان آست و یک جُمپه دروغ *
گر از بسنده لغوی شلیدی مزنج - جهان دیده بسیار گوید دروغ *
ملک بخندید و گفت - ازین راست تر سخنی نگفتی * بفرمود - تا آنچه مامول او بود مهیا داشتند *

حکایت ۳۴

یکی از وزرا بر زیردستان رحمت آوردی - و اصلاح همگان بخیر قوسط کردی * اتفاقاً خطابِ ملک گرفتار آمد * همگان در استیغاص او سعی کردند - و موکلان در معاقبتش مَلَطِفت نمودند - و بزرگانی دیگر سیرِ نیک او در افواه گفتند - تا ملک از سرِ خطای او درگذشت * صاحبِ دلی برین حال اِطْلَع یافت و گفت -

قطعه

تا دل دوستان بدست آری - بوستان پدر فروخته به *
بخشِ دیکِ نیک خواهان را - هر چه رخت سراسر سوخته به *
یا بداندیش هم نکویی کن - دهن سگ بلغمِ دهخته به *

حکایت ۳۵

یکی از پسران هارون الرشید پیش پدر آمد خشم آلوده و گفت - فلان سرهنگ زاده مرا

حکایت ۳۰

یکی از وزرا بدیش ذوالقرنین مصری رفت و هفت خواست - که روز و شب بخدمت سلطان مشغول و بخیرش امیدوار و از عقوبتش ترسان - ذوالقرنین بگریست و گفت - اگر من خدا را چنین ترسیدمی که تو سلطان را - از جملۀ صدیقان بودمی قطع

گرفتندی امیدِ راحت و رفح - پایی درویش بر فلک بودی *
 و روزی از خدا بترسیدی همچنان که ملک - ملک بودی *

حکایت ۳۱

پادشاهی بکشتی بی کداهی اشارت کرد * گفت - ای ملک! بموجبِ خشمی که ترا بر منست آزار خود مجوی * گفت - چگونه؟ گفت - این عقوبت بر من بیست نفس بر آید - و بزه آن بر تو جاوند بعاند *

رباعی

دوران بقا چو باد صبحرا بگذشت - تلخی و خوشی و زشت و زیبا بگذشت *
 پنداشتستم که جفا بر ما کرد - بر کردن او بعاند و بر ما بگذشت *
 ملک را نصیحت او سودمند آمد - و از سرِ خوب او در گذشت *

حکایت ۳۲

وزرای نوشیروان در مهمتی از مصالح مملکت اندیشه میکردند - و هر یک بروئی دانش خود رای میزد * ملک نیز همچنین تدبیری اندیشه کرد * بزرجمهر را رای ملک اختیار آمد * وزیران دیگر در نهانش گفتند - که رای ملک را چه مزیت دیدی بر فکر چلبدین حکیم؟ گفت - بموجب آنکه انجام کار معلوم نیست - و رای همگان در مشیت است - که صواب آید یا خطا - پس موافقت رای ملک اولیقر - تا اگر خلاف صواب آید - بعلت متابعت او از معاذت ایمن یاشیم - که گفته اند -

ملفوظ

خلاف رای سلطان رای جستن - بخوبی خویش باید دست شستن *
 اگر شه روز را گوید تبست این - بپاید گفت - ایلت ماه و پروین!

گفت - تو چرا کار نکنی - تا از مُلکِ خدمت رستگاری یابی ؟ که خردمندان گفته اند - نازِ جو خوردن و بر زمینِ نِشستن به از کمِ زرین بستن و بخدمت ایستادن *

بیت

بدست آهکِ تفته کردن خمیر به از دست بر سینه پیشِ امیر *

قطعه

عمرِ گرانبایه درین صرف شد - تا چه خورم صلیف - و چه پوشم شقا ؟
ای شکمِ خیر ! بذاتی بسار - تا نکنی پشت بخدمت دو تا *

حکایت ۳۸

کسی مُرده پیشِ نوشیروان عادل برد و گفت - که فلان دشمنِ ترا خدای عز و جل برداشت * گفت - هیچ شنیدی که مرا فرو خواهد گذاشت ؟

قرن

مرا بمرگِ عدو جای شامیانی نیست - که زندگانیِ ما نیز جاردانی نیست *

حکایت ۳۹

گروهی از حکما در بارگاهِ کسری بمصلحتی سخن همیگفتند * بزرجمهر خاموش بود * گفتند - چرا درین بحث با ما سخن نگویی ؟ گفت - و زرا بر مثالِ اِطبا اند - و طبیب دارو ندهد مگر بسقیم - پس - چون بینم که رایِ شما بر صوابست - مرا در آن سخن گفتن حکمت نباشد *

قطعه

چو کاری بی قبول من بر آید - مرا در وی سخن گفتن شاید *
و گر بینم که نابینا و چاهست - اگر خاموش بنشینم - گذاشت *

حکایت ۴۰

هیزون الرشید را - چون مُلکِ مصر مُسلم شد - گفت - بخلافِ آن طاعی - که بغرورِ مُلکِ مصر دعویِ خدایی کردی - بنخشم این مملکت را مگر بخسبیس ترین بندگانِ خویش * میبای داشت - نام او خُصیب - مُلکِ مصریِ ارزانی داشت * آورده اند که عقل و فراستِ او بحدی بود - که سالی طائفه از حرّاتِ مصر شکایت بنزدیکِ او آوردند -

بابِ اَوَّل

دشنام مادر داد * هارون الرشید ارکان دولت را گفت - جزای چنین کس چه باشد ؟
یکی اشارت بکشتن کرد - و دیگری بزبان بریدن - و دیگری بمصادره * هارون گفت - ای
پسر ! کرم آنست که عفو کنی - و اگر نتوانی - تو نیزش دشنام ده - نه چندان که انتقام
از حد بگذرد - آنگاه ظلم از طرف تو باشد و دعوی از قبل خصم *

قطعه

نه مردست آن بنزدیک خرمند که با پیل دمان پیگار جوید *
بلی مرد آنکس است از روی تحقیق - که - چون خشم آیدش - باطل نکوید *

ملفوظ

یکی را زشت خوی داد دشنام - تحمل کرد و گفت - ای نیک فرجام !
بقرانم که خواهی گفت - " آنی " - که دامن - عیب من - چون من - ندانی *

حکایت ۳۶

با طایفه بزرگان در کشتی نشسته بودم * زورقی در بی ما غرق شد - دو برادر در گردابی
افتادند * یکی از بزرگان ملج را گفت - که بگیر این هر دو غریق را - که پنجاه دینار
بهر یک میدهم * ملج یکی را برهانید - و آن دیگری جان بحق تسلیم کرد * گفتم -
بقیت عمرش نعمانده بود - از آن در گرفتن تقصیر کردی * ملج بخندید و گفت - آنچه
تو گفتی یقین است - و دیگر - میل خاطر من به رهانیدن این بیشتر بود - بسبب آنکه -
وقتی در راهی مانده بودم - این مرا بر شتر خود نشانده - و از دست آن دیگر نازبان
خورده بودم * گفتم - **صَدَقَ اللَّهُ الْعَظِيمُ ! مَنْ عَمِلَ صَالِحًا فَلِلَّهِ وَمَنْ أَسَاءَ فَعَلَيْهَا ***

قطعه

توانی - درون کس مخراش ! کاندین راه خاها باشد *
کار درویش مستمند بر آر - که نوا فیر کارها باشد *

حکایت ۳۷

دو برادر بودند - یکی خدمت سلطان کردی - و دیگری بسعی بازو نان خریدی * باری
آن توانگر درویش را گفت - که چرا خدمت نکنی - تا از مشقت کار کردن برهی ؟

نهال و گشت - سیاه بیچاره را درین خطائی نیست - بلکه سائزندگان و خدمتکاران
ببخشش و انعام خداوندی امیدوار اند * ملوک گفت - اگر درین مقام هست شبی
قاجیر کردی - چه شدی ؟ گفت - ای خداوند روی زمین ! نشنیده که گفته اند ؟

قطعه

تشنه سوزخته بر چشمه حیوان چو رسد - قو میلندار که از پیل دمان اندیشد *
ملجّد گرسنه در خانه خالی پُر خوان - عقل باور نکند کز رمضان اندیشد *
ملک را این لطیفه پسندیده آمد - و گفت - سیاه را بقو بخشیدم - کنیزک را چه کنم ؟
وزیر گفت - کنیزک را هم سیاه بخش - که نیم خورده سگ هم سگ را شاید - که
گفته اند -

قطعه

هرگز اورا بدوستی مپسند - که روزه جایی ناپسندیده *
تشنه را دل نخواهد آب زلال - نیم خورده دغان گندیده *

قطعه

دست سلطان دیگر کجا بیند ؟ چون سرگین در افتاد ترقیع *
تشنه را دل نخواهد آن کوزه - که رسیده است بر دهان سنگ *

حکایت ۴۳

اسکندر را پرسیدند - که دیار مشرق و مغرب را چه گرفتی ؟ که ملوک پیشین را خزان و
عمر و لشکر بیش از تو بود - و چنین فتحی میسر نشد * گفت - یَعُونِی اللّٰه تعالی -
هر مملکت را که گرفتم رعیتش را نیاردم - و نام پادشاهان پیشین جز به نیکوئی نبردم *

بیت

بزرگش نخوانند اهل خرد - که نام بزرگان برشتی بر *
..

قطعه

این همه هیجست چون می بگذرد - بخت و تخت و امر و نهی و کبر و دار *
نام نیک رفتگان ضایع مکن - تا بمالد نام نیست بر قرار *

بابِ اول

که یقین داشته بودیم بر کنارِ رودِ نیل - بارانِ بی وقت آمد - جمعه تلف شد * گفت -
پشم بیستنی کاشتن تا قلف نشدی * حکیمی بشدید - بخندید و گفت -

ملکوی

اگر روزی بدانش بر فزودی - ز نادان قنق تر روزی نبود
بنادان آجیلان روزی رساند - که دانا اندر آن حیران بماند *

ملفوی

بخت و دولت بکار دانی نیست - جز بختابید آسمانی نیست *
اوند است در جهان بسیار - بی تمیز ارجمند و عاقل خوار *
کیمیگر بخصه مرده و رنج - ایله اندر خرابه یافته گلج *

حکایت ۴۱

یکی از ملوک کَنیزِ خُفّی آوردند در غایتِ حسن و جمال * خواست که در
حالتِ مستی با وی جمع شود * کنیزِ معانعت کرد * ملک در خشم شد و هر
اورا بسیاهی زدنی بخشید - که لبِ زربش از پَرّه بیلنی بر گذشته بود - و ز برین
بگریبان فرو هشته - هیکلی که صخره جُقی از ظلمتِ او بر میدی - و تَنینُ القَطَر از
بغلش بگندیدی *

بیت

نو گوئی تا قیامت زشت روئی - برو خشمست - و بر یوسف نکوئی *
چنانکه گفته اند -

قطعه

شخصی نه چنان گریه منظر - کر زشتی او خبر توان داد *
و آنگاه بغل - نَعُوذُ بِاللّهِ ! مُردار به آفتابِ مُردان !
سیاهرا در آن مدتِ نفس طالب بود و شهوتِ غالب * مهرش بختبید و مهرش
بر داشت * بلندادان - که ملک هشیار شد - کنیزش را جُست و نیافت * ما چرا
بگفتند * خشم گرفت و فرمود تا سیاهرا با کنیزت دست و پایی استوار به بزدند و
ز یلم جُوسی قلمه بخندقی در اندازند * یکی از وزرای نیک محضر روی شقاقت بر زمین

باب دوم

می نگویم که طاعقم به پذیر - قلم عفو بر گداهم کش *

حکایت ۳

عبد القادر گیلانی (رحمة الله علیه) را دیدند - که در حرم کعبه - روی بر حصا نهاده - می
نالید و میگفت - ای خداوند! ببخشای - و اگر مستوحش عقوبتم - در قیامت ناپیدا
بر انگیز - تا در روی نیکان شرمسار نشوم *

قطعه

روزی بر خالت غمخیز میگویم - هر سحر که که یان می آید -
ای که هرگز فراموش نکند! هجرت از بنده یان می آید؟

حکایت ۴

دزدی بخانه یارسانی در آمد * چندانکه جست چیزی نیامت * دلتنگ باز گشت *
یارسارا از حال او خبر شد * گلیمی - که در آن خفته بود - برداشت و درو گذر درون
انداخت - تا محروم نرود *

قطعه

شنیدم که مردان راه خدا دل دشمنان هم نکردند ننگ *
ترا گوی میسر شود این مقام؟ که با دوستانت خلافت و جنگ *
مردت اهل صفا چه در روی و چه در قفا - نه چنانکه در پست عیب گیرند - و در
پیشست بهیروند *

بیت

در برابر چو کوسفد سلیم - در قفا همچو تروت مردم در *

بیت

هر که عیب دیگران پیش تو آورد و شعرد - بیگمان عیب تو پیش دیگران خواهد بُرد *

حکایت ۵

تقی چند از روزندگان متقی در سیاحت بودند و شریک رنج و راحت * خواستم که
موافقت کنم - مُرافقت نکردند * گفتم - از کرم و اخلاق بزرگان بعید است روی از

باب دوم

در اخلاقی درویشان

حکایت ۱

یکی از بزرگان پارسائی را گفت - که چه گوئی در حقِ فلان عاید؟ که دیگران در حق او بطعمه سخنها گفته اند * گفت - در ظاهرش عیب نمی بینم - و در باطنش عیب نمی دانم *

قطعه

هرگز را جامه پارسا بینی - پارسا دان و نیت مرد انگار *
ور ندانی که در نهانش چیست - محاسب را درون خانه چه کار؟

حکایت ۲

درویشی را دیدم - که سر بر آستان کعبه همی مالید و می گفت - یا غُفُور! یا رحیم! تو ندانی که از ظلم و جهول چه آید *

قطعه

تُدْرِیِ تَقْصِیرِ خدمت آوردم - که ندارم بطاعتِ اسْتَظْهَار *
عاصیان از گناه توبه کنند - شارقان از عیادتِ اسْتِعْذار *
عابدان جزای طاعت خواهند - و بازرگانان بهایِ بیاعت - من بنده امید آورده ام -
نه طاعت - و بدریوزه آمده ام - نه تجارت - اَصْنَعُ لِي مَا أَنْتَ لَهُ أَهْلٌ - وَلَا تَفْعَلْ بِنَا
مَا تَحِبُّ بِأَهْلِهِ

بیت

گر گنجی در جُرمِ بخشی - روی و سر بر آستانم *
بنده را فرمان نباشد - هر چه فرمائی بر آنم *

قطعه

بر در کعبه سائلی دیدم - که همی گفت و میگرستی حبش -

گفتم - میاس و میّت خدا را خرو و جل - که از فوائد درویشان محروم نماندم - اگرچه
نصورت از صحبت وحید شدم - اما بدین فائده مستفید گشتم - و مرا همه عمر این
نصیحت بکار آید *

مثنوی

بیت نا تراشیده در مجلسی برنجد دلِ هوشمندان بسی *
اگر برکت بر کنند از گلاب - سگی در وی افتد - کند مآجِلاب *

حکایت ۶

راهنمای مهمان پادشاهی بود * چون بطعام بنشستند - کمتر از آن خورد که ارادت او
بود - و چون بعامال برخاستند - بیشتر از آن کرد که عادت او بود - تا ظنی صلاح در حق او
زیادت کنند *

بیت

ترسم نرسی بکعبه - ای اعرابی ! نین راه که تو بروی بترکستانست *
چون بخانه باز آمد - سفره خواست - تا تناول کند * پسری داشت صاحب فراست *
گفت - ای پدر ! بدعوت سلطان بودی - طعام بخوردی ؟ گفت - در نظر ایشان چیزی
نخوردم که بکار آید * گفت - نماز را هم قضا کن - که چیزی نکردی که بکار آید *

قطعه

ای هنرها نهاده بر کف دست ! عیبها را نهفته زیر بغل !
تا چه خواهی خریدن - ای مغرور ! روز درماندگی بسیم دغل ؟

حکایت ۷

یاد دارم که در ایام طفولیت متعبد بودم و شبخیز و موبع زهد و پرهیز * شبی در خدمت
پدر نشسته بودم و همه شب دیده برهم نبسته - و مصحف عزیز در کنار گرفته و
طائفه گرد ما خفته * پدر را گفتم - از زبان یکی سر بر نمیدارد که دوگانه بگذارد - چنان
خواب غفلت شان برده - که گویی مرده اند * گفت - ای جان پدر ! اگر تو نیز بخفتی
نه که در پوستین خلق افتی *

باب دوم

مُصَاحِبَتِ مَسْكِينَانِ بِرِزَاقَتِنِ - وَ قَالِدَةُ دِرِيغِ دَاشَتَنِ - كَه مَن دَر نَفْسِ خُودِ آن قَدِيرِ
قَوَّتِ وَ سَرَعَتِ مِشَدَاسَم - كَه دَر خَدَمَتِ مَرْدَانِ يَارِ شَاطِرِ بَاشَم - تَه بَارِ خَاطِرِ *

بیت

إِنْ لَمْ أَكُنْ رَاكِبَ الْغَوَاشِي - أَسْعَى لَكُمْ حَامِلَ الْغَوَاشِي *

يَكِي از آن میان گفت - ازین که شنیدی دل تنگ مدار - که درین روزها دُرُغی
بصورتِ صالحان بر آمد - و خود را در سِلَکِ صُحْبَتِ مَا مُنْتَظِمِ کرد * از آنجا که سلامت
حالِ درویشانست کُمانِ قُضُوشِ نبردند و بیاری قبولش کردند *

بیت

چَه دَانَدَ مَرْدَمِ کَه دَر جَاهِ کِیست ؟ نَوِیسنَدَه دَانَدَ کَه دَر نَامِه چِیست *

مثنوی

ظَاهِرِ حَالِ عَارِفَانِ دَلُغَسْت - اِیْنِ قَدْرِیْسِ کَه رُویِ دَر خَلَقَسْت *

دَر عَمَلِ کُوشِ وَ هَر چَه خَوَاشِ پُوشِ ! تَاجِ بَر سَرِیْنِه وَ عِلْمِ بَر دُوشِ *

تُرُکِ دُنْیَا وَ شَهْوَسْتِ وَ خُوسِ پَارِسَالِی - نَه تَرُکِ جَاهِ وَ بَیْسِ *

دَر قَرِزِ آکَنْدَ مَرْدِ بَایَدِ بَیْدِ - بَر مُخَلَّتِ سِلَاحِ جَنْگِ چَه سَرْدِ ؟

روزی تا بشب رفته بودیم و شبانگه در پایِ حِصَارِی خُفْتَه * دزد بی توفیقِ اِبرِیقِ
رفیقِ برداشت - که بظهارتِ میبرد - او خود بغارت رفت *

بیت

نَاسَرای - کَه خِرَقَه دَر بَر کُرد - جَلمَه کَعْبَه را جُلِ خَر کُرد *

چندانکه از نظرِ درویشان شامِب شد - برخی برفت و دُرُجی بدزدید * تا روز روشن
شد - آن تارِیَلِکِ مِیَلِی راه رفته بود و رقیقانِ بی گناه خُفْتَه * بامدادان همرا بقلعه در
آوردند و بیزندان کردند * از آن تاریخ باز تَرُکِ صُحْبَتِ کُفْتِیم - وَ طَرِیقِ عَزَلَتِ کُفْتِیم *

"السَّلَامَةُ فِي الْوَحْدَةِ" بَر خواندیم *

قطعه

چَر از قُومِ یَکِی بیدانِشی کُرد - نَه کَمَرَا مَنزِلَتِ مَآئِدِ نَه مِهرَا *

نَمِی بِنِی کَه گاوِی دَر عِلَاقِ زَارِ بیدالید همه گادانِ دِهرَا *

شعر
 أَشْلَعْتُ مِنْ أَهْوِي بَغِيرَ وَسِيلَةٍ - فَلَيْسَ لِي شَأْنُ أَفْعَلٍ طَرِيقًا •
 يَوْجِجُ نَارًا ثُمَّ يُطْفِئُ بِرَشِيَّةٍ - لِذَلِكَ تَرَانِي مُحَرَّقًا وَ ضَرِيقًا •

مثلثی

بکی برسید از آن گم کرده فرزند - که ای روشن گهر - پیر خردمند !
 از مضرش بوی پیراهن شتیدی - چرا در چاه کفناش ندیدی ؟
 بگفت - احوال ما برق جهانست - دبی پیدا و دیگر دم نهانست •
 گهی بر طارم اعلیٰ نشینم - گهی بر پشت پای خود نه بینم •
 اگر درویش بر یک حال ماندی - سر دست از دو عالم بر فشاندی •

حکایت ۱۰

در جامع بعلبک کلمه چند از وعظ میگویم با طائفه افسرده و دل مرده و راه از عالم صورت
 بمعنی نبرده • دیدم که نفسم در نمی گیرد - و آنشم در هیثم تر اثر نمیکند • دریغ آمدم
 تربیت ستوران و آئینه داری در مجلس کوران - و لیکن در معنی باز بود و سلسله
 سین دراز • در معنی این آیت "وَتَحْنُ اقْرَبُ إِلَيْهِ مِنْ حَبْلِ الْوَرِيدِ" سخن بجالی رسیده
 بود - که میگویم -

قطعه

دوست نزدیکتر از من بمنست - مشکل این است - من از روی دورم •
 چه کنم ؟ با که توان گفت ؟ که او در کنار من و من مجبورم •
 من از شراب این سخن مست و فضل قدح در دست - که ناگاه رونده در کنار مجلس گذر
 کرد و دیر آخر دروی اثر کرد • نعره چنان برد که دیگران بموافقت او در خروش آمدند -
 و خالمان مجلس در جوش • گفتم - سبحان الله ! دوران با خبر در حضور و نزدیکان بی
 بصر دور •

قطعه

فهم سخن چون نلکد مستمع - قوت طبع از متکلم مجوی •
 نسیبت میداد ارادت بپار - تا بزد مرد سخن گوی گوی •

باب دوم

تذکره

- ببینند مدعی جز خوشتر را - که دارن برده پندار در پیش *
- گرت چشم خدا ببینش ببخشد - نه بیفتی هیچکس عاجزتر از خویش *

حکایت ۸

- یکی از بزرگان را در محفل همی ستودند - و در آوازی حمیده اش مبالغه همی کردند *
- بعد از تأمل سر بر آورد و گفت - من آنم که من دانم *

بیت

کُفِیت اَدَبی - یا مَنْ تُعَدُّ محاسِنی عَلَیَّیْهِ هَذَا - وَلَمْ تَدْرِ باطلی *

تذکره

- شخص چشم عالمیان خوب منظرست - و ز خُبتِ باطلم سر خجالت نهاده پیش *
- ظاوس را - بنقش و نگاری که هست - خلق تحسین کنند - و او خجل از پای رشت خویش *

حکایت ۹

- یکی از صلحی لبنان - که مقامات او در دیار مغرب مذکور بود - و بکرامات مشهور - بجایع دمشق در آمد - بر کنار برکه کلاسه طهارت همی ساخت *
- ناگاه پایش بلغزید - بحوض در افتاد - و بمشقت بسیار از آنجا خلاص یافت *
- چون از نماز پیرداخت - یکی از اصحاب مر او را گفت - مرا مشکلی هست * شمع گفت - آن چیست ؟ گفت - یاد دارم که روزی بر روی دریای مغرب میرفتی و قدمت تر نمیشد - و امروز در یک قامت آب از هلاکت چیزی نمانده بود - درین چه حکمتست ؟ شمع درین فکر زماتی فرو رفت *
- بعد از تأمل بسیار سر بر آورد و گفت - نشنیده که سید عالم محمد مصطفی (صلی الله علیه و سلم !) می فرماید - که لی مع الله وقت لا یسعی فیهِ مَلَكٌ مَغْرِبٌ وَ لَا نَبِیُّ مَرْسَلٌ ؟ و نگفت - عَلِی الدَّوَام * وقتی چنین بودی که بحیرگیل و میکائیل نبرد اختی - و دیگر وقت با حصه و زینب در ساختی * مُشَاهِدَةُ الْاَبْرَارِ بَيْنَ الْجَنَّةِ وَ الْاِسْتِنَارِ - می نمایند و می ربایند *

بیت

- دیدار می نمایی و پرهیز میکنی - بازار خوش و آفتاب ما تیر میکنی *

کرد - که جهان بر تو تفت آمد - که دُرُوی نکردی الا از خانه چلین یاری !
گفت - ای خداوند ! نشنیده که گفته اند ؟ خانه دُستان برُوب - و در دُشمنان مَکُوب *

بیت

چون فرومائی بسختی - تن بعجز اندر میده * دشمنانرا پوست بر کن - دوستانرا پوستین *

حکایت ۱۳

پادشاهی یارسانی را پرسید - که هجرت از ما یاد می آید ؟ گفت - بلی - هر گاه که
خدای عز و جل را فراموش میکنم یادمت می آرم *

بیت

هر سو دود آن کیش ز درِ خویش براند - و آنرا که بخواند بدر کس نه دواند *

حکایت ۱۴

یکی از صالحان بخواب دید پادشاهی را در بهشت و یارسانی را در دوزخ * پرسید که
موجب درجات این چیست ؟ و سبب درجات آن چه ؟ که من بخلاف این همی
پنداشتم * ندا آمد - که این پادشاه برادرت درویشان در بهشت است - و این یارسان
بقترب پادشاهان در دوزخ *

قطعه

دلالت بچه کار آید ؟ و تسبیح و مرقع ؟ خود را ز عملهای نگوینده بری دار *
حاجت بکُلِّ برکی داشتنت نیست - درویش صفت باش و کلاه تقوی دار *

حکایت ۱۵

درویشی سرو یا برهنه یا کاروان حجاز از کوفه بدر آمد و همراه ما شد - نظر کردم
معلومی نداشت * خرامان همی رفت و میگشت -

قطعه

نه برآشتی سوارم - نه جواشتر زیوارم - نه خداوند رعیت - نه غلام شهوارم *
غم موجود و پریشانی معدوم ندارم * نفسی میزنم آسوده و عمری بسر آرم *
اشتر سواری کُفتش - ای درویش ! کجا میروی ؟ باز گرد - که بسختی بهیری * نشنید -

باب دوم

حکایت ۱۱

شبی در بیابان مکه از بیخوابی پای رفتم بماند * سر بیهادم و شترانرا گفتم - دست
از من بدار *

قطعه

پای مسکین بیداده جلد رود - کز تحمل سقوه شد بخفتی *

تا شود جسم فریبهی لاشر - لاشری مُرده باشد از سختی *

گفت - ای برادر! حرم در بدبختست و حرامی در پس * اگر رفتی - جان بسقامت
بودی - و اگر خفتی - مُردی * نشنیده که گفته اند ؟

بیت

خوشست زیر مُغیلقن برادر بادیه خفت شپ رحیل - ولی ترک جان نباید گفت *

حکایت ۱۲

پارسانی را دیدم - که بر کرانه دریا نشسته بود و زخم یلنگ داشت - و بهیچ داری
به نمیشد - و مدتها در آن رنجوری شکر خدای عز و جل گفتمی * پرسیدندش - که
شکر چه می‌گذاری ؟ گفت - شکر آنکه - الْحَمْدُ لِلَّهِ ! بمُصیبتی گرفتارم - نه بمعصیتی *

قطعه

گر مرا زار بکشتن دهد آن یار عزیز - تا نگویی که در آن دم غم جانم باشد *

گویم - از بنده مسکین چه گنه صادر شد - کودل آزرده شد از من ؟ غم آنم باشد *

حکایت ۱۳

درویشی را ضرورتی پیش آمد - گلبهی از خانه یاری بدزدید * حاکم فرمود - که دستش
ببُرند * صاحب گلبه شفاعت کرد - که من او را بچل کردم * حاکم گفت - بشفاعت
تو حدّ شرع نرو نگذارم * گفت - راست فرمودی - و لیکن هر که از مال وقف چیزی
بدزد قطعش لازم نیاید - که الْقَوْفُ لَا يَمْلِكُ - و هر چه در ملک درویشانست وقف
محتاجانست * حاکم را این سخن اُستوار آمد - دست از وی برداشت * و بلامتش

باب دوم

قطعه

- آهلی را - که مورچانه بخورد - نتوان بود ازو بقیل زنگت *
 با سیه دل چه سود گفتن و عطا ؟ نرود میخ آهنین در سنگت *

قطعه

- بروزگار سلامت شکستگان دریاب - که جبر خاطر مسکین بلا بگرداند *
 جو سائل از تو بزاری طلب کند چیزی - بنده - و گرنه ستمگر بزرور بستاند *

حکایت ۱۶

چندانکه مرا شیخ اجل ابو الفرج شمس الدین بن جوزی (رحمة الله علیه!) بقرت سماع فرمودی - و بخلوت و نزلت اشارت کردی - عفوآن شباهم غالب آمدی و هوا و هوس طالب * ناچار - بخلاف رای مویی - قدمی چند برافتمی و از سماع و مخالفت دریشان حظی بر گرفتمی - و چون نصیحت شیخم یاد آمدی - گفتی -

بیت

- قاصی - اربابان نشیند - بر فشانند دست را - محسب - گرمی خورد - معذور دارد مست را *
 تا شبی بمجمیع قومی بر رسیدم و در آن میان مطربی دیدم -

بیت

- گوئی - رگت جان میگذرد نغمه نا سازش - نا خوشتر از آوازه مرث پدر آوازش *
 کاهی انگشت حریفان در گوش و کاهی بر لب - که "خاموش!" چنانکه عرب گوید -

شعر

لَهَاجٌ إِلَى صَوْتِ الْأَغَانِي بِطَبِيهَا - وَأَنْتَ مُغْنِيٌّ إِنْ سَكَتَ تُطَيِّبُهَا *

بیت

- نه بیند کسی در سماعت خوشی - مگر وقت رفتن - که دم در کشی *

مثنوی

- چون باواز آمد آن بربط سرای - کدخداریا گفتم - از بهر خدای
 پندم لم در گوش کن - تا نشنوم - یا درم بکشی - تا بیرون روم *

باب دوم

و قدم در بیابان نهاد و برقت * چون بنخله بنی محمود رسیدیم - توانگرا اجل فرا
رسید * درویش بدلیفش فرار آمد و گفت - مایه سستی نمودیم و تو بر بختی مودی *

بیت

شخصی همه شب بر سر بیمار گریست - چون روز شد آن بُرود و بیمار نزیست *

قطعه

ای! بسا اسب تیرِ تو که بماند - که خسرانِ گشت جان بمنزل بُرد *

بس که در خالت تند رستار - دفن کردند و زخم خورده نمود *

حکایت ۱۷

عابدی جاهل را پادشاهی طلب کرد * عابد اندیشید که دارویی بخورم تا ضعیف شوم -
مگر حسن ظنی که در حق من دارد زیادت شود * آورده اند که داروی بخورد - زهر
قاتل بود - بُرد *

قطعه

آن - که چون پسته دندمش - همه مغز - پوست بر پوست بودن همچو پیاز *

پارسایان روی در محسوس پشت بر قیله می‌گفتند نواز *

ملفوظ

تا زاهد عمرو بکرو زیدی - اخلاص طلب مکن - که شیدی *

چون بنده خدای خویش خواند - باید که بجز خدا نداند *

حکایت ۱۸

کاروانی را در زمین یونان بزدند و نعمت بی‌قیاس بُردند * بازرگانان گریه و زاری آغاز
نهادند - خدا و پادشاه را شفیخ آوردند - سود نداشت *

بیت

چو پیروز شد دزد تیره روان - چه غم دارد از گریه کاروان ؟

لُتمان حکیم در آن کاروان بود * یکی از کاروانیان گفتش - کلمه چند از حکمت و
مویظت با اینان بگو - مگر از مال ما دست دارند - دریغ باشد که چندین نعمت
فائع شود * لُتمان گفت - دریغ باشد کلمه حکمت با ایشان گفتن *

باب دوم

حکایت ۲۰

لقمان حکیم را گفتند - ادب از که آموختی ؟ گفت - از بی ادبان - که هر چه از ایشان در نظرم نا پسند آمد - از آن پرهیز کردم *

قطعه

- * نگویند از سر بازچه حرفی - کران پندی نگیرد صاحب هوش *
- * و مگر صد باب حکمت پیش نادان بخوانند - آیدش بازچه در گوش *

حکایت ۲۱

نابندی را حکایت کنند - که شبی ده من طعام خوردی و قاسم در نماز ایستادی * صاحب دلی بشنید و گفت - اگر نیم دان بخوردی و تحقیقی - بسیار از این فاضلتر بودی *

قطعه

- * اندرون از طعام خالی دار - تا در آن نور معرفت بینی *
- * نهی از حکمتی - بعلمت آن که - بزی از طعام تا بینی *

حکایت ۲۲

بخشایش الهی کُم شده را در مذهبی جریح کوفتی فرا راه داشت - تا بحلقه اعلی تحقیق در آمد * بیعت قدیم درویشان و صدق نفس ایشان نمک اخلاص بعماد مبدل گشت * دست از هوا و هوس کوتاه کرد و زبان طاعتان در حق وی دراز - که بر قاعده اولست و زهد و صلاحش بی معول *

بیت

بَعْدُ و تَوْبَهُ تَوَانِ رَسْتَنِ از عذابِ خدای - و لَیْسَ مِی لَشَوَانِ از زبانِ مَرُومِ رَسْتِ *

طاقت جور زانها بیاورد - و شکایت اینکال پیش پیرِ طریقت بُرد و گفت - از جورِ زبانِ مَرُومِ بَرَنجِ اندم * شایخ بگریست و گفت - شکر این نعمت چه گونه گذاری که بهتر از آنی که می یقدارندست ؟

قطعه

چند گوئی که بد اندیش و حسود عیب جویان می مسکینند ؟
که بجد خواستم بر خیزند - که بخون ریختنم بلشینند *

فی الجملة یاسِ خلیطِ درویشان را موافقت کردم و شبی چندین مُجاهده بروز آوردم و کفتم -

قطعه

مُوقِنِ بانگِ بی هنگامِ بر داشت - نمیداند که چند از شب گذشتست *
 درازِ شب از میزگانِ من یوس - که یکدم خواب در چشم نه گشتست *
 بامدادان بحکمِ تیرکِ دستاری از سر و دیناری از کمر بُکشادم و پیشِ معنیِ نهادم و
 در کنارش گرفتم و بسی شکر گفتم * یارانِ ارادتِ من در حقِ وی بر خلافِ عادت
 دیدند - و بر خفتِ ثقلِ نهفته بخندیدند * یکی از آن میانِ زبانِ تعرضِ دراز کرد و
 ملامت کردن آغاز - که این حرکتِ مذاسبِ رایِ خرمندان نکردی - که خرقه مشائخ
 چنین مطربی دادی که همه عمرش درمی در کف نبوده است و قرآنه در دَف *

مثنوی

مطربی دور ازین خُجسته سرائی - کس ندیدش دو باره در یک جلی *
 راست چون بانگش از دهن برخاست - خلق را موی بر بدن برخاست *
 مرغِ ایوان ز هَوَلِ او ببرید * مگر ما بُرد و حلقِ خود بدرید *
 گفتم - زبانِ طعنه آن به که کوتاه کنی - بحکمِ آنکه مرا کرامتِ این شخص ظاهر شده
 است * گفت - مرا نیز بر کیفیتِ آن واقف گردان - تا همچنین تقربِ نعلیم و
 بر مطایبه که رفتِ استغفار گویم * گفتم - یعلتِ آن که شیعِ اجلَمِ بارها بقرکِ سماع
 فرموده است و موعظتِهای بلند گفته - و در سمعِ قبولِ من نیامده تا امشب - که هر
 طالعِ مایمون و بختِ همایون بدین بقعه رهبری کرد و بدستِ این مطربِ توبه کردم -
 که دیگر بار - بقیّتِ عمرِ خویش - گردِ سماعِ نگریم *

قطعه

آوازِ خوش از گام و دهانِ لب شیرین - گر نغمه کند در نکند - دل بفریبند *
 ورزیده عشاق و نهانند و عیانست - از حنجرهٔ مُطربِ مکتوبه نوبند *

که در آن سفر همراه ما بود - نعره زد و راه بیابان گرفت و یک نفس آرام نداشت *
چون روز شد - گفتش - این چه حال بود؟ گفت - بُلُلانرا دیده - که ناله و آمده
بودند از درخت - و کبکان در کوه - و شُکان در آب - و بهائم در بیشه - اندیشه کردم
که مروت نداشت همه در تسبیح و من بغفلت خفته *

قطعه

دُوش مُرغی بَصَنج می نالید - ثَقُل و صبرم بُرد و طاقت و هوش *
یکی از دوستان مُخْلِص را - (مگر آوازی من رسید بگوش)
گفت - باور نداشتم که قُرا بانگ مُرغی چنین کند مدح و شُوش *
گفتم - این شرط آدمیت نیست - مُرغ تسبیح خوان و من خاموش *

حکایت ۲۶

وقتی - در سفر حجاز - با طائفه جوانان صاحب دل عدم بودم و همقدم * وقتها رزمه میزدند
و بیعتی محققانه میگفتند * عابدی بود مُذکر حال درویشان و بیخبر اردن ایشان * تا
پرسیدیم بخُله بنی هلال - کودکی از حی عرب بدر آمد و آوازی برآورد که مُرغ
از هوا درآورد * شتر عابد را دیدم - که برقص در آمد و عابد را بیفداخت و راه بیابان
گرفت * گفتم - ای شیخ! سماع در حیوانی اثر کرد و قرا تفاوت نمیکند!

نظم

دانی چه گفت مرا آن بُبُلِ حری؟ تو خود چه آدمی کر عشق بیخبری!
اشتر بشعر عرب در حالتست و طرب - گر ذوق نیست ترا کج طبع - جانوری!

شعر

وَ عِنْدَ حُبُوبِ اللَّاتِرَاتِ عَلَي الْجَمْعِ قَبِيلُ نُصْرٍ الْبَانِ - «الشَّجَرُ الصَّلْدُ»

مثنوی

بذکرش هر چه بیدی در خروشت - دلی داد درین معنی که گوشست *
نه بُلُل در گُش تسبیح خواندست - که هر خاری بتسبیحش زبانیست *

حکایت ۲۷

یکی از مُلُک عرب مُدَّتِ عَشر میبری شد و قلم مقامی نداشت * وصیت کرد -

باب دوم

نیک باشی و نیکت شود خلق - به که بد باشی و نیکت گیرند •
 اما حسی ظن بزرگان در حق من بکمالست و نیکمندی من در عین نقصان - روا باشد
 اندیشه بُردن و بیمار خوردن •

بیت

گر آنها که می دانمی گردمی - نگو سبزه و یارها بودندی •

شعر

اِنِّی لَمُسْتَقَرٍّ مِنْ عَیْنِ حَیْرَالِ - وَ اللّٰهُ یَعْلَمُ اِسْرَارِی وَ اَعْلَانِی •

قطعه

در بسته بُروی خود ز مردم - تا عیب نگسترند ما را •
 در بسته چه سود؟ عالم لَقیب - دانایِ نهان و آشکارا •

حکایت ۲۳

کله کردم پیش یکی از مشایخ که فلان بقال من گواهی داد • گفت - بصلاح
 خپل کن •

نظم

توفیکوروش باش - تا بد سیال - ببد گفتی تو نیلبد مجال •
 چو آهنگ بر لب بود مُستقیم - کی از دست مُطرب خورد گوشمال •

حکایت ۲۴

یکی از مشایخ شام را پرسیدند - که حقیقتِ تصوّف چیست ؟ گفت - ازین پیش
 طاقه بودند در جهان پراکنده بصورت و بمعنی جمع - و امروز خلقتی بظاهر جمع و
 بیاطن پراکنده •

قطعه

چو هر ساعت از تو بجای رود دل - بقلهائی اندر صفائی ندیدی •
 ورت مال و جاهست و زرع و تجارت - چو دل با خدا نیست - خلوت نشینی •

حکایت ۲۵

یاد دارم که شبی در کاروانی هم شب رفیق بودم و سحر بر کنارِ پیشه خفته • شوریده •

حکایت ۲۸

یکی دوستی بود که عمل دیوان کردی * مدتی اتفاق دیدن او افتاد * کسی گفت -
 فلان دیر شد که ندیده * گفت - من او را نمیخواهم که به بیدم * قضا را یکی از کسان او
 حاضر بود * گفت - چه خطا کرده است که ما را از دیدن او ؟ گفت - خطایی
 نیست - اما دوست دیوانی را وقتی توان دید که معزول باشد * قطعه
 در بزرگی و دار و گیر عمل - تراشیدان فراقی دارند *
 روز درماتدگی و معزولی درد دل پیشی دوستان آرند *

حکایت ۲۹

یکی از بزرگان را بنی مخالف در شکم پیچیدن گرفت * طاقت ضبط آن نداشت *
 بی اختیار از وی صادر شد * گفت - ای دوستان ! درین که کردم مرا اختیاری
 نبود - و بزه آن بر من نه نوشتند - و راحتی بمن رسید - شما هم بگرم معذور دارید *

ملغری

شکم زندان بادست - ای خرمند ! ندارد هیچ عاقل باد در بند *
 چو باد اندر شکم پیچد - فروهل ! که بد اندر شکم باریست بر دل *

فرد

حریف ترش روی ناسازگار - چو خواهد شدن - دست پیشش مدار *

حکایت ۳۰

أَبُو هُرَيْرَةَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ!) هر روز بخدست مُعَظَفِي (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ!) آمدی *
 روزی رسول (علیه السلام) فرمود - يَا أَبَا هُرَيْرَةَ! زُرْنِي فَبَا - تردد حبا - یعنی هر روز
 میل تا دوستی زیاده شود *

صاحب دلی گفته - بدین خوبی که آفتابست نشنیده ام که او را کسی دوست گرفته است - از
 برای آنکه هر روزش می بینند - مگر بر دوستان - که محجوبست - ازان محجوبست *

قطعه

بیدار مردم شدن صیب نیست - ولیکن نه چندان که گویند "بس" *
 اگر خوب شدن را ملالت کنی - سلامت شنیدن نباید ز کنی *

که بامدادان نخستین کسی که در شهر در آید - تاج شاهی بر سر وی نهند و تقویتی
 مملکت بدو کنند * قضا را نخستین کسی که در آمد ندائی بود - که همه عمر لقمه
 لقمه اندوخته و رقمه بر رقمه دوخته بود * ارکان دولت و اعیان حضرت وصیت مکتب را
 بجا آوردند - و تسلیم مفتاح قلع و خزائن بدو کردند * مدتی مملکت را ند - بعضی از
 لمرای دولت کردن از مطاوعت او بپیچیدند - و ملوک دیار از هر طرف بمذاومت
 برخاستند و بمقاومت لشکر آراستند * فی الجملة سیاه و لشکر بهم برآمدند - و برخی
 از اطراف بلاد از تصرف او بدر رفت * هرویش ازین واقعه پیرشان و خسته خاطر همی
 بود - فایکي از دوستان قدیمش - که در حالت درویشی قرین او بود - از سفر باز آمد *
 بچنان مرتضی دیدش - گفت - مدت خدا را عز و جل که بخت بلدت باوری کرد
 و اقبال رهبری - گشت از خار و خار از پای بدر آمد - تا بدین پایه رسیدی - ان
 مع العسر یسرا *

بیت

شکوفه گاه شکفتست و گاه خوشیده - درخت گاه برهنه ست و گاه پوشیده *
 گفت - ای یار عزیز! تعزیم کن - نه جای تسلیم نیست * آنکه که تو دیدی هم
 فانی داشتم - و امروز تشویش جهانی *

مثنوی

اگر دنیا نباشد - دردمندیم - و گر نباشد - بهریش پای بندیم *
 بملکی زمین جهان آشوبتر نیست - که رنج خاطرست ار هست ورنیست *

قطعه

مطلب - گر توانی خواهی - جز قناعت - که دولتست هنی *
 گر غنی زر بدامن افشاند - تا نظر در ثواب او نکشی *
 کز بزرگان شنیده ام بسیار - صبر درویش به که بذل غنی *

فرد

گر پیران کند برام گوی - نه چون پای ملخ باشد زموری *

حکایت ۳۲

یکی از پادشاهان بلندی را که عیال بسیار داشت پرسید - که اوقات عزیمت چه گونه می‌گذاری ؟ گفت - شب در مُناجات و سحر در دعاي حاجات و همه روز در بند اخراجات * ملث را مضمون اشارت شاید معلوم گشت * بفرمود تا وجه کفای او معین دارند - تا بار عیال از دل او بر خیزد *

مثنوی

ای گرفتار پای بندِ عیال ! دیگر آزادی سبند خیال *
غم نوزد و نان و جامه و قوت بازت آرد ز سیرتِ ملبوس *
همه روز آفتابی میسازم - که شب با خدای یزدانم -
شب - چو عقد نهار می‌بندم - چه خورک بهامداد نوزددم ؟

حکایت ۳۳

یکی از مُستبدان در پیشه زندگانی تنزی و برت در حقان خوردنی * پادشاه حکم وزارت بنزدیک او رست * و گفت - اگر مصلحت بیلنی در شهر در آیی - تا بولی تو مقبلی ببارم - که فراغ عیادت ازین به دست دهد - و دیگران هم بهرکت انگاشت مُستفید گردند و صلاح اعمالت اَقْدا کنند * زاهدی این سخن قبول نیامد - و رو بر پشت * یکی از وزرای دولت گفت - پاسبی خاطر ملث را روا باشد که روزی چند بشهر اندر آیی و کیفیت مکان معلوم کنی - پس اگر صفای وقت عزیزان را کدورتی باشد - اختیار بدیست * عابد رفا داد و بشهر اندر آمد * بستان سرای خلص ملث را بدو برداختند * مقبلی دید دلکشای روان آسای *

مثنوی

گل سرخس چو غارینِ خویان - سُنْبُلُس همچو زلفِ محبوبان -
همچنان از نهیب بود عجز - شیر ناخورده عَطَل داده هنوز *

بیت

و اَذَلَّیْنِ عَلَیْهَا جَلْفَارُ خَلَقْتُ بِالشَّهْرِ الْاَخْصَرِ نَارُ *

ملث در حال گفیزگی ماه روی پیشش فرستاد *

باب دوم

حکایت ۳۱

وقتی از صحبت یاران دمشق ملایقی برخاست * سرور پیاپیان قدس دیدم و با
 حیوانات انس گرفتم - تا وقتی که اسیر قیدِ فرنگ شدم و در خندق طرابلس با
 جهودانم بکارِ گِل داشتند * یکی از روسای حلب - که سابقه معرفتی در میان ما
 بود - گذر کرد و پرسیداخت * گفت - این چه حالست ؟ و چه گونه میگذرای ؟
 گفتم -

قطعه

همی گریختم از مردمان بگوه و بدشت - که جز خدای ندوم بدنگری پرداخت *
 فیلس کن که چه حالت بود در آن ساعت - که در طویل نا - مردمان بدید ساخت *

بیت

یانی در زنجیر بیتِ دوستان به که با بیگانگان در یوسقان *

بو حالت من رحم آورد و بده دیوار از قیدِ فرنگم خلاص داد و با خوشن بخت
 بود * دחקری داشت - بکام من آورد بکاین صد دیوار * مدتی بر آمد - دخرید
 خوبی و ستیزه روی زین دراز کرد * گفت و تیش مرا منقص میداشت *

مثنوی

زین صد در ستیای مبرد یگو هم درین عالمست نوبخ او *
 زینهار از قرین بد - زینهار ! و قیلا - زینا ! عذاب القار *

باری زبان طعن دراز کرد و همی گفت - تو آن نیستی که یدم ترا بده دیوار باز
 خرید ؟ گفتم - بلی - بده دیوار از قیدِ فرنگم خلاص داد و بصد دیوار بدست تو
 اسیر کرد *

مثنوی

شنیدم گوسفندی را بزنگی رهانید از دهان و دستِ گرگی *
 شبانه کارِ بر حلقش بمالید * روان گوسفند از وی بداید -
 که از جنگالی گرگ در ربودی - جو دیدم - عاقبت گرگم تو بودی *

قطعه

خاتون خوب صورت و پاکیزه روی را نقش و نگار و خاتم فیروزه - گو - مباحث !
 درویش نیک سیرت و فرخنده خوی را نان ریاض و لقمه درِ یوزه - گو - مباحث !
 آنرا که سیرت خوش و سربست با خدای - بی نان و قف و لقمه درِ یوزه زاهدست *
 انگشتِ خوهری و بنگوشِ دلفریب - بی گوشوار و خاتم فیروزه شاهدست *

بیت

قا مرا هست و دیگرم باید - گر نخواند زاهدم شاید *

حکایت ۳۴

مُطالِبِ این سخن * پادشاهی را مُبَتَّی پیش آمد * گفت - اگر انجام این کار بمُراد من
 باشد - چندی درم بر زاهدان نفقه کنم * چون حاجتش بر آمد و تشویشِ خاطرش
 برفت - وفایِ نذرش بوجوب لازم آمد * یکی را از بندگان خاص کسبه درم داد تا
 بر زاهدان نفقه کند * آورده اند که ششم هشتار بود * همه روز بگردید و شبگاه باز آمد
 درمها بپس داد و بدوشِ ملک پنهان * و گفت - چندان که زاهدان را جستم نیانتم *
 ملک گفت - این چه حکایتست ؟ آنچه من دادم درین شهر چهار صد زاهدست *
 گفت - ای خداوندِ جهان ! آن که زاهدست زر نمیستاند - و آن که زر میستاند
 زاهد نیست * ملک بخندید * و با ندیمان گفت - چندانکه مرا در حق این طایفه
 ارادتست و اقرار - مر این شوخ دیده را عداوتست و انکار - و حق بجانب او ست -
 که گفته اند -

بیت

زاهد که درم گرفت و دینار زاهدتر از دیگر بدست آر *

حکایت ۳۵

یکی از علمای راسخ را پرسیدند - که چه گویی در نان و قف ؟ گفت - اگر از بهر
 جمعیتِ خاطر و فراغِ عبادت می ستانند - حلالت - و اگر جمع از بهر نان
 نشیقند - حرام *

بیت

نیل از بهر نی گنجِ عبادت گرفته اند صاحبان - نه گنجِ عبادت برای نان *

باب دوم

نظم

ازین مشیارت عابدی رسیدی - ملائک صورتی طاوس زینبی -
که بعد از دیدنش - صورت نه بقدر وجود یارستان را بشکیدی *
همچنان در عقبش غلامی بدیع جمال لطیف اعتدال فرستاد -

قطعه

هَلَكَ النَّاسُ حَوْلَهُ عَطَشًا وَ هُوَ سَاقِي بَرِيٍّ وَ لَا يَسْقِي *
دیده از دیدنش نکستی پیور - همچنان کر فزات مستسقی *
عابد طعاهای لذیذ خبردن گرفت و کسوتی لطیف پوشیدن و از قواکه مشغوم
بولیدن و در جمال غلام و کدیرک نظر کردن - و خردمندان گفته اند - زلف خویان
زنجیریای عقلمست و دلم مرغ زیرک *

بیت

در سرکار تو کردم دل و دین با همه داریش - مرغ ابرک بحقیقت منم امروز - نودامی *
فی الجملة ذوات و انت زاهد بزوال آمد *

قطعه

هر که هست از فقیه و پیر و مُرد - و ز زبان آوران یاک نفس -
چون بدنیایی دون فرود آمد - بعسل در یماند همچو مگس *
باری ملک بداد او رقیبت کرد * عابدرا دید از حیات تحسین بگردیده و سُرخ و
سفید برآمده و قره شده و کسوت نیکو پوشیده و برپایش دیبا تکیه زده و علم پری
پیکر با مژده طاوسی بر بالای سرش ایستاده * بر سلامت حالش شادمانی کرد و
بقشست * از هر دری سخن در پیوست تا باجم حکایت گفت - من در جهان این
دو طائفه را دوست میدارم - علما و زهادرا * وزیر فیلسوف جهان دیده حاضر بود *
گفت - ای خداوند ! شرط دوستی آنست که با هر دو طایفه نیکوئی کنی - علمارا زر
دهی تا دیگر بخوانند - و زهادرا چیزی مده تا از زهد باز نمانند *
نم زاهدرا دردم باید که دینار - چو بستند زاهدی دیگر بدست آرد *

عالمی را که گفت باشد و بس - چون بگوید نگیرد اندر کس •
عالم آن کس بود که بد نکند - نه که گیرد بخلی و خود نکند •
آیه - اَتْلُمُونَ النَّاسَ وَاللَّهِ وَاَنْفُسُكُمْ ؟

بیت

صالح نه کامرانی و تن پروری کند - او خویشش گمست - گرا رهبری کند ؟
بدر گفت - ای پسر ! بجزد این خیال باطل نشاید روی از تربیت صاحبان گردانیدن -
و راه بطالت گرفتن - و علمارا بضالت منسوب کردن - و در طلب علم معصوم بودن -
و از فوائد علم محروم ماندن • همیشه نابینایی - که شبی در وحل افتاده بود و می گفت -
آخر - ای مسلمانان ! چراغی فرا راه من دارید ! زنی فاحشه بشنید و گفت - تو - که
چراغ نه بینی - چراغ چه بینی ؟ همچنین مجلس انتظار چون کلبه هزاراست - که
آبجا - تا نقدی ندهی - بضاعتی نستانی - اینجا - تا ارادت نیآوری - سعادت نیبری •

نص

گفت عالم بگوش جان بشنو - ورنه اندک بگفتنش کردار -
باطلست آن که مدعی گیرد - "خفته را خفته کی کند بیدار ؟"
مرد باید که گیرد اندر گوش - ورنه بوشستست پند بر دیوار •

قطعه

صاحب دلی بمدرسه آمد ز خانقاه - بشکست عهد صحبت اهل طریق را •
گفتم - میان عالم و عابد چه فرقی بود ؟ تا اختیار کردی از آن این فرقی را •
گفت - آن گلیم خویش برون میدود ز موج - وین جهد میکند که بگردد فرقی را •

حکایت ۳۹

یکی بر سر راهی مست خفته بود - و زمان اختیارش از دست رفته • عایدی بود کرد
کرد و در حال مستقیم او نظر کرد • چون از خواب مستی سر بر آبرد - گفت -
اِذَا مَرُّوا بِاللَّغْوِ مَرُّوا كِرَامًا •

شعر

اِذَا رَأَيْتَ اَنِيْمًا - كُنْ سَاتِرًا وَحَلِيْمًا •
يَا مَنْ يَقْلَعُ اُورِي ! لِمَ لَا تَمُرُّ كَرِيْمًا ؟

حکایت ۳۶

درویشی بمقامی در آمد - که صاحب آن بقعه کریم انشس بود - طائفه اهل نفس در صحبت او هر يك بذله و لطیفه همی گفتند - درویش راه بیابان قطع کرده بود و مانده شده و چیزی نخورده - یکی از آن میان بطریق ضرامت گفت - ترا هم چیزی بیداد گفت - درویش گفت - مرا چون دیگران فضل و بلاعت نیست - و چیزی نتوانده ام - بیک بیت از من قلاعت نگیرد - شمعکدان برخواست گفتند - بگو! گفت -

شعر

من گرسنه در برابر سفره نان - همچون سَرَسَم بر در حمام زنان *
 دارن نهایت عجز او بدانستند - و سفره پیش او آوردند * صاحب دعوت گفت -
 ای یار! زمانی توقف کن - که پرستارم نوبته پریان میسازند * درویش سر بر آورد
 و گفت -

بیت

نوبته در سفره من - گو - مباش! کوسنده را نان بهی نوبته است *

حکایت ۳۷

مردی گفت پیر را - چه کنم؟ که از خلق برحمت اندم از بسکه زیارت من همی آیند و اوقات مرا از تردید ایشان تشویش می باشد * گفت - هر چه درویشانند مر ایشان را وامی دده - و آنچه توانکرانند - از ایشان چیزی بخواه - نه دیگر گرد تو نگردند *

بیت

گر گدا پیشرو لشکر اسلام بود - کافر از بیم توئع برود تا در چین *

حکایت ۳۸

فقهایی بدرو را گفت - هیچ ازین سخنان رنگین مکنمندان در من اثر نمی کند - بحکم آنکه نمی بینم ایشان را کرداری موافق گفتاری *

مثبتی

شیرک دنیا بمردم آموزند - خویشتن سلیم و غله اندرزند *

حکایت ۴۲

یکی از صاحب‌دلان زور آزمایی را دید بهم بر آمده و در خشم شده و کف بر دهان آورده • پرسید - که او را چه حالست ؟ گفتند - فلان کس او را دشنام داده است • گفت - این فرمایند هزار من سنگ بر میدارد و طاعت یک منگونی نمی آرد !
قطعه

لائب سر بتجلی و دعوی مردی بگذار ! عاجز نفس فرمایم چه مردی چه زنی ؟
گرت از دست بر آید - دهنی شیرین کن • مردی آن نیست که مُشتی ازنی بردهنی •
قطعه

اگر خود بر درد پیشانی بیل - نه مردست آن که در روی مردمی نیست •
بسی آدم سیرشت از خاک دارد - اگر خاکی نباشد - آدمی نیست •

حکایت ۴۳

بر روی را پرسیدند از سیرتِ اخوان الصفا • گفت - کمینه آن که مراد خاطر یاران بر مصالح خود منقسم دارد • و حکما گفته اند - برادر که در بند خویشست - نه برادر نه خویشست •

بیت

همراه - گر شتاب کلد - همراه تو نیست • دل در کسی مبلد که دلبسته تو نیست •

بیت

چون نبود خویش را دیانت و تقوی - قطع رحم بهتر از مودتِ قریب •
یاد دارم که یکی از مدعیانِ دین بیت بر قول من اعتراض کرد و گفت - حق تعالی در کذاب مجید از قطعِ رحم نهی کرده است - و مودتِ ذو القربی امر فرموده - و آنچه تو می گوئی مُذْهِبِ آنست • گفتیم - غلط کردی - که مطابق قرآنست - وَ اَنْ جَاعِلَاتِ عَلٰی اَنْ تَشْرِكَ بِي مَا لَيْسَ لَكَ بِهِ عِلْمٌ فَلَا تُطِعْهُمَا •

بیت

هزار خویش که بیگانه از خدا باشد - فدای یکتا تو بیگانه ناشنا باشد •

باب دوم

قطعه

- مقالب - ای پارسا! روی از گلهکار - بخشایندگی در روی نظر کن
اگر من ناجوانمردم بگردار - تو بر من چون جوانمردان گذر کن *

حکایت ۴۰

- طائفه زندان بخلاف و انکار درویشان بدر آمدند و سخنان ناسزا گفتند و درویشی را بزدند
از بی طاقتی شکایت پیش پیر طریقت برد - که چلین حالتی بر من رفت * گفت -
ای فرزند! خرقة درویشان جامه ریاضت * هر که درین کسوت تحمل نمرادی نکند -
مدعی است - و خرقة بزوی حرام *

نقد

- در بی فراوان نشود تیره بسنگ - عارف که برنجد تَنگ آبست هنوز *

نقد

- گر گزندت رسد - تحمل کن - که بغیر از گداز پاک شوی *
ای برادر! چو عاقبت خاکست - خاک شو پیش از آن که خاک شوی *

حکایت ۴۱ منظومه

- این حکایت شنو - که در بغداد - رأیت و پرده از خلاف افتاد
رایت - از رنج ره و گرد رکاب - گفت با پرده از طریق عتاب -
من و تو هر دو خواجه تاشانیم - بنده بارگاه سلطانییم *
من ز خدمت نمی نه آمدم - گاه و بیگاه در سفر بودم *
تو نه رنج آزموده ز جوار - نه بیابان و راه و گرد و غبار *
قدم من بسی پیشترست - پس چرا قریبت تو پیشترست ؟
تو هم بندگانم روی - با کنیزان باسمن بویی *
من فتاده هندست شایگردان - بسفر پای بند و سرگردان *
گفت - من سر بر آستان دارم - نه - جو تو - سر بر آستان دارم *
هر که بیهوده گردن افرازد - خوبشتر را بگردن اندازد *
سعدی افتاده ایست آزاده - کس نباید بجلوت افتاده *

جو رخت مملکت بر بست خواهی - گدائی خوشترست از پادشاهی *
 ظاهر درویشان جامه زنده است و روی سُرده - و حقیقت آن دل زنده و نفس مُرده *
 قطعه

نه آن که بر سر دعوی نشیند از خلقی - و گر خلاف کنند او بجلالت بر خیزد -
 که گر ز کوه فرو غلطد آسیا سنگی - نه عارفست که از راه سنگ بر خیزد *
 طریق درویشان ذکرست و شکر و خدمت و طاعت و ایثار و فداست و توحید و توکل
 و تسلیم و تحمل * هر که بدین صفها موصوفست - بحقیقت درویشست - اگرچه در
 قیاست * اما هرزه گردی - بی‌نماری - هوا پرستی - هوس بازی - که روزها شب
 آورد در بند شهوت - و شبها روز کند در خواب غفلت - و بخورد هر چه در میان آید -
 و بگوید هر چه بر زبان زاید - زندیقتست - اگر چه در عیاست *

قطعه

ای دروخت برهنه از تقوی - کز برون جامه ریا داری !
 پرده خفت رنگ را بگذار تو که در خانه بوریا داری *

مثلی

دیدم گل تازه چند دسته بر گنبدی از گیاه بسته *
 گفتم - چه بود گیاه ناچیز تا در صف گل نشیند او نیز ؟
 بگریست گیاه و گفت - خاموش - صحبت نکند کرم فراموش *
 گر نیست جمال و رنگ و بوم - آخر نه گیاه باغ اریم ؟
 من بنده حضرت کریم - پرورده نعمت قدیم *
 گر نی هیزم و گر هیزمند - لطفست آمدیم از خداوند *
 با آن که بضاعتی ندارم - سرمایه طاعتی ندارم -
 او چاره کار بنده داند - چون هیچ وسیله‌ای نماند *
 رسم نیست که مالکان تحریر آزاد کنند بنده پیر *
 ای بار خدای عالم آری ! بر بنده پیر خود بخشای !
 سعدی ! ره کعبه رضا گیر ! ای مرد خدا - ره خدا گیر !
 بد بخت کسی که سر بقاید زمین در - که در پی دگر نیاید *

باب دوم

حکایت ۴۴ - منظومه

پیر مردی لطیف در بغداد دخترش را بگشش دوزی داد *
 مردش سنگدل چنان برگزید لب دختر - که خون ازو بچکید *
 پادادان پدر چنان دیدش - پیش داماد رفت و پرسیدش -
 گاهی فرمایید این چه دلدانست ؟ چند خانی لبش ؟ نه آندانست !
 بمنزاحت نگفتم این گفتار - هرل بگذار و جد ازو بر دار *
 خوی بد در طبیعتی که نشست - فرود تا بریز مرگ از دست *

حکایت ۴۵

نقیبه دختری داشت - بغایت زشت روی - بخت زن رسیده - و با وجود چهار و
 نعمت بسیار کسی بمناکت او رغبت نمی کرد *

بیت

زشت باشد دبیقی و دیبا - که بود تر عروسی تا زیبا *
 فی الحکم بحکم ضرورت یا ضروری عقد نکاحش بستند * آورده اند که در آن تاریخ
 حکیمی از سراندیب آمده بود - که دیده‌ای تا بیایان را روشن کردی * فقیده را گفتند -
 چشم داماد را چرا علاج نمی کنی ؟ گفت - می ترسم که بیضا شود و دختر مرا طلاق
 دهد *

مصراع

شوی زین زشت روی نابینا به *

حکایت ۴۶

پادشاهی بدیده استحقار در عائفه درویشان نظر کرد * یکی از آن میان پیراست
 دانست * گفت - ای ملک ! ما درین دنیا بجیش از تو کمتریم - و بعیش خوشتر -
 و بمرگ برابر - و در قیامت - انشا الله - بهتر *

ملذی

اگر کشور کشالی کامرانست - و مگر درویش حاجتمند ناتست -
 در آن حالت که خواهند این و آن مرد - نخواهند از جهان بیش از کفن برد *

باب سوم

در فضیلت قناعت

حکایت ۱

خواهنده مغربی در صفِ بزازان حلب میگفت - ای خداوندانِ نعمت! اگر شما اِضاف بودی و ما را قناعت - و رسمِ سَوَال از جهانِ برخاستی *

قطعه

ای قناعت! توانگرم گردان - که و رای تو هیچ نعمت نیست *

کُلْجِ صَبْرِ اِختیارِ لُتْمَانست * هرکرا صبر نیست حکمت نیست *

حکایت ۲

دو امیرزاده بودند در مصر * یکی عِلْمِ آموختی و دیگری مال آندوختی * این عِلْمُ عَمر شد و آن عَمرِ مِصْر * پس توانگر بچشم حقارت در فقیه نظر نبرد و گفت - من بسطنت رسیدم و تو همچنان در مسکننت بماندی * گفت - ای برادر! شکرِ نعمتِ باری تعالی مرا می باید گفتن - که میراثِ پیغمبران یافتم - یعنی عِلْم - و تو میراثِ قِرَعُون - یعنی مَلُکِ مِصْر *

مثلثی

من آن مورم - که در پایم بمالند - نه زنبورم - که از لیشم بذالند *

چگونه شکر این نعمت گذارم؟ که زورِ مردم آزاری ندارم *

حکایت ۳

درویشی را دیدم که در آتشِ فاقه میسوخت - و خِرَقه بر خِرَقه میدوخت - و تسکینی خاطرِ خود را میگفت

بیت

بنايِ حُشکِ قناعتِ کُنیم و جامهٔ دلی - که باری محبتِ خود به رِبارِ مَنّتِ خلق *

باب دوم

حکایت ۴۷

حکیمی را پرسیدند - که از شجاعت و سخاوت کدام فاضلترست ؟ گفت - هر کرا سخاوتست - بشجاعت حاجت نیست *

بیت

نیشدتست بر گور بهرام گور - که دست کرم به زبازوی زور *

گرفتیم عالم بهردی و زور - و لیکن نبردیم یا خود بگیر *

قطعه

نماید حاتم طائی - و لیلت تا باید - بماند نام بلندش به نیکوی مشهور *

زکوة مال بدر کن - که فضل زرا - چو یاشان ببرد - بیشتر دهد انگور *

بیت

خوردن برای زیستن و ذکر کردنست - تو معتقد که زیستن از بهر خوردنست *

حکایت ۶

دو درویش خراسانی در مُلُزَمَتِ صُحبتِ یکدیگر سیاحت کردند * یکی ضعیف بود - که روزه داشتی و بعد از دو شب اِطّار کردی - و دیگری قوی - که روزی سه بار خوردی * قصّاراً بر درِ شهری بَهْمَتِ جاسوسی گرفتار آمدند - و هر دورا حبس کردند و در زندان یکل بر آوردند * بعد از دو هفته معلوم شد که می گناه اند * در بکشاند - قوی را دیدند مُرده و ضعیف جان سلامت بُرده * درین عجب ماندند * حکیمی گفت - اگر برخلافِ آن بودی - عجب بودی - زیرا که این بسیرِ خور بود - طاقتِ بی نواهی نیاورد و سختیِ هلاک شد - و آن دیگر خویشش دار بود - بر عادتِ خود صبرِی کرد و سلامت ماند *

قطعه

چو کم خوردن طبیعت شد کسی را - چو سختی پیشش آید - سهل گیرد *
و گر تن پرورست اندر فراخی - چو تنگی بپند - از سختی بعیرد *

بیت

تَوَرَّ شِکَمِ دَمِ بَدَمِ قَاتِلِینِ مَضِیْبِتِ بُوَدِ رُوزِ نَا یَاقَتِینِ *

حکایت ۷

یکی از حکما پسر را نهی کردی از خوردن بسیار - که سیری شخص را رنجور کند * گفت - ای پدر! گرسنگی مردم را بکشد * نشنیده؟ که ظریفان گفته اند - که بسیری مُردن به که بگرسنگی جان سپردن * پدر گفت - اندازو نگهدار * قَوْلُ نَعَالِی - کُلُوا وَ اشْرَبُوا وَ لَا تُسْرِفُوا *

بیت

نه چندان بخور که دهانت بر آید - نه چندان که از ضعف جانت بر آید *

باب سوم

کسی گفتش - چه نشینی ؟ که فلان در این شهر طبعی کریم دارد و کریمی معیم -
مدان بخدست آزادگان بسته است و بر در دلبها نیسته - اگر بر صورت حالت چنانکه
هست وقت باید - یاسی خاطر عزت را میّت دارد و غنیمت شمارد * گفت -
خاموش - که در گرسنگی بودن به که حاجت پیش کسی بودن *

قطعه

هم رُقمه دُوختن به و الزام کُنْجِ صبر - کریمِ جامه رُقمه بر خواجگان نوشت *
حق - که با عقوبت دوزخ برافروست رفتن بپای مردی همسایه در بهشت *

حکایت ۴

یکی از ملوک عجم طبیبی حادق بخدست مُصطفی (علی الله علیه و سلم) فرستاد *
سالی در دیار عرب بود - کسی بتجربتی پیش او نیامد و مُعالجیتی نخواست * روزی
پیش پیغمبر (علی الله علیه و سلم) آمد و گله کرد - که مرا برای مُعالجت اصحاب
فرستاده اند و کسی در این مُدت التّفانی نکرد - تا خدمتی - که بر این بلده مُعین
است - بجای آورد * رسول صلعم فرمود - که این طاکفرا طریقی است - که تا ایشان را
گرسنگی غالب نشود - چیزی نخورند - و هنوز اشتهای باقی بود - که دست از طعام
بدارند * حکیم گفت - موجب تندرستی همیست * زمین خدمت ببوسید و
برفت *

مثنوی

سخن آنکه کُند حکیم آغاز - یا سر انگشت سوی لُقمه دراز -
که ز ناگفتش خلل زاید - یا ز تاخوردنش بجان آید -
لاحرم حکمتش بود گفتار - خوردنش تندرستی آرد بار *

حکایت ۵

سیرت اَرشدیر بابکان آمده است - که حکیم عرب را پرسید - که روزی چه مقدار
باید خورد ؟ گفت - صد درم سنگت کفایت کند * گفت - این مقدار چه وقت
بیم گفت - هَذَا الْمِقْدَارُ بِحِمْلِكَ وَمَا رَأَى عَلَيَّ ذَلِكَ فَأَنْتَ حَامِلُهُ - یعنی -
این قدر برای دارد - و هر چه بر این زیاده کنی تو حَمَالِ آنی *

حکما گفته اند - اگر آب حیات فروشد - فی المثل - بآب روی - دانا بخرد - که مُردن بعلت به از زنده گانی بدلت *

بیت

اگر حفظل خوری از دستِ خوشحوی - به از شیرینی از دستِ توش روی *

حکایت ۱۱

یکی از علما خورنده بسیار داشت و کفایتِ اندک * با یکی از بزرگان - که حُسنِ ظنِ بلیغ در حق او داشت - حالِ خود بگفت * روی از توقعِ او درهم کشیده - و تعرضِ سؤال از اهلِ ادب در نظرش قبیح آمد *

قطعه

ریخت روی توش کرده پیش یارِ عزیز مَرَو - که عیشِ بُرو نیز نلج گردانی *
 حاجتی که روی تازه رو و خندان باش - فرو نه بندد کاری کُشاده بدیشانی *
 آورده اند - که در وظیفه او زیادت کرد و از ارادت کم * پس از چند روز چون بر قرارِ مہودش لدید - گفت -

بیت

یَسَّ الْعَطَائِمُ حِينَ الْقَلِّ يَكْسِبُهَا - الْقَدْرُ مُنْصَبًا وَالْقَدْرُ مَحْفُوضٌ *

بیت

نام افزود و آبِ روبم گاست * بی نَدائی به از مذلّت خواست *

حکایت ۱۲

درویشی را ضرورتی پیش آمد * کسی گفتش - فلان نعمتی بی قیاس دارد - اگر بر حاجت تو توقف یابد - همانا که در قضای آن توقف روا ندارد * گفت - من ابرا نمی دانم * گفت - مکت رهبری کنم * دستش گرفت و بمنزلِ آن شخص در آورد * درویش یکی را دید لب فرو بسته - و آبرو بهم کشیده - و تَنَد و ترش نشسته * بر گشت و سخن نگفت * یکی گفتش ؟ چه گفتی - و چه کردی ؟ گفت - عطای او ببقای او بخشادم *

باب سوم

قطعه

با آن که در وجود طعامست حظ نفس - رنج آورد طعام که بیش از قدر بود *
گر گلشکر خوری بتکلف - زبان بود - در نان خشک دیر خوری - گلشکر بود *

حکایت ۸

رنجوری را گفتند - که دلت چه میخواهد؟ گفت - آنکه دلم چیزی نخواهد *

بیت

معهده چو پرگشت و درون درد خاست - سود ندارد همه اسباب راست *

حکایت ۹

بقای را درمی چند بر صوفیان گرد آمده بود * هر روز مطالبه کردی و سخنهای باخسوست
گفتی * اصحاب از تعذرت او خسته خاطر همی بودند - و جز تحمل چاره
نبود * صاحب دلی بشنید - بخندید * گفت - نفس را وعده دادن بطعام آسانتر
ست تا بقال را بدرم *

قطعه

تربت احسان و خواجه اولیقر کا حتمال جفای برآیدان *
بتمنای گوشت مگردن بد که تقاضای زشت قصایان *

حکایت ۱۰

جوانمردی را در جنگ قاتل جراحی هلاکت رسید * کسی گفتش - فلان بازرگان نوشدار
دارد - اگر بخوای - باشد که قدری بدهد * و گویند که آن بازرگان به بخل چنان معروف
بود که حاتم طائی بسوا *

بیت

گر بجای نانش اندر سفره بودی آفتاب - تا قیامت روز روشن کس ندیدی در جهان *
جوانمرد گفت - نوشدارو از وی نخواهم - که بدهد یا ندهد - اگر دهد - مفقعت کند و
نکند * باری خوانستن ازو گشوده است *

بیت

هر چه از دودان معقت خواستی - در فن افزودی و از جان گاستی *

حکایت ۱۴

حاتم صفا را گفتند .. از خود بزرگِ حُمت تر در جهان کسی دیده؟ گفت - بلی - روزی چهل شُقر قُریان کرده بودم و اُمرايِ تور را طلب نموده - ناگاه بحاجتي بگوشه صحرا رفتم - خر نشي را دیدم بشته خار فراهم آورده - گفتم - بی‌هماني، حاتم چرا نَرَدِي؟ که خلقي بر سماغ او گرد آمده اند * گفت -

بیت

هر که دن از عملِ خوش خورَد - مِثَّتِ حاتمِ طائي کَبُورَد *
مردِ آوا بهشت و حوائِتمِ دِي بَرَوَر از خود دیدم *

حکایت ۱۵

موسى (عليه السلام) درویشي را دید که از برهنگي بزرگ اندر شده * گفت - ای موسی! دُعا کن تا حق تعالی مرا کفاني دهد * موسی دعا کرد و برکت * پس از چند کافي دیدش گرفتار و خلقي بر او گرد آمده * گفت - این را چه حالتست؟ گفتند - خمر خورده است و عریده کرده و یکی را کُشته - اکنون قصاص فرموده اند * شعر گریه می‌سکین - اگر برداشتی - تخم کُنْجَشک از جهان برداشتی *

شعر

عاجز - باشد که دستِ قدرت یابد - بر خیزد و دستِ عاجزان بر نابد *
موسى (عليه السلام) بحکمت جهان آفرین اقرار کرد و از تجاسرِ خویش استغفار * قَالَ اللَّهُ تَعَالَى - وَلَوْ يَسْتَ اللَّهُ الرَّزْقَ لِعِبَادِهِ لَيَغْوَى فِي الْأَرْضِ *

شعر

مَاذَا أَخَاضَكَ يَا مَعْرُورُ! لِي الْحَظِيرُ - حَتَّى هَلَكْتَ؟ فَلَيْتَ الدُّمْلُ لَمْ تَنْظُرْ!

نظم

بِفله - چو جاه آمد و سیم و زرش - سبیلی خواهد بحقیقت سرش *
آن نه شنیدی که حکیمی چه گفت؟ مُرر همان به که نباشد پرش *

باب سوم

قطعه

- مهر حاجت بزدلیک قرش روی - که از خوبی بدش فرسوده گردی •
اگر گویی - ضم دل با کسی گوی - که از رویش بلند آسوده گردی •

حکایت ۱۳

سالی در اسکندریه خشک سالی پدید آمد - چنانکه غلای طاقیت درویشان از دست رفته بود - و درهائی آسمان بر زمین بسته - و فریاد اهل زمین بآسمان در پیوسته •

قطعه

- نماید جانور از وحش و طایر و ماهی و مور - که بر فلک نشد از نا مرادش آفتابش •
عجب که دود دل خلق جمع می نشود - که ابر گردد و سیلاب دیده بارانش •
در چنین سالی مُخَنَّتِی (دور از دوستان! که سخن در وصف او گفتن قریب نیست - خاصه در حضرت بزرگان - و بطریق اِعمال از آن در گذشتن هم نشاید که طائفه بر عجز گوینده حمل کنند • برین دو بیت اِختصار کردم •

قطعه

- تقری گر گشت مُخَنَّتِ را - تقریر عوض نباید گشت •
چند باشد چو جِسَر بغدادش - آب در زیر و آسمی بر پشت ؟
اندکی دلیل بسیاری بود و مشتاق نمونه خرواری (*) چنین شخصی - که طرفی از نعمت او شنیدی - در آن سال نعمت بیکران داشت - تنگدستتر از زر و سیم دادی •
مسافران سفر نهاده • گروهی درویشان - که از جور فانه بجان آمده بودند - آهلیت دعوت او کردند و بمن مشاورت آوردند - سر از موافقت ایشان باز زدیم و گفتیم -

قطعه

- تخورده شهر نیم خورده سگ و در بستی بمیره اندر غار •
نی به بیچارگی و گرسنگی بند - و دست پدیش سِفله مدار •
گرفردون شود بنعمت و جاه - بی فلرا بهیچ کس شمار •
پرنیان و نسیم بر نا اهل لاجورد و طلاست بر دیوار •

حکایت ۱۸

هرگز از جورِ زمانِ نفالیده بودم - و از گردشِ آسمانِ رویِ در هم نکشیده - مگر وقتی که
 یادم برهنه بود و استطاعتِ پایِ بوسیِ نداشتم * بجایِ کونه در آمدم دلتنگ - یکی را
 دیدم که پایِ نداشت - شکرِ نعمتِ حقِ بجایِ آوردم و بر پیِ کفشی صبر کردم *

قطعه

مُرغِ پروانِ بچشمِ مردمِ سیرِ کعبه از برکتِ تَره برخواست -
 و آنکه را دستگاه و قدرت نیست - شلغم بخفت مرغِ پرواست *

حکایت ۱۹

یکی از ملوک با تقي چند از خاشان در شکارگهی بوسطان از شهر دور افتاد * شب
 در آمد - از دور دهی دیدند و بران و خانه دهقانی در آن * ملک گفت - شب
 آنجا رویم تا رحمتِ سرما کعبه باشد * یکی از ورزا گفت - تقي قدرِ بلند پادشاه نباشد
 بخانه دهقانی رکبت التجا کردن - همین جای خیمه زنیم و آتش بر فروزیم * دهقانرا
 خبر شد - ما حضری ترتیب کرد - و پیشِ سلطان حاضر آورد - و زمینِ خدمت
 ببوسید و گفت - قدرِ بلندِ سلطان بفرول کردن در خانه دهقان نازل نشدی - و لیکن
 نخواستند تا قدرِ دهقان بلند شود * ملک را سخی او مطبوع آمد - شبانگاه بمنزل او
 فرول کرد * دهقان خدمتِ پسندیده کرد * پادشاهان ملک باو خلعت و نعمت داد *
 تلیدم که قدمی چند در رکابِ سلطان میرفت و میگفت -

قطعه

قدر و شوکتِ سلطان نکشت چیزی کم - از اللغات بمعمان سرایِ دهقانی -
 کلاه گوشه دهقان بافتاب رسید - که سایه بر سرش نکند خون تو سلطانی *

حکایت ۲۰

کدایی را حکایت گفتند - که نعمتِ وافر اندوخته بود * یکی از پادشاهان گفتش - می
 نماید که مالی بیکران داری - به برخی از آن ما را دستگیری کن - که موعی بیش آمده
 است - چون ارتفاع برسد وفا کرده شود * گفت - ای خداوندِ ربِ زمین! تقي قدر

باب سوم

حکمت

پدر را عسل بسیار است - اما پسر گرمی دار است *

بیت

آن کس که توانگرت نعیگردداند - او مصلحت تو از تو به میداند *

حکایت ۱۶

اعرابی را دیدم - در حلقهٔ جوهریان بصره حکایت می‌کرد - که وقتی در بیابانی راه می‌گم کرده بودم و از زان با من چیزی نمانده - دل بر جلاک نهادم * ناگاه قیس - سلم بر اثر مرورید - که هرگز آن ذوق و شادی فراموش نکردم - که پنداشتم که گندم برداشت بارز است - و باز - آن تلخی و ناامیدی - چون معلوم کردم که مرورید است *

قطعه

در بیابان خشک و رنگِ روان / تشنه در دهان چه در چه صدف *

مرک بی توشه - کافران از پای - در گم‌بند از چه زر چه خرف *

حکایت ۱۷

یکی از عرب در بیابان از غایت تشنگی می‌گفت -

شعر

يَا لَيْتَ قَبْلَ مَلَيْتِي - يَوْمًا أَقُوْزَ بِمَلَيْتِي -
نَسِرَ نَظْمَ رَبِّي - فَنَظَّلَ امْرَأَةً قَرِيْبِي *

همچنین در قاع بسیط مستقری راه می‌گم کرده - و قوت و قوتش بآخر آمده - و درمی چند بر میل داشت * بسیار بگردید - راه بجایی نبرد و بسختی هلاک شد * طالع رسیدند - درمهارا دیدند پیش رویش نهاده و بر حالت نیشته -

قطعه

گر شمع زر جعفری دارد - مرک بی توشه بر نگیرد کام *

در بیابان فقیر گرسنه را / شلغم بخفته به ز نقرهٔ خدام *

نظم

آن شنیدستی که وقتی تاجری در بیابانی بیفتاد از ستور -
گفت - چشم تفت دنیا دارا یا قناعت پر کند یا خالت گیر *

حکایت ۴۲

مالداري را شنیدم که به بخل چنان معروف بود که حاتم طائي بسج * ظاهر حالش بلعمت
دنیا آراسته - و خست نفس در نهانش همچنان مُتَعَمِّکَن نایبانی که نای را بجای از دست
نداده - و گریه او هر روز را یلقه نلواختی - و سگ اصحاب کَهف را استخوانی نپیداختی *
فی الجملة کسی خانه او را ندیدی در کُشاده - و سفره او را سر کُشاده *

بیت

درویش بجز بوی طعمش نشمیدی - مرغ از پس نان خوردن او ریزه نجیدی *
شنیدم که بدریای مغرب راه مصر بر گرفته بود و خیال فرعونى در سر نهاده * بدی
مُخَالِف کردن کشتی بر آمد - و دریا در جوش آمد * حَتَّى إِذَا أَدْرَكَ الْفَرَقَ -

بیت

با طبع ملایم چه کند دل که نسازد ؟ شرطه همه وقتی نبود لایق کشتی -
دست دعا بر آورد و فریاد می فالده کردن گرفت - فَإِذَا رَكِبُوا فِي الْفُلِّ دَعَا اللَّهَ
مُخْلِصِينَ لَهُ الدِّينَ *

بیت

دست تصرع چه شود بنده مُحْتَاج را ؟ وقت دعا بر خدا و وقت کرم در بن *

تضعه

از زر و سیم راحتی برسان - خوشتن هم تعقی می گیر *
و آنکه این خانه از تو خواهد ماند - خشتی از سیم و خشتی از زر گیر *
آورده اند که در مصر اقارب درویش داشت * بعد از هلاک او بقیعت مال او توانگر
شدند و جامه های کهنه بمرگ او بدریدند - و خرو دمیاطی ببریدند * هم در آن هفته
یکی را دیدم از ایشان بر یک باقی روان و غلامی در پی دوان * با خود گفتم -

بزرگاری نباشد دست بهال چون من گدای آلوده کردن - که جو جو بگدائی فراهم آورده ام * گفت - غمی نیست - که بدتار میدهم - الْحَبِيدَاتُ لِلْحَبِيدِينَ *

بیت

قَالُوا حَجَّيْنِ الْكَلْسَ لَيْسَ بِطَاهِرٍ قُلْنَا نَسْتَبِدُّ بِشَقْوَى الْمَبْرُورِ *

بیت

گر آب چاه نصرائی نه پاکست - جهود مرده میشوی - چه بالکست ؟
شدیدم که سراز قومان ملک باززد و حجت پیش گرفت و شوخ چشمی نمود *
ملک فرمود تا مضمون خطاب را بر جر و توبیخ از وی مستخلص کردند *

ملفوظی

بطانمت چو بر نپاید کار - سر بقی خرمی کشد ناچار *
هر که بر خویشی نبخشاید - گر نبخشد کسی بود شاید *

حکایت ۲۱

بزرگانی را دیدم که صد و پنجاه شتر بار داشت و چهل بنده خدمتکار * شبی در جزیره کیش مرا بحجرت خویش برد و همه شب نیازمید از سخنهای پریشان گفتن - که فلان انبارم بترکستانست - و فلان بضاعت بهندوستان - و این قدامت فلان زمینست - و فلان مال را فلان کس زمین * گاه گفتم که خاطر اسکندریه دارم - که هواش خوشست - و باز گفتم - نی - دریای مغرب مشوشست * سعدیا - سفری دیگر در پیشست *
گر آن کرده شود - بقیعت عمر بکوشه پیشینم * گفتم - آن کدام سفرست ؟ گفت - گوگرد یارمی بچین خواهم بردن - که شدید قیمت عظیم دارم - و از آنجا کاسه چینی بزم بزم - و دیبای رومی بپند - و بولاد هندو بطلب - و آبکینه حللی به یمن - و برد یعانی بیارس - از آن پس ترک سفر کنم و بدگانی نشینم * جلدانی ازین مداخلولیا فرود گفتم که بیش طاقت گفتش ندارد * گفت - ای سعدی ! تو هم سخنی بگوی ترا آنها که دیدی و شنیدی * گفتم -

حکایت ۲۵

بلمی را دیدم خلعتی نمین در بر و مرکبی قاری در زیر و قصی مصری بر سر * کسی
گفت - سعدی ! چگونه می بینی این دیدنی معلّم بر این حیوان لا یعلّم ؟ گفتم -
خطی زشتست که بکّی زر نوشتست *

شعر

قَدْ شَابهَ بِالْوَرَى جِمَارٌ عَجَلًا جَسَدًا لَمْ يَخُورْ *

قطعه

بالمی نتوان گفت ماند این حیوان - مگر ذراعه و دستار و نقش بیرونش
بگرد در همه اسبابِ مِلّتِ حسنی او - که هیچ چیز نیایی حلالِ جرّ خونش *

قطعه

شریف - اگر مُتَضَعِّفْ شود - خیال مبدد که پایگاه بلندش ضعیف خواهد شد *
در آستانهٔ سیمین بهیچ زر گویند - کمان مبر که بهودی شریف خواهد شد *

حکایت ۲۶

دزدی گدای را گفت - شرم نداری که از برای جوی سیم دست پدش هر لایم دراز
میکنی ؟ گفت -

بیت

دستِ دراز از یی بک حبهٔ سیم به که بُرند بدانگی دو نیم *

حکایت ۲۷

مشت زری را حکایت کنند - که از دهرِ مُخَالَفِ بغیان آمده بود - و از خلقِ فواج و
دستِ تنگ بجان رسیده * شکایت پدش پدر بُرد و اِجازت خواست که عزم
سفر دارم - مگر بقوّتِ بازو کاسی فرا چنگ آورم *

بیت

فضل و هنر ضائعست تا نماند - شود بر آتش نهند و مشک بسایند *
پدر گفت - ای پسر ! خیالِ مُحال از سر پدر کن - و پای قناعت در دامنِ سلامت
کش - که بزرگان گفته اند - تولدت نه بکوشیدندست - چارهٔ آن کم جوشیدندست *

باب سوم

قطعه

و - که گر مُرده باز گردیدی بمیان قبیله و بیوتد -
 رن میراث سخت تر بودی وارثانرا ز مرگت خوشاوند *
 بسابقه معرفتی که در میان ما بود آستینش گرفتم و گفتم -

بیت

بخور - ای نیک سیرت سَره مرد ! کان نگوین بخت کرد کرد و نخورد *

حکایت ۲۳

مردی ضعیف را ماهی قوی در دام افتاد * طاعت صیبا آن نداشت - ماهی برو
 غالب آمد و دام از دستش در رُبود و برفت * متکبر شد و گفت -

قطعه

شد غلّی که آب جو آرد - آب جو آمد و غلّی ببرد *
 دام هر بار ماهی آوردی - ماهی این باز رفت و دام ببرد *
 دیگر صیادان دریغ خوردند و ملامتش کردند - که چنین صیدی در دامت افتاد و
 نترانستی نگاه داشتن ! گفت - ای برادران ! چه توان کرد ؟ مرا روزی نبود و ماهی را
 همچنان روزی مانده بود - و حکما گفته اند - صیاد بی روزی در دجله ماهی نگذرد -
 و ماهی بی اجل بر خشکی نمیرد *

بیت

صیاد نه هزار شکاری ببرد - باشد که یکی روز پلنگش ببرد *

حکایت ۲۴

دست و پا بُرده هزار پایی را بُگشت * صاحب دلی برو بگذشت و گفت - سُبْحان الله !
 آنکه با هزار پای که داشت - چون اجلش فرا رسید - از بی دست و پای منواتست
 گریخت *

مثنوی

چو آید ز بی دشمن جان سقان - به بلند اجل پای مرد دوان *
 در آن دم که دشمن پیاپی رسید - کمان گیتی نباید دشید *

سوم - خوبرومی - که درون صاحب‌دلان بمُحَالِطَتِ او مایل کند - که بزرگان گفته اند -
 که اندکی جمال به از بسیاری مال و روی زیبا مرهم دل‌هایی خسته است و کلید در‌هایی
 بسته - ۳ جرم صحبتش را غنیمت شمارند و خدمتش را مُتّ دانند *

قطعه

شاهد آنجا که رُودِ عِزّت و حُرمت ببند - در برانند بپه‌ش پدر و مادر خویش *
 پسر طاووس در آوازی مصاحف دیدم - گفتم - این منزلت از قدر تو می‌بینم بیش *
 گفت - خاموش! هر آن کس که جمالی دارد - هر کجا یابی نهد دست بداندش بیش *

نظم

چون در پسر موافقت و دلبری بود - اندیشه نیست گر پدر از وی بری بود *
 او گوشه‌ست * گو - صدف اندر میان مبلش ! در تقسیم را همه کس مشتري بود *
 چهارم - خوش آوازی - که به حنجره داودی آب از جریان و مرغ از طیران باز دارند *
 پس بوسیلت این فضیلت دل مردمان صید کند - و ارباب معنی بمُنادست او
 رغبت نمایند *

شعر

و سَمِعِي إِلَيَّ حُسْنِ الْأَغَانِي - مَنْ ذَا الَّذِي جَسَّ الْمَدَانِي *

قطعه

چه خوش باشد آواز نرم و حزین بگوش حریفان مست صبح *
 به از روی زیباست آواز خوش - که آن حَظِّ نَفْسِ ست و این قُوتِ روح *
 پنجم - پیشمیری - که بسعی بازو تعافی حاصل کند - تا آب رویش از بهر لال و خخته
 نشود - که خردمندان گفته اند -

قطعه

گر بغریبی رود از شهر خوش - سختی و محنت نبرد یازد دوز *
 در بخراپي فتنه از مملکت - گرسنه خُشید مِلَلِ نیم روز *
 چنین محققا که بیان کردم در سفر موجب جمعیتِ خاطرت و داعیه طیب

باب سوم

بیت

کس نتواند گرفت دامن دولت بزور - کوشش می فائده است و سعه بر اثری کبر *

بیت

اگر بهر سر مویست دو صد هنر باشد - هنر بکار نیاید چو بخت بد باشد *

بیت

چه کند زورمند و ازین بخت ؟ یازوی بخت به که یازوی سبقت *
 بسر گفت - ای پدر ! فوائد سفر بسیارست - و فوائد آن بدشمار - از ثروت خاطر و
 جرّ منافع و دیدن عجایب و شنیدن غرائب و تفرّج بلدان و مجاورت خلق و تحصیل
 جاه و علم و ادب و مزید مال و مکنّت و معرفت یاران و تجرّبت روزگاران - چندی
 سالکان طریقت گفته اند -

قطعه

تا بدوگان خانه در گسروی هرگز - ای خلم ! آدمی بشوی *
 برو - اندر جهان تفرّج کن - پیش از آن روز که جهان یروی *
 پدر گفت - ای پسر ! مذایع سفر - برین نمط که گفتی - بسیارست - لیکن مستم یفح
 طائفه راست - نخستین بازگانی - که با وجود نعمت و مکنّت و غلمان و کدیزبان
 دلاویز و شاگردان چابک و نیز هر روز بشهری و هر شب بمقامی و هر دم بتفرّجگاهی از
 نعیم دنیا متمتع شود *

قطعه

مطمئن بکوه و دشت و بیابان غریب نیست - هر جا که رفت خیمه زد و خوابگاه ساخت *
 و آنرا که بر مزار جهان نیست دسترس - در زاد بوم خویش غریبست و ناشناخت *
 دوم - عالمی - که بمناطق شیرین و کلم نمکین و قوت فصاحت و مایه بلاغت هر جا
 که رود بخدمتش اقدام نماید - و هر جا که نشیند اکرام کنند *

قطعه

وجود مردم دانا میل زرو طلست - که هر جا که رود قدر و قیمتش دانند *
 بزرگ زاده نادان بشهر آ مآند - که در دیار غربتش بهیچ نساقند *

زبانِ قفا بر کشود * چندانکه زاری کرد یاری نکردند * مَلِّح بی مروت ازو بخندد بر
گردید و گفت -
شعر

بی زر نتوانی که کنی بر کس زور - گر زر داری - بزور محتاج نه *
شعر

زر نداری - نتوان رفت بزور از دریا * زور ده مرد چه باشد؟ زریک مرد بدار *
جوانرا دل از طعمهٔ مَلِّح بهم بر آمد * خواست ازو انتقام کشد * کشتی رفته بود * آواز
داد - که اگر بدین جامه که پوشیده ام قناعت میکنی دریغ نیست * مَلِّح طمع در
جامه کرد و کشتی باز گردانید *

بیت

بدوزخ شمرده دیدهٔ هوشمند * در آرد طمع مرغ و ماهی ببند *
چندانکه دست جوان بریش و گردبانِ مَلِّح رسید او را بخود در کشید و بی محابا فرو
گرفت * یارانش از کشتی بدر آمدند که بشتی کنند * درشتی دیدند - پشت
بگردانیدند * جز این چاره ندانستند که بمصاحبت گرانند و باجرت مسامحت نمایند *

مثنوی

چو بخواش بینی - تحمل بدار - که سهلی به بغداد در کار زار *
لطفات کن آنجا که بیلی سئیر - نبرد قبر نومرا تیغ نیز *
شیرین زبانی و لطف و خوشی توانی که بیلی بموئی کشتی *
بعضی ماضی در قدمش افتادند - و بوسهٔ جلد بفتاق بر سر و چشمش دادند - و بکشتی
در آوردند - و روان شدند * تا برسیدند بستونی که از عمارت یونان در آب ایستاده
بود - مَلِّح گفت - کشتی را خللی هست - یکی از شما - که زور آور فر باشد - بدین ستون
بر رود و خطام کشتی بگیرد - تا از عمارت عبور کنیم * جوان بغرور دلاوری که در سر
داشت از خصم دل آزرده نیندیشید - و قول حکما را کار نیست که گفته اند - هر
کرا رنجی رسانیدی - اگر در عقبِ آن صد راحت رسانی - از یادش آن یلک رنج
ایمن مباش - که پیکان - اگرچه از جراحت بدر آید - آزارِ آن در دل معاند *

باب سوم

عیش - و آنکه ازین جمعه بی بهره است - بخیالِ باطل در جهان برون و دیگر کش
نام و نشان نبرد و نشنود *

قطعه

هر آنکه گردشِ گیتی بکین او برخاست - بغیرِ مصلحتش رهبری کند ایام *
کسبوتی که دگر آشیان نخواهد دید - قضا همی بردش تا بسوی دانه و دام *
یسر گفت - ای پدر! قول حکما را چه گونه مخالفت کنم؟ که گفته اند - رزق - اگرچه
مقسومست - اما باسبابِ حصولِ آن تعلق شرطست - و بلا - اگرچه مقدورست - از ابوابِ
تُخولِ آن خذر واجب

قطعه

رزق هر چند بی گمان برسد - شرطِ عقلست جُستن از درها *
گرچه کسی بی اجل نخواهد مُرد - تو مَسرو در دهانِ اژدها *
درین صورت که منم یا پیلِ دمان بزنم و یا شیرِ زبانِ پانجه در افکنم - پس مصلحت
آنست که سفر کنم - که ازین پیش طاقتِ بی نوالی نمی آرم *

قطعه

چون مرد بر فُدا ز جای و مقام خویش - دیگر چه غم خورد؟ همه آذوقِ جای اوست *
هر شب توانگری بسالی همی رود - درویش هر کجا که شب آمد سرای اوست *
مرد خدا به مشرق و مغرب غریب نیست - هر جا که میرود همه ملکِ خدای اوست *
این بگفت و پدر را وداع کرد و همت خواست و روان شد و باخویشی همی گفت -

بیت

هُلُور - چو بختش نباشد یکام - بخیالی رود کش ندانند نام *

تا برسید بکنارِ آبی که سنگ از صلابت او بر سنگ همی آمد - و خروشش بفرسنگ
همی رفت *

بیت

سهمگین آبی که مرغابی درو ایمن نبود - کمترین موجِ آسیاست از کفارش در رود *
گروهی مردمان را دید هر یک بقرآن در معبر نشسته * جوانرا دستِ عطا بسته بود *

دزدان - چنان که حکایت کنند - که اعرابی را درمی چند گرد آمده بود - بشب از تشویش دزدان تنها در خانه خوابش نمیرد * یکی را از دوستان پیش خود خواند - تا وحشت تنهایی بدیدار او مُنصرف کند * شبی چند در صحبت او بود * چندان که بر درمهای و قوف یافت - بتمامی برد و سفر کرد * بامدادان بدیدندش غریبان و گریان * کسی گفتش - حال چیست ؟ مگر آن درمهای ترا دزد برد ؟ گفت - لا و الله - بدرقه برد *

قطعه

هرگز اینم ز یار نه نشستم - تا بدانستم آنچه خصلت اوست *

زخم دندان دشمنی بترست - که نماید بچشم مردم دوست *

یاران ! چه دانید که این هم از جمله دزدان باشد - و بعلیاری در میان ما تعبیه شده ؟

تا هنگام فرصت یارنرا خبر کند * مصلحت آن می بینم که مرا را خفته بگذاریم و رخت برداریم * کاروانیانرا تدبیر پیر استوار آمد و مهابتی از مشت زن در دل گرفتند - رخت برداشتند و جوانرا خفته بگذاشتند * آنکه خبر یافت که آفتاب بر کفش تافت *

سر بر آورد - کاروانیانرا ندید * بی چاره بسی بگردید و راه بجایی ندانست * نشله و گزسته و بی ثواب روی بر خاک و دل بر هلاک نهاده میگفت -

بیت

مَنْ ذَا يُحَدِّثُنِي وَ مَرَّ الْعَيْسُ - مَا لِلْغَرِيبِ سِوَى الْغَرِيبِ أُنَيْسُ *

بیت

در شقی کند با غریبان کسی - که تا بوده باشد بغریب بسی *

مسکین درین سخن بود که پسر پادشاهی بصید از لشکریان دور افتاده و بر بالای سرش ایستاده * این سخن بشنید و در هیأتش همی نگرست - دید صورت ظفرش پاکیزه و سیرت حاش پیرشان * پرسید - که از کجایی ؟ و بدین جایکه چه گونه افتادی ؟

برخی از آنچه بر سر او رفته بود اعادت کرد * ملکت زاده را بر حالت قنای او رحمت آمد - خلعت و نعمت داد - و معتمدی با وی فرستاد تا بشهر خویش آمد * پدر بدیدن او شادمانی کرد و بر سلطنت حاش شکر گذارد * شبانگاه از آنچه بر سر او گذشته

باب سوم

بیت

چه خوش گفت یکتاش یا خیلقتاش ! جو دشمن خراشیدی ایمن مباش *

قطعه

مشو ایمن - که تنگ دل گردی چون ز دستت دلی بفتد آید *

سنگ بر باره حصار مزن - که بُود کز حصار سنگ آید *

چندانکه مقود کشتی بر ساعد پیچید و بر بالی ستون رفت - ملج ارم از کفش در گساید و کشتی براند * بیکاره سحر نماید * روزی دو بلا و محنت کشید * روز سوم خوابش گریبان گرفت و در آتش انداخت * بعد از شبانروزی دیگر بر گذار افتاد - از حیانتش رمقی مانده بود - برگ درختان خوردن گرفت و بپنج گیاهان بر آوردن * تا اندک مایه قوت یافت - سر در بیاوان نهاد و همیرفت تا از تشنگی بی طاقت شد * بسر چاهی رسید * قومی بر او گرد آمده بودند و شربت آبی به بشیری همی آشنامیدند * جوان را چیزی نبود - چندانکه طلب کرد و بیچارگی نمود رحمت نیاوردند * دست تعدی دراز کرد - میسر نشد * قتی چندرا فرو گرفت - مردان غلبه کردند و بی محابا زدند - مجروح شد *

قطعه

پشه جو پر شد بنزد پیلرا با همه مردی و صلابت که اوست *

مورچگان را جو بود اتقاق - شیر زبان را بدوانند پوست *

بحکم ضرورت در پی کاروانی افتاد و برفت * شبانگاه برسیدند بمقامی که از دردان بر خطر بود * کاروانیان را دید لریه بر اندام افتاد و دل بر هلاک نهاده * گفت - اندیشه مدارید - که درین میان یکی بمم که تنها پیکه مرد را جواب دم - و دیگر جوانان هم یاری کنند * کاروانیانرا بلب او دل قوی گشت - و بصحبتش شادمانی کردند - و براد و آتش دستگیری واجب داشتند * جوان را آتش معده بالا گرفته بود - و غفلت طاقت از دست رفته * لقمه جغد از سر اشتها تناول کرد و دمی چند آب در پی آشنید - تا دیر درویش بیارامید و خوابش در نبود و بخت * پیر مردی جهان دیده در کاروان بود * گفت - ای یاران ! من ازین بدرقه شما اندیشاتم بوش از آن که از

تا انگشتری را بر گنبدِ غصه نصب کردند - تا هر که تیر از حلقه انگشتری بگذراند -
 خاتم وی را باشد - اتفاقاً چهار صد حکم انداز در خدمتِ ملک بودند - دیدند خنلد -
 جمله خطا کردند - مگر کودکی که بر بامِ ریاضی بازارچه تیر هر طرف همی انداخت -
 بادِ صبا تیرِ او را از حلقه انگشتری گذرانید - خلعت و نعمت یافت - و خاتمِ یوی
 ارزانی داشتند - آورده اند که پسر تیر و کمان را بسوخت - گفتندش - که چرا چنین
 کردی ؟ گفت - تا رونقِ تحسین بر جای بمالد *

قطعه

که بود کر حکیم روشن رای بر نیاید درست تدبیری
 گاه باشد که کودکی نادان به خطا بر هدفت زند تیری *

حکایت ۲۸

درویشی را شنیدم که در غاری نشسته بود و در بر روی جهان بسته - و ملوک و سلاطین را
 در چشم او شوکت نمانده *

قطعه

هر که بر خود در سؤال کشاد - تا بمیرد نیامزسد بود *

آز بگذار و پادشاهی کن ! کردن بی طمع بلند بود *

یکی از ملوک آن ظرف اشارت کرد - که توقعِ بکرم و اخلاقِ بزرگان آنست - که بدان
 و نمک با ما موافقت کنند - شیخ رضا داد - بحکم آن که اجابتِ دعوتِ سنت
 است - دیگر روز ملک بعد از غروبش رفت - عابد برخاست و ملک را در کنارِ کوفت
 و تلفظ کرد و تلا گفت - چون ملک رفت یکی از اصحاب پرسید - که چندین
 ملاحظه که تو امروز با پادشاه کردی خلقِ عادت بود - گفت - نشنیده ام که
 گفته اند -

بیت

هر کس را بر سماعِ بنشستی - واجب آمد بخدمتش برخاست *

بود از حالت نشستی و جور ملج - و حقایق روستایان بر سر چاه - و غدير کاروانيان در
راه - با پدر ميگفت * پدر گفت - اي پسر! نگفتمت بهنگام رفتن - که نهي دستت را
دست دلبري بسته است و پانجه شيري شکسته ؟

بیت

چه خوش گشت آن نهید دست سلحشور ! جوي زر بهتر از پنجگاه من زور *
پسر گفت - اي پدر ! فارغ نبري گنج بر نداری - و تا جان در خطر نهي بر دشمن
ظفر نيایی - و قادانه بر نيفشانی خرم بر نگيري - تبيلي که باندل رنجي که بدم چه راحت
حاصل کردم ؟ و بذيشي که خوردم چه مایه غسل بدست آوردم ؟

بیت

گرچه بیرون ز رزق نقوان خورد - در طلب کاهلي نشاید کرد *

بیت

غواص گر اندیشه کند کام نهنگ - هرگز نکند دُر گران مایه بچنگ *
آسيا سنگ زيرين متحرک نيست - ا جرم تحمل بار گران همیکند *

قطعه

چه خورد شیر شرز در يني غار ؟ باز افتاده را چه قوت بود ؟
گر تو در خانه صيد خواهی کرد - دست و پايت چو عنکبوت بود *
پدر گفت - اي پسر ! درين نوبت ترا فلک ياري کرد و اقبال رهبري - تا گشت از
خار و خار از پا بدر آمد - و صاحب دليتي بتو رسيد و بر تو بخشود - و کسر حالت را
بفقدي جبر کرد - و چنين اتفاق نادر افتد - و برادر حکم نقوان کرد * ز بهار تا بگرد
اين دام نکردي *

بیت

صیاد نه هر بار شکاری ببرد - باشد که يکي روز بلنگش ببرد *
چنان که يکي از ملوک پارس - حرمها الله تعالی ! نگيلي گرانمایه در انگشتری
داشت * باری بحکم تفرج يا تقی چلد از خاتون بعضی شیراز بیرون رفت - فرمود

باب چهارم در فوائدِ خاموشي

حکایت ۱

یکی را از دوستان گفتم - که اِمْلَاحِ سخن گفتنم بعَلَّتِ آن اختیار آمده است - که غالب اوقات در سخن نیک و بد اتقانی می افند و دیده دشمنان جز بریدی نمی افتد * گفت - دشمن آن به که نیکی نه بیند *

شعر

وَ اَحْوُ الْمَدَاوَةِ لَا يَمُرُّ بِصَالِحٍ - اِلَّا وَ يَلْمِزُهُ بِكَذَابٍ اَشِرٍ *

بیت

هنر چشمِ عداوتِ بزرگتر عیبی ست * گلست سعدی - و در چشمِ دشمنانِ خارست *

بیت

نور گیتی فروز چشمهٔ هور زشت باشد چشمِ موشک کور *

حکایت ۲

بازرگانی را هزار دینار خسارت افتاد - پسر را گفت - نباید که با کسی این سخن در میان نری * گفت - ای پدر! فرمان تراست - نکونم - ولیکن باید که مرا بر فائدهٔ این مطلع گردانی که مصلحت در نهان داشتن چیست؟ گفت - قاصصیت دو نشود - یکی نقصان بناید - و دوم شفاعتِ همسایه *

بیت

مگو اندوهِ خویش به دشمنان - که "لا حَوْلَ" گویند شادی کُنان *

حکایت ۳

جوانی خردمند از فنونِ فضائلِ حظّی و غیر داشت و طبعی نالید * چندان که در مسائل

باب سوم

مللوی

گوش تواند که همه عمر وی نشنود آواز دف و چنگ و نی -
 دیده شکست ز تماشا بی باغ - بی گل و نسیم بسر آرد تماشا -
 گر نبود بالش آکنده پر خواب توان کرد حجر زیر سر -
 و نبود دلبر همجواب پیش - دست توان کرد در آغوش خویش -
 و یمن شکم می هنر پیچ پیچ صبر ندارد که بسازد به هیچ *

باب چهارم

حکایت ۶

سعدی را در فصاحت بی نظیر نهاده اند بحکم آنکه بر سر جمع سالی سخن گفتی و لفظی مکرر نکردی - و اگر همان سخن اتفاق افتادی عبارتی دیگر نگفتی - و از جمله آداب ندی حضرت پادشاهان یکی اینست *

مثنوی

سخن - سر چه دلیند و شیرین بود - سزاوار تصدیق و تحسین بود -
چو باری یگفتی - مگو باز - پس - که حلوا چو یکبار خوردند و بس *

حکایت ۷

یکی را از حکما شنیدم - که میگفت - هرگز کسی بجهل خویش اقرار نکرده است - مگر آن کس که چون دیگری در سخن باشد - همچنان نعمان نا گفته - سخن آغاز کند *

مثنوی

سخن را سرست - ای خردمند! و این مناور سخن در میان سخن *

خداوند تدبیر و فزولت و هوش نگوید سخن تا نه بیند خموش *

حکایت ۸

قتی جلد از نزدیکان سلطان محمود حسن میمندی را گفتند - که سلطان امروز چه گفت قرار در فلان مصلحت؟ گفت - بر شما هم پوشیده نماند * گفتند - آنچه با تو گوید - که ظهیر سر بر سلطنتی و مشیر تدبیر مملکت - با مثال ما گفتن روا ندارد * گفت - واعتماد آن که داند که با کسی نگویم - پس چرا همی پرسید؟

بیت

نه هر سخن که بر آید بگوید اهل شناخت * بر شاه سر خویش در نشاید باخت *

حکایت ۹

در عقد بیع سرائی مقرر بودم * جهودی گفت - بخر - که من از کدخدایان قدیم این محلت - وصف این خانه - چنانکه هست - از من بپرس - که هیچ عیبی ندارد *

گفتم - بجز این که تو همسایه من باشی *

باب چهارم

دانشمندان نشستی زان از گفتن به بستی * باری بدر گفتش - ای پسر! تو نیز از آنچه دانی چرا نگویی؟ گفت - ترسم که از آنچه ندانم پرسند و شرمسار گردم *

قطعه

آن شنیدی؟ که صوفی میگوید زیر لعینِ خویش میخیزد چلد -
آستینش گرفت سرهنگی - که بیایا - نعل بر سقورم بند *

بیت

نگفته - ندارد کسی با تو کار - ولی - چون بگفتی - دلیلش ببار *

حکایت ۴

یکی را از علمای معتبره مشاهده افتاد با یکی از ملاحده لعنه الله علی حده * بحث با او بر نیامد * پیر بینداخت و هر گشت * کسی گفتش - ترا - با چندین علم و ادب که داری - با بی دینی بر نیامدی؟ گفت - علم من قرآنست و حدیث و گفتار مشایخ - و او بدینها معتقد نیست و نمیشنود - مرا شنیدی گفت او بچه کار آید؟

بیت

آن کس که بقرآن و خبر زو نرهی - آنست جوابش - که جوابش ندهی *

حکایت ۵

جالینوس حکیم ابله‌ای را دید - دست در گردید دانشمندی زده بود و بی حرمتی میکرد * گفت - اگر این دانا بودی کار او یا نادان بدینجا نرسیدی - که گفته اند -

مثنوی

دو عاقل را نباشد کین و پیکار - نه دانای ستمزن با سبکسار *
اگر نادان بوحشت سخت گوید - خردمندش بفری دل بجوید *
دو صاحب دل نکه دارند مولی - همیدون سرکش و آزرَم جویی *
و گراز هر دو جانب جاولاند - اگر زنجیر باشد - بگسلانند *
یکی را زشت حوی داد دشنام - تحمل کرد و گفت - ای نیک فرجام !
بقرانم که خواهی گفت "آنی" - که دالم عیب من چون من ندانی *

بیت

اِذَا هَبَّ الْخَطِيبُ أَبُو الْقَوَارِسِ - لَمْ صَوَّتْ يَهُدَا امْطَحَر قَارِس *

مردم قریه - بعلت جاهلی که داشت - بلیغش همیکشیدند و ادبش مصلحت نمی دیدند - تا یکی از خطبای آن اقلیم - که با او عداوت نهانی داشت - باری بپوشش آمده بودش - گفت - ترا خوابی دیده ام * گفت - خیر باد - چه دیده؟ گفت - چنان دیدم که آواز خوش داشتی و مردم از انفاس تو در راحت بودند * خطیب لغتی اندیشید و گفت - مبارک خوابست که دیدی - که مرا بر عیب خود واقف گردانیدی * معلوم شد که آواز ناخوش دارم - و خلق از من در رنجند * عهد کردم که پس ازین خطبه بخوانم *

قطعه

ار صحبتِ دوستان برترجم - کاخلای بدم حسن نمایند -
تعلیم هنر و کمال بیفتند - حرام گل و یاسمن نمایند *
کودشمن شوخ چشم بی باک - تا عیب مرا بمن نمایند ؟

حکایت ۱۳

یکی در مسجد سنجار بانگ نماز گفتی بلواری که مستمعان را از نقرت آمدی - و صاحب آن مسجد امیری بود عادل و نیک سیرت - نخواسش که دل آزرده گردد - گفت - ای جوانمرد ! این مسجد را مؤذن قدیمند که هر یکی را پنج دینار مرسوم مقرر داشته ام - اکنون نرا ده دینار میدهم تا بجای دیگر بروی * برین اتفاق افتاد و برفت * بعد از مدتی در گذری پیش امیر باز آمد و گفت - ای خداوند ! بر من حیف کردی - که از آن بقعه ام ده دینار بیرون کردی * آنجا که اکنون رفته ام بیست دینار میدهند تا جای دیگر بروم - قبول نمی کنم * امیر بخندید و گفت - زنده ارسالی - که زود باشد که به پنجاه دینار راضی گردند *

بیت

به تیشه کس نخرشد ز روی خارا گل چنان که بانگ درشت تو میخراشد دل *

باب چهارم

قطعه

خاتره - که چون تو همسایه است - ده دِرمِ سیمِ کمِ بسیار اوزد -
لیکن امیدوار باید بود - که پس از مرگ تو هزار اوزد *

حکایت

یکی از شعرا پیش امیر دزدان رفت و ثنا گفت * فرمود تا جامه از او بدر کردند *
سگان در قفا افتدند * خواست قاسمی بردارد - زمین بچ گرفته بود - عاجز شد *
گفت - این چه حرام زاده مردمانند ! که سگ را کشاده و سگ را بسته * امیر از غره
می دید - بشنید - بخندید و گفت - ای حکیم ! چیزی بخواه * گفت -
جامه خود میخوام - اگر انعام فرمائی *

مصرع

رَضِيْنَا مِنْ نَوَالِكَ بِالرَّحِيلِ

بیت

امیدوار بود آدمی بخیر کسان - مرا بخیر تو امید نیست - بد مرسان !
سالار دزدان را برو رحمت آمد - جامه او را بار فرمود - و قبای پوستیلی بر آن مزید
کرد - و درمی چند بداد *

حکایت ۱۱

مُتَجَمِّعِي بَخَانِه در آمد - یکی مرد بیگانه دید با رین او بهم نشسته * دشنام داد و سقط
گفت * فتنه و آشوب بر خاست * صاحب دلی برین حال واقف شد و گفت -

بیت

تو بر آوچ قَلْبِكَ چه دانی چیست - چون ندانی که در سرای تو کیست ؟

حکایت ۱۲

خطیبی کَرِیهُ الصَّوْتِ خود را خوش آواز پنداشتی و فریاد پیبوده برداشتی * گفتی
فَعَبَقْتُ غُرَابَ الْبَيْتِ در برده الحان لوست - یا آیت " اِنَّ اَكْرَ اَصْوَاتٍ لَّصَوْتُ الْحَمِيرِ "
در شایو او *

باب پنجم

در عشق و جوانی

حکایت ۱

حسین میمندی را گفتند - که سلطان محمود چندین بنده صاحب جمال دارد که هر یک بدیع جهانی اند - چه گونه است که با هیچ کدام آن میل خاطر ندارد که با ایاز - با وجود آنکه زیاده حسن ندارد؟ گفت - نشنیده؟ که هر چه در دل آید در دیده نگو نماید *

قطعه

کسی بدیده انکار مگر نگاه کند - نشانی صورت یوسف دهد بناخوبی *

و مگر چشم ارادت نظر کنی در دیو - فرشته ات بلغاید بچشم و کروی *

مثنوی

هر که سلطان مُرید او باشد - گز هفت بد کند - نگو باشد *

و آن کهرا پادشاه بیندازد - کشتن از خیل خانه بنوازد *

حکایت ۲

گویند - خواجه را بنده نادر الحسن بود * با وی سبیل مودت و دیانت نظری داشت * یا یمنی از دوستان گفت - یربع! این بنده من - با حسن شمائلی که دارد - اگر زبان دراز و بی ادب نبود - چه خوش بودی! گفت - ای برادر! چون اقرار دینی کردی - توقع خدمت مدار - که چون عاشقی و معشوقی در میان آمد - مالکی و مملوکی برخاست *

قطعه

خواجه با بنده بوی رخسار چون در آید بیازی و خلده

چه عجب گرچه خواجه حکم کند - وین گشتد بار ناز چون بنده *

باب چهارم

حکایت ۱۴

ناخوش آوازی بیانات بلند قرآن می خواند * صاحب دلی برو نگذشت و گفت - ترا
مُشاهده چلدست ؟ گفت - هیچ * گفت - پس چرا این همه خود را رحمت
میدهی ؟ گفت - از برای خدا میخوانم * گفت - از بهر خدا میخوان !

بیت

گم تو قرآن بدین نعت خوانی - ببری رونقِ مسلمانان *

— — — — —

ملفوظی

تو که در بند خویشتن باشی - عشق بازی دروغ زن باشی *
گر نیایی بدوست و یار - شرط عشقت در طلب مردن *

بیت

گر دست دهد که آسایش گیرم - در نه یروم بر آسایش میرم *
مُتعلّقان را - که نظر در کار او بود و شفقت بر روزگار او - بندش دادند و بندش نهادند -
سودنی نکرد *

بیت

بند ارجمه هزار سودمندست - چون عشق آمد - چه جای یلدست ؟

ایضاً

دردا - که طبیب صبر میفرماید - وین نفسِ حریص را شکر می باید *

ملفوظی

آن شنیدی ؟ که شاهدهی بی‌همت با دل از دست رفته می گفت -

قا ترا قدرِ خویشتن باشد - پیشِ چشمِ چه قدر من باشد ؟

آورده اند که مر آن پادشاه زاده را که مطمح نظر او بود خبر کردند که جوانی بر
سر این کوی مداومت میکند خوش طبع و شیرین زبان - سخنانِ غریب و نکتهای
لطیف از وی میشنوند - چنین مینماید که شوی در سر دارد و دل آشفته است *
بسر دانست که دل آویخته اوست و این کرد با انگیزه او - مرکبِ بحالِ او راند *
چون دید که بنزدیک او می آید - بگریست و گفت -

بیت

آن کس که مرا بُکشت باز آمد پیش - مایا که دلش بسوخت بر گشته خوش *
چندانکه ملاحظت کرد و پرسید - که از کجایی ؟ و چه نام داری ؟ و چه صنعت
دانی ؟ مسکین در قعر محبت چنان مستغرق بود که مجالِ دم زدن نداشت - و لطیفان
گفته اند -

باب پنجم

بیت

غلام آبکش باید و خشت زن - بُود بده نازنین مُشت زن *

حکایت ۳

پارسائی را دیدم بمحبت شخصی گرفتار آمده و رازش از پرده بیرون فُتاده * چندان که غرامت و ملامت کشیدی - ترکِ اتصال او نکردی و گفتی -

قطعه

کوتاه نکم و دامنم دست - در خود بزرگی بتلخ نینم *
غیر از تو ملاذ و ملجا ام نیست - هم در تو گریزم از گریزم *
باری ملامتش کردم و گفتم - که عقل نفیست را چه شد که نفس خبیست برو غالب
آمد؟ زبانی بتفکر فرو رفت و گفت -

قطعه

هر کجا سلطان عشق آمد - نماید قوتِ باروی تقوی را محل *
پاک دامن چون زیند بیچاره اوفتاده تا گریبان در وحل ؟

حکایت ۴

یکی را دل از دست رفته بود و ترکِ جان گفته - و مطمح نظرش جلی خطرناک و در
ورقه هلاک - نه لقمه که متصور شدی که یکم آید - و یا مرغی که بدام افتد *

بیت

چو در چشم شاهد نیاید زرت - زر و خاك یکسان نماید برت *
بازان بطریق نصیحتش گفتند - که ازین خیالِ مُحال تجنب کن - که خلقی هم بدین
هوس که تو داری اسیرند و پای در زنجیر * بنالید و گفت -

قطعه

دبستان گو - نصیحتم مکنید - که مرا دیده بر ازانست اوست *
جلتِ جودان برور بآنچه و گفت - دشمنان را کشند - و خوبان دوست *
شرطِ مودت نباشد باندیشه جان دل از مهر جانان بر داشتن *

حکایت ۶

شبی باد دردم که بار غمزم از در در آمد - چنان می خود از جلی بر جستم که چراغم
باستین کشته شد *

شعر

سَرَّ طَيْفٌ مِّنْ جَلْوِ بَطْنِي الدَّحْلِ خَيْلاً يَّرَافِقُنِي عَلَى اللَّيْلِ هَادِياً •
أَتَانِي الَّذِي أَهْوَاهُ فِي عَكْسِ الدَّحْلِ فَقُلْتُ لَهُ أَهلاً وَسَهلاً وَ مَرْحَباً
شَكِيفَتِ آمِدُ الرِّجْتَمِ - که این دولت از کجا ؟

بس بنشست و عذاب آغاز نهاد - که چرا در حال که مرا دیدی چراغ بکشتی ؟
گفتم - کمان بردم که آفتاب بر آمد - و دیگر آنکه ظریفان گفته اند -

قطعه

چون گرانی به پیشی شمع آید - خیزش اندر میان جمع بکُش -
در شکر خفته ایست شیرون لب - آستینش بگیر و شمع بکُش *

حکایت ۷

دوستی داشتم و مدت‌ها ندیده بودم - روزی مرا پیش آمد * گفتم - کجایی ؟ که مشتاق
بودم * گفت - مشتاقی به که ملولی *

مثنوی

دیر آمدی - ای نگار سُرُوست ! زودت ندهم ز دامن دست •
معشوقه که دیر دیر بیند - آخر به از آنکه سیر بیند •
شاهد که با رویان آید بجفا کردن آمده است - بحکم آنکه از غیرت و مضادات حالی
نباشد *

بیت

إِذَا جِلَّتْ لِي فِي رُقْعَةٍ لِّتَزُورَنِي - وَأَنَّ جِلَّتْ فِي طَلْحٍ فَأَنْتَ مُحَارِبٌ •

قطعه

بیت نفس که در آمیخت یار با اغیار بسی نماند که فیرت وجود من بکشد •
بخنده گفت - که من شمع جفعم - ای سعدی ! مرا از آن چه - که پروانه خورشق بکشد ؟

باب پنجم

شعر

اگر خود هفت سبُع از هر بخوانی - چو آشفته - اُف بی تی ندانی •
 گفتش - چرا با من سخن نگویی ؟ که از حلقه درویشانم - بلکه حلقه بگوش ایشانم •
 آنکه بقوتِ استیلاي محبوب از میانِ نلایم امواج محبت سر بر آورد و گفت -

بیت

محبت با وجودت که وجود من بعاند - تو بگفتن اندر آبی و مرا سخن بعاند •
 این گفت و نعره یزد و جان بحق تسلیم کرد •

بیت

عجب از کشته نباشد بدر خیمه دوست - عجب از زنده - که چون جان بدر آورد سلیم •

حکایت ۵

یکی از مُتعلّمان کمال بهجتی داشت و طیب لهجتي - و مُعلّم را از آنجا که حسنِ
 بشریتست با حسنِ بشره او میلِ تمام بود - تا حدّی که غالبِ آفاتش درین بودی
 که گفتی -

قطعه

نه آنچنان بگو مشغولم - ای بهشتی روی ! که یادِ خوبشتم در ضمیر می آید •
 ز دیدنت نتوانم که دیده بر بندم - و گر مُقابلته بپذیرم - که تیر می آید •
 باری بمر گفتش - آنچنان که در آدابِ درسی من نظر می فرمائی - در آدابِ نفسِ
 من نیز تامل فرمائی - تا اگر در اخلاق من نایبندی باشد - بر آن مُطلع گردان - تا
 بدفع آن بگویم • گفت - این از دیگری پرس - که آن نظر که با تو مراست - جز
 هنر نمی بینم •

قطعه

چشم بداندیش - که بر کنده باد ! عیب نماید هنرش در نظر -
 در هنری داری و هفتاد عیب - دوست نبیلد بحر آن یلک هنر •

در عُنُقَوَانِ جوانی - چنان که افتد دانی - با شاهدِ پسریِ سریِ داشتم بحکمِ آن که حلقی داشت طیبِ الادا - و خلقی داشت کالْبَدْرِ اِذَا بَدَا *

بیت

آنکه نباتِ عارضِ آبِ حیاتِ میخورد - در شکرش نکه کند هرکه نباتِ میخورد *

اتفاقاً بحلافِ طبع از وی حرکتی دیدم - نپسندیدم - دامن از صحبتِ وی در کشیدم - و مهره مهر او بر چیدم و گفتم -

بیت

بَرّه - هرچه میبایدت پیش گیر - سر ما نداری - سر خویش گیر *

شدیدم که میرفت و میگفت -

بیت

شبیره گر وصلِ آفتابِ نخواهد - رونقی بازارِ آفتاب نکاهد *

این بگفت و سفر کرد - و پیرشانی او در دل من اثر کرد *

شعر

قَدَدْتُ زَمَانَ الْوَصْلِ وَالْعَرَّةَ حَاجِلٌ بِقَدْرِ لَذِيذِ الْعَيْشِ قَبْلَ الْمَصَائِبِ *

بیت

باز آیم و مرا بُکش - که پیشست مُردن خوشتر که پس از تو زندگانی بُردن *

بعد از مدتی باز آمد آن حلقی دأوئی مُتَعَبَرِ شده و جمالِ یوسفی بزیان آمده و بر سببِ رنجدانش چون بهی گزینی نرسیده و رونقِ بازارِ حُسنش شکسته - متوقع که در گذارش گیرم - گذاره گرفتم و گفتم -

ملفوی

نارِه بهار تو کُنون زرد شد - دیکِ مِه - کاتش ما سرد شد *

جلد خرامی و تکبیر کُلی ؟ دَوِلَّتِ پارینه تصور کُلی ؟

پیش کسی رو که طلبگار نُست - ناز بر آن کن که خریدار نُست *

باب پنجم

حکایت ۸

یاد دارم که در آنام پیشین من و دوستی چون دو مغز بادام در پوستی مُحببت
میداشتیم * ناگاه اَتفانی غیبت افکاد * پس از مدتی که بار آمد - عتاب ساز کرد و
گله آغاز نهاد - که درین مدت قاصدی نفرستادی * گفتم - دروغ آمد - که دیده قاصد
بجعال تو روشن گردد و من محروم *

قطعه

یارِ دیرینه مرا گو - بریان تویه میده - که مرا تویه بشمشیر خواهد بودن *
رشک آید که کسی سیرِ نکه در تو کند - باز گویم - که کسی سیر خواهد بودن *

حکایت ۹

دانشمندی را دیدم بحسبیت شخصی گرفتار و راضی بگفتار - جور فراوان بُردی و تحمل
بی کُران نمودی * باری بطریق نصیحتش گفتم - میدانم که تو در محببت این منظور
عَلتی نیست و بذاتِ این مودت بر دَلتی - لاتی قدر علماء نباشد خود را مُتَم کردن
و جور بی ادبانه بودن * گفت - ای یار! دستِ عتاب از دامن روزگارم بدار - که
بارها درین مصلحت که تو می بینی فکر کرده ام و اندیشه نموده * صبر بر جفا سهلتر
می نماید که صبر ازو *

مثنوی

هر که دل پیشِ دلبری دارد - ریش در دستِ دیگری دارد -
آهوی پالهنک در گردن نتواند بخوابستن رفتن *
و حکما گفته اند - بر مجاهده دل نهادن آسانتر است که چشم از مشاهده بر گرفتن *

مثنوی

روزی از دوست گفتمش - زِ بهار! چند از آن روز کردم استغفار *
نگذد دوست ز بهار از دوست - دل بهدم بر آنچه خاطر اوست *
آنکه بی او بسر نشاید بُرد - گر جفائی کند - بیاید برد *
گر بَلطغم بفزند خود خواند - در بقیعهم برآند - او دانند *

قطعه

علي الصباح بروي تو هر که بر خيزد - صباح روي سلامت برو مسا باشد *
 بد اختری چو تو در صحبت تو بایستی - ولی - چنانکه تویی - در جهان کجا باشد؟
 عجیبتر آن که غراب هم از مجاورت طوطی بجان آمده بود و ملول شده - لا حول
 کلدان از گردش گیتی همی نالید - و دستهای تغان بر یکدیگر همی مالید و میگفت -
 این چه بخت بگوست و طالع دین و آدام تو قلمون؟ لایق قدر من آنستی که با زلفی
 بر دیوار باشی خرامان همی رفتمی *

بیت

پارسا را بس این قدر زندان - که بود در طریقه زندان *
 قا چه گنه کردم که روزگرم بعبودت آن در سلک صحبت چنین ابلهی خود رای و نا
 جلی خیره روی بچنین بند و بله مبتلا گردانیده است؟

قطعه

کس نیاید بیای دیواری - که بر آن صورت نگار کنند *
 گرفتار در بهشت باشد جایی - دیگران دوزخ احقیلار کنند *
 این مثل بدان آورده ام تا بدانی - که چندان که دانارا از نادان نفرتست - نادان را نیز
 از صحبت دانا و خشتست *

قطعه

زاهدی در میان زندان بود - زان میان گفت شاعری بلخی -
 گر مسیری ز ما - تو ش منشین - که تو هم در میان ما تلخی *

رباعی

جمعی جو نکل و لاله بهم پیوسته - تو عزیز خشت در میان شان رسته -
 چون باد مخالف و جو سرما ناخوش - چون برکت نشسته و جو تیج بر بسته -

حکایت ۱۳

رفیقی داشتم - که سالها با هم سفر کرده بودیم و نعمت خورده و حقوق صحبت ثابت
 شده * آخر بسبب اندک نفی آزار خاطر من روا داشت و دوستی سپری شد - و

باب پنجم

قطعه

- سبزه در باغ - گفته اند - خوشست - داند آن کس که این سخن گوید -
 یعنی از روی نیکوای خط سبز دل ششاق بیشتر جوید *
 بوستان نو گلستان زار بست - پس که بر میکنی و میری *
 ایشاً

- گر صبر کنی در ننگی - موی بنگوش - وین دولت اقام نکونی - بسر آید *
 گردست جان داشتمی - همچو تو بر ریش - نگذاشتمی تا بقیامت که بر آید *

قطعه

- سؤال کردم و گفتم - جمال رویت را چه شد ؟ که مورچه بر گرد ماه جوشیدست *
 جواب داد - ندانم چه بود رویم را - مگر بستم حشم سیاه پوشیدست *

حکایت ۱۱

یکی از علمای پرسیدند - که کسی یا ماکه روی در خلوت نشسته و درها بسته و رفیقان خفته و نفس طالب و شهوت غالب - چنان که عرب گوید - اللَّعْرَبَانِعُ وَ الدَّائِلُورُ غَيْرُ مَنَاجِعَ - هیچ کس باشد که بوقت باروی برهیزگاری سلامت ماند ؟ گفت - اگر از ماه رویان سلامت ماند - از زبان بد گوین بی سلامت نماند *

شعر

وَ اِنْ سَلِمَ الْاِنْسَانُ مِنْ سُوءِ نَفْسِهِ - فَمِنْ سُوءِ ظَنِّ الْمُدَّعِي لَيْسَ يَسْلَمَ *

بیت

شاید پس کار خوشتر بنشستن - لیکن نتوان زبان مردم بستن *

حکایت ۱۲

طوطی را با راغی در قصص کردند * طوطی از قتی مشاهده او مشاهده میکرد و میگفت -
 این چه طلعت مکره هست و هیأت معقوت و منظر ملعون و شمائل ناموزن ! یا غراب
 البین یا لیت بینی و بیکت بعد المشرفین !

قاب آفتاب نیاوردم - و اینجا بسایه دیواری بردم - مَقرَّب که کسی حرارت مرا به
برف آبی فرو نشاند - ناکه از قاریکی دِغَلِیز خانه روشنائی بدافت - یعلی - جمالی که
زبان فصاحت از بیان صباحت آن عاجز آید - چنانکه در شب قاریت صبح بر آید -
یا آب حیات از ظلمات بدر آید - فدحی برف آب در دست ترفقه و شکر در آن
ریخته و بخرق بر آمیخته - ندانم بگلش مطیب کرده بود - یا قطره چند از گل رویش
در آن چکیده - فی الجملة شربت از دست نگارنش بر گرفتم و بخوردم و شعر از سر
گرفتم و گفتم -

ظَمًا يَقْلِبُنِي لَا يَكَلَّ يُسِيقُهُ ^{شعر} رَشْفُ الزُّلَالِ وَلَوْ شَرِبْتُ حُورًا *

قطعه

خرم آن فرخنده طالعرا - که چشم بر چنین رومی نقد حر بامداد -
مست می بیدار گردد نیم شب - مست ساقی روز محشر بامداد *

حکایت ۱۰

سالی محمد خوارزم شاه با خطا از برای مصلحتی صلح اختیار کرد - بجایع کاشغر در
آمد - پسری را دیدم در خوبی بغایت اعتدال و نهایت جمال - چنانکه در امثال او
گویند -

نظم

مُعَلِّش همه شوخی و دلبری آموخت - جفا و قذر و عذاب و ستمگری آموخت *
من آدمی بچلین شکل و خوی و قد و روش ندیده ام - مگر این شیوه از بی آموخت *
مُقدِّمهُ نحو زخشری در دست - همی خواند "عَرَبَ زَيْدَ عَمْرًا كَانَ مُتَعَدِّيًا" * گفتم -
ای پسر! خوارزم و خطا صلح کردند و زید و عمرو را همچنان خصومت باقیست *
بخندید و مَولدم برسید * گفتم - خاتِ پات شیراز * گفت - هیچ از سخنان سعدی یاد
داری ؟ گفتم -

نظم

بَلَيْتُ بِبَحْوِي بِصَوْلِ مَعَانِيهَا عَلِي كَرِيْدُ فِي مُقَابِلَةِ عَمْرُو *
خَلِي حَرَّ قَدَمِي لَيْسَ يَرْفَعُ رَأْسَهُ وَهَلْ يَسْتَلِيمُ الرِّفْعَ مِنْ عَمِلِ الْعَجْرُ *

با این همه از هر دو طرف دل بستگی بود - بحکم آن که شنیدیم که روزی دو بیست از
سختان من در جمع می خواند -

قطعه

نگار من چو در آید بخنده نمکین - نعلت ریاده کند بر جراحات ویشان *
چه بودی - ار سر زلفش بدستم افتادی - چو آستین کربمان بدست درویشان *
طائفه از دوستان بر لطف این سخن - نه که بر حسن سیرت خویش - گواهی داده
بودند و آفرین کرده - و او هم در آن جمعه مبالغه نموده و بر قوت صحبت دیرین
تأسف خورده و بخطای خویش معترف شده * معلوم کردم که از طرف او هم رغبتی
هست - این چند بیت نوشتم و صلح کردم *

قطعه

نه ما را در میان عهد وفا بود؟ حقا کردی و بد عهدی نمودی *
بیکبار از جهان دل در تو بستم - ندانستم که بر گردی نروزی *
هنوزت گرسه صلیحت - یاز آی - گزان مقبولتر باشی که بودی *

حکایت ۱۴

یکی را زنی صاحب جمال در گذشت - و مادر زن پیر قوت بعزت کابین در خانه
او بماند * مرد از مجاورت او بجان آمده بود و چاره نداشت * یکی از دوستان پرسیدش -
که چه گونه در قرائت یار عزیز؟ گفت - نا دیدن زن بر من چنان دشوار نمی آید که
دیدن مادر زن *

ملفوظ

گل بتاراج رفت و خار بماند - گلچ برداشته و مار بماند *
دیده بر تارک سندان دیدن - خوشتر از روی شمعان دیدن *
واجبست از هزار دوست بُرید - تا یکی شمعان نباید دید *

حکایت ۱۵

یاد دارم که در آتام جولی گذر داشتم یکی و نظر داشتم بعه روی در نموزی - که
حرورتن دهان بخوشاییدی و سموش مغز استخوان بخوشاییدی * از ضعف بشریت

تا نفقه کند - دزدان خفاجه ناگاه بر کاروان زدند و اموال ببرند * بازرگانان گریه و زاری کردن گرفتند و فریاد بی فائده برداشتند -

بیت

(گر تضرع کنی و گریه کنی - دزد بر باز پس نخواهد داد)
مگر آن درویش - که بر قرار خویش مانده بود و متغیر نشده * گفتم - مگر آن معلوم ترا
دزد نبود ؟ گفت - بلی - بودند - و لیکن مرا بدان چندان اُفت نبود که بوقت
مُفارقت خسته خاطر باشم *

بیت

نباید بستن اندر چرخ و کس دل - که دل بر داشتن کاریست مُشکل *
گفتم - مُناسِب حال نیست آنچه گفתי - که مرا در عهد جوانی با جوانی اتفاق
مُحاطلت بود و صدقِ مودت - تا بجایی که قِبله چشم جمال او بودی - و سودِ سرمایه
شمرم وصال او *

قطعه

مگر ملائکه بر آسمان - و گرنه بشر بحسب صورت او در زمی نخواهد بود *
بدوستی ! که حرامست بعد از صحبت - که هیچ نقطه جو او آدمی نخواهد بود *
ناگاه پائی وجودش بکلی اجل فرو رفت و دُودِ فراق از دودمانش بر آمد - روزها بر
سر خاکش مُجاورت کردم - و از جمله یکی که بر فراق او گفتم ایست -

قطعه

کاش آن روز که دریائی تو شد خارِ اجل - دست گیتی بزدی تیغِ خلکم بر سر !
تا درین روز جهان بی تو ندیدی چشم - این ملم بر سرِ خالِ تو - که خاکم بر سر *

قطعه

آنکه فراشِ ترقی و خراب - تا کن و سرین نقشِ اندی خُست -
گردشِ گیتی کُلِ دوشِ برخت - خاوندان بر سرِ خاکش برست *
بعد از مُفارقت او غم کردم و قیمتِ جنم که بقیّت عمر فرشی هوس در تَوردم و گرد
مُجاست نکردم *

باب پنجم

لحقی باندیشه فرو رفت و گفت - شایب اشعار او بر زبان فارسیست - اگر بگوئی -
 بشهم نزدیکتر باشد - کَلِمَ النَّاسِ عَلَيَّ قَدَرٌ عَقُولِهِمْ * گفتم -

مثنوی

طَبْعِ نَرَا نَا حُوسِ نَحْوِ کرد - صورتِ ثقلِ اَرْدَلِ ما محو کرد *
 اَبِ دَلِ عَشاقِ بَدامِ تو عَمِدِ ! ما بقو مشغول - تو با عمرو و زید *
 بامدادان - که عزم سفر کردم - کسی گفتش - که فلان سعدیست * دوان آمد و تَلَطَّفِ
 نمود و تَلَطَّفِ خورد که چندین مُدَّتِ نگفتی که سعدی منم - تا شکرِ قُدومِ بزرگوارت را
 میان بخدمت بستمی * گفتم -

مصرع

با وجودت زمین آواز فیله‌د که منم *
 گفتا - چه شود اگر چند روز بی‌آسائی تا بخدمت مستفید گردیم ؟ گفتم - نترانم
 بحکم این حکایت -

مثنوی

بزرگی دیدم اندر کوهساری قناعت کرده از دنیا بهاری *
 چرا - گفتم - بشهر اندر نیایی - که باری بلدی از دل برکشایی ؟
 بگفت - آنجا بیری رویان نغزند - جو گِلِ بسیار شد - بیگان بلغزند *
 این بگفتم و بوسه چند بر روی یکدیگر دادیم و وداع کردیم *

مثنوی

بوسه دادن بروی یار چه سود - هم در آن لحظه کردنش پدرود !
 سبب - گوئی - وداع یاران کرد - روی زین سوی سرخ زن سو زرد *

شعر

إِنَّ لَمْ أَمُتْ بِیَوْمِ الْوَداعِ تَلَفًا - لَا تَحْزِنُونَنِي فِي الْمَوَدَّةِ مُنْصَفًا *

حکایت ۱۷

غرقه پوشی در کاروانی حجاز همراه ما بود * یکی از آمرای عرب مرا صدا دینار بخشید

شعر

مَا مَرَّ مِنْ ذِكْرِ الْجَمَلِ بِمَعْنَى لَوْ سَمِعْتُ رِقَّ الْحَمَلِ صَلَحَتْ مَعِيَ •
يَا مَعَشَرَ الْخُلَّانِ ! قُولُوا لِلْمَعَا قُلِي - أَسْتَ تَذَرِي مَا يَتَلَبَّ الدُّوَجِي !

نظم

قلدرستان را نباشد دردِ ریش - جز به همدردی نگویم دردِ خویش •
گفتن از زنبور بی حاصل بود با یکی در عمر خورد ناخورده نیش •
تا ترا حالی نباشد همچو ما - حالِ ما باشد ترا افسانه پیش •
سوز من با دیگری نسبت مکن - اونعلت بردست و من بر عضو ریش •

حکایت ۱۹

قاضی همدان را حکایت کنند - که با نعل بند پیری سرخوش داشت و نعلِ دیش
در آتش • روزگاری در طلبش مُلَّطَف بود و پویان و مُتَرَقِّد و جوان و هر حسب
و افعه گوین -

رباعی

در چشم من آمد آن سپی سر بلند - بر سرود دلم ز دست و در پای نگند •
این دیده شوخ میکشد دل بکند - خواهی که بکس دل ندهی - دیده ببند •
شدیدم که در ره گذری پیشِ قاضی باز آمد و برخی ازین مُعَامَلَه بسمعش رسیده بود -
ز اَكْدُ الوَصْف رنجید و دشنام بی تحاشا داد و سقط گفت و سنگ برداشت و هیچ از
بی حرمتی فرو نگذاشت • قاضی یکی را از علمای معتبر که همعنان او بود گفت -

بیت

آن شاهدهی و چشم گرفتن بینش - : آن تُقَدَّه بر آبروی تَرُش شیرینش •
و عرب گوید - قَرَبُ الْحَبِيبِ زَبَدٌ •

بیت

از دست تو مُشْت بر دهانی خوردن خوشتر که بدستِ خویش نالی خوردن •

باب پنجم

قطعه

سرد دریا نیک بودی - گر نبودیم موج - صحبت گل خوش بودی - گر نیستی تشویش خار *
دوش - چون طاوس - می نازیدم اندر باغ وصل - دیگر امروز از فراغ یار می پیچم چو مار *

حکایت ۱۸

یکی از ملوک عرب را حکایت لیلی و مجنون بگفتند و شورش احوال او - که با کمال فضل و بلاغت سر در بیاوان نهاده است و زمام اختیار از دست داده و با حیوانات آمس گرفته * بفرمود تا حاضرش آورند و ملامت کردن گرفت - که در شرف نفس انسان چه خلل دیدی که حوی بهائم گرفتی و ترک عشرت مردم گفتی ؟ مجنون بذلیلد و گفت -

شعر

و رَبِّ صَدِّقٍ لِّمَنِي وَ دَادِيهَا * اَلَمْ يَرَهَا يَوْمًا فَدَّيْنِي لِي عَذْرِي *

قطعه

کاش آنان که عیب من جستند - رویت - ای دیستان ! بدیدندی !
تا بجای ترنج در نظرت بیخبر دستها بریدندی *
تا حقیقت معلی بر صورت دعوی گواه آمدمی - فَذَلِكَ الَّذِي لَمَّا تَلَّنِي فِيمَا * ملک را در دل آمد که جمال لیلی مطالعه کند - تا چه صورتست که موجب چندین فکره است * بفرمود تا در احیاء عرب بگردیدند و بدست آوردند و پیش ملک در صحنی سراج بهداشتند * ملک در هدایت او نظر کرد - شخصی دید سیاه قام ضعیف اندام * در نظرش حقیر نمود - بحکم آنکه کمترین خدم حرم او بجمال ازو پیش بود و بزیادت پیش * مجنون بفریاد در یافت * گفت - ای ملک ! از درجه چشم مجنون جمال لیلی بایستی مطالعه کردن - تا سر مشاهده او بر تو تجلی کردی *

مثنوی

ترا بر در من رحمت نیاید - رفیق من یکی هم درد باید -
که با اوقه می گویم شب و روز - در هینورا بهم خوشتر بود سوز *

بیت

هر که ز دید - سرفروز آورد - و ترازوی آهنگ دوشست *
 فی الجملة شبی خلوت میسر شد - و هم در آن شب شعله را خبر شد * قاضی را همه
 شب شراب در سر و شاهد در بر از نغمه خفتی و بقرنم گفתי -

نظم

لِمشبِ مگر بوقت نغمی خواند این خُروس ؟ ششای بس نکرد هنوز از کفار و بوس *
 رُخسارِ یار در خمِ کیسوی تابدار - چون گویِ علاج در خمِ چوگانِ آبلوس *
 یکدم که چشمِ فتنه خفتست زینهار ! بیدار باش - تا نروم عمر بر فیسوس *
 تا نشلوی ز مسجدِ آیدینه بانگِ صبح - بیا از درِ سرایِ اتابکِ غریبِ کوس -
 لب از لبِ جو چشمِ خروسِ الهی بود - بر داشتنِ بگفته بیهوده خروس *
 قاضی درین حالت بود که یکی از مُتعلّقان از در آمد و گفت - چه نشست ؟
 برخیز ! و تا یای داری بگریز ! که حسودین بر تو دُشمنی گرفته اند - بلکه حتی گفته
 اند - تا آتشِ فتنه - که هنوز اندکست - بآبِ تدبیر فرو نثاریم - مبادا که فردا - چو بالا
 گیرد - عالمی را فرا گیرد * قاضی بتبسم در او نظر کرد و گفت -

قطعه

پنجه در صید برده خنجر را - چه تفاوت کند که سگ ژند ؟
 روی بر روی دوست نه - بگذار - تا عدو پشتِ دست می خاند !
 ملّت را هم در آن شب آگهی دادند - که در مُلکِ تو چنین مُفکری حادث شده
 است * گفت - من او را از فضلی عصر میدانم و یگانه دهر می شمارم - باشد که
 معاندان در حق او خوغی کرده باشند - این سخن در سمعِ قبولِ من نمی آید - مگر
 نگاه که معاينه گردد - که حکما گفته اند -

بیت

ببندید سبک دست بر درِ بتیغ - بدندان کرد پشتِ دستِ دروغ *
 شنیدم که سحرگاران با تفي چند از خالصان بهالین قاضی فراز آمد - شعرا دید ایستاده

باب پنجم

همانا که از وقاحت او بوی سماحت می آید • پادشاهان سخنی بصلابت گویند • اما در نهان صلاح جویند •

بیت

الکسور نَبو آورده قُرش طعم بُود • روزی دوسه صبر کن که شیرین گردد •
این بگفت و بعسف قضا بار آمد • قلی چند از عدول که در مجلس او بودند زمین
خدمت ببوسیدند • که اگر اجازت باشد سخنی چند بگویم • اگرچه ترک ادبست •
و بزرگان گفته اند •

بیت

نه در هر سخن بحث کردن رواست • خطائی بزرگان گرفتار خطاست •
اما بحکم آنکه سابق انعام خداوندی بر بندگانتست مصلحتی که بیفتد و اعظم نکند •
نوعی از خیانت باشد • طریق جواب آنست که یا این سر بُرد طمع نگردی و
قُرش هوس در تودی • و منحصراً قضا یا بگاهی رفیعست • و بگداهی شلیع مُلوت
نگردی • که حریف اینست که دیدی و حدیث اینکه شنیدی •

ملنی

بکی کرده بی آب رُوی بسی چه غم دارد از آب روی کسی ؟
بسا نام نیکویی پنجاه سال که یکت نام زشتش کند یا مال •
قاضی را نصیحت یاران یکدل پسند آمد • و بر حُسن رای قوم آفرین کرد و گفت • نظر
خیزان در مصلحت کار من عین صوابست و مسئله بی جواب • و لیکن •

بیت

نصیحت کن مرا چندانکه خواهی • که نتوان شستن از رنگی سیاهی •

ایضاً

از یاد تو غافل نتوان کرد بهیچم • سر کوفته مارم • نتوانم که به بیچم •
این بگفت و کسان را بتفحص احوال او بر انگیزخت و نعمت بی کوان پرخت • که
گفته اند • هر کز زر در فرازوست زور در بازوست • و آنکه بر مُراد جهان دست رس
ندارد در همه جهان کس ندارد •

بیت

ای که حلال عیب خوشتنید ! طعنه بر عیب دیگران چه زنید ؟

حکایت * منظومه

جوانی پاک‌باز و پاک‌رو بود - که با پاکیزه روی در گرو بود *
 چنین خواندم که در دردی اعظم - بگردابی در افتادند یاهم *
 چو ملج آمدش تا دست گیرد - مبادا گاندر آن حالت بمیرد -
 همی گفت از میان موج نشویر - مرا بگذار و دست یار من گیر *
 درین گفتن جهانی بر وی آشفت * شنیدندش که جان میداد و می‌گفت -
 حدیث عشق ز آن بطل می‌شود - که در محنتی کند یاری فراموش *
 چنین کردند یاران زندگانی - ز کار افتاده مشغول با بدانی -
 که سعدی راه و رسم عشق - زی - چنین داند که در بغداد قاری *
 دلازمی که داری دل درو بند - دیگر چشم از همه عالم فرو بند *
 اگر محزون و لیلی زنده گشتی - حدیث عشق ازیم دغتر نوشتی *

و شاهد نشسته و می ریخته و قدح شکسته - قاضی در خواب مستی یکنوار مُلکِ هستی • بظرف بیدارش کرد و گفت - برخیز! که آفتاب بر آمد • قاضی دریافت که حال چیست • گفت - از کدام جانب؟ گفت - از قِبَلِ مشرق • گفت - الحمد لله! که هنوز در توبه بازست بحکم این حدیث - که لَا يَغْلِقُ بَابُ الْقُوَّةِ طَيِّبِ الْعِبَادِ حَتَّى تَطْلُعَ الشَّمْسُ مِنْ مَغْرِبِهَا • اسْتَغْفِرَكَ - اللَّهُمَّ - وَ اتُوبُ إِلَيْكَ !

قطعه

این دو چیزم بر گناه انگاختند - بختِ نا فرجام و عقلِ نا تمام •
گر گرفتارم کنی - مُسَوِّجِمْ - ور بخشی - عفو بهتر کانتقام •
ملک گفت - توبه درین حالت - که بر خلافِ خود اِطْلَعِ یافتی - سودی نکند - قَالَ
اللَّهُ تَعَالَى - فَلَمْ يَلِكْ يَلْفَعُهُمْ إِيْمَانُهُمْ لَمَّا رَأَوْا بَاسًا •

قطعه

چه سود آنکه ز دزدی توبه کردن - که نتوانی نمود انداخت بر کاخ •
بلند از میوه - گو - کوه کن دست - که کوه خود ندارد دست بر شاخ !
قرا یا وجود چنین مُلکری که ظاهر شده خلص صورت نه بدد • این بگفت و موکَلانِ عقوبت در وی آویختند • قاضی گفت - مرا در خدمتِ سلطان یک سخن یاقیست •
ملک بشنید • گفت - آن چیست ؟ گفت -

قطعه

بآستینِ ملالی که بر من افشاندی - طمع مدار که از دامت بدارم دست •
گر خلص مُحاسن ازین گُنه که مراست - بدان کرم که تو داری امیدواری هست •
ملک گفت - این لطیفه بدیع آوردی - و این نکته غریب گفتی - ولیکن محالِ عقلست و خلافِ شرع که ترا فضل و بلاغت امروز از چنان عقوبت من بزداند •
حلیت آن می بینم که ترا از قلعه بربر اندازم تا دیگران عبرت گیرند • گفت - ای خداوند جهان - بیورده نعمت این خاندانم و این جرم تنها نه من کرده ام - دیگری را بینداز - تا من عبرت گیرم • ملک را خنده آمد - و یعنی از سرِ جرم او برخاست - و متعذران را - که مترصدِ کشتنِ قاضی بودند - گفت -

- خواجه در بند نقی ایوانست - خانه از پای بست ویرانست *
- پیر مردی ز نزع می نالید - پیره زن صدش همی مالید *
- چون محبوظ شد اعتدال مزاج - نه عزیمت اثر کند نه علاج *

حکایت ۲

پیر مردی را حکایت کنند - که دختری خواسته بود و حُجره بگل آراسته و بخواب با او
نشسته و دیده و دل درو بسته - شبی دراز تاختی و بدلهای لطیفها گفتی - باشد که
موانست بپذیرد و وحشت نکیرد * بالجملة شبی میگذشت - بخت بلذت یار بود و
چشم بولفت بیدار - که بصحبت پیری افتادی بخت - پرورده - جهاندیده - آرمیده -
نیت و بد جهان آزموده - سرد و گرم روزگار چشیده - که حی صحبت بداند - شرط
مروت بجای آرد - مشفق و مهربان - خوش طبع و شیرین زبان *

مثنوی

- نا توانم دلت بدست آرم - در سبازارم نیازم *
- هر چه طوطی بود شکر خورشت - جان شیرین فدای پرورشت *

نه گرفتار آمدی بدست جوانی مُعجِب خیره روی نیره رای سبک پای که هر دم خوشی
بزد و هر شب جانی خسید و هر روز یاری گیرد *

قطعه

- جوانان خردمند و نکو روی - و لیکن در وفا با کس نباید *
- وفاداری مدار از بلبلان چشم - که هر دم بر گلی دیگر سرایند *
- بر خلاف پیران - که بمقل و ادب زندگانی گفتند - نه به مقتضای جبل و جوانی *

بیت

ز خود بهتری جوی و فرصت شعار - که با چون خودی کم کنی روزگار *

گفت - چندان که برین نعمت بگفتم - تمن بدم که دلش در قید من آمد و صید من
شد * نگاه نفسی سرد از دل پر دزد بر آورد و گفت - چندین سخن که گفتی در

باب ششم

در ضعف و پیری

حکایت ۱

با طایفه دانشمندان در جامع دمشق بحثی همی کردم * ناگاه جوانی از در در آمد و گفت - در این میان کسی هست که زبان پارسی داند ؟ اشارت بمن کردند * گفتم - خیرست * گفت - پیری صد و پنجاه ساله در حالت نزع است و بزبان پارسی چیزی میگوید که مفهوم ما نمی گردد - اگر بگویم قدم رجه شعی - مزد یابی - باشد که وصیقتی کند * چون بدلیلش فرار آمدم این می گفت -

قطعه

دسی جلد - گفتم - بر آرم بکلم - دریغ! که بگرفت راه نفس *
 دریغ! که بر خواران الوان عمر دمی بخورده بودیم - گفتند - پس !
 معنی این سخن را بحرایی یا شامیان گفتم * تعجب کردند از عمر دراز و ناسف او بر
 حیات * گفتم - چه گونه درین حالت ؟ گفت - چه گویم !

قطعه

نذیده که چه سختی رسد بجان کسی که از دهانش بدر میکنند دندانی ؟
 قیاس کن که چه حالت بود در آن ساعت که از وجود تریزش بدر رود جانی *
 گفتم - تصور مرگ از خیال بدر کن و هم را بر طبیعت مسئولی مگردان - که فیلسوفان
 یونان گفته اند - که مزاج اگرچه مستقیم بود - اعتقاد بقار نشاید - و مرثی اگرچه هالی
 بود - دلالت کلی بر حاکم نکند * اگر فرمانی طبیعی را بخوانم تا معالجه کند * دیده
 باز کرد و بخندید و گفت -

مثنوی

دست بزم زند طبیب طریقت - چون خرب بیلند اوقئاده حریق *

ام - تا مرا این فرزندان بخشیده * شنیدم که پسر با رفیقان هم‌بخت - چه بودی اگر
من آن درخت را بدانستمی که کجاست - قاعدی نردیمی که بدویم زودتر بمیرد * خواجه
شادی کنان که پسر من - قلست - و پسر طعن‌زنان که پدرم فروت را یَعْقِل *

قطعه

مالها بر تو بگذرد - که گذر نکنی سوی تربت پدرت *
تو بجای پدر چه کردی خیر - تا همان چشم داری اریسرت ؟

حکایت ۴

روزی بغرور جوانی سخت رانده بودم و شدتگاه بدلی گریه سست مانده * پیر مرقی
ضعیف از پی کاروان همی آمد - گفت - چه خُبی ! که نه جایی خفتنت *
گفتم - چون روم ؟ که نه پای رفتنت * گفت - نشنیده که صاحب‌دان گفته اند -
رفتن و نیشستن به که دوندی و گسستی *

قطعه

ای - که مُشتاقِ منزلی - مشتاق ! پلد من کار بند و صبر آموز *
اسب قازی دو تکت رود بشتاب - اشتر آهسته می‌رود شب و روز *

حکایت ۵

جوانی چست لطیف خندان خوش سخن شیرین زبان در حلقه عشرت ما بود - که
در دلتش از هیچ نوع غم نیامدی و لب از خنده فراهم نشدی * روزگاری برآمد که
اتفاقی ملاقات او نیفتاد - بعد از آن که دیدمش زن خواسته و فرزندان پر خاسته و بی
شاطش بریده و گل خوش برآمده -

بیت

بدر کرد میقتی غرور از سرش - سپر ناثوانی بزانو برش *
پرسیده‌ش - که چگونه ؟ و این چه حالست ؟ گفت - تا کودکان بدآورده - دگر کودکی
نکردم *

شعر

أَهْلِي الصَّبَا وَالشَّيْبَ قَدَوْنِي وَكَفَى بِقَدِيمِ الزَّوَانِ لَذِيْرًا *

ترازوی عقل من وزن آن يك سخن ندارند که وقتی شنیده‌ام از قابله خوش - که گفت - زن جوان را اگر تیری در پهلو ششیده به که پیری *

رباعی

زن کز بر مرد بی‌رحما برخیزد - بس فتنه و شور ز آن سرا برخیزد *
پیری که ز جای خویش نتواند خاست - الا بعصا - کیش عصا برخیزد ؟

شعر

لَمَّا رَأَتْ بَيْنَ يَدَيَّ بَعْلَهَا شِدْقًا كَارِخِي شَفَقَ الصَّائِمُ -
تَقُولُ - هَذَا مَعَهُ مَيِّتٌ - وَ إِيَّاعَا الرُّقِيَّةُ لِلنَّائِمِ *

فی الجملة امکان موافقت نبود - بمعارفت انجمید * چون مدت عذتش بسر آمد -
عقد نکاحش بستند یا جوانی تند ترش روی تپي دست بد خوبی * جور و حقا میدید
و رنج و غنا میکشید - و شکر نعمت حق همچنان میگفت که الحمد لله که از آن
عذاب الیم رهیدم و بدین نعمت مقیم رسیدم *

قطعه

روی زیبا و جامه دیبا - صندل و شاد و رنک و بوی و هوس -
این همه زینت زنان باشد - مرد را نیر و خایه زینت بس *

بیت

با این همه جور و تند خوئی نازت بکشم که خوبروئی *

قطعه

با تو مرا سوختن اندر عذاب به که شدن با دیگری در بهشت *
بوی پیاز از دهی خوبروئی خوب تو آید که گل از دست زشت *

حکایت ۳

یهمان پیری شدم در دیار بکر که مال فراوان داشت و فرزندی خوبرویی * شبی حکایت کرد - که مرا در همه عمر جز این فرزندی نبوده است * درختی درین وادی زیارتگاهست - که مردمان بحاجت خواستن آجا روند * شبی دراز در پای آن درخت بحق نالیده

مثنوی

دیرینا! گردن طاعت نهادهن - گرش همراه بودی دست دادن!
 بدیناری چو خر در گل بهانند - وگر ایمنه گوئی - ضد بخوانند *

حکایت ۸

پیر مردی را گفتند - چرا زن نکلی؟ گفت - با پیر زناتم آلفتی نباشد * گفتند - جوان
 بخواه - چون مکنیت داری * گفت - مرا که پیرم با پیر زنان آلفت نیست - او که
 جوان باشد با من که پیرم دوستی صورت نه بدهد *

تُرکیه

پیر هفتا سه جتی مکنه کور متری بخوانی چش روش *

بیت

زور باید نه زر - که بالنورا گمزی سخت به زده من گوشت *

نظمه

شنیده‌ام که درین روزها کهن پیری خیال بست به پیرانه سر که گیون جفت *
 بخواست دخترکی خوب روی گهر نام - چو درج کوهش از چشم مردمان بهفت *
 چنانکه رسم عروسی بود - قعنا کرد - ولی بحمله اول نضاه شمع بخفت *
 کمان کشید و تود بر هدف - که نتوان دوخت - مگر بسوزن یولاد جامه هفت *
 بدوستان گله آغاز کرد و حجت خاست - که خان و مان من این شوخ دیده بالث برقت *
 میان شوهر و زن جفت و فتنه خاست - چنان که سر بشعله و قاضی کشید و سعدی گفت *
 پس از ملهت و شعلت - گناه دختر چیست؟ ترا که دست بلرزد - کهر چه دانی سفت؟

باب ششم

بیت

چون پیر شدی - ز کودکی دست بدار - بازی و ظرافت بچوانان نگذار *

مثنوی

ظرب نوجوان ز پیر محسوس - که دیگر ناید آب رفته بجوی *

زوع را چون رسید وقت درو - نخرامد چنانکه سبزه تو *

قطعه

دور جوانی بشد از دست من - آه! دریغ آن زَمَن دلغروز!

فُوت سربلجام شیرین بر دست * راضیم اکنون به بندری جو یوز *

پیر زنی موی سینه کرده بود - گفتش - ای ملامت دیرینه روز -

موی به قلبیس سینه کرده گیر - راست نخواهد شدن این پشت کبر *

حکایت *

وقتی بچه‌ها جوانی پانزده بر ساله را دم * دل آزرده بگنجی نشست و گریان همی گفت -

مگر خردی فرمانوش کردی که درشتی میکنی *

قطعه

چه خوش گفت زالی بفرزند خویش - جو دبدش پلنگ افک و بیل تن -

گر از عهد خردیت یاد آمدی که بیخواره بودی در آغوش من -

نکردی درین روز بر من حقا - که تو شیر مردی و من پیره زن *

حکایت ۷

توانگری بخیل را پسری فرجور شد * نیک خواهان گفتندش - صلحت آنست که ختم

قرآن کنی از بهر وی یا بذل قرآن - باشد که خدای عز و جل شفا دهد * لغتی

درین اندیشه فرو رفت و گفت - ختم مصحف مجید اولیترست * صاحب دلی بشدید و

گفت - ختمش بعلمت آن اختیار آمد - که قرآن بر سر زبانست و زرد در میان جان *

بیت

مسیرات پدر خواهی - علم پدر آموز - نین مال پدر خرج توان کرد بده روز *

حکایت ۳

یکی از فضایی مصر تعلیم ملک زاده همی کرد - ضرب بی محابا زد و زجر بی قیاس کردی * باری مصر از بی طاقنی شکایت پیش پدر آورد و جمعه از تن دردمند برداشت * پدر را دل بهم بر آمد - استاد را بخواند و گفت - پسرا آحاد را چنین جفا و توبیخ روا نداری که فرزند مرا - سبب چیست ؟ گفت - سبب آن که سخن اندیشیده گفتن و حرکت پسندیده کردن همه خلق را علی العموم باید و پادشاهان را علی الخصوص - موجب آن که از دست و زبان ایشان هر چه رود هر آئینه بآوازه بگویند - و قول فعلی عولم الناس را چندان اختیار نباشد *

قطعه

اگر صد ناپسند آید ز درویش رفیقانش یکی از صد ندانند *
و گریخت ناپسند آید ز سلطان - ز اقلیمی باقلیمی رسانند *
پس واجب آمد معلم پادشاهان را در تهذیب اخلاق خداوندزادگان "الیهیم الله نَدَاتَا حَسَنًا" اجتهاد از آن بیشتر کردن که در حق عولم *

قطعه

هر که در خرد پیش ادب نکند - در سر یکی فلاح ازو برخاست *
چوب ترزا چنان که خواهی پیچ - نشود خشک جز بآتش راست *

ملک را حسن تدبیر فقیه و تقریر جواب او موفق آمد - خلعت و نعمت بخشید و پایه و منصب او بلند گردانید *

حکایت ۴

معلم کتانی را دیدم در دیار مغرب - قش روی و تلخ گفتار - بد خوئی و مردم آزار *

باب هفتم در تاثیر تربیت

حکایت ۱

یکی از دژا پسر نیر دل داشت * پیش دانشمندی فرستاد - که مرا این را تربیتی کن -
مگر عاقل شود * روزگاری تعلیم کردش - موثر نبود * پیش پدرش کسی فرستاد - که
این پسر عاقل نمیشود و مرا دیوانه کرد -

قطعه

چون بود اهل گوهری قابل - تربیت را درو اثر باشد *
هیچ صیقل نیک نداند کرد - آهلی را که بدگهر باشد *
سخت بدریانی هفتکانه بشوی - چونکه تر شد یلیدتر باشد *
حرّ عیسی اگر بماند زود - چون بیاید هنوز خن باشد *

حکایت ۲

حکیمی پسران را پند همی داد - که ای جان پدر! هر آموزید! که ملت و دولت دنیا
اعتقاد را نشاید - و سیم و زر در سفر محال خطر باشد - که دزد یکبار رود یا خواجه بتفاریق
بخورد - اما هنر چشمه زاینده است و دولت پاینده * اگر هارمند از دولت بیفتد -
غم نباشد - که هنر در نفس خود دیانتست - هر گجا که روز قدر بیند و صدر نشیند -
و بی هنر لقمه بخیند و سنجلی بیند *

بیت

سختست پس از جاه تحکم بردن - خو کرده بنار جور مردم بردن *

قطعه

وقتی افتاد ننگ در شام - هر کسی گوشه ترا رفتند *
روستا زادگانی دانشمند - بوزیری پادشاه رفتند -
پسران وزیر ناقص عقل - بگدائی بروستا رفتند *

قطعه

چو دخلت نیست - خرج آهسته نری - که می گویند ملّحان سُرودی -
 اگر باران بکوهستان نیارد - بسالی - دِجَه گردد خُشک رودی *
 عقل و ادب پیش گیر و لَهو و لعب بگذرا - که چون نعمت سیری شود - سختی بری
 و پشیمانی خوری * پسر از لذت ناپی و نوش این سخن در گوش نیاورد و بر قول من
 اعتراض کرد - که راحت عاجل بمعذرتِ آجِل مُنقَص کردن خُلقِ رای
 خوردند دانست *

مثنوی

خداوندانِ کام و نیست بخشی چرا سختی کشند از بیمِ سختی ؟
 برو - شادی کن - ای یارِ دل افروز ! غم فردا نشاید خورد امروز *
 تکلیف مرا - که در صدرِ مرورت نشسته ام - و عقدِ قوت بسته - و ذکرِ انعام در افواهِ عوام
 افکنده !

مثنوی

هر که علم شد بسجا و گرم - بند نشاید که نهد بر سرم *
 فام نکوئی چو برون شد ز کوی - در تقوایی که ببندی بروی *
 دیدم - که نصیحت نمی پذیرد و دم گرم من هر آینه سرد او اثر نمیکند - ترکِ مذمت
 گرفتم - و روی از مصاحبت او برگردانیدم - و قولِ حکما را کار بستم - که گفته اند -
 بَلِّغْ مَا عَلِمْتَ - قُلْ لَمْ يَقْبَلُوا - فَمَا عَلَيْكَ *

قطعه

هر چه دانی که نشنوند - بگویی هر چه دانی تو از نصیحت و بلند *
 زود باشد که خیره سر بینی بدو یا ارفغانه اندر بلند *
 دست بردست میزد - نه - دریغ ! نشنیدم حدیثِ دانشمند !
 تا پس از مدتی آنچه از نگفتِ حاش می اندیشیدم - بصورت دیدم - که یاره یاره
 میبردخت و لقمه لقمه می اندوخت * فلم از ضعفِ حاش بهم برآمد - مرورت ندادم
 در چنین حالی ریش درویش را بمعصیت خراشیدم - نمک پاشیدم با خورد گفتم

گدا طبع و نا پرورگار - که عیش مسلمانان بدیدن او تبه گشتی - و خواندن قرآنش
دل مردم سینه کوفتی * جمعی پسران باکیزه و دختران دوشیزه بدست جفای او گرفتار -
نه زهره خنده و نه یارای گفتار - که طریض سیمین یکی را عذیبه زدی و ساق بلورین
دیگری را در شکجه نهادی * القصد - شنیدم که طری از خبات نفس او معلوم
کردند - بردند و برانندند * پس آنکه مکتب را بعضی دادند - پارسائی سلیم و
نیات مردی حلیم - که جز بحکم ضرورت سخن نگفتی - و موجب آزار کس بر زبان
او نرفتی * کودکان را هدیه استاد خُشکین از سر بدر رفت - معلم دومی را باخلای
ملکی دیدند - دبو صفت یکتا یکتا بر میدند - و باعتماد حاتم او ترک علم گرفتند *
همچنین اغلب اوقات بیارچه فراهم نشستندی و لوح قا درست کرده بنشستندی - و
بر سر همدیگر شکستندی *

بیت

استاد معلم جو بود کم آزار - خرساک بازند کودکان در بازار *
بعد از دو هفته بر در آن مکتب گذر کردم - معلم اولین را دیدم - دل خوش کرده
بودند و بمقام خویش باز آورده * از بی انصافی برنجیدم و "لا حول" گفتم - که دیگر
بار ابلیس را معلم ملائکه چرا کردند؟ پیر مردی ظریف جهان دیده بشنید - بخندید
و گفت -

منظوم

پادشاهی پسر بمکتب داد - لوح سیمینش در گذار نهاد -
پیر سر لوح او نیشته نمر - خجور استاد به از پیر پدر *

حکایت ۵

پارسی زاده را نعمت بی کوان از ترکه عم بدست افتاد * فسق و فجور آغاز کرد و مبدی
پیش گرفت * فی الجملة نمیدانم از سالی معاصی و منکری که نکرد و مسکری که نخورد *
باری به نصیحتش گفتم - ای فرزند! دخل آب رواست - و عیش آسیای گردان -
یعنی خرج فراوان کردن مسلم کسی را باشد که دخل معین دارد *

وَقَالَ - بَعِي الْقَسَبَتَ ؟ - معنی - ای پسر ! ترا پرسند روز قیامت - که هفرت چیست ؟
و نگویند - که بدرت کیست ؟

قطعه

حُصَّةٌ كَعَبْدَا كَهْ مَيِ بَسَنْدِ او نه از گرم پدله نامی شد •
با مردی نشست روزی چند - لا حرم هیچ او گرانی شد •

حکایت ۹

در تصانیف حکما آورده اند که کَرْدَم را ولادت معهود نیست چنانکه سائر حیوانات را - بلکه احشای مادر بخورند - پس شکمش بدرند و راه صجرا گیرند - و آن پوستها که در حالت کَرْدَم بیفتد - اتر آنست • باری این نکته پیش بزرگی همی گفتم • گفت - نلی من بر صدق این سخن گواهی میدهد - و جز چنین نتواند بود - چون در حالت خردی یا مادر چنان معامله کرده اند - لا حرم در بزرگی نامقبول و نامحبوب اند •

قطعه

پسری را پند نصیحت کرد - گای جوانمرد ! یاد گیر این پند -
هر گاه با اهل خود وفا نکند - نشود دوست روی و دولتمند •

مثل

کَرْدَم را گفتند - چرا بزستان بدر نمی آگی ؟ گفت - بذاستانم چه خرمست نه بزستان بیرون آیم ؟

حکایت ۱۰

درویشی زنی حامله داشت - مدت حمل او بسر آمد • درویش را همه عمر فرزند نیامده بود • گفت - اگر خدای تعالی مرا پسری بخشد - جز این خرقه که در بر دارم - هر چه در ملت منست اقرار درویشان کنم • اتفاقاً پسر آورد • درویش شادمانی کرد و سفره یاران بموجب شرط بنهاد • پس از چند سال - که از سفر شم باز آمدم - بمحض آن دوست بگذشتم و چگونگی حالتش پرسیدم • گفتند - بزندان شسته دَرَسْت • گفتم - سبب چیست ؟ گفتند - پسرش خمر خورده است و عَریده کرده و

مثنوی

حریف سقّه در پایان مستی نه اندیشد ز روز تنگدستی *
 درخت اندر بهاران بر نشاند - زمستان لا حرم بی برگت ماند *

حکایت ۶

پادشاهی پسر پادشاهی داد و گفت - این فرزند تست - تربیتش همچنان کن که یکی از
 فرزندان خویش * گفت - فرمان بردارم * سالی چلد در پی او رفیع بُرد و سعی کرد -
 بجائی نرسید - و پسران ادیب در فضل و بلاغت مُتقی شدند - ملک دانشمقدرا
 مواخذت کرد و معاذبت فرمود - که بتدوین خلاف کردی - و شرط وفا بجا نیاوردی *
 گفت - بر رای تالم آرای خداوند روی زمین پوشیده نماند که تربیت یکسانست و
 لیکن طبائع مختلف *

قطعه

گرچه سیم و زر ز سنگ آید همی - در همه سنگی نباشد زر و سیم *
 بر همه عالم همی نابد سُهیل - جالی ابدان میکند - جانی ابدیم *

حکایت ۷

یکی را شنیدم از پیران موقی که مُریدی را میگفت - ای پسر! چندانکه خاطر آدمی
 بر روز نیست اگر بروزی ده بودی - بعالم ازملاک در گذشتی *

قطعه

فراموش نکرد ایزد در آن حال - که بودی نطفه مدفن و مدحش *
 روانت داد و عقل و طبع و ادراک - جمال و نُطق و رای و فکرش و هوش -
 ده انگشت مُرتب ساخت بر کف - دو بازو بست و رقب کرد بر دوش *
 کُدن پنداری - ای ناچیز همت! که خواهد کردنت روی فراموش *

حکایت ۸

اغزای را دیدم که پسر را میگفت - یا بُنّی! اِنَّكَ مَسْئُولٌ يَوْمَ الْقِيَامَةِ - مَا قَا اَكْتَسَبْتَ؟

شطرنج بسر همی برند - فرزین می شوند - یعنی - بهتر از آن میگردند که بودند - و
بکادکالی حلق بادیه بسر بردند و بتر شدند *

قطعه

از من بگویی حاجی مردم گزای را - کو یوسفین خلق بازار می درد -
حاجی تو نیستی - شترست - از برای آنکه بیچاره خار میخورد و بار می برد *

حکایت ۱۳

مردی را چشم درد خاست * پیشی بیطاری رفت - که مرا دوا کن * بیطار از آنچه در
چشم چهاربایان میگرد در دیده او کشید - کور شد * حکمت بر داور فرودد * گفت
برو هیچ قاول نیست - اگر این خرنوبی - پیش بیطار نرفتی * مقصود ازین سخن
آنست - تا بدانی که هر که نا آموده را کار بزرگ می فرماید - ندامت برد و بنزدیک
خرمندان بحقیقت عقل منسوب گردد *

قطعه

ندهد هوشمند روشن زلی با فرماید کارهای خطیر *
پوریا باغ گرچه بافنده است - نبردش بکارگاه حریر *

حکایت ۱۴

یکی از بزرگان اعمرا پسری وفات یافت * پرسیدندش - که بر صندوق کورش چه نویسیم ؟
گفت - آدایت نقاب مجید را عزت و شرف بیش از آنست که روا باشد بر چنین
جایها نوشتن که روزگاری سوده گردد و خلائق برو گذرند و سگان برو شاشند -
و اگر ضرورت چیزی همی نویسند - این دو بیت کفایتست *

قطعه

آه! هرگاه سبزه در بستان بدمیدی - چه خوش شدی دل من !
بگذر - ای دوست ! تا بوقت بهار سبزه بینی دمیده بر گل من *

حکایت ۱۵

پارسائی بر یکی از خداوندان نعمت گذر کرد که بنده را دست و پای بسته بود و عقوبت

باب هفتم

خون کسی ریخته و از شهر گریخته - پدر را بعلت آن سلسله درباری ست و بدد برینی •
گفتم - این یلار او بحاجت از خدا خواسته است •

قطعه

زنان باردار - ای مرد هشیار! اگر وقت ولادت ملرزایند -
از آن بهتر بفرزدیگ خردند - که فرزندان ناهموار زایند •

حکایت ۱۱

یغفل بودم که بزرگی را پرسیدم از بلوغ • گفت - در کتب مستورست که بلاغت
سه نشان دارد - یکی پائزده سالگی - دوم احقالم - سوم بر آمدن موی زهار - اما هر
حقیقت یک نشان دارد - که در بند رضای حق جل و علا بیش از آن باشی که
در بند نفس خویش - و هر آنکه درو این صفت موجود نیست - نزد محققان بالغ
نیست •

قطعه

بصورت آدمی شد قطره آب - که چل روزش قرار اندر رحم مائد -
وگر چل ساله را عقل و ادب نیست - بتحقیقش نباید آدمی خواند •

ایضاً

جوانمردی و لطف و آدمیت - همین نقش هیولائی مینداز •
هنر باید که صورت میخوان کرد - بایوانها در از شنکوف و رنگار •
چو انسان را نباشد فضل و احسان - چه فرقی از آدمی تا نقش دیوار؟
بدست آوردن دنیا هنر نیست - یکی را - بجز توانی - دل بدست آر -

حکایت ۱۲

سالی تراعی در میان پیداکاری حجاج افتاده بود - و داعی هم در آن سفر پیاده بود •
از بی انتصافی در سر و روی یکدیگر افتادیم - و داد فسوق و جدال بدادیم • کجابه نشینی را
شدد - که ما عدیل خود میگفت - بو العجب کاری! که پیداکار علاج - چون عرصه

بیت

- پیل کو؟ تا کُتِف و باروی گردان ببند - شیر کو؟ تا کُف و سر باجَه مردان ببند *
- ما درین حالت که دو هندو از پس سنگی سر بر آوردند و قصد قتالِ ما کردند *
- ندست یکی چوبی - و در بغل دیگری کلوخ کوبی * جوانرا گفتیم - اکنون چه یابی؟

بیت

- بیار آنچه داری ز مردی و زور - که دشمن بیای خود آمد بگور *
- نیر و کمان دیدم از دست جوان افتاده و لرزه بر استخوان *

بیت

- نه هر که موی شگاند ز تیر جوشن خای - هر روز حملَه جنگ آوران بدارد بیای *
- چاره جز این ندیدیم که رخت و سیلج و جامه رها کردیم - و جان سلامت بدر آوردیم *

قطعه

- بکارهای گران مرد کار دیده فرست - که شیر شوره در آرد بر پر خَم کمند *
- جوان - اگر چه قوی بال و پیلتن باشد - بجنگِ دشمنش از قول بگسلد پیوند *
- نبرد پیش مصاف آمده معلومست - چنانکه مسئله شرع پیش دانشمند *

حکایت ۱۷

- توانگر زاده را دیدم - بر سرِ گور پدر نشسته بود و با درویش بجهتِ مَظالِفه در پیوسته - که صندوقِ تربتِ پدرم سنگینست - و کدالَه رنگین - و فرشِ رُخام انداخته و خِشِتِ فبروزِ بکار برده - بگورِ پدرت چه ماند؟ خِشَتی دو فراهم آورده - و مُشَتی خالک بر آن پاشیده * درویش پسر بشنید و گفت - تا پدرت از زیرِ آن سنگِ گران بر خود بجنبد - پدرم به بهشت رسیده باشد *

بیت

- خبر که بر وی نهند کمتر بار - بر آسوده تر کند رفقِ بار *
- در خیرست - که موتُ الفقراء راحَه * درویش چیزی ندارد که بحسرت بگذارد *

باب هفتم

همی کرد * گفت - ای پسر! همچو تو مخلوقی را خدای عز و جل اسیر حکم تو گردانیده است - و ترا بر روی فضیلت داده - شکر نعمت باری تعالی بجا آر - و چندین جفا بر روی روا مدار - که فردا به از تو باشد و شرمساری ببری *

مثنوی

بر بنده مگیر خشم بسیار - جورش مکن و دلش میازار!
 او را تو بنده دیرم خریدی - آخر نه بقدرت آفریدی *
 این حکم و غرور و خشم تا چند؟ هست از تو بزرگتر خداوند *
 ای خواجه ارسلان و آغوش! فرمان ده خود مکن فراموش!
 در خبرست از خواجه عالم و سرور بنی آدم (صلی الله علیه و سلم!) که گفت - بزرگوار
 حسرتی در روز قیامت آن بود - که بنده صالح را بهشت برند و خداوند فاسق را بدوزخ *

قطعه

بر غلامی که طوع خدمت نیت - خشم بی حد مبران و طایره مگیر -
 که نصیحت بود برادر شمار - بنده آزاد و خواجه در زنجیر *

حکایت ۶

سالی از بلخ با شامیانم سفر بود و راه از حرامیان پر خطر * جوانی ببدرفه همراه
 ما شد - نیزه باز و چرخ انداز - سلحشور - بیش زور - که ده مرد توانا کمان او را زده
 نکردندی - زور آوران روی زمین پشت او بر زمین نیاوردندی - ولیکن ملتقم بود و سایه
 پرورده - نه جهان دیده و سفر کرده - رعد کوس دلاوران بگوش او نرسیده - و برقی شمشیر
 سواران بچشم ندیده *

بیت

نیفتاده در دست دشمن اسیر - بگیردش نداریده یاران غیر *
 اتفاقا من و آن جوان هر دو در بی هم دوان - هر دینار قدیمش که پیش آمدی
 با تو بازو بیفکندی - و هر دارخت تنظیم که دیدی برور بجهت بر کندهی - و تا آخر کشتن
 کفنی -

نظم

توانگرانرا رقتست و نذر و مهربانی زکوة و فطرة و اعتقاد و عدى و قربانی
 تو گوی بدولت ایشان رسی - که نتوانی جز این دو رکعت؟ و آن هم بعد پریشانی
 اگر قدرت خودست و اگر قوت سجد - توانگران را به میسر میشود - که مال موکلی
 دارند و جامه پالت و عرص مصون و دل فارغ - و قوت طاعت در لقمه لطیفست -
 و صحت عبادت در کسوت نظیف - پیداست - از معدۀ خالی چه قوت آید؟ و از
 دست تهی چه مروت زاید؟ و از پای بسته چه سیر آید؟ و از دست گرسنه چه
 خیر؟

قطعه

شب پراکنده حسد آن که پدید نبود و جو باشدادانش
 مور گرد آورد بتابستان - تا فراغت بود زمستانش
 فراغت با فاقه نمی پیوندان - و جمعیت با تنگدستی صورت نه بندد - یکی تحریمه
 عشا بسته - و دیگری منتظر عشا نشسته - این بدان گوی ماند؟

بیت

خداوند مکنات بحق مشغول - پراکنده روزی پراکنده دل
 پس عبادت ایشان بقبول اولیتر - که جمعند و حاضر - نه پریشان و پراکنده خاطر -
 اسباب معیشت ساخته و باوراد عبادت پرداخته - عرب گوید - اَعُوذُ بِاللّٰهِ مِنَ الْفَقْرِ
 الْمَكِثِ وَ جَوَارِ مِنْ لَا يُحِبُّ - و در خبرست - که الْفَقْرُ سَوَاءُ الْوَجْهِ فِي الدَّارَيْنِ
 کُنت - آن نشنیده که فرمود خواجه عالم (علیه افضل الصلوات و اکمل التحیات)
 "الْفَقْرُ قَهْرِي" - گفتیم - خاموش! که اشارت خواجه عالم (علیه السلام) بفقر طائفه
 ایست که مرد میدان رضا اند و تسلیم غیر قضا - نه ایدان که خرقه ابرار پوشند و لقمه
 ادرار نوشند =

رباعی

ای طبل بلند بانگ و دریاغن هیچ! بی نوشته چه تدبیر کنی وقت بسیج
 روی طمع از خلق به پیچ - از مردی - تسبیح هزار دانه بر دست بسیج

قطعه

- مرد درویش - که بار ستم فاقه کشید - بدر مرگ هماتا که سبکبار آید *
- و آنکه در دولت و در نعمت و آسای زیست - مردنش زین همه شکت نیست که دشوار آید *
- بهمه حال اسیری که ز بندی برهد - خوشترش دان را سیری که گرفتار آید *

حکایت ۱۸

- بزرگی را پرسیدم از معنی این حدیث - که - *أَعْدِلْ عَذَابَ نَفْسِكَ الَّتِي بَيْنَ جَلْدَيْكَ* - گفت - بحکم آنکه هر آن دشمن که با وی احسان کنی دوست گردد - مگر نفس - که چندان که مدارا بیش کنی مخالفت زیاده کند *

قطعه

- فرشته خوی شود آدمی حکم خوردن - و گر خورد چو بهائم - بیوفتد چو همان *
- مراد هر که بر آری مطیع امر تو گشت - خلاف نفس - نه گردن کشد چو یافت مراد *

حکایت ۱۹

مناظره سعدی با مدعی در بیان توانگری و درویشی *

- یکی را دیدم در صورت درویشان - نه بر سیرت ایشان - در محفلی نشسته و شُغفتمی در پیوسته - و دفتر شکایت باز کرده - و مذهب توانگران آغاز نهاده - و سخن بدینجا رسانیده - که درویشان را دست قدرت بسته است و توانگران را پنی ارادت شکسته *

بیت

- کریمان را بدست اندر هرم نیست - خداوندان نعمت را گرم نیست *
- مرا که پرورده نعمت بزرگاتم این سخن سخت آمد * گفتیم - ای یار! توانگران دخل مسکینانند - و ذخیره گوشه نشیدان - و مقصد زکاتان - و کفای مساکران - و متحمل بار گران از بهر راحت دیگران *
- دست بضاعم آنکه برند که متعلقان و ریزستان بخورند - و فضل مکارم ایشان بارآمد و ایقام و پیران و اقارب و جلیان برسد *

بیت

برنج و سعی کسی نعمتی بخت آرد - دیگر کس آید و بی رنج و سعی بر دارد *

گفتش - بر بخل خداوندان نعمت و قوت نیافته *إِلَّا بِعِلَّتِ* گدایی - و گر نه - هر که طمع یکسو نهاده - کرم و بخیالی یکی نماید * محلت داند که زر چیست - و گدا داند که *مُمْسِك* کیست * گفتا - با تجربه آن میگویم - که متعلقان بر در ندارند - و غلیظان شدیدرا بر گمارند - تا بار عزیزان ندهند - و دست بر سینه صاحب تمیزان نهند - و گویند "اینها کس نیست" - و بحقیقت راست گویند *

بیت

آن را که عقل و همت و تدبیر و رای نیست -
خوش گشت پزده دار - که کس در سرای نیست *

گفتم - *بِعِلَّتِ* آن که از دست متوقعان بجان آمده اند - و از رُغم گدایان بفرغان *

مُحَالِ عقلست که اگر ریخت بیابان در شود چشم گدایان پر شود *

بیت

دیده اهل طمع بنعمت دنیا پر نشود - همچنان که چاه بشبیم *

هر کجا سختی کشیده و تلخی چشیده را بیلی - خود را بشو در کارهای مخوف اندازد - و از توابع آن نبرهیزد - و از عقوبت آن نه هراسد - و حلال از حرام نشناسد *

قطعه

سگی را - گر گلوخی بر سر آید - ز شادی بر جهد - کین استخوانست *

و گر نعشی دو کس بر دوش گیرند - *لَکِیْمُ الطَّبِيعِ* پیدا دارد که خوانست *

اما صاحب دنیا بعین عنایت حق ملحوظست - و بحال از حرام محفوظ * من - همانا که تقریر این سخن بکردم و دلیل و برهان بیاوردم - اکنون انصاف از تو توقع دارم *

هرگز دیده دست دشمنی بر کتف بسته - یا بعیت بی نوائی در زندان نشسته - یا پرده معصومی دریده - یا کفی از معصم بریده - *إِلَّا بِعِلَّتِ* درویشی ؟ شیر مردان را بحکم ضرورت در نقبها گرفته اند و کعبها سفته - مُحْتَمِلست که یکی از درویشان را نفس

درویش بی معرفت نیارآمد تا فقرش بکفر نجامد - که "كَادَ الْفَقْرَ أَنْ يَكُونَ كُفْرًا" - نشاید جز بوجود نعمت برهنگرا پوشیدن - یا در استخلاص گرفتاری کوشیدن - و ابزاری حلس مارا بمراتب ایشان که رساند؟ و ید علیاً بید سقلی چه ماند؟ نه بینی که حتی جل و علا در محکم تزیل از نعیم اهل بهشت خبر میدهد - که - "أُولَئِكَ لَهُمْ رِزْقٌ مَعْلُومٌ" - تا بدانی که مشغول کفاف از دولت کفاف محرومست و ملکت فراغت زیر نلین رزق مقسوم *

بیت

تشنگان را نماید اندر خواب همه عالم بچشم چشمه آب *

حالی که من این بگفتم - عیان طافند درویش از دست تحمل برفت - و قبیع زبان بر کشید - و اسب فصاحت در میدان وقاحت جهانید و بر من دوانید و گفت - چندان مبالغه در وصف ایشان نکردی و سخنها بر ایشان بگفتی - که هم تصور کند که قریاقتد یا کلید خانه آرزاق * مشقی منگیر - مغرور - معجب - نفور - مشغیل مال و نعمت - و مقفین چه و ثروت * سخن نگویند الا بسفاهت - و نظر نکنند الا بکراهت * علما را بگدائی منسوب کنند - و فقر را به بی سر و یالی معیوب گردانند * بعزت مالی که دارند و غیرت جاهی که ندارند برتر از همه نشینند و خود را بهتر از همه شناسند * نه آن در سر دارند که سر بکسی فرو آرند - یخچیر از قول حکما - که گفته اند - هر که بطاعت از دیگران کمست و بنعمت بیش - بصورت توانگوست و بمعنی درویش *

بیت

گر بی هنر بمال کند کبر بر حکیم - گوی خوش شمار اگر گاو عنبرست *

گفتم - مذمت ایشان روا مدار - که خداوندان کرم اند * گفت - غلط کردی - که بندگان درمند * چه فائده که چون ابر آذرند و بر کس نمی بارند - و چشمه آفتابند و بر کس نمی تابند - و بر مرکب اسطاعت سوارند و نمی رانند - و قدمی بهر خدا نه لهند - و درمی بی من و ادبی ندهند * مالی بمشقت فراهم آرند و بخیست نگه دارند و بحسرت بگذارند - چنانکه بزرگان گفته اند - سلیم بخیل وقتی از خاک بر آید که بخیل بخالت در آید *

بیت

دروین منکر تا دگران چشم ندارند - کردست گدایان نقوان کرد نوایی *

گفتا - نه - که من بر حال ایشان رحمت میدهم * گفتم - نه - که هر مالی ایشان حسرت
میخوری * ما درین گفتار و هر دو بهم گرفتار - هر بیدفی که براندی من بدفع آن
کوشیدمی - و هر شایعی که بخواندی بنفرین بدیدمی - تا نقد کیسه جنت در بخت
و نیز جبهه حجت همه ببلداخت *

قطعه

هان! تا سپرنیفتنی از حمله فصیح - کوزا جز آن مبالغه مستعار نیست!
دین ورز و معرفت - که سخندان صبح گوی بر هر سلاج دارد و نس در حصار نیست *
عاقبه اقمردنیش نماند - دلیلتش کردم - دست تعدی دراز کرد و پیچوده گفتن
آغاز * و سنت جاهلست - که چون بدلیل از خصم فرو مانند - سلسله خصومت
بجلبالد - چون آزر بست تراش - که بجحمت یا بر سر بر نیامد بجلکش بر خاست -
که - لکن لم تلتزم لرجعتك * دُشدم داد - سقطن کلام - گردیدم درید - زخداش
شکتم *

قطعه

* او بر من و من در و فزاده - خلق از بی ما دیوان و خلدان -
انگشت تعجب جهانی از گفت و شنود ما بدندان *

نصفه - مراغه این سخن پیش قاضی بردیم و بحکومت عدل راهی شدیم - تا حاکم
مسلمانان مصلحتی بجوید - و مهابی توانگران و درویشان قرضی بگوید * قاضی - چون حیلست
ما بدیده و منطقی ما بشدید - سر بگریبان تفتیر فرو برد - و پس از ثانی بسیار سر بر آورد
و گفت - ای آن که توانگران را نفاق خطی - و بر درویشان جفا رواه داشتی! بدان - که
هر جا که گشت خارست - و با خمر خمار - و بر سر گلج مار - و آنجا که نیر
شوارست نهالت مردم خوار - لذت پیشی دنیا را کدغه اجل در بست - و نعیم
بهشت را دیوار مکاره درویش *

اماره مطالبه کند - چون قوتِ احسانش نباشد - بعیضیان مبالغه گردد - که بطن و فرج
تواند آید - معانی دو فرزندانی اند از یک شکم - با نام که این یکی بر جاست - آن
دیگری بر پاست - شنیدم - که دروشی را با حدیثی بر خُبطی بگرفتند - با آن که شومساری
بود - سزای سنگساری شد - گفت - ای مسلمانان ! قوت ندارم که این کلمه - و طاقت
ندارم که صبر کنم - "لَا رَهْبَانِيَّةَ فِي الْاِسْلَامِ" * و از جمله مواجِبِ سُکون و جَمْعِيَّتِ
درون که تواتر آن راست یکی آن - که هر شب صَلَمی در هر گیرند و هر روز جوانی
از سر - صَلَمی که صبح تا آخر دست از صِبَاحَتِ او بر دل - و سر و خِرَمان را پای از
خِجالتِ او در کُل *

بیت

بحسبِ ترمیزِ فرو برده جنگ - سر انگشتها کرده علقاب رنگ *
مُحَاسِنَتِ که با وجودِ خُصی ظلمتِ او بُرد مَلَاهی گردد - و یا رابِ تباهی زند *

بیت

دلی که خورِ بهشتی ربود و یغما کرد - نَمی اِلْقَاضَاتِ کند هر بُدایِ یغمانی ؟

شعر

مَنْ كَانَ بَيْنَ يَدَيْهِ مَا اشْتَهَى رُطَب - يَمِيعُهُ ذُلٌّ عَنْ رَجَمِ الْعَقَائِدِ *
اغلب تبهستانِ دامنِ عصمتِ بمعصیت آید - و تکررِ کَلَمِ مردمِ ربایند *

بیت

چون سگِ درنده گوشتِ باقت - فیرسد کینِ شکرِ صلحت یا خرِ دُجَال *
چه مایهٔ مسطورانِ بعلتِ مُفلسی در قَبینِ فسادِ افقاده اند - و عرقِ کرمی در رشت
نامی بر باد داده *

بیت

با کرمسگی قوتِ پرهیز نماند * اِنْفَاسِ عَنانِ از کفِ تقویِ بستاند *
حاتمِ صفای - که بدایِ نشین بود - اگر در شهرِ بودی - از جوشِ کدایانِ بیچاره شدی
و جابه بر وی باره گردندی - چنانکه آمده است -

قطعه

بهر بجایِ پسر هرگز این کوم نکند که دستِ جود تو با خاندانِ آدم کرد *

خدایِ خواست کجای عالمی به بخشاید - بفضلیِ خویش ترا یادشاهِ عالم کرد *

قلمی چون سخن بدین شایست رسانید و از حدِّ قیاس مُبالغت نمود - ما نیز بمقتضایِ

حُکمِ قضا رِضا دادیم و از ماضی در گذشتیم - و بعد از مُحالِدا طریقِ مُدارا پیش

گرفتیم - و سرِ بقدارک بر قَدَمِ یکدیگر نهادیم - و بوسه بر سر و روی دادیم - و ختم

سخن برین بود -

قطعه

مکن ز گردشِ گیتی شکایت - ای درویش ! که تیره بختی اگر هم برین نسیق مُردی *

توانگرا ! چو دل و دست کامرانت هست - بخور - به بخش - که دنیا و آخرت بردی *

باب هفتم

بیت

چو دشمن چه کند گر نکشد طالب دوست؟ گنج و مار و گل و خار و غم و شادی بهمند
نظر نکلی در بستان که بید مشکست و چوب خشک؟ همچنین در زمره توانگران
شاگرد و کفور - و در حلقه درویشان صابرند و فحور *

بیت

اگر و اله هر قطره در شدی - چو خر مهره بازارها پر شدی *

مقربان حضرت حق جل و علا توانگراند درویش سیرت و درویشانند توانگر همت *
همین توانگران آنست که غم درویشان بخورد - و بهین درویشان آن که تم توانگران
نکیرد - و من یقول علی الله فهو حسبه * پس روی عتاب از من بدرویش آورد و
گفت - ای که گفتم توانگران مشغول اند به معاشی و مست ملقی! نعم - ظالمند هستند
بدین عفت که بیان کردی - قاصر همت و کافر نعمت - که ببرند و بپند و بخورند و بدهند *
اگر بمثل باران نبارد و با طوفان جهان را بردارد - با اعتدال مکنات خود از محبت درویش
نبرسند - و از خدای تعالی فخرسند و گویند -

بیت

گر از نیستی دیگری شد هلاک - مرا هست - بطرا رطوفان چه باک؟

شعر

و رَاكِبَاتٍ يَبْتَاعْنَ فِي هَوَايَجِهَآ - لَمْ يَلْقَيْنِ إِلَيَّ مِنْ غَضَبٍ فِي الْكُتُبِ *

بیت

دوستان - چو کلیم خویش بیرون بردند - گویند - چه غم گر همه عالم مُردند؟
قیمتی برین نعمت که شنیدی و عطفه که خوانی نعم نهاده و صلابی کرم
در داده و میان بخدمت بسته و ابرو بتواضع کشاده * طالب نامند و مغفرت - و
صاحب دنیا و آخرت - چون بندگان حضرت پادشاه عالم عادل مؤید و منصور -
مالک آرمه انام - حامی ثغور اسلام - وارث ملت سلیمان - اعدای ملوک زمان - مظفر
الدنیا و الدین - ابوبکر بن سعد بن زکری - آدام الله ابامه و نصر اعلمه *

حکمت ۳

دو کس رنج ببوده بردند و سعی بی فائده کردند - یکی آنکه مال اندوخت و نخورد -
دیگری آن که علم آموخت و عمل نکرد *

ملفوظی

علم چند آنکه بیشتر خوالی - چون عمل در تو نیست - نادانی *
نه محقق بود نه دانشمند - چار پائی یرو کتلی جلد *
آن تپی مغز را چه علم و خبر - که یرو هیز مست یا دفتر؟

حکمت ۴

علم از بهر دین پرورد نیست - نه از برای دنیا خوردن *

بیت

هر که پرهیز و علم و زهد فروخت - خرمی گرد کرد و یاک بسوخت *

پند ۵

علم ناپرهیزگار کور مشعل دارست - بهندی به و هو لا بهندی *

بیت

بی فائده هر که عمر در باخت - چیزی نخرید و زور ببنداخت *

حکمت ۶

ملک از خردمندان جمال گیرد - و دین از پرهیزگاران کمال پذیرد *
خردمندان از آن محتاج ترند که خردمندان بقریب پادشاهان *

قطعه

بشد اگر بشنوی - ای پادشاه! در همه دفتريه ازین پند نیست -
جز بخردمند مفرما عمل - گرچه عمل کار خردمند نیست *

حکمت ۷

چه چیزی بی سه چیز پادار نمائد - مال بی تجارت - و علم بی بحث - و ملک بی
سیاست *

باب هشتم در آداب صحبت

نصیحت ۱

مال از برای آسایش مُهرست - نه عمر از بهر گرد کردن مال * عاقلی را پرسیدند - که
نیکبخت کیست ؟ و بدبخت کدام ؟ گفت - نیکبخت آنکه خورد و رشت -
و بدبخت آنکه مُرد و هشت *

بیت

مَنْ نَعَارَ بِرِأْسِ هَيْجَكْسٍ نَهَ هَجِجٌ نَكْرَدَ - که عمر در سر تحصیل مال کرد و نخورد *

حکمت ۲

«وَسَلِّ (عَلَيْهِ السَّلَام) قَارُونَ نَصِيحَتِ كَرْدَ - که أَحْسَنُ كَمَا أَحْسَنَ اللَّهُ إِلَيْكَ * نشنید -
و عاقبتش شنیدید که چه دید *
قطعه

آنکس که بدیلار و دَرَم خیر نیندوخت - سر عاقبت اندر سر دینار و دَرَم کرد *
خواهی مُتَمَتِّع شوی از نعمت دنیا - با خلق کرم کن که خدا با تو کرم کرد *
عرب گوید - جَدَّ وَلَا تَمُنَّ إِنَّ الدَّيْلَةَ إِلَيْكَ تَأْكِدُ - یعنی - ببخش و مَنّت مَلِه - که
بفع آن بدو بار گردد *

قطعه

درخت کرم هر نُجْأ بیخ کن - گذشت از فلک شاخ و بالی او *
گر امیدواری و کز بر خوری - بمنت مَلِه آو بر پایی او *

ایضا

شیر خدای کن که مَوْثِق شدی بخیر - ز انعام فضل او نه معطل گذاشت *
مَنّت مَلِه که خدمت سلطان همی کنم - مفت شلاس از که بخدایت بداشت *

حکمت ۱۱

دشمن ضعیف که در طاعت آید و دوستی نماید - مقصود وی جز آن نیست که
دشمن تو را گردد - و گفته اند که بر دوستی دوستان اعتماد نیست - تا بدانی دشمنان
چه رسد؟

بیت

دوستانم ز دشمنان بترند - دشمنان خود غلامت بگیرند *

پند ۱۲

هر که دشمن کوچک را حقیر شمارد بدان می ماند که آتش اندک را مهمل
می گذارد *

قطعه

امروز بکش که میتوان کشت - ناآتش که بلند شد جهان سوخت *

مگذار که زه کشد کمان را - دشمن که به تیر میتوان دوخت *

حکمت ۱۳

سخن در میان دو دشمن چنان گوئی که - اثر دوست گردند - شرمده نباشی *

ملفوظ

میان دو تن جنگ چون آتش است - سخن چین بدبخت هیزم گشت *

کنند این و آن خوش دگر باره دل - وی اندر میان کورخت و خیل *

میان دو کس آتش افروختن نه عقلست - و خود در میان سوختن *

قطعه

در سخن با دوستان آهسته باش - تا ندارد دشمن خوختار گوش *

پیش دیوار آنچه گویی هوش دار - تا نباشد در پس دیوار گوش *

حکمت ۱۴

هر که با دشمنان صلح میکند سر آزار دوستان دارد *

بیت

بشوی - ای خردمند از آن دوست دست - که با دشمنان بود هم نشست *

باب هشتم

قطعه

وقتی بَلَطَفِ گوی و مُدارا و مَرُومی - باشد که در کمدِ قبول آوری دلی -
وقتی بِشهر گوی - که صد گوزۀ نبات - گد گد چنان بکار نیاید که حظّالی *

حکمت ۸

رحم آوردن بر بدان ستمست بر نیکان - و عفو کردن از ظالمان جورست بر
مظلومان *

بیت

خبیث را چو تعهد کنی و یلوازی - بددولت تو نکه میکند بالیاری *

حکمت ۹

بر دوستی پادشاهان اعتماد نباید کرد - و بر آواز خوش کودکان غره نباید شد - که این
بجوانی مُتَبَدِّل گردد - و آن بجوانی مُتَغَیِّر *

بیت

معشوق هزار دوست را دل ندهی - در میدهی آن دل بجذائی بیهی *

بند ۱۰

هر آن سَری که داری با دوست در میان مَنه - باشد که وقتی دشمن شود - و هر
بدی که توانی بدشمن مَوسان - باشد که روزی دوست گردد - و رازی که نهان خواهی
با هیچ کس مگوئی - اگرچه دوست مُخْلِص باشد - که مَر آن دوست را نیز دوستان
باشند *

قطعه

خامشی بد که فِیضِ دلِ خویش با کسی گفتن - و گفتن که مگوئی *

ای سلیم! آب ز سر چشمه ببلند - که چو پُر شد نتوان بستن جوی *

نزد

مخفی در نهان نباید گفت - که بهر انجمن نشاید گفت *

حکمت ۲۰

خِشَمِ بِي حَدِّ وَحِشْتِ آرد - وَلُطْفِ بِي وَتِ هَيْبَتِ بِيَدِ * نه چندان درُشتی کن
که از تو سیر گردند - وَ نه چندان نرمی که بر تو دلیر شوند *

ملفوظی

- درشتی و نرمی بهم در نیست - چو رگ ازین - که جراح و موهن نیست
- درشتی نگیرد خردمند پیش - نه سُستی که نقص کند قدر خویش
- نه مر خویشتر را فروزی نهد - نه یکبار تن در زبونی دهد

ایضاً

- شبانی با پدر گفت - ای خردمند ! مرا تعلیم کن پیرانه یک بند *
- بگفتا: نیک مردی کن - نه چندان که گردن خیره گزین تیز دندان *

حکمت ۲۱

دو کس دشمنِ مُلُک و دینند - بادشاهِ بِي حِلْمِ و زاهدِ بِي عِلْمِ *

بیت

هر سرِ مُلُک مباد آن مِلُکِ فرمان ده که خدایا نیکو باد فرمان بردار *

حکمت ۲۲

بادشاهرا باید که خِشَمِ بر دشمنان قاصدِ نراند که دوستان را برو اعتقاد نماند - که
آتشِ خِشَمِ اول در خداوندِ خِشَمِ آمد - پس آنکه زیاده بختم رسد یا نرسد *

ملفوظی

- نشاید بنی آدم خاک زان - که در سر کند کبر و تُندی و یان *
- ترا با چنین تُندی و سرکشی - نیندارم از خاکی - از آتشی *

قطعه

در خالِ بیلقان رسیدم بعبادی * گفتم - مرا بترسیت از جهل پاک کن
گفتا: برو چو خال تحمل کن - ای فقیه ! یا هرچه خوانده - همه در زیر خال کن *

باب هشتم

پند ۱۵

چون در امضای کاری متردد باشی - آن طرف احتیاط کن که بی آزار باشی *

بیت

با مردم سهل جوی دشوار مگرد - با آن که در صلح زند جنگ مجبور *

حکمت ۱۶

تا کار بزرگان بر آید جان در خطر انگندن نشاید * عرب گوید - آخر الحیل السیف *

بیت

چو دست از همه حیلتي در گسست - حلالست بُردن بشمشیر دست *

حکمت ۱۷

بر عجز دشمن رحمت مکن - که اگر قادر شود بر تو نبخشاید *

بیت

دشمن چو بیفای ناتوان لاف از بروت خود مزن - مغربست در هر استخوان مغربست در هر پیرهن *

حکمت ۱۸

هر که بدی را بکشد - خلق را از بلاي بزرگ برهاند - و او را از عذاب خدای *

قطعه

پسندیده است بخشایش - ولیکن مَنِّه بر ریشِ خلق آزار مرهم *

ندانست آنکه رحمت کرد بر مار - که این ظلمت بر فرزند آدم ؟

حکمت ۱۹

صیحت از دشمن پذیرفتن خطاست - ولیکن شنیدن رواست تا بخلاف آن کار
کنی - و آن عینِ حلاست *

مثنوی

حذر کن ر آنچه دشمن گوید "آن کن" ! که بر زانو زنی دستِ نغاب *

گرفت راهی نماید راست چون تیر - ازو برگرد و راه دستِ چپ گیر *

باب هشتم

بیت

پسین سخن گفتن آنگاه کن - چو دانی که در کار گیرد سخن *

حکمت ۲۹

هر که نصیحتِ خود را می کند - او خود ب نصیحتِ کُری مُحاجست *

پند ۳۰

فریب دشمن مخور - و غرور مدّاح مخور - که آن دامِ زرق نهاده است - و این کام طمع گشاده *
احمق را ستایش خوش آید - چون آشفته - که بر کوشش نمی - قرین نماید *

قطعه

الا - قنا نشلوی مدح سخن کُری که اندک مایه نفعی از تو دارن *
اگر روزی مرادش بر نیاری - دو صد چندان عیبیت بر شمارن *

حکمت ۳۱

مُتکلم را - تا کسی عیب نگیرد - سخنش طمع نپذیرد *

بیت

مَشُو غره بر حسن گفتار خویش بتحصین نادن و یقینِ خویش *

حکمت ۳۲

همه کس را عقل خود بکمال نماید و فرزندِ خود بجمال *

قطعه

یکی جهود و مُسلمانِ خلاف می جستند - چنانکه خنده گرفت از نزاعِ ایشانم *
بطّلز گفت مسلمان - گر این قباله من درست نیست - خدا با! جهود میروانم *
جهود گفت - بتو بیت میخورم سوگند - وگر خلاف کنم - همچو تو مسلمانم *
گو از بسطِ زمین عقل مُلعدم کردد - بخود گمان فیدد هیچکس - که نادانم *

حکمت ۳۳

ده آدمی بر سفره بخورند و دو سگ بر مُرداری باهم بسر نبرند *
حریص با جهانی

باب هشتم

حکمت ۲۳

بد خوی بدست دشمنی گرفتارست که هر کجا که رود از چنگت تعویبت او خلاص
نیابد *

بیت

اگر ز دست بلا بر فلک رود بدخوی - ز دست خوی بد خویش در بلا باشد *

حکمت ۲۴

چو بینی که در میان دشمن مُفَارَقَت افتاد - تو جمع باش - و اگر جمعند - از یریشانی
خود اندیشه کن *

قطعه

پرو - با دوستان آسوده بنشین - چو بینی در میان دشمنان جنگ -
و گردانی که باهم یکزمانند - همان را زه کن - و هر باره بر سلت *

حکمت ۲۵

دشمن چون از همه چیزها در ماند - سلسله دوستی بچیناند * آنکه بدوستی کارها
نشد که هیچ دشمن نتواند *

بیت

سر مار بدست دشمن بکوب - که از اَحَدِ اَلْحَسَنین خالی نباشد - اگر دشمن غالب
آمد مار کشتی - و گرنه از دشمن پرستی *

بیت

هروز هر که ایمن مشو ز خصم ضعیف - که مغریشیر بر آرد چو دل ر جان برداشت *

حکمت ۲۷

خبری که دانی که دلی بیازارد - تو خاموش باش - تا دیگری بپارد *

بیت

بَلَبَلْ! مُرَدَه بهار بپار - خبر بد بپیم باز گذار *

حکمت ۲۸

یادشورا بر خیانت کسی واقف مگردان مگر آنکه که بر قبول کُلی وانی باشی - و گرنه -
در هلاک خود می کوشی *

مثنوی

- * چشم خورشیدم در بیدار - که مرد آهسته بگذشت از شداید
- * سمند بادیا از گت فرو ماند - شتریان همچنان آهسته میروند *

حکمت ۳۷

- * نادان را بهتر از خاموشی نیست - و اگر این «علیت بدانستی» - نادان نبودی *

قطعه

- * چون نداری کمالِ فضل - آن به که زبان در دهان نگهداری *
- * آدمی را زبان فصاحت کرد - جورِ بی مغز را سبکساری *

افشا

- * خری را ابلهی تعلیم میداد - برویِ صرف کرده سعی دائم *
- * حکیمی گفتش - ای نادان! چه کوشی؟ درین سودا پتوس از کسوم لقم *
- * نیاموزد بهائم از تو گفتار - تو خاموشی بیاموز از بهائم *

افشا

- * هر که تا ملل نکند در جواب - بیشتر آید سخنش از صواب *
- * سخن آری جو مردم بهوش - با بنشین همچو بهائم خاموش *

حکمت ۳۸

- * هر که با داناتر از خود مجادله کند تا بداند که دانا است - بداند که نادان است *

بیت

- * چو در آید به از قولی سخن - گرچه به دانی - اعتراض مکن *

حکمت ۳۹

- * هر که با بدان تشبیه - نیکی ببیند *

مثنوی

- * گر تشبیه فرشته با دیو - وحشت آموزد و خیانت و ریب *
- * از بدان جز بدی نیاموزی - نکند گرگ پوستین دوزی *

گرفته است - و قانع بذاتی سیر - حکما گویند - درویشی بقناعت به از توانگری
بقناعت *

بیت

روند تنگ بیک کرده نان پر گردد - نعمت روی زمین پر نکند دیده تنگ *

مثنوی

پدر - چون نورِ عرش منقضي گشت - مرا این یک نصیحت کرد و بگذشت -
که شہوت آتشست - از وی به پرهیز! بخون بر آتش دوزخ مکن تمیز!
در آن آتش نیاری طاقت سوز - بصبر آبی بر این آتش زن امروز *

حکمت ۳۴

هر که در حالت توانایی نیکی نکند در وقت ناتوانی سختی بیند *

بیت

بد اخفتر از مردم آزار نیست - که روز مصیبت کشش یار نیست *

پند ۳۵

هر چه زود بر آید دیر نیاید *

قطعه

خاک مشرق - شنیده ام - که کنند - چهل سال کاسه چیلی -

صد بروزی کلفند در مردشت - لا جرم قیمتش همی بیلی *

قطعه

مرغ از بیضه برون آید و روزی طلبد - آدمی زاده ندارد خبر از عقل و تمیز *

آن که ناگاه کسی گشت بچیزی نرسید - وین بتمکین و فضیلت بگذشت از همه چیز *

آبگینه همه جا بیلی - از آن قدرش نیست - لعل دشوار بدست آید - از آنست عزیز *

حکمت ۳۶

کارها بصبر بر آید و مستعجل بسر در آید *

باب هشتم

پند ۴۷

پنجه افگندن با شلیر و مُشت دادن بر شمشیر کار خردمندان نیست *

بیت

جنگ و زور آوزی مکن با مست - پیش سر پنجه در بغل نه دست *

حکمت ۴۸

ضعیفی که با قوی دلاوری کند - یار دشمنست در هلاک خویش *

قطعه

سایه پرورده را چه طاقت آن - که رود با مبارزان یقینال ؟

مست زو بجهل میفکنند پنجه با مرد آهنین جنگل *

حکایت ۴۹

هر که نصیحت نشنود سرِ ملامت شنیدن دارد *

بیت

چون نیاید نصیحتت در گوش - اُکرت سرزنش کلم - خاموش *

حکمت ۵۰

بی همتان هفتمند را نتوانند دید - چنانکه سگانی بازاری سگ حیدر را مشغله بر آرند و پیش

آمدن نگذارند * یعنی سگله چون بهتر یا کسی بر نیاید - بخشنش در یوسقین افتد *

بیت

نند هر آینه غیبت حسود گونه دست - که در مقابله گنگش بود زبان مقال *

حکمت ۵۱

اگر جور شکم نبودی - هیچ رف در دام نیفتادی - بلکه صفای خود دام نهادهی *

بیت

شکم بند دستت و زنجیر پای - شکم بنده نادر پوست خدای *

حکمت ۵۲

حکیمان دیر دیر خورند - عابدان نیم سیر - و زاهدان تا سد رمق - و جوانان تا طبعی

باب هشتم

حکمت ۴۰

مردمان را عیب نهائی پیدا مکن - که هم ایشان را رسوا کنی و خود را بی اعتماد *

حکمت ۴۱

هر که هم حوائد و عمل نکرد - بدان ماند که گاو راند و تخم نیفشاند *

حکمت ۴۲

از حق بیدل طاعت نیاید - و پوست بی مغز ریاضت را نشید *

حکمت ۴۳

نه حرکت در مجادله چست در معامله درست *

بیت

بس قیمت خوش که زیر چادر باشد - چون باز گشای ملایم ملایم باشد *

حکمت ۴۴

اگر شبها همه شب قدر بودی - شب قدر بی قدر بودی *

بیت

اگر سنگ همه لعل بدخشان بودی - پس قیمت لعل و سنگ بنگران بودی *

حکمت ۴۵

نه حرکت بصورت نیکوست سیرت زید درست *

قطعه

توان شناخت بیک روز در شمال مرد - که تا کجاش رسیدست بانگاه معلوم *

ولی ز باطلش ایمن مباحث و غره مشو - که خدایت نفس نگرود بسالها معلوم *

حکمت ۴۶

هر که بزرگان ستیز خون خود بریزد *

قطعه

خوبشتر را بزرگ می بینی - راست گفتند - یکتا دو بیند لوح *

رود بینی شکسته پیشانی - تو که بازی بسر کنی با قوچ *

قطعه

- گر همنمند از آبش چغالی ببلد تا دل خویش نیاززد و در هم نشود *
سنگ بدگر اگر کاسه زرین بشکست - قیمت سنگ نپذیرد و زر کم نشود *

حکمت ۵۶

خرمندی که در زمره آرایش سخن ببدد - شکفت مدار - که آواز بربط از غلبه دهل
بر نیاید - و بوی عبیر از بوی گنده فرو مالد *

شعر

- بلند آواز فادان گردن افراخت - که دانا را بی شرمی بیداخت -
نمی داند که آهنگ حیرتی فرو ماند ز بانگ طبل غازی *

حکمت ۵۷

- جوهر اگر در خلاب افتد - همان نفیست - و غبار اگر بر فلک رود - همچنان خسیس *
استعداد بی تربیت دریغ - و تربیت نا مستعد نفع * خاستر نسبی عالی دارد که
آتش جوهر علویست - و لیکن چون بنفس خود هنری ندارد - با خالت برابریست *
قیمت شکر نه از قی است - که آن خود خاصیت وی است *

مثنوی

- چو کلمان را طبیعت بی هنر بود - پیغمبر زانگی قدرش نپذیرد *
هنر بدعا - اگر داری - نه گیر - گل از خارست و ابراهیم از آذر *

حکمت ۵۸

- مشک آنست که خود ببود - نه آن که عطار یگوید * دانا چون طبله عطارست -
خموش و هنر نمایی - و فادان چون طبل غازیست - بلند آواز و میان تپی *

قطعه

- عالم اندر میانه جهال - مقلی گفته اند صدیقان -
شاهدی در میان کوراست - مصحفی در کثرت زندیقان *

باب هشتم

بر گیرند - و پیران تا عرق کنند - اما قلندران چندان خورند که در معده جای نفس نماند
و بر سفره روزی گذراند *

بیت

اسیر بند شکم را دو شب نگیرد خواب - شعی ز معده سنگی - شبی ر دل تفکی *

وعظ ۵۳

مشورت با زدن بداه است - و سخاوت با بقیدان گناه *

بیت

ترحم بر پلنگ تیز دندان - ستغاری بود بر گوسفندان *

حکمت ۵۴

هرگز دشمن در پیشست - گر نکشد دشمن خویشست *

بیت

سنگ در دست و مار بر سر سنگ نکند مردِ هوشیار درنگ *
و گروهی بر خلاف این مصلحت دیده اند - و گفته اند - که در کشتن بندگان تأمل اولیترست -
بحکم آنکه اختیار باقیست - توان کشت و توان بخشید - اما - اگر بی تأمل کشته شود -
محققست که مصلحتی فوت کرده که تدارک مدلی آن ممقوع باشد *

مثنوی

نیلک سهلست زنده بیجان کرد - کشته را باز زنده نتوان کرد *
شرط عقلست صبر قیر انداز - که چو رفت از کمان نیاید باز *

حکمت ۵۵

حکیمی که با جاهلی در افتد - باید که ترقی عزت ندارد * اگر جاهل زبان آوری بر
حکیم غالب آید عجب نیست - که سنگی است که جوهر را همی شکند *

بیت

نه عجب گر فرو رود نفسش - عذابی غراب هم نفسش *

بیت

اندک اندک بهم شود بسیار - دانه دانه است غله در انبار *

حکمت ۶۴

علم را نشاید که سفاکت از علمي بچشم در گذارد - که هر دو طرف را زبان دارد - که
هیت این کم شود و چهل آن محکم *

بیت

چو با سگه گویی بلطف و خوشی - خرون گرددش کبر و گردن کشی *

حکمت ۶۵

معصیت از هر نه صادر شود - نایسندیده است - و از علما ناخوبتر - که علم سلاح
جنگ شیطنست - و خداوند سلاح را - چون به اسیری برند - شرمساری بیش
برد *

مثنوی

علمی نادان پریشان روزگار - به از دانشمندی قلیر هیزگار -
کان بتابیدالی از راه اوفتاد - زین - دو چشمش بود - و در جاه اوفتاد *

حکمت ۶۶

جان در جماعت یکدست - و دنیا وجودی میان دو عدم * دین دنیا مغروش -
که دین دنیا قروشان خرنند - یوسف بفروشد تا چه خرنند ؟ ألم اعهد الیکم - یا بنی
آدم ! ان لا تعبدوا الشیطان - انه لکم عدو مبین *

بیت

بقول دشمن ییمان دوست بشکستی - ببین که از که بُریدی و با که پیوستی *

حکمت ۶۷

شیطان با مخلصان بر نمی آید و سلطان با مغلسان *

مثنوی

وامش مده آن که بی لغز است - گرچه دهش رفته باز است -

حکمت ۵۹

دوستی را که همه عمر فرا چنگ آرند - شاید که بیک نفس بیدارزند *

بیت

سنگی بچند سال شود نعل یاره - زندهار! تا بیک نفس نشننی بسک!

حکمت ۶۰

عقل در دستِ نفس چنان گرفتارست که مرد عاجز بدستِ زن گریز *

بیت

در خرمی بر سرالی ببند - که بانگ زن از وی بر آید بلند *

حکمت ۶۱

رای بی قوت مکر و قسوت - و قوت بی رای جهل و حیل *

بیت

تمیز باید و تدبیر و رای و آنکه مُلک - که مُلک و دولت نادان سلاح جنگِ خودست *

حکمت ۶۲

جوانمردی که بخورد و بدهد به از نایبی که روزه دارد و بپند - هر که ترکِ شهوت
از بهر قبولِ خلق داده است - از شهوتِ حلال در شهوتِ حرام افتاده است *

بیت

تا بد که نه از بهر خدا گوشه نشیند - بیچاره در آئینه تارک چه ببند ؟

حکمت ۶۳

اندک اندک خیلی شود و قطره قطره سیلی گردد - یعنی آنی که دستِ قدرت ندارند -
سنگ خرد نگاه دارند - تا بوقتِ فرصتِ دمار از دماغ خصم بر آرند *

شعر

و قطار علی قطارِ ادا افتقت نهر - نهر الی نهر ادا اجتماعت بحر *

حکمت ۷۱

ای طالبِ روزی! بنشین - که بخوری - و ای مطلوبِ اجل! مرو - که جان نبری *

قطعه

چند رزق ارگنی و گزنگنی - برساند خدای ترو جل *

ور روی در دهان شیر و هیزر - نخوردند - مگر بزورِ اجل *

حکمت ۷۲

به نا نهاده دست نرسد - و نهاده هر کجا که هست نرسد *

بیت

شنیده که سکندر برفت در ظلمات - بچند محنت - و آنکه نخورد آبِ حیات *

حکمت ۷۳

صدای بی‌روزی در دجله ماهی نگبرد - و ماهی بی‌اجل در خشکی نمبرد *

بیت

مسکین حریص در همه عالم همی‌رون - او در قفای رزق و اجل در قفای او *

حکمت ۷۴

توانگر فاسق گلوخ زر اندودست - و درویش صالح شاخِ خالک آلود - این دلقی موسی
است مرقع - و آن ریشِ فرعون است مرقع * ثروتِ نیکان روی در یلندی دارد و دولت
بدان سر در تشییب *

قطعه

هر دروازه و دولتست - بدان خاطر خسته در نخواهد یافت -
خبرش ده که هیچ دولت و جاه بسرالی دیگر نخواهد یافت *

حکمت ۷۵

حسود از نعمت حق بخیاست - و بلده بی‌گناهرا دشمن *

گو فرّضِ خدا نمعی گذارد - از قرضِ تو نیز غم ندارد •
 اسرور دو مرده پیش گیرن - فردا - که همه زبند - میرن •

حکمت ۶۸

هر که در زندگی نانش نخورند - چون بمیون نامش نبرند • لذت انگور بیه داند - نه
 خدوند میوه • یوسفِ صدیق (علیه السلام) در خشک سالی مصر سیر نخوردی تا کُرسنگان را
 فراموش نکند •

مثنوی

آنکه در راحت و تنعم زیست - او چه داند که حالِ گرسنه چیست ؟
 حالِ درماندگان کسی داند - که باحوالِ خویش در مانند •

قطعه

ای که بر مرکبِ تازه سواری - هُش دار ! که خر خارکشِ مسکین در آب و گِلست •
 آتش از خانه همسایه درویش بجوای - ک آنچه از روزی او میگذرد دورِ دلاست •

بند ۶۹

درویشِ معیفر را در تنگیِ خشک سال مپرس - که جوی ؟ اِلا بشرطِ آنکه مرهم بر
 ریش نهی و دیرهم در پیش •

قطعه

خری که بینی بارش بگل در افتاده - رِ دل بر تو شفقت کن - ولی مَر و بسروش •
 گنن که رفتی و پرسیدیش - که چون افتاد - میان ببلند و چو مردان نگیر دُنبِ خروش •

حکمت ۷۰

در چیزِ محالِ عقلست - خوردنِ بیش از رزقِ مقسوم - و مُردنِ بیش از وقتِ معلوم •

قطعه

تضا دگر نشود - در هزار ناله و آه - بشکر یا بشکایت بر آید از دهنی •
 فرشته - که وکیلست بر خزانۀ باد - چه غم خورد که بمیون چراغِ بیه زنی ؟

حکمت ۷۹

دو کس را حسرت از دل نرزد و یای تغلب از گِل بر نیاید - تاحریر کشتی شکسته و وارثی با قلندران نشسته *

قطعه

- بیش در پیشان بود خونت مُباح - گر نباشد در میان مالت سبیل *
- به سرو با یار ازرق پیرهن - یا و کش جرخان و مان انگشت نیل *
- یا مکن با پیلدان دوستی - یا طلب کن خانه در خیزد پیل *

حکمت ۸۰

خلعت سلطان گرچه عزیزست - جامه خُلقان خود از آن بعزّتتر - و خوان بزرگان اگرچه لذیذست - خرده آتبان خویش از آن بلدّتتر *

بیت

سرکه از دست رنج خویش و تره بهتر از نان ده خدای و تیره *

حکمت ۸۱

خلف رای صوابست و نقض عهد اولو الایاب دارو بگمان خوردن و راه نادیده بی کاروان رفتن * امام مُرشد الغزالی را (رحمة الله علیه) پرسیدند - که چگونه رسیدی بدین مرتبه علوم ؟ گفت - هرچه ندانستم پرسیدم آن فلک نداشت *

قطعه

- مید عاقبت آنکه بود موافق عقل - که بغض را به طبیعت شناس بنمائی *
- بهرس هرچه ندانی - که دلّ پرسیدن دلیل راه تو باشد بعزّ دانائی *

حکایت ۸۲

هر آنچه دانسی که هرآینه معلوم تو خواهد شد - پرسیدن آن تعجیل مکن - که حکایت سلطنت رین دارد *

قطعه

- چو لقمه ای دید کاندردست داود - شععی آهن بمغیّز موم کرد *
- نپرسیدش - چه می سازی ؟ که دانست - که بی پرسیدنش معصوم کردن *

باب هشتم

قطعه

مردگی خشکته مغررا دیدم رفقه در یوسفینِ صاحبِ جاه *
گفتم - ای خواجه ! گرتو بدبختی - مردم نیک بخت را چه گناه ؟

قطعه

۱ - تا نخواهی بلا بر حسود ! که آن بخت برگشته خود در بلاست *
چه حاجت که با وی کلي دشمنی ؟ که وی را چنین دشمنی در قفاست *

حکمت ۷۶

قَلَمِیدِ یِ ارادت عاشقِ یِ زریست - و رَوْنده یِ معرفت مرقعِ یِ پر - و عِلْمِ یِ عمل
درختِ یِ پر - و زاهدِ یِ علم خانه یِ در * مراد از قُرْولِ قُرْآن تحصیلِ سیرتِ خبیست - نه
قرنیلِ سوره مقبوس * عالمی * مُتَعَبِدِ پیداه رفته است و عِلْمِ مُقْبَاهِونِ سوارِ خفته * ناصی
که دست بر دارد به از عابدی که محجوب در سر دارد *

بیت

سِرْحَنگِ لطیفِ خویِ دلدارِ بهتر ز تقیه مایم آزار *

حکایت ۷۷

یکی را گفتند - که عِلْمِ یِ عملِ بچه مآند ؟ گفت - بزنبورِ یِ عمل *

بیت

زنبورِ درشتِ یِ مروت را گوی - دری - جو حسن نمی دهی - نیشِ مزین !

حکمت ۷۸

مردِ یِ مروت زنیست - و عابدِ یا ظلمِ زافان *

قطعه

ای - به پندار - کرده جامه ستید بهر سموس خلق و نهم سیده ا
دست کوتاه باید از دنیا - آستین یا دراز و یا کوتاه *

قطعه

- ندهد مرد هوشمند جواب - مگر آنکه گزوه سوال کنند *
- گرچه بر حق بود فراح سخن - جعل دعوتش بر محال کنند *

حکمت ۸۷

ریشی درونی جامه داشتیم • شیخ (رحمة الله علیه) هر روز پرسیدی - که ریش
چونست؟ و پرسیدی - که کجاست؟ دانستم که از آن احتراز میکند - که ذکر هر
نوعی روا نباشد • و خریدندان گفته اند - هر که سخن بسنجد - از جواب نرسد

قطعه

- تافیک ندانی که سخن عین صوابست - باید که بگفتن ذهن از هم نکشایی *
- گو راست سخن باشی و در بند بهائی - به زان که دروغت دهد اربند رهائی *

حکمت ۸۸

دروغ گفتن بضریت ازب ماند - اگرچه جراحت درست شود - نشان بهمانند • چون
برادران یوسف (علیه السلام) بدروغ گفتن موسوم شدند - پدر را بر راست گفتنی ایشان
اعتماد نماد • قَالَ - بَلْ سَوَّلَتْ لَكُمْ أَنْفُسُكُمْ أَمْراً - فَصَبِرْ جَمِیْلٌ *

قطعه

- دروغی نگیرند صاحب دین - بر آن کس که پیوسته گفتست راست *
- اگر مشتبه شد کسی در دروغ - اگر راست گوید - تو گویی - خطاست *
- کسی را که عادت بود راستی - خطائی کند - در گذارند از او *
- وگر نامور شد بقرول دروغ - دیگر راست باور ندارند از او *

حکمت ۸۹

اجل کائنات از روی ظاهر آدمیست - و ادل موجودات است - و بیاتفاق خردمندان
ست حق شناس به از آدمی نا میاس *

باب هشتم

حکمت ۸۳

یکی از لوازم صحبت آنست که خانه پیرداری یا با خانه خدا در سازی *

قطعه

حکایت بر مزج مُسْتَمِعِ گوئی - اگر دانی که دارد با تو میلی -
هر آن عاقل که با مجنون نشیند - نگوید جز حدیثِ حُسنِ لیلی *

حکمت ۸۴

هر که با بدان نشیند - اگر طبیعتِ ایشان در وی اثر نکند - بفعلِ ایشان مُقَهَّم گردد -
چنانکه اگر مردی بخرابات رود بعمار کردن - مفسوب شود بخمر خوردن *

مثنوی

رقم بر خود بدانای کشیدی - که نادان را بصحبت برگزیدی *
طلب کردم از دانایان یکی بند - مرا گفتند - با نادان میبوند -
که گر صاحب تعیزی - خبر نمایی - و گر نادانی - احمق تر نمایی *

حکمت ۸۵

چشم شکر چنانکه معلومست - اگر طفلی مهارش گیرد و صد فرسنگ ببرد - کردن از
مُقابعتِ او نه پیچد - اما اگر راهی هولناک پیش آید که موجبِ هلاک باشد - و
طفل آنجا بدانای خواهد رفتن - زمام از کُفش درگسلاند و بیش مقابعت نکند -
که هنگام درشتی مَلَافَتِ مذمومست - و گویند - دشمن بملاطفت دوست نکردن -
بلکه طمع زیادت کند *

قطعه

کسی که لطف کند با تو - خالتِ پایش باش - و گر ستیزه کند - در دو چشمش افکن خالت *
سین بلطف و کرم با درشت خوی مگوی - که زنگ خورده نکردد مگر بسوخته پالت *

حکمت ۸۶

هر که در پیشِ سخی دیگران افتد - تا مایهٔ فضلش بدانند - پایهٔ جهش معلوم

کنند *

حکمت ۹۳

هر که بقادسیب دنیا راه صواب نگیرد - بتعذیب ثقیل گرفتار آید * قَالَ اللَّهُ تَعَالَى - وَ
لَنَذِيقَنَّهُمْ مِنَ الْعَذَابِ الْأَذْنَى دُونَ الْعَذَابِ الْأَكْبَرِ *

بیت

بلدست خنای مهتران - آتش بند - چون بقد دهند و تشوی - بند نهند *

حکمت ۹۵

فیکجتن بحکایات و اعدال پیشینان بند گیرند از آن بدش که پسینان بواقعه ایشان
محل زند * دردن دست کوفه نکند تا دست شان کوفه نکند *

قطعه

نبرد مرغ سوی دانه قرار - چون دگر مرغ بپند انداز بند *

بند گیر از مصالح دیگران - تا نگیرند دیگران تر تو بند *

حکمت ۹۶

آن را که گش ارادت یوان آفریده اند - چون کند که بشنود ؟ و آنرا که کند سعادت
کشان می برد - چه کند که نرود ؟

قطعه

شب قاریک دوستان خدای می بیدار جو روز بخشنده *

وین سعادت بزور بازو نیست - تا نبخشد خدای بخشنده *

رباعی

از تو کیه ظالم ؟ که دگر داور نیست - و ز دست تو هیچ دست بالاتر نیست *

آن را که تو رهبری کنی - گم نشود - و آن را که تو گم کنی - کسی رهبر نیست *

حکمت ۹۷

گدایی نیک سرانجام به از پادشاهی بد فرجام *

بیت

غمی گزینیش شادمانی بری به از شادی گزینش غم جبری *

باب هشتم

قطعه

سگی را لقمه هرگز فراموش نکردد - و رزنی صد نوبتش سنگ *
و گز عمری نوازی سفته را - بکمتر چیز آید با تو در جنگ *

حکمت ۹۰

از نفس پرور هنروری نیاید - و بی هنر سروریرا نشاید *

مثنوی

مکن رحم بر گاو بسیارخوار - که بسیار خوارست بسیارخوار *
چو گاو از همی بابتد فریبی - چو خر تن بخور کسان در دهی *

حکمت ۹۱

در انجیل آمده است - که ای فرزند آدم! اگر توانگری دهمت - مُشْتَقِل شوی
بمال از من - و اگر درویش کنمت - تنگدل نشینی - پس خلوت ذکر من کجا در
یدی؟ و بعدایت من کی شقای؟

قطعه

مگر اندر نعمتی - مفرور و فاقل - و در اندر تنگدستی - خسته و ریش -
چو در سر آ و ضرراً حالت اینست - ندانم کی بحق پردازي از خوش *

حکمت ۹۲

ارادت بیچون یکی را از تحت شاهي فرود آرد و دیگری را در شکم ماهی نگو دارد *

بیت

و نفست خوش آنرا که بود ذکر تو مونس - و بر خود بود اندر شکم حوت - چو یونس *

حکمت ۹۳

اگر نیت قهر بر کشد - نیتی و دلی سر در کشد - و اگر غمزه لطف بچلباند - بدانرا به
نیکان در رساند *

قطعه

گر بهشتر خطاب قهر کند - انبیارا چه جانی معذرتست؟
برده از روی لطف - گو - بردار! کاشقیر را امیدی مغفرتست *

باب هشتم

حکمت ۱.۴

نورینی در مذاجات میگفت - یا رب! رحمت کن بر بدن - که بر نیکان خود رحمت کرده - که ایشانرا نیک آفریده *

حکمت ۱.۵

گویند اول کسی که تلم بر جامه کردن و انگشتی در دست نهاده جمشید بود * گفتندش - چرا زینت بچپ دانی و فضیلت مر راستراست ؟ گفت - راسترا رستی تمامست *

قطعه

فریدون گفت نقاشان چنین را - که پیرامون خردگانش بدوزند -
 "بدانرا نیک دار - ای مرد هشیار! که نیکان خون بزرگ و نیک روزند" *

حکمت ۱.۶

نورینی را پرسیدند - که چندین فضیلت که دست راستراست - ختم در انگشت چپ چرا میکند ؟ گفت - تشبیه که اهل فضل همیشه مجربند ؟

بیت

آن که شخص آفرید و روزی و بخت - یا فضیلت میدهد یا تحت *

حکمت ۱.۷

صیحت پادشاهان گفتن کسی را مسلمست که بیم سر ندارد و امید زر *

مثنوی

موجد چه در پای زری زرش - چه شمشیر هندی نهی بر سرش -
 امید و هراس نباشد ز کس * بر نیست بلیه توحید و اس *

حکمت ۱.۸

پادشاه از بهر دفع متمکار است - و شعله بوی دفع خون خواران - و قاصی مصیبت
 جوی صرّارن - هرگز دو خصم بحق را نمی نشوند الا پیش قاصی *

باب هشتم

حکمت ۹۸

زمین را از آسمان نثارست - و آسمان را از زمین خبر - کُلُّ اِلَهِ یَتَوَشَّحُ بِمَا فِیْهِ *

بیت

گرفت خوبی من آمد ناسزاوار - تو خوبی نیک خود از دست مگذار *

حکمت ۹۹

خدای نرو جل می بیلد و می پوشد - و همه به نعمی بیلد و می خروشد *

بیت

نعوذ بالله ! اگر خلق غیب دان بودی - کسی بحال خود از دست کسی نپاسودی *

حکمت ۱۰۰

رو از معدن بکان کندن بدر آید - و از دست بخیل بجان کندن *

قطعه

دندان نخورند و گوشت دارند - گویند - امید به که خورده *

فردا بینی بکام دشمن زر مانده - و خاکسار مرده *

حکمت ۱۰۱

هر که بر زردستان ببخشد بختی زردستان گرفتار آید *

مثنوی

نه هر بازو که در روی قوتی هست - بهر دلی عاجزان را بشکند دست *

عمیقان را مگر بر دل گزیندی - کند در مانی بخور زورمندی *

حکمت ۱۰۲

عاقل - چون خلق در میان آید - بجهد - و چون صلح بیلد - لنگر بدهد که آنجا

سلامت بر گزانشست - و اینجا خلوت در میان *

حکمت ۱۰۳

مقنن را به شش می باید - و لیکن سه یک می آید *

بیت

هر بار چراگاه خوشتر از میدان - نیک اسپ ندارد بدست خوش عدل *

دو کس مردند و حسرت بی فایده بردند - یکی آن که داشت و نخورد - دیگر آنکه
دانست و نکرد *

قطعه

کس نداند بخیل فاضل را - که نه در غیب گفتش کوشد -
در گرمی در عدل گنه دارد - گرمش سببها فرو پوشد *

قطعه

جو حق مایه بینی که می بیداد - لطف به که بچنگ آوری و فلک
خارج گر نگارد کسی بطیب نفس - یقین زو بسازند و مزد سرهنگی *

حکمت ۱۰۹

همه کس را دندان بقرشی کند گردد - مگر قاصد ترا بشیرینی *

بیت

فانی که بر شت بخورد به خیار - ثابت کند از بهر تو صد خرنوار *

حکمت ۱۱۰

قبیله پیر چه کند که توبه نکند از دلکاری - و شعله معزول از مردم آزاری *

بیت

جوانی سخت بی باید که از شہوت بپرهیزد - که پیر سست رشت را خود آلت بر نمی خیزد *

بیت

جوان گوشه نشین شیر مرد راه خداست - که پیر خود نتواند از گوشه برخاست *

حکمت ۱۱۱

حکیمی را پرسودند - که چندی درخت نامور که خدای تعالی آفریده است و برومند
گردانیده - هیچ یکی را آزاد نخوانند مگر سرورا - درین چه حکمتست ؟ گفت - هر
یکی را نمره است بوقت معین - گاهی چون آن تازه - و گاهی بعدم آن پخته رده - و
سرورا هیچ ازینها نیست - همه وقت خوش و تازه است - و این صفت آزادگاست *

قطعه

بدانچه میگذرد دل منه - که دجله بسی پس از خلیفه بخواد گذشت در بغداد
گرفت ز دست بر آید - چون نخل بش کریم - ورت ز دست فداید - جو سرو باش آزاد *

XII. BAḤRI WĀFIR.

The feet of this metre are $\cup - \overline{\cup\cup} - \mid \cup - \overline{\cup\cup} - \mid \cup - - \parallel$. It occurs in the following verses:

PAGE.		PAGE.		PAGE.
18, first <i>Bait</i> .		29, <i>Shēr</i> .		98, <i>Miqrā'</i> .
26, <i>Shēr</i> .		39, <i>Bait</i> .		10, first <i>Bait</i> .

XIII. BAḤRI BASĪṬ.

This metre occurs once in the hexameter form, and seven times as an octameter, as will be seen from the following :

$$\left\{ \begin{array}{l} \cup - \cup - \mid \overline{\cup\cup} - \mid \cup - \cup - \mid \overline{\cup\cup} - \parallel \\ \text{Shēr, p. 58; Naḡm (Persian), p. 59;} \\ \text{Second Bait, p. 77; Third Shēr, p. 79;} \\ \text{Shēr, p. 140; Shēr, p. 142; Shēr, p. 172.} \end{array} \right\} \left\{ \begin{array}{l} - - \cup - \mid - \cup - \mid \cup - - \parallel \\ \text{First Bait, p. 48.} \end{array} \right\}$$

Mc

NC $\frac{C+}{8/11/21}$

"A book that is shut is but a block"

CENTRAL ARCHAEOLOGICAL LIBRARY

GOVT. OF INDIA
Department of Archaeology
NEW DELHI.

Please help us to keep the book
clean and moving.

B. 2-140, N. DELHI.